

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08647

A VEG IN LEBN

Hershl Metalowiec

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

הערשל מעטאַלאָוויעץ

(הערש לייב בעקערקונץ)

*

אַ וועג אין לעבן

(פראַגמענטן פון אַן אויטאָביאָגראַפיע)

הערשל מעטאַלאָווייעץ
(הערש לייב בעקערקונץ)

א וועג אין לעבן

(פראַגמענטן פון אַן אויטאָביאָגראַפֿיע)

צווייטער באַנד

פּאָדלאָג
י.ל. פּרָץ
ישראל

תל־אביב, תשמ"ב — 1982

Hershl Metalowlec
(Hersh Leib Bekierkunc)
A WEG IN LEBN
(Fragmentn fun an Autobiografie)

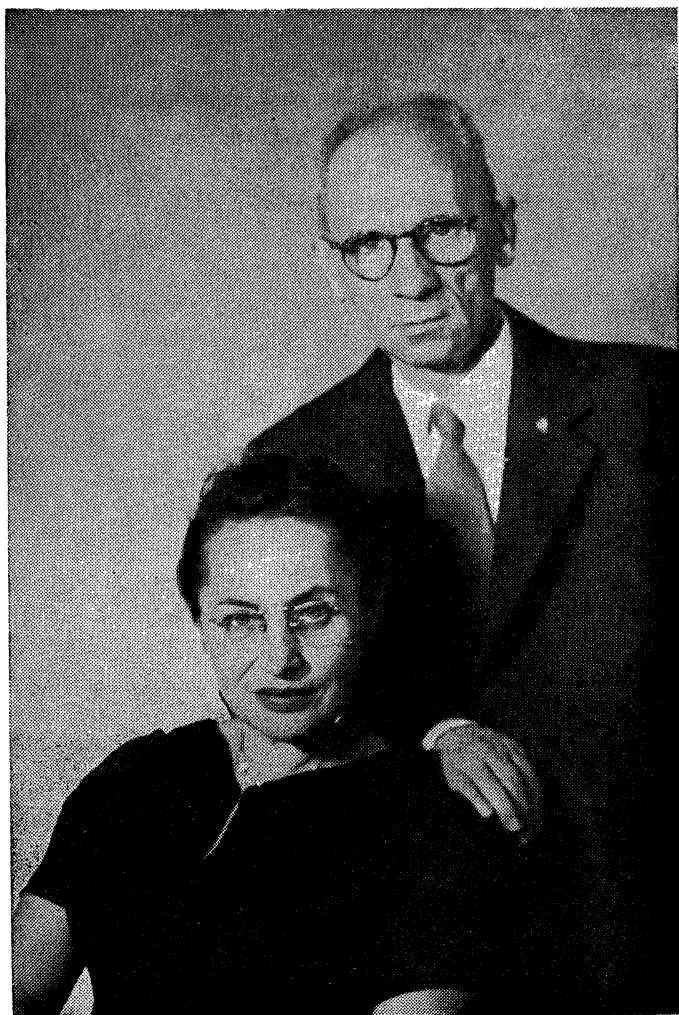

I.L. Peretz Publishing House
14, Brener Str., Tel-Aviv, ISRAEL

י. ל. פרץ-פארלאג
רח' ברנר 14, תל-אביב

Printed in Israel 1982
נדפס בישראל, תשמ"ב

נסדר בליניטור, רח' יסוד המעלה 39, ת"א
נדפס בדפוס מ. ערבה, רח' לבונה 36, ת"א

הערשל מעטאלאוויעץ און זיין פרוי מינא

ערשטער טייל

דייטשישע אַקופאַציע

אַזוי האָט זיך עס אָנגעהויבן

די נאַכט, ווען דאָס רוסישע מיליטער האָט פאַרלאָזן וואַרשע, איז געווען אַ ליל־שימורים. די דונערן פון דער האַרמאַטן־שיסעריי האָבן אָפגעעכאַט איבער דער שטאָט. די באַפעלקערונג האָט געלעבט אין שרעק, וואַרשע זאָל באַמבאַרדירט ווערן. אין מיטן דער נאַכט האָט דאָס רוסישע מיליטער אויפגעריסן די בריקן צווישן וואַרשע און פראַגע. די שטאָט איז אויפגעטרייסלט געוואָרן פון עטלעכע ריזיק־הילכיקע דעטאַנאַציעס — דער לעצטער אַקט פון דער צאַרישער הערשאַפט אין וואַרשע.

אַרום 9 אַ זייגער אין דער פרי וועקט מיך מיין גאַסטגעבערין, ביי וועלכער כ'האַב גענעכטיקט אין די לעצטע וואָכן פאַרן אָפטרעטן פונעם רוסישן מיליטער, און רעדט צו מיר האַסטיק: „די דייטשן זענען דאָ“. אין עטלעכע מינוט שפעטער בין איך געווען אין גאַס.

אויף די ראַגן פון די גאַסן זענען געשטאַנען ציווילע מענטשן, מיליציאַנערן, מיט וויסע אַרעמבענדער. די צופרידנקייט פון דער ייִדישער באַפעלקערונג צוליבן פטור ווערן פון דעם צאַרישן געזינדל איז געווען אַ בולטע. מענטשן זענען געשטאַנען אין געזעמלעך אויף די גאַסן און היציק דיסקוטירט און זשעסטיקולירט. די ערשטע גרופע דייטשישע זעלנער, עלטערע שוצלייט, האָבן איך באַגעגנט אויף נאַלעווקעס, אַרומגערינגלטע מיט אַ מחנה יידן, וועלכע האָבן געקנאַקט אַ וואַרשעווער „יאָך־דאַטש“.

דער לאַקאַל פון דער בונדישער אַרבעטער־קיך אויף קאַרמעליצקע 9 איז געווען געפראַפט מיט מענטשן און דאַרט האָט געזשומעט ווי אין אַ בינשטאַק. אין לאַקאַל האָבן זיך געפונען די אַלע מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פאַרטייקאַמיטעט פון בונד, וועלכע האָבן זיך באַטייליקט אין דער לעצטער זיצונג אונטער דער צאַרישער הערשאַפט. געפעלט האָט דער לאַדזשער חבר, וועלכער איז פלוצעם געלם געוואָרן. יאַנעקי־יאַנקעלעוויטש האָט מיך אויפגענומען מיט אַ געבייזער: „האַסט זיך שוין, פרינצל, אויסגעשלאָפן? באַלד נאָך מיר איז אָנגעקומען סענדער, דער הויפט־פונקציאָנאַר פון בונד אין וואַרשע — און ס'האַט זיך אָנגעהויבן דער געוועב. אויף

וועלכער ס'איז בהדרגה אויסגעהאפטן געווארן דאס ספעקטאקולערע בילד פון דער מאסן-באוועגונג אויף דער יידישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע. ס'איז אינציפּרט געוואָרן דער ערשטער אַרגאַניזאַציאָנעלער אָנהייב פונעם גרויסן ווערק, וואָס טראָגט דעם נאָמען: די מאַסן-באוועגונג אויף דער יידישער אַרבעטער-גאַס אין דעם גע-וועזענעם רוסישן קאָנגרעס-פּוילן.

די געשעענישן, איינע פאַסצינירנדיקער פון דער אַנדערער, האָבן זיך אַנטוויקלט מיט אַ קינאַמאַטאָגראַפישער שוועלקייט.

דאָס אָנקומען פונעם בונדישן הויפט-פונקציאָנאַר האָט שטיל געמאַכט דעם פאַרזאַמלטן עולם אין קיכלאַקאַל. ער איז אַריין אין פאַרוואַלטונג-צימער און ווי אַ פעלדמאַרשאַל אָנגעהויבן אַ בליץ-אַטאַקע מיט פּראָגעס און באַפעלן. זיין ערשטע פּראָגע איז געווען: „די שילדלעך זענען דאָ? באַקומענדיק אַ פּאָזיטיוון ענטפער, האָט ער אָנגעהויבן צו געבן באַפעלן:

גלייך אָנקלאַפּן די שילדלעך אויף די אָנגעמערקטע וויינגען;

די פאַראַנטוואָרטלעכע מיטגלידער פון די פאַרוואַלטונגען פון די פאַראייניגטן זאַלן תיכף זיך מעלדן און פּסדר זיך געפינען אין די לאַקאַלן פון זייערע פאַראייניגען; אין די פאַראייניגטן לאַקאַלן זאַל זיך געפינען ווייניקסטנס אין חבר, וואָס באַזיצט די פּוילישע שפּראַך. אין פּאל ווען ס'וועט זיך יאָווען אַ מיליציאָנער, זאַל ער נישט מאַכן מיט אים קיין גרויסע געשעפטן און שיקן אים לעזאָול. אין ערגסטן פּאַל הייסן אים זיך ווענדן צום צענטראַל-ביוראָ פון די פּראָפעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראייניגען, וועלכער געפינט זיך אין לאַקאַל פון דער קיך. אויב ס'וועט זיך באַווייזן אַ באַזאַמטער פון דער דייטשישער אַקופּאַציע-מאַכט, דערקלערן אים, אַז דער פאַראייניקטער עקזיסטירט זינט 1906. די ביכער, סטאַטוטן, און אַלע אַנדערע פאַראייניקטער-מאַטעריאַלן זענען קאַנ-פּיסקירט געוואָרן דורך דער רוסישער מיליטער-מאַכט עטלעכע וואָכן פאַר זייער פאַרלאָזן וואַרשע און דער רוב מיטגלידער פון דער פאַרוואַלטונג זענען אַרעסטירט און אַרויסגעשיקט געוואָרן פון וואַרשע. איצט קומט פאַר אַן איבעררעגיסטראַציע פון די אַלטע מיטגלידער און ס'ווערן אָנגענומען נייע מיטגלידער:

גלייך זאַלן געמאַכט ווערן פּלאַקאַטלעך, אין פּויליש און אין יידיש, און אָנגע-קלאַפט ווערן איבער די פאַראייניגטן שילדלעך מיט אַזאַ אינהאַלט: „באַקאַנטמאַכונג, דער פּראָפעסיאָנעלער בראַנזשע פאַראייניקט פון... איז טעטיק. די מיטגלידער פון פאַראייניקט ווערן אויפגעפּאַדערט זיך איבערצורעגיסטרירן, נייע מיטגלידער ווערן אָנגענומען“;

ס'זאַל גלייך געמאַכט ווערן אַ בלעכן שילדל, אין רוסיש און פּויליש, מיט אַזאַ אינהאַלט: „צענטראַל-ביוראָ און אינפּאַרמאַציע-ביוראָ פון די פּראָפעסיאָנעלע בראַנ-זשע-פאַראייניגען“ און אויך אַ שילדל, אין פּויליש און אין יידיש: „יידישע אַרבעטער-קיך נומער 1“. ביידע שילדלעך זאַלן תיכף אָנגעקלאַפט ווערן פאַרן טויער פון דער קיך.

א רייע אנדערע באפעלן און פארארדענונגען געדענק איך נישט. סענדערס באפעלן און פארארדענונגען זענען אן דיסקוסיעס פינקטלעך אויסגעפירט געווארן. די טוערס פון די פריער עקזיסטירנדיקע אונטערערדישע פראפעסיאנעלע פאר- איינען האבן גענומען די שילדלעך און זיך געלאזט צו די פון פריער צוגעגרייטע לאקאלן אנטוויקלונג א רעגיסטראציע פון מיטגלידער.

מיטאגנצייט האט מען די קאנסומענטן פון דער בונדישער קיך מיטגעטיילט וועגן דער עקסיסטענץ פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען, און אז אין די פאראיין-לאקאלן, נישט אויף די בערזעס, וועלן די קאנסומענטן פון דער בונדישער ארבעטער-קיך קריגן זייערע ברויט- און מיטאג-קופאנען. אין פארלוף פונעם טאג האבן זיך אין די פרישגעעפנטע לאקאלן רעגיסטרירט א רייע ארבעטער ווי מיטגלידער פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען.

פאר נאכט פונעם ערשטן טאג פון דער דייטשישער אקופאציע פון ווארשע, איז אין דער ארבעטער-קיך אויף קארמעליצקע 9 אפגעזאלטן געווארן א זיצונג פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד: די ערשטע זיצונג אונטער דער דיי- טשישער אקופאציע-מאכט, די ערשטע זיצונג פון א האלבלעגאלן כאראקטער, און די ערשטע זיצונג אין דער בונדישער ארבעטער-קיך, וואס איז פון דעמאלט אן געווארן דער פערמאנענטער זיצפלאץ פאר די זיצונגען פון דער דאזיקער אינסטאנץ ביז מיי פארלאזן דעם בונד.

די טאג-ארדענונג איז באשטאנען פון א קאמבינירטן פונקט: באריכטן און וויטערדיקע טעטיקייט. באטייליקט האבן זיך: יאנעק-יאנקעלעוויטש, יוסף באסאק, סעמיאן, משה סטאליאר, אסתר די שניידערין, הערשל מעטאלאוויעץ, און דער הויפט- פונקציאנאר פונעם בונד אין ווארשע, וועלכער האט די זיצונג געעפנט מיט א לענגערער רעדע, א מין עקספאזע, און געפירט דעם פארויזן.

ביים אנהייב פון זיין רעדע האט דער פארויזער דערקלערט, אז דער נאמען „סענדער“ מיט וועלכן ער האט זיך ביז איצט באנוצט, עקזיסטירט נישט מער, און ער מיטן ווינט, און פון היינט אן איז זיך נאמען וויקטאר. שפעטער איז צוגעקומען דער פאמיליע-נאמען שולמאן. פון דעמאלט אן איז דער פירנדיקער בונדישער טוער באקאנט געווען ווי וויקטאר שולמאן.

אין זיין עקספאזע האט וויקטאר שולמאן בארירט די וויכטיקסטע מאמענטן און געשעענישן פון דער וועלטלאגע, פון דער אינטערנאציאנאלער און לאקאלער אר- בעטער-באוועגונג, און די מאטיוון פון זיין מיסטעריעזן באפעל אויף דער לעצטער זיצונג פונעם פארטיי-קאמיטעט וועגן די שילדלעך און די אנדערע פארארדענונגען. געזאגט האט וויקטאר שולמאן אט וואס:

„וואס מיר האבן היינט געטאן, האט געהאט פאר א ציל, אז שוין אין די ערשטע שעהען נאכן אריינקום פונעם דייטשישן מיליטער זאל די דייטשישע אקופאציע-מאכט

שטיין פאר א פאקט פון אן עקסיסטענץ פון לעגאלע פראפעסיאנעלע פאראיינען. לויטן אינטערנאציאנאלן געזעץ מוז אן אקופאציע-מאכט אנערקענען און סאנקציען-גירן די פון פריער עקסיסטירנדיקע אינסטיטוציעס און ארגאניזאציעס און ס'איז נישט נייטיק קיין ספעציעלע דערלויבענישן פאר זייער נארמאלער טעטיקייט. די פראגע איז צי דאס שפיצל, וואס מיר האבן היינט אפגעטאן, וועט האבן א רעאלע באדייטונג.

וויקטאר שולמאן האט פארגעלייגט, אז וועגן דעם אויפטו פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט זאל מען צו וויסן געבן די לאקאלע טוערס פון די אנדערע סאציאל-ליסטישע פארטייען, דער "פולישער קאמיטעט" וועט לאזן וויסן די צענטראלע טוערס פון די דאזיקע פארטייען, זיי זאלן וואס שנעלער נאכטאן דעם בונדישן ביי-שפיל, פדי די פון בונד געשאפענע פאראיינען זאלן נישט זיין עפעס אן אויסנאם, נאר א טייל פון א פריער לעגאל-עקסיסטירנדיקער געץ פון פראפעסיאנעלע פאר-איינען.

אין זיין עקספאזע האט וויקטאר שולמאן זיך אפגעשטעלט אויפן כאראקטער פון די געשאפענע פאראיינען און פון די, וואס וועלן געשאפן ווערן. ער האט זיך ארויסגעזאגט קעגן פארטיישע פאראיינען און פארן פרינציפ פון אומפארטיישקייט. די השפעה פון בונד דארף קומען דורך דעם, וואס בונדיסטן ווי פראפ. טוערס וועלן געווינען דעם צוטרוי פון די מיטגלידער און שטיין בראש פון די אנפירונגען, און דורך א פערזענלעך-פארטיישן קאנטאקט צווישן די טוערס פון די פאראיינען מיט דער פארטיי-אנפירונג וועט דורכגעפירט ווערן דער פארטיי-אינפלוס און די פארטיי-שטעלונג.

וויקטאר שולמאן האט זיך ארויסגעזאגט קעגן פאכפאראיינען און פאר גרויסע צענטראליזירטע פאראיינען, וועלכע זאלן ארייננעמען פארשיידענע פאכן פונעם געגעבענעם אינדוסטריע-צווייג און אנדערן די צענטראליזירטע פאראיינען "בראנ-זשע-פאראיינען". ער האט פארלאנגט, אז אין די פאראיינען, וואס זענען געקומען צום לעבן און אין די, וואס וועלן געשאפן ווערן, זאלן וואס שנעלער עטאבלירט ווערן צייטווייליקע אבער פאקטישע אנפירונגען פון מענטשן, וועלכע זענען עפיק צו זיין די בויערס פון א געגעבענעם פאראיין און צו ווערן די פירערס פונעם פאראיין. וויקטאר שולמאן האט פארגעלייגט, אז די שוין עקסיסטירנדיקע פאראיינען זאלן דעלעגירן צו צוויי חברים און ס'זאל געשאפן ווערן א צענטראל-בירא פון די פראפעסיאנעלע בראנזשע-פאראיינען, וואס זאל ווערן די אנפיר-אינסטאנץ פון די עקסיסטירנדיקע און פון די שפעטער געשאפענע פאראיינען. עס זאל וואס שנעלער גערופן ווערן א קאנפערענץ פון טוערס פון די פאראיינען און פאכן, אן ענלעכע ווי די, וואס איז פארגעקומען ביים אנהייב פון דער מלחמה, אויף וועלכער ס'איז געשאפן געווארן די בונדישע ווירטשאפט-אקציע.

ער האט אויך פארגעלייגט, אז די זיצונגען פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט

זאלן זיך פערמאגענטע, ווייניקסטנס אַ שעה יעדן טאָג, נאָכעמזאָנען זאָל איבערגע-
געבן ווערן די פולמאכט אַנצופירן און צו רעאַרגאַניזירן די בונדישע ווירטשאַפֿט-
אַקציע, פֿדי די מיטגלידער פֿונעם פֿאַרטייקאַמיטעט זאלן האָבן מער צייט פֿאַר די
טעטיקייטן, וואָס די נייע באַדינגונגען האָבן געברענגט און וועלן מיט זיך ברענגען.
וויקטאָר שולמאַנס עקספּאָזע האָט אַרויסגערופֿן אַ לעבהאַפטע דעבאַטע, געוויסע
קאָמיטעט-מיטגלידער האָבן אויסגעדריקט זייער צווייפל, צי די האַנדלונג פֿון שול-
מאַנען, צו שטעלן די דייטשישע אַקופּאַציע-מאַכט פֿאַר פּאַקטן, איז געווען אַ ריכ-
טיקע, אין פּאַל, אויב די רוסישע אַרמיי זאָל צוריק פֿאַרנעמען וואַרשע, קענען די
קאָנסעקווענצן פֿון שולמאַנס אויפטו זיך זייער ביטערע, אַ מיינונג איז אויך געווען,
אַז מיטן היינטיקן שריט האָט דער בונד אַרויסגעוויזן אַ טענדענץ זיך צו אידענטי-
פיצירן מיט די טעאַריעס און איינשטעלונגען פֿון די מענשעוויקעס-ליקווידאַטאָרן,
וועלכע האָבן געפֿריידיקט מערווערטיקייט און פֿרזאַריטעט פֿון אַ לעגאַל-עקסיס-
טירנדיקער אַרבעטער-אינסטיטוציע איבער די אונטערערדישע פּראָפּעסיאָנעלע
פֿאַראיינען און פּאָליטישע פּאַרטייען.

אַנב-אורחא, איז פֿדאי צו פֿאַרצייכענען, אַז די אַנדערע סאָציאַליסטישע פּאַר-
טייען: ביידע פּליגלען פֿון ס.ד.ק.פּ.ל. און פּ.ס.פּ.ל. לעוויצע, האָבן זיך נישט געקוואַ-
פּעט שנעל נאָכצוטאָן דעם ביישפּיל פֿונעם בונד. אין זייער האַנדלונג האָבן, צווישן
אַנדערע, די פֿריער דערמאָנטע מאַטיוון געשפּילט אַ ראָלע, און, ליידער, האָבן זיי
פֿאַרשפּעטיקט מיטן אַנהייבן זייער אַקציע צו אַרגאַניזירן די לעגאַלע פּראָפּ. באַווע-
גונג אויף דער פּוילישער אַרבעטער-גאַס, און צוליב דעם אַ סך פּאַרלירן אויפֿן
חשבון פֿון דער פּ.ס.פּ.ל. רעוואָלוציאָנערער פּראָקציע ("פּראָקעס"), בעת דער בונד
איז צוליב זיך טאַקטיק גלייך געוואָרן דער העגעמאָן פֿון דער פּראָפּ. באַוועגונג
אויף דער ייִדישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע.

פֿון די באַריכטן, וואָס זענען אָפּגעגעבן געוואָרן פֿון די ערשטע שריט צו שאַפֿן
די לעגאַלע פּראָפּאַראיינען, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז עטאַבלירט זענען געוואָרן
6 פּראָפּעסיאָנעלע פּאַראיינען: נאָדל, לעדער, מעטאַל, בוי, בעקער און דרוקער;
אַז אין צוויי פּאַראיינען, לעדער און מעטאַל, איז די לאַגע אַ באַפֿרידיקנדיקע. ביי
לעדער האָבן זיך געשטעלט צו דער אַרבעט אַ רייע פּעיקע מענטשן: יוסף באַסאַק,
שאַיע קאַמאַשן-מאַכער (ישעיה זאַמבראַווסקי), יחיאל ניימאַן, דער קליינער יצחקל
שוסטער און אַנדערע. די אַנאַרכיסטן זענען געווען צעטיילט צווישן זיך. אייניקע
האָבן זיך פֿאַרשריבן פֿאַר מיטגלידער און דערקלערט, אַז זיי וועלן אַרגאַניזירן דעם
פּאַראיי. אַנדערע, אויך מרדכי שוסטער, האָבן זיך געהאַלטן רעזערווירט. ביי די
בעקערס און ביי די דרוקערס איז די לאַגע געווען נישט קיין שלעכטע, אָבער נישט
קיין צופֿרידנשטעלנדיקע. נישט פּויגלדיק איז אויך געווען ביי נאָדל און ביי בוי.
יאַנעק-יאַנעקלעווערטיש האָט אויף זיך גענומען צו זיך דער אָפּטרופּוס פֿון די צוויי
פּאַראיינען. נאָך דעם זעלבן אַזונט איז ער מיט מיר אַוועק צו מרדכי שניידער (מרדכי

פייגמאן), וועלכער האָט נישט לאַנג געהאַט זיך אומגעקערט פון אַ לענגערן אויפֿ-
האַלט אין טורמע, דערונטער אויך אין דער קאַטאַרגע-טורמע אין אַריאַל, וווּ ער איז
געזעסן צוזאַמען מיט וולאַדימיר מעדעם, דזשערזשינסקי, אונשליכט, פּריסטאַר
(דער שפּעטערדיקער פרעמיער-מיניסטער פון פּוילן) און אַנדערע שפּעטער באַ-
קאַנטע קאָמוניסטישע און פּ.פּ.ס.ישע פּירערס און טוערס. מרדכי שניידער איז צוגע-
צויגן געוואָרן צו דער אַרבעט און איז לאַנגע יאָרן געווען דער נאָמינעלער פּירער
פונעם גרויסן נאָדל-פאַראיי אין וואַרשע.

אין מיטן דער זיצונג פונעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאָמיטעט איז אַריינגעקומען
אָורעמל שטריקער. ער איז געקומען דירעקט פון שפּיטאַל און דערוויסנדיק זיך
אין קיך, אַז ס'קומט פאַר אַ זיצונג, האָט ער נישט געפרעגט קיין שאלות, איז אַריי-
געקומען און זיך אָועקגעזעצט, ווי דאָס בענקל וואָלט געוואַרט אויף אים, אָדער
ווי ער וואָלט קיין מאָל נישט געווען אָפּוועזנדיק פון דער געגעבענער אינסטאַנץ.
עטלעכע מינוט שפּעטער האָט ער אַקטיוו זיך באַטייליקט אין די דעבאַטעס. אַן אַ
פאַרמעלער קאָאָפּאַציע איז אָורעמל שטריקער געוואָרן אַ מיטגליד פונעם וואַרשע-
ווער פאַרטיי-קאָמיטעט און אַנגעהויבן שפּילן איינע פון די ערשטע פּיילדען. זיין
רעדנער-טאַלאַנט, זיינע אַרגאַניזאַציאָנעלע-פעיקייטן, פּאָליטישע און געזעלשאַפּט-
לעכע דערפאַרונג, רעוואָלוציאָנערער טעמפּעראַמענט און וואַרעמע חברישע באַציונג
צו אַרבעטער, איז געווען אַ ברכה פאַר דער וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע פונעם בונד
און פאַר דער אַרגאַניזירונג פון די ייִדישע אַרבעטער אין וואַרשע.

צום באַדויערן האָט זיך אָורעמל שטריקער אין וואַרשע נישט לאַנג אויפגע-
האַלטן. עטלעכע וואָכן שפּעטער האָט ער צוליב זיין געזונט-צושטאַנד געמוזט זיך
אומקערן אין שטעטל לאַשוויץ. ערב דער אַנטשטיינג פון דער פּוילישער מלוכה איז
אָורעמל שטריקער אַרויסגערופן געוואָרן קיין וואַרשע איבערצונעמען אַ פּירנדיקן
פּאַסטן, אויפן וועג זיך אָפּגעשטעלט אין שעדלעץ, אַרויסגעטראָטן אויף אַ מיטינג,
געקריגן אַ בלוטשטורץ און געשטאַרבן. מיט זיין טויט האָט די ייִדישע אַרבעטער-
באַוועגונג אין פּוילן פּאַרלוירן איינעם פון די טאַלאַנטפולסטע און קאָלירפולסטע
רעוואָלוציאָנער-אָציאָליסטישע אַרבעטער-טוערס.

די אַקציע צו אַרגאַניזירן די לעגאַלע פּראַפעסיאָנעלע פאַראיינען אויף דער
ייִדישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע האָט אַנגענומען אַ ברייטן פאַרנעם. מיט יעדן
טאָג זענען צוגעצויגן געוואָרן פּרישע מענטשן צו דער אַרבעט. מענטשן זענען
געקומען און געאַנגען, געקריגן אינסטרוקציעס און געבראַכט אינפאַרמאַציעס, און
ס'זענען געמאַכט געוואָרן פיבערהאַפּטע צוגרייטונגען צו אַ קאַנפּערענץ פון פאַר-
שטייערס פון פאַראיינען און פּאַכן.

די בונדישע אַרבעטער-קיך אויף קאַרמעליצקע 9 איז געוואָרן די הויפט-
קוואַרטיר פונעם בונדישן אַקטיוו מיט וויקטאָר שולמאַן ווי שטאַבשעף.

דעמאנסטראציעס קעגן דער יידישער גמינע

אין איינעם פון די סאמע ערשטע טעג פון דער דייטשישער אָקופאַציע פון וואַרשע, זומער 1915, האָבן מאַסן ייִדישע אַרבעטער און אַרעמע פּאָלקסמענטשן זיך פאַרזאַמלט אויף גושיבאָווסקע-גאַס פאַר דער געביידע פון דער ייִדישער גמינע און פאַרלאַנגט הילף. אויף צו מאַרגנס האָט זיך די דעמאָנסטראַציע איבערגעחזרט מיט אַ פּיל גרעסערער באַטייליקונג. דאָס זענען געווען טיפּיש-סטיכישע דעמאָנסטראַציעס, פון קיינעם נישט אַרגאַניזירט און פון קיינעם נישט אָנגעפירט.

געווען איז עס אין אַ פאַרמיטאָג. אין דער בונדישער אַרבעטער-קיך זענען אַרבעטער געקומען און מיטגעטיילט, וואָס ס'קומט פאַר פאַרן בנין פון דער ייִדישער גמינע. צום גליק זענען אינעם קיכלאַקאַל אָנוועזנדיק געווען די וויכטיקסטע צו יענער צייט פירנדיקע בונדישע טוערס און אויך וויקטאָר שולמאַן. אַוורעמל שטריקער, דערהערנדיק די ידיעה האָט אַ געשריי געטאָן: „חברים, וואָס זיצן מיר דאָ, ווען אַרבעטער דעמאָנסטרירן?... קומט, חברה!“ צוזאַמען מיט אים זענען אַוועק אויך די אַנדערע בונדישע טוערס, באַגלייט פון עטלעכע צענדלינג אַרבעטער-קאַנסומענטן.

ווען מיר זענען אָנגעקומען אויף גושיבאָווסקע, איז די גאַס געווען געפאַקט מיט הונדערטער מענטשן. אויף אימפּראָוויזירטע טריבונעס זענען געשטאַנען און גערעדט דער אָנאַרכיסט מרדכי שוסטער און דער מיר דעמאָלט נאָך אומבאַקאַנטער אַוורעמל פּשישווע-בייגער (אַברהם ראַטשפּאַן).

אַוורעמל שטריקער האָט מיט די עלנבויגנס זיך דורכגעשלאָגן אַ וועג, אַרויפ־געכאַפט זיך אויף אַ מיסטקאַסטן און אָנגעהויבן רעדן. דערזענדיק אַוורעמל שטריקער האָט אַברהם ראַטשפּאַן אויפּגעהערט צו רעדן און ביסלעכוויי האָט אַוורעמל שטריקערס קלאַנגפולע שטים פאַרהילכט דאָס מאַטאָווע קול פון מרדכי שוסטער, וואָס איז געווען מער צוגעפאַסט פאַר אַ געשלאָסענער פאַרזאַמלונג אַדער פאַר אַ היימישער דיסקוסיע, ווי פאַר אַן עפנטלעכן גאַסן-מיטינג. דער עולם האָט זיין אויפ־מערקזאַמקייט געווענדט צו די רייך פון אַוורעמל שטריקער.

פאַרענדיקט האָט אַוורעמל שטריקער זיין רעדע מיט פּאָלגנדיקע ווערטער: „דער בונד, דער וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד, איז גרייט צו נעמען אויף זיך די אויפגאַבע צו פירן אייער קאַמף ביז צו אַ זיג. זענט איר איינשטימיק, אַז דער בונד זאָל זיין אייער פירער און וועגווייזער?!“ אַ וואַלד מיט הענט האָט זיך אַ הייב געטאָן — און דער בונד איז געוואָרן דער אָנפירער פון אַן אַקציע קעגן דער ייִדישער גמינע פאַר הילף פאַר דער מלחמה-געליטענער ייִדישע אַרבעטערשאַפט אין וואַרשע.

אַוורעמל שטריקערס רעדע איז אין יעדן פרט געווען אַ גלענצנדיקע. די פאַרעם, דער אינהאַלט און די שפּראַך זענען געווען צוגעפאַסט צו דער געגעבענער שטימונג.

און צום געגעבענעם עולם. גערעדט האָט ער נאָטירלעך, אָבער נישט ווילגאַר, וועגן די סיבות, וואָס האָבן די מאַסן באַווויגן צו דעמאָנסטרירן און צו פּאָדערן הילף. ער האָט גערעדט נישט אויף אַן אופן, וואָס רייצט די נידעריקע און פרימיטיווע אינ-סטִינקטן, נישט אינעם נוסח און סטיל פונעם לאַדזשער בונדישן טוער פּראָים לאַזער, וועמענס רעדנער־באַגאַוז אויף פּאַרזאַמלונגען איז באַשטאַנען פון אַזאַ לשון: „פעטע יאָכעלעך, געפילטע מעגעלעך, גענדזענע פופיקלעך, געבראַטענע קאַטשקעלעך און זיסע צימעסלעך עסט די בורזשואַזיע, אָבער קאַפּפּלייש עסט דער פּראָלע־טאַריאַט“. אַוורעמל שטריקערס רעדן האָט געהערט צו דער קאַטעגאָריע, וואָס דער־הייבט דעם צוהערער, באַגייסטערט און סטימולירט צו באַוווסטזיניקע טאַטן.

דאָס איז געווען די ערשטע ייִדישע מיטינג־רעדע, וואָס כ׳האַב אין מיין לעבן געהערט, און דעם גוטן טעם פון דער רעדע פיל איך נאָך איצט בעת כ׳שרייב די שורות. מיט אַ צייט שפעטער איז מיר אַ סך מאָל אויסגעקומען אין בערלין צו הערן רעדן דעם בערלינער אַרבעטער־טריבון פּאַול האַפּמאַן, און דער נוסח און סטיל פון האַפּמאַנס רעדן איז געווען אַן ענלעכער ווי פון אַוורעמל שטריקערס רעדע פאַר דער דעמאָנסטרינדיקער מאַסע פאַר דער געביידע פון דער ייִדישער גמינע, און כ׳פלעג זיך שפּאַסיק פרעגן: ווער ביי וועמען האָט גענומען דעם סטיל און נוסח פון די רעדעס אויף עפנטלעכע מאַסן־מיטינגען: אַוורעמל שטריקער ביי פּאַול האַפּ־מאַן אָדער פּאַול האַפּמאַן ביי אַוורעמל שטריקער. כ׳בין זיך מודה, אַז די דערמאַנטע רעדע פון אַוורעמל שטריקער און די רעדעס פון פּאַול האַפּמאַן האָבן געהאַט אַן אומדירעקטע השפּעה אויף מייע שפעטערדיקע אַרויסטרעטונגען אויף מאַסן־מיטינגען און פּאַרזאַמלונגען.

נאָכן באַקומען דעם מאַנדאַט פון דעם דעמאָנסטרינדיקן עולם זענען אַוורעמל שטריקער און אַנדערע מיטגלידער פונעם פּאַרטי־קאָמיטעט פון בונד, אין דער באַגלייטונג פון אַ גרעסערער צאָל דעמאָנסטראַנטן, אַריין אין לאַקאַל פון דער גמינע, אין לאַקאַל האָט זיך נישט געפונען קיינער פון די דאָזאַרעס. אַוורעמל האָט די גמינע־באַאַמטע איבערגעגעבן אַ פּאַראַרדענונג, אַז אויף מאַרגן 10 אַ זייגער אין דער פרי זאָלן די דאָזאַרעס זיך געפינען אין דער גמינע, אין קעגנפּאַל וועלן זיי פון זייערע וווינונגען געבראַכט ווערן אויף טאַטשקעס.

די דראָונג געבראַכט צו ווערן אויף אַ טאַטשקע פּאַרלאַנגט אַ שטיקל פירוש: שוין פון די פריסטע יאָרן פון די אַרבעטער־קאַמפּן אין פּוילן איז איינע פון די קאַמפּסטיטלעך געווען דאָס אַרויספירן אַ פּאַרהאַסטן מיסטער, אינזשעניר אָדער פּאַבריקאַנט אויף אַ טאַטשקע מיט אַ זאַק איבערן קאַפּ. דאָס איז געווען אַן אויסערסט דראַסטישער קאַמפּסטיטל און פּאַרמאַגט די העכסטע מאַס פון פּאַראַכטונג. איינער, וואָס איז אַרויסגעפירט געוואָרן אויף אַ טאַטשקע, איז אַפילו אין די קרייזן פונעם באַזיצנדיקן קלאַס באַטראַכט געוואָרן ווי אַ מענטש אַן געוויסן, ווי אַ שטיק נבלה, צו וועלכן מען דאַרף זיך באַציען מיט פּאַראַכטונג. נישט איין פּאַל איז געווען, אַז

איינער, וואס איז אַרויסגעפירט געוואָרן אויף אַ טאַטשקע, איז פון חרפה באַגאַנגען זעלבסטמאָרד.

פון מיינע יונגע יאָרן געדענק איך אַ פּאַל — דאָס איז שוין געווען אין די יאָרן נאָך דער פּאַרשפּילטער רעוואָלוציע פון 1905 — ווען אַ מייסטער פון נאַרבלינס מעטאַל־פאַבריק איז אַרויסגעפירט געוואָרן אויף אַ טאַטשקע מיט אַ זאַק איבערן קאַפּ און דערנאָך איז ער באַגאַנגען זעלבסטמאָרד. ווען כ'בין אין 1962 געווען אין ישראל האָבן איך פאַרבעטן אויף אַ באַגעגעניש אַ באַקאַנטן, אַן אַלטן קאַמוניסט און אַ געוועזענעם טוער צווישן די לעדער־אַרבעטער אין וואַרשע, געקומען איז ער צו דער באַגעגעניש אַ באַצירטער מיט מעדאַלן, וואָס ער האָט באַקומען אין פּוילן. די געמיינזאַמע באַקאַנטע, געקומענע פאַר אים און נאָך אים פון פּוילן קיין ישראל, האָבן מיר אויסגערעדט מיין פאַרבעטן דעם דערמאָנטן באַקאַנטן צו זיך אין האַטעל אויף „אַ טרינק און אַ שמועס“. „דו וויסט נישט — האָבן זיי צו מיר געטענהט — די אַרבעטער פון דער פאַבריק, וווּ ער איז געווען אַ פאַרוואַלטער, האָבן אים דאָך אַרויסגעפירט אויף אַ טאַטשקע“.

דאָס דראַען מיט ברענגען צו פירן די דאָזאַרעס אויף טאַטשקעס האָט געמיינט, אַז די דעמאָנסטראַטירנדיקע און די בונדישע אַנפירערשאַפט זענען גרייט אַנצווענדן די מאַקסימאַלסטע קאַמפּסמיטלען ביים צווינגען די דאָזאַרעס פון דער ייִדישער גמיינע צו פאַרהאַנדלען דעם ענין הילף פאַר די, וואָס זענען געבליבן אַן מיטלען צום לעבן.

נאָכן פאַרלאָזן דעם גמיינע־לאַקאַל האָט אַוורעמל שטריקער אָפּגעגעבן די פאַר־זאַמלע אַ באַריכט און גערופן די דעמאָנסטראַנטן זיך צו פאַרזאַמלען אויף צו מאַרגנס 10 אַ זייגער אין דער פּרי.

אויף דער זיצונג פונעם וואַרשעווער פאַרטייקאַמיטעט פון בונד, וואָס איז פאַרגעקומען אין דעם זעלבן פאַרנאַכט, איז באַהאַנדלט געוואָרן דער פאַרלוף פון די צווייטאַגיקע דעמאָנסטראַציעס, די פאַדערונגען, וואָס דאַרפן אַרויסגעשטעלט ווערן, און ווי ווייט ס'קענען זיין די פּשרות. ס'איז אויך אויספלאַגירט געוואָרן די טאַקטיק פאַרן קומענדיקן טאָג.

צו דער דערמאָנטער זיצונג איז אויך נאָכעמוואָן איינגעלאָדן געוואָרן. זיין הילף איז אין דעם פאַל געווען מער ווי נייטיק. די שטימונג פון די קאַמיטעט־מיטגלידער איז געווען אַ האַפּערדיקע. דער פּאַקט, וואָס די דעמאָנסטראַנטן האָבן אַן רעזער־וואַציעס און מיט ענטוויאַזם איבערגעגעבן דעם בונד די אַנפירערשאַפט פון זייער קאַמף, און דער פּאַקט, וואָס זינט דער פאַרשפּילטער רעוואָלוציע פון 1905, איז דער בונד אַרויסגעטראָטן אין דער געזעלשאַפטלעכער עפּנטלעכקייט ווי „בונד“ און נישט אונטער קיין פּסעוודאָנים — האָט ביי די קאַמיטעט־מיטגלידער און ביי וויקטאָר שולמאַנען אַרויסגערופן געפילן פון העכסטער פּרייד.

אַבער אויך אַ געפיל פון באַמרוי־קונג: אין יעדנס געמיט האָט געגריזשעט

א געוויסע מורא פאר דעם קומענדיקן. צי וועט זיך, און ווי אזוי וועט זיך, איינגעבן די אונטערנעמונג, וואס בונד האט אויף זיך גענומען דורכצופירן. געשטעלט האט זיך אויך די פראגע, וואס וועט געשען מיט די יעניקע, וועלכע זענען נישט קיין ארבעטער. בונד קען דאך נישט נעמען אויף זיך די ראַלע פון אַלעמענס פאַרזאָרגער. ער קען דאך רעדן און האַנדלען נאָר אין נאַמען פון די ייִדישע אַרבעטער און זייערע אינטערעסן קען ער פאַרטרעטן.

צו מאַרגנס אין דער פרי איז דער בונדישער אַקטיוו מיט וויקטאָר שולמאַנען בראַש אַוועק צו דער ייִדישער גמינע. די גושיבאָוסקע-גאַס איז שוין געווען געפאַקט מיט הונדערטער דעמאָנסטראַנטן. די בונדישע פירערשאַפט איז אויפגענומען גע-וואָרן מיט אַן אויסערגעוויינלעכן ענטוואַקלונג.

אָורעמל שטריקער האָט געפונען זיין נעכטיק מיסטקעסטל און גערעדט צו די פאַרזאַמלטע וועגן די קומענדיקע פאַרהאַנדלונגען מיט דער גמינע. ער האָט פאַר-געלייגט די פאַדערונגען און אַ צעטל פון אַ דריי צענדלינג מיטגלידער פונעם אַקציע-קאָמיטעט, וועלכער דאַרף רעפּרעזענטירן די דעמאָנסטרינדיקע מאַסע און רעדן אין איר נאַמען. ער האָט פאַרגעלייגט דורך אַן אַפּשטימונג צו אַקצעפּטירן די פאַדערונגען און דעם צוזאַמענשטעל פונעם אַקציע-קאָמיטעט. מיט גרויס בייפאַל האָבן די פאַרזאַמלטע דאָס אַקצעפּטירט.

דער אַריינגאַנג אין דער גמינע-געביידע איז געווען פאַרבלאַקירט דורך אַ גרעסערער גרופע „בירגער-מיליץ“ מיט אַן עלטסטן „פּוזשאַדאָוויק“ בראַש. צווישן די מיליציאַנטן האָבן זיך אויך געפונען אַ צאַל יידן. נאָכעמזאָן האָט דעם פּוזשאַדאָוו-ניק אויפגעקלערט די סיבות פון דער דעמאָנסטראַציע און די ראַלע וואָס די פאַר-שטייערשאַפט האָט דורכצופירן מיט די דאָזאַרעס פון דער גמינע און געפרעגט אים, צי די מיליץ קלייבט זיך צו שפּילן די ראַלע פון דער געוועזענער צאַרישער פּאָליציי און זשאַנדאַרמערע. ער האָט געוואָרנט, אַז אויב די מיליץ וועט נישט גלייך אָפּטרעטן און מאַכן פריי דעם אַריינגאַנג, נעמט בונד אַראָפּ פון זיך יעדע פאַראַנטוואָרטלעכקייט און די קאַנסעקווענצן פאַר אים און פאַר די מיליציאַנטן קענען זיין גאַנץ פאַסקודנע. דער פּוזשאַדאָוויק האָט אָפּגעגעבן אַ מיליטערישן סאַלוט, געהייסן די מיליציאַנטן מאַכן אַ שפּאַלער, און דער אַקציע-קאָמיטעט און אַ צאַל דעמאָנסטראַנטן האָבן אַריינגע-מאַרשירט אין לאַקאַל פון דער גמינע, ווי דורך אַ טרוימף-טויער.

אין דער גמינע זענען קיין דאָזאַרעס נישט געווען. די דעלעגאַציע איז אויפגע-נומען געוואָרן דורך איינעם פון די ברידער קעמפּנער, אַ באַרימטער עקאָנאָמיסט, איינער פון די זיילן פון דער עקסטרעמער אַסימילאַציע און אַ מיטאַרבעטער פון דעם אַסימילאַטאָרישן אַרגאַן אין פּויליש „איוראַעליטאַ“. אין געזעלשאַפטלעכע ענינים איז קעמפּנער באַקאַנט געווען ווי אַ ליבעראַל. נאָך אַ קורצן שמועס האָט קעמפּנער געשיקט שליחים צו די דאָזאַרעס, און אין גיכן זענען עטלעכע פון זיי אָנגעקומען. די פאַרהאַנדלונגען מיט די דאָזאַרעס און מיט קעמפּנערן זענען געווען לאַנגע

און שווערע. מ'האט געדארפט אויספרעסן אויך א רייע פארמעלע און יורדישע אספעקטן. דער אפיציעלער בריוו, וואס די גמינע האט געהאט געשיקט צו דער בונדישער ארבעטער-קינד פאר פסח 1915, וועגן דער פסחדיקער באשפייזונג פון די קינד-קאנסומענטן, האט געשפילט א גרויסע ראלע און לייכטער געמאכט דאס באזיי-טיקן די פארמעלע שוועריקייטן. דער רעזולטאט פון די פארהאנדלונגען איז געווען, אז די גמינע האט זיך מתחייב געווען צו אסיגנירן פאר דער בונדישער ווירטשאפט-אקציע א באדייטנדיקע חודשלעכע סובסידיע און קעמפנער זאל האבן די פינאנציעלע קאנטראל איבער דער פארווענדונג פון די גמינע-געלטער.

אין דער גאנצער צייט פון די פארהאנדלונגען איז דער עולם דעמאנסטראנטן געבליבן אויפן פלאץ. יוסף באסאק האט אנגעפירט מיטן ארויסשיקן רעדנערס, וועלכע האבן די דעמאנסטראנטן געהאלטן אינפארמירט וועגן גאנג פון די פאר-האנדלונגען. ווען די פארהאנדלונגען זענען געווען פארענדיקט, האט אורעמל שטריי-קער געהאלטן א רעדע וועגן אפגעהאלטענעם זיג און גערופן די ארבעטער צו רעגיסטרירן זיך אין די לאקאלן פון די פראפעסיאנעלע פאראייניגען. דער ענטוואויאום פון די דעמאנסטראנטן איז געווען א גרויסער. נאך גרעסער איז געווען די פרייד פונעם בונדישן פארטייאקטיוו און ביי די מיטגלידער פונעם ווארשעווער פארטייאקאמיטעט פון בונד.

דער אפגעהאלטענער נצחון האט געברענגט מיט זיך וויכטיקע רעזולטאטן און אימפליקאציעס: די לאקאלן פון די שוין עקסיסטירנדיקע פאראייניגען זענען באלא-גערט געווארן פון אפליקאנטן פאר מיטגלידער און א שטויס געטאן די שאפונג פון א רייע פראפעסיאנעלע פאראייניגען: טעקסטיל, באשפייזונג, האלץ, לעדער-באלאג-טעריע, פאפיר. דער פראפעסיאנעלער פאראיין איז געווארן א שם-דבר, געווארן א מאסן-ארגאניזאציע. דאס צענטראל-ביורא פון די פראפעסיאנעלע בראנזשע-פאראייניגען האט געקריגן דאס מאראלישע און פאליטישע רעכט צו רעדן אין נאמען פון טויזנטער יידישע ארבעטער.

הגם די אבסאלוטע מערהייט פון דער מיטגלידערשאפט פון די פראפעסיאנעלע פאראייניגען איז לכתחילה נישט געקומען צוליב דירעקטע פראפאראיינישע סיבות און אינטערעסן. נאר צוליב שטיצע, און ווי געוויסע ציניקער האבן זיך אויסגעדריקט, צוליבן "קרופניק", און שפעטער, ווען די פראפעסיאנעלע פאראייניגען האבן זיך פאר-פעסטיקט און זענען בהדרגה איבערגעגאנגען צו מער דירעקטע פראפ. טעטיקייט, זענען פון די ערשטע פארשריבענע מיטגלידער זייער א סך ארויסגעפאלן — איז דאס מאסנווייזע פארשרייבן זיך פאר מיטגלידער פון די פראפעסיאנעלע פאראייניגען ווי א רעזולטאט פון דער געווענענער אקציע קעגן דער גמינע, געווען דער יסוד פון דער מאסן-באזע פאר דער פראפ. באוועגונג אויף דער יידישער ארבעטער-גאס אין ווארשע.

א דאָק דער באַקומענער גמינע-סובסידיע האָט די בונדישע ווירטשאַפֿט-אַקציע געקריגן שוונג און פאַרנעם. דער ברויטפאַרטייל איז פילפאַכיק פאַרגרעסערט גע- וואָרן. ממש איבער נאַכט איז געשאַפן געוואָרן נאָך אַ קיך אויף דזשעלנע 33, וואָס איז שפעטער איבערגענומען געוואָרן דורכן דרוקער-פאַראיין און דערנאָך — ווידער פון בונד. אַ קיך און אַ ברויטפאַרטייל איז געשאַפן געוואָרן אין דער פאַרשטאַט פראַגע. אויך איז אַרגאַניזירט געוואָרן אַ צאָל קראַמען פון אַ קאַנסום-קאַאָפּעראַטיוון כאַראַקטער און אַ קאַאָפּעראַטיווע בעקעריי.

דער גרויסמיסטער פון דער רעאַרגאַניזירטער בונדישער ווירטשאַפֿט-אַקציע, דער, וועלכער האָט פאַראייניקט פאַנטאַזיע מיט ווירקלעכקייט, אידעיש-קאַאָפּעראַ- טיווע איינשטעלונג אויף אַ פראַקטישן יסוד, און געשאַפן ווירטשאַפֿטלעכע אינסטי- טוציעס און אַרגאַניזאַציעס, וואָס האָבן געדינט ווי אַ מוסטער פאַר אַנדערע סאַציאַ- ליסטישע פאַרטייען, פאַר ס.ד.פ.ל. און פ.פ.ס.ל.עוויצע — איז געווען וולאַדיסלאָוו נאַכעמאַן. צום אומגליק און צום גרויסן ווייטיק, איז נאַכעמאַן, דער מענטש מיטן שטאַלענעם ווילן, קלוגן קאַפּ, אומאויסשעפּלעכער ענערגיע און ממש געניאַלע אַרגאַ- ניוואַציאָנעלע פעיקייטן, געווען אַ פראַוואַקאַטאָר, איינער פון די גרעסטע און העס- לעכסטע פראַוואַקאַטאָרן אין דער געשיכטע פון בונד.

די אומרויקייט, וואָס האָט באַהערשט דעם אָנפירנדיקן בונדישן פאַרטיי-אַקטיוו צוליב דעם נישט-אַרבעטער-עלעמענט אין די דעמאָנסטראַציעס קעגן דער גמינע, האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר באַרעכטיקט.

דער האַזיקער עלעמענט האָט געהאַט טענות, אַז בונד האָט אים פאַרראַטן. די אויפקלערונג מצד בונד, אַז אויף די דעמאָנסטראַציעס האָט דער בונדישער וואָרט- זאָגער אַזורעמל שטריקער קלאָר און דייטלעך דערקלערט, אַז בונד פאַרטרעט און וועט פאַרטרעטן נאָר און אויסשליסלעך די אַרבעטער, און נישט קיין שום אַנדערע גרופּעס און שיכטן פון דער באַפֿעלקערונג, האָט נישט געהאַט קיין פעולה. די פאַר- צוויפּלטע אַרעמע מענטשן, ס'רוב קליינהענדלערס, וועלכע זענען מצד דעם בונד געשיקט געוואָרן צו דער גמינע און די גמינע האָט זיי געשיקט צום בונד, האָבן אין זייער פאַרצווייפּלונג אויסגעלאָזט זייער צער און צאָרן קעגן בונד, באַשולדיקט בונד אין פאַרראַט און באַשאַנקען דעם בונדישן אַקטיוו מיט די זידל-עפּיטעטן: פאַררעטערס, זשוליקעס אד"גל.

קיין נחת האָט דער בונדישער אַקטיוו און די בונדישע אַרגאַניזאַציע פון וואַרשע פון די אַנטי-בונדישע אַרויסטרעטונגען פונעם נישט-אַרבעטער-עלעמענט נישט געהאַט, און פאַרן בונדישן פאַרטיי-אַקטיוו האָט זיך געשטעלט דאָס פראַבלעם: פאַרטיי-קלאַס-פאַלק, אַ פראַבלעם, וואָס האָט געקריגן זיך ערשטע און ערנסטע באַתאַנדלונג מיט אַ צייט שפעטער, ווען אויפן טאַג-אַרדענונג פון דער וואַרשעווער בונדישער פאַרטיי-אַרגאַניזאַציע האָך זיך קאַנקרעט געשטעלט די לייזונג פון ענינים פון אַ נאַציאָנאַליידישן כאַראַקטער.

א טראגעדיע

א פאגראם...

א רעוואלט פון די פרויען-קאנסומענטן אין דער בונדישער ארבעטער-קיך אויף קארמעליצקע 9, וואס האט זיך פארוואנדלט אין א פאגראם לויט אלע פאגראם-כללים: א פרוו צו ממיתן די קיך-פארוואלטערין, צעשלעגן די קיך-אנגעשטעלטע, אויסהאקן שויבן, דעמאלירן מעבל און קיך-איינריכטונגען, אויסגיסן אויף דער פאד-לאגע די נישט דערקאכטע געקעכצן פון די טעפ, צעפלינדערן דאס ברויט פון ברויט-פארטייל און די רויע פראדוקטן פון שפייזקאמער — א פאגראם מיט אלע קלי-פערלעך.

דאס אומגליק איז געשען אין א שבת אין דער פרי, אין די ערשטע טעג פון דער דייטשישער אָקופאַציע, זומער 1915 — אין די יום-טוב־טעג פון די בונדישע פארטיי-נצחונות.

ווען כ'בין אָנגעקומען אין קיכלאָקאַל, ווי תמיד דורך דער הינטערשטער קיך-טיר, איז דאָס פאָגראַמירן די קיך אָנגעגאַנגען אין פולן טעמפּאַ. אַ שוידערלעך בילד האָט זיך פאַר מיינע אויגן אַנטפלעקט: פרויען-געזיכטער, צעקרימטע פון פעס, פינקלדיקע אויגן פון האָס, הענט האָבן געפלינדערט און צעשטערט, אַ געפילדער פון היסטעריזירטע פרויען, אַ ספּאַזמאַטיש געוויין פון צוויי יונגע מיטאַרבעטערניס: פון דער מיטלזווקסיקער, ברייטפלייציקער און פיזיש קרעפקער באַלבינאַ און פון דער קליינער, פיליגראַן-צאַרטער יוסטינקע, וועלכע זענען אין קיכלאָקאַל פאַר-בליבן די איינציקע פון גאַנצן פּערסאָנאַל.

דאָס געזעענע בילד, וואָס דער קאַשמאַרסטער חלום וואָלט נישט געקענט אויס-טראַכטן, האָט מיך ווי פאַראַליזירט. און ווי מיט הונדערט האַמערס געקלאַפט אומ-ריטמיש, אומהיימלעך און אומאויפהערלעך אין מיין קאַפּ מיט אַן אייך-און-איינציק וואָרט: שרעקלעך. ווען כ'בין געקומען צו זיך, האָב איך זיך מיט אימפעט אַ לאַז געטאַן אין דעם פרויען-געדערענג און געשריגן: „וואָס טוט איר, וואָס טוט איר?!“ אַ היסטעריזירטע פרוי האָט צו מיר אַ בריל געטאַן: „דאַרמאַיאַדניק, מ'עט אייך באַלד אַראַפּטראַגן אין אַ שוואַרץ ליילעך.“ אַ צווייטע האָט מיט איר עלנבויגן מיך מיט קראַפט אַ שטויס געטאַן אין דער ברוסט און כ'בין געפאַלן אין דעם שמאַלן קאַרידאַרל, וואָס האָט געפירט פון דער קיכטיר צו די אינערלעכע צימערן. אַ פאַר-ווייטיקטער פונעם געזעענעם בילד האָב איך זיך אַוועקגעזעצט אויף דער ערד אין אַ ווינקל פון קאַרידאַר, פאַרשטעלט דאָס פנים מיט די הענט און געוויינט: געוויינט מיט אַ געוויין פון אַ הילפלאַזן מענטשן, וועלכער שטייט צוקאַפּנס און קוקט זיך צו, ווי זיינס אַ נאַענטער גייט אויס אין יסורים און ער קען אים מיט גאַרנישט העלפן. ווי לאַנג כ'בין אַזוי געזעסן — ווייס איך נישט. צו מיר זענען דערגאַנגען ווערטער. אויף אַ באַנק איז געשטאַנען אַברהם ראַטשפּאַן און גערעדט, געשריגן אויף

די העכסטע טענער, און נישט די פרויען-פאָגראַמירערס, און נישט מיר, האָבן זיינע ווערטער געריט.

פלוצעם זענען צו מיר דערגאנגען שטילע קלאנגען פון אַ פרויען-שטים, וועלכע האָבן זיך פאַרמירט אין ווערטער, גערעדטע אין פויליש, און מיט יעדער סעקונדע ממש ווי פון אַ פישוף באַהערשט די צעבונטעוועטע פרויען, דאָס בילד האָט זיך געביטן ווי ביי אַ סצענישער פאַרשטעלונג: פרויען האָבן געלאָזט זייערע קוישלעך און בהלהדיק אַנטלאָפן. אַנדערע האָבן מיט ציטערדיקע הענט אַרויסגעלייגט פון זייערע טאַרבעס און קיישלעך די צעפלינדערטע פראָדוקטן, די געזיכטער האָבן זיך באַדעקט מיט פלעקן פון חרפה, אויגן האָבן זיך אַראָפּגעלאָזן פון בושה, און ס'איז אויסגעבראַכן אַ געיאַמער פון עטלעכע צענדלינג פרויען, וואָס האָט דאָס האַרץ צעריסן. טייל פרויען זענען געוואָרן היסטעריש, געקלאַפט זיך מיט די הענט אין די הערצער און געריסן שטיקער פון די געזיכטער — אַ בילד, וואָס די פאַנטאַזיע פון אַ געניאַלן מאַלער וואַלט נישט אומשטאַנד געווען צו ברענגען אויפן לייזונט.

די רעדנערין מיט דער צויבער-שטים, וואָס האָט געצוימט די צעבונטעוועטע פרויען און זיי צוריק פאַרוואַנדלט אין ליידנדיקע האַרציקע מאַמעס און שוועסטער, איז געווען זאַשקאַ אונשליכט. זי איז גראַד אַנגעקומען אין אַן אַפּיזיעלער שליחות, האָט געטראָפן דעם פאַגראַם-צושטאַנד, אַוועקגעשטעלט זיך אויף אַ באַנק און גערעדט ווערטער, וואָס זענען איר געקומען פון האַרץ אין מויל אַריין.

געפונען האָט מען מיר אַ פאַרחלשטן, ווען כ'בין געקומען צו זיך, בין איך געווען אין פאַרוואַלטונג-צימער. לעבן מיר איז געשטאַנען דער פעלדשער ראָזענ-באָם און די ערשטע ווערטער, וואָס כ'האָב דערהערט, זענען געווען: "ס'וועט אים גאַנטישט זיך, לאָזט אים אַ ביסל זיך אַפרוען".

מיט יעדער מינוט איז דער קיכלאַקאַל געוואָרן פולער. דער חורבן איז געווען, ווי נאָך אַ פאַגראַם, די שטימונג פון די אַנוועזענדיקע — אַ געדריקטע און אַן אַיכהדיקע. נאָכעמאַן איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט זיך אַריענטירט אין דער סיטואַציע און מיט זיין כאַראַקטעריסטישן אויטאָריטעט-סטיל אַ באַפעל געגעבן: "אַרויסהענגען אַ צעטל, אָן צוליב טעכנישע סיבות איז די קיך נישט טעטיק". ער האָט אַרגאַניזירט אַ בריגאַדע צו ברענגען דעם לאַקאַל צוריק אין אַרדענונג. צוויי טעג שפעטער האָט די בונדישע אַרבעטער-קיך אויף קאַרמעליצקע 9 ווידער נאָרמאַל פונקציאָנירט.

פאַר וואָס איז דאָס געשען? ווי אַזוי איז דאָס געשען?
די דאָזיקע פראַגעס זענען נישט אַראָפּ פון די ליפן פון די, וואָס האָבן געהאַט אַ שייכות מיט דער בונדישער ווירטשאַפּט-אַקציע.
סטיכישע פאַלקס-אויסבראַכן, אין אַ גרעסערן, צי אין אַ קלענערן פאַרנעם, פאַלן נישט אַראָפּ פונעם הימל. זיי זענען אַ פּועל-יוצא פון אַן אַנגעזאַמלטער אומצופרידן-

קייט. דער אויסבראך איז גאנץ אפט א רעזולטאט פון א צופעליקער קלייניקייט, וואס צינדט אונטער, ווי א ברענענדיק שוועבעלע, אן אפענעם פולווערפאס.

די בונדישע ווירטשאפט־אקציע, מיט איר היסטארישער פונקציע, און טראץ דער איבערגעגעבנקייט פון אירע פירערס און טוערס, האט פארמאגט אין זיך שטאף פאר אומצופרידנקייטן. די קאנסומענטן זענען געווען צו הונגעריק, און די הילף, וואס זיי האבן געקריגן פון די בונדישע הילף־אינסטיטוציעס זאל זיי און זייערע פאמיליעס קענען באַפרידיקן. דער רוב מנין פון די קאנסומענטן זענען דאך נישט באַשטאנען פונעם סאָציאַליסטישן אַרבעטער־אוואַנגארד, נאָר פון פשוטע אַרבעטער און פון זייערע פרויען. רייבונגען און צוזאַמענשטויסן צווישן די קאנסומענטן מיט דער אַנפירערשאַפט און מיטן קיך־פּערסאָנאַל האָבן נישט געפּעלט.

איך אליין, ווי דער פאַרוואַלטער פונעם ברויטפאַרטייל, בין נישט איין מאָל געווען אַן אַביעקט פאַר און פון אומצופרידנקייט, נישט איין מאָל אַפילו פון שאַרפע ווערטער־צוזאַמענשטויסן. די אַנפירערשאַפט ווי אַ גאַנצע, און יעדער פון די טוערס באַזונדער, האָט זיך אָבער באַמייט צו ווירקן באַרויקנדיק, צו דערקלערן, צו געבן צו פאַרשטיין און צו מינימזירן די קאַנפּליקטן און אַנצוהאַלטן די מאַקסימאַלסטע חברשאַפט און פּריינדשאַפט.

די דאָזיקע טאַקטיק, אַ נאַטירלעכע פאַר אַ פּראַלעטאַריש־סאָציאַליסטישער אינ־סטיטוציע, האָט געברענגט געהעריקע רעזולטאַטן. פון מיין אייגענער דערפאַרונג האָב איך געוואָסן פון נישט איין פאַל, אַז נאָך אַ צווישנרייד, און אַפילו נאָך אַ מחלוקה, זענען אַרבעטער־קאָנסומענטן, באַזונדערס פּרויען־קאָנסומענטן, געקומען און זיך פאַרענטפּערט, און נישט איין מאָל אַפילו זיך געוויצלט און געקייבעצט וועגן דעם פאַרגאַנגענעם צוזאַמענשטויס. כ'קען מיט דער פולער אַחריות פעסטשטעלן, אַז טראָץ די פאַרשיידענע פאַלן פון קריגערייען און צוזאַמענשטויסן האָט דער פּער־סאָנאַל, דער אַנפירנדיקער ווי דער טעכנישער, גענאָסן מצד די קאָנסומענטן אַ געהעריקן רעספּעקט און אַפילו ליבע. אַן אויסנאַם זענען געווען דריי מענטשן: יוסף באַסאַק, נאָכעמזאָן און די קיך־פאַרוואַלטערין.

יוסף באַסאַק איז געווען דער הויפּט־פאַרוואַלטער פון דער בונדישער ווירט־שאַפט־אקציע. קיין דירעקטע קאַנפּליקטן מיט די קאָנסומענטן האָט יוסף באַסאַק נישט געהאַט. אָבער געמורמלט האָט מען, אַפילו אין די פאַרטיי־קרייזן, אַז ער איז בלאַט מיט די צושטעלערס פון די פּראָדוקטן און קריגט אין יד אַריין. אַזוי איז עס אַנגעגאַנגען די אַלע יאָרן, וואָס ער האָט פאַרנומען דעם אַמט פון אַ ווירטשאַפטלער אין די בונדישע אינסטיטוציעס, אָבער קיינער האָט קיין מאָל נישט געבראַכט קעגן אים וועלכע ס'איז קאַנקרעטע באַווייזן. ווען כ'פלעג מיט יוסף באַסאַקן אין אונדזערע פּריוואַטע שמועסן באַרירן דעם ענין פון די מורמלערייען, איז זיין ענטפּער געווען: „אויב דו וואַלסט פאַרנומען אַזאַ אַמט און געהאַט צו טאָן מיט די יידישע סחורים, מיט מזומן און קרעדיט, וואַלט מען דיך צען מאָל מער חושד געווען.“

צרות זענען געווען צוליב נאכעמוזאנען. לויט זיין כאראקטער, אויף וויפל איך האב אים געקענט, איז נאכעמוזאן געווען א טיפישער טשינאוויק, היפער-העפלעך און מיט די פיינסטע מאגערן לגבי נאטשאַלסטווע, לגבי יעדן, וואָס איז אין טשין העכער פון אים, מעג יענער אויף אַנדערע געביטן זיין נידעריקער, אויב דער טשין זיינער איז אַ העכערער און איז פאַרמעל בפּוח צו געבן באַפעלן. אַזאָ איז זיין באַציונג געווען לגבי דעם העכערן בונדישן פאַרטייאַקטיוו. אָבער אַ האַרטע לאַפע האָט ער געהאַט אין באַצוג צום המון. אין פּאַל פון אַ שטרייט מיט אים מצד עמעצן פון פּערסאָנאַל, בפרט פון אַ קאָנסומענט, איז זיין ענטפּער פאַרמעל געווען אַ העפלעכער, אָבער ווי אַ קלאַפּ מיט אַ גראַבן שטעקן, אָדער ווי אַ זעץ פון אַ צעשמעטערנדיקן האַמער. דאָס פּערסאָנאַל און די קאָנסומענטן האָבן נאָכעמוזאָנען פיינט געהאַט און גערופן „בולדאָג“, אָבער רעספּעקטפול אַפּגעשאַצט זיין טעטיקייט לטובת די הילף-אינסטיטוציעס.

גרעסער צרות זענען געווען מיט דער קיך-פאַרוואַלטעריי, אַ פּאַפּלאַשו-מידל פון באַלעבאַטישע עלטערן, מיט אַ קנאַפּן באַגאַוש פון וויסן. אַן תורה און אַן חכמה, האָט זי איר פּויליש רעדן און אירע נישטיקע קענטענישן פון דער פּוילישער ליטע-ראַטור געטראָגן ווי אַ פּאַן פון העכערקייט און איידלקייט. זי איז נישט געווען קיין איבעריקע קראַסאָוויצע; אַ צעבראַכענע פיגור, אַ געהויקערטע פלייצע און מיט בלוז אַ שיינ פּנימל, האָט זי זיך באַטראַכט ווי די ווענוס פון צוואַנציקסטן יאָר-הונדערט. אַ לאַייזלח אויף איר פּאַסטן, האָט זי זיך צום קיך-פּערסאָנאַל, דעם באַצאַלטן און אויך פּרייוויליקן, באַצויגן ווי אַן אויפגעקומענע גבירטע, וואָס פאַראַ-דירט אין איר רייכער היים מיט איר בינטל שליסלען. צו די קאָנסומענטן, באַזונדערס צו די פּרויען-קאָנסומענטן, האָט זי זיך באַצויגן מיט אַן אַפּענעם אומווילן, וואָס האָט זיך געגרענעצט מיט פאַראַכטונג. דאָס פּערסאָנאַל האָט זי פיינט געהאַט און גערופן „דאָס משולחת“, אָדער „די ביזע קאַץ“. די פּרויען-קאָנסומענטן האָבן זי פשוט נישט געקענט אַנקוקן און זי גערופן „די פּאַסקודע“. זי האָט אָבער געהאַט אַ גרויסן צד אין דער שיסל — יאַנעקן.

יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט זי ערגעץ געפונען און אין איר זיך פאַרליאַפעט איבער די אויערן. ער האָט זי געברענגט אין קיך און אויף געוואַלד געוואַלט פון איר מאַכן אַן „עמעצער“. ער האָט זי פאַרסירט ווי אַ קיך-פאַרוואַלטעריין און מיט-גענומען אויף זיצונגען פון אַרבעטער-ווירטשאַפּט-קאָמיטעט ווי אַ פאַרטערטער פון די בונדישע ווירטשאַפּט-אינסטיטוציעס. אַלע שפּעטערדיקע דערווידערונגען פון יאַנעקס נאָענטע חברים און פּריינד וועגן דעם מיידלס נישט צוגעפאַסטקייט פאַר אַ קיך-פאַרוואַלטעריין, אַז זי איז נישט קיין געזעלשאַפּטלעכער טיפּ, אַז איר גייסטי-קער באַגאַזש און פּערווענלעכע פעיקייטן איז נול פלוס נול, און דיסקוואַליפּיצירן זי צו פאַרנעמען וועלכן ס'איז פּאַסטן אין אַן אַרבעטער-אינסטיטוציע, זענען געפאַלן אויף יאַנעקס טויבע אויערן.

ווי ס'האבן איבערגעגעבן די אַנוועזנדיקע, האָט זיך דער בונט פון די פרויען-קאָנסומענטן אָנגעהויבן צוליב אַ צופעליקייט. די קיך-פאַרוואַלטערין האָט אומגעפירן אַ שטויס געטאָן אַ פרוי-קאָנסומענטיין. די פרוי איז געפאלן און צעבראָכן עפעס פון אירע פלים. מיט אַ מאָל האָט זיך דערהערט אַ געשריי: „די פאַסקודנע שלאָגט זיך שוין אויכעט!“ — און די פרויען זענען זי באַפאלן און אָנגעהויבן שלאָגן. ווען מען האָט זי אַרויסגעראַטעוועט און פאַרשטעקט ביי אַ שכן אין דער וווינונג, זענען די היסטעריזירטע פרויען באַפאלן די אַנוועזנדיקע אין קיך, גוט צעשלאָגן דעם פאַרוואַלטער פונעם ברויט-פאַרטייל, דעם קליינעם אַלעקסאַנדער און זיינע געהילפן, נישט געוואַלעוועט קיין קלעפּ דעם פרויען-פערסאָנאַל און פאַריאַגט זיי פון קיך-לאַקאַל, און נאָר צוויי מיטאַרבעטערניגס פון דער קיך, באַלבינאַ און די קליינע יוס-טינקע, זענען צעשלאָגענע פאַרבליבן אויף זייערע קיכפאַסטנס.

ווען דער ענין פון די געשעענישן אין דער קיך איז אויפגענומען געוואָרן אויף אַ זיצונג פונעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד, צו וועלכער אויך נאָכעמזאָן איז פאַרבעטן געוואָרן, האָט דער ענין באַגעגנט אַ סך קאָמפליקאַציעס. אַלע האָבן געוויסט און פאַרשטאַנען די טיפערע סיבה פונעם בונט, און דער לאַגישער אויספיר האָט געדאַרפט זיין דאָס באַזייטיקן די קיך-פאַרוואַלטערין. דאָס וואַלט אָבער אין די געגעבענע באַדינונגען געמיינט געבן יאַנעק-יאַנקעלעוויטשן אַ צעשמעטערנדיקן קלאַפּ, פּאָליטיש און פּערזענלעך, און מעגלעך פאַרלירן דעם וויכטיקסטן און פעיקסטן פאַרטיי-טוער. חוץ דעם, איז דער העכערער בונדישער פאַרטיי-שטאַב געווען צווישן זיך געקניפט און געבונדן און פאַרגעשטעלט מיט זיך אַ מין קלאַן. אַ שאַרפע האַנד-לונג קעגן איינעם פון די וויכטיקסטע מיטגלידער פונעם קלאַן וואַלט דערשיטערט די פעסטקייט פון דער דאָזיקער גרופּע. חוץ מזה, איז געקומען די האַרטע שטעלונג פון נאָכעמזאָנען, וועלכער איז אַרויסגעטראָטן קעגן וועלכער ס'איז ענדערונג, וואָס וואַלט לויט זיין מיינונג געמיינט צו באַרעכטיקן דעם בונט. נאָכעמזאָן האָט אַ סטראַשע געטאָן. אַז ער איז נישט גרייט ווייטער מיטצואַרבעטן אונטער דער מורא פאַר סטראַ-שונקעס און גוואַלדטאַטן.

וויקטאָר שולמאַן איז געפאלן אויף דער המצאה צו געבן דעם ענין אַ גאַנץ אַנדערע ווענדונג: דאָס געשעענע איז געווען אַ צופאַל, שולדיק זענען די שונאים פון בונד, וועלכע קענען ניט פאַרטראָגן די בונדישע נצחונות און זיי האָבן אָנגערייצט די פרויען-קאָנסומענטן. ס'וועלן אַריבערגיין עטלעכע טעג, אַלץ וועט צוריק אַריין אין דער קאָלייע, און דאָס געשעענע וועט פאַרגעסן ווערן. און כאַטש מ'האַט געוויסט, אַז וויקטאָר שולמאַנס שטעלונג הינקט אויף ביידע פיס, אַז קיין שום שונאים פון בונד האָבן מיטן רעוואַלט און פאַנגראָם נישט געהאַט קיין שייכות, איז שולמאַנס שטעלונג אויפגענומען געוואָרן ווי אַן אויסוועג פון דער סיטואַציע.

דער איינציקער, וואָס האָט אָנגענומען דעם אַקס ביי די הערנער, קלאַר און אַן באַפּרעגונג אַנאַליזירט דעם תוך און די סיבות, די אַביעקטיווע און די סוביעקטיווע.

און אנגערופן די זאך ביים נאמען: רעוואַלט און פאָגראַם, איז געווען אַוורעמל שטריקער.

אַוורעמל שטריקער האָט געפאָדערט די באַזייטיקונג פון נאָכעמזאָנען און פון דער קינד־פאָרוואַלטערין. אויב אין אַ סאָציאַליסטישער אַרבעטער־אינסטיטוציע, האָט ער אַרומגעטריט, קען אַ טוער דערגיין צו דער לאַגע, מ'זאל אים אָפן פיינט האָבן און רופן מיט נישט קיין פּאַסיקע נעמען, קען ער נישט פאַרנעמען קיין אַרט אין אַזאַ אינסטיטוציע, ווי נוצלעך און ווי פעיק אַזאַ איינער זאל נישט זיין.

וואַלט אַוורעמל שטריקער נישט געווען קיין עקשן און מסכים געווען צו שפּאַלטן זיין פאַרשלאַג און לאָזן שטימען וועגן יעדן איינעם פון די צוויי באַזונדער, וואַלט אפשר געווען אַ מערהייט פאַר באַזייטיקן די קינד־פאָרוואַלטערין. אָבער צו באַזייטיקן נאָכעמזאָנען, וועלכער איז פאַרבינדן געווען מיט דער בונדישער ווירטשאַפּט־אַקציע פון איר אַנטשטיין, פאַררוענדט אַ סך צייט און ענערגיע, ווי געהעריק פאַרטראַגן דעם בונד אין אַרבעטער־ווירטשאַפּט־קאָמיטעט, און שפּילט די וויכטיקסטע ראָלע אין דער ווירטשאַפּט־אַקציע נאָכן נצחון איבער דער גמינע — אויף דעם האָט קיינער, אַ הויך אַוורעמל שטריקער, נישט געקענט מסכים זיין. זיין פאַרשלאַג איז דורכגעפאלן מיט אַלע שטימען קעגן זיין אייגענער.

דער בונט פון די פרויען־קאָנסומענטן האָט הילכיק אָפּגעעכאַט אויף דער ייִדישער אַרבעטער־גאַס אין וואַרשע און היפש פאַרשאַטנט די פאַרדינטע בונדישע דערפאלגן פון די ערשטע טעג אונטער דער דייטשישער אַקופאַציע־מאַכט.

די אָפיציעלע שטעלונג פונעם וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד וועגן דעם רעוואַלט און פאָגראַם פון די פרויען־קאָנסומענטן אין דער בונדישער אַרבעטער־קינד איז נישט געווען אין הסכּם מיט דער ווירקלעכקייט. יעדער איינער, וואָס האָט געהאַט אַ געזעלשאַפּטלעכע שייכות מיטן „צופאַל“, האָט געוואַסט, אַז דאָס געשעענע איז אַ טראַגעדיע; אַ טראַגעדיע פאַרן בונד ווי אַ פאַרטיי, און אַ פּערזענלעכע טראַג־געדיע פאַר יעדן איינעם פון העכערן בונדישן פאַרטיי־אַקטיוו. די פאַרטיי־טראַגעדיע איז פאַרקאָמפּלאַזשירט געוואָרן מיט ווערטער און מיט אַ נישט ריכטיקער שטעלונג, און די פּערזענלעכע טראַגעדיע האָט מען געשטיקט אין זיך, ווי אין אַ משפּחה, וווּ מען טראַגט נישט אַרויס פון די ענגע דלת־אמנות אַ פאַמיליע־טראַגעדיע, מיט וועל־כער מ'דאַרף זיך שעמען. אַ ווונד איז פאַרבליבן ביי יעדן איינעם פונעם ענגן קרייז פון די דעמאָלטדיקע פאַראַנטוואַרטלעכע בונדישע טוערס, אַ ווונד. וואָס האָט זיך קיין מאָל נישט פאַרהיילט.

קרוב 50 יאָר איז פאַרביי זינט כ'האָב בייגעוויינט דעם רעוואַלט און פאָגראַם פון די פרויען־קאָנסומענטן אין דער בונדישער אַרבעטער־קינד אויף קאַרמעליצקע 9 אין וואַרשע. אין אַלע די יאָרן האָב איך געטראַגן אין זיך דעם גרויל פון דער

צעשטערונג און פון די געזעענע בילדער: אויך איצט, בשעת כשרייב די שורות, שטייען מיר פאר די אויגן די בילדער ווי לעבעדיק, און אויך איצט פיל איך די לאסט פון דער טראגעדיע.

דער רעוואלט און פאגראם פון די פרויען-קאנסומענטן אין דער בונדישער ארבעטער-קיך, זומער 1915, וואס איך האב בייגעווינט, האט מיר אין די יארן פון מיין פאליטישער און געזעלשאפטלעכער טעטיקייט אפט מאל געדינט ווי א ווארענונג און ווי א קאמפאס אין מיינע באציאונגען און האנדלונגען מיט מענטשן, וועלכע געפינען זיך אין אויסנאמלעכע אומשטענדן, וועלכע קענען זיי דערפירן צו דעספע-ראטע נישט-ריכטיקע האנדלונגען.

און כאטש צעשיידט מיטן בונד פון פוילן בין איך שוין א קימאלן פון איבער 40 יאר, און אין משך פון דער צייט האב איך מיטן בונד געפירט שווערע און אומצא-ליקע קאמפן, און אויך איצט געפין איך זיך מיט די עפיגאנען פון בונד אין אן אנטאניסטישן צושטאנד הן אין באצוג צו די פראבלעמען פון וועלט און הן לגבי די ענינים פון יידישן פאלקסלעבן — האט די ווונד צוליבן בונט פון די פרויען-קאנסומענטן אין דער בונדישער ארבעטער-קיך קיין מאל זיך נישט פארהיילט. איך האב געפילט און איך פיל נאך היינט, אז ווי א מיטגליד פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד, און ווי אן אקטיווער טוער פון דער בונדישער ווירט-שאפט-אקציע, וואס כ'בין בשעתו געווען, בין איך אביעקטיוו א מיטשולדיקער פון דער טראגישער געשעעניש, וואס אורעמל שטריקער האט טרעפלעך באצייכנט מיטן נאמען: רעוואלט און פאגראם, און וואס האט אין דעם דעמאלטדיקן העכערן בונדישן פארטייקרייז באקומען די באצייכענונג: די טראגעדיע.

גרינדונג, אויפבויו און סטאביליזאציע פון די פראמעסיאנעלע פאראיינען

דאס שפיצל מיט די שילדלעך, לאקאלן און פיקטיווע פארוואלטונג-מיטגלידער, וואס דער הויפט-פונקציאנאר פון בונד אין ווארשע, וויקטאר שולמאן, האט פאר-טראכט, האט געברענגט די געוונטשענע רעזולטאטן. דעם ביישפיל פון בונד האבן נאכגעטאן, הגם מיט א געוויסער פארשפעטיקונג, די אנדערע סאציאליסטישע פארטייען: ס.ד.פ.ל. און פ.פ.ס.ל-עוויצע, אויך פ.פ.ס.ל. רעוואלוציאנערע פראקציע (פראקעס) האבן ענלעכס געטאן, און אזוי אויך די רע-אקציאנערע גרופירונגען אין דער פוילישער ארבעטער-סביבה: די קריסטלעכע דעמאקראטן (כ.ד.), און די נאציאנאלע ארבעטער-פארטיי (נ.פ.ר.), און אין פארלויף

פון א 2-3 חדשים האָבן אין וואַרשע פונקציאָנירט צענדלינגער פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען מיט אַ גרויסער צאָל מיטגלידער.

ווען די דייטשישע אַקופאַציע-מאַכט האָט זיך געכאַפט, אָז מ'האַט זי געפירט אין באַד אַרײַן, אָז אונטערן צאַרישן רעזשים האָבן נישט עקסיסטירט די פונקציאָ-נירנדיקע פאַראיינען, איז זי — צוליב פאַרשידענע סיבות — נישט בכוח געווען אָנצונעמען דראַסטישע מיטלען — צו דעלעגאַליזירן די פאַראיינען. ערשט מיט אַ צײַט שפעטער האָבן די דייטשישע אַקופאַנטן אָנגעהויבן רודפן די פראַפעסיאָנעלע קלאַסן-פאַראיינען, אַרעסטירט אַ צאָל פירערס און טוערס, פאַרשפאַרט זיי אין תּפּי-סות און אין קאָנצענטראַציע-לאַגערן — אָבער די פאַראיינען נישט דעלעגאַליזירט. די לעגאַלע פראַפּ. באַוועגונג איז זינט דעם ערשטן טאָג פון דער דייטשישער אַקו-פאַציע, זומער 1915, געוואָרן אַ פאַקט, און בהדרגה זיך פאַרוואַנדלט אין אַ גרויסן סאָציאַליסטיש-פראַלעטאַרישן כּוח.

די פון בונד אויף שנעל געשאַפענע פראַפּפאַראיינען זענען געווען בלוטלאָזע אַרגאַניזמען. מ'האַט זיי געדאַרפט אָנפילן מיט אַן אַרגאַניזאַציעלען לעבן: אַרגאַ-ניזירן די פאַכן, רופן פאַך-פאַרוואַמלונגען, אויסוויילן געהעריקע פאַראיי-פאַרוואַל-טונגען און אויסוויילן די פאַך- און פאַראיי-באַאַמטע.

דאָס איז געווען אַ קלאַסאַלע אונטערנעמונג, וואָס האָט געפאַדערט אַ סך מי, אָנטרענג און איינפאַלערישקייט. די דאָזיקע ממש גיאָנטישע אַרבעט האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַ דעלעגאַטן-פאַרוואַמלונג פון פאַראיינען און פאַכן, אינצײַרט און אַרגאַניזירט דורכן וואַרשעווער פאַרטייקאַמיטעט פון בונד.

די דעלעגאַטן-פאַרוואַמלונג איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין די ערשטע 8-10 טעג נאָכן אַקופירן וואַרשע דורך די דייטשן, אין גרויסן לאַקאַל פון דער ייִדישער גמינע אויף גושיבאַזוסקע 26. די רעכט צו באַנוצן דעם דאָזיקן לאַקאַל האָט דער בונד געקריגן נאָכן נצחון איבער דער גמינע. אין דעם גמינע-לאַקאַל זענען שפעטער פאַרגעקומען כּמעט אַלע אַלגעמיינע פאַראיי-פאַרוואַמלונגען, אויף וועלכע ס'זענען דערוויילט געוואָרן די פאַראיי-פאַרוואַלטונגען.

געצײלט האָט די דעלעגאַטן-פאַרוואַמלונג עטלעכע הונדערט באַטייליקטע. מ'האַט קיינעם נישט געפרעגט אויף קיין דעלעגאַטן-לעגטימאַציע, ס'האַט נישט עקזיסטירט קיין מאַנדאַטן-קאַמיסיע, אויב ס'האַט ווער ביי דער טיר דערקלערט, אָז ער איז אַ דעלעגאַט, איז ער אַריינגעלאָזט געוואָרן. חוץ דעם בונד איז אויף דער דעלעגאַטן-פאַרוואַמלונג געווען פאַרטראַטן דער ייִדישער סעקטאָר פון פּ.פּ.ס. לעוויצע און פּועלי-ציון. די פאַרשטייערשאַפט פון פּ.פּ.ס. לעוויצע איז דאָס מאָל נישט געווען קיין רעפּרעזענטאַטיווע. ס'איז נישט געווען קיין איינער פון די פּני, און די רעדנערס זענען געווען די טוערס פון די פאַכן „קינדער-קאָנפּעקציע“, פון קירזשנערס און אַנדערע. דאָקעגן איז פּועלי-ציון געווען פאַרטראַטן מיט זייער גאַנצן שטאַב. געעפנט די פאַרוואַמלונג האָט אַוורעמל שטריקער, און ווי פאַרויצער איז דער-

וויילט געווארן יאנעק-יאנקעלעוויטש. וויקטאר שולמאן האט געהאלטן א רעפערעט וועגן דער אינטערנאציאנאלער לאגע און וועגן די צילן און אויפגאבעס פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען, און פארגעלייגט א פראיעקט פון א סטאטוס: קלאסן-כאראקטער, אומפארטיישיקייט, בראנזשע-פאראיינען, אָנגעהעריקייט און אונטערשייד פון געשלעכט, רעליגיע און נאציאנאליטעט, נאציאנאל-קולטורעלע סעקציעס.

מצד פ.פ.ס. לעוויצע איז ארויסגערוקט געווארן דער שטאנדפונקט וועגן אַר-גאַניזירן אַלגעמיינע פאראיינען, געמיינזאַמע פון יידישע און פוילישע אַרבעטער. די רעדנערס פון בונד אין דער דיסקוסיע האָבן מיט דעם צד געהאַט אַ גרינגן שליטוועג: דער סטאַטוס רעדט דאָך וועגן דער אינטערנאציאנאליקייט פון די פאראיינען. דער צד פון פ.פ.ס. לעוויצע איז בכלל געווען דעזאָריענטירט אין דעם גאַנצן ענין פון שאַפן די פאראיינען.

אַ שווערער קאַמף איז דאָס מאַל געווען מיט פּועלי-ציון. זיי האָבן אַרויסגערוקט און פאַרטיידיקט אַ שטעלונג, וואָס איז געווען דיאַמעטראַל-קעגנזעצלעך צו דער בונדישער: פאַכפאַראיינען און ספּעציפּיש-יידישע פאַראיינען. זייער הויפט־רעדנער איז געווען אַ מיידל מיטן נאָמען פּאַלאַ בער.

דער אַרויסטריט פון פּאַלאַ בער האָט געמאַכט אַ רושם. אַ פּראַכטפול שייך מיידל, מיט אַ מעלאָדיש-קרעפטיקער שטימע און מיט אַן אויסערגעוויינלעכן רעדנער-טאַלאַנט, האָט זי די פאַרזאַמלונג גענומען מיט שטורעם. פאַרטיידיקט האָט זי אָבער אַ שלעכטן באַשיצטע פּאָזיציע. די בונדישע רעדנערס איז נישט שווער געווען צו צעקלאַפּן אירע איינשטעלונגען און אַרגומענטן. די פּועלי-ציוניסטישע פאַרשלאָגן זענען אָפּגעוואָרפן געוואָרן מיט אַלע שטימען קעגן אַ דריי צענדלינג, וועלכע האָבן געשטימט מיט דער פּועלי-ציוניסטישער שטעלונג. צווישן די, וועלכע האָבן גע-שטימט פאַרן פּועלי-ציוניסטישן פאַרשלאָג פון פאַכפאַראיינען זענען אויך געווען די עטלעכע אַנאַרכיסטיש געשטימטע דעלעגאַטן. נאָך דער אָפּשטימונג האָט פּאַלאַ בער דערקלערט, אַז פּועלי-ציון וואָרפן זיך נישט אונטער די באַשלוסן פון דער דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג. זיי וועלן שאַפן פאַכפאַראיינען לויט זייער איינשטעלונג. די פּועלי-ציון-גרופע האָט פאַרלאָזן די דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג אונטער אַ פּייפּעריי און אַ האַגל פון פּיינטלעכע אויסרופן און נישט אָפּעטיטלעכע עפּיטעטן.

פּאַלאַ בערס אַרויסטריט אויף דער דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג איז געווען ווי דאָס באַווייזן זיך פון אַ העל-לייכטנדיקן קאַמעט אויפן האַריזאָנט פונעם יידיש-געזעל-שאַפטלעכן לעבן. די פירנדיקע טוערס פון בונד האָבן באַגריפן, אַז דאָס דאָזיקע מיידל מיט איר שיינקייט, אינטעליגענץ און רעדנער-טאַלאַנט וועט זיין איינע פון די שטאַרקסטע קעגנערס אויף דער עפּנטלעכער אַרבעטער-אַרענע. און ווען ס'זענען באַהאַנדלט געוואָרן די ריכטליניעס פון קאַמף קעגן פּועלי-ציון אויפן געביט פון דער פּראָפּ. באַוועגונג, איז די פּערזאָן פון פּאַלאַ בער געווען אַן ערנסטער אַביעקט. איינע פון די קאַמפּמיטלעך, וואָס דער בונד האָט באַשלאָסן אַנצווענדן, איז

געווען צו נעמען אן אַקטיוון אַנטײל אין עװענטװעלע פּױעלי־ציוניסטישע פּאַך־פּאַרזאַמלונגען, שײקן אַנטשפּרעכנדיקע רעדנערס און אַננעמען אַלע מעגלעכסטע מיטלען, אַז אױף אַזעלכע פּאַרזאַמלונגען זאָל אַנגענומען װערן די שטעלונג פון בונד — װעגן בראַנזשע־פּאַראיינען. און הגם איך האָב פּײנט געהאַט דעם ציוניזם און די ציוניסטישע עקספּאַנעטן אױף דער ייִדישער אַרבעטער־גאַס מיט דער עקסטרעמסטער בונדישער ציונאַפּאַביע, פּלעג איך טאָן אַל דאָס מעגלעכסטע זיך צו באַגעגענען מיט פּאַלאַ בער אױף דער קאַמף־אַרענע, צו פירן מיט איר געפּעכטן אױף די פּױעלי־ציוניסטישע פּאַך־פּאַרזאַמלונגען. קיין אידיליע צװישן מיר און פּאַלאַ בער האָט אױף די פּאַרזאַמלונגען נישט געהערשט. איך פּלעג אָבער נאָך אַ געװונענעם צי אַ פּאַרשפּילטן װערטער־דױעל אױועקגיין אָן אױפּגעהײטערטער, אַ צופּרידענער סײ פון די קלעפּ, װאָס איך פּלעג פון איר קריגן און סײ פון די קלעפּ, װאָס איך פּלעג איר דערלאַנגען. טראָץ דער אידעיש־פּאַליטישער קעגנערשאַפּט און דעם אונטערשיד פון עלטער: 18 ער, 25 — זי, אַ חילוק פון 7—8 יאָר, װאָס שפּילט אַ גאָר גרויסע ראָלע צװישן די געשלעכטער פון דעם עלטער, זענען מיר געװאָרן האַרציקע פּערזענלעכע פּרײנד — צו יענער צײט דער ערשטער און אײנ־ציקער פּױעלי־ציוניסט צװישן מײנע פּערזענלעכע פּרײנד.

צום אומגליק פאַר די פּױעלי־ציון, פּאַרן ייִדישן געזעלשאַפּטלעכן לעבן, און צו מײן פּערזענלעכן װײטיק, האָט די קאַסע פונעם מלאך־המוות פאַרשניטן דאָס לעבן פונעם דאָזיקן פּראַכטפולן מײדל. אין דער ערשטער װעלט־מלחמה איז פּאַלאַ בער קראַנק געװאָרן אױף טיפּוס און יונג און פּריציטיק געשטאַרבן. דער טױט האָט אױועקגערויבט פון דער ייִדישער געזעלשאַפּטלעכקײט אַ גרויסן כּוח און די ייִדישע אַרבעטער־סביבה אין פּוילן האָט פּאַרלירן אײנע פון די גרויסאַרטיקסטע פּרױענ־טיפּן און פּיגורן.

איך קלייב זיך נישט צו שרייבן די געשיכטע פון דער אַנטשטייונג און אַנט־װיקלונג פון דער פּראַפּ. באַװעגונג אין דער ייִדישער אַרבעטער־סביבה אין װאַרשע. איך װיל בלױז פּאַרצײכענען אַ רײע פּאַקטן און עפּיזאָדן, מיט װעלכע כּײן פּער־זענלעך געװען פּאַרבונדן, אַדער געװען נאָענט באַקאַנט.

אַקטיוו בין איך געװען ביים שאַפּן און אַרגאַניזאַציאָנעל סטאַביליזירן עטלעכע פון די יאַרנלאַנג־עקזיסטירנדיקע פּראַפעסיאָנעלע פּאַראיינען אױף דער ייִדישער אַרבעטער־גאַס אין װאַרשע.

דער ערשטער פּאַראיינ — הױך דעם מעטאַל־פּאַראיינ — װאָס כּװאַב געהאַלפּן גרינדן, איז געװען דער פּראַפעסיאָנעלער פּאַראיינ פון די קאַפּעליױש־מאַכערס. אין אײנעם אַ טאַג האָבן אין דער בונדישער אַרבעטער־קיך זיך אַרײנגעשטעלט דריי אומבאַקאַנטע מענטשן, אײן מאַן און צװײ פּרױען, און פּאַרלאַנגט מ'זאָל זיי פּאַרבינדן מיט אַ מיטגליד פונעם פּאַרטי־קאַמיטעט פון בונד, מיט װעמען זיי װילן

רעדן וועגן א וויכטיקן ענין. אין כיכלאקאל האט זיך דאן, חוץ מיר, קיינער נישט געפונען און איך בין פארגעשטעלט געווארן פאר די אומבאקאנטע געסט. איינע פון די צוויי פרויען האט אויף מיר שארף א קוק געטאן, און ווי זי האט מיר מיט א צייט שפעטער דערציילט, איז איר ערשטער אימפולס געווען צו געבן א פרעג: „אזא יינגל — און א מיטגליד פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד“? אבער אנשטאט אזא פראגע האט זי געזאגט: „מיר ווילן דער בונד זאל אונדז העלפן שאפן א פאראיין פון קאפעליוש-מאכערס“.

די דריי געסט זענען געווען: יודל, א הינקענדיקער, וועלכער איז באקאנט גע- ווארן אונטערן נאמען „דער לאמער יודל“ דאס מיידל וואס האט געמאכט די ווענ- דונג, האט זיך פארגעשטעלט ווי סאניע טשעמעלינסקא, נישט קיין יפת-תואר, אבער מיט א פנים און אויגן, וואס האבן עדות געזאגט, אז דאס מיידל פארמאגט כאראקטער. די דריטע, א זייער שיינע ברונעטקע, איז דורך די אנדערע צוויי גערופן געווארן דבורהלע.

אויסהערנדיק די ווענדונג, האב איך די דריי געסט פארגעלייגט זיי זאלן זיך זען מיט מרדכי שניידער. סאניע טשעמעלינסקא ענטפער איז געווען: מיט די מענטשן פונעם נאדל-פאראיין האבן מיר שוין גערעדט און זיי האבן אונדז געראטן זיך דירעקט צו פארבינדן מיטן פארטיי-קאמיטעט פון בונד. ס'קען קיין רייד נישט זיין וועגן ווערן א טייל פון אן אנדער פאראיין. די קאפעליוש-מאכערס ווילן האבן זייער אייגענעם פראפעסיאנעלן פאראיין. אין דער גאנצער וועלט זענען די קא- פעליוש-מאכערס ארגאניזירט אין זעלבשטענדיקע פאראיינען און עס עקזיסטירט א וועלט-צענטראלע פון די קאפעליוש-מאכערס-פאראיינען, און אפילו אין די שווער- סטע באדינגונגען פונעם צארישן רעזשים האט דער באוויסטזיניקער עלעמענט פון די יידישע קאפעליוש-מאכערס אנגעהאלטן א פארבינדונג מיט דער וועלט-צענ- טראלע.

די רייד און דער אופן פון סאניע טשעמעלינסקא רעדן האבן נישט פארפעלט צו האבן זייער ווירקונג. כ'האב די דעלעגאציע צוגעזאגט זייער ענין אויפצונעמען אויף א זיצונג פונעם פארטיי-קאמיטעט פון בונד און פארגעלייגט זיי זאלן מיט מיר שטיין אין א פסדרדיקער פארבינדונג.

דער ענין קאפעליוש-מאכערס האט אויף דער זיצונג פונעם ווארשעווער פאר- טיי-קאמיטעט פון בונד ארויסגערופן א לאנגע און א הייסע דיסקוסיע. נאכגעבן דעם פארלאנג פון דער דעלעגאציע האט געמיינט ברעכן דעם פרינציפ פון בראנזשע- פאראיינען (היינט וואלט מען געזאגט: אינדוסטריעלע פאראיינען). א טייל קאמיטעט- מיטגלידער האבן געהאלטן, אז מען טאר דעם דאזיקן פרינציפ נישט ברעכן אונטער קיין שום אומשטענדן. די מערהייט האט זיך ארויסגעזאגט פאר העלפן שאפן א סעפאראטן קאפעליוש-מאכערס-פאראיין. איך בין באאויפטראגט געווארן זיך צו פאר- נעמען מיט העלפן ארגאניזירן דעם דאזיקן פאראיין.

מיט די דריי חברים און מיט די אַנדערע, וועלכע זיי האָבן צוגעצויגן, איז געווען אַ פאַרגעניגן צו אַרבעטן. דער לאַמער יודל האָט פאַרמאָגט אַ ים מיט ענערגיע און דער גראַדער שכל פון סאָניע טשעמעלינסקאָ האָט אַ סך מיטגעהאַלפן אין דער אַרבעט און אַן אויפמערקזאַמקייט צו איר פּערזאָן. די איינציקע ערנסטע מיינונג-פאַרשיידנקייט צווישן מיר און די איינציאָטאַרן און שפּעטער מיט דער פאַרוואַלטונג פון פאַראַיין איז געווען זייער קעגנערשאַפט אַריינצונעמען אין באַשטאַנד פון פאַר-אייך דאָס פאַך פון היטן-פּוצערקעס. נישט איך און נישט די אינטערזענע פונעם צענטראַל-ביוראָ פון די פּראַפעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראַיינען און פונעם פאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד האָבן נישט געהאַט קיין ווירקונג; די אַנפירונג איז געבליבן פאַרעקשנט. די מיטגלידערשאַפט פון קאָפעליוש-מאַכערס-פאַראַיין איז באַשטאַנען פון די מענער קאָפעליוש-מאַכערס און פון די פרויען שטרוינייערינס. עטלעכע יאָר שפּעטער האָט דער קאָפעליוש-מאַכערס-פאַראַיין זיך פאַראייניקט מיטן נאָדל-פאַראַיין. זאָל ביי דער געלעגנהייט פאַרציכנט ווערן דער גורל פון די דריי פּיאָנערן פונעם קאָפעליוש-מאַכערס-פאַראַיין.

דער לאַמער יודל האָט מיט זיינע פעיקייטן זיך אַרויסגעוויזן צו זיין באַגרע-נעצט צו אַ גוטן פאַכטוער. כל-זמן דער קאָפעליוש-מאַכערס-פאַראַיין האָט עקזיס-טירט איז ער געווען די צענטראַלע פאַראַיין-פיגור, אָבער נאָך דער פאַראייניקונג מיטן נאָדל-פאַראַיין האָט ער אין דעם דאָזיקן פאַראַיין געשפּילט אַ קנאַפע ראַלע. צו קיין פּאָליטישער קאַריערע אין בונד, צו וועלכער ער האָט געלעכצט מיט אַלע זיינע פּוחות, איז ער קיין מאָל נישט דערגאַנגען. בשעת די קאַמפּן אין בונד צווישן לינקס און רעכטס האָט ער געהערט צו דער אַיג לינקער פּראַקציע, און נאָך דער שפּאַלטונג איז ער געבליבן אין בונד.

דער לאַמער יודל, דער פּיאָנער פון קאָפעליוש-מאַכערס-פאַראַיין, איז אומגע-בראַכט געוואָרן דורך די נאַציס.

דבורהלע איז געווען אַ בונדיסטין נאָך אין די יאָרן פון 1905, געלעבט אַ צייט אין פאַריז. אירע פעיקייטן ווי אַ געזעלשאַפטלעכע טוערין זענען וואַרשיינלעך נאָך דער רעוואָלוציע פון 1905 פאַרגליווערט געוואָרן און איר טעטיקייט אין דער ערש-טער פאַראַיין-פאַרוואַלטונג איז געווען אַ מינימאַלע. נאָך דער פאַרענדיקונג פון דער ערשטער וועלט-מלחמה האָט זי פאַרלאָזט פּוילן און זיך באַזעצט אין די פאַראייניקטע שטאַטן. בעת כּ'שרייב די שורות, געפינט זי זיך אין ניו-יאָרק.

סאָניע טשעמעלינסקאָ האָט געמאַכט אַ בונדישע פאַרטיי-קאַריערע. זי איז געווען די איינציקע בונדיסטין, וואָס איז אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט-מלחמה דורך דער דייטשישער אַקופאַציע-מאַכט פאַרשיקט געוואָרן אין אַ קאַנצענ-טראַציע-לאַגער. די באַצונג פון די דייטשישע מיליטער- און פּאָליציי-באַאַמטע לגבי איר האָט געדינט ווי אַ מאַטעריאַל פאַר אַן אינטערפעלאַציע מצד די אַפּאָ-

זיצאנעלע סאציאל־דעמאָקראַטן אין דייטשישן רייכסטאָג וועגן און קעגן דער באַ־ האַנדלונג פון דער דייטשישער מיליטערישער און פּאָליציי־שער מאַכט לגבי די אַרעסטירטע סאציאליסטישע פירערס און טוערס פון פּוילן, און באַזונדערס לגבי סאַניען.

אין פאַרלויף פון עטלעכע יאָר איז סאַניע טשעמעלינסקאָ געווען די איינציקע פרוי אינעם וואַרשעווער פּאַרטי־קאָמיטעט פון בונד. איר שטערן איז פאַרלאָשן געוואָרן מיטן אַנקומען קיין וואַרשע פון שרה שוועבער און פון דינה בלאַנד. סאַניע טשעמעלינסקאָ האָט נישט פאַרמאָגט זייער וויסן, פּעיקייטן און פּאָליטיש־געזעל־שאַפטלעכער דערפאַרונג, און איז דורך אַ שרה שוועבער און אַ דינה בלאַנד לייכט דיסטאַנסירט געוואָרן. דאָס טויער צום וואַרשעווער פּאַרטי־קאָמיטעט פון בונד האָט זיך פאַר איר אויף תמיד פאַרהאַקט.

נישט זייענדיק קיין נאַר, האָט סאַניע טשעמעלינסקאָ געמאַכט אַ גוטע מינע צום בייזן שפּיל. זי איז געוואָרן אַ לערערין אין די בונדישע פּאָלקסשולן און גענאָסן פון איר מאַנס, עמנואל נאָוואַגרודסקיס, פּאַרטי־קאַריערע.

פון אונדזערע ערשטע באַגעגענישן ביז דער שפּאַלטונג פון בונד זענען די פּערזענלעכע באַצונגען צווישן מיר און סאַניע טשעמעלינסקאָ געווען האַרציק־פּריינדלעכע, און זינט דער שפּאַלטונג פון בונד — רעזערווירט־קאַרעקטע.

סאַניע טשעמעלינסקאָ־נאָוואַגרודסקאָ, פּיאַנער פונעם קאַפעליש־מאַכערס־פּאַראַיין און אין משך פון אַ צייט — מיטגליד פונעם וואַרשעווער פּאַרטי־קאָמיטעט פון בונד, האָט געטיילט דעם גורל פון די וואַרשעווער יידן: זי איז אומגעבראַכט געוואָרן דורך די נאַציס.

אַקטיוו בין איך אויך געווען ביים גרינדן, אויפבויען און סטאַביליזירן דעם דערנערונג־פּאַראַיין.

נאָך פאַרן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, אונטערן צאַרישן רע־זשים, זענען אין דער וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע פון בונד געווען מיטגלידער צוויי אַרבעטער, באַשעפטיקטע ביי צוקערלעך און שאַקאַלאַד. ביידע האָבן געהאַט דעם זעלבן נאָמען: פּישל. איינעם האָט מען גערופֿן „דער קליינער פּישעלע“, דעם צווייטן — „דער גרויסער פּישל“.

אין איינעם אַ טאָג ווענדט זיך צו מיר דער קליינער פּישעלע איך זאָל אַזעק־שטעלן אויפן טאָג־אַרדענונג פונעם פּאַרטי־קאָמיטעט דעם ענין וועגן העלפן שאַפן אַ פּראָפּעסיאָנעלן פּאַראַיין פון די צוקערלעך־ און שאַקאַלאַד־אַרבעטער. דער ענין האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין קאַמפּליצירט. ס'איז נישט געווען דער געהעריקער פּאַראַיין, אין וועלכן דאָס געגעבענע פּאַך האָט געקענט אַריינגיין ווי אַ באַשטאַנדטייל. ס'איז אויפגעקומען אַ פּלאַן צו פאַרוואַנדלען דעם בעקער־פּאַראַיין אין אַ באַשפּייונג־פּאַראַיין. די בעקערס האָבן זיך אַבער קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט

צו אפילירן מיט אנדערע פאכן און אפילו נישט געוואלט ארייננעמען ווי פאראיין- מיטגלידער די בעקערס, וואס האבן געארבעט ביי צוקער-געבעקס. דער קאמיטעט פון בונד האט דעריבער באשלאסן צו שאפן א פראפעסיאנעלן פאראיין פון די צוויי פאכן: פון די לעקעך-בעקערס און פון די צוקערלעך און שאקאלאד-ארבעטער, און דעם פאראיין א נאמען געגעבן „דערנערונג-פאראיין“. איך בין באשטימט געווארן מיטצוהעלפן אין דער שאפונג פון דעם דאזיקן פאראיין.

ווער עס זענען געווען צווישן די פיאנערן פונעם דערנערונג-פאראיין מצד די לעקעך-בעקערס — געדענק איך נישט. געבליבן זענען אין זכרון דריי טוערס פונעם צד פון די צוקערלעך- און שאקאלאד-ארבעטער, און צווישן זיי — א ייד מיט א שווארצער בארד און אין טראדיציאנעלער הלבשה.

די צוזאמענארבעט מיט די פיאנערן פון דערנערונג-פאראיין, סיי בעת זיך אנטשטיין און סיי בעת זיך ארגאניזאציאנעלער סטאביליזאציע, איז געווען א חברישע און א הארמאנישע.

דער דערנערונג-פאראיין האט עקזיסטירט זינט אויגוסט 1915 ביז דער נאצי- שער אקופאציע פון ווארשע אין סעפטעמבער 1939.

דער גורל פון די דריי פיאנערן פון דערנערונג-פאראיין איז מיר אומבאקאנט. זינט דער שפאלטונג פון בונד אין הארבסט 1921 האבן איך מיט די דערמאנטע חברים נישט געהאט קיין שום קאנטאקט.

געווען בין איך אויך אקטיוו ביים שאפן דעם לעדער-גאלאנטעריע-פאראיין. דער פלאן צו פארוואנדלען די פאכן פון לעדער-גאלאנטעריע: דאמען-בייטלעך, הענטשקעס, פאסקעס, שעלקעס, און ענלעכע פאכן ווי א באשטאנדטייל פונעם לעדער-פאראיין, האט געמוזט אויפגעגעבן ווערן צוליב דער אפאזיציע פון די טוערס פון לעדער-גאלאנטעריע-פאכן, וועלכע האבן זיך און זייערע פאכן באטראכט פאר איידעלע און נישט געוואלט זיך געפינען אין איין געזעלשאפט מיט די געגרייוועטע שוסטערס, וואלקערס, גארבערס.

חוץ דעם איז די סטראטעגיע פון וויקטאר שולמאן געווען, אז אונטער דער בונד- דישיער השפעה זאל זיך געפינען א וואס גרעסערע צאל פאראיינען, נישט קיין פיק- ציעס, חלילה, נאר געהעריק סעלעקטירן און צופאסן די פאכן אין בראנזשע-פאראיין נען און געבן די פאראיינען פאסיקע נעמען. די נעמען: לעדער-גאלאנטעריע, האלץ- גאלאנטעריע, דערנערונג, פאפיר, זענען געווען נעמען פון פאראיינען, וואס זענען באשטאנען פון עטלעכע ענלעכע פאכן און געקענט פאראייניגט ווערן ווי „בראנזשע- פאראיינען“.

לכתחילה איז די פונקציע צו העלפן שאפן דעם לעדער-גאלאנטעריע-פאראיין איבערגעגעבן געווארן דעם קאמיטעט-מיטגליד סעמיאן. ער האט אבער באוויזן גאנץ שנעל צו צעקריגן זיך מיט די גרינדערס פון לעדער-גאלאנטעריע-פאראיין אויף

אן אופן, וואָס האָט געדראַט מיט אַ סקאַנדאַל, און דער פּאַרטיי-קאַמיטעט פון בונד איז געצווונגען געווען צו באַזייטיקן סעמיאַנען פון דער דאָזיקער אַרבעט, און מיך באַשטימט איבערצונעמען די פונקציע פון העלפן אַרגאַניזירן דעם דאָזיקן פּאַראַיין. פון די פּיאַנערן פון לעדער-גאַלאַנטעריע-פּאַראַיין געדענקט זיך: קושניר, לעאַן האַלאַנד און דער קליינער משהלע.

קושניר, אַ הענטשקע-מאַכער פון פּאַך, איז געווען אַ פּאַרטיי-מיטגליד נאָך פון די צייטן פון צאַרישן רעזשים און האָט אַקטיוו מיטגעאַרבעט אין דער בונדישער ווירטשאַפּט-אַקציע. ער איז געווען אַ טיפּ פון אַ דיסציפּלינירטן פּאַרטיי-האַרעפּאַש-ניק, מיט דער קוואַליטעט פון אַ טווער אין אַ פּאַך-קאַמיסיע. ווי אַן אויספירער, איז קושניר געווען אַ גוטער מאַטעריאַל פּאַר צוזאַמענאַרבעט, אָבער לגמרי אומפעקט פּאַר דער ראַלע פון אַ פּאַראַיין-פירער.

לעאַן האַלאַנד, פון פּאַך אַ דאַמען-בייטל-מאַכער, איז געווען אַן אַרבעטער מיט בילדונג פון עטלעכע קלאַסן מיטלשול (גימנאַזיע) — אַ פענאַמען צווישן די יידישע אַרבעטער צו יענער צייט אין וואַרשע, אַ יחיד. במינו צווישן דער גרויסער צאַל פּיאַנערן פון די פּראַפעסיאָנעלע פּאַראַינען. ס'זענען געווען אַ באַדייטנדיקע צאַל אַרבעטער-אינטעליגענטן, אַנדערש געזאַגט: אינטעליגענטע אַרבעטער, אָבער אַן אַרבעטער-טווער מיט אַ נאַרמאַלער שולבילדונג פון עטלעכע קלאַסן מיטלשול איז אין יענער צייט נישט געווען בנימצא אינעם יידישן אַרבעטער-אַקטיוו אין וואַרשע. געווען איז לעאַן האַלאַנד אַ באַלעזענער בחור אין דער פּוילישער און אין דער רוסי-שער שפּראַך, אָבער אומפעקט געווען זיך טיילן מיט זיין וויסן מיט וועמען עס איז, מיט אַ יחיד אָדער מיט אַ גרופּע. ער איז אויך נישט געווען קיין טיפּ פון קיין אַרגאַ-ניזאַטאָר, אָבער אַן אויסגעצייכנטער קאַנצעלאַריע-מענטש.

דער קליינער משהלע, אויך אַ דאַמען-בייטל-מאַכער פון פּאַך, איז געווען אַ גוטער קענער פון דער יידישער ליטעראַטור, אָבער אַ טיפּישער שלימזל אין אַרגאַ-ניזאַציאָנעלע ענינים. מיט אַ צייט שפּעטער האָבן זיך משהלעס פעיקייטן אַנטפלעקט אויפן געביט פון ביבליאָטעק-וועזן, ווי אַ ביבליאָטעקאַר. ער איז געווען דער ערש-טער ביבליאָטעקאַר פון דער גראַסער-ביבליאָטעק אין וואַרשע.

די פּיאַנערן-גרופּע פונעם לעדער-גאַלאַנטעריע-פּאַראַיין איז נישט געווען דער-וואַקסן צו די אויפגאַבעס וואָס זענען פּאַר זיי געשטאַנען און כ'האַב ממש די פּווחות אַוועקגעלייגט ביז ס'איז געלונגען דעם דאָזיקן פּאַראַיין צו שטעלן אויף אייגענע פּיס. דער לעדער-גאַלאַנטעריע-פּאַראַיין איז לאַנגע יאָרן געווען דער שוואַכסטער רינג אין דער קייט פון די פּראַפעסיאָנעלע פּאַראַינען, וואָס האָבן זיך געפונען אונטער דער השפּעה פון בונד. יעדן מאָנטיק און דאָנערשטיק איז אין דעם פּאַראַיין פּאַרגעקומען אַ קריזיס. דאָס צענטראַל-ביוראָ פון די פּראַפעסיאָנעלע בראַנזשע-פּאַראַינען און דער וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד האָט פּסדר געדאַרפט אונטער-שטעלן אַ פּאָדפּאַרע צו ראַטעווען דעם פּאַראַיין פון אונטערגאַנג. אין 1920-1921

איז אָנגענומען געוואָרן אַ באַשלוס צו פאַראייניקן דעם לעדער-גאַלאַנטעריע-פאַראיין מיטן לעדער-פאַראיין, און ס'האַט שוין געהאַלטן דערביי, אַז אַט-אַט זאָל די פאַראיי-ניקונג צו שטאַנד קומען. די סיבות און מאַטיוון, וואָס האָבן ממש אין דער לעצטער מינוט, צעשטערט די פאַראייניקונג, געהערן צו אַ וויכטיק און נישט קיין שיין קאַפיטל אין דער געשיכטע פון בונד אין פוילן, וועגן וועלכן ס'וועט מיר נאָך אויסקומען צו דערציילן אין יענעם טייל זכרונות, וואָס זענען פאַרבונדן מיט מיין טעטיקייט אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג.

דער גורל פון די דריי פיאַנערן פונעם לעדער-גאַלאַנטעריע-פאַראיין איז אויף וויפל ס'איז מיר באַקאַנט, אַזאַ: קושניר איז אומגעקומען פון אַ יאַפאַנישער באַמבע אין שאַנכאַי, כינע, ווו ער האָט זיך געפונען ווי אַ פליט אין דער צייט פון דער לעצטער וועלט-מלחמה; לעאַן האַלאַנד איז געשטאַרבן אין פאַריז אין די יאָרן 1960-1962; משהלע איז אומגעקומען דורך די נאַצישע רוצחים.

מיין צושייער אין דער אַקציע פון שאַפן, אויפבויען און סטאַביליזאַציע פון דער פראַפּ, באַוועגונג אויף דער ייִדישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע זומער 1915 איז, אין פאַרגלייך מיטן צושייער פון די אַנדערע מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד, געווען דער קלענסטער. אויף מיין חלק איז אויסגעפאַלן — חוץ דער מעטאַל-פאַראיין, וועגן וועלכן איך וועל שרייבן באַזונדער — דריי צאַלמעסיק קליינע און נישט קיין וויכטיקע אַרגאַניזאַציעס. די אַנדערע מיטגלידער פונעם בונד-דישן פאַרטיי-קאָמיטעט זענען באַשעפטיקט געווען ביים שאַפן און אויפבויען פון די גרויסע און פראַמינענטע פאַראיינען.

נישט לייכט איז געווען דער געבורט און די אַרגאַניזאַציאָנעלע באַפעסטיקונג פון די דורכן בונד אויף שנעל געשאַפענע פראַפּ, אַרגאַניזאַציעס. דער פראַצעס פון שאַפן און אויפבויען איז פאַרבונדן געווען מיט אַ סך שוועריקייטן, קאָמפליצירטע סיטואַציעס און מיט שווערע פראַבלעמען. ווי אַן אילוסטראַציע איז גענוג צו דער-מאַנען בלויז עטלעכע פאַקטן:

אין לעדער-פאַראיין איז אַנטשטאַנען אַ סעצעסיע פון אַנאַרכיסטן, אַנגעפירט פון מרדכי שוסטער, פאַר אַ סעפּאַראַטן-פאַראיין פון געגריוועטע שוסטערס. צום גליק זענען די אַנאַרכיסטן נישט געווען אייניק צווישן זיך וועגן שאַפן אַ סעפּאַראַטן פאַראיין און ס'איז געלונגען צו באַזייטיקן די דאָזיקע געפאַר. אַ קלוגער טאַקטישער צוג מצד יוסף באַסאַק האָט דערפירט דערצו, אַז די צוויי סעקציעס ביי די געגריי-וועטע שוסטערס, „גרויסע“ און „קליינע“, זאָלן זיך פאַראייניקן און האָבן איין פאַך-קאָמיסיע. ס'איז עלימינירט געוואָרן די יאָרן-לאַנגע אַרגאַניזאַציאָנעלע העגעמאָניע פון די אַנאַרכיסטן ביי די געגריוועטע שוסטערס און דער בונד האָט באַקומען די השפּעה אינעם דאָזיקן גרויסן און וויכטיקן פאַך.

אינעם נאָדל-פאַראיין זענען געווען צרות צוליבן מאַנגל פון אַ פירנדיקן אַקטיוו.

יאַנקע־יאַנקעלעווויטש האָט געמוזט באַנוצן די הילף פון אַ רייע חברים. נישט קיין נאָדל־אַרבעטער, ביים אויפבויע פונעם נאָדל־פּאַראַיין.

אינעם בויפאַראַיין איז די לאַגע געווען אַן אומדערטרעגלעכע. משה סטאַליאַר האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַבסאָלוט אומטויגלעך פאַר די נייע אויפגאַבעס. אויף דער סצענע האָט באַוויזן אַן אַנדער משה, דער „וויסער משה“ — אַ טיפּ, וואָס ווערט אין דער פּוילישער שפּראַך באַצייכנט מיטן נאָמען „וואַרכאַל“ (איך האָב נישט קיין פּאַסיק ייִדיש וואָרט פאַר דעם דאָזיקן פּוילישן טערמין).

דער „וויסער משה“, אַ בונדיסט און אַ געוועזענער טוער ביי די בוי־סטאַליאַרעס אין 1905, און נאָך דער פּאַרשפּילטער רעוואָלוציע — עטלעכע יאָר אין דער שווייץ, איז געקומען מיט פרעטענסייעס פון אַ גדול און פון אַ גוואַלדאָונעם פירער און האָט זיך באַטראַכט פאַר דעם קייסער פונעם פּאַראַיין, נישט געוואָלט זיך רעכענען מיט קיין באַשלוסן, דירעקטיוון און אַנווייזונגען, אַפּגעוואָרפן מיט דער נאַרישער חוצפה פון אַ קרעטיץ יעדן זאָלעכן פּאַרשלאַג, וואָס האָט געהאַט פאַר אַ ציל אַרגאַניזאַציע־נעל צו פּאַרפּעסטיקן דעם פּאַראַיין. ער פלעגט שרייען צו יאַנקע־יאַנקעלעווויטשן און צו אַנדערע פּאַרטיי־טוערס: „ייִנגלעך וועלן קומען מיך לערנען וואָס צו טאָן אין אַ פּאַראַיין? מיך, וואָס איז געשלאָפּן מיט וועראַ זאַסולישט, מיט קאַלאַנטאַי? געטרונקען יעדן טאָג טיי מיט פלעכאַנאָון און אים אַנגעוויזן וועגן וואָס און ווי אַזוי צו שרייבן? וואָס האָט געגעבן שאַכמאַט לענינען, טראַציקין, לונאַטשאַרסקין ביים שפּילן מיט זיי שאַך — מיך זאָלן סמאַרקאַטשעס לערנען?!“ דער דאָזיקער פּראַ־אדם האָט מיט זיינע ווילדע און משונהדיקע שטיק פּאַראַליזירט דעם אויפבויע פונעם בויפּאַראַיין.

צו קענען שפּילן זיין וואַרכאַלסקע ראַלע האָט זיך דעם „וויסן משה“ איינגע־געבן אַ געוויסע צייט צוליב עטלעכע סיבות: ער האָט פּאַזירט פאַר דעם אמתן בונדיסט און געהאַט צו הילף עטלעכע בויסטאַליאַרעס, וועלכע האָבן געהאַט פרע־טענסייעס צום אַלטן משהן, פאַר באַעוועלען זיי ביים פּאַרטיילן הילף אין די בונדישע הילף־אינסטיטוציעס.

ערשט נאָך דעם, ווי דער וואַרשעווער פּאַרטיי־קאַמיטעט פון בונד מיט וויקטאָר שולמאַנען בראַש האָט זיך ענערגיש אַ נעם געטאָן צום דאָזיקן פּאַרשוין, געשפּאַלטן די רייען פון זיינע אָנהענגערס און געשאַפן אַן אַקטיוו פון אַ גרופּע מענטשן, צווישן וועלכע ס'האַט זיך געפונען דער שטובן־מאַלער פישער (שפּעטער אַ באַקאַנטער און גוטער טוער פונעם בויפּאַראַיין און פון דער קאַמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן אונטערן נאָמען פּאַוין) איז דער „וויסער משה“ באַזייטיקט געוואָרן פון יעדער מין אַנפירונג אין בויפּאַראַיין און דער בויפּאַראַיין האָט אַנגעהויבן נאַרמאַל זיך צו אַנטוויקלען און איז אויסגעוואַקסן צו איינער פון די סאַלידסטע פּראַפּעסיאָנעלע אַרגאַניזאַציעס.

ממש טראַגיש איז געווען די סיטואַציע אינעם דרוקער־פּאַראַיין.

דער דרוקער-פאראיין איז געווען איינער פון די 6 פראפעסיאנעלע פאראיינען, וואס זענען עטאבלירט געווארן באלד אינעם ערשטן טאג פונעם אריינקומען פון דייטשישן מיליטער קיין ווארשע. די איניציאטארן און גרינדערס זענען געווען יאנעק-יאנקעלעוויטש און דוד הענדלער. ס'איז געווען נאטירלעך, אז יאנעק, אליין א דרוקער פון פאך, זאל מצד דעם פארטייקאמיטעט פון בונד זיין דער יעניקער, וואס האט די פארטייקאמיטעט איבער דער אנטוויקלונג פונעם דאזיקן פאראיין. ווען דער דרוקער-פאראיין האט זיך אנגעהויבן ארגאניזאציאנעל אויפצובויען, האט זיך געלאזט מערקן, אז די פועליציון האבן אן איינפלוס צווישן די דרוקער-ארבעטער און אז ס'דראט פון דער זייט א געוויסע געפאר פאר דער בונדישער השפעה אינעם דאזיקן פאראיין. קיינער האט זיך אבער נישט פארגעשטעלט, אז די לאגע איז א געפערלעכע, און אז די צרות וועלן קומען בעיקר פון אן "אייגענעם", פון אן אלטן בונדיסט. מיט אומגעדולד און מיט א געוויסער נערוועזקייט האבן די מיטגלידער פונעם קאמיטעט פון בונד דערווארט די אלגעמיינע פארזאמלונג פון די דרוקערס. כמעט אלע קאמיטעט-מיטגלידער, מיט וויקטאר שולמאן בראש, זענען געווען אנוועזנדיק אויף דער פארזאמלונג. געקומען איז אויך דער שטאב פון פועלי-ציון מיש ישראל רייכמאן, יצחק לעוו און פאלא בער בראש.

אין וואס פאר א לאקאל די פארזאמלונג איז פארגעקומען — געדענקט זיך נישט. דוכט זיך, אז אויך די דרוקער-פארזאמלונג איז פארגעקומען אין לאקאל פון דער יידישער גמיע. געעפנט די פארזאמלונג האט יאנעק-יאנקעלעוויטש און פארגע-לייגט א טאג-ארדענונג און צו ווילן א פארזיצער. ווי קאנדידאטן פאר פארזיצער זענען אנגערופן געווארן: יאנעק-יאנקעלעוויטש און קאזאקעוויטש. נאך איידער יאנעק האט באוויזן צו שטעלן צו אפשטימונג די פארגעלייגטע קאנדידאטן, האט דער דרוקער-ארבעטער ליטוואק, א זעצער אין דער טאגזייטונג "היינט", אן אלטער בונדיסט, גענומען א ווארט צו דער טאג-ארדענונג און געהאלטן א העצערדע קעגן די, וועלכע ווילן דעם פאראיין פארטייזירן. ער האט קלאר געזאגט, אז ער מיינט דערמיט קום-פל דעם בונד און אריינגעטראגן א פארמעלן פארשלאג, אז ווער ס'איז נישט קיין דרוקער-ארבעטער, זאל פארלאזן די פאר-זאמלונג.

ליטוואקס פארשלאג האט ארויסגערופן א הייסע און ביטערע דיסקוסיע. מצד דעם בונד און מצד פועלי-ציון איז מען ארויסגעטראטן קעגן ליטוואקס פארשלאג. ליטוואק איז אבער געקומען צוגעגרייט מיט אן ארגאניזירטער צאלמעסיק-גרויסער גרופע "אומפארטייזשע" און א ריזיקע מערהייט האט געשטימט פארן פארשלאג. די פארטייטשאפן פון בונד און פועלי-ציון האבן פארלאזט די פארזאמלונג. פונעם באריכט. וואס יאנעק-יאנקעלעוויטש האט אפגעגעבן אויפן פארטיי-קאמיטעט פון בונד און פון די ידיעות, וואס זענען געקומען פון אנטליילעמערס אין דער פארזאמלונג האט זיך באקומען אזא מין בילד:

ליטוואק מיט זיין גרופע האָבן געקעמפט פאַר „אמתער אומפאַרטיישיקייט“. ער איז אַריסגעטראָטן קעגען דער קאַנדידאַטור פון יאַנעק-יאַנקעלעוויטש ווי פאַר-זיצער פון דער פאַרזאַמלונג. באַנוצנדיק זיך מיטן אַרגומענט, אַז יאַנעק איז נישט קיין דרוקער, נאָר אַ געוועזענער דרוקער, וועלכע איז שוין זינט יאָרן נישט באַ-שעפטיקט אין פּאָך. דער רעזולטאַט איז געווען אַז יאַנעק-יאַנקעלעוויטש איז דורכ-געפאַלן ווי אַ פאַרזיצער אויף דער פאַרזאַמלונג און ווי אַ מיטגליד פון דער פאַר-וואַלטונג. פאַר פאַרזיצער איז דערוויילט געוואָרן אַ פּועלי-ציוניסט און די מערהייט פון דער דערוויילטער פאַרוואַלטונג איז באַשטאַנען פון פּועלי-ציוניסטן.

משמעות, אַז ליטוואַק האָט זיך נישט געריכט אויף אַזאַ פאַרטייטשן אויסגאַנג, אָדער דאָס בונדישע געוויסן האָט זיך אין אים אויפגעוועקט, און ווען ס'האַט זיך געהאַנדלט וועגן אַנשלוס פונעם דרוקער-פאַראיין אין צענטראַל-ביראָ פון די פּראַ-פעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראינען, האָט ליטוואַק, ווי אַ לייב, געקעמפט פאַר אַ תּיכּפּדיקן אַנשלוס, און אַז דער דרוקער-פאַראיין זאָל נישט קענען פאַרלאָזן דאָס צענטראַל-ביראָ לויט אַ באַשלוס פון דער פאַרוואַלטונג, נאָר לויט אַ באַשלוס פון אַ ספּעציעלער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג, אָדער פון אַ פאַרזאַמלונג, אויף וועלכער ס'ווערט געוויילט אַ פאַרוואַלטונג. ליטוואַקס פאַרשלאַג האָט געקריגן — ווי מען האָט דערציילט — אַן 80 פּראָצענט שטימען, און ווי פאַרשטייערס פונעם דרוקער-פאַראיין צום צענטראַל-ביראָ פון די פּראַפעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראינען זענען אויף דער פאַרזאַמלונג אויסגעוויילט געוואָרן דער פּועלי-ציוניסט קאַזאַקעוויטש און ליטוואַק.

די דרוקער-פאַרזאַמלונג האָט אַריסגערופן אַ שטורעם אין דער בונדישער פאַרטיי-אַרגאַניזאַציע. דאָס אויסוויילן אַ פּועלי-ציוניסטישע מערהייט אין דער פאַרוואַלטונג פונעם דרוקער-פאַראיין — פון אַ פּאָך, וואָס איז זינט יאָרן געווען אַ דאַמענע פון בונדישן איינפלוס — האָט דעם בונדישן פאַרטיי-אַקטיוו געטראָפן ווי אַ דונער אין מיטן העלן טאָג. דער פּעס אויפן פאַרטיי-קאַמיטעט, וואָס האָט דערלאָזן צו אַזאַ געשעעניש, איז געווען אַין לשער. וואַלטן אין די טעג פאַרגעקומען וואַלן פון אַ פאַרטיי-קאַמיטעט, וואַלט מסתּמא קיינער פון די קאַמיטעט-מיטגלידער, חוץ אַזערעמל שטריקער, נישט אויסגעוויילט געוואָרן.

אויך אויפן פאַרטיי-קאַמיטעט האָבן זיך געהערט שאַרפע ווערטער פון קריטיק, באַזונדערס אויפן אַדרעס פון יאַנעק-יאַנקעלעוויטש. די שטימונג ביי די קאַמיטעט-מיטגלידער איז געווען אַ דעפּרימירטע. יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט זיך געפונען אין אַזאַ צושטאַנד, אַז זיינע נאָענטע חברים האָבן מורא געהאַט, ער זאָל נישט קריגן קיין נערוון-צוזאַמענבראָך. אַן אויסנאַם זענען געווען וויקטאָר שולמאַן און יוסף באַסאַק, וועלכע האָבן רויקער אויפגענומען די מפּלה פון בונד אויף דער דרוקער-פאַרזאַמלונג.

יוסף באַסאַק האָט זיך אָפּשאַצונג פאַרמולירט אויף אַ פשוטן אופן: „מ'האַקט

האַלץ — פאַלן שפענער". אין שולחן-ערוך שטייט נישט געשריבן, אָז יעדע אַקציע מוז זיין אַ הונדערט-פּראָצענטקער דערפאַלג. ביז איצט זענען מיר געגאַנגען פון איין דערפאַלג צו אַ צווייטן, און מיר האָבן געמיינט, אָז דאָס קומט אונדז מן השמים. די דרוקער-פאַרזאַמלונג האָט אונדז געלערנט, אָז מ'דאַרף תמיד זיין פאַרויכטיק און נישט זיין אין פאַרויס זיכער מיט אַ נצחון. ס'דאַרף אויך זיין אַ לערע פאַרן פאַרטיי-קאַמיטעט, אָז ביים איבערגעבן אַ חבר אָן אויפגאַבע זאָל מען נישט זאָגן, ווי ביז איצט: זאָל ער זיך שלאָגן קאַפּ אין קישן! נאָר האָבן אָן אויג און אַ קאַנטראָל. יעדער חבר דאַרף ביי זיך אָפּמאַכן, אָז אין פאַל ס'גייט אים נישט, ווי ער וויל אָדער ווי ער האָט פלאַנירט, זאָל ער קומען צום קאַמיטעט און זאָגן אויפריכטיק, ווי ס'זעט אויס און זיך נישט שעמען צו פאַרלאַנגען הילף.

וויקטאָר שולמאַן האָט דעם פאַרטיי-דורכפאַל ביי די דרוקערס באַטראַכט אַנאַ-ליטיש. אויסגעפאַרשט יעדן פרט אינעם פאַרלויף פון דער פאַרזאַמלונג, און באַזונ-דערס די אָפּשטימונג וועגן אַנשלוס אין צענטראַל-ביראָ, און געמאַכט דעם אויספיר, אָז די פאַרטיי-מפּלה איז אַ טעכנישע און נישט קיין אידיעש-פּאָליטישע; אין דער צוקונפּט האָט דאָס צענטראַל-ביראָ די בעסטע מעגלעכקייטן צו פאַרייכטן דעם שאַדן און צוגרייטן אַ פּועלי-ציוניסטישע מפּלה. אַנאַליזירנדיק די האַנדלונגען פון די צוויי אַלטע בונדיסטן, פון „וויסן משה" און פון ליטוואַקן, איז וויקטאָר שולמאַנס אויספיר געווען, אָז דער „וויסער משה" האָט געהאַנדלט ווי אַ פּסיכאָפּאַט און מ'האַט אים געמוזט אָן רחמנות באַזייטיקן, דאַקעגן ליטוואַקן דאַרף מען זיך באַמיינען פאַרטיי'ש צוריק צו געווינען.

די צוקונפּט האָט געוויזן, אָז די אָפּשאַצונג און דער אויספיר פון וויקטאָר שולמאַן איז געווען אַ ריכטיקע. ווען כ'בין זומער 1918 צוריקגעקומען פון דייטש-לאַנד קיין וואַרשע, איז דער דרוקער-פאַראַיין געווען פּולשטענדיק באַהערשט דורכן בונד און יאַנעק-יאַנקעלעוויטש איז געווען אַ מיטגליד פון דער פאַראַיין-פאַרוואַל-טונג. קיין פּועלי-ציוניסט האָט מער נישט פיגורירט ווי אַ פאַרטרעטער פונעם דרוקער-פאַראַיין אין צענטראַל-ביראָ פון די פּראָפּעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראַינען — און ליטוואַק איז געווען אַ מיטגליד פונעם וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד.

וועלכע ס'זענען געווען די סיבות און מאַטיוון פון ליטוואַקס אַנטי-בונדישער און אַנטי-יאַנעק אַרויסטריט אויף דער ערשטער פאַרזאַמלונג פון די דרוקערס, האָב איך קיין מאָל זיך נישט דערווסט. ביי יאַנעק-יאַנקעלעוויטשן איז די ער-שטע דרוקער-פאַרזאַמלונג געבליבן אַ נישט פאַרהיילטע ווונד. ער האָט ליטוואַקן קיין מאָל נישט מוחל געווען זיין האַנדלונג אויף דער דערמאַנטער פאַרזאַמלונג, און טראָץ דעם, וואָס ביידע זענען געווען מיטגלידער פון דער פאַרוואַלטונג פונעם דרוקער-פאַראַיין, פון צענטראַל ביראָ פון די פּראָפּעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראַינען און פאַרטיי-קאַמיטעט פון בונד, האָט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש קיין מאָל נישט אויס-גערעדט אַ וואַרט צו ליטוואַקן. ער האָט געשטימט פאַר אַ ליטוואַק-פאַרשלאָג, אויב

ער האָט אים געהאַלטן פאַר ריכטיק, אָבער נישט געשטיצט אָדער קאַמענטירט. און אין פאַל אויב יאָנעק איז מיט ליטוואַקס אַ פאַרשלאַג נישט מספּים געווען, פּלעגט ער שטימען קעגן, אָבער נישט גערעדט אָדער דיסקוטירט דעם פאַרשלאַג.

אָבער חוץ שוועריקייטן, צרות און קאַמפּליצירטע סיטואַציעס, איז בשעת דער אַקציע פון שאַפן, אויפבויען און סטאַביליזירן די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען אין זומער 1915, געווען אויך אַ סך פּרייד, פאַרטייזשער נחת און פּערזענלעכע סאַטיס-פאַקציע.

געוויסע פאַראיינען האָבן לייכט דורכגעמאַכט זייער געבורט, אויפבויען און סטאַ-ביליזאָציע. און איינע פון זיי איז געווען דער טעקסטיל-פאַראיין.

פאַר די פּיאָנערן פונעם טעקסטיל-פאַראיין דאַרפן באַטראַכט ווערן אַוורעמל שטריקער און צוויי שמוקלער-אַרבעטער. איינער, אַ טיפּ פון אַ סקאַנדינאַווער : בלאַנד, הויך און שייך, דער צווייטער איז געווען אַ בלינדער.

באַזונדערס אַקטיוו איז געווען דער בלינדער, וועלכער האָט אַרויסגעוויזן ממש אַן אַרגאַניזאַציאָנעלע געניאַלקייט אין זיין אומגליקלעכן צושטאַנד. מ'האַט וועגן דעם בלינדן זייער אַ סך גערעדט צווישן בונדישן פאַרטיי-אַקטיוו און אויף די זיצונגען פונעם בונדישן פאַרטיי-קאָמיטעט, און גערעדט האָט מען וועגן זיין טעטי-קייט מיט די העכסטע סופּערלאַטיוון. וואָס איך געדענק וועגן די צוויי שמוקלער-אַרבעטער, פּיאָנערן פון טעקסטיל-פאַראיין, איז אַט וואָס :

דער „סקאַנדינאַווער“, ווי איך רוף אים איצט, איז געווען איינער פון די צוויי ערשטע פאַרטרעטערס פונעם טעקסטיל-פאַראיין אין צענטראַל-ביראָ פון די פּראַ-פעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראיינען. (דער צווייטער איז געווען אַוורעמל שטריקער). בעת דעם קאַמף צווישן לינקס און רעכטס אין בונד, איז ער געווען פון די סאַמע רעכטסטע, איינער פון די געציילטע פון דער בונדישער גרופּע ביים טעקסטיל-פאַראיין, וואָס איז נאָך דער שפּאַלטונג פאַרבליבן מיטן בונד. זינט מיין צוריקקומען פון תּפּיסה זומער 1927, האָבן איך אים מער נישט באַגעגנט.

דעם בלינדן פּלעג איך פאַרן אויסבראַך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה אָפט זען אין איינעם פון די גרויסע הייף אויף נאַלעווקעס ביים פּלעכטן קאַלירטע שטריק-לעך, אַ מאָל אַליין און אַ מאָל מיט נאָך איינעם, איינער פּלעגט אַנטקעגנגיין דעם אַנדערן, באַגעגענען זיך און אָפּטרעטן, היין און צוריק, ווי אין אַן אויסדרעסירטן ריטמישן טאַנץ.

בעת דער בונדישער ווירטשאַפּט-אַקציע איז דער בלינדער געווען אַ קאַנסומענט פונעם ברויטפאַרטייל. זיין פּאַמיליע האָט אַרויסגענומען מיטאַגן, און ער אַליין פּלעגט עסן אין קיכלאַקאַל. ווען מ'האַט אים געפּרעגט, פאַר וואָס ער עסט נישט זיין מיטאַג ביי זיך אין דער היים, אַז יעדער פּלאַץ, וואָס ווערט נישט נייטיק פאַרנומען אין לאַקאַל, באַעוולט דורך דעם אַן אַנדערער אַרבעטער-קאַנסומענט, איז זיין ענטפּער געווען : „כ'האַב ליב צו זיין צווישן מענטשן און הערן מענטשן רעדן. איך זע נישט

די מענטשן, איך פיל זיי אבער. איך האב ליב צו הערן מענטשלעכע שטימען און צו פילן דעם מענטשלעכן ריח. אין שטוב בין איך אַ בלינדער, און דאָ פיל איך זיך ווי אַ נאַרמאַלער מענטש״.

צום באַדויערן געדענק איך נישט די נעמען פון די צוויי שמוקלער-אַרבעטער. באַזונדערס באַדויער איך וואָס דער זכרון פאַרראַט מיך און געדענקט נישט דעם נאָמען פון דעם בלינדן שמוקלער-אַרבעטער. עפעס מוז זיין נישט אין אַרדענונג מיט מיין זכרון. איך געדענק אויסגעצייכנט די פיזיאָנאָמיעס פון מענטשן און די סיטו-אַציעס, אָבער זעלטענער נעמען און דאַטעס.

ליידער געדענק איך אויך נישט ווען און ביי וועלכע אומשטענדן דער אייגן-אַרטיקער בלינדער אַרבעטס-מענטש, פּיאָנער פון טעקסטיל-פאַראַיין און מיטגליד פון דער בונדישער פאַרטיי-גרופע ביים טעקסטיל-פאַראַיין איז פאַרשווינדן פון דער קאַלירפולער יידישער אַרבעטער-גאַס פון וואַרשע.

און איך טראַכט: אַך! וואָס פאַר אַ ווינדערלעכער עקזעמפלאַר דער בלינדער שמוקלער-אַרבעטער איז פאַר אַ טיפּ פון אַן אַרבעטער-העלד אין אַ נאָוועלע, און צי וועט זיך אַ מאָל געפינען אַ היסטאָריקער פונעם יידישן אַרבעטער-לעבן אין פּוילן, וועלכער וועט דעם דאָזיקן אַריגינאַל אין דער יידישער אַרבעטער-סביבה אין וואַרשע שטעלן אַ שריפטלעכע מצבה? אפּשר...

די אַרבעט פון שאַפן, אויפבויען און סטאַביליזירן די פּראָפעסיאָנעלע פאַר-איינען אויף דער יידישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע אין זומער 1915, איז געוואָרן פאַרענדיקט אין אַן ערך 2 חדשים.

עס זענען אָפּגעהאַלטן געוואָרן צענדלינגער פּאָך-פאַרזאַמלונגען, אויף וועלכע ס'זענען אויסגעוויילט געוואָרן פּאָך-קאָמיסיעס אין באַשטאַנד פון 5-9 מיטגלידער. ס'זענען אָפּגעהאַלטן געוואָרן אַלגעמיינע פאַראייניגט-פאַרזאַמלונגען, פאַרוואַלטונגען זענען דערוויילט געוואָרן. עס זענען פאַרגעקומען קאָנסטיוטיוו-רונג-זיצונגען, אויף וועלכע ס'זענען אויסגעוויילט געוואָרן די פאַראייניגט-באַאַמטע. די בראַנזשע-פאַראיי-גען: נאָדל, לעדער, מעטאַל, טעקסטיל, בוי, דערנערונג, לעדער-גאַלאַנטעריע, האַלץ-גאַלאַנטעריע, פּאַפּיר, און 3 גרויסע, וויכטיקע און חשובע פאַכפאַראיינען: בעקערס, דרוקערס און קאָפּעליוש-מאַכערס, האַבן פונקציאָנירט און אָפּערירט מיט הונדערט-טער מיטגלידער און מיט אַ צאָלרייכן אַקטיוו. די פּראָפּ. באַוועגונג אויף דער יידישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע איז געוואָרן אַ פּאַקט — אַ לעגאַל-עפּנטלעכע אַרגאַני-זאַציע און אַ פּאַקטאַר אין פּאַליטישן און אין געזעלשאַפּטלעכן לעבן.

אָודאי האָט נאָך געדויערט אַ לענגערע צייט ביז די אינערלעכע אַרגאַניזאַציע פון די פּראָפּאַראיינען האָבן זיך פאַרהאַרטעוועט און פאַרפעסטיקט, זיי זענען אָבער באַלד פּעיק געווען צו פירן די אַרבעט און דערפילן זייערע אויפגאַבעס.

און די דאזיקע, ממש ציקלאפישע אונטערנעמונג איז פלאנירט, אינציווירט און אנגעפירט געווארן דורכן ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד, און דער שטאב ארכיטעקטן, אינזשענירן און אויספירער פון דער דאזיקער קאלאסאלער אונטער-נעמונג איז באשטאנען פון... 5 פערזאן: וויקטאר שולמאן, יאנעק-יאנקעלעוויטש, אורעמל שטריקער, יוסף באסאק און הערשל מעטאלאזיען.

דאס קען קלינגען אומגלייכלעך, פאנטאסטיש און גוזמאדיק. אבער דאס וועט נישט ענדערן דעם היסטאריש-אומבאשטרייטלעכן פאקט, אז נישט מער ווי 5 מענטשן זענען געווען די יעניקע, וועלכע האבן אונטערגענומען די גיאנטישע ארבעט און אין א קורצער צייט זי אדורכגעפירט.

לאמיר דערציילן עפעס וועגן דעם צושטאנד פונעם ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד בשעת דער צוגרייטונג און אין דעם פראצעס פון שאפן און פאר-פעסטיקן די פראפעסיאנעלע פאראיינען.

פון די 9 מיטגלידער פונעם ווארשעווער בונדישן פארטייקאמיטעט, אויסגע-וויילטע אויף אן אונטערערדישער קאנפערענץ אין פעברואר 1915, אונטערן צארישן מיליטערישן קריגסרעזשים, זענען אין טאג פון דער דייטשישער אקופאציע פון ווארשע פארבליבן 6 מיטגלידער. צוויי חברים — א לאדזשער חבר און שמוליק האלבערשטאט — זענען פארשווינדן. בנימין וואלקער איז אוועק אין ביאליסטאקער געגנט און זיך אומגעקערט און פארנומען זיך ארט אין קאמיטעט א צייט נאך דעם, ווי די אקציע פון שאפן די פראפאראיינען איז שוין געווען פארענדיקט. צוגעקומען איז אורעמל שטריקער, און צוזאמען מיטן הויפט-פונקציאנאר, וויקטאר שולמאן, איז דער קאמיטעט באשטאנען פון 8 פערזאן.

אסתר די שניידערין און משה סטאליאר האבן אין די געענדערטע אומשטענדן זיך געפילט ווי א פליג אין א טאפ האניק. זיי זענען אבסאלוט אומפעיק געווען צו וועלכער ס'איז ארבעט און ארומגעדרייט זיך ווי לעבעדיקע מתים. סעמיאן האט ביי די ערשטע שריט געמאכט אזעלכע בולבעס, אז מ'האט אים געמוזט אין גאנצן באזייטיקן פון דער פאראיין-אקציע. ביז היינט איז מיר נישט פארשטענדלעך דאס אומגליק מיט סעמיאנען: א מענטש א באזאכטער, אן אינטעליגענטער און א גאנץ פעיקער — האט ער אפגעטאן איין נארישקייט גרעסער ווי די צווייטע, און פון יעדער ארבעט, וואס אים איז צוגעטילט געווארן, אפילו פון אז אויפגאבע, ווי פירן פארהאנדלונגען מיט א גרופע קולטורניקעס, וועלכע האבן פארמאגט אן אייגענע היפשע ביבליאטעק, האט מען אים געמוזט באזייטיקן. געבליבן זענען בלויז 4 קאמיטעט-מיטגלידער און וויקטאר שולמאן, וועלכע האבן אויף זייערע פלייצעס אויסגעטרעגן די לאסט פון גרינדן, אויפבויען און סטאביליזירן די פראפעסיאנעלע פאראיינען.

„אומבאגרייפלעך“ — וועט ווער זאגן אדער טראכטן. זיכער איז אזא ארבעט, אפגעטאן פון 5 מענטשן אין אזא קורצער צייט, שווער צו באגרייפן. איך אליין האב

זיך נישט איין מאָל געוונדערט און זיך אליין געפרעגט: ווי אַזוי איז דאָס מעגלעך געווען. און אויב מען וועט נאָך צוגעבן, אַז אַחוץ דאָס זיין אַנגאַזשירט אין דער אַקציע מיטן שאַפן די לעגאַלע פּראָפּ-באַוועגונג, האָבן די דערמאַנטע חברים אין דער זעלבער צייט אויך דערליידיקט אַנדערע פּאַרטיי-אַרבעטן און געווען אַקטיוו ביים שאַפן פּאַרשיידענע אַנדערע פּאַרטיי-ש-געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס, וועט דער ווונדער ווערן נאָך פּיל גרעסער. זעט אויס, אַז אין אויסעראַרדנטלעכע היס-טאָרישע אומשטענדן ווערן מענטשן, וועלכע די געשיכטע האָט אַוועקגעשטעלט פּאַר גרויסע היסטאָריש-פּאַראַנטוואָרטלעכע אויפגאַבעס, שטאַרק געענדערט; זייער ענער-גיע, ווילנקראַפט און אייגנטומלעכע פעיקייטן ווערן מולטיפּליצירט פּילפאַכיק.

און ס'איז נישט קיין צופאַל די רייע, אין וועלכער כ'האַב אויסגעשטעלט די 5 מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פּאַרטייקאַמיטעט, די בויערס פון דער פּראָפּ-באַוועגונג אויף דער יידישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע. די רייע שטימט מיט דער קוואַליטאַטיווער און קוואַנטיטאַטיווער ראַלע פון יעדער פון די 5 פּערזאָן.

דעם אויבנאָן קומט אַן שום ספּק וויקטאָר שולמאַנען. ער איז געווען דער מוח און דאָס האַרץ פון דער גיגאַנטישער אונטערנעמונג, דער שטאַבשעף און דער סאָל-דאָט, דער טעאַרעטיקער און דער שוואַרץ-אַרבעטער. וויקטאָר שולמאַן איז געווען פּאַרזיצער פון כּמעט אַלע אַלגעמיינע פּאַראַיין-פּאַרזאַמלונגען און גלייכצייטיק איז ער געווען גרייט און געקומען צו הילף ווען זיין הילף איז נייטיק געווען אַפילו אויף אַן איינפאַכער פּאַך-פּאַרזאַמלונג.

יאַנעק-יאַנקעלעוויטש איז געווען דער צענטראַלער נערוו — אַרבעטזאַם ווי אַן אייזל, אויסדויערדיק ווי אַ מדבר-קעמל, מיט אַ קלוגן לויטערן קאַפּ און אַ שנעלער אַריענטאַציע. רויק און גאַלאַנט, ווי אַן אויסגעשולטער דיפּלאַמאַט, מיט אַ בלאַסן שמייכל אויפן מאַגערן פנים, האָט ער שטיל און בנעימות פּאַראַרבעט פּאַר צען. צו יאַנעקן איז מען געקומען מיט ידיעות, אינפּאַרמאַציעס, פּרעגן אַן עצה, הערן זיינס אַ מיינונג, און יעדער איינער איז פון אים אַוועקגעגאַנגען אַ באַרויקטער און אַ צופרידענער.

אָורעמל שטריקער איז געווען דער דינאַמאַ. מיט זיין טעמפּעראַמענט און רירעוודיקייט האָט ער אַנגעשטעקט, סטימולירט און געטריבן צו מעשים. אַפּט מאָל שרייענדיק און זידלענדיק, אַבער שטענדיק גוטברודעריש, האָבן די, וועלכע האָבן מיט אים מיטגעאַרבעט, גערן דערפילט זיינע פּאַראַרדענונגען און באַפעלן. יוסף באַסאַק איז געווען ווי פּויעריש זעטיק-שוואַרץ ברויט: פּשוט, קלאָר, אַן דער מינדסטער פּראַוועאַלאַגיע, באַזאַכט און אויסגערעכנט. מיט אַ שטאַרקן חוש פּאַר פּראַקטישקייט, פּלעגט זיינס אַ מיינונג, דירעקטיוו און באַפעל זיין פּאַרשטענד-לעך און אַנרעגנדיק, די, וועלכע האָבן מיט אים מיטגעאַרבעט, האָבן אין אים געזען אַ קאַמאַנדיר, וואָס ווייסט ווען און ווי אַזוי צו געבן באַפעלן, און ווען און ווי אַזוי זיין מחנה צו פּאַרוואַנדלען אין בראַווע און דערפּאָלגרייכע שלאַכטלייט.

דער פינפטער, הערשל מעטאלאָויעץ, דער יינגסטער אין יארן און אין געזעל-שאפטלעכער טעטיקייט, האָט משמעות אַריינגעפאַסט זיך אין דער סיטואַציע. וואָס איך וויל וועגן זיך זאָגן איז אַט וואָס: אין דער צייט פון דער פאַראיינ-אַקציע בין איך אויסגעוואַקסן און אַ שפּרונג געטאָן אין מיין פּאַליטיש-געזעלשאַפטלעכער אַנטוויק-לונג אויף מיילן פּאַרויס. אין אַן אַנדער צייט און ביי אַנדערע אומשטענדן וואָלט אַוודאי געדאַרפט דויערן אַ סך לענגער, פּדי צו דערגרייכן דעם מעמד און ניוואָ. פון וואָנען האָבן די פינף בונדישע טוערס גענומען די פיזישע פּוּחות דורכצו-פירן אַזאַ גראַנדיעזע אַרבעט אין אַזאַ קורצער צייט? קיין גיבורים זענען זיי דאָך נישט געווען: אַוורעמל שטריקער איז געווען אַ חולה-מסופּן, יאַנעק-יאַנקעלעוויטש איז געווען אַ פיזיש-שוואַכער מענטש מיט אַ כראַנישן הוסט, וויקטאָר שולמאַן און איך זענען אויך קיין העלדן נישט געווען. דער איינציקער פיזיש-געזונטער איז געווען יוסף באַסאַק. טאָ פון וואָנען האָט זיך גענומען דער פיזישער פּוּח צו אַרבעטן אַן אויפהער פון 8 אַ זייגער אין דער פּרי ביז 1-2 אַ זייגער ביי נאַכט? אַפּצוהאַלטן יעדן טאָג פּאַרזאַמלונגען, זיצונגען און אַנצאַליקע שמועסן? און אַזוי יעדן טאָג, זיבן טעג אַ וואָך?

דאָס איז אַ פּראַגע, אויף וועלכער איך קען קיין ענטפּער נישט געבן. וואָס איך בין מחויב צו דערציילן איז נעמלעך: אַ מלאַך, אין געשטאַלט פון אַ מיידל מיטן נאָמען אסתר, אַ פּרייוויליקע מיטאַרבעטערין פון דער בונדישער אַרבעטער-קיך פון דעם ערשטן טאָג פון איר גרינדונג, האָט זיך אַפּיעקעוועט איבער אונדז און געטאָן אַל דאָס מעגלעכע, מיר זאָלן פיזיש נישט צוזאַמענברעכן. אַנגעלאָדן מיט אַ נאַש, אַ בייס, אַ טרונק געצוקערטע טיי, אַ ביסל מילך — האָט מען אסתרן תּמיד געהאַט לעבן זיך. זי האָט געוויסט וווּ און ווי לאַנג עמעצער פון די 5 געפינט זיך, און אַליין געברענגט, אַדער געשיקט וועמען, מיט עפּעס איבערצוכאַפּן דאָס האַרץ. נישט איין מאָל האָט אסתר אַנשטאַט אַ דאַנק, געקריגן אַ ריטש הינטערן אויער פון היציקן אַוורעמל שטריקער אַדער פון דעם זייער „טאַקטפולן“ הערשל מעטאַ-לאָויעץ, פאַר וואָס מען שטערט אים אין מיטן דער אַרבעט. אסתר האָט פון דעם אַפּראַנט זיך נישט געמאַכט וויסנדיק, אַ מאָל, פון פּאַרדרוס, האָט אַ בלישטשע געטאָן אַ טרער אין אירע אויגן, אַבער מיט עקשנות האָט זי דערפילט איר ראַלע פון אַ סאַמאַריטאַנקע אויפן שלאַכטפּעלד.

און דאָס דאָזיקע האַרציקע און אַחריותדיקע מיידל, די שפּעטערדיקע פּרוי פּונעם דרוקער-אַרבעטער און בונדישן טוער שקלאַר, איז אין אירע בעסטע און גליקלעכסטע יארן פון אַן אומהיילבאַרער קרענק צוגעשמידט געוואָרן צום בעט אויף לאַנגע יארן.

און ס'וועט נישט זיין קיין האַר איבערגעטריבן, קיין שמץ פון גוזמא און פון גאַווה, ווען כּיוּעל מאַכן די קאַטעגאָרישע באַהויפטונג, אַז אַ דאַנק דער איניציאַטיוו, פּלאַנירונג און אַנפּירונג דורכן וואַרשעווער פּאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד און אַ דאַנק

דעם דורכפירן דאָס שאַפן, דעם אויפבוי און די סטאַביליזאַציע פון דער פּראָפּ- באַוועגונג אויף דער ייִדישער אַרבעטער־גאַס אין וואַרשע אין זומער 1915, דורך די דעמאָלטדיקע 5 מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פּאַרטי־קאָמיטעט פון בונד — איך חזר איבער די נעמען לזכרון: וויקטאָר שולמאַן, יאַנעק־יאַנקעלעוויטש, אַוורעמל שטריקער, יוסף באַסאַק און הערשל מעטאַלאָויעץ — איז געשאַפן געוואָרן אַ ווערק פון אַ היסטאָרישן פּאַנעם און באַטייט, איז געלייגט געוואָרן דער יסוד פון דער מאַסן־באַוועגונג פונעם ייִדישן אַרבעטער־קלאַס נישט נאָר פון וואַרשע, נאָר אויך פון גאַנץ פּוילן — אַ מאַסן־באַוועגונג פונעם ייִדישן פּראַלעטאַריאַט אין פּוילן, וועמענס פּאָליטישער העגעמאָן ס'איז געווען דער בונד ביז האַרבסט 1921, און נאָך דער פּאַראַייניקונג פונעם קאָמבונד מיט דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן — פּאַרוואַנדלט די קאָמ. באַוועגונג אין דעם שטאַרקסטן פּאָליטישן כּוח אין דער ייִדי- שער אַרבעטער־סביבה אויף דער פּוילישער ערד.

דער ייִדישער מעטאַל־אַרבעטער־פּאַראַיין

דערציילן וועגן דער אַנטשטייונג און דעם אויפבוי פון דער פּראָפּ. באַוועגונג אויף דער ייִדישער גאַס אין וואַרשע, אין זומער 1915, און נישט דערציילן עפעס פון די פּאַקטן און עפּיאָדן פון דער אַנטוויקלונג פון ייִדישן מעטאַל־אַרבעטער־ פּאַראַיין — דאָס געבוירן־פּלאַץ פון מיין פּאָליטיש־געזעלשאַפטלעך לעבן, דעם וויכטיקסטן אַפּשניט פון מיין טעטיקייט ביים גרינדן די פּראַפעסיאָנעלע פּאַראַיינען — וואַלט געמיינט באַדן זיך אין אַ ים און די פּיס נישט נאָס געמאַכט, אָדער פּראַווען אַ שיימחה און טאַטע־מאַמע פּאַרשטעקן אין אַ ווינקל, מ'זאָל זיי נישט זען. דאָס שאַפן דעם ייִדישן מעטאַל־אַרבעטער־פּאַראַיין איז פּאַרגעקומען אין פּריי- מאַרגן פונעם ערשטן טאָג נאָכן אַריינקום פון די דייטשן קיין וואַרשע. אין לאַקאַל פון דער בונדישער אַרבעטער־קיך האָבן זיך געפונען אַ צאָל מעטאַל־ אַרבעטער. כ'האַב גענומען דאָס שילדל מיטן אויפּשריפט: „פּראַפעסיאָנעלער בראַנ- זשע־פּאַראַיין פון מעטאַל־אַרבעטער“, מיטגערופן דריי פּאַרטיי־מיטגלידער, די צוויי בראַנזאַוויקעס מיט די זעלבע נעמען: הענעך, גערופן הענעך פּראַגער, ביידע איינוווינערס פון דער פּאַרשטאַט פּראַגע, אָדער הענעך בראַנזאַוויק. און כּדי אונז- טערצושיידן איינעם פון אַנדערן, איז איינער גערופן געוואָרן „דער בלאַנדער“, און דער צווייטער „דער שוואַרצער“; און דעם גיסער לייווערל, מיין פּאָך־קאַלעגע און מיטגליד פון דער פּאַרוואַלטונג פונעם אומלעגאַלן פּראַפעסיאָנעלן פּאַראַיין פון מעטאַל־טאַקערס און גיסערס — און כ'בין מיט זיי אַוועק אין דעם פון פּריער צוגעגרייטן לאַקאַל אויף נאַוואַליפּיע 52. עטלעכע באַקאַנטע מעטאַל־אַרבעטער האָב

איך געשיקט רופן די חברים לייבוש טוכמאכער, זיין שוואַגער גוטמאַן און דעם גיסער יאַנקל פּאַוואַנזקער, וועלכע האָבן געדאַרפט פיגורירן ווי די איבערגעבליבענע מיטגלידער פון אַ לאַנג עקזיסטירנדיקן פּראָפעסיאָנעלן פּאַראַיין פון מעטאַל-אַרבע-טער — זיי זאָלן גלייך קומען אין לאַקאַל פון פּאַראַיין.

דער לאַקאַל אויף נאַוואַליפּיע 52 האָט געהערט צו אַ מעטאַל-אַרבעטער און איז געשטעלט געוואָרן צו מיין דיספּאָזיציע נאָך איידער די דייטשן זענען אַריין קיין וואַרשע. דאָס איז געווען אַ פּאַרעהלטישמעסיקער גוטער לאַקאַל — אַ ליידיק צימער מיט אַ באַזונדערן אַריינגאַנג פון די שטיגן. אויך די דריי פיגוראַנטן ווי מיטגלידער פון דער פּאַרוואַלטונג זענען געווען קוואַליפּיצירט פאַר זייער אויפגאַבע. לייבוש טוכמאכער איז אין די יאָרן 6-1905 געווען דער פּאַרזיצער פון אַן עקזיסטירנדיקן לעגאַלן בונדישן פּראָפעסיאָנעלן פּאַראַיין פון יידישע מעטאַל-אַרבעטער אין וואַרשע. טוכמאכער און גוטמאַן, מעכאַניקערס פון דער גרויסער קנאַפּפאַבריק פון דער פּירמע אַרענדאַזש, זענען געווען דערוויילטע פּאַבריק-דעלעגאַטן צו דער אַרבעט-אינספּעק-ציע, וואָס די צאַרישע רוסישע מאַכט האָט אין 1912 געהאַט בדעה צו שאַפּן. דער גיסער יאַנקל פּאַוואַנזקער, אַ מיטגליד פון דער פּאַרוואַלטונג פונעם אוימלעגאַלן פּראָפעסיאָנעלן פּאַראַיין פון די מעטאַל-טאַקערס און גיסערס, איז געווען אַן אַלטער דערפאַרענער אַרבעטער-טוער.

אינעם צוגעגרייטן לאַקאַל האָבן זיך פּאַרוואַלט 7 מעטאַל-אַרבעטער: 2 מעכאַ-ניקערס — לייבוש טוכמאכער און גוטמאַן, 2 בראַנזאַוויקעס — ביידע הענעך פּראַגערס. 2 גיסערס — יאַנקל פּאַוואַנזקער און לייזערל, און אַ מעטאַל-טאַקער, הערשל מעטאַלאָוויץ. אַט די 7 חברים זענען געוואָרן דער אַרגאַניזאַציאָנעלער באַזיס פונעם פּראָפעסיאָנעלן פּאַראַיין פון די יידישע מעטאַל-אַרבעטער אין וואַרשע און פון דער בונדישער אַרגאַניזאַציע אין יידישן מעטאַל-פּאַראַיין.

אין פּאַרלויף פונעם ערשטן טאַג האָבן אין לאַקאַל פון מעטאַל-פּאַראַיין זיך רעגיסטרירט אַ 25 מעטאַל-אַרבעטער פאַר מיטגלידער פונעם פּאַראַיין. הענעך פּראַגער (דער בלאַנדער) האָט איבערגענומען די פונקציע פון אַ סעקרעטאַר, און ביז אַרום פּסח 1921, איז ער געווען דער סעקרעטאַר פון פּראָפעסיאָנעלן פּאַראַיין פון די יידישע מעטאַל-אַרבעטער אין וואַרשע (זיין פּאַמיליע-נאַמען געדענק איד נישט. אויב ער לעבט, דאַרף ער זיך געפינען ערגעץ אין די דרום-אַמעריקאַנער לענדער).

אויף צו מאַרגנס האָבן איך אויף אַ באַראַטונג פון די 7 חברים פון דער איניציאַ-טיוו-גרופּע אָפּגעגעבן אַ באַריכט פון דער זיצונג פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי-קאַמיטעט און פּאַרגעלייגט זיך צו קאַנסטיטורירן ווי אַ צייטווייליקע פּאַרוואַלטונג, אויסצוקלייבן די נייטיקע באַאַמטע: פּאַרזיצער, סעקרעטאַר און קאַסירער, און אויס-צווילן צוויי חברים ווי פּאַרטערטערס פונעם פּאַראַיין אין צענטראַל-ביראָ פון די פּראָפעסיאָנעלע בראַנזשע-פּאַראַינען.

דער סעקרעטאר און קאסירער, הענעך פראגער און גוטמאן, זענען דערוויילט געווארן אן דיסקוסיעס, אזוי אויך די צוויי פארטרעטערס אין צענטראל-ביורא — גוטמאן און הערשל מעטאלאוויץ. א פלוגתא איז געווען וועגן פארזיצער. די איינ-שטימיקע מיינונג איז געווען, אז לייבוש טוכמאכער זאל איבערנעמען דעם אָמט: אָן אינטעליגענטער מענטש, אָן אַרבעטער פון אַ גרויסער פאַבריק, מיט דערפאַרונג ווי אַ פאַרזיצער פון אַ פאַראיין אין די יאָרן 6—1905, האָט ער געהאַט אַלע קוואַלי-פיקאַציעס צו פאַרנעמען דעם אָמט פון אַ פאַראיין-פאַרזיצער. לייבוש טוכמאכער האָט זיך אָבער קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט אָנצונעמען דעם דאָזיקן אָמט. זיינע מאַטיוון זענען געווען: „איך בין נישט מער פעיק צו קיין אָפּעראַטיווער אַרבעט, כ'בין אָן אָפּגעשטאַנענער פּיש. כ'האָב מסכים געווען צו שפּילן די ראָל פון אַ פיגוראַנט און וועל ווייטער דינען דער באַוועגונג אויף אַ פּאַסיוון אופּן“.

און אזוי איז טאַקע געשען. לייבוש טוכמאכער האָט לאַנגע יאָרן פיגורירט ווי דער פאַרמעלער פאַרזיצער, געווען אַ מיטגליד פון דער פאַרוואַלטונג פונעם מעטאַל-פאַראיין און פון דער בונדישער פאַרטיי-גרופע, געזאָגט זיינס אַ מיינונג אויף אַ זיצונג, אָבער ער האָט נישט געטאַן קיין סך קאַנקרעטע פאַראיין-אָדער פאַרטיי-אַרבעט.

אויף דער דערמאָנטער באַראַטונג בין איך אויסגעוויילט געוואָרן ווי פאַראיין-פאַרזיצער און אָנפירער פון דער פאַרטיי-גרופע, און אומפאַרמעל פאַרנומען דעם אָמט פון פאַראיין-פאַרזיצער און אויך פאַרמעל געוואָרן אָנפירער פון דער בונדישער פאַרטיי-גרופע אין יידישן מעטאַל-פאַראיין ביז מיין אַרויסטריט פון בונד. איך האָב פּרעזידירט אויף אַלע זיצונגען פון דער פאַראיין-פאַרוואַלטונג און פון דער פאַרטיי-גרופע, און אויף אַלע פאַראיין-פאַרוואַלטונגען, אויף וועלכע כ'בין געווען אָנוועזנדיק — אויך אויף דער לעצטער זיצונג פון דער פאַראיין-פאַרוואַלטונג און פון דער בונדישער פאַרטיי-גרופע, אויף וועלכער ס'איז פאַרגעקומען די שפּאַלטונג צווישן בונד און קאָמבונד.

זינט דעם אָנהייב פון שאַפן דעם לעגאַלן יסוד פון יידישן מעטאַל-פאַראיין און פון די אַנדערע פּראַפעסיאָנעלע פאַראיינען אויף דער יידישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע הייבט זיך אָן אַ נייער און אַ וויכטיקער עטאַפּ פון מיין בונדישער, פּאָליטישער און געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט — דער אָנהייב פון מיין קאַריערע ווי אַן עפּנטלעכער רעדנער.

דאָס געבן אָן אַרגאַניזאַציאָנעלן תּיקון דעם יידישן מעטאַל-פאַראיין אין וואַרשע איז פאַרהעלטנישמעסיק געווען נישט קיין שווערע אויפגאַבע. די פאַרוואַלטונגען און דאָס אויסוויילן די פּאָר-קאָמיטעס פון די מעטאַל-טאַקערס און גיסערס (מאַשאַנזש-ניקעס) און די בראַנזאַוויניקעס איז דורכגעגאַנגען אָן שוועריקייטן, אזוי אויך אַ פאַרוואַלטונג פון די אַרבעטער אין אַרענדאַזשס גרויסער קנאַפּפאַבריק. די דריי פּאַכן

זענען געווארן די אַרגאַניזאַציאָנעלע באַזע פונעם ייִדישן מעטאַל-פאַראַיין. אַ פּראָבלעם איז געווען מיט די בלעכערס. דאָס נישט פאַראַייניקן דאָס בלעכער-פאַך ווי אַ באַשטאַנדטייל וואָלט לכתחילה צעקריפלט די אַרגאַניזאַציאָנעלע פינאַנץ-נאַמיע פונעם מעטאַל-פאַראַיין.

דאָס בלעכערפאַך איז געווען פון די סאַמע עלטסטע צווישן די ייִדישע מעטאַל-פאַכן אין וואַרשע, און געהאַט הינטער זיך אַ גלענצנדיקע טראַדיציע פון קאַמף און אַרגאַניזאַציע. נאָך אין 18טן יאָרהונדערט האָבן די וואַרשעווער בלעכערס געפירט אַ פיזישן קאַמף מיטן פּוילישן צעך פאַר רעכט אויף אַרבעט. זיי האָבן פאַרמאַגט אין פאַרשיידענע פעריאָדן שולן צום דאַוונען, וואָס האָבן אין זייער צייט געדינט נישט בלויז ווי בתי-תפילות, נאָר אויך ווי פאַך-אַרגאַניזאַציעס, פאַראַיינען פאַר קעגנזייטיקער הילף און פאַר קלובן. אין פאַרלויף פון עטלעכע הונדערט יאָר האָט פּלאַץ גושיבאַווסקע (דער גושיבאַוו) געדינט ווי אַ פאַכבערזע, וווּ די בלעכער-אַרבעטער זענען יעדן פרימאַרגן זיך צונויפגעקומען פאַרן גיין צו דער אַרבעט און האָט אויך געדינט פאַר זייער אַרבעט-פאַרמיטלונג.

אונטער וואָס פאַר אַ פּאָליטישער השפעה דאָס בלעכערפאַך האָט זיך געפונען אין די רעוואָלוציע-יאָרן פון 1905, ווייס איך נישט. פאַרן אויסבראָך פון דער ערש-טער וועלט-מלחמה האָב איך קיין בלעכער-אַרבעטער אויף דער בונדישער פאַרטיי-בערוזע נישט באַגעגנט. צווישן די קאָנסומענטן פונעם ברויטפאַרטיל און פון דער בונדישער אַרבעטער-קיך געדענק איך נישט קיין איינציקן בלעכער-אַרבעטער. קיין דירעקטן קאָנטאַקט מיטן בלעכערפאַך האָבן די פירנדיקע טוערס פון בונד נישט געהאַט. די פּראָוויזאָרישע פאַרוואַלטונג פון מעטאַל-פאַראַיין האָט באַשלאָסן אָנצונעמען אַלע מעגלעכסטע מיטלען אויף צו געווינען דאָס בלעכערפאַך ווי אַ טייל פונעם געשאַפענעם מעטאַל-פאַראַיין.

אין איינעם אַ פרימאַרגן זענען לייבוש טוכמאַכער, הענעך בראַנזאַווניק און איך אַוועק אויף דער בלעכער-בערוזע אויפן גושיבאַוו און האָבן דערציילט די בלעכער-אַרבעטער וועגן דעם געשאַפענעם מעטאַל-פאַראַיין. מיר האָבן אַגיטירט, אַז דאָס בלעכערפאַך זאל זיך אַנשליסן אין פאַראַיין און באַשטימט אַ דאַטע פאַר אַ פאַר-זאַמלונג אינעם לאַקאַל פון דער בונדישער אַרבעטער-קיך.

די בלעכער-אַרבעטער האָבן די פאַראַיין-דעלעגאַציע אויפגענומען מיט אַן אייזיקער קאַלטקייט. מיר זענען געווען זיכער אַז די בלעכער-אַרבעטער וועלן נישט קומען צו דער באַשטימטער פאַרוואַלטונג.

צו דער איבערראַשונג פון די פאַראַיין-טוערס זענען צו דער באַשטימטער צייט געקומען אַ גרויסע צאָל, אַ 150 בלעכער-אַרבעטער. איך האָב געעפנט די פאַרוואַמ-לונג מיט אַ רעדע וועגן די צילן און אויפגאַבעס פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראַיינען, וועגן דעם געשאַפענעם מעטאַל-פאַראַיין און גערופן די בלעכער-אַרבעטער אָנצו-שליסן זייער פאַך ווי אַ סעקציע פונעם מעטאַל-פאַראַיין.

אין דער גאנצער צייט פון מיין רעדן האב איך געפילט, אז מייןע ווערטער שלאגן זיך אָפּ ווי אַרבעט אין אַ וואַנט. כ'האָב געהאַט פאַר זיך אַ שטומען ספינקס, ס'איז נישט געפאלן קיין איין אַפּלאַדיסמענט, די בלעכער-אַרבעטער האָבן קיין פיפּט פון זייער מויל נישט אַרויסגעלאָזט, און ווען כ'האָב פאַרגעלייגט צו וויילן אַ פאַר-זיצער, האָבן די בלעכער-אַרבעטער געענטפערט מיט אַ פאַרגליווערט שווייגן. כ'האָב אַלאַרמירט די בונדישע טוערס, וועלכע האָבן זיך געפונען אין קיכלאַקאַל און פאַרלאַנגט הילף. צו הילף זענען מיר געקומען צוויי פון די סאַמע גדולים: וויקטאָר שולמאַן און אַוורעמל שטריקער. אַוורעמל האָט געהאַלטן אַ פּלאַמיקע רעדע, אָבער זיינע הייסע ווערטער האָבן זיך אַנגעשלאָגן אין אַן איזבאַרג; דאָס זעלבע איז געשען מיט די אינטעליגענטישע רייד פון וויקטאָר שולמאַן. מיט אַ מאָל האָט דאָס אייז אַנגעהויבן קראַכן, געשען איז אַט וואָס: וויקטאָר שולמאַן האָט פאַרלוירן זיין געוויינלעכע רויקייט, אַוועקגעלייגט אין אַ זייט זיין אינטעליגענטישקייט און אַנגעהויבן רעדן אַ שפּראַך, וואָס כ'האָב פון אים קיין מאָל נישט געהערט:

„וואָס מיינט איר מיט זיך, יחסנים? איר קומט אויף אייערס אַ פאַרזאַמלונג און זיצט ווי די גולמס! אייערע זיידעס האָבן זיך געשלאָגן מיט די גוים אויפן ווידאַק און אויפן גושיבאַוו, אייערע טאַטעס און ברידער זענען געאַנגען אויף קאַטאַרגע און אויף סיביר, און איר זיצט אויף אייער פאַרזאַמלונג מיט אַנגעבלאַזענע הינטנס און מאַכט אונטער זיך! כאַפּט אייך דער וואַטעמאַכער! טראַגט אייך אָפּ פון דאַנען און זאָל מען מער אייערע פּנימער נישט אַנקוקן אין דער אַרבעטער-מחנה! זאָלן די מעטאַל-אַרבעטער און די בוי-אַרבעטער אייך אַנטאָן אַ שעמהיטל פון אַן אָפּטריניקן! גייט, גייט!“ — האָט וויקטאָר שולמאַן געשריגן אויף די העכסטע טענער און זיך אַוועקגעזעצט אַ באַגאַסענער מיט שווייס.

אינעם צימער פון דער פאַרזאַמלונג איז שטיל געווען ווי אין אַן אויער. אַ וויילע שפּעטער האָט זיך פון זיין בענקל אויפגעהויבן אַ מיטלוווקסיקער, מאַגערער בלעכער-אַרבעטער מיט אַ טונקל אַליוו פנים, אַ „טערק“, ווי מ'האַט אַזאַ ס'גאַל מענטש גערופן צו יענער צייט אין וואַרשע. מיט פוילע פאַמעלעכע טריט האָט ער זיך דערנענטערט צום רעדנער-טישל און אַנגעהויבן רעדן. די ווערטער פון זיין רעדע האָבן זיך נישט געקלעפט איינע צו די אַנדערע, די זשעסטקולאַציעס זיינע זענען געווען משונהדיקע. בונדישע און פאַראיינ-טוערס האָבן געקוועטשט מיט די פליי-צעס. די בלעכער-אַרבעטער האָבן אָבער אויפגעלעבט — ס'האַט גערעדט צו זיי איינער פון זייעריקע. און ווען דער רעדנער האָט געענדיקט מיט אַ פאַר קלאַרערע ווערטער און גערופן זיינע פאַך-קאַלעגן צו באַשליסן אַז דאָס בלעכערפאַך ווערט אַ טייל פונעם מעטאַל-פאַראיינ, האָט מען געקענט פאַרטויבט ווערן פון די יובל-געשרייען.

דער רעדנער, וואָס האָט אַריינגעפירט דאָס בלעכערפאַך אין יידישן מעטאַל-

פאראיין איז געווען יצחק צינג. צינג איז געוואָרן אַ וויכטיקער טוער פון זיין פאך און פון מעטאל-פאראיין, אַ מיטגליד פון דער פאראיין-פארוואַלטונג זינט דער ערשטער דערווילטער פארוואַלטונג, זומער 1915, ביז — אויב איך בין זיך נישט טועה — דאָס אַקופירן וואַרשע דורך די נאַציס. אין פאַרלויף פון זיין פאך און פאראיין-טעטיקייט האָט זיך יצחק צינג היפּשלעך אויסגעמענטשלט. זיין רעדן איז געוואָרן סקלאַדנער און זיין האַלטונג — מער געזעלשאַפטלעך ציוויליזירט. אין די צוואַנציקער יאָרן איז דאָס בלעכערפאך באַהערשט געוואָרן דורך די קאָמוניסטן. אַ נייער דור איז אויפגעקומען, און אַ נייער דור פאַכטוערס. מיט מער וויסן, אינטעליגענץ און פעיקייטן האָט איבערגענומען די פירונג פונעם פאך. יצחק צינג האָט פאַרלוירן די השפּעה אויפן בלעכערפאך.

אַבער צום שבת פונעם בלעכער-אַרבעטער יצחק צינג דאַרף געזאָגט ווערן, אַז ער איז געווען דער, וואָס האָט אַריינגעפירט דאָס בלעכערפאך אין באַשטאַנד פונעם מעטאל-פאראיין און דערמיט אַרגאַניזאַציאָנעל פאַרפעסטיקט דעם יידישן מעטאל-פאראיין אין וואַרשע.

גרויסע שוועריקייטן זענען געווען ביים אַרגאַניזירן און אַריינפירן אין באַ- שטאַנד פונעם מעטאל-פאראיין דאָס פאך פון זייגער-מאַכערס.

פאַר דער ערשטער וועלט-מלחמה איז וואַרשע געווען דאָס אַרט וווּ ס'זענען אויסגעפאַרטיקט געוואָרן פאַרשיידענע סאַרטן זייגערס פאַרן גרויסן רוסישן מאַרק און אַפילו פאַר די אַיאַטישע שטחים אויסער די גרענעצן פון דער דעמאַלטיקער רוסישער אימפעריע.

דער מיסחר און די פראָדוקציע פון זייגערס איז געלעגן אין יידישע הענט. די גראַניטשנע-גאַס איז געווען דער צענטער פונעם מיסחר מיט זייגערס. באַשעפ- טיקט זענען אין דער זייגער-פראָדוקציע געווען עטלעכע מינים אַרבעטער. אַ קליינע צאָל האָט געאַרבעט אין די יוועליר-געשעפטן ביים פאַרריכטן קאַליע געוואַרענע זייגערס; אַ באַדייטנדיקע צאָל זענען געווען היים-אַרבעטער, וועלכע האָבן אַרויס- גענומען אַרבעט ביי די סוחרים; די מיינסטע פון די אַרבעטער זענען געווען באַ- שעפטיקט אין וואַרשטאַטן, און אין טייל — אַפילו צו עטלעכע צענדלינג אַרבעטער. די אַרבעט אין די וואַרשטאַטן איז שוין געווען אַ מאַדערנערע לויטן סיסטעם פון אַרבעט-צעטיילונג.

די סוחרים און פאַבריקאַנטן זענען אין זייער רוב געווען חסידישע יידן, מיינסטנס גערער חסידים און טייל פון זיי — אויך באַקאַנטע אַרטאָדאָקסישע כלל-טוערס. אויך די אַרבעטער זענען אין זייער מערהייט געווען חסידישע יידן. אין זייגערמאַכער- וואַרשטאַט אויף גזשיבאָוסקע-גאַס, אין וועלכן ס'האַבן געאַרבעט אַ 40 אַרבעטער און געהערט צום סוחר פייערשטיין פון גראַניטשנע-גאַס, האָט מען מנחה-מעריב געדאַונט בציבור, און ווי מ'האָט דערציילט, האָט מען ווינטערציט יעדן טאַג אויך

געלערנט בציבור אַ פרק משניות. די מער וועלטלעכע און די קורץ-געקליידטע זענען געווען ציוניסטן, און אַ סך פון זיי — פּאַנאַטישע העברעיִסטן. מיט ליכט האָט מען דאָרט געדאַרפט זוכן אַ סאַציאַליסט אָדער בונדיסט. איינער פון די דאָזיקע אויסנאַמען איז געווען דער בונדיסט און בונדישער טוער אַברהם זייגער-מאַכער. ער איז אָבער נאָכן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה ערגעץ געלאָרן און מער האָב איך פון אים נישט געהערט.

ווי אַזוי און ווער ס'האַט זיך מיט די זייגער-מאַכערס פּאַרבונדן — געדענק איך נישט. אין איינעם אַ טאַג איז אין לאַקאַל פון דער בונדישער אַרבעטער-קיך פּאַרגעקומען אַ גוט באַזוכטע פּאַרזאַמלונג פון זייגער-מאַכערס. דער פּאַרזיצער און דער רעדנער אויף דער דאָזיקער פּאַרזאַמלונג איז געווען וויקטאָר שולמאַן. אויף דער דאָזיקער פּאַרזאַמלונג איז פּאַרגעקומען אַ שווערער און אַ ביטערער פּרינציפּיעלער קאַמף צווישן בונד און די וואַרטזאַגערס פון די זייגער-מאַכערס. צוויי באַדינגונגען האָבן די וואַרטזאַגערס פון די זייגער-מאַכערס אַרויסגע-שטעלט ווי אַ תנאי פאַר זייער אָנגעהעריקייט צום מעטאַל-פאַראיין: באַזייטיקן פון סטאַטוס דעם פּונקט וועגן דעם קלאַסן-כאַראַקטער פון פאַראיין, און אַרייננעמען אַלע זייגער-מאַכערס. אויך די היים-אַרבעטער, ווי פאַראיין-מיטגלידער.

דער אינטעלעקטועלער גיוואָ פון די פּאַרזאַמלע זייגער-מאַכערס איז געווען אַ גאָר הויכער. מ'האַט געדאַרפט פירן אַ פּרינציפּיעלן קאַמף מיט מענטשן, וועלכע האָבן געוויסט וואָס זיי ווילן און געוואַלט וואָס זיי ווייסן.

ביים באַהאַנדלען דאָס פּראָבלעם זייגער-מאַכערס האָט דער וואַרשעווער פּאַר-טייקאַמיטעט פון בונד געהאַט זיך צו רעכענען מיט עטלעכע אַספעקטן: צי לוינט בכלל דער אַנשטרענג צו געווינען דעם דאָזיקן עלעמענט? צי מיטן אַרייננעמען זייגער-מאַכערס אין מעטאַל-פאַראיין, וועט נישט געשאַפן ווערן אַ ציוניסטישע פּאַר-זיצע אין די פון בונד געשאַפענע פּראָפּאַראַיינען? און צי קען מען אַרייננעמען אין אַ פאַראיין אַרבעטער, וואָס אַרבעטן אין דער היים, כּאַלופּניקעס? דאָס ענדערן דעם קלאַסן-כאַראַקטער פון די פאַראינען איז אַפילו נישט געשטעלט געוואָרן צו אַ דיסקוסיע.

געווען איז אַ מערהייט און אַ מינדערהייט. די מינדערהייט, צווישן זיי אויך איך, האָבן געהאַלטן, אַז מ'דאַרף די זייגער-מאַכערס שיקן לעזאַול, און פטור אַן עסק, די מערהייט, מיט וויקטאָר שולמאַן בראַש. האָבן געהאַלטן, אַז ביים גרינדן און סטאַביליזירן די פּראָפּעסיאָנעלע פאַראינען טאָר מען נישט מוותר זיין אויף קיין שום גרופּע אַרבעטער. וואָס שייך די היים-אַרבעטער, דאַרף מען די זייגער-מאַכערס אַרייננעמען אין פאַראיין, ווייל זיי זענען נישט קיין כּאַלופּניקעס, זיי האַלטן נישט קיין מענטשן און אַפילו נישט קיין לערן-ינגלעך. וויקטאָר שולמאַן איז באַפולמעכטיקט געוואָרן צו פירן די פּאַרהאַנדלונגען מיט די זייגער-מאַכערס. נאָך לאַנגע אונטערהאַנדלונגען און נאָך דריי פּאַך-פּאַרזאַמלונגען איז מען גע-

קומען צו אן אויסגלייך. די זייגער-מאכערס האָבן אָנערקענט דעם פרינציפ פון קלאַסנקאַמף און בונד איז איינגעגאַנגען אויף אַ רייע קאַנצעסיעס : אַריינעמען די היים-אַרבעטער ווי מיטגלידער פון פאַראייניק, די זייגער-מאכערס קריגן אַ געהעריקע פאַרשטייערשאַפט אין דער פאַראייניק-פאַרוואַלטונג. אויף דער אַלגעמיינער פאַרזאַמ-לונג פון מעטאַל-פאַראייניק זענען דריי זייגער-מאכערס אַריין אין דער פאַרוואַלטונג פון פאַראייניק און איינער פון די דריי איז דערוויילט געוואָרן ווי פאַראייניק-קאַסירער. פאַר וואָס איז געלונגען צו געווינען דאָס זייגער-מאכער-פאַך ווי אַ באַשטאַנד-טייל פונעם מעטאַל-פאַראייניק ? אַוודאי האָט מען עס אין אַ גרויסער מאָס געהאַט צו פאַרדאַנקען די דיפּלאַמאַטישע פאַרהאַנדלונג-פּעיקייטן פון וויקטאָר שולמאַן און די קאַנצעסיעס, וואָס דער בונד האָט דורכן מעטאַל-פאַראייניק געמאַכט די זייגער-מאכערס. געווען איז אָבער נאָך אַ פאַקטאָר, און אפשר דער סאַמע וויכטיקסטער — דער גערער רבי.

ווי מיר זענען שפּעטער געוואָרן געוואָרן, זענען עטלעכע זייגער-מאכערס אַוועק-געפאַרן צום גערער רבין און אים דערציילט די געשיכטע מיטן פאַראייניק, אַז אַלע יידישע אַרבעטער שאַפן איצט פּראָפּעסיאָנעלע פאַראייניען און די זייגער-מאכערס קענען נישט זיין קיין פּורשים מן הַציבור. זיי האָבן אים אויך דערציילט וועגן די קריוודעס, וואָס זיי האָבן אויסצושטיין פון די פאַבריקאַנטן, ווי מיטגלידער פון אַ פּראָפּעסיאָנעלן פאַראייניק. קענען זיי דערוואַרטן שטיצע אין אַ נויט, ווי עס געניסן אַנדערע אַרבעטער. קיין אַגודת ישראל און קיין פּועלי אַגודת ישראל האָט נאָך דעמאָלט נישט עקסיסטירט. וועגן שאַפן אייגענע פּראָפּאַראייניען האָט מען נאָך אין די קלעריקאַלע קרייזן נישט געטראַכט. דער גערער רבי האָט געראַטן זיינע חסידים-זייגער-מאכערס זיך אַנצושליסן אין מעטאַל-פאַראייניק, אָבער נישט לאָזן זיך פאַרפירן פון די אַפיקורסים.

אין שייכות מיט די פאַרזאַמלונגען פון די זייגער-מאכערס, איז פּדאי צו דער-ציילן אַ קוריאַן.

אויף איינער פון די פאַרזאַמלונגען איז אַרויסגעטראַטן אַ יונגער בחור : אַ לאַנגער, אַ דאַרער, אין יידיש-טראַדיציאָנעלער קליידונג. מיט אַ קאַלנער פון אייגענעם העמד און אַן אַ שניפּסל. זיין רעדע איז געווען ווי פון אַ רעליגיעזן ציוניסט און פון אַן אויסגעשפּראַכענעם העברעיִסט. גערעדט האָט ער טאַלקאָואַטע און אין אַ פּראַכטפולער ליטעראַרישער שפּראַך. זיצנדיק לעבן מיר האָט וויקטאָר שולמאַן צו מיר אַ זאָג געטאָן אין אַ לייכטן טאָן : „חבר הערשל מעטאַלאָוועץ, מ'דאַרף דעם בחור אַפּשמדן אויף אַ בונדאָוועץ און איר וועט אויפהערן צו זיין אַ בונדיש בן-זקונימל", און זאָגנדיק ווייטער שוין אין אַן ערנסטן טאָן : „דער בחור געפעלט מיר. מ'זעט, אַז ער איז אַן אינטעליגענטער און אַ פּעיקער יאַט. זעט אין מעטאַל-פאַראייניק צו האַלטן אויף אים אַן אויג. ער וועט אונדז צו נוי קומען". דער נאָמען פונעם יונגן רעדנער איז געווען — גוטגעשטאַלט, שפּעטער אַ באַקאַנטער יידישער דיכטער

און בונדישער טוער, דער לעצטער, פארן איסבראך פון דער צווייטער וועלט-מלחמה, סעקרעטאר פונעם בונדישן האנדלס-אנגעשטעלטע-פאראיין אין ווארשע.

אין מיטן דער ארבעט פון ארגאניזירן די מעטאל-ארבעטער ווי מיטגלידער פונעם מעטאל-פאראיין בין איך ארעסטירט געווארן דורך דער א"ג בירגער-מיליץ בעת מיינס א רעדע אויפן הויף פון ארגאנוויטשס בעטן-פאבריק.

אין ארגאנוויטשס פאבריק פון מעטאלענע בעטן אויף סמאטשע-גאס זענען געווען באשעפטיקט א 100 ארבעטער. מיט געציילטע אויסנאמען זענען דאס געווען יידישע ארבעטער. די דאזיקע פאבריק האט זיך גערעכנט פאר איינער פון די וויכטיקסטע מעטאל-פאבריקן אין יידישן ווארשע. דאס געווינען די ארבעטער פון דער פאבריק ווי מיטגלידער פון פאראיין וואלט געווען א גרויס געווינס פארן ארגאניזאציאנעלן פארפעסטיקן און פארן פרעסטיזש פונעם מעטאל-פאראיין.

לייבוש טוכמאכער און גוטמאן זענען געווען באקאנט מיט אן ארבעטער פון יענער פאבריק. לערנער, וועלכער איז געווען דער פאבריק-דעלעגאט צו דער ארבעט-אינספעקציע, וואס די צארישע רעגירונג-מאכט האט פלאנירט אין 1912 אין ווארשע, און דער דערמאנטער ארבעטער האט געהאט א השפעה צווישן זיינע פאבריק-קאלעגן. לערנער האט מסכים געווען צו צוהעלפן מאסגווייז אריינצופירן די ארבעטער פון דער פאבריק ווי מיטגלידער פונעם מעטאל-פאראיין. ס'איז איינגעארדנט געווארן א פאבריק-פארזאמלונג אויפן הויף פון דער פאבריק, אויף וועלכער איך בין ארויסגעטראטן מיט א רעדע.

בעת מיין רעדן זענען ווי די מחבלים אריין אין הויף א צוויי צענדלינג „בירגער-מיליציאנטן“, איבערגעריסן די פארזאמלונג, מיך ארעסטירט און אפגעפירט אין דעם נאענטסטן פאליציי-רעוויז אויף ניי-קארמעליצקע 6.

פון ארגאנוויטשס פאבריק ביזן פאליציי-צערקל האבן מיך, ווי אין א פראץ צעסיע, באגלייט די ארבעטער פון דער פאבריק, צו וועלכער ס'זענען צוגעשטאנען א גרעסערע צאל פארייגייענדיקע ארבעטער. אויף דער גאס, פארן פאליציי-צערקל, איז געשטאנען א גרויסע מאסע ארבעטער און נייגעריק געווארט אויף דעם, וואס ס'וועט מיט מיר געשען.

נאך א ווארטן פון א 15 מינוט בין איך אריינגעפירט געווארן צום געהילף-קאמיסאר. דאס פנים פון דעם דאזיקן „דיגניטאר“ האט אויסגעזען, ווי אלע ווארשעווער שבתדיקע קוגלען וואלטן זיך געמאכט פלאץ אויף זיין פרוץ. אויף זיין ערשטער פראגע אין פויליש ווי איך הייס, האב איך אים אין א חוצפהדיקן טאן געענטפערט אין מיין דעמאלטדיקן „קלאסישן פויליש“ „ניע גאדאטש פאלסקי, גא-דאטש זשידאָווסקי“ (אין א צעקרילטן פויליש האט דאס געמיינט: נישט רעדן צו מיר קיין פויליש, נאר יידיש) דער פארשוין האט זיך אנגעהויבן אויפרעגן און וואס מער ער האט זיך אויפגערעגט, אלץ העזהדיקער האב איך איבערגעחזרט די

צוויי ווערטער: „גאדאטש זשידאווסקי“. ער האט אויפגעהויבן דאס בייטשטעקל, וואס איז געלעגן אויף זיין שרייבטיש מיט דער פונוה עס צו באנוצן. מיט באנומענע קולות האב איך אנגעהויבן שרייען אין פויליש און אין יידיש: „ביטש, ביטש! מ'שלאגט, מ'שלאגט!“

און ווי אין א קינאמאטאגראפיש בילד קומען די רעטערס אן פונקט אין דעם קריטישסטן מאמענט, אזוי איז אויך געשען אין דעם פאל. וולאדיסלאוו נאכעמזאן און גרשון זיבערט זענען אריין אין צימער ווען דער קאמיסאר איז געשטאנען מיט זיין בייטשטעקל אין האנט און איך האב געשריגן „מ'שלאגט“. די גאב, וואס דער געהילף-קאמיסאר האט געקריגן פון די צוויי חברים, איז אים אריין אין דער זיבעטער ריפ. נאך זיינעם א פילמאליקן אנטשולדיקן זיך, בין איך באפרייט געווארן. אויף דער גאס האט דער פארזאמלטער עולם מיך אויפגענומען מיט א „הורא“. כ'האב זיך געווענדט צו די ארבעטער פון אראנאוויטש פאבריק זיי זאלן מיט מיר צוריקגיין צום פאבריקהויף און ענדיקן די פארזאמלונג. נאכעמזאן און זיבערט זענען מיט מיר מיטגעגאנגען. דער הויף האט זיך אנגעפילט מיט א גרויסער צאל פארזאמלטע אחוץ די פאבריק-ארבעטער. כ'האב געענדיקט מיין רעדע און נאך מיר האט גערעדט גרשון זיבערט — דאס איז געווען די ערשטע זיבערט-רעדע, וואס כ'האב געהערט. און זי האט מיר פארשמעקט מיט איר שפראך, עלעגאנץ און פשוט-קייט. גרשון זיבערט איז געווארן איינער פון מיינע ליבלינג-רעדנער, כ'האב ליב געקריגן זיין יידיש און פויליש רעדן.

מיין ארעסט. דער ערשטער ארעסט פון א בונדיסט אונטער דער דייטשישער אקופאציע פון ווארשע. האט ארויסגערופן אן אויפרודערוגן אין דעם פארטיישן און פאראיינ-אקטיוו. מיין עקשנותדיק פאדערן, מ'זאל צו מיר רעדן יידיש. האט ארויסגערופן אנערקענונג ביי א טייל פון בונדישן אקטיוו און איך בין געווארן דער העלד פון טאג.

מיטן אנשליסן זיך פון די ארבעטער פון אראנאוויטש פאבריק איז פמעט פארענדיקט געווארן דער ארגאניזאציע-אנעלער אויפבויע פונעם מעטאל-פאראייניק און מיטן ווערן מיטגלידער פון די עטלעכע פוילישע ארבעטער איז מקוים געווארן די מיצווה פון אינטערנאציאנאליזם אין די דורכן בונד געשאפענע פראפעסיאנעלע פאראייניגן.

די אלגעמיינע פארזאמלונג פונעם פראפעסיאנעלן פאראייניק פון די יידישע מעטאל-ארבעטער איז פארגעקומען אינעם לאקאל פון דער יידישער גמיע. געעפנט די פארזאמלונג האב איך מיט א באמבאסטישער רעדע. וויקטאר שולמאן איז דער-וויילט געווארן ווי פארזיצער און אויך געווען דער רעפערענט.

די פארזאמלונג איז געווען א גוט באזוכטע. א באדייטנדיקע צאל רעדנערס האבן זיך באטייליקט אין דער דיסקוסיע. צווישן די רעדנערס איז אויך געווען

א יונגער בחור. זיין אויסערלעכע פיגור און זיין אופן פון רעדן האבן נישט ארויס-
 גערופן קיין באזונדערע אויפמערקזאמקייט. מיר איז גראד זיין קורצע זאכלעכע
 רעדע געפעלן. כ'האב פארלאזט דאס פרעזידיום און געכאפט א שמועס מיטן רעדנער.
 פון זיינע רייד בין איך געווארן געווארן, אז ער איז א געוועזענער שילער פון דער
 האנטווערקער-שולע, און א צייט האט ער געארבעט ביי ריצענבערג אין פאבריק
 ווי א מעטאל-טאקער. אויף מיין פראגע, צי ער איז גרייט אָנצונעמען אַן אַמט פון
 אַ מיטגליד אין דער פאָרוואַלטונג, איז זיין ענטפער געווען אַ לאַקאָנישער: „אויב
 מ'וועט מיך אויסוויילן, וועל איך אָננעמען“.

די ליסטע פון קאנדידאטן פאר דער פארוואלטונג איז געווען פון פארויס צוגע-
 גרייט. ווען כ'האב זיך געווענדט צו די חברים פון דער אקערשט געשאפענער בונד-
 דישער פארטיי-גרופע ביים מעטאל-פאראיין מיט א פארשלאג אריינצושטעלן דעם
 יונגן ארבעטער אין צעטל פון די קאנדידאטן ווי א מיטגליד פון דער קינפטיקער
 פארוואלטונג. האט מיין פארשלאג זיך אָנגעטראפן אויף אַ שטאַרקער אַפּאָזיציע:
 ווייניק וואָס מיר מוזן האָבן אין דער פאָרוואַלטונג דריי אויסגעשפראַכענע רעאַקציע-
 נערן, דארפן מיר נאָך האָבן אַ ייִדישן לעוויצאָויעץ פאַר אַ צולאַג — האָבן די מיט-
 גלידער פון דער בונדישער פארטיי גרופע דערווידערט. אַ דאַנק מיין עקשנות,
 אַ ביסל תקיפות און דאָס וואָס וויקטאָר שולמאַן האָט זיך ענדלעך געשטעלט אויף
 מיין זייט, איז דער יונגער חבר אַריינגעשטעלט געוואָרן אין דער רשימה פון די
 קאנדידאטן און דערוויילט געוואָרן ווי אַ מיטגליד פון דער ערשטער פאָרוואַלטונג
 פונעם ייִדישן מעטאל-פאראיין.

דער נאָמען פונעם יונגן חבר איז געווען הענריק זאַטאַרסקי — דער שפּעטער
 באַקאַנטער פירנדיקער טוער פונעם ייִדישן סעקטאָר פון פ.פ.ס.ל-לעוויצע, דערנאָך
 פון ס.ד.ק.פ.ל. און גאָר באַזונדערס פון דער קאָמוניסטישער פארטיי פון פוילן
 „שטאַך“—זאַטאַרסקי.

זינט זיין דערוויילט ווערן אין דער ערשטער פארוואלטונג פונעם ייִדישן מעטאל-
 פאראיין ביז צום אויסבראך פון דער צווייטער וועלט-מלחמה האט מיך זאטאר-
 סקי פארבונדן אן אינטימע פערזענלעכע פריינדשאפט. וואָס האָט אויסגעהאַלטן
 פלערלי שטורעמס, צווישן-פארטייִשע קאַמפן און אינערלעך-קאָמוניסטישע שטריי-
 טן. אין די אַלע יאָרן וואָס מיר האָבן זיך געקענט, און אויך איצט, בעת איך שרייב
 די שורות. האָב איך געהאַט אַ געפיל פון סאַטיספאַקציע, וואָס איך בין געווען דער
 גורם, וועלכער האָט דעם אויסערסט קלוגן, באַגאַבטן און זייער פעיקן פירנדיקן
 סאַציאַליסטישן טוער געגעבן די מעגלעכקייט צו מאַכן זיין דעביוט אין עפנטלעכן
 געזעלשאַפטלעכן לעבן — און געהאַפן אים ווערן אַ מיטגליד פון דער ערשטער
 פאָרוואַלטונג פונעם ייִדישן מעטאל-פאראיין אין וואַרשע.

דער צוזאַמענשטעל פון דער ערשטער דערוויילטער פארוואלטונג פונעם ייִדישן
 מעטאל-פאראיין אין וואַרשע איז געווען:

לייבוש טוכמאכער און גוטמאן — מעכאניקערס פון ארענדאזשס קנאפפאבריק;
 יהושע ריכטער (דער קליינער שיעלע) און לייזער (דער קליינער לייזערל) —
 גיסערס פון מעש און בראנדז;
 הערש לייב בעקערקונץ (הערשל מעטאלאָויעץ) און הענריק («סטאָך») זאָטאַר-
 סקי — מעטאל־טאַקערס;
 הענעד בראַנזאָוויק (דער בלאַנדער) — אַ בראַנזאָוויק;
 יצחק צינג — אַ בלעכער;
 לערנער — אַן אַרבעטער אין אַראַנאָויטשס בעטן-פאַבריק;
 דריי זייגער-מאַכערס.
 אויף דער קאַנסטיטוטורונג-זיצונג זענען דערוויילט געוואָרן: פאַרזיצער —
 הערשל מעטאלאָויעץ (צוליב זיין יונגן עלטער האָט לייבוש טוכמאכער פיגורירט
 ווי אַפּיציעלער פאַרזיצער), סעקרעטאַר — הענעד בראַנזאָוויק, קאַסירער — אַ
 זייגער-מאַכער, אַ גערער חסיד.
 דער פּראָפּעסיאָנעלער פאַראיינ פון די ייִדישע מעטאל־אַרבעטער אין וואַרשע
 האָט פון זיין געבוירן געשפּילט אַ וויכטיקע ראָלע אין דער פּראָפּ-באַוועגונג אויף
 דער ייִדישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע.

דאָס צענטראַל-ביראָ

די סטאַבילקייט און דאָס נאַרמאַלע פּונקציאָנירן פּונעם צענטראַל-ביראָ און
 פון זיין עקזעקוטיוו — דאָס אינפאַרמאַציאָנס-ביראָ, איז געווען דער קלימאַקס
 פּונעם פּראָצעס פון שאַפן, אויפבויען און סטאַביליזירן די פּראָפּ-באַוועגונג אויף
 דער ייִדישער אַרבעטער-גאַס אין וואַרשע, זומער 1915.
 שוין אין די ערשטע טעג פון דער אַקציע צו שאַפן די לעגאַלע פּראָפּ. אַרגאַ-
 ניאַציעס אין אויך עטאַבלירט געוואָרן דאָס צענטראַל-ביראָ. געווען איז עס אַבער
 אַ פּיקציע, נישט מער ווי אַ נאַמען. אַלע ענינים זענען באַטראַכט און דערליידיקט
 געוואָרן דורכן וואַרשעווער פּאַרטיי-קאַמיטעט פון בונד. ערשט מיטן גאַנג פּונעם
 אויפבויען פון די באַזונדערע פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען און דאָס אויסוויילן די פאַר-
 טרעטערס צום צענטראַל-ביראָ דורך די דערוויילטע פאַרוואַלטונגען, און פון טייל
 פאַראיינען — אויך אויף די אַלגעמיינע פאַראיינ-פאַרזאַמלונגען, האָבן זיך איינגע-
 שטעלט די נאַרמאַלע פּונקציעס און די נאַרמאַלע אַרבעטן פּונעם צענטראַל-ביראָ
 ווי אַן אַנפּירנדיקער אַרגאַן פון דער פּראָפּ-באַוועגונג אויף דער ייִדישער אַרבעטער-
 גאַס. דער קאַמיטעט פּונעם בונד האָט זיך פאַרנומען בלויז מיט אַזעלכע פּראָפּ.

ענינים, וואס האבן געהאט א פרינציפיעלן כאראקטער, אדער אנגערירט די אינ-
טערעסן פונעם בונד ווי א פארטיי.

פארזיצער פונעם צענטראל-בירא אין געווארן וויקטאר שולמאן. די סעקרע-
טארן: אורעמל שטריקער און יאנעק-יאנקעלעוויטש. קאסירער אין געווען גוטמאן,
איינער פון די צוויי פארטרעטערס פונעם מעטאל-פאראיין.

די עקזעקוטיוו-אדער פרעזידיום, אין אנגערופן געווארן „אינפארמאציאנס-
בירא“, און דער דאזיקער טשודאטשנער דייטשמערישער נאָמען, וואס אין נישט
געווען צוגעפאסט צו די פונקציעס און אויפגאבעס פון אן עקזעקוטיווע אדער פרע-
זידיום, האט אנגעהאלטן אין משך פון א רייע יארן.

גענוי ווער ס'זענען געווען די ערשטע רעפּרעזענטאַנטן פון די באַזונדערע
פאראיינען אינעם צענטראל-בירא, געדענקט זיך נישט. ס'געדענקט זיך אבער גאנץ
גענוי דער צוזאמענשטעל פונעם אינפארמאציאנס-בירא: וויקטאר שולמאן, יאנעק-
יאנקעלעוויטש, אורעמל שטריקער, יוסף באַסאַק, מרדכי פייגמאן (מרדכי שניידער),
הערש'ל מעטאלאוויעז, עליע (אליהו) פילאסאף, און דער ווייסער משה פונעם בוי-
פאראיין, איידער מ'האט אים באַזייטיקט פון אלע אַמטן אין בויפאראיין.

עטלעכע וואָכן נאָכן נאָרמאַלן פונקציאָנירן פונעם צענטראל-בירא, איז אויף
איינער פון די זיצונגען געקומען וויקטאר שולמאן אין באַגלייט פון אן אומבאַקאַנטן
חבר. דער גאַסט האָט זיך אַוועקגעזעצט אין אַ ווינקל פון צימער און זיך צוגעהערט
צום פאַרלויף פון דער זיצונג. פאַרן סוף פון דער זיצונג האָט וויקטאר שולמאן
געמאַכט אַ דערקלערונג, אַז ער איז געצווונגען צו רעזיגנירן פון אַמט ווי פאַרזיצער
פונעם צענטראל-בירא צוליב אַנדערע פליכטן. — און אין וואַרעמע ווערטער האָט
ער רעקאָמענדירט דעם גאַסט ווי אַ פאַרזיצער. נאָך אַ קורצער דעבאַטע איז דער
חבר איינשטימיק אויסגעוויילט געוואָרן. דער נאָמען פונעם נייעם פאַרזיצער איז
געווען דוד מייער. מיטן דאָזיקן אַמט הייבט דוד מייער אָן זיין קאַריערע ווי אַן
עפנטלעכער בונדישער פאַרטיי-טוער און אַנפירנדיקער טוער אויפן געביט פון דער
פראַפעסיאָנעלער באַוועגונג.

וויקטאר שולמאן פלעגט ווייטער אַפט קומען צו די זיצונגען פונעם צענטראל-
בירא און געלעגנהייטלעך זיך אויך אַרויסזאָגן וועגן ענינים, וואָס האָבן אים אינטע-
רעסירט. אויף איינער פון די זיצונגען האָבן וויקטאר שולמאן און דוד מייער מיט-
געבראַכט אַ גאַסט. דער גאַסט האָט געצויגן אויף זיך די אויפּמערקזאַמקייט צוליב
זיין אויסערלעכער ענלעכקייט צום נישט לאַנג פאַרשטאַרבנעם י. ל. פּרץ. קיינער
האָט אים פּרזער נישט געקענט. דער איינציקער, וועלכער האָט אים וואַרשיינלעך
יאַ געקענט, איז געווען יאנעק-יאנקעלעוויטש. פאַרשטאַנען האָט מען, אַז דער גאַסט
שטעלט מיט זיך פאַר אַ וויכטיקע בונדיש-פאַרטיי'שע שישקע. אין גאַנג פון דער
זיצונג האָט דוד מייער פאַרגעשטעלט דעם גאַסט מיטן נאָמען יוזעף, און ווי איינעם
פון די עלסטע פירערס פון בונד, דערביי האָט ער דערקלערט אַז חבר יוזעף

שטעלט זיך צו דער אַרבעט אויף אַלע געביטן פונעם בונדישן און ייִדיש־געזעל־שאַפּטלעכן לעבן. פון דעמאָלט אָן איז יוזעף געוואָרן אַ שטענדיקער אַנטיילנעמער אין די יזונגען פונעם צענטראַל־ביוראַ און פון אינפֿאַרמאַציאָנס־ביוראַ — „א מי־ניסטער אָן אַ פֿאַרטפּעל“.

צו יענער צייט האָב איך געשוואַנגערט און געקינדלט מיט פֿאַרשלאַגן און פֿראַיעקטן. אויב מיינס אַ פֿאַרשלאַג אָדער אַ פֿראַיעקט איז דורכגעפֿאַלן, האָב איך גלייך געהאַט אַ צווייטן, אַ דריטן, אַ צוגאַב, אָן אויסבעסערונג. איך האָב פשוט געקרענקט אויף פֿאַרשלאַגאַמאַניע און פֿראַיעקטאַמאַניע.

אויף איינער פון די יזונגען פונעם צענטראַל־ביוראַ האָט דוד מיינער אויף אַ גאַרנישט־העפלעכן אופן מיר אָפּגעווישט די נאָז מיט נישט קיין זיידן־טיכל: „הערט, חבר הערשל מעטאַלאָוויץ, איר מיינט מסתמא, אָן אַלע פֿאַרשלאַגן און פֿראַיעקטן געפינען זיך אויסשליסלעך אין אייער רשות. אויך אַנדערע זענען נישט אַרעמער פון איך אין פֿאַרשלאַגן און אין פֿראַיעקטן. אַ פֿאַרשלאַג אָדער אַ פֿראַיעקט האָט אַ ווערט נאָר דעמאָלט ווען מען קען אים רעאַליזירן. ווען עמעצער מאַכט אַ פֿאַרשלאַג אָדער לייגט פֿאַר אַ פֿראַיעקט, דאַרף ער זיין זיכער, אָז ער איז מעגלעך צום רעאַליזירן. און אַנווייזן דעם אופן און די מיטלען, ווי אַזוי ער קען פֿאַרווירק־לעכט ווערן אין לעבן. אַנדערש זענען דאָס פּוסטע רייד און אַ שעדלעכע געזעלשאַפּט־לעכע אַרבעט“.

די פֿאַרשלאַגאַמאַניע און די פֿראַיעקטאַמאַניע איז אויסגעוויילט געוואָרן, און פון דעמאָלט אָן, אויב איך פלעג מאַכן אַ פֿאַרשלאַג אָדער אַרייַנטראַגן אַ פֿראַיעקט, האָב איך געהאַט די מינימאַלע זיכערקייט, אָז כִּהאַב אויך די מיטלען דעם פֿאַרשלאַג אָדער פֿראַיעקט צו רעאַליזירן.

איינע פון די אויפגאַבעס פונעם צענטראַל־ביוראַ איז געווען צו האַלטן אָן אויג אויף די קעגנערס פון בונד אויף דער ייִדישער אַרבעטער־גאַס און צו רעאַגירן אויף זייערע עווענטועלע שריט אויפן פֿראַפּ. געביט.

דער ייִדישער סעקטאָר פון פ.פ.ס.־לעוויצע, וואָס איז פֿאַרן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה געווען דער צווייט־גרעסטער כוח אויף דער ייִדישער אַר־בעטער־גאַס אין וואַרשע, איז ווי אַ זעלבשטענדיקער כוח כמעט אָפּגעווישט געוואָרן אויפן פֿראַפּ. געביט. ס'געדענקט זיך מיר נישט קיין איין פֿאַראיין פון ייִדישע אַרבעטער, וואָס זאָל האָבן געשאַפּן געוואָרן דורכן ייִדישן סעקטאָר פון פ.פ.ס.־לעוויצע. די סעקציע „קליינע“ ביי די געגריועטע שוסטערס און די שטובן־מאַלערס זענען געוואָרן אַרגאַנישע טיילן פון לעדער־און פון בויפֿאַראַיין און באַהערשט געוואָרן פונעם בונד. די „קינדער־קאַנפּעקציע“ און די קירושנערס זענען געוואָרן באַשטאַנדיטיילן פונעם נאָדל־פֿאַראַיין, איינהאַלטנדיק זייער פֿאַליטישן אויסזען. ערשט אין 1918, נאָך דער אַקטאָבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, האָט דער ייִדישער עלע־מענט פון ס.ד.ק.פ.ל. דער יורש פונעם ייִדישן סעקטאָר פון פ.פ.ס.־לעוויצע ווידער

אָנגעהויבן ווערן אַ געוויסער פּוּח אויפן פּראָפּ. געביט אויף דער ייִדישער אַרבעטער-
גאַס אין וואַרשע. דאָס קאַפיטל געהערט שוין אַבער צום פּעריאָד פּון קאַמוניזם אין
דער ייִדישער סביבה אין פּוילן.

פאַר מיין געצווונגענעם פּאַרלאָזן וואַרשע, סוף דעצעמבער 1915, געדענק איך
נישט, אַז ס. זאַל האָבן געשאַפן וועלכן עס איז פאַראיין. ערשט נאָך מיין צוריק-
קומען פּון דייטשלאַנד, זומער 1918. האָב איך אין וואַרשע געטראָפּן אַ נישט צאַל-
רייכן, אַבער אַ סאַלידן פאַראיין פּון פּליישער-אַרבעטער, און נאָך עטלעכע „פאַר-
אינדלעך“ און „סטעמפּעלעך-פאַראיינען“, ווי מ'האַט אין דער בונדישער פאַרטיי
און אין די פאַראייין-קרייזן גערופן די שפּליטערס פּון די בראַנזשע-פאַראיינען, וואָס
האַבן געציילט העכסטנס צו עטלעכע צענדלינג מיטגלידער.

אַנדערש איז געווען די לאַגע מיט פּועלי-ציון. פּועלי-ציון האָבן זינט יאָרן
פאַרמאַגט דעם גרויסן קעלנער-פאַראיין, וואָס האָט געקענט דינען ווי אַ באַזע און
אַ צוצי פאַר אַנדערע פאַראיינען אַדער פּאַכן. און דער עיקר: פּועלי-ציון זענען
געווען אַן אידעאָלאָגישער קעגנער.

דער ציוניזם ווי אַ באַוועגונג אין ייִדישן פּאַלקסלעכן איז געווען אַ פּאַקט. דער
בונדיזם און דער ציוניזם האָבן זיך געפונען אויף דיאַמעטראַל-קעגנזעצלעכע אידע-
אָלאָגישע פּאַלסן. דער קאַמף בונד-פּועלי-ציון איז אידעאָלאָגיש און פּאַליטיש מצד
ביידע צדדים געפירט געוואָרן אויף דער ליניע פאַר אַדער קעגן ציוניזם. פּועלי-ציון
זענען דורכן בונד באַטראַכט געוואָרן ווי אַן אַגענטור פונעם בורזשואַזרעאַקציאָנערן
ציוניזם אין דער ייִדישער אַרבעטער-סביבה. דאָס באַקומען פּון פּועלי-ציון אַן
אַנשפּאַר אין דער ייִדישער אַרבעטער-סביבה, בפרט אויפן פּראָפּ. געביט, האָט פאַרן
בונד געמיינט נישט נאָר דאָס פאַרלירן אַ פּאַזיציע לגבי אַ קעגנער, נאָר צו אַ בלוטיקן
שונא. און די קאַמפּעטאַדן קעגן אַ שונא זענען דאָך אין זייער אימפּעראַטיוו שאַרפע,
און נישט תמיד איבערקלייבעריש אין די מיטלען. דאָס צענטראַל-ביראָ און דאָס
אינפּאַרמאַציאָנס-ביראָ האָבן דעריבער מיט אַ פאַרגרעסער-גלאַז געקוקט אין דער
ריכטונג פּון פּועלי-ציון און אָנגענומען אַלע מעגלעכסטע מיטלען נישט צו דערלאָזן
פ.צ. באַקומען אַן אַנשפּאַר אויפן פּראָפּ. געביט. די קאַמפּמיטלען זענען געווען:

1. בויען גרויסע צענטראַליזירטע פאַראיינען און דערמיט פאַרויכערן דעם
בונד די אידעאָלאָגישע און פאַרטיי-פּאַליטישע השפּעה. אין פּאַל ווען אין די בראַנ-
זשע-פאַראיינען וועלן זיך געפינען גרעסערע צי קלענערע גרופּעס פּועלי-ציוניסטיש-
געשטימטע אַרבעטער, וועט זיי דער בונד קענען דורך פּלערליי פרעסיעס און איינ-
פלוסן ניוועלירן און עלימינירן. אגב, די קאַנצעסיעס, וואָס זענען געמאַכט געוואָרן
אין ייִדישן מעטאַל-פאַראיין די רעליגיעזע און ציוניסטיש-געשטימטע זייגער-
מאַכערס איז אויך געווען באַדינגט פונעם ווילן נישט צו דערלאָזן, אַז פּועלי-ציון
זאַל באַקומען אַן אַרגאַניזאַציאָנעלן אַנשפּאַר אַפילו צווישן די אַרבעטער-עלעמענטן,
וועלכע קענען צו זיי גראַוויטרן.

2. פירן א קאמף אויפן שונאס טעריטאריע דורך באזוכן די פארזאמלונגען פון די פאכן, וואס פועלי-ציון וועלן ארגאניזירן און דארט אגיסירן קעגן פאכפאראיינען און קעגן ציוניזם.

3. ארייננעמען אפילו א מינדערהייט פון א געוויס פאך אין געהעריקן בראג-זשע-פאראייניק, און דערמיט צונעמען ביי פועלי-ציון די מעגלעכקייט צו רעדן און צו האנדלען אין נאמען פונעם געגעבענעם פאך.

אויף מיר איז אויסגעפאלן דער גרעסטער חלק פונעם קאמף אויף די פועלי-ציוניסטישע פאך-פארזאמלונגען. די סיבה איז געווען א צווייערלייקע: ערשטנס, האב איך זיך פשוט געריסן צו זיין דער בונדישער שליח, ווייל כ'האב ליב געהאט צו פירן דעם קאמף מיט פאלא בער; צווייטנס, זענען די אנדערע בונדישע טוערס, פארנומען איבערן קאפ מיט ארבעט, צופרידן געווען, אז דאס ארומרייסן זיך מיט פועלי-ציוניסטן ווערט ארויפגעלייגט אויף אן אנדערנס פלייצעס.

אינעם פון די פועלי-ציוניסטישע פראפ. פארזאמלונגען איז מיר געבליבן איינ-געקריצט אין זכרון.

דאס פאך פון קינסטלעכע בלומען און בלעטער איז בשעתו באשטאנען פון עטלעכע הונדערט יידישע ארבעטער, כמעט אלע — פרויען, ארבעטערניס. צו דער פארזאמלונג פונעם דאזיקן פאך, וואס איז פארגעקומען אין א זאל אויף דלוגע-גאס, בין איך געגאנגען אין באגלייט פון איינעם פון די מיטגלידער פון דער בונדישער גראסער-גרופע אין דער סטאזאזשישעניע, עזריאל וואלאך (א פלימעניק פון דעם שפעטער בארימטן סאָוועטישן דיפלאמאט ליטווינאוו). דער קאמף צווישן מיר און פאלא בער האט זיך אנגעהויבן נאך פארן עפענען די פארזאמלונג, ביים וויילן א פארזיצער. צו דער איבערראשונג פון די אראנזשירערס פון דער פארזאמלונג, איז וואלאך דערוויילט געווארן ווי דער פארזיצער. דער קעגנזייטיקער ווערטער-דויעל צווישן מיר און פאלא בער איז געווען א מערדערלעכער. איך האב גערופן די פאר-זאמלע פרויען-ארבעטערניס, אין א צאל פון א 50-60, זיך אַנצושליסן אינעם נאָדל-פאראייניק. מיין שלאג-ארגומענט איז געווען, אז פועלי-ציון און פאלא בער ווילן נישט דערלאזן, די ארבעטער-מיידלעך פון בלומען און בלעטער-פאך זאלן זיך געפינען אין דער סיבה פון מענער-ארבעטער... בשעת פאלא בער האט גערעדט קעגן מיר, האט וואלאך פארלאזט זיין פארזיצער-פלאץ, צוגעלאפן צו פאלא בער מיט געביילטע פויסטן, זי געשלאגן און געשלעפט ביי די האר. די פארזאמלונג איז אראפגעריסן געווארן און בונד האט פארשפילט דאס פאך.

אט די גרויליקע סצענע שטייט מיר לעבעדיק פאר די אויגן. איך זע דעם מיטלוווקסיקן, מיטליאריקן, באביכלטן עזריאל וואלאך, וועלכער האט זיך אקערשט געשמעלט „ארבעטן צווישן די מאסן“, ווי ער לויפט א צעהיטער מיט געביילטע פויסטן צו פאלא בער; א פרוי, א געזעלשאפטלעכע טוערין, א שיינע און אן אויסער-געוויינלעך פעיקע, באפאלט זי פון הינטן ארום און שלאגט זי מיט די פויסטן. די

דיקע צעפ, געפלאכטן ווי א בייגל אויף פאלא בערס קאפ, צעשיטן זיך, און וואלאך דרייט ארום די לאנגע צעשאטענע האר ארום זיינע פינגער און שלעפט זי ביי די האר. איך זיך און טראכט פארשיידענע מחשבות: ווי איז אזא אפשוילעכער טאט מעגלעך געווען? ווי האט אזעלכעס געקענט טאן אזא שטייגער מענטש, ווי ס'איז געווען עזריאל וואלאך — א פראפעסיאנעלער אינטעליגענט, א לאנגיאריקער מיט-גליד פון דער סטאוואזשישעניע, וואס איז באקאנט געווען פון אירע פינע מאניערן און העפלעכער באציאונג צו א קעגנער, א מענטש בטבע א געלאסענער, א גוט-מוטיקער און פון א גוטן כאראקטער — ווי אזוי האט אזעלכעס געקענט געשען? און נאך עפעס טראכט איך אין שייכות מיט דער שרעקלעכער געשיכטע: וועט מען מיר אזא מעשה גלייבן? וועט מען נישט זאגן, אז דאס איז אויסגעטראכט? און ס'רעדט אין מיר א נישט דערהערט קול: ליידער, דאס איז א מעשה שהיה, איינע פון די נישט שיינע עפיואדן במשך פון דער בונדישער, באמת העראזשער, אקציע ביים גרינדן און אויפבוין פון דער לעגאלער פראפ. באוועגונג אויף דער יידישער ארבעטער-גאס אין ווארשע, זומער-הארבסט 1915.

דער קאמף פונעם בונד קעגן פועלי-ציון האט זיך פארענדיקט מיט אן אויסער-געוויינלעכן דערפאלג. חוץ דעם קעלנער-פאראיין האט די פועלי-ציון אין ווארשע זיך נישט איינגעגעבן צו שאפן קיין איין וויכטיקע פראפ. פאזיציע. ערשט נאך מיין צוריקקום פון דייטשלאנד, זומער 1918, האב איך געטראפן א צאלרייכן און גוט-פונקציאנירנדיקן פאראיין פון האנדלס-אנגעשטעלטע, וואס האט זיך געפונען אונטער דער השפעה פון פועלי-ציון.

א וויכטיקע אויפגאבע פארן צענטראל-בירא און פארן אינפארמאציאנס-בירא איז געווען צו האבן אן אויג אויף דער אנטוויקלונג פון דער פראפ. באוועגונג אויף דער פוילישער ארבעטער-גאס.

קיין דירעקטן שייכות מיט דער דאזיקער אויפגאבע האב איך נישט געהאט. נישט די פוילישע שפראך און נישט מיין דעמאלטדיקע פארטיי-פאזיציע האט מיך פרע-דיסטנירט פאר דער דאלע צו שטיין אין א דירעקטן קאנטאקט מיט די בויערס, פירערס און טוערס פון די פוילישע פראפעסיאנעלע פאראיינען.

פון די ידיעות פון חברים און פון די אפיציעלע באריכטן אויף זיצונגען פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד, פון צענטראל-בירא און אינפארמאציאנס-בירא, האב איך געוואוסט, אז צו פריילעך איז נישט אויפן געביט פון דער פוילישער פראפ. באוועגונג, אז די דריי סאציאליסטישע פארטייען: ביידע פליגען פון ס.ד.ק.פ.ל. און פ.פ.ס. לעוויצע רייסן זיך ארום ווי די קעץ צווישן זיך, אז ס.ד.ק.פ.ל. ראוואמאזעס באמיען זיך מיט אלע פשרע און נישט-פשרע מיטלען צו באהערשן די וואל-פארזאמלונגען און צו פארכאפן די פארוואלטונגען פון די פאראיינען, און אז זאשקא אונשליכט איז דער שטאבשעף פון די ראוואמאזעס און פירט אן סיי

מיטן פארטיזאנען-קאמף און סיי מיט די אפענע שלאכטן אויף די וואל-פארזאמלונגען. בייגעווען בין איך אויף אין וואל-פארזאמלונג, אויף דער פארזאמלונג פון די פוילישע מעטאל-ארבעטער. צוזאמען מיט הענריק זאטארסקין זענען מיר אוועק צו דער דערמאנטער פארזאמלונג, און דאס, וואס כ'האב בייגעוויינט, האט איבער געשטיגן אלע מיר באקאנטע ידיעות און אינפארמאציעס.

ביי די פוילישע מעטאל-ארבעטער אין ווארשע זענען די כוחות-פארהעלטענישן צווישן ס.ד.ק.פ.ל. פון ביידע ריכטונגען און פ.פ.ס.ל. לעוויצע געווען אומגעפער גלייך אויף גלייך. ס'איז אפגעמאכט געווארן, אז דער צוזאמענשטעל פון דער פארוואל-טונג זאל זיך א פארטיטער. זאשא אונשליכט, וועלכע האט זיך געפונען אויף דער פארזאמלונג, האט דעם אפמאך נישט געהאלטן, און דורך פארשיידענע מאי געוועס, שפיצלעך און מאכנינאציעס האבן אירע אדיוטאנטן — קריגער, וויטשיק און אנדערע ראזלאמאזאציעס — מיט א נישטיקער מערהייט מאיאריזירט פ.פ.ס.ל. לעוויצע און אויסגעקליבן א פארוואלטונג פון אייגענע מענטשן, געבנדיק פ.פ.ס.ל. לעוויצע בלויז צוויי פארטרעטערס אין דער פארוואלטונג. דער אלטער פאשטא, איינער פון די סימפאטיסטע פיגורן צווישן די פוילישע סאציאליסטישע ארבעטער-טוערס אין ווארשע, וועלכער איז געווען אקטיוו ביים שאפן דעם אפמאך, איז נאך דער פארזאמלונג שיר נישט צוזאמענגעבראכן געווארן. ער האט געוויינט מיט ביטערע טרערן, רעזיגנירט פון דער פארוואלטונג און געשווירן, אז מיט די ראז לאמאזאציעס וועט ער מער ביי איין טיש נישט זיצן.

די סצענעס, וואס האבן זיך אפגעשפילט אינעם לויף פון דער מעטאל-פאר-זאמלונג לאזן איך איבער פארן אביעקטיוון היסטאריקער פון דער אנטשטיינג פון דער לעגאלער פראפ. באוועגונג אויף דער פוילישער ארבעטער-גאס נאכן אקופירן ווארשע דורך די דייטשן, זומער 1915.

לאמיר נישט געשטראפט זיין פאר די רייד. ווען כ'האב אין 1928—1929 מיטגע-מאכט די פראקציאנעלע קאמפן צווישן דער מערהייט און מינדערהייט אין דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן, און געוויסט, אז דער קערן פון דער מינדערהייט פראקציע באשטייט פון די אמאליקע ראזלאמאזאציעס, און דאס — נאך אן די קאמיוניסטיק-קאמסקיס און קראסניס, און די געוועזענע ראזלאמאזאציעס געפינען זיך אין מעזאליאנס מיט די געוועזענע לינקע פועלי-ציון — האבן איך זיך נישט געוויי-דערט, פאר וואס די מינדערהייט-פראקציע באנוצט זיך מיט די "געהעריקע מעטאדן" און "קאמפמיטלען", און איך ווונדער זיך נישט, וואס דער אפיעקון פון דער מינ-דערהייט-פראקציע אין דער אמאליקער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן איז געווען דער מורה-מורנו סטאלין בכבודו ובעצמו.

דאס פראבלעם פון א פאראייניקטער פראפ. באוועגונג, פון איינהייטלעכע פרא-פעסיאנעלע פאראייניגען פון פוילישע און יידישע ארבעטער, האט זיך פאר דער ארגא-

גיזירטער יידישער אַרבעטערשאַפט, פאַרן וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד און פאַרן צענטראַל-ביראָ פון די פראַפעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראיינען געשטעלט ווי אַ קאַרדינאַל פראַבלעם פון סאַמע אָנהייב פון דער אַנטשטייונג פון דער לעגאַלער פראַפּ. באַוועגונג אויף דער יידישער אַרבעטער-גאַס.

פאַר קיינעם פון די דעמאָלטידיקע טוערס פון בונד איז נישט געווען דער מינד-סטער ספק, אַז אַלץ דאַרף געטאָן ווערן, כדי די פראַפּ. באַוועגונג זאָל זיין אָן איינ-הייטלעכע. דער איינציקער באַדינג, וואָס בונד האָט געשטעלט פאַר דער פאַראייני-קונג איז געווען דאָס שאַפן אין די איינהייטלעכע פאַראיינען נאַציאָנאַל-קולטורעלע סעקציעס, וועלכע זאָלן באַדינען די יידישע אַרבעטער אויפן געביט פון קולטור און פראַפּ. דערצונוג, בונד איז צו יענער צייט גרייט געווען צו מאַכן הנחות אַפילו לגבי דער דאָזיקער פאַדערונג.

און אויב אינעם ערשטן פערטן פון דער אַנטשטייונג פון די לעגאַלע פראַפעס-יאָנעלע פאַראיינען אין וואַרשע איז די פאַראייניקונג נישט צושטאַנדגעקומען, און ס'איז אַפילו נישט געווען קיין ערנסטער פרוּוו, וואָס זאָל פירן צו אַ פאַראייניקונג, זענען אין דעם שולדיק געווען בעיקר די אַנדערע סאַציאַליסטישע פאַרטייען: ביידע ריכטונגען פון ס.ד.ק.פ.ל. און פ.פ.ס.ל.עוויצע.

גאַר באַזונדערס איז דאָס געווען די שולד פון ס.ד.ק.פ.ל.-ראַזלאַמאָוועס, וועלכע האָבן מיט זייער הוראַר-עוואָלוציאָניזם, היפּער-אינטערנאַציאָנאַליזם און עקסטרע-מער ניהיליסטישער באַציונג צו די נאַציאָנאַלע פראַבלעמען, בפרט צו די יידישע נאַציאָנאַלע פראַבלעמען, געפאַרט מיט גיריקייט צו פאַרכאַפן די אַנפירונג פון דער פראַפּ. באַוועגונג, מיט דער אַראַגאַנטער באַציונג צום בונד און זייער ביטול צו די געשאַפענע יידישע פראַפּ. פאַראיינען — פאַרשפאַרט יעדן וועג, וואָס האָט געקענט פירן צו אַ פאַראייניקונג פון די יידישע און פוילישע פראַפּ. אַראַגאַניזאַציעס.

דאָס פראַבלעם איינהייטלעכע פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען האָבן די אַנדערע סאַציאַליסטישע פאַרטייען נישט געקענט איגנאַרירן. ס'זענען פאַרגעקומען אַ רייע פאַרזאַמלונגען מיט אַ גרויסער צאָל באַטייליקטע טוערס פון די פוילישע און יידישע פאַראיינען, אויף וועלכע ס'איז אַ סך גערעדט געוואָרן אויף דער טעמע „פאַראייני-קונג“, אָבער נישט אויף קיין תכליתדיקן אופן. דאַקעגן האָבן די צוזאַמענקונפטן געדינט פאַר אַ פלאַץ, וווּ מ'האַט קעגנזייטיק געוואָשן די ברודיקע וועש.

צו די צוזאַמענקומען זענען געקומען אויך די קאַרפּנקעפּ פון די סאַציאַליס-טישע פאַרטייען, וועלכע זענען שוין דערמאַנט געוואָרן ביי אַנדערע געלעגנהייטן און ס'האַבן זיך באַוווּן אויך נייע מענטשן, מיט וועלכע מ'האַט זיך פריער נישט באַגעגנט. צווישן די נייע מענטשן זענען געווען פיגורן פון אַן ערשטקלאַסיקן קאַ-ליבער, ווי פיאַטר-פּיאַטראַווסקי (זאַלבערג), אַן איידעם פון דעם באַרימטן טשענ-סטאַכאווער חזן בירענבוים), אַ פראַכטפולער מאַנספאַרשוין אין די צוואַנציקער, מיט אַ סך וויסן, אַ פאַליטיקער פון אַ הויכן קאַליבער, מיט אַ שאַרפּער פעדער און

נאך א שארפערער צונג, און אין דער צייט פון דער עקזיסטענץ פון ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט, 1918-1919 — דער בעסטער רעדנער אויפן פאָרום פונעם ווארשעווער ארבעטער-ראט. שפעטער איז ער געווען סאָוועטישער אמבאַ-סאָדאַר אין עסטאָניע.

פון אַ הויכן קאָליבער-טוער איז אויך געווען דער רויטער (אָדער געלער) אַנדזשעי, וועלכער האָט אויך געהאַט דעם נישט שיינעם פאַרטיי-פסעוודאָנים „פענ-טאַק“. אויב כ'מאַך נישט קיין טעות, איז זיין פאַמיליע-נאַמען געווען פאַסכאַלסקי. ביז היינט ווייס איך נישט, צי דער רויטער אַנדזשעי איז געווען פון יידישן אָדער פון פּוילישן אָפּשטאַם. געווען איז אַנדזשעי אַן ערשטקלאַסיקער אַרגאַניזאַטאָר און אַ מענטש מיט שטאַלענע נערוון. ער האָט זיך באַרימט געמאַכט ווי דער פירער פונעם גענעראַל-שטרייק פון די שטאַטישע אַנגעשטעלטע אין וואַרשע אין 1917. פאַר זיין קאַפּ האָט די דייטשישע אַקאָפּאַציע-מאַכט באַשטימט אַ הויכן פּרייז.

נאָכן גרינדונג-צוזאַמענפאַר פון דער קאָמוניסטישער פאַרטיי פון פּוילן איז דער רויטער אַנדזשעי אַוועק פון דער באַוועגונג. ער האָט געהאַנדלט אויף דער בערווע אין דאַנציק און איז געוואָרן אַן עושר. בשעת די פּראַקאַיאַנעלע קאַמפּן אין ק.פ.פ. אין די יאָרן 1927-1929, האָט אַנדזשעי געשטיצט מיט גרויסע געלט-סומעס די מינדערהייט-פּראַקציע.

אין סוף צוזאַנציקער און אין אָנהייב דרייסיקער יאָרן האָב איך זיך אין דאַנציק-צאַפּאַט עטלעכע מאָל באַגעגנט מיטן רויטן אַנדזשעי. מיין איינדרוק איז געווען, אַז ער איז פאַרבונדן מיט אַ „געוויסער“ סאָוועטישער אַגענטור. אויב מיין השערה איז אַ ריכטיקע — און איך גלייב אַז זי איז אַ ריכטיקע — האָט די געגעבענע אינסטיטוציע געהאַט אין רויטן אַנדזשעי איינעם פון די פעיקסטע און טיכטיקסטע מיטאַרבעטער.

אַ זייער באַגאַבטער און פעיקער איז געווען צוקערוואַר: אַן אינזשעניר, אַ נאָר וואָס געקומענער פון אַן אוניווערסיטעט פון בעלגיע; אַ נידעריק-וואַקסיקער, אַ שוואַרצער, אַ טיפּישער ציגיינער, אַ נערוועזער; אַ היפּער-היפּער עקסטרעמער אַסימילאַטאָר, מיט אַ מויל און פעדער, וואָס האָט געטריפּט מיט גאַל און גיפּט. צוקערוואַרן האָב איך אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג פון פּוילן, אין לאַנד און אין אויסלאַנד, מער נישט באַגעגנט. וווּ ער איז אַהינגעקומען — ווייס איך נישט.

מצד דעם בונד האָבן זיך אין די פאַראיין-צוזאַמענקונפּטן אויך באַטייליקט עטלעכע נייע מענטשן (חוץ דוד מייער און יוזעף): גרשון זיבערט, זדזשיסלאָוו (זיגמונד) מושקאַט, נאַטאַן שאַפּראַן, וועלכע זענען געווען די וואַרטזאַגערס פון בונד אין דער פּוילישער שפּראַך.

נאָך מיין צוריקקום קיין וואַרשע, זומער 1918, איז דאָס פּראַבלעם „פאַראייני-קונג“ נישט געווען קיין אַקטועלער ענין. דער אַרעסט פון די בונדישע פירערס און

טוערס און די אַקטאָבער-רעוואָלוציע אין רוסלאַנד האָט פאַרן בונד געשטעלט אַנדער־רע אַקטועלע אויפגאַבעס און פּאָליטישע צילן. ערשט אינעם אומאַפהענגיקן פּוילן איז דאָס פּראָבלעם „פּאַראַייניקונג“ ווידער געוואָרן אַקטועל.

אין 1919 האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד פאַררופן אַ צאַלמעסיק גרויסע באַראַטונג, אויף וועלכער ס'איז באַהאַנדלט געוואָרן דאָס פּראָבלעם פון פּאַראַייניקונג. אין דער באַראַטונג האָבן אַנטיילגענומען די מיטגלידער פונעם צענטראַל־קאָמיטעט, די מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פּאַרטי־קאָמיטעט און אַ צאַל אַקטיווע טוערס פון די פּאַראַיינען. בשעת כ'שרייב די שורות, מיי 1964, געפינען זיך נאָך צווישן די לעבעדיקע די פּאַלגנדיקע אַנטיילנעמערס פון דער באַראַטונג: דוד מייער, עמנואל נאָוואַגרודסקי, שרה שוועבער, אַברהם שמויש, מנחם ראָזענבוים און זלמן ווילאַנד.

פּאַרזיצער פון דער דערמאָנטער באַראַטונג איז געווען יוזעף, דער רעפּערענט — דוד מייער. די דיסקוסיע האָט זיך געדרייט אַרום צוויי פּראַיעקטן: דעם אַלטן שטאַנדפונקט פון בונד: איינהייטלעכע פּראַפעסיאָנעלע פּאַראַיינען מיט נאַציאָנאַל־קולטורעלע סעקציעס, און פון אַברהם שמויש: ראַיאָנע פּאַראַיינען.

אַברהם שמויש איז נאָר וואָס געהאַט צוריקגעקומען פון אַ באַזוך אין סאָוועט־לאַנד, וווּ דער ברודער זייער, אַן אַלטער בונדיסט, איז אַריבער צו די באַלשעוויקעס און פאַרנומען אַן אַנגעזען אַרט אין דער סאָוועטישער אַדמיניסטראַציע. זיין פּראַיעקט איז געבויט געווען אויפן מוסטער פונעם מאַסקווער מעטאַל־פּאַראַיינן. זיין שטאַנד־פונקט פון ראַיאָנע פּאַראַיינען האָט געמיינט, אַז יעדער קוואַרטאַל פון וואַרשע און אין אַנדערע גרעסערע שטעט האָט אַן אַפטיילונג פון אַלגעמיינעם פּאַראַיינן, פירט זיין טעטיקייט ווי אַ זעלבשטענדיקע אַרגאַניזאַציע מיט אַן אייגענער זעלבשטענדיקער פּאַרוואַלטונג. אינעם ייִדישן קוואַרטאַל פון וואַרשע און אין אַנדערע שטעט, וווּ די מערהייט וועט זיין אַ ייִדישע, וועט די פּאַרוואַלטונג קענען פירן איר טעטיקייט אין דער ייִדישער שפּראַך.

דעם אַלטן בונדישן שטאַנדפונקט האָט מיט אַ סך ווערווע פּאַרטיידיקט וולאַדי־מיר מעדעם. פאַר מעדעמען זענען באַזונדערע נאַציאָנאַל־סעפּעראַטע פּראַפעסיאָנעלע פּאַראַיינען געווען אַ ווילדע און משונהדיקע זאַך. למען האמת, דאַרף מען צוגעבן, אַז אויף דער באַראַטונג איז מעדעם אפילו גרייט געווען צו מאַכן געוויסע קאַנצעסיעס פון דער אַלט־בונדישער פּאַזיציע לטובת דער פּאַראַייניקונג.

געפונען האָבן זיך אויף דער באַראַטונג אויך חברים, וואָס האָבן געהאַלטן פאַר נישט צוועקמעסיק וועלכע ס'איז פאַרעם פון אַ פּאַראַייניקונג, אָבער אין די פּאָלי־טישע פאַרהעלטענישן פון יענער צייט האָבן זיי נישט געהאַט קיין מוט עפנטלעך צו פּאַרטיידיקן זייער פּאַזיציע.

די דעבאַטעס האָבן זיך געפירט אויסשליסלעך אַרום די אויבנדערמאָנטע שטאַנד־פונקטן פון מעדעמען און פון שמוישן, וואָס זייער געמיינזאַמער תּוך איז געווען, אַז

די פאראיינען דארפן אויפהערן צו זיין נאציאנאל־סעפעראטע. נאָר דארפן אַרייַן-
נעמען אַלע אַרבעטער, אָן חילוק פון נאַציע.

אין גאַנג פון דער הייסער דיסקוסיע האָט זיך דערהערט אַ צווישנרוף פון
יוזעפן: „און וואָס וועט זיין מיטן בונד“? דער פאַקט פון אַ צווישנרוף מצד דעם
שטענדיק רויקן יוזעף איז אַן און פאַר זיך געווען אַ סענסאַציע. אין זיין וואָרט
פאַרמולירט יוזעף קלאָר און בולט זיין צווישנרוף: אין ביידע פאַרמען פון דער
פּראָפּ. אַרגאַניזאַציע וועט דער בונד זיך געפינען אין אַ מינדערהייט. יעדע איבער-
לעכע קאַמבינאַציע פון די קעגנערס, אַפילו אין די פאַראיינען אין דעם יידישן
קוואַרטאַל, צו וועלכע עס וועלן אויך געהערן אַ צאַל נישט-יידישע אַרבעטער,
באַדראַט די אַרגאַניזאַציעלע השפּעה פון בונד. יוזעף האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר
סעפעראַטע זעלבשטענדיקע יידישע פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען. די איבערראַשונג
אויף דער באַראַטונג איז אַ גרויסע: יוזעף פאַרטידיקט אַ שטעלונג פון פּועלי-ציון,
קעגן וועלכער מ'האַט אַזוי שטאַרק געקעמפט אויף די פּראָפּ. פאַרזאַמלונגען, קאַנפּע-
רענצן און צוזאַמענפאַרן פון די יידישע פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען. אָבער יוזעפן
אַרן נישט די אַטאַקעס קעגן אים און קעגן זיין שטאַנדפּונקט: מען זעט מער נישט
דעם שטענדיק פּשרהדיקן יוזעף, נאָר אַן אינגעשפּאַרטן און שטאַרקן עקשן —
דעם היטער פון די געשעפטלעכע און אַרגאַניזאַציעלע אינטערעסן פון דער
בונדישער פאַרטיי.

אין די צוואַנציקער יאָרן, נאָך דער שפּאַלטונג פון בונד, איז די שטעלונג וועגן
ספּעציפישע יידישע פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען, וואָס יוזעף האָט מיט האַק-און-פאַק
איבערגענומען פון די פּועלי-ציון, געוואָרן די פּלאַטפּאָרמע פון דער אַזוי גערופּע-
נער פאַראייניקונג צווישן דער צענטראַל-קאָמיסיע פון די פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיי-
נען, וואָס האָט זיך געפונען אין די הענט פון פּ.פּ.ס., מיטן צענטראַלאַראַט פון די
יידישע פּראָפּ. פאַראיינען, וואָס האָט זיך געפונען אין די הענט פון בונד.
און ס'האַט זיך פאַרענדיקט די פּרשה „פאַראייניקונג“, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן
ווי אַ טראַגעדיע און פאַרענדיקט ווי אַ פאַרס.

דאָס צענטראַל-ביוראָ פון די פּראָפּעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראיינען האָט אַ רייע
יאָרן געשפּילט אַ גרויסע ראַלע אינעם יידישן אַרבעטער-לעבן אין וואַרשע און
געוואָרן אַ מוסטער פאַר אַ צענטראַליזירטער אַנפירונג פון דער פּראָפּ. באַוועגונג אין
אַנדערע שטעט.

זינט דעם געבורט אין זומער 1915, ביז האַרבסט 1921, בין איך געווען אַ מיט-
גליד פון צענטראַל-ביוראָ און פון דער עקזעקוטיוו און כ'האַב זיך באַטייליקט אין
זייערע זיצונגען, באַראַטונגען און קאַנפּערענצן.

צום לעצטן מאָל בין איך געוויילט געוואָרן ווי אַ מיטגליד פון צענטראַל-ביוראָ
נאָך דער שפּאַלטונג פון בונד אין האַרבסט 1921, ווי איינער פון די צוויי פאַרטער-

טערס פון מעטאל-פאראיין: איסר גאלדבערג און איך. אין 1922 איז מיין אַנטייל אין צענטראַל-ביוראַ שוין געווען אַ נאַמינעלער. נאָך מיין באַפריינג פון תפיסה, זומער 1927, האָב איך זיך בלויז ספּאַראַדיש באַטייליקט אין עטלעכע באַראַטונגען און קאַנפּערענצן, אויף וועלכע כ'האַב פּאַרטראַטן די קאַמוניסטישע פּאַרטי פון פּוילן. פּאַר מיר, פּאַר מיין פּאַליטישער אַזן געזעלשאַפטלעכער אַנטוויקלונג, איז דאָס צענטראַל-ביוראַ און דאָס אינפּאַרמאַציאָנס-ביוראַ פון די פּראַפּעסיאָנעלע בראַנזשע-פּאַראַיינען בשעתו געווען אַ העכערער קלאַס פון דער עלעמענטאַר-שולע פון בונד. און ווי פּעדאַגאָגן שטעלן פעסט, שפּילט אַ גוטע עלעמענטאַר-שולע אַ גרויסע ראַלע אין דער דערצינונג און אַנטוויקלונג פון אַ מענטשן.

מעדעם — פריי

ווי אַ בליץ האָט אין בונדישן אַקטיוו זיך דורכגעטראָגן די ידיעה, אַז וולאַדימיר מעדעם איז באַפרייט געוואָרן פון תפיסה און געפינט זיך אין וואַרשע. מיטן אויסנאַם פון וויקטאָר שולמאַן און פון מרדכי פייגמאַן האָט קיינער פונעם פּאַרטיי-אַקטיוו מעדעמען נישט געקענט פּערזענלעך, אָבער יעדער בונדיסט האָט געוואָלט וועגן מעדעמען ראַלע אין בונד ווי אַ פּאַרטיי-פירער און טעאַרעטיקער פון דער נאַציאָנאַלער פּראַגע און געקענט די לעגענדע-מעדעם: אַ זון פון אַ רוסישן מיליטערישן גענעראַל און — אַ פירער פון בונד.

איך האָב גראַד געהאַט שוין געזען מעדעמען, געזען אים אין דער מאַקאַטאַווער תפיסה. געשען איז עס אויף אַזאַ אופן:

אַ שניידער-מיידל, אַ בונדיסטין (איך געדענק נישט איר נאָמען, זי געפינט זיך אין פּאַריז), איז ווינטער 15-1914 געקומען פון לאַדזש קיין וואַרשע און זיך פּאַרנומען מיטן באַזאַרגן הילף דעם אַרעסטירטן לאַדזשער בונדישן פּאַרטיי-פונקציאָנאַר שוואַרצמאַן, וועלכער איז איבערגעפירט געוואָרן אין דער מאַקאַטאַווער תפיסה. די חברטע איז געוואָרן טעטיק אין דער בונדישער אַרבעטער-קיך. איין מאָל רופט זי זיך אָן צו מיר: „איר זענט אַ בעלזן צו באַזוכן די מאַקאַטאַווער תפיסה? געווען בין איך אַ בעלזן אויף אַלצדינג, וואָס ס'איז געווען פּאַר מיר ניי און כ'האַב געגעבן מיין הסכמה.

אין איינעם אַ קאַלטן ווינטערטאָג בין איך מיט דער חברטע אַוועק צו דער מאַקאַטאַווער תפיסה. זי האָט באַזאַרגט די דערלויבענישן זיך צו זען מיט שוואַרצ-מאַנען און מיר אַנגעוויזן אויף איינער פון די פּרויען, וואָס זענען געשטאַנען אין דער לאַנגער רייע, אַז דאָס איז מעדעמען פּרוי. צום גליק זענען ביי די ווייטיקעס, ביי וועלכע ס'קומען פּאַר די זענענען, געשטאַנען איינער לעבן אַנדערן מעדעם און

שוואַרצמאַן. דער קאָנטראַסט צווישן די צוויי מענטשן איז געווען אַ גרויסער. שוואַרצ-מאַן, אַ טונקעלער, אַ צאַפּלדיקער, ווי ער וואָלט באַשטאַנען פון איין שטיק נערוו, האָט אויף מיר געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ פּריקאַזשטיק פון אַ קליין געשעפט. מעדעם, אַ מיטל־וויקסיקער, אַ העלער, מיט אַ פנים פון אַ טיפישן רוס, אַ רויקער, מיט אַ מילדן שמייכל אויפן פנים, האָט פאַרכאַפט מיט עפעס אַזעלכעס, וואָס מ'רופט: פּערזענלעכקייט. ווען כ'בין צוריקגעקומען פון מיין וויזיט אין דער מאַקאַטאַווער תּפּיסה, האָב איך פאַר מיינע נאַענטע חברים אַפּגעשילדערט מעדעמען אויף מיין דעמאָלטדיקן ענטוואַסטישן אופן.

נאָך וויקטאָר שולמאַנס אַפּיציעלן באַריכט וועגן וואַלדימיר מעדעםס באַפּריינג, האָט דער וואַרשעווער פּאַרטייקאַמיטעט פון בונד איינשטימיק באַשלאָסן, אַז אַ דעלעגאַציע אין פּולן באַשטאַנד פון פּאַרטייקאַמיטעט זאָל מיט בלומען גיין מעדעמען באַגריסן און אַז דער עלטסטער חבר, משה סטאַליאַר, זאָל זיין דער באַגריסער, און דער יינגסטער, הערשל מעטאַלאָוויעץ, זאָל זיין דער בלומען־טרעגער. מ'האַט מיט דעם אַלטן משהן איינגעקענעלט די ברכה פון ברוכים־הבאים.

אין איינעם אַ נאַכמיטאָג זענען מיר אַוועק אויף זשוראַוויע־גאַס. ביים אַריינגאַנג אין דער וויינגג האָט אַוורעמל שטריקער אַ נעם געטאַן פון מיר דעם בוקעט בלומען, אַוועקגערוקט דעם אַלטן משהן אין אַ זייט, מיט פּלאַמיקע ווערטער באַגריסט מעדעמען, און געמאַכט אַ דערקלערונג אין נאָמען פונעם פּאַרטייקאַמיטעט, אַז חבר מעדעם איז דערווילט געוואָרן פאַר אַן ערן־מיטגליד, און דער קאַמיטעט האָפט, אַז חבר מעדעם וועט רעגולער באַזוכן די זיצונגען פונעם אַקטיוו און מיטאַרבעטן מיטן וואַרשעווער פּאַרטייקאַמיטעט פון בונד. הגם אַוורעמל שטריקערס אַרויסטריט איז געווען אַן אוורפּאַטאַרישער און זיין דערקלערונג איז נישט געווען קיין אויטאָ־ריזירטער, איז קיינעם נישט איינגעפּאַלן אַוורעמלען צו דעזאַוואַזירן. אַדרבא, מען איז געווען זייער צופרידן סיי פון דער דרשה און סיי פון דער דערקלערונג.

מעדעם האָט די דעלעגאַציע אויפגענומען מיט גרויס צופרידנקייט און מיט יעדן איינעם וואַרעם זיך באַגריסט. באַזונדערס צופרידן איז ער געווען, וואָס צווישן די מיטגלידער פונעם פּאַרטייקאַמיטעט געפינט זיך אַזאַ שטייגער ייִד, אַ סטאַליאַר־אַרבעטער, וועלכער זעט אויס מיט זיין טראַדיציאָנעלער קליידונג און גרויסער און ברייטער באַרד, ווי אַ תּלמיד־חכם.

ווען ס'איז געקומען די רייע צו מיר, האָט מיך מעדעם געפרעגט, ווי אַלט איך בין, ווי לאַנג כ'בין שוין אין בונד און ווי לאַנג כ'בין אַ מיטגליד פונעם פּאַרטייקאַמיטעט. מיין ענטפּער איז געווען: 18 יאָר אַלט, אין בונד — עפעס מען ווי אַ יאָר, און אין פּאַרטייקאַמיטעט — זינט פּעברואַר. מעדעם האָט אויפגענומען מיין ענטפּער מיט פּאַרווונדערונג, אַבער זיך מיט גאַרנישט אַנגערופן.

וואַלדימיר מעדעם האָט משמעות די פאַרבעטונג צום פּאַרטייקאַמיטעט גע־נומען זייער ערנסט. אין עטלעכע טעג שפּעטער איז מעדעם געקומען צו אַ זיצונג.

און פון דעמאלט אן ביז מיין פארלאזן ווארשע, סוף דעצעמבער 1915, האט ער זיך באטייליקט אין אלע זיצונגען פונעם ווארשעווער פארטייקאמיטעט, סיידן א קראנ-קייט האט אים געשטערט.

וולאדימיר מעדעמס פארנעמען אן ארט אין פארטייקאמיטעט האט דעם וואר-שעווער פארטייקאמיטעט פון בונד געגעבן אן אנדער פנים, סיי כלפי פנים און סיי כלפי חוץ. מעדעמס וויסן און פאליטישע דערפארונג און זיין ערנסטע באציונג אפילו צו די קלענסטע ענינים, האט סטימולירט, געצווונגען יעדן איינעם זיך צו פארטראכטן, ערנסטער צו באהאנדלען די ענינים פון טאג-ארדענונג און אפילו טיפ-זיניקער און שארפזיניקער צו שפאסן. וולאדימיר מעדעמס האט אנגעהויבן לייגן א שטעמפל אויף די זיצונגען און באראטונגען, אין וועלכע ער האט זיך באטייליקט.

אורעמל שטריקער און איך זענען געווארן אפטע באזוכערס אין דער באשיי-דענער איינצימערדיקער ווינונג פון די מעדעמס אויף זשוראווע-גאס. מיט נייגער האב איך אבסערווירט די פארשידענע מענטשן, בעיקר — געקומענע פון דייטש-לאנד, וועלכע האבן אפגעשטאט וויזטן ביי די מעדעמס. מיט אפענע אויערן האב איך זיך צוגעהערט צו די געשפרעכן.

ס'זענענדיק זיך גענוי דער אינצידענט צווישן מעדעמען און דעם דייטשישן רייכסטאג-אפגעארדנטן (דעפוטאט פון דייטשישן פארלאמענט) ד"ר דאוידזאן פון כעמניץ — מאגדעבורג.

ד"ר דאוידזאן איז געווען א קליינער, א געפאקטער, א געלער מיט אן אומ-סימפאטיש פנים, א גאר רעכטער שידעמאנער. גערעדט האבן זיי וועגן דער מלחמה און וועגן דער דייטשישער סאציאל-דעמאקראטיע. מעדעמס האט שטארק אפאגירט דער דייטשישער סאציאל-דעמאקראטישער מלחמה-פאליטיק.

דאס מאל האב איך זיך אריינגעמישט אין געשפרעך און אויף מיין ווארשעווער יאך-דייטש געלערנט א לעקציע סאציאליזם און רעוואלוציאניזם דעם דייטשישן רייכסטאג-אפגעארדנטן. דאוידזאן איז ביז געווארן. זיין מיט פיעגעס באשאטן פנים איז געווארן צונטער-רויט, זיין היפשע געלע טשופרינע איז געווארן איין שטיק פיער. מיט זיין גאנצן פוח האט ער א זען געטאן מיט דער פויסט אין טיש און א געשריי געטאן: „שייסבובע, אונטערן טיש ארונטער, דיך פרעכן פיסק זאלסטו האלטן!“

וולאדימיר מעדעמס האט קוים איינגעהאלטן זיין פעס און מיט א געצוימטער רוקייט, אבער מיט א פולער אונטערשטריכונג פון זיינע ווערטער, אנגעזאפטע מיט איראניע, א זאג געטאן צו דאוידזאנען:

„רעגט איך נישט אויף, גענאסע דאקטאר דאוידזאן. אזעלכע „שייסבובעס“ זענען אונטערן צארישן רעזשים יונג אלט געווארן. ביי אונדז, יידישע סאציאליסטן, קענט איר טרעפן יונגע חברה, וועלכע וועלן זיך פארמעסטן אין סאציאליסטיש וויסן

מיט א סך פון אייערע טוערס, אפגערעדט פון רעוואלוציאנערע טאטן. איר זעט דעם דאזיקן 18-יאריקן „שייסבובע“? ער האט שוין הינטער זיך טורמעס און איז א מיטגליד פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד. איך זע נישט, פאר וואס איר האט זיך געדארפט אזוי אויפרעגן. מיין יינגערער חבר האט אייך דאך נישט פערזענלעך באליידיקט. ער האט ארויסגעברענגט א שטאנדפונקט. ווען אפילו דער שטאנדפונקט איז אייך נישט צום הארצן, האט איר נישט געהאט קיין רעכט אים פערזענלעך צו באליידיקן. וואלט איר נישט געווען מיין גאסט, וואלט איך אויף אייער באליידיקן דעם יינגערן חבר געדארפט אנדערש רעאגירן.“

דאס ביסל שכל, וואס כ'האב פארמאגט, האט דיקטירט וואס שנעלער צו פאר-לאזן דאס צימער. כ'האב זיך געזעגנט מיט די מעדעמס און פארלאזט זייער ווינונג. ווען כ'האב זיך ווידער מיט מעדעמען באגעגנט, האט ער מיך באגריסט מיט א שמיכל און געזאגט צו מיר: „נאך אייער אוועקגיין האב איך ערשט דאווידזאנען געגעבן דעם ריכטיקן חלק.“

וואלדימיר מעדעם איז זומער 1915 געווען דער ערשטער און דער איינציקער, פאר וועמען ס'זענען אויפגעפראלט געווארן די טויערן און ער איז מיט פאראד אריינגעפירט געווארן ווי א מיטגליד פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד.

פאסאזשירן אויפן בונדישן וואגן

דאס ארויסקומען פון בונדס פאליטישער און געזעלשאפטלעכער טעטיקייט פון טיפן אונטערערד אויף דער עטוואס פרייערער לופט, האט באווייגן א צאל מענטשן צו קריגן חשק ארויפצוכאפן זיך און בפרהסיא צו פארן אויפן בונדישן וואגן. דער ערשטער האט זיך געיאוועט א פארשוין באקאנט אונטערן נאמען הענעך זאמאשטשער, אנדערש גערופן — הענעך בראנזאוניק. ער איז נישט געקומען אליין, ער האט געשיקט א שליח מיט א בריוו, אין וועלכן ער האט פארלאנגט א חשוב ארט אין בונדישן עקיפאזש.

הענעך זאמאשטשער איז געווען א לאנגיאריקער בונדישער פארטיי-פונקציאנאר אין ווארשע. אין 1913 איז ער אפגעשטעלט געווארן אין יעדער פארבינדונג מיטן בונד צוליב שווערע חשדים פון פראוואקאציע. אויף דער ערשטער זיצונג פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד, אינעם ערשטן טאג פון דער דייטשישער אקופאציע פון ווארשע, האט וואלדיסלאוו נאכעמזאן געברענגט א בריוו פון הענעך זאמאשטשער, אין וועלכן ער האט פארלאנגט, מ'זאל אים רעסטאורירן אין זיינע רעכט און פליכטן. יאנעק-יאנקעלעוויטש איז שארף ארויסגעטראטן קעגן צולאזן

הענעך זאמאשטשער צו וועלכער ס'איז אַרבעט. באַשלאָסן איז געוואָרן אויסצוטילן אַ קאָמיסיע פון דריי חברים: וויקטאָר שולמאַן, יוסף באַסאַק און יאַנעק־יאַנקעלע־וויטש, וועלכע זאָלן מיט דעם ענין זיך פאַרנעמען.

אויף מיר האָט הענעך זאמאשטשערס בריוו געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק. ווען ס'איז פאַרגעלייגט געוואָרן מיין קאַנדידאַטור אין דער קאָמיסיע, ווי דער איינציקער וועלכער האָט הענעכן פון פריער נישט געקענט, האָב איך זיך אָפגעזאָגט אַריינצוגיין אין דער קאָמיסיע מיטן מאַטיוו, אַז איך בין באַאיינדרוקט פונעם בריוו און כ'וועל נישט בכוח זיין אַביעקטיוו צו האַנדלען. איך בין אויך אַרויסגעטראָטן קעגן יאַנעק־יאַנקעלעוויטשן ווי אַ מיטגליד פון דער קאָמיסיע, מחמת ער וועט זיין אַ געשווירענער קטיגור.

אויף צו מאַרגנס האָט זיך געיאָוועט אַן אַנדער פאַסאָזשיר. זיין נאָמען איז געווען אַלעקסאַנדער. אויב כ'מאָך נישט קיין טעות, איז זיין פאַמיליע־נאָמען געווען היינס־דאַרף. אַ קליינער, אַ דאַרער, מיט אַ לענגלעך פנים, שפיציק בערדל און אַ האַרטן מעלאַניק אויפן קליינעם קעפל — האָט ער געמאַכט אַ קאַמישן איינדרוק. די עלטערע חברים האָבן זיך אָבער צו אים באַצויגן מיט רעספעקט.

אַלעקסאַנדער, אָדער „דער קליינער אַלעקסאַנדער“ ווי מ'האַט אים שפעטער גערופן אין די בונדישע פאַרטיי־קרייזן, אַן אַלטער טוער פון בונד, איז פון פאך געווען אַ לערער. אויך ער איז געווען אָפגעשטעלט פון וועלכער ס'איז פאַרטיי־אַרבעט צוליב אַ חשד פון פראָוואַקאַציע. זיין ענין האָט נישט אַרויסגערופן קיין מיינונג־פאַרשידנהייט. ער איז איבערגעגעבן געוואָרן צו דער דיספּאָזיציע פון נאָכעמזאָנען און פאַרנומען מיין אָרט ווי פאַרוואַלטער פונעם ברויטפאַרטייל אין דער בונדישער אַרבעטער־קיך.

געיאָוועט האָט זיך אַברהם פשישווע־בייגער (אַברהם ראָטשפּאַן). געהאַט האָט ער הינטער זיך אַ פאַרגאַנגענהייט פון איינעם פון די בעסטע און אינטעליגענטסטע אַרבעטער־טוערס אין די רעוואָלוציע־יאָרן פון 1905. אַברהם ראָטשפּאַן איז אָבער געשטאַנען אונטער אַ חשד פון ברעכן אַ שטרייך ביי די וואַלקערס אין די לעצטע יאָרן פון פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה, און אַז צוליב אים זענען עטלעכע מיטגלידער פונעם שטרייך־קאָמיטעט געוואָרן אַרעסטירט און פאַרשיקט קיין סיביר. דער פאַרטיי־קאָמיטעט האָט באַשלאָסן — דערווייל גאַרנישט צו באַשליסן.

אַברהם ראָטשפּאַן האָט דעם פאַרטיי־באַשלוס אויפגענומען רויק, און דער־קלערט, אַז ער איז צו יעדער צייט גרייט זיך צו שטעלן צו דער פאַרטיי־דיספּאָזיציע. איך ווייס נישט, ווי אַזוי און ווער ס'האַט איינגעאַרדנט אין זאל פון דער ביבליאָטעק ביי דער טלאָמאַצקער סינאַגאָגע אַברהם ראָטשפּאַנס אַ רעפּעראַט אויף אַן איבסען־טעמע. די מיטגלידער פונעם פאַרטיי־קאָמיטעט זענען אים געגאַנגען הערן. דאָס איז געווען דער ערשטער עפנטלעכער רעפּעראַט אויף אַ ליטעראַרישער טעמע נאָכן אַריינקום פון די דייטשן קיין וואַרשע, געהאַלטן דורך אַ בונדיסט. איבסען

איז בשעתו געווען שטארק פאפולער אין די יידישע ראדיקאלע קרייזן, און ס'איז אויך געווען טשיקאווע צו זען ווי אן ארבעטער, א פשישווע-בייגער (א וואלקער), וועט זיך ספראווען מיט אזא טעמע.

גערעדט האָט אַברהם ראָטשפּאַן איבער 2 שעה. די אַפּשאַצונגען וועגן זיין רעפּעראַט זענען געווען דיאַמעטראַל-קעגנזעצלעכע. אייניקע האָבן אים געלויבט אין הימל אַרײַן, אַנדערע האָבן נישט געהאַט קיין איין גוט וואָרט און געמאַכט פון אים און פון זיין רעפּעראַט חוכאַ-וטלולאַ.

און אזאָ איז געווען אַברהם ראָטשפּאַנס מזל אין די אַלע יאָרן, וואָס איך האָב אים געקענט. ער און זיין געזעלשאַפּטלעכע טעטיקייט, איז אָדער געלויבט געוואָרן מיט אַלע לויבענישן, אָדער געמאַכט געוואָרן פּעפּראַדאַרעאַ. ער האָט געהאַט אַנ-הענגערס און פּריינד, וואָס זענען גרייט געווען פאַר אים צו גיין אין פּיער, און קעגנערס און שונאים, וואָס וואָלטן קאַפּאַבל געווען אים צו דערטרינקען אין אַ לעפל קאַלט וואָסער.

געקומען איז דער דרוקער לעוויט: אַן אינטעליגענטער, אַ רויקער, אַ רעפּרע-זענטאַטיווער און מיט אַ היפּשער געשיכטע הינטער זיך. ער איז געווען אַ דירעקטער אַנטיילנעמער אינעם אַטענטאַט, וואָס הירש לעקערט האָט אויסגעפירט איבערן ווילנער גובערנאַטאָר פּאַן וואָל. נאָכן אַטענטאַט איז ער זיך צעגאַנגען מיטן בונד און אַוועק צו „איסקראַ“. אין די לעצטע יאָרן פאַרן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה איז לעוויט צוריקגעקומען צום בונד און נאָכן אַריינקום פון די דייטשן קיין וואַרשע — זיך געווענדט צום פּאַרטיי-קאָמיטעט און פּאַרלאַנגט פּאַרטיי-אַרבעט. לעוויט איז איבערגעשיקט געוואָרן צום ווירטשאַפּט-אַפּאַראַט, אין וועלכן ער איז געווען טעטיק עטלעכע יאָר.

געיאָוועט האָט זיך אַן עלטערער שניצער-אַרבעטער (זיין נאָמען אָדער פּאַמיליע-נאָמען קען איך זיך בשום אופן נישט דערמאַנען) מיט אַ גרויסן יחוס פון דער פּאַרגאַנגענהייט.

דאָס שניצערפּאַך איז געווען איינע פון די צאָלרייך-באַשעפּטיקטע ביי ייִדן, פון די ערשטע ייִדישע פּאַכן אין וואַרשע, וואָס האָט נאָך אין פּאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט אַריינגעשריבן הערלעכע בלעטלעך אין דער געשיכטע פונעם קאָמף פאַר סאַציאַליזם און אַרויסגעגעבן פון זיך אַ צאָל אינטעליגענטע אַרבעטער-פירערס און טוּרעס. גענוג צו דערמאַנען בלויז דעם נאָמען יעקב מילך. דאָס שניצערפּאַך איז אַבער אין די יאָרן 1907-1914 פולשטענדיק אונטערגעגאַנגען.

דער דערמאַנטער שניצער-אַרבעטער איז געווען איינער פון די אַנגעזעענסטע פירערס פונעם שניצערפּאַך און אַ מיטגליד פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד אין די רעוואָלוציע-יאָרן פון 1905. אויך דער חבר איז איבערגעשיקט געוואָרן צום ווירטשאַפּט-אַפּאַראַט.

אין 1918, נאָך מיין צוריקקום פון דייטשלאַנד, האָב איך דעם דערמאַנטן חבר

געטראפן ווי דעם פארוואלטער פון דער בונדישער קאאפעראטיווער קראם אויף טווארדע-גאס און ווי אן אקטיוון טוער פון האלץ-גאלאנטעריע-פאראיין. צו קיין בונדישע פארטיי-קאריערע איז ער קיין מאל מער נישט דערגאנגען.

געיאועט האבן זיך דריי מיטגלידער פון דער גראסער-גרופע אין דער סטא-וואזשישעניע: עזריאל וואלאך, גרשון זיבערט און מאיר (חיים) וואסער.

עזריאל וואלאך איז צוגעטיילט געווארן צו דער ארבעט ביים העלפן דעם אויפבויו פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען. ווי אזוי ער האט מיט זיין אויפגאבע זיך געספראוועט, איז דערציילט געווארן אין פאריקן קאפיטל. וואלאך איז באזייטיקט געווארן פון צו האבן וועלכע ס'איז מגעומשא מיט ארבעטער, איבערגעגעבן געווארן צו דער דיספאזיציע פון נאכעמוזאנען און געווארן דער בוכהאלטער פון די בונדישע ווירטשאפט-אינסטיטוציעס.

גרשון זיבערטס באווייזן זיך אין דער בונדישער ארבעטער-קיך האט ארויס-גערופן א פראגראם. ער איז געווען א בילד-שיינער ברונעטער יונגער מאנספארשוין, ספארטיוו, אן עסטעט און א ליבהאבער פון בלומען. עס האט געמאכט דעם איינדרוק, ווי א יונגער פרינץ פון א ווייטן לאנד וואלט פלוצעם געקומען צו גאסט. די פרויען האבן אים ממש אויפגעגעסען מיט די אויגן. בשעת זיין עטלעכע וואכעדיקן אויפהאלט אין בערלין אין 1917, נאך זיין באפרייונג פונעם האוועלבארגער קאנצענטראציע-לאגער, האבן אים די נאענטע פריינד געראטן נישט אפט זיך צו באווייזן ביי טאג אויף די בערלינער גאסן, די סעקסועל-אויסגעהוונגערטע דייטשקעס זאלן אים נישט באפאלן און פארגוואלדיקן אין מיטן גאס. ווען כ'האב זיך מיט זיבערטן געטראפן אין הארבסט 1927 אויף פשעיאוד אין ווארשע, נאך מיין צוריקקום פון תפיסה און זיין צוריקקום נאך עטלעכע יאר פארברענגען אין אמעריקע, און געכאפט א שמועס מיט אים אין א שכנותדיקער צוקערניע, א שמועס צווישן צוויי מענטשן פון פארשיידענע פלאנעטן: ער, א גאר-גאר רעכטער סאציאל-דעמאקראט, און איך — א קאמוניסט — האב איך, קוקנדיק אויף זיין צעליאפעטער פיגור, אנגעבלאזענעם בויד, אויף זיינע טארבעס אונטער די אויגן און פעטן גוידער, געפילט, ווי א וואנ-דאל וואלט פארשמירט א פראכטפול בילד, וואס האט א מאל ארויסגערופן אנט-ציקונג.

דער באריכט, וואס יאנעק האט אפגעגעבן וועגן זיין שמועס מיט זיבערטן, איז געווען פול לויב, און ס'איז באשלאסן געווארן זיבערטן צו האלטן נאענט צום פארטיי-קאמיטעט און זיך צו באנוצן מיט זיינע פעיקייטן.

מאיר (חיים) וואסער איז געקומען פארנעמען אן ארט אין בונדישן עקיפאזש מיט א רענצל אנגעפילט מיט זכיותן פון א געוועזענעם טוער און א מיטגליד פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד אין די רעוואלוציע-יארן פון 1905. דער באריכט און אפשאץ פון אוועמל שטריקער וועגן זיין שמועס מיט וואסערן איז געווען א קורצער: «א טעמפער מוח». דער פארטיי-קאמיטעט האט וואסערן גע-

שיקט אין ווירטשאפט־אפאראט. וואסער האט דעם פארטיי־באשלוס אויפגענומען מיט אן אנגעדראלענער און צארנדיקער מינע, און א ביזער אפגעטראגן זיך פונעם לאקאל פון דער בונדישער ארבעטער־קיך.

די אויסגערעכנטע, און אנדערע נישט אויסגערעכנטע פאסאזשירן, זענען געקומען מיט דער פולער זיכערקייט, אז די טויערן וועלן פאר זיי ברייט געעפנט ווערן און מיט פאראד וועלן זיי אריינגעפירט ווערן אין היכל פונעם ווארשעווער פארטיי־קאמיטעט פון בונד. די מיטגלידער פונעם פארטיי־קאמיטעט האבן אבער נישט געהאט קיין חשק וועמען עס איז אריינצולאזן: ווו זענען זיי געווען אין די פריערדיקע יארן, אין די שווערע יארן פונעם צארישן טעראר־רעזשים? זיי האבן זיך פאר־שטעקט אין די מוין־לעכער און די נאז נישט ארויסגערוקט, און איצט קומען זיי צום גרייטן, אדער זיי האבן געמוזט באזייטיקט ווערן פון פארטיי־ארבעט צוליב חשדים פון פראוואקאציע. די קאמיטעט־מיטגלידער האבן געטענהט, אז זיי זענען נישט חולה צו ווארטן ביז א נארמאלער שטאטישער פארטיי־קאנפערענץ. דעמאלט וועלן מיר זען.

די איינציקע צוויי חברים — חוץ וולאדימיר מעדעם — וועלכע זענען געווארן מיטגלידער פונעם פארטיי־קאמיטעט, זענען געווען די דערמאנטע אין פאריקן קא־פיטל: דוד מייער און יוזעף. דוד מייער איז געווארן פארויצער פונעם צענטראל־בירא פון די פראפעסיאנעלע בראנזשע־פאראיינען אויפן ארט פון וויקטאר שולמאן, און צוליב זיך אמת האט מען אים געמוזט קאאפטירן צום פארטיי־קאמיטעט; יוזעף איז געקומען עקס־אפיציא, ווי א מיטגליד פונעם פוילישן קאמיטעט.

פון די אויבן דערמאנטע זענען שפעטער בלויז צוויי חברים געוויילט געווארן ווי מיטגלידער פונעם ווארשעווער פארטיי־קאמיטעט פון בונד: גרשון זיבערט און מאיר וואסער. זיבערט — אין עטלעכע קאדענצן, וואסער — פערמאנענט, פון זיין ערשטער אויסוויילונג הארבסט 1915, ביז מיין ארויסטריט פון בונד. מיט דער פערזאן פון מאיר וואסער, דעם „טעמפן מוח“, וועט מיר אויסקומען אפט זיך צו באגעגענען אין מיינע זכרונות.

נישט בלויז יחידים מיט פרעטענסייעס אויף מנהיגים האבן זיך ארויפגעכאפט אויפן בונדישן וואגן, ס'זענען געקומען אויך גרופעס, וועלכע האבן געהאט דעם ווילן דעם פסדר־אנגעלאדענעם וואגן מיט פראפ. פאראיינען און ווירטשאפט־אינסטיטוציעס אונטערצושטופן ביי זיין גיין בארג־ארויף.

אין איינעם א נאכמיטאג, אין די ערשטע 2-3 וואכן נאכן אקופירן ווארשע דורך די דייטשן, האט זיך אין דער בונדישער ארבעטער־קיך אויף קארמעליצקע 9 באוויזן א גרופע פון פריער אומבאקאנטע פאניענקעלעך, זיי זענען געקומען מיט א פארלאנג, אז דער פארטיי־קאמיטעט פון בונד זאל זיי צוטיילן געהעריקע ארבעט. די גרופע אינטעליגענטע מיידלעך זענען געווען טעטיק אין בונדישן רויטן קרייז. היות ווי

די דאזיקע טעטיקייט איז פארלויפיק געווען נישט נייטיק, האָבן זיי פארטראַכט אַ פלאַן צו גרינדן אַ קינדערהיים.

צווישן די געקומענע האָבן זיך געפונען ביידע שוועסטער גלאַזער: מאַניע, די שפעטערדיקע פרוי פון מאיר וואַסער און איר יינגערע שוועסטער, בעלאַ, אַ לערערין (באַגאַנגען זעלבסטמאָרד נאָך דעם ווי איר בחור, בערענשטאַק, איז אין 1918 דערהרגעט געוואָרן דורך יונגע פּוילישע אָפיצירן, זיינע אוניווערסיטעט-קאַלעגן, אין שטעטל לאַפּי, ביים אַריבערגיין די פּויליש-סאָוועטישע גרענעץ); ראַטנער, אַ שוועסטער פון דעם שפעטער באַקאַנטן יוגנט-טוער יוזעק ראַטנער, און אַנדערע. געווען זענען אויך צווישן דער גרופע צוויי מיידלעך פון דער גרופע פאַניענקעלעך פון ערשטן לאַקאַל פון דער בונדישער אַרבעטער-קיך אין שטאַבזיבס הויף: די לערערין סאַבינאַ און עוואַ פאַמעראַנץ, און אויך די פאַני סאַפּיאַ (סאַפּיאַ מושקאַט).

יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט זיך מיט דער דאָזיקער גרופע מתעסק געווען, אַפ-געהאַלטן מיט זיי אַ באַראַטונג און אויף דער דאָזיקער באַראַטונג איז געלייגט געוואָרן דער גרונטשטיק פונעם בונדישן שולוועזן.

געקומען זענען עטלעכע שילערס פון דער האַנטווערקער-שולע אויף סטאַווקע מיט אַ ווענדונג צו שאַפן אין זייער שולע אַ בונדישן קרייז, און דער קרייז זאָל געפירט ווערן אין דער יידישער שפראַך.

דאָס קומען און די ווענדונג פון די האַנטווערקער-שילערס איז פאַר די דעמאָלט-דיקע בונדישע טוערס געווען אַ סורפריז און אַ סענסאַציע. צו די צוויי יידישע האַנטווערקער-שולעס אין וואַרשע (וואָס די יידישע גמינע האָט אויסגעהאַלטן), אויף די גאַסן גזשיבאַווסקע און סטאַווקע, האָט דער בונד קיין מאָל נישט געהאַט קיין צוטריט. דאָס איז געווען אַ נישט-צוטריטלעכע פעסטונג פון פ.פ.ס., און נאָך דער שפאַלטונג פון דער פ.פ.ס. אין 1906 — פון פ.פ.ס.-לעוויצע, צווישן די שילערס האָט געהערשט דער הייליקער גייסט פון מיכאַל האַלפּערן, איינער פון דער ערשטער גרופע פאַרמישטע טוערס און אָנהענגערס פון דער ערשטער סאַציאַליסטישער פאַרטיי אין פּוילן „פּראַלעטאַריאַט“, וועלכער איז נאָך זיין צוריקקום פון קאַטאַרגע און סיביר, געווען, ביז זיין טויט, דער דירעקטאָר פון די האַנטווערקער-שולעס ביי דער וואַרשעווער יידישער גמינע.

די ווענדונג פון די שילערס איז דורכן וואַרשעווער פאַרטייקאַמיטעט פון בונד אויפגענומען געוואָרן מיט גרויס ערנסט. די פּראַגע, ווער ס'זאָל ווערן דער אָנפירער פון דער גרופע, איז לאַנג און אַלייטיק באַטראַכט געוואָרן. די קאַנדידאַטן פאַר דעם אַמט זענען געווען: גרשון זיבערט, לעוויט דער דרוקער, און אַברהם ראַטשפּאַן. איך געדענק נישט די סיבות פאַר וואָס די ערשטע צוויי חברים זענען נישט באַשטימט געוואָרן און אַברהם ראַטשפּאַן האָט יאָ געקריגן די אויפגאַבע צו זיין דער אָנפירער פון דעם געשאַפענעם קרייז.

צום ערשטן צוזאמענקום פון דעם האנטווערקער-שילערקרייז זענען מצד דעם קאמיטעט פון בונד דעלעגירט געווארן וויקטאר שולמאן און איך. שולמאן איז געווען דער רעפערענט, און איך — דער באגריסער.

דער הויפט-איניציאטאר און דער פראמינענטסטער פונעם האנטווערקער-שילערקרייז איז געווען זימאנד קוראפאטווע — א פעיקער, אינטעליגענטער, איידע-לער און באזאכטער בחור. מיט זימאנד קוראפאטווע האב איך זיך צום לעצטן מאל באגעגנט אין 1918 אין מאגדעבורג, נאך מיין אנטלויפן פונעם קאנצענטראציע-לאגער אלט-גראבאו. קיין פוילן איז קוראפאטווע מער נישט צוריקגעקומען. ער האט עמיגרירט קיין בעלגיע און איז טעטיק געווען אין דער בונדישער גרופע און אין דער בעלגישער סאציאליסטישער פארטיי, אין דער צייט פון דער לעצטער וועלט-מלחמה אין אונטערערד אין בעלגיע. אומגעבראכט געווארן דורך די נאציס.

געקומען איז א גרופע „קולטורניקעס“ און פארלאנגט א פארבינדונג מיטן בונד. פאר וואס מ'האט זיי גערופן „קולטורניקעס“ — ווייס איך נישט אדער ס'גע-דענקט זיך נישט. פארמאגט האט די גרופע א גרויסע געהיימע ביבליאטעק, וועלכע האט אפערירט אין די לעצטע יארן פון צארישן רעזשים. די גרופע איז געקומען מיט א פראיעקט צו עפענען א פאלקס-ביבליאטעק.

צו דער דאזיקער גרופע האבן געהערט: די ברידער לעהמאן, דער שפעטער באקאנט געווארענער פאלקלאר-זאמלער שמואל לעהמאן און זיין יונגערער ברודער, וועלכער איז א רייע יארן געווען דער קארעקטאר פון די בונדישע „לעבענס-פראגען“; משהלע, דער שפעטערדיקער לאנג-יאריקער ביבליאטעקאר פון דער גראסער-ביבליאטעק; די פאמיליע האלאנד, ברידער און שוועסטער; קאן, אן אנגע-שטעלטער אין שימינס בוכהאנדלונג; דער שוין פון מיר געלעגנהייטלעך דערמאנטער געלער אנארכיסט, דער אוכאזשאר פון פאלא בער, און אנדערע.

די אויפגאבע צו פארהאנדלען מיט דער דאזיקער גרופע האט דער ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד איבערגעגעבן סעמיאנען. סעמיאן מיט דער גרופע האבן צווישן זיך נישט געקענט אויסקומען און דער שידוך האט געהאלטן ביים אפגעלאזן ווערן. יאנעק-יאנקעלעוויטש האט איבערגענומען די ראלע פונעם שדכן. די פאר-האנדלונגען זענען געווען שווערע און פארצויגענע. סוף כל סוף איז מען געקומען צו אן אויסגלייך: די געשאפענע ביבליאטעק וועט זיין א זעלבשטענדיקע אינסטי-טוציע מיט אן אייגענער פארוואלטונג, לויז אפילירט מיט דער בונדישער קולטור-טעטיקייט, און וועט טראגן דעם נאמען פונעם יונג פארשטארבענעם פירער פון בונד גראסער.

ווי לאנג ס'האט אנגעהאלטן די „זעלבשטענדיקייט“ — איז מיר שווער צו זאגן. א פאקט איז, אז די ביכער פון דער געהימער ביבליאטעק פון דער גרופע „קולטור-ניקעס“ און די מענטשן פון דער גרופע זענען געווארן דער פונדאמענט פון דער גראסער-ביבליאטעק.

געקומען איז אַ גרופע יונגע אינטעליגענטן און פאַרלאַנגט אַ פאַרבינדונג מיטן בונד.

די גרופע איז נאָר וואָס באַפרייט געוואָרן פון דער לאַמזשער טורמע. די מיט-גלידער פון דער גרופע זענען אַרעסטירט געוואָרן אין 1912 אויף אַ קאַנפערענץ פון דער סאָציאַליסטישער יוגנט-אַרגאַניזאַציע „צוקונפֿט“, וועלכע איז דעמאָלט געווען אַן אַלפאַרטייִשע יוגנט-אַרגאַניזאַציע. די אַרעסטירטע שילערס-דעלעגאַטן זענען געווען אַסימילאַטאָריש געשטימט און געהערט צו ס.ד.ק.פ.ל. אָדער סימפּאַטיזירט מיט איר. אַן אויסנאַם איז געווען דער עלטערער שפינאַק, וועלכער איז געווען אַ בונדיסט. די אַרבעטער-דעלעגאַטן זענען געווען בונדיסטן אָדער בונדיש געשטימט. אין טורמע, אין פּאַוויאַק און שפּעטער אין לאַמזשע, האָבן די אַסימילאַטאָריש-געשטימטע יוגנטלעכע אינטעליגענטן זיך באַגעגנט מיטן בונדישן וועטעראַן שאַ-פּיראַ, גערופן „דער זיידע“. אונטער זיין איינפלוס און אונטערן איינפלוס פון שפינאַקן זענען זיי געוואָרן בונדיש געשטימט. נאָכן קומען צוריק קיין וואַרשע האָבן די אַרבעטער זוסמאַן און קאַץ אליין געפונען דעם וועג און געוואָרן טעטיק אין ביי-פאַראייך, און די אינטעליגענטן יוזשעק ראַטנער, נאַטאַן שאַפּראַן, מאַקס קאַפּעלמאַן, דאָדיע און אַנדערע האָבן געמאַכט אַן אַפיציעלע ווענדונג וועגן זייער פאַרבינדונג מיטן בונד. די דאָזיקע גרופע איז אין וואַרשעווער פאַרטייקאַמיטעט פון בונד אַנגע-רופן געוואָרן מיטן נאָמען „די לאַמזשער גרופע“, אָדער קירצער — „די לאַמזשער“. דער וואַרשעווער פאַרטייקאַמיטעט פון בונד האָט די „לאַמזשער“ אויפגענומען מיט אַפענע אַרעמס און אויסגעטיילט די חברים וויקטאָר שולמאַן, יאַנעק-יאַנקעלע-וויטש און אַוורעמל שטריקער אַנצופירן די פאַרהאַנדלונגען מיט דער דאָזיקער גרופע און אַריינצופירן די יונגע חברה אין די רייען פון בונד.

דעם ערשטן אַוואַנס, וואָס די גרופע האָט געגעבן דער בונדישער באַוועגונג, איז געווען אַ רעפּעראַט פון נאַטאַן שאַפּראַן פאַרן העכערן פאַרטייקאַטיוו אויף דער טעמע: „די אַרבעטער-באַוועגונג אין ענגלאַנד“. קיין צו גרויסן איינדרוק האָט שאַפּראַן מיט זיין רעפּעראַט נישט געמאַכט. נישט זיין יידיש און נישט דער אינהאַלט האָבן נישט אַנטשפּראַכן דעם ניוואָ פון די צוהערערס. די לאַמזשער גרופע האָט אָבער געשפּילט, מ'קען זאָגן, אַ היסטאָרישע ראַלע אין בונד. זי איז געווען אַקטיוו ביים אויפבויען פון דער יוגנט-אַרגאַניזאַציע „צוקונפֿט“, וועלכע איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ גרויסער, אויסשליסלעך בונדישער אַרגאַניזאַציע און אַנגעהאַלטן אַ דאָמינאַנדיקע פּאָזיציע אינעם יידישן יוגנטלעכן אַרבעטער-לעבן ביז דער שפּאַלטונג פון בונד. בעת דער שפּאַלטונג פון „צוקונפֿט“ זענען מיט „קאַמצוקונפֿט“ אין וואַרשע אַוועק מער ווי 90 פּראָצענט מיטגלידער פון דער אַרגאַניזאַציע. פּדאי איז צו פאַרנאַטירן דעם גורל פון די מיטגלידער פון דער „לאַמזשער גרופע“ נאָך דער אַקטאַבער-רעוואַלוציע אין רוסלאַנד:

זוסמאַן איז געווען איינער פון די ערשטע בונדיסטן אין וואַרשע, וואָס האָבן

הארבסט 1918 פארלאזט דעם בונד און אריבער צו די קאמוניסטן; דאדיע איז אוועק אין ראטן-פארבאנד און אומגעקומען בעת די קאמפן אין אוקראינע; יוזשעק ראטנער, דער פעיקסטער אין דער גרופע, איז ארום 21-1920 אין גאנצן אוועק פון דער באוועגונג צו זיין פריוואטן לעבן, אין פוילן און אין דרום-אמעריקע; מאַקס קאפעל-מאן איז ערגעץ נעלם געוואָרן, ווי מיר דוכט זיך, איז ער אוועק קיין בראַזיל; קאץ האָט בכלל קיין שום ראָלע נישט געשפּילט. דער איינציקער, וואָס איז געבליבן מיטן בונד און אין בונד געשפּילט אַ געוויסע ראָלע, איז געווען נאַטאַן שאַפּראַן. נאַטאַן שאַפּראַן איז געשטאַרבן אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

פּדאי איז אויך צו פאַרצייכענען דעם גורל פון די ביידע אַפּאָסטאָלן, דער „זיידע“ שאַפּיראַ און שפּינאַק, וועלכע האָבן אַפּגעשמדט די ראַטנערס און די שאַפּראַנס אויפן בונדישן גלויבן. ביידע זענען זיי נאָך דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע אַריבער צו די באַלשעוויקעס.

דעם „זיידן“ האָב איך באַגעגנט ווינטער 1921 אין מינסק אויף דער ליקווין-דאַציע-קאָנפּערענץ פונעם קאָמבונד אין רוסלאַנד, אַ פיזיש צעבראַכענער פון יאַרן-לאַנגן פאַרברענגען אין די תּפּיסות, אָבער אַ גייסטיקער פעלדז. ער האָט געשפּרודלט מיט וויסן און מיט חכמה, און ס'איז פאַר מיר קלאַר געוואָרן זיין גייסטיקע היפּנאָ-טישע קראַפט אויף יונגע סאַציאַליסטן.

שפּינאַק, וועלכער איז שפּעטער באַקאַנט געוואָרן אונטערן נאָמען יוזעפּאוויטש, איז אַריין אין דער באַלשעוויסטישער פאַרטיי מיט דער גרופּע לאַזאַווסקי-מאַנזילסקי און געשפּילט אַ באַדייטנדיקע ראָלע אינעם סאָוועטישן מלוכה-אַפּאַראַט, אינעם אַפּאַראַט פון די פּראַפעסיאָנעלע פאַראיינען אין סאָוועטן-פאַרבאַנד און אין די אַפּאַראַטן פון פּראַפּינטערן און קאָמינטערן.

שפּינאַק-יוזעפּאוויטש איז געווען דער סעקרעטאַר פון דער צייטווייליקער פּוילישער רעגירונג, וואָס איז עטאַבלירט געוואָרן אין 1920 אין ביאַליסטאָק אינעם צוואַמענשטעל פון פעליקס דזשערוזשינסקי, פעליקס קאָן, מאַרכלעווסקי-קאַרסקי, יעזשי יוליאַן לעשטשינסקי-לענסקי און סעווער-פּרוכניאַק, אַ רייע יאַרן איז ער געווען סעקרעטאַר פון דער צענטראַלע פון די לינקע לעדער-פאַראיינען ביים פּראַ-פּינטערן, אין די סוף צוואַנציקער און אָנהייב דרייסיקער יאַרן — דער פאַרטערטער פון קאָמינטערן און פּראַפּינטערן אין קאַנאַדע און אין צפון-אַמעריקע. ער האָט געאַרבעט אַ צייט אין סעקרעטאַריאַט פונעם פּראַפּינטערן. אין דער צייט פון דער אַנטיהיטלערישער מלחמה און נאָך איר, איז ער געווען אַ מיטגליד פונעם יידישן אַנטיפּאַשיסטישן קאָמיטעט.

געווען איז שפּינאַק-יוזעפּאוויטש אַ מענטש פון גרויס וויסן און אַן אויסגע-צייכנטער אַרגאַניזאַטאָר. טראָץ זיין לעבן אין דער ספּערע פון די סאָוועטישע הע-כערע קרייזן, האָט ער קיין מאָל נישט פאַרלוירן דאָס געפּיל פאַר חבּרשאַפט און פּרינדישאַפט און דאָס געפּיל פון אַחריות פאַרן יידישן פּאַלקסטום.

און ס'קלינגען נאך אין מיינע אויערן זיינע ווערטער ווי א קרעדא, געזאגטע צו מיר אין 1928 אין מאסקווע בשעת א מסיבה ביי געמיינזאמע פריינד: „איך בין געזעצלעך פארהייראט צו דריי פרויען: די סאוועטישע מלוכה, דאס פאלק פון וועמען כ'שטאם און צו מיין פרוי, און כ'וועל זיך נישט שידן מיט קיין איינער פון די דריי געזעצלעך-פארהייראטע פרויען“.

שפינאק-יוזעפאוויטש האט געטילט דעם גורל פון זיינע חברים פונעם יידישן אַנטיפאַשיסטישן קאָמיטעט — ער איז אומגעבראַכט געוואָרן דורך סטאַלינען.

טראַכטנדיק וועגן די פאַסאַזשירן, וועלכע זענען אַרויף אויפן בונדישן וואָגן, זומער 1915, נאָכן אַקופירן וואַרשע דורך די דייטשן, קען איך זיך נישט באַפרייען פון זלידנע מחשבות און נישט מאַכן אַ פאַרגלייך פון „מיין בונד“, פון בונד, צו וועלכן איך האָב געהערט, מיטן בונד פון נאָך דער שפּאַלטונג, מיטן בונד פון האַרבסט 1921.

דערווייל וויל איך בלויז פאַרצייכענען, אַז די אַלע, וואָס זענען געקומען צום בונד זומער 1915 — פון וואַלדימיר מעדעם ביז זיגמונד קוראַפּאָטווע, דעם שילער פון דער האַנטווערקער-שולע, פון יוזעפּן ביז דעם קליינעם אַלעקסאַנדער, פון דוד מייער ביז דעם מיר באַקאַנטן פשוטן פאַך-קאָמיסיאָנאַט, פון גרשון זיבערט ביז מאַניע גלאַזער — הן די יחידים, וואָס זענען געקומען מיט פּרעטענסיעס אויף פירערשאַפט, הן די, וואָס זענען געקומען אין גרופּעס, איינשליסלעך די גרויסע צאָלן פון בונדיש-פאַרטייטשן און בונדיש-פּראָפּאַראַיינישן אַקטיוו — זענען געקומען מיט לויטערע הערצער און מיט ריינע הענט, געקומען געבן דעם בונד און נישט — פּראָפּיטירן פון בונד, זיי האָבן נישט באַטראַכט דעם בונד, ווי אַ קרעטשמע, וווּ מ'כאַפט זיך אַריין אויף אַ טרונק בראַנפן, און נישט ווי אַ מקום-מקלט, צו וועלכן מען אַנטלויפט באַיך-ברירה, נייערט ווי אַ מקום קדוש, אין וועלכן ס'ווערט געפּראָוועט אַ הייליקע עבודה. דאָס זענען נישט קיין מליצה-ווערטער. אַ פאַקט איז, אַז אין דעם דערמאַנטן צייטאַפּשניט איז נישט געווען קיין איין פּאַל, מ'זאָל וועלכן ס'איז בונדישן טוער פאַרוואַרפן קאַריערזום אַדער וועלכן ס'איז נישט עטישער טאַט. ביים איינציקן טוער, אַברהם ראַטשפּאַן, קעגן וועמען בנימין וואַלקער האָט געמאַכט פאַרוורפן פון אַ רעוואַלוציאָנער-עטישן כאַראַקטער, האָט זיך עס געהאַנדלט וועגן אַ פאַרגאַנגענעם ענין, און למען האמת דאַרף מען צוגעבן, אַז דער קאַמף מצד בנימין וואַלקער איז געווען מער אַן עמאַציאָנעלער, נישט באַזירט אויף פאַקטן און עדות.

דער סאַציאַליסטישער אידעאָליזם און דער הויכער עטישער ניוואַ מצד דעם בונדישן אַקטיוו איז געווען אַ הויכער און אַ לויבווערטיקער.

דאס שוואַנענליד פון אַרבעטער־ווירטשאַפט־קאָמיטעט

זינט ערב פסח 1915 האָט בונד נישט געהאַט קיין שום געמיינזאַמס מיטן אַרבעטער־ווירטשאַפט־קאָמיטעט. דער בונד איז נישט אַרויסגעטראָטן און נישט אויסגעשלאָסן געוואָרן פונעם קאָמיטעט, און יורדיש נאָך אַלץ געווען זיינער אַ באַשטאַנדטייל. אין דער אמתן אָבער האָט בונד מיטן אַרבעטער־ווירטשאַפט־קאָמיטעט נישט געהאַט קיין מגע־דמלאַ.

קיין שלום־בית איז מער צווישן די איבעריקע פאַרטנערן אויך נישט געווען. די ס.ד.ק.פ.ל.־ראַזלאַמאָוצעס, מיט זאַשקאָ אונשליכט בראַש, האָבן געטאָן וואָס זיי האָבן געוואָלט, און די איבעריקע צוויי פאַרטנערן האָבן דעם אַרבעטער־ווירטשאַפט־קאָמיטעט מער נישט באַטראַכט פאַר קיין אייגהייטלעכע אַרגאַניזאַציע.

וואָס ס'האָט באַוווּיגן די ראַזלאַמאָוצעס צו רופן אַ קאַנפּערענץ פון די עקזיס־טירנדיקע אַרבעטער־ווירטשאַפט־אינסטיטוציעס — ווייס איך נישט, אָדער ס'גע־דענקט זיך פשוט נישט. ווען די בונדישע ווירטשאַפט־אינסטיטוציעס האָבן באַקומען אַ פאַרמעלע פאַרבעטונג צו באַטייליקן זיך אין דער גערופענער קאַנפּערענץ, האָט דער ענין אַרויסגערופן אַ שאַרפע מיינונג־פאַרשיידנקייט אויפן וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד. נאָך לאַנגע דעבאַטעס איז באַשלאָסן געוואָרן אין דער קאַנפּע־רענץ זיך צו באַטייליקן.

פאַרגעקומען איז די פאַרזאַמלונג פון די פאַרוואַלטונגען און טוערס פון די ייִכן און אַנדערע ווירטשאַפט־אינסטיטוציעס אַן ערך 3-4 וואָכן נאָכן אַריינקומען פון די דייטשן קיין וואַרשע. לכּתחילה האָט די פאַרזאַמלונג געוואַלט פאַרקומען אין לאַקאַל פון אַן אַרבעטער־קיך, וואָס האָט זיך געפונען אונטערן איינפלוס פון ס.ד.ק.פ.ל.־ראַזלאַמאָוצעס, אויף ראַג וואַראַניע און פאַנסקע. דער לאַקאַל איז אָבער געווען צו קליין אַריינצונעמען די גרויסע צאָל אַנטיילגעמערס, און די פאַרזאַמלונג איז אַריבער־געטראָגן געוואָרן אין קינאַזאַל „בייקאַ“, וואָס האָט זיך געפונען אויף ראַג זשעלאַזנע און גזשיבאַוסקע.

שוין פון דער ערשטער מינוט האָט די פאַרזאַמלונג אַנגענומען אַ שטורמישן כאַראַקטער. יעדע פון די פּאָליטישע גרופּירונגען האָט פאַרסירט אירס אַ מענטשן ווי פאַרזיצער. ענדלעך איז פאַר פאַרזיצער דערוויילט געוואָרן דער אַנפירנדיקער טוער פון ס.ד.ק.פ.ל.־וואַזשאַנדאָוצעס — טוטאַיעוויטש (ריבאַצקי).

ס'האָבן אויף דער פאַרזאַמלונג נישט געפעלט קיין קריגערייען, קעגנזייטיקע פאַרווירפן און באַשולדיקונגען. די גרעסטע פאַרציעס האָט אַריינגעכאַפט דער בונד. קעגן בונד זענען אַרויסגעטראָטן אַלע דריי אַנדערע גרופּירונגען, וועלכע זענען צוזאַמען מיטן בונד געווען פאַרטראָטן אינעם אַרבעטער־ווירטשאַפט־קאָמיטעט. איינע פון די שאַרפסטע און ביטערסטע רעדעס קעגן בונד האָט געהאַלטן יאַנקע

צווייגעל, דעמאלט אן אנגעזענענער טוער פון פ.פ.ס.לעוויצע. די צאלרייכע בונדישע דעלעגאציע האָט נאָטירלעך נישט געשוויגן און רעאָגירט סיי אין זייערע רעדעס, באַזונדערס אין דער מייסטערהאַפּטער רעדע פון גרשון זיבערט, און סיי דורך העפּ-טיקע צווישנרופן. אין אַלגעמיין זענען די אַרויסטריטן פון די רעדנערס געווען אין די ראַמען פון פּראַלעטאַרישן פּאַרלאַמענטאַריזם, טוטאַיעוויטש-ריבאַצקי האָט געפירט די פּאַרזאַמלונג מיט אַ זיכערער האַנט, מיט אַ סך שכל און פּאַליטישן טאַקט, וואָס איז געווען כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם דאָזיקן באַמת גרויסן און באַליבטן זון פונעם פּוילישן אַרבעטער-קלאַס.

אין גאַנג פון דער פּאַרזאַמלונג האָט זיך אויף דער טריבונע אַוועקגעשטעלט רעדן אַ טוער פון איינער פון די קיכן, וואָס האָבן זיך געפונען אונטער דער השפּעה פון די ראַזלאַמאַווצעס. אין אַנהייב האָט די בונדישע דעלעגאציע נישט געלייגט קיין אַכט אויף זיין רעדע. ער איז קיינעם פון די טוערס פון בונד נישט געווען באַקאַנט. די רעדע זיינע איז אַבער געווען פון אַזאַ נישט דערלאַזלעכן כאַראַקטער, אַז ער האָט אַרויסגעבראַכט פון געדולד די בונדישע אַנטיילנעמערס, וועלכע האָבן אים פּסדר איבערגעריסן מיט צווישנרופן. ווען דער רעדנער האָט זיך דערלויבט צו באַנצן מיט „דוואַ-גראַשע“—עפּיטעטן קעגן ייִדישע אַרבעטער און קעגן ייִדישן פּאַקל, איז די בונדישע דעלעגאציע אויפגעשפרונגען פון זייערע ערטער און געפאַ-דערט צוצונעמען ביים רעדנער דאָס וואָרט. איך האָב אַ שליידער געטאָן צום רעדנער דאָס בענקל, אויף וועלכן כּיבין געזעסן און אים באַשעדיקט.

אין זאַל איז אויסגעבראַכן אַ שרעקלעכער טומל. פּויסטן האָבן זיך געביילט און בענקלעך האָבן זיך געהויבן. ס'האָט אויסגעזען, אַז אַ געשלעג איז אומפּאַרמייד-לעך, אַ צאַל פּוילישע דעלעגאַטן, שאַקירט פונעם רעדנערס אַנטי-ייִדישע אַרויס-טרעטונג, האָבן אַרומגערינגלט די בונדישע דעלעגאציע מיטן ציל זי צו באַשיצן. ווי אַזוי ס'האָט זיך איינגעגעבן דעם פּבּליק, דעם שטאַמלדיקן קרישטאָף וורוב-לעווסקי (איינער פון די ווונדערלעכסטע סאַציאַליסטישע שרייבער, צו יענער צייט — איינער פון די אנגעזעענסטע פירערס פון פ.פ.ס.לעוויצע און שפּעטער פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן) אַפּצהאַלטן די פּאַרזאַמלטע פון אַ קעגנזייטיקן געשלעג — קען איך ביז היינט נישט פאַרשטיין.

אין גאַנצן באַרויקט איז אַבער דער פּאַרזאַמלטער עולם נישט געווען. עטלעכע האָבן געפּאָדערט, מ'זאַל מיד, דעם בענקל-וואַרפער, באַזייטיקן פון דער פּאַר-זאַמלונג. אַנדערע האָבן געשריגן, אַז מען דאַרף די גאַנצע בונדישע דעלעגאציע באַזייטיקן. די בונדיסטן האָבן געפּאָדערט צו באַזייטיקן דעם רעדנער פון דער פּאַר-זאַמלונג און פון יעדער מין פּראַלעטאַריש-געזעלשאַפּטלעכער טעטיקייט. פון פּאַר-שיידענע זייטן זענען אויך געמאַכט געוואָרן שווערע פּאַרוורפן דעם פּאַרזיצער פּאַר זיך דערלאָזן צו אַזאַ סיטואַציע. נאָך אַ סך מי איז דעם פּאַרזיצער געלונגען איינצו-שטילן די פּאַרזאַמלטע, ממשיך צו זיין די פּאַרזאַמלונג און צו האַלטן איינע פון די

פיינסטע פראלעטאריש-אינטערנאציאנאליסטישע רעדעס, וואָס כ'האָב אין מיין לעבן געהערט.

קיין פארווורפן פאר מיין האַנדלונג אויף דער דערמאָנטער פאָרזאָמלונג האָב איך פון קיינעם נישט געקריגן, נישט פון מיינע חברים און נישט פונעם פאָרויצער. אַדראַ, ער האָט מיך נאָך גענומען אין שוץ.

אַגב, ריבאַצקי (שטשעפּאָן), מיט וועמען איך בין באַקאַנט געווען זינט דעם אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה, און בימי קאַמבונד — נאָענט מיט אים מיטגעאַרבעט אין ענינים פון דער פראַפעסיאָנעלער באַוועגונג, האָט גוט געדענקט דעם דערמאָנטן אינצידענט און גאַנץ אָפט אויף זיין חכמהדיקן אופן מיך געקייבעצט אויפן חשבון פון מיין טעמפּעראַמענט.

צו קיין טאַלק איז מען אויף דער פאָרזאָמלונג נישט געקומען. ווען דער פאָר-זיצער האָט זיך אָפּגעזאָגט, צוליב פאַרמאַליסטישע פראַצעדור-טעמים, צו שטעלן צו אָפּשטימונג דעם פאַרשלאָג פון בונד, צו באַזייטיקן פון דער פאָרזאָמלונג דעם רעדנער, וואָס האָט באַליידיקט די ייִדישע אַרבעטער און דאָס ייִדישע פּאַלק — האָט די בונדישע דעלעגאַציע פאַרלאָזט די קאַנפּערענץ אונטער אַ האַגל פון פיינט-לעכע אויסרופן מצד איין טייל, און ביי אַ געדריקטער שטימונג פונעם רוב פאָר-זאַמלטע דעלעגאַטן.

נאָך דעם, ווי די בונדישע דעלעגאַטן האָבן פאַרלאָזט די פאָרזאָמלונג, האָבן זיך אָנגעהויבן רייסערייען צווישן די דריי פאַרטנערס, און עס איז דערגאַנגען צו דעם, אַז די ס.ד.ק.פ.ל. זאָשאַנדאָרצעס מיטן פאָרויצער ריבאַצקי בראַש זאָלן פאָר-לאָזן די קאַנפּערענץ. נאָך די זאָשאַנדאָרצעס האָט אויך פ.פ.ס.ל-לעוויצע פאַרלאָזט די פאָרזאָמלונג. דער אַרבעטער-ווירטשאַפּט-קאַמיטעט איז פולשטענדיק זיך צעפאַלן. אין די בונדישע פירנדיקע קרייזן האָט מען די דערמאָנטע קאַנפּערענץ פון די פאָרוואַלטונגען און טוערס פון די אַרבעטער-ווירטשאַפּט-אינסטיטוציעס באַצייכנט ווי דאָס שוואַנענליד פונעם אַרבעטער-ווירטשאַפּט-קאַמיטעט.

א קריזיס

די העלסטע זניקסטע טעג זענען אויסגעשטעלט אויף דער געפאַר באַפאַלן צו ווערן פון אַ קאַלטן אייזיקן האַגל; דאָס איז נאָך מער גילטיק אין פּאַליטישן לעבן. פּאַליטישע באַוועגונגען, פאַרטייען און אַרגאַניזאַציעס, זענען גאַנץ אָפט אַ קרבן פון שווערע קריזיסן אין זייערע ליכטיקע טעג, אין דער צייט פון זייערע גרעסטע דערפאַלן.

אין די ערשטע וואָכן נאָכן אַקופירן וואַרשע דורך די דייטשן איז דער בונד

געגאנגען פון איין דערפאלג צום צווייטן, אבער אין די טעג פון זיינע גרויסע נצחונות האָט ער דורכגעמאַכט צוויי שווערע קריזיסן: דער רעוואָלט און דער פּאָגראַם פון די פרויען-קאָנסומענטן אין דער בונדישער אַרבעטער-קיך, און די געפּאָר צו פּאַרלירן די העגעמאָניע אין די ווירטשאַפּט-אינסטיטוציעס אויף אַ קאָנפּערענץ פון די פּראַפעסיאָנעלע בראַנזשע-פּאַראַיינען.

נאָכן נצחון איבער דער ייִדישער גמ'נע, האָט די טעטיקייט פון בונד אויפן ווירטשאַפּט-געביט שטאַרק זיך אויסגעברייטערט. ס'איז גייטיק געווען צו רעאַרגאַן-ניזירן די אָנפירונג פון דער ווירטשאַפּט-אַקציע און אַריינציען פּרישע קאַדרען. אויף אַ זיצונג פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד איז באַשלאָסן געוואָרן צו רופן אַ קאָנפּערענץ פון פּאַרשטייערס פון די געשאַפענע פּאַראַיינען, אויף וועלכער ס'זאָלן באַהאַנדלט ווערן אויסשליסלעך ענינים פון דער טעטיקייט פון דער וואַרשעווער ייִדישער אַרבעטערשאַפּט אויפן ווירטשאַפּט-געביט. היות די אינערלעכע אַרגאַניזאַציע פון די פּראָפּ. פּאַראַיינען איז נאָך געווען אין אַ פּליסיקן צושטאַנד און מען האָט נישט געקענט פּאַרויסזען דעם צוואַמענשטעל, פּאַרלירן און אויסגאַנג פון דער קאָנפּערענץ אין דער הינזיכט פון אַ בונדישער פּאַרטיי-קאָנטראָל, איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז אַלע ביז איצטיקע מיטגלידער פון דער פּאַרוואַלטונג זאָלן ווידער אַריין אין באַשטאַנד פון דער רעאַרגאַניזירטער אָנפירונג.

די קאָנפּערענץ איז פּאַרגעקומען אַן ערך 2 חדשים נאָכן אָקופירן וואַרשע דורך די דייטשן. פון אָנהייב איז אַלץ געגאַנגען כּשורה. ווי פּאַרזיצער איז דערווילט געוואָרן יאַנקע-יאַנקעלעוויטש; וויקטאָר שולמאַן האָט געהאַלטן אַ רעפּעראַט מעניני-דיומא און וועגן דער געשיכטע פון דער בונדישער ווירטשאַפּט-אַקציע; יוסף באַסאַק און נאָכעמואַן האָבן אָפּגעגעבן די טעטיקייט-באַריכטן. די דיסקוסיע איז אַבער געווען אַ שטורמישע. די טעטיקייט פון דער אַפּטרעטנדיקער פּאַרוואַלטונג איז צעפּאַלמעסט געוואָרן אויף פּיץ-פּיצלעך און די געשיכטע פון רעוואָלט און פּאָגראַם פון די פרויען-קאָנסומענטן האָט פּיגורירט ווי דער הויפּט-מאַטעריאַל. צווישן די אַטאַקירערס האָבן זיך געפונען אַ רייע בונדיסטן מיט סטאַזש.

מיט שווערע באַשולדיקונגען זענען צווישן אַנדערע אַרויסגעטראָטן חנינא קראַמאַרסקי, וועלכער איז דאָן געווען דער סעקרעטאַר פונעם לעדער-פּאַראַיינן נאָך יחיאל ניימאַנס אָפּפאַר צו זיינע עלטערן אויף דער פּראָווינץ, דער דרוקער ליטוואַק, אַן אַלטער בונדיסט און איינער פון די צוויי פּאַרטעטערס פון דרוקער-פּאַראַיינן אין צענטראַל-בירואַ פון די פּראַפעסיאָנעלע בראַנזשע-פּאַראַיינען, און אַ רייע אַנ-דערע, ענלעכע צו זיי.

די גיפּטיקסטע רעדע האָט געהאַלטן איינער פון די דעלעגאַטן פונעם טעקסטיל-פּאַראַיינן, אַ פּנים-חדשות אויף אַן עפנטלעכן אַרבעטער-פּאַרום, מיטן נאָמען אַבע פּלוג. ס'האָט אויסגעזען, אַז אַן אומצוטרוי-פּאַרשלאָג קעגן דער אַלטער פּאַרוואַלטונג, במילא קעגן וואַרשעווער קאָמיטעט פון בונד, איז אומפּאַרמיידלעך.

די וועלכע האָבן געקענט און געדאַרפט פאַרטיידיקן די אָפּטרעטנדיקע פאַר-
וואַלטונג, זענען געווען געפענטעט. אַן אַרױסטריט פון יאַנעק-יאַנקעלעוויטש וואַלט
אים געשטעלט אין אַ לאַגע צו מוזן פאַרטיידיקן די קינד-פאַרוואַלטעריי, וועלכע איז
שוין באַקאַנט געווען ווי זײַן צוקונפטיקע פרוי. יוסף באַסאַקן איז נישט געווען
באַקוועם צו שפּילן די ראַלע פון אַ פאַרטיידיקער, ווייל דער חשד אין זײַן נישט-
ערלעכקייט ווי ווירטשאַפּט-פאַרוואַלטער האָט באַקומען אַן אויסדרוק אין אַ טייל
פון די רעדעס. נאַכעמזאָן איז געווען אַן אַביעקט פון קריטיק, זײַן רעדע האָט נישט
פאַרמאָגט די עלאַקווענץ פון זײַן פּויליש רעדן און איז נישט גינסטיק אויפגענומען
געוואָרן. די רעדע פון דוד מייער, וועלכער איז שוין דאָן געווען דער פאַרויצער
פון צענטראַל-ביראָ פון די פּראָפּעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראיינען אויפן אָרט פון
וויקטאָר שולמאַן, איז פאַרהוקעט געוואָרן מיט צווישנרופן: „איר זענט געווען אַ
קאַנסומענט אָדער אַ טוער ?“

די שטימונג ביי דעם אַנפירנדיקן בונדישן פאַרטייקריי, איינשליסלעך וויקטאָר
שולמאַן, איז געווען אַ דערשלאַגענע. נישט צונויפגערעדטערהייט האָבן די מיט-
גלידער פונעם בונדישן פאַרטייקאַמיטעט באַטראַכט די לאַגע אויף דער קאַנפּערענץ
פאַר אַ מער ערנסטערע און טראַגישערע, ווי דער בונט פון די פּרויען-קאַנסומענטן.
די געפאַר צו פאַרלירן די פאַרטייִשע קאַנטראָל איבער דער אַרגאַניזאַציע פון די
ווירטשאַפּטלעכע הילף-אינסטיטוציעס אויף דער ייִדישער אַרבעטער-גאַס אין וואַר-
שע — איז געווען אַ רעאַלע.

איך געדענק נישט, צי ס'האַט מיך ווער באַוווּיגן, צי דער נאָר האָט מיך
אַ שטופּ געטאַן צו נעמען אַ צווייט מאָל אַ וואָרט אין דער דיסקוסיע. רעדן פאַר
אַן עולם האָב איך זיך שוין געהאַט היפשלאַעך אויסגעלערנט. גענומען אַ צווייט מאָל
אַ וואָרט אין דער דיסקוסיע, האָב איך געשפּילט די ראַלע פון אַן „אדוואַקאַטוס
דיאַבאָלי“ — פאַרטיידיקנדיק נישט בלויז די טעטיקייט פון דער אַלטער פאַרוואַל-
טונג, נאָר אויך די טעטיקייט פון דער קינד-פאַרוואַלטעריי, וועמען כ'האַב געזעל-
שאַפּטלעך פּיינט געהאַט און פּערזענלעך נישט ליב געהאַט.

אַנגעגריפן האָב איך די אַטאַקירערס זייער שאַרף, און באַזונדערס — אַבע
פּלוגן, וועלכער האָט נישט געפּאַקט און נישט געמאַזלט אין דער ווירטשאַפּט-אַקציע,
נישט געווען אַפילו קיין קאַנסומענט און קיינער פונעם בונדישן אַקטיוו האָט אים
רעכט נישט געקענט. זײַן אַראַגאַנטער טאָן און כריפעדיק קול האָט מיך דענערווירט
און כ'האַב אַבע פּלוגן נישט געזשאַלעוועט קיין פאַלעמישע בוכצעס.

מיין רעדע איז אויפגענומען געוואָרן פּיינטלעך. צווישנרופן זענען געפאַלן ווי
אַ האַגל, כ'האַב געפּילט, אַז כ'מעג זיך געזעגענען מיטן מאַנדאַט צו דער קומענדיקער
פאַרוואַלטונג פון די ווירטשאַפּט-אינסטיטוציעס, און אַז דאָס פאַרלירן דעם מאַנדאַט
וועט מעגלעך מיטשלעפן מיינע אַנדערע פּאַזיציעס אין דער אַרבעטער-באַוועגונג.
גלייכצייטיק האָב איך געטראַכט, אַז מיין מפּלה איז נישט בלויז אַ פּערזענלעכע, אַז

אין קאן שטייט דער פארטיי-איינפלוס און קאנטראל. איך האב אונטער א האגל פון פינטלעכע צווישנרופן אנגעגריפן די אטאקירערס פון דער אפטרעטנדיקער פארוואלטונג מיט דער פוריע פון א יונגן אקס. ס'איז אנטשטאנען א געפילדער און א כאאס. דער פארזיצער איז נישט בכוח צו באהערשן די קאנפערענץ און ס'האט געדראגט די קאנפערענץ זאל אויפגעריסן ווערן.

די הילף איז געקומען אומדערווארט און פון א כמעט אומבאקאנטן מענטשן: פון די לעצטע רייען פונעם פארוואלטונג-צימער האט זיך דעהערט א שנידיקער אויסרוף: „וואס טוט זיך מיט אייך, חברים!?!“ אויף א באנק איז געשטאנען א ייד אין יידיש-טראדיציאנעלער קליידונג, מיט א שווארץ בערדל, מיט העוויות און זשעסטיקולאציעס פון א חסיד, און געדונערט: „וואס טשעפעט איר זיך צו דעם חבר און צו די חברים פון דער פארוואלטונג? איר זענט געלעגן נעכט אין די בעקערייען און געברענגט דאס ביסל ברויט צום פארטיילן די הונגעריקע ארבעטער און זייערע פאמיליעס? איר האט פארבראכט נעכט אין דער קיך, מ'זאל די קיך נישט באגבענען? ווער פון אייך איז געווען אזוי אויסגעשטעלט יעדע מינוט ארעס-טירט צו ווערן פון דער רוסישער אכראנע, ווי ס'זענען געווען די ביז איצטיקע חברים פון דער פארוואלטונג? שעמען מעגט איר אייך! די חברים, וואס האבן געשאפן די הילף-אינסטיטוציעס און זענען טעטיק געווען ביז איצט, וואלט מען געדארפט טראגן אויף די הענט, און איר זידלט זיי? א סוף זאל עס נעמען! שטעלט א צוטרוי-רעזאלוציע צום אפשטימען און לאמיר זען ווער ס'וועט האבן דעם מוט צו שטימען קעגן“.

דער ייד איז געווען אן ארבעטער ביי צוקערלעך אדער שאקאלאד, איינער פון די דעלעגאטן פונעם אקערשט-געשאפענעם דערנערונג-פאראיין און איינער פון די גרינדערס פונעם דאזיקן פאראיין. זיין רעדע איז געווען ווי א רעגן אין אן אנגע-היצטן און דושנעם טאג.

נאכן דערמאנטן ארבעטערס ארויסטריט איז די דיסקוסיע אוועק אויף גאר אן אנדערן דרך. די צוטרוי-רעזאלוציע איז איינשטימיק אנגענומען געווארן, קיינער האט נישט געשטימט קעגן. דער מאדוס צו ציילן אפגעהאלטענע שטימען איז נאך דעמאלט נישט פראקטיצירט געווארן.

די ליסטע מיט נעמען, וואס דער ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד האט געהאט צוגעגרייט, איז מיט געוויסע מאדיפיקאציעס אנגענומען געווארן. די ליסטע איז פארגרעסערט געווארן פון 27 ביז 33. ארויסגעפאלן זענען פון דער אריגינעלער ליסטע: אסתר די שניידעריין, בנימין וואלקער און דער אנארכיסט מרדכי שוסטער, אויף זיין ארט איז אריין דער אנארכיסט און געגריוועטער שוסטער אשר דזשאבאק. אין באשטאנד פון דער פארוואלטונג זענען אריין די הויפטקריי-טיקערס און אויך אבע פלוג.

פאר דערוויילן די קריטיקערס אין דער רעארגאניזירטער פארוואלטונג איז

ארויסגעטראגן וויקטאר שולמאן. זיין פארשלאג האט ער מאטיווירט אויף אזא אופן : אדרבא, זאלן די קריטיקערס אריינגיין אין דער פארוואלטונג. אליין מאכן די ארבעט בעסער, ווייניקסטנס צוהעלפן, אז די ווייטערדיקע טעטיקייט פון דער אנפירונג פון דער ווירטשאפט־אקציע זאל זיין טיכטיקער און מיט א גרעסערן דערפאלג. וויקטאר שולמאנס סטראטעגיע האט צושלאגן די מעגלעכקייט פון א באזונדערער ליסטע און געזיכערט די ווייטערדיקע העגעמאניע פון בונד אויפן ווירטשאפט־געביט אויף דער ווארשעווער יידישער ארבעטער־גאס. דער רעזולטאט פון וויקטאר שולמאנס סטראטעגיע איז אויך געווען דער, אז די הויפטקריטיקערס זענען שפעטער געווען בא־קאנטע בונדישע טוערס.

דאס געשפענסט, וואס האט געהויערט איבער דער קאנפערענץ און באדראט די העגעמאניע פון בונד אין די פון אים געשאפענע ווירטשאפט־אינסטיטוציעס, איז פארשוונדן, און פארביי איז דער קריזיס אינעם פאליטישן לעבן פון בונד אין די סאמע האניקטעג פון די בונדישע דערפאלגן.

יידישע ענינים

אויפן ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד זענען אין די חדשים זינט דעם אקופירן ווארשע דורך די דייטשן ביז מיין געצווונגענעם פארלאזן ווארשע, בא־האנדלט געווארן א רייע ענינים פון יידישן לעבן. אין זכרון זענען געבליבן דריי פון די ענינים : וולאדימיר מעדעמס עפנטלעכער ארויסטריט, די יידישע קולטור־באראטונג, און די פעטיציע פאר שולעס אין דער יידישער שפראך.

וולאדימיר מעדעמס ערשטער עפנטלעכער ארויסטריט אין דער יידישער שפראך, האט געפאדערט א סך מי, צייט און אנשטרענג. ס'איז פארשטאנען געווארן, אז דער דערפאלג אדער מיסדערפאלג פון מעדעמס ארויסטריט וועט נישט בלייבן אן א ווירקונג אין דער יידישער סביבה. דאס פראבלעם איז געווען, אויף וואס פאר אן עולם מ'קען זיך ריכטן, און ווי גרויס ס'וועט זיין די צאל צוהערערס. באשלאסן איז געווארן צו נעמען דעם זאל פון קאמינסקי־טעאטער אויף אבאזשנע־גאס, וואס האט אריינגענומען א 12 הונדערט באזוכערס.

די מעלדונג וועגן וולאדימיר מעדעמס רעפעראט אויף דער טעמע „די צוקונפט פון יידן און אסימילאציע“ האט ארויסגערופן א גרויסן אינטערעס אין אלע שיכטן פון דער יידישער באפעלקערונג. דאס טעאטער איז געווען איבערגעפאקט, מ'איז נישט געזעסן אויף קיין באזונדערע פלעצער, נאר צונויפגעדריקט ווי סארדינען אין א שאכטל. יעדעס פיצל פלאץ אין טעאטער איז געווען געפראפט. געשאצט האט מען

די צאל צוהערערס אויף 2000, און טראָן דער זומערדיקער היץ און דער ענגשאַפט האָט אין דער גאַנצע צייט פון מעדעמס אַנדערטהאַלבן-שעהדיקער רעדע געהערשט אַ שטילקייט, אַז מ'האַט געקענט הערן דאָס זשומען פון אַ פּליג. אַנוועזנדיק זענען געווען די קאַרפּנקעפּ פון דער ייִדישער געזעלשאַפטלעכקייט. די ייִדישע ליטעראַטור און זשורנאַליסטיק איז געווען כמעט אין פּולן צוזאַמענשטעל; די ציוניסטישע באַוועגונג — מיט ד"ר הינדעס, אַדוואַקאַט אַלשוואַנגער, אינזשעניר קלומעל; דער פּועלי-ציוניסטישער שטאַב אין זיין פּולן באַשטאַנד; אַזוי אויך דער ייִדישער סעקרעטאַר פון פּ.פּ.ס. לעוויצע בראַש מיט זייער הויפּט-אַנפירער, אַ פּאַליאַק, גושעך קאַוואַלסקי; אַ גרויסע צאַל לערערס, צווישן זיי גילינסקי און פּינעס, און אַ באַדייטנדיקע גרופּע אַסימילירטע אינטעליגענץ מיטן באַרימטן אַדוואַ-קאַט בערענסאָן און די ברידער קעמפּנער.

די אַוואַציעס, וואָס זענען מעדעמען געמאַכט געוואָרן בעת זיין אַרויסקומען אויף דער בינע און נאָכן סוף פּונעם רעפּעראַט, האָבן צעלייגט די ווענט פון טעאַטער. וואַלדימיר מעדעם גופּא האָט זיך אָבער נישט געפּילט איבעריק באַקוועם מיט זיין ערשטן עפּנטלעכן אַרויסטריט אין דער ייִדישער שפּראַך. געווען איז דאָס נאָך אַ ייִדיש אין מויל פון אַ „גוי“. ס'האַט אים געפּעלט זיין שפּעטער באַקאַנטע רייכע אידיאַמאַטיק, אָפּט מאַל — ווערטער, און ער האָט געמוזט זיך ווענדן צום פּאַר-זיצער וואַקטאַר שולמאַן מיט דער פּראַגע „קאַק סקאַזאַט פּאַ יעוורעסקי?“, רעדוצירט שפּעטער צו דער פּראַגע „קאַק סקאַזאַט?“, און געבליבן ביים פּראַגעוואַרט „קאַק?“, וואָס האָט אַרויסגערופן אַ געמיטלעכן שמייכל ביי די צוהערערס.

דעם אינהאַלט פון וואַלדימיר מעדעמס רעפּעראַט איז מיר שווער צו רעסטאַוו-ירן. ס'געדענקט זיך, אַז מעדעם האָט זיך באַמיט צו געבן זיינע רייד אַ מאַטערי-יאַליסטישן אונטערשלאַק, און איינער פון די אַרגומענטן קעגן אַסימילאַציע איז גע-ווען, אַז עס הייבט זיך אָן צו אַנטוויקלען אַ שיכט ייִדישע לערערס, וועלכע וועלן זיין מאַטעריעל פּאַראַינטערעסירט אין דער ייִדישער שפּראַך און ווערן אַ באַריערע קעגן אַסימילאַציע.

וועגן מעדעמען ווי אַ פּערזאָן און אויך וועגן דעם רעפּעראַט ווי אַ רעפּעראַט איז נישט געווען קיין מיינונג-פּאַרשידנקייט. אַלע האָבן אַנערקענט, אַז מ'האַט צו טאָן מיט אַ פּערזענלעכקייט, מיט אַ מענטש, וואָס קען און ווייס ווי אַזוי צו קאַנ-סטרוירן אַ רעפּעראַט, ווי אַזוי צו רעדן און צו האַלטן געשפּאַנט די צוהערערס. אַ ליידנשאַפטלעכע דיסקוסיע האָט אַרויסגערופן דער אינהאַלט פון רעפּעראַט. אַלע אַן אויסנאַם ריכטונגען אינעם ייִדישן געזעלשאַפטלעכן לעבן האָבן אויף פּאַר-שיידענע אופּנים, צוליב פּאַרשיידענע מאַטיוון, און מיט פּאַרשיידענע אַרגומענטן דערווידערט און קריטיקירט דעם אינהאַלט און די אַרגומענטאַציע פון מעדעמס רעפּעראַט. פּאַר די ציוניסטן איז דאָס געווען אַ צו גרויסע אַפּאַלאַגיע פון דער ייִדישער שפּראַך; דער ייִדישיסטיש-נאַציאָנאַליסטישער טייל האָט געמאַכט דעם

פארווהרף צוליבן קנאפן יידישן אינהאלט; פאר די אסימילאטאריש-געשטימטע איז דאס געווען נאציאנאליזם, און פארן יידישן סעקטאר פון פ.פ.ס. לעוויצע איז דאס געווען נאציאנאליזם און א מאנגל פון פראלעטאריש-סאציאליסטישע עלעמענטן. די לעצטע צוויי פארווהרפן: נאציאנאליזם און א מאנגל פון סאציאליסטישע עלעמענטן האט אויך געהאט אן אפגאנג אינעם בונדישן פארטייאקטיוו און געקומען צום אויסדרוק אויך אויפן ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד.

אויפן בונדישן פארטייקאמיטעט האבן זיך אויסגעטיילט דריי צדדים. פארטיי-דיקערס פון מעדעמס רעפעראט; וויקטאר שולמאן, סעמיאן, יוסף באסאק און איך; קעגנערס, מיטן מאטיוו, אז דער אינהאלט פונעם רעפעראט איז געווען צו נאציאנאליסטיש; יוזעף און דוד מייער, און קריטיקערס מיטן ארגומענט פון מאנגל פון פראלעטאריש-סאציאליסטישע עלעמענטן; יאנעק-יאנקעלעוויטש, משה סטאליאר, אסתר די שניידערין און בנימין וואלקער.

אין די שפעטערדיקע יארן איז פאר מיר קלאר געווארן, אז מיין אפשצונג פון מעדעמס דערמאנטן רעפעראט איז געווען א פעלערהאפטע, אז דער רעפעראט איז אין יעדער הינזיכט געווען דער שוואכסטער פון די אומצאליקע עפנטלעכע ארויס-טרעטונגען פון וואלדימיר מעדעם, וועלכע זענען מיר געווען באקאנט.

אין דער יידישער סביבה האט וואלדימיר מעדעם ערשטער עפנטלעכער ארויסטריט אין דער יידישער שפראך — טראץ דער פארשידנארטיקער קריטיק — געמאכט א גרויסן רושם. דער דאזיקער ארויסטריט איז געווען די וויזיט-קארטע פון בונד צו דער אלגעמיינער יידישער געזעלשאפטלעכקייט, און אינעם יידישן געזעל-שאפטלעכן לעבן האט מען זיך אנגעהויבן רעכענען מיטן בונד, ווי מיט א וויכטיקן צד.

דער בונד האט געקריגן אן איינלאדונג אנטויל צו נעמען אין א באראטונג וועגן יידישע קולטור-ענינים אין די געענדערטע באדינגונגען פון דער דייטשישער אקא-פאציע.

ווער ס'זענען געווען די אינציאטארן און די אינזשענירן פון דער באראטונג — געדענקט זיך נישט. ווארשיינלעך איז עס געקומען מצד די ציוניסטן.

דער ענין האט אויפן ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד ארויסגערופן א היציקע דעבאטע און צעטיילט די קאמיטעט-מיטגלידער אין צוויי גלייכע גרופעס פון אנהענגערס און קעגנערס. די אנהענגערס: וואלדימיר מעדעם, וויקטאר שולמאן, סעמיאן, יוסף באסאק און הערשל מעטאלאוויץ; די קעגנערס: יוזעף, דוד מייער, יאנעק-יאנקעלעוויטש, משה סטאליאר און אסתר די שניידערין; דער עלפטער קא-מיטעט-מיטגליד, בנימין וואלקער, האט זיך געוואקלט צווישן די צדדים.

מורא האבנדיק, אז זיין שטאנדפונקט פאר א פרינציפיעלן אנטויל אין אזא אנפירונג וועט בעת אן אפשטימונג דורכפאלן, און אז יוסף באסאק און איך וועלן אפשר שטימען מיט די קעגנערס, האט וואלדימיר מעדעם געמאכט א פשרה-פאר-

שלאג: בונד באטייליקט זיך אין דער באראטונג ווי אן אבסערוואטאר; די בונדישע דעלעגאציע האט דאס רעכט אויפן ארט צו באשליסן, צי זי זאל מאכן וועלכע ס'איז דערקלערונג אדער באטייליקן זיך אין די דעבאטעס; די דעלעגאציע זאל זיך א גרעסערע און באשטיין פון מיטגלידער פונעם „פוילישן קאמיטעט“, שטאטישן פארטייקאמיטעט און פון פארטייזשן און פראפאראיינישן אקטיוו. מעדעמס פאר- שלאג איז מיט א באדייטנדיקער מערהייט אנגענומען געווארן.

פון די אנטוויילנעמערס אין דער קולטור-באראטונג געדענקען זיך פאלגנדיקע מענטשן: ד"ר הינדעס, אינזשעניר קלומעל, אדוואקאט אלשוואנגער, העשל פארב- שטיין — מצד די ציוניסטן; מצד די פועלי-ציון: ישראל רייכמאן (ישראל וועשער), יצחק לעוו, שקלאר, פאלא בער; פון די ס.ס.: מיזלער (אדער מייזנער); די לערערס פינעס, גילינסקי; די שרייבערס נאמבערג, נח פרילוצקי, הלל צייטלין, סטופניצקי, ב. יאושוזן. די בונדישע דעלעגאציע איז באשטאנען פון וולאדימיר מעדעס, יוזעף, דוד מייער, גרשון זיבערט, נאכעמאזן, וואלאך, יאנקע-יאנקעלעוויטש, יוסף באסאק, מרדכי פייגמאן, יחיאל ניימאן, חנינא קראמארסקי, לעוויט און הערשל מעטא- לאוויץ.

געעפנט די באראטונג האט אדוואקאט אלשוואנגער מיט א לענגערער רעדע וועגן די צילן און אויפגאבעס פון דער אליידישער קולטור-באראטונג און מיט א דערקלערונג, אז די איניציאטארן זענען בפיוון נישט געקומען מיט קיין צוגעריי- טער טאג-ארדענונג. נאך די וואלן פון א פארזיצער וועלן די באטייליקטע אין דער באראטונג מאכן פארשלאגן פאר א טאג-ארדענונג.

תיכף נאך אלשוואנגערס דערעפענונג-רעדע און נאך פארן אויסוויילן א פאר- זיצער, האט דוד מייער געמאכט א דערקלערונג, אז בונד באטייליקט זיך בלויז ווי אן אבסערוואטאר, וועט זיך נישט באטייליקן נישט אין די וואלן פון א פארזיצער, נישט אין באשטימען די טאג-ארדענונג, און לאזט זיך איבער פרייע הענט יא אדער נישט צו באטייליקן זיך אין דער דעבאטע.

פון די צוויי קאנדידאטן, אלשוואנגער און פרילוצקי, איז אלשוואנגער אויסגע- וויילט געווארן פאר פארזיצער. די טאג-ארדענונג איז געווען אן אנגעשוואלענע און די דעבאטע — א כאאטישע. די בונדישע דעלעגאציע האט מיט א געוויסער שאנדפרייד זיך צוגעהערט און צוגעקוקט צום גאנג פון דער דעבאטע.

אין גאנג פון דער דיסקוסיע האט גרשון זיבערט געמאכט א דערקלערונג וועגן דער בונדישער שטעלונג צו די ענינים פון יידישער שפראך און קולטור. די שרייבערס, פועלי-ציון און ס.ס. האבן זיך אנגעהויבן דערנענטערן צו דער בונדי- שער פארזיצע און ס'האט אויסגעזען, אז זיי וועלן קענען קומען צו א געוויסן אויס- גלייך פאר א געמיינזאמער פלאטפארמע. אלשוואנגער האט אנגעהויבן מאניפולירן ווי א פארזיצער נישט צו דערלאזן צו קיין פאראייניקטער רעזאלוציע פון די דער- מאנטע גרופעס.

מיט א מאל האט זיך וואלדימיר מעדעם אויפגעשטעלט אין זיין גאנצער הייך, מיט א שארפער שטים פארלאנגט א ווארט צו דער געשעפט-ארדענונג און געלערנט א פרשה פארלאמענטאריזם דעם פארזיצער — אז ס'איז אים פינצטער געווארן אין די אויגן. מעדעםס ארויסטריט האט עלעקטריזירט די פארזאמלטע, אלשוואנגער האט זיך בלייך פארענטפערט, אבער ווייטער ממשיך געווען מיט זיינע קונצן. דאן האט מעדעם געמאכט א דערקלערונג, אז אויב דער פארזיצער וועט נישט תיכף באזייטיקט ווערן, פארלאזט דער בונד די באראטונג צוליב טעמים פון געזעלשאפט-לעכער עטיק. א רייע דעלעגאטן האבן דערקלערט, אז זיי סאלידאריזירן זיך מיט מעדעמען, און דער סוף איז געווען, אז אלשוואנגער האט פארלאזט זיין פלאץ און העשל פארבשטיין האט איבערגענומען דעם פארזיץ. דער רעזולטאט פון דער באראטונג איז געווען, אז די בירגערלעכע ציוניסטן האבן די באראטונג אראפגעריסן איידער ס'זענען געשטעלט געווארן די רעזאליציעס צום אפשטימען.

נאך דער דערמאנטער באראטונג האט נאָמבערג געשריבן, אז די יידישע ארבע-טער זענען דורכן מויל פון וואלדימיר מעדעם רעדעוודיק געווארן, אז מעדעם שטעלט מיט זיך פאר א פערזענלעכקייט פון א קאליבער, וואס קיין אנדערן זאץ פארמאגט נישט די איצטיקע יידישע געזעלשאפטלעכקייט, אז זינט דעם טויט פון י. ל. פרץ האט די יידישע געזעלשאפט ווידער באקומען א פיגור פון אן אומגעווענער עטישן הויך, מיט וועלכן מען וועט זיך מוזן רעכענען.

דער פארלויר פון דער יידישער קולטור-באראטונג איז געווען א מאטעריאל פאר א הייסער דיסקוסיע אויפן ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד. וואלדימיר מעדעם האט אויף א שארפן אופן קריטיקירט די האנדלונג פונעם פארטייקאמיטעט, און באזונדערס שטארק אנגעגריפן יוזעפן, פארווארפנדיק אים, אז ער האלט זיך ביי די פאלעס פון א פארגאנגענער צייט. ער האט געמאכט דעם אויספיר, אז אויב דער ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד וואלט געווען באשלאסן אקטיוו זיך צו באטייליקן אין דער באראטונג, וואלט די ערשטע יידישע קולטור-באראטונג אין די געענדערטע פאליטישע באדינגונגען געהאט אן אנדער פנים. די מערהייט וואלט זיך געווען געשטעלט אויף דער בונדישער פאזיציע, אדער זייער נאָענט צו איר, אין יידישע קולטור-ענינים. דער בונד וואלט געקענט ווערן דער אידעאלאגישער טאָגעבער אויפן קולטור-פראַנט אין דער יידישער סביבה.

קיין באשלוסן פון א פרינציפיעלן כאַראַקטער זענען אין שייכות מיט דער יידישער קולטור-באראטונג נישט אנגענומען געווארן. זיי האבן זיך קאָנצענטרירט ארום דעם ענין פעטיציע.

דער פעטיציע-פראַיעקט איז געווען דאָס שאַרפסטע און קאָנטראַווערסיאַלסטע פראַבלעם, וואָס די יידישע אַרבעטערשאַפט אין וואַרשע האָט געהאַט צו לייזן זינט דעם אַקפירן וואַרשע דורך די דייטשן.

באשטאנען איז דער פעטיציע-פראיעקט אין אט וואס: ווענדן זיך צו דער דייטשישער אקופאציע-מאכט זי זאל דערלאזן עפענען יידישע שולעס מיט דער יידישער אונטערריכט-שפראך. די ווענדונג זאל געמאכט ווערן אין נאמען פון די טויזנטער יידן, וועלכע וועלן זיך אונטערשרייבן אויפן טעקסט פון דער פעטיציע. ווער ס'האט דערפונדן דעם פעטיציע-פראיעקט, וולאדימיר מעדעם, נח פריי-לוצקי, נאמבערג, אדער עמעצער אנדערש — בין איך נישט אומשטאנד צו זאגן. וולאדימיר מעדעם איז געווען דער קעמפער פארן דאזיקן פראיעקט אין דער יידישער ארבעטער-סביבה און דעם קאמף זיינעם האט ער דערפירט צו א נצחון. ווען דער פעטיציע-פראיעקט איז באהאנדלט געווארן אויפן ווארשעווער פאר-טייקאמיטעט פון בונד, האט ער ארויסגערופן א ליידנשאפטלעכע דיסקוסיע. די דיסקוסיע האט ארומגענומען א ברייטע גאמע פון פראבלעמען:

צי איז די פעטיציע נישט קיין אנערקענונג, אז די אקופאציע-מאכט איז די לעגאלע רעגירונג און זי, און נאר זי, האט דאס רעכט צו באשטימען און צו רעגולירן דאס פאליטישע און געזעלשאפטלעכע לעבן?

צי איז א פעטיציע א ריכטיקע פארעם פון א פאדערונג, וואס איז מסוגל צו ברענגען א פאזיטיוון רעזולטאט אין די באדינגונגען פון דער דייטשישער מילי-טערישער אקופאציע?

אין פאל ווען די אקופאציע-מאכט וועט אפוארפן די פעטיציע אדער נישט ענטפערן אויף דער ווענדונג — וועלכע זענען די וויטערדיקע שריט? וואס פאר א מיטלען קענען אנגענומען ווערן צו צווינגען די מאכט זי זאל די פעטיציע בא-פרידיקן?

צי איז דער קאמף פאר א שולע אין דער יידישער אונטערריכט-שפראך אזא ענין, וואס בינדט נאציאנאל די גאנצע יידישע באפעלקערונג?

ווי אזוי וועט מען דארפן האנדלען, אויב די ציוניסטן וועלן זיך ווענדן מיט א צווייטער פעטיציע פאר העברעי'ש ווי די אונטערריכט-שפראך און ס'וועט זיי געלונגן גען צו ווערבירן א גרויסע און אפשר נאך א גרעסערע צאל אונטערשריפטן? וועגן וואס פאר א שולע וועט זיך האנדלען אין דער פעטיציע? די חדרים פירן דאך זייערע לימודים אין דער יידישער שפראך.

צי איז דער קאמף פאר א וועלטלעכער שולע אין דער יידישער אונטערריכט-שפראך אן אויסשליסלעך יידישער ענין, אדער אן ענין, וואס גייט אויך אן דער פוילישער פראגרעסיווער געזעלשאפטלעכקייט? אויב יא, פאר וואס פירן די קאמ-פאניע ווי א יידישע אן דעם אנטויל פונעם נאענטסטן פארבינדעטן — דעם סאציאל-ליסטיש געשטימטן טייל פונעם פוילישן ארבעטער-קלאס?

צי איז דער קאמף אין דער פארעם פון א פעטיציע א רעוואלוציאנער-סאציאל-ליסטיש קאמפמיטל?

צי איז א געמיינזאמער קאמף מיט די יידישע בירגערלעכע עלעמענטן נישט

קײן פּאָליטיק פּון „גײן אַ שטיקל וועג צוזאַמען“ — אַ ייִדישע ווערסיע פּון דער בורגפּרידן־פּאָליטיק?

דאָס זענען געווען פּראַבלעמען, וואָס יעדע איינע פּון זײ איז אָנגעלאָדן געווען מיט פּאָליטישן דינאַמיט.

די חילוק־דעות וועגן די אויסגערעכנטע און נישט־אויסגערעכנטע פּראַבלעמען, די אַרגומענטן, ווער ס׳האַט דעם אָדער יענעם אַרגומענט באַנוצט און ווי אַזוי ער האָט אים באַנוצט — וואָלטן געקאָנט דינען ווי אַ מאַטעריאַל פּאַר אַ פּרק געשיכטע. דאָ וועל איך נאָר פּאַרצײכענען עטלעכע פּרטים פּון אַ מעמאָרין־כאַראַקטער.

אין גאַנג פּון דער דיסקוסיע וועגן פעטיציע־פּראַיעקט, האָבן אויפן וואַרשע־ווער פּאַרטי־קאָמיטעט פּון בונד זיך פּאַרמירט צוויי גרופּעס: אָנהענגערס און קעגנערס. די אָנהענגערס זענען באַשטאַנען פּון די אינטעליגענטן וואָלדימיר מעדעם, וויקטאָר שולמאַן און סעמיאָן, און פּון די אַרבעטער יוסף באַסאַק און הערשל מעטאַ־לאַוויץ. די קעגנערס — פּון די אינטעליגענטן יוזעף און דוד מייער, און פּון די אַרבעטער יאַנעק־יאַנקעלעוויטש, אסתר די שניידערין און בנימין וואַלקער. משה סטאַליאַר האָט זיך געוואַקלט. היות אַזאָ ענין קען נישט דעצידירט ווערן מיט אַ קליינער מערהייט, איז באַשלאָסן געוואָרן צו רופן אַ גרעסערע פּאַרטי־באַראַטונג פּון העכערן פּאַרטי־אַקטיוו און די „שטרױ“־אַפּשטימונג אויף דער באַראַטונג זאָל דינען פּאַר אַן אַנטשיידענער אַפּשטימונג אויפן פּאַרטי־קאָמיטעט פּון בונד.

דער הויכער ניוואַ פּון דער דיסקוסיע אויף דער באַראַטונג האָט מיך ממש געפלעפט. צום ערשטן מאל האָב איך זיך געפונען אויף אַ בונדישער פּאַרטי־מסיבה, וואָס איז געשטאַנען העכער פּון מײנע דעמאָלטיקע גייסיטיקע און פּאָליטישע קוואַ־ליטעטן. דער גוטער טעם פּון דער באַראַטונג ליגט מיר נאָך אין מויל. דער רעזול־טאַט פּון דער באַראַטונג איז געווען, אַז אַ ריזיקע מערהייט האָט זיך אַרויסגעזאָגט פּאַר מעדעם שטאַנדפּונקט.

די צעטיילונג פּון די שטימען פּון די באַטייליקטע אין דער באַראַטונג איז געווען אַן אויגנרייסנדיקע. פּמעט אַלע אינטעליגענטן, צווישן זײ: דזשיסלאָוו מושקאַט, גרשון זיבערט, וואָלדיסלאָוו נאַכעמזאָן, יוזעק ראַטנער, נאַטאַן שאַפּראָן, מאיר וואַסער און אַנדערע זענען געווען מיטן קעגנערישן צד. בלויז צוויי פּון די אינטעליגענטן, מיכעלזאָן און דער לערער נוישטאַדט, און פּמעט אַלע אַרבעטער, צווישן זײ: מרדכי פּייגמאַן, חנינאַ קראַמאַרסקי, יחיאל ניימאַן, הענעך בראַנזאָוויק, לייבוש טוכמאַכער, לעוויט, אַבע פּלוג, ליטוואַק און אַ רײע אַנדערע זענען געווען מיט מעדעם צד. דער רעזולטאַט פּון דער באַראַטונג איז געווען, אַז אויף אַ זיצונג פונעם וואַרשעווער פּאַרטי־קאָמיטעט האָבן צוויי קאָמיטעט־מיטגלידער, משה סטאַ־ליאַר און בנימין וואַלקער, זיך אָפּגעהאַלטן פּון שטימען און מעדעם שטעלונג האָט געזיגט מיט 5 קעגן 4 שטימען, בײַ 2 אָפּגעהאַלטענע.

אַ פּראַבלעם איז שפּעטער געווען ווער ס׳זאָל מצד בונד אַרויסטרעטן אויפן

מיטינג, וואָס ווערט גערופן אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פעטיציע-קאַמפּאַניע. אַז מעדעם וועט זיין דער הויפט־רעדנער — איז קיין פּראָגע נישט געווען. געהאַנדלט האָט זיך וועגן אַ צווייטן רעדנער, אַן אַרבעטער. אַוורעמל שטריקער איז שוין דעמאָלט אין וואַרשע נישט געווען. צווישן די מיטגלידער פונעם פּאַרטיי-קאַמיטעט בין איך שוין דעמאָלט געווען פּאַררעכנט פּאַרן בעסטן מאַסן-רעדנער. מיין עלטער האָט אָבער נישט געפּאַסט צו אַזאַ מין אַרויסטריט. נאָך לאַנגע וויפּוחים איז באַשלאָסן געוואָרן אַברהם ראַטשפּאַן זאָל זיין דער צווייטער בונדישער רעדנער.

ווי אַזוי ס'זענען געמאַכט געוואָרן די ווייטערדיקע צוגרייטונגען, דער פּאַרלוין פון מאַסן-מיטינג, אויף וועלכן ס'האַבן גערעדט מעדעם, פּרילוצקי, אַברהם ראַט-שפּאַן און אַנדערע, ווי אַזוי ס'איז צוגעגאַנגען די פעטיציע-קאַמפּאַניע בכלל און מיט וועלכע רעזולטאַטן — איז נישט פּאַר מיר צו שרייבן. אין דער צייט פון דער פעטיציע-קאַמפּאַניע בין איך אַרעסטירט און אַרויסגעשיקט געוואָרן קיין דייטשלאַנד.

בעת מיין געפינען זיך אין דייטשלאַנד, פון סוף דעצעמבער 1915 ביז זומער 1918, ווען דער פּראָצעס פון מיין פּאָליטישער אַנטוויקלונג איז געגאַנגען מיט אַ שטאַרקערן טעמפּאַ, און האָט זיך אַנגעטראָפּן מיט פּראָבלעמען, וואָס האָבן געהאַט אַ שייכות מיט דער פעטיציע-אַקציע — בין איך געקומען צום אויספיר, אַז מיין פּאַרנומענע שטעלונג, דאָס זיין איינער פון מעדעמס הויפט-אָדיוטאַנטן און פּאַר-טיזאַנער פון דער פעטיציע-אַקציע, איז אין די דעמאָלטידיקע באַדינגונגען געווען אַ גרויסער פּאָליטישער פעלער. אַז די נעגאַטיווע שטעלונג צו אַזאַ מין אַקציע, וואָס ס'האַבן פּאַרנומען יאַנעק-יאַנקעלעוויטש אויפן וואַרשעווער פּאַרטיי-קאַמיטעט פון בונד און מאיר וואָסער אויף דער דערמאַנטער באַראַטונג, איז געווען אַ ריכטיקע. איך זאָג: יאַנעק-יאַנקעלעוויטש און מאיר וואָסער, מחמת זייער שטעלונג איז מאַטיווירט געווען מיט אַרגומענטן פון אַ רעוואָלוציאַנער-סאָציאַליסטישן כאַראַקטער אַנטשפּרעכנדיק צו יענער צייט און נישט געהאַט קיין שמץ אַסימילאַטאָריזם. מיט וואָס ס'זענען געווען אַנגעשטעקט די אַרגומענטן פון די קעגנערס אַלאַ יוזעף, דוד מייער, מושקאַט און אַנדערע, און נישט מיט קיין שמץ פונעם ראַכטישן צוגאַנג צום דעמאָלט צאַפּלדיקן פּראָבלעם פון פּוילנס מלוכישער אומאַפהענגיקייט (וועגן דעם וועט מיר נאָך אויסקומען צו שרייבן), מיט וועלכע ס'זענען געווען אַנגעשטעקט די אַרגומענטן פון גרשון זיבערט און יוזעק ראַטנער.

אין דער געשיכטע פון מיין פּאָליטישער טעטיקייט דאַרף מיין שטעלונג צו דער פעטיציע-אַקציע אין 1915 געשטעלט ווערן אויף דער דעביט-קאַנטע.

די קזשיוויצקי-קאנפערענצן

נאכן אריינקום פון די דייטשן קיין ווארשע איז פראפעסאר לודוויג קזשיוויצקי ארויסגעטראטן מיט זיינעם א פראיעקט וועגן אן ארבעט-אינספעקציע. פדי צו רעאליזירן זיין פראיעקט, האט קזשיוויצקי גערופן קאנפערענצן מיט דער באטייליקונג פון אלע אן אויסנאם גרופירונגען, וואס זענען בשעתו געווען טעטיק צווישן די ארבעטער אין ווארשע — פוילישע און יידישע.

די קאנפערענצן פלעגן פארקומען אין די זאלן פונעם ווארשעווער מאגיסטראט, מיינסטנס — אינעם גרויסן קאנפערענץ-זאל. באטייליקט האט זיך דאס שמן-זית פון דער ארבעטערשאפט אין ווארשע, די פני און דער אקטיוו.

אויף די דערמאנטע קאנפערענצן זענען דירעקט און מיינסטנס אומדירעקט באהאנדלט געווארן די אקטועלע פראבלעמען פון יענער צייט, בעיקר דאס פראבלעם פון דער מלחמה און די אקציע פון דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי — רעוואלוציאנערע פראקציע און זייערע שותפים צו מאביליזירן ארבעטער אין די פילסודסקי-לעגיאנען.

די קזשיוויצקי-קאנפערענצן זענען בשעתו געווען א שם-דבר אויף דער ארבעטער-גאס אין ווארשע. מען האט זיי גערופן דער „קליינער ארבעטער-פארלאמענט“. דאס באטייליקן זיך פון אן אקטיוויסט אין די קאנפערענצן איז באטראכט געווארן פאר א גרויסער געזעלשאפטלעכער און פארטיי-זוכיה.

אויף די קזשיוויצקי-קאנפערענצן האבן זיך געשאפן צוויי לאגערן: דער סאציאליסטישער אנטים-מלחמה-לאגער: ביידע סעקטארן פון ס.ד.ק.פ.ל., פ.פ.ס.ל-לעוויצע און בונד, וועלכע האבן געבילדעט א פאליטיש-טעכנישן בלאק אונטערן נאמען „סאציאליסטישע פאראייניקונג“ און איז אויך געשטיצט געווארן פון פועלי-ציון און ס.ס. דער צווייטער לאגער איז באשטאנען פון פ.פ.ס.ל-פראקציע, פון דער נאציאנאלער ארבעטער-פארטיי (נ.פ.ר.) און פון די קריסטלעכע דעמאקראטן (כאדעקעס). דער דאזיקער לאגער האט זיך גערופן „קאנצענטראציע פאר פאזיטיווער ארבעט“. די רעפרעזענטאנטן פונעם סאציאליסטישן בלאק זענען געווען זאשקא אונ-שליכט, טוטאיעוויטש-ריבאצקי, גזשעך-קאוואלסקי און גרשון זיבערט. דער פאקטישער פירער פונעם סאציאליסטישן בלאק און די וויכטיקסטע פיגור אויפן פארום פון די קאנפערענצן איז געווען זאשקא אונשליכט. די „קאנצענטראציע“ איז אנגעפירט געווארן פון איינעם מיטן נאמען באומגארטען, א זייער פעיקער יונגער פראקטישער טוער, און פון אן אלטן דערפארענעם טוער, אן ארבעטער אין די שטאטישע אנשטאלטן — זיין נאמען האב איך ליידער פארגעסן.

די ביידע לאגערן זענען זיך שארף פונאנדערגעגאנגען און ביטער באקעמפט. די „זיעדנאטשעניע“ איז געווען קעגן קזשיוויצקי-פראיעקט און איז ארויסגעטראטן סיי קעגן פראיעקט און סיי קעגן קזשיוויצקי פערזענלעך, ווי דעם אויטאר פונעם

פראיעקט. די "קאנצענטראציע", מיט די פראקעס בראש, זענען געווען פארן פראיעקט.

די סיבות און די מאטיוון פון דער קעגנערשאפט מצד דער "זיעדנאטשעניע" געדענק איך נישט גענוי, ווארשיינלעך האט זיך עס געהאנדלט וועגן דער קאנטראל, וואס די דייטשישע אקופאציע-מאכט האט געזאלט האבן איבער דער ארבעט-אינ-ספעקציע, און, ווי מיר דוכט זיך אויך, וועגן א פאליטישער סאנקציע פאר דער דייטשישער אקופאציע-מאכט, מיט וועמען די פראקעס זענען דעמאלט געווען ענג פארבונדן.

צו איינער פון די קזשיוויצקי-קאנפערענצן אין נאוועמבער 1915 האט זיך דער סאציאליסטישער לאגער ספעציעל געגרייט. פון די רעדנערס אויף דער געגעבענער קאנפערענץ זענען מיר געבליבן אין זכרון די רעדעס פון זאשא אונשליכט און פון גרשון זיבערט. באזונדערס געדענק איך די רעדע פון זיבערט, וואס איז געהאלטן געווארן אין דעם אייגנארטיקן זיבערט-סטיל — מיט א טרערעלע. זיבערט האט פארגעווארפן פראפעסאר לודוויג קזשיוויצקי, און מיט זיין אקציע האט קזשיוויצקי א תל געמאכט צו זיין גלאריע ביי דער פראגרעסיווער יוגנט און צווישן דער סא-ציאליסטישער אינטעליגענץ.

גערעדט האט אויך א כאדעקישער רעדנער. דאס מאל איז דער רעדנער פון די כאדעקעס גראד נישט געווען קיין גלח. די רעדע פונעם כאדעק איז געווען ווי א פאמעניצע שמוץ אויף סאציאליסטן און יידן. צו מיין שטוינונג האט קיינער פון די סאציאליסטישע אנטיללעמערס נישט רעאגירט אויף דער רעדע פונעם כאדעק. ווען איך האב א פרעג געטאן די פירנדיקע בונדיסטן הלמאי זיי שווייגן, האב איך פון יאנעק-יאנקעלעוויטשן געקריגן א ביזן ענטפער: "נעם איין א שטומעניש און ליג איינגעלייגט".

א לענגערע וויילע האב איך מיט ציינקריצעניש זיך צוגעהערט צו דער כול-גאנטישער רעדע פונעם כאדעק. מיין געדולד האט משמעות געפלאצט, און איך האב אנגעהויבן שליידערן צום רעדנער וואס ס'איז מיר נאר געקומען אונטער דער האנט. די לעבן מיר זיצנדיקע בונדיסטן האבן מיד מיט פוח ארויסגעשלעפט פון זאל, בא-האגלט מיט פארוורפן און שטעכווערטער, און ווי א געשלאגן הינטל — איבערגעלאזט אין קארידאר. ווען איך בין צוריק אריין אין זאל איז די קאנפערענץ געווען אראפ-געריסן.

אין מיין דעמאלטדיקער פאליטישער אומדערפארנקייט האב איך נישט באגריפן, אז עס איז פאראן א סיטואציע ווען מען מוז קענען אויסהערן די גרעסטע און די געמיינסטע באליידיקונגען און שווייגן, פדי דורכן שווייגן דערגרייכן א געוויסן ציל, אדער נישט צו דערלאזן דעם שונא דערגרייכן זינס א ציל; אז די רעדע פון דעם כאדעק איז געווען א פלאגירטע, מיטן ציל אראפצורייסן די קאנפערענץ און דורך דעם שטערן דעם סאציאליסטישן אנט-מלחמה-לאגער — דורכצופירן די פלענער.

וואס ער האט זיך געשטעלט אויף דער געגעבענער קאנפערענץ, און אז מיט מיין האנדלונג בין איך געווען א ווערקצייג אין די הענט פונעם אַנטיסאָציאַליסטישן לאַגער. מיין האַנדלונג איז מיר נישט אַפּגעגאַנגען גלאַטיק. אַראָפּגייענדיק פון דער קאנפערענץ האָבן זאָשקאָ אונשליכט און אַ רייע אַנדערע דעלעגאַטן מיך אויסגע־שייגעצט מיט די האַרבסטע ווערטער. אויף אַ זיצונג פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד איז ביים שטענדיקן פונקט אויפן טאַג־אַרדענונג „פאַרשיידנס“, געווען אַן אונטערפונקט: „הערשל“. די רעדנערס האָבן פאַראורטיילט מיין אויפ־פירונג אויף דער קאנפערענץ און אַנגעוויזן אויפן שאַדן, וואָס איך האָב מיט מיין האַנדלונג געברענגט דעם סאָציאַליסטישן לאַגער. יוועף האָט מיר טאַטיש אַנגעדרייט די אויערן און מיך געמוסרט: „פע, ס'איז נישט שייך פאַר אַ בונדיסט, בפרט פאַר אַ מיטגליד פונעם קאָמיטעט פון בונד, ער זאל זיך אַזוי אויפפירן“. שולמאַן האָט מיט אַ פינגער געטיקעט יאַנעקן: „איר זעט, דאָס זענען אייערע יונגע באַלסעוויקעס“. צום מיינסטן האָט זיך געהיצט דוד מייער, וועלכער האָט נאָך רעכט נישט געהאַט אַנגעוואַרעמט דאָס בענקל פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד, אין ווע־מענס באַשטאַנד ער איז צוקאַפּטירט געוואָרן. אָבער קיינער פון די רעדנערס האָט נישט געמאַכט קיין קאָנקרעטן פאַרשלאָג, ווי אַזוי צו האַנדלען לגבי מיר. ערשט צום סוף פון דער דיסקוסיע האָט בנימין וואַלקער אַריינגעטראָגן אַ פאַרשלאָג מיך צו טאָדלען, און פאַר נישט דיסציפּלינירטקייט — אויסשליסן פונעם פּאַרטיי־קאָמיטעט. אין דער גאַנצער צייט פון דער דיסקוסיע האָבן איך אָבסערווירט די האַלטונג פון וואַלדימיר מעדעם. איך האָב געוואָסט, אַז פון זיין שטעלונג איז אין אַ גרויסער מאָס אָפּהענגיק דער אויסגאַנג פון דער דיסקוסיע, און כ'האַב מורא געהאַט, אַז זיין אורטייל וועט זיין אַ האַרבער. מעדעם האָט זיך אין דער דיסקוסיע נישט באַטייליקט. ערשט נאָך דעם ווען ער האָט געהערט דעם פאַרשלאָג פונעם לאַמען בנימין, האָט ער פאַרלאַנגט אַ וואָרט.

צו מיין איבערראַשונג האָט וואַלדימיר מעדעם געמאַכט אַ פּראָנאַטאַלע אַטאַקע קעגן דער בונדישער דעלעגאַציע און קעגן דעם גאַנצן סאָציאַליסטישן בלאַק פאַר דערלאַזן דעם כאַדעק כוליאַנגעווען. דער אינהאַלט פון מעדעםס רעדע איז געווען אומגעפער פּאָלגנדיקער: דער עווענטועלער געווינס פון דעם סאָציאַליסטישן לאַגער וואַלט געווען מינדערוויכטיק אין פאַרגלייך מיט דעם שאַדן פון דער רעדע, וואָס דער כאַדעק האָט געהאַלטן. אין קיין פאַל טאַרן נישט טאַלערירט ווערן קיין אַנטי־סאָציאַליסטישע און אַנטי־ידישע העצעס אויף אַרבעטער־פאַרומס. חבר הערשלאַס רעאַקציע איז געווען אַ נאַטירלעכע און אַ נייטיקע, און וואַלט זיין רעאַקציע געווען אַ מער ציוויליזירטע, וואַלט זי מסתמא געבראַכט די געווינטשענע רעזולטאַטן. ער האָט פאַרגעלייגט אַריבערצוגיין איבער דעם גאַנצן ענין צום טאַג־אַרדענונג.

ווען איך מאך איצט מיינע חשבונות און צי אונטער סך-הפלען פון די פאר-שיידענע פעריאדן, עטאפן און דערשיינונגען, וואס איך בין אדורכגעגאנגען און מיט וועלכע איך האב זיך באגעגנט אין די 50 יאר פון מיין פאליטישן און געזעלשאפט-לעכן לעבן, מאך איך, נאטירלעך, אויך דעם חשבון פון דער ראַלע וואס די היפער-טראַפיע פון טעמפעראַמענט האט געשפילט אין מיין לעבן, און דער סך-הכל איז בערך אַ פּאָלגנדיקער :

פון מיין פריסטער יוגנט האב איך געהאַט אַ ווידערווילן צו געמיינקייט, ניבול-פה און פּערזענלעכע קריגערייען. אין עלטער פון דרייצן יאר בין איך אַוועק פון מיין ערשטן לערן-מייסטער, מענדל לאַטאַוויטש, ביי וועמען איך האב צום ערשטן מאל אין מיין לעבן רעגלמעסיק געגעסן אַ זאַטן מיטאַג און אויך געקריגן יעדע וואָך אַ שיינע פּאַר גילדן טאַשנגעלט, בלויז דערפאַר, ווייל ער האַט זיך ברוטאַל באַצויגן צו זיין פרוי און זיין מויל מבוה געווען מיט ניבול-פה.

אין מיין לאַנגיאַריקן פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן קען איך זיך נישט דערמאָנען קיין איין פּאַל, איך זאַל אין מיינס אַ רעדע זיך דערלויבן צו באַנוצן מיט זידלערייען און מיאוסע רייד.

אמת, אין פּאָליטישן געפּעכט בין איך קיין צדיק נישט געווען. אויף דער טריבונע, אין דער פּאַלעמיק, אין מיינע האַנדלונגען, בין איך תמיד געווען קלאַר און אויסגעשפּראַכן, אין מיין אַרגומענטאַציע — אַפּט מאל שאַרף, אפּשר צו שאַרף, טייל מאל אַפּילו אַראַגאַנט און גיפטיק. אין אַ נויטפאַל האַב איך זיך אַפּילו באַנוצט מיט דעמאָגאַגיע און פּאַמפּלעט. אין דיסקוסיעס האַב איך געקענט אַ זאַג טאָן וועגן מעדעמען, אַדער דירעקט צו אים : „דער אינטערעס פון אַ הייפּל אינטעליגענץ גייט איך מער אָן ווי דער לעבנס-אינטערעס פון דער יידישער אַרבעטערשאַפט ; אויב איר וועט זיין אַ שטער פאַר דער רעוואָלוציע אין פּוילן, וועלן די יידישע אַרבעטער, און איך מיט זיי, זיך נישט וואַקלען אַרויסצוטערען קעגן איך אַפּילו מיט געווער ; די גרעסטע טובה, וואָס איר קענט טאָן דער יידישער אַרבעטערשאַפט, איז פאַר-שטעקן אייער גלענצנדיקע פּעדער אין טינטער פון פּאָליטיק און זי פון דאָרט מער נישט אַרויסנעמען, אויס דאַנקבאַרקייט וועלן איך די יידישע אַרבעטער שענקען די טייערסטע פּען און איר וועט מיט איר שרייבן וועגן ענינים פון קולטור און ליטע-ראַטור.“ ענלעכע אַזעלכע שאַרפע און נאָך שאַרפּערע אַריינזאָגעכצער האַבן ביי מיר נישט געפּעלט לגבי אַנדערע חברים, בפרט קעגן קעגנערס און שונאים, אָבער קיין מאל בין איך נישט געווען ווילגאַר, קיין מאל האַב איך זיך נישט באַנוצט קעגן אַן אַפּאַנענט, קעגנער און אַפּילו אַ שונא מיט מאַטיוון, אַרגומענטן און באַווייזן פון אַ פּערזענלעכן כאַראַקטער.

אויף וויפּל איך געדענק, זענען אין מיין פּאָליטישער און געזעלשאַפטלעכער קאַריערע געווען בלויז צוויי פּאַלן, ווען מיין טעמפעראַמענט איז אַוועק אויף קרומע וועגן און כּהאַב יאָרן לאַנג באַדויערט מיין נישט ריכטיקע האַנדלונג : איין מאל

קעגן וואלדימיר מעדעם, און א צווייט מאל — קעגן דעם פועלי־ציוניסטישן פירער ניר־ראפאלקעס. ביידע פאלן זענען געשען אין יאר 1919.

אויף א באראטונג פון בונד וועגן דער יידישער שפראך און יידישע קולטור־ענינים אין ווינטער 1919 האב איך אין מיין פאלעמיק מיט די „אסימילאטאָרן“ און אינטעליגענטן אין בונד, א זאג געטאָן צו מעדעמען: „וואָס טויגן די אַלע שיינע רייד, אַז די פּראַקטיק איז אַן אַנדערע. ווי האָט איר געהאַנדלט מיט אייער קינד? האָט איר מיט אייער קינד גערעדט יידיש, כאַטש איין וואָרט יידיש? איר האָט דאָך אייער קינד דערצויגן אויסשליסלעך אין רוסיש“ — מעדעמס איינציק קינד איז שוין נישט געווען צווישן די לעבעדיקע. נאָכן אַפּוואַגן דעם פיזימון האָב איך געפּילט, אַז כּיבין באַגאַנגען אַ נבלה, און אַז די עוולה וואָס כּיבין באַגאַנגען קעגן די מעדעמס איז פּון אַ קאַטעגאָריע, וואָס מען קען נישט און מ'דאַרף נישט מוחל זיין.

דער פּאַל ניר־ראַפּאלקעס איז געווען פּאַלגנדיקער:

בעת דער וואַל־קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער שטאַטראַט אין האַרבסט 1919 בין איך אַרויסגעטראַטן ווי דער אַפּענענט מצד בונד אויף אַ גרויסער וואַל־פּאַרזאַמלונג פון פועלי־ציון מיט ניר־ראַפּאלקעס ווי דער הויפּטרעדנער. בשעת מיין רעדן האָט זיך אין מיר צעהוליעט מיין טיפע שנאה צו דער נישט לאַנג פּאַרענדיקטער וועלט־מלחמה און מיין עקסטערעם־בונדישע ציונאָפּאָביע. אַנווייזנדיק דירעקט אויף ראַ־פּאלקעסן, האָב איך צו אים אַ געשריי געטאָן: „וואָס פּרײַער אַפּ אייערע הענט פּונעם בלוט, וואָס איר און אייערע פועלי־ציון מיט אייער יידישן לעגיאָן האָבן פּאַרגאַסן צוזאַמען מיט די אימפעריאַליסטן אין דער אימפעריאַליסטישער וועלט־מלחמה. ווי וואָגן די פועלי־ציון איינצואַרדענען אַרבעטער־ און פּאַלקס־פּאַרזאַמ־לונגען, און ווי וואָגט איר, אימפעריאַליסטישער לאַקיי, אַרויסצוטרעטן פּאַר אַרבע־טער און פּאַלקסמענטשן?“. אין זאַל איז אויסגעבראַכן אַ שרעקלעך געשלעג און די גיכע הילף האָט זיך געמוזט אַריינמישן.

בדרך פּלל האָט מיין איבערפּלוס פון טעמפּעראַמענט געשפּילט אַ פּאַזיטיווע ראַלע, געווען אַ גוטער סטימולאַטור אין מיינע אַקטיוויטעטן, מיך באַשירעמט אין שווערע טעג — און אַזעלכע האָבן מיר צום באַדויערן נישט געפּעלט — פון ייִאוש און אָפהענטיקייט, באַאיינפּלוסט מיך מוט און קוראַזש אין קאַמף פּאַר מיינונגען און שטעלונגען, וועלכע כּיהאַב געהאַלטן פּאַר ריכטיק און פּאַר האַנדלונגען, וואָס כּיהאַב געהאַלטן פּאַר גייטיק, נישט דערלאָזט צו מיין געמיט קיין שמץ ציניזם און ביליקן קאַריעריזם, מיך אַפּגעהיט פון ווערן איינער פון די ניוועלירנדיקע, כאַראַקטערלאָזע און קאַרוּמפּירטע סוביעקטן, וואָס די סטאַלינישע טעראַר־מאַשין האָט אַזוי ברוטאַל פּאַרמירט אויך אין פּוילן, און כּיהאַב ווערדיק אַפּגעהיטן מיין רעוואָלוציאָנער־סאַציאַליסטישן און נאַציאָנאַל־יידישן פּרצוף־פּנים.

אַבער אויך נישט ווייניק שאַדן האָט גורם געווען די היפּערטראַפּיע פון מיין טעמפּעראַמענט. מיין היציקייט, געפּאַרט מיט אַ מאַנגל פון טאַקט, איז נישט איין

מאָל געווען די סיבה פון אַ שטורמישער זיצונג און באַראַטונג אין בונד, קאָמבונד און אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג. האָט טאַרמאַזירט די לויפנדיקע אַרבעט, פאַרשאַרפט די עקזיסטירנדיקע קאָנפליקטן, געשאַפן נישט נייטיקע קאָנפליקטן און רייבונגען, פאַרערגערט די קעגנזייטיקע פּאָליטישע און פּערזענלעכע באַצונגען צווישן מיר מיט די אָנפירנדיקע פּאַרטי־אַרגאַנען, פּאַרטי־פירערס און חברים. ווען איך צי אונטער דעם חשבון און קאָנפראַנטיר די נעגאַטיווע און פּאָזיטיווע רעזולטאַטן פון דער היפּערטראַפּיע פון מיין טעמפּעראַמענט, איז ביי מיר נישטאָ דער מינדסטער ספק, אַז אין לעצטן סך־הכל האָבן אין איר די פּאָזיטיווע עלעמענטן געשפּילט אַ פּיל גרעסערע און וויכטיקערע ראַלע אין די 50 יאָר פון מיין פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן.

פּראַבלעמען, עפּיזאָדן, רכילות און לשון־הרע

די פּונאַנדערטיילונג אויף רעכטס און לינקס האָט אין דער וואַרשעווער בונדישער אַרגאַניזאַציע זיך אָנגעהויבן שוין אין די ערשטע טעג פון דער דייטשישער אַקוּ-פּאַציע, און באַקומען איר בולטסטן אויסדרוק אויפן וואַרשעווער פּאַרטי־קאָמיטעט פון בונד.

אינעם פּעריאָד פונעם צאַרישן מיליטערישן קריגסרעזשים האָבן די פּאָליטישע אונטערשיידן נישט שטאַרק זיך אָנגעזען. די באַדינגונגען האָבן נישט דערלויבט קיין לאַנגע זיצונגען און פאַרצויגענע דיסקוסיעס. מ'איז געווען קעגן דער מלחמה און מען האָט זיך נישט צו פּיל אַרײַנגעלאָזן אין מעריטאַרישע דיסקוסיעס.

די אַ ביסל פּרייערע באַדינגונגען אונטער דער דייטשישער אַקופּאַציע האָבן מעגלעכער געמאַכט צו פּרעציוזירן די אייגענע שטעלונג צו אינטערנאַציאָנאַלע, לאַ-קאַלע און ייִדישע ענינים, צו אידענטיפּיצירן אָדער צו דיפּערענצירן זיך מיט אַנ-דערע און פון אַנדערע, און ס'האַט זיך אָנגעהויבן די דיפּערענציאַציע אויף רעכטס און לינקס, אויף אַסימילאַטאַריש- און נאַציאָנאַליסטיש-געשטימטע.

די צעטיילונג אויף לינקס און רעכטס האָט זיך אָנגעהויבן מיטן ערשטן עפּנט-לעכן רעפּעראַט פון וויקטאָר שולמאַן אויף דער דעלעגאַטן־פאַרזאַמלונג מיטן ציל צו שאַפן די לעגאַלע פּראַפּעסיאָנעלע פּאַראַינען.

אין וויקטאָר שולמאַנס רעפּעראַט האָט זיך געפּונען אַ פּאַסוס מיט אַזאַ אינהאַלט : „די ייִדישע אַרגאַניזירטע אַרבעטערשאַפט דאַרף נישט זוכן קיין חטאים ביי די אַנדערע סאַציאַליסטישע פּאַרטייען. מיר האָבן נישט קיין גענויע ידיעות פאַר וואָס געוויסע סאַציאַליסטישע פּאַרטייען האָבן געשטימט פאַר די מלחמה־בודזשעטן פון ייערע רעגירונגען. באַזונדערס דאַרף מען זיין פּאַרוזיכטיק מיטן באַשולדיקן די

דייטשישע און די פראנצייזישע סאציאל-דעמאקראטיע. פאר די דייטשישע אַרבעטער מיט זייערע גרויסע פּאָליטישע, פּראַפעסיאָנעלע און אַנדערע אַרגאַניזאַציעס, פאַר וועמען די דייטשישע רעגירונג גופא האָט איינגעפירט טיילווייזע סאציאלע פּאַרזוי-כערונגען, איז נישט גלייכגילטיק די געפאַר פון פאַרלירן די מלחמה און אַ טייל דייטשלאַנד זאָל זיך געפינען אונטער אַ קאָזאַקישן קנוט. די פּראַנצייזישע אַרבעטער געדענקען נאָך גוט די פּרייסישע ברוטאָליטעטן נאָך זייער פאַרשפּילטער מלחמה אין די 70ער יאָרן און די ראַלע פון די פּרייסן ביים אונטערדריקן די פּאַרזויער קאַמונע. ערשט נאָכן פאַרענדיקן די מלחמה, אויף אַן אָפּן ווי די סאציאַליסטן ווילן — אַן זיגערס און אַן באַזיגטע, וועט מען קענען רעדן וועגן דער שולד פון אונדזערע ברידערלעכע פּאַרטייען“.

אויף דער דעלעגאַטן-פאַרזאַמלונג האָט קיינער נישט דערווידערט קעגן שולמאַנס איינשטעלונג, אָבער שוין ביים אַראַפּגיין פון דער פאַרזאַמלונג האָבן זיך אָנגעהויבן הערן שטימען פון קריטיק און אויף אַ זיצונג פונעם וואַרשעווער פּאַרטייקאַמיטעט פון בונד איז אויסגעבראַכן אַ שטורעם קעגן שולמאַנס פּאַרטיידיקן די סאציאַליסטישע מלחמה-אונטערשטיצערס.

נאָך אַ לאַנגער און אַ היציקער דיסקוסיע, אין וועלכער ס'האַבן זיך באַזונדערס אויסגעצייכנט מיט זייער קריטיק אַוורעמל שטריקער און יאַנעק-יאַנקעלעוויטש, האָט זיך דער פּאַרטייקאַמיטעט צעטיילט אויף צוויי טיילן: אַרבעטער און אינטעליגענץ. אַלע אַן אויסנאַם אַרבעטער, מיטגלידער פונעם פּאַרטייקאַמיטעט, האָבן זיך געפונען אויף לינקס און באַצייכנט געוואָרן פאַר פּראַ-באַלשעוויסטיש; די אינטעליגענץ האָט זיך געפונען אויף רעכטס, פּרייער וויקטאָר שולמאַן און סעמיאַן און דערנאָך אויך וולאַדימיר מעדעם, יוזעף און דוד מייער.

אַזאַ איז געווען די פּאַרטיילונג אין אַלע ענינים פון דער אינטערנאַציאָנאַלער און לאַקאַלער פּאָליטיק, ביים באַטראַכטן פּאָליטישע ענינים האָט מען נישט אין מאָל געקענט הערן מעדעמס אָן איראַנישע באַמערקונג: „אַזוי, אַזוי, יידישע אַרבע-טער, בונדיסטן — און באַלשעוויקעס, טאַקע אמתע באַלשעוויקעס!“ דער אַלטער (יוזעף) פּלעגט שאַקלען מיטן קאַפּ אויף לינקס און רעכטס, סאַרדאַניש שמייכלען אונטער די דיקע וואַנסעס און עטוואַס צוקן מיט די אַקסלען, אַ סימן פון שטאַרקער אינערלעכער אומצופרידנקייט. וויקטאָר שולמאַן האָט אויף זיין באַראַקטעריסטישן אָפּן געטיקעט מיטן ווייזפּינגער: „באַלשעוויקעס, נאַסטאַיאַסצע באַלשעוויקעס“, און דוד מייער האָט זיך צעשריגן: „ווילדע מענטשן זענט איר, נאָר משוגעים קענען אַזוי האַנדלען!“

אַנדערש איז געווען מיט יידישע ענינים, דאָ איז די פּאַרטיילונג שוין געווען אַן אַנדערע: דריי אינטעליגענטן — מעדעם, שולמאַן און סעמיאַן, און דריי אַרבעטער — אַוורעמל שטריקער, יוסף באַסאַק און הערשל מעטאַלאָויעץ. פון דער אַנדערער זייט, צוויי אינטעליגענטן — יוזעף און דוד מייער, און די אַרבעטער — יאַנעק-

יאנקעלעוויטש און אסתר די שניידעריין, און אין די מערסטע פאלן — אויך משה סטאליאר און בנימין וואלקער. אין דער היץ פון א דיסקוסיע האט נישט איין מאָל געטראָפן, אַז איין גרופע זאָל דער צווייטער פאַרוואַרפן טענדענצן פון אַסימילאַטאָ-רישקייט אָדער נאַציאָנאַליזם.

און לאַמיר דאָ אַגב־אורחא פאַרצייכענען, אַז אין די שפּעטערדיקע יאָרן, נאָך דער אַקטאָבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, זענען אַלע דערמאָנטע אַרבעטער־מיט־גלידער פונעם וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד געווען הייסע און דעצי־דירטע אָנהענגערס פון דער אַקטאָבער־רעוואָלוציע (אָורעמל שטריקער און יאַנעק־יאַנקעלעוויטש זענען פרי געשטאַרבן, אָורעמל אין 1918, יאַנעק אין 1919, די איבעריקע זענען אָוועק פון בונד). און פונקט אַזוי זענען די דערמאָנטע אינטעלי־גענטן געווען אויסגעשפּראַכענע קעגנערס פון דער אַקטאָבער־רעוואָלוציע.

וואָס שייך מיין נאַציאָנאַליזם האָט מיך די שולע „דייטשלאַנד“ היפּש אויסגע־ניכטערט. איך האָב זיך אויסגעלערנט פונאַנדערצוקלייבן צווישן נאַציאָנאַליקייט און נאַציאָנאַליזם, פאַרפעסטיקט מיין שטעלונג אין דער נאַציאָנאַלער פּראָגע בכלל און בנוגע די נאַציאָנאַלע רעכט און באַדערפענישן פונעם ייִדישן אַרבעטער־קלאַס און פון די ייִדישע פּאַלקסמאַסן בפרט, ווי אַן אינטעגראַלער טייל פון מיין סאָציאַליסטישער וועלט־אַנשוונג, און פאַרפאַנצערט געוואָרן קעגן נאַציאָנאַליסטישער פּראָזעאַלאַגיע און היפּערטראָפיע פון נאַציאָנאַליזם. נאָך מיין צוריקקום פון דייטשלאַנד, הגם כ־האָב פאַרביסן באַקעמפט די אַסימילאַטאָרישע ריכטונגען אין דער ייִדישער אַרבעטער־סביבה און די אַסימילאַטאָרישע טענדענצן פון געוויסע בונדיסטן, איז מיין איינשטע־לונג און אַרומגענטאַציע געווען אַ ראַדיקאַל אַנדערע ווי פון מעדעם, שולמאַן און זייערע אָנהענגערס.

פאַרן בונד האָט זיך געשטעלט דאָס פּראַבלעם פון פּוילנס מלוכישער אומאַפ־הענגיקייט. לאַמיר גלייך זאָגן, אַז אויפן וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד איז בשעתו נישט געווען קיינער, וואָס זאָל פאַרנעמען אַ שטעלונג פאַר אַ זעלב־שטענדיקער אומאַפּהענגיקער פּוילישע מלוכה.

אַנגעהויבן האָט זיך דער ענין מיט אַ בריוו פון גרשון זיבערט צום וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד, אין וועלכן ער האָט אויפּגעקראַמט געמאַכט אויף דער אַקטועליקייט פונעם פּראַבלעם פון פּוילישער מלוכישער אומאַפּהענגיקייט, און פאַר־לאַנגט, אַז דער פאַרטיי־קאָמיטעט זאָל וועגן דעם ענין עפענען אַ דיסקוסיע אין דער פאַרטיי־אַרגאַניזאַציע.

גרשון זיבערט איז פאַרבעטן געוואָרן צו אַ זיצונג פונעם פאַרטיי־קאָמיטעט. זיבערטס רעפּעראַט איז געווען מער פון אַן אינפּאַרמאַטיוון, ווי פון אַ מעריטאָרישן כאַראַקטער. ער האָט אינפּאַרמירט, אַז ביידע ריכטונגען פון דער סאָציאַל־דעמאָ־קראַטיע פון קעניגרייך פּוילן און ליטע האַלטן זיך עקשנודיק ביי זייער אַלטן שטאַנדפונקט פון „געגנט־אויטאַנאָמיע“ און זיי זענען קעגן דעם, אַז די לאַזונג פון

אומאפהענגיקייט זאל ווערן א סאציאליסטישער פראגראם-פונקט. אין פ.פ.ס. לעוויצע קומען פאר העפטקע שטרייטן צווישן דריי גרופעס. איין גרופע, מיט גזשעך-קאוואלסקי בראש, איז פאר א תיכפדיקער פאראייניקונג מיט ס.ד.ק.פ.ל. זאזשאנ-דאוועס; א צווייטע גרופע, מיט דעם שפעטער באקאנטן פירער פון דעם גרויסן פראפעסיאנעלן פאראיין פון די טעקסטיל-ארבעטער, שטשערקאווסקי בראש, איז פאר אן אקטיווער אומאפהענגיקייט-פאליטיק. דער צענטער וואקלט זיך און האט נישט קיין קלארע מיינונג. זיבערט האט זיך ארויסגעזאגט, מיט רעזערוואציעס, פאר דער לאזונג פון אן אומאפהענגיק פוילן. אבער נישט פארגעלייגט קיין תיכפדיקע רעוויזיע פונעם אלטן בונדישן שטאנדפונקט. וואס איז געווען אן ענלעכער ווי פון ס.ד.ק.פ.ל., און פארגעשלאגן, אז דער בונד זאל זיך מיט דעם ענין אנהייבן נענטער צו פארנעמען און אים אוועקשטעלן צו פארטיי-דיסקוסיע.

אויפן ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד האט זיך נישט געפונען קיין איין מיטגליד, וועלכער זאל שטיצן זיבערטס פראיעקט פאר א פארטיי-דיסקוסיע איבער דעם אלטן פארגליווערטן בונדישן שטאנדפונקט. אין די רעדעס פון א טייל קאמיטעט-מיטגלידער, דער עיקרשט איז דער רעדע פון מעדעמען, האט זיך געפילט א ווידערווילן צו פוילנס נאציאנאלע אומאפהענגיקייט-אספיראציעס. פארן ענגן בונדישן פארטייקרייז איז שפעטער נישט געווען קיין סוד, אז וולאדימיר מעדעם האט נישט קיין איבעריקע סימפאטיעס צו פאליאקו, איז א קנאפער חסיד פון די אנגענומענע מיינונגען וועגן די גרויסקייטן פון דער פוילישער ליטעראטור, מוויק און קולטור, אז מעדעמס באציונג צו די פוילישע נאציאנאלע אספיראציעס און צום פוילישן פאלק ווי אזעלכן, איז געווען ווי פון א טיפישן גרויסרוס.

דאס פראבלעם פון דער אומאפהענגיקייט פון פוילן האט אומדירעקט געקריגן אן אויסדרוק אויף דער בונדישער פארטיי-באראטונג אין שייכות מיטן פעטיציע-פראיעקט. א טייל קעגנערס פון דער פעטיציע-אקציע — גרשון זיבערט, דזשיסלאוו מושקאט, וולאדיסלאוו נאכעמזאן, יוזעק ראטנער, נאטאן שאפראן, די יידיש-פוילישע אינטעליגענץ, האבן זייער קעגנערשאפט מאטיווירט דערמיט, אז מיט דער פעטיציע-אקציע ווערט די דייטשישע אקופאציע-מאכט אנערקענט ווי די לעגטימע מאכט פון פוילן, און אויב שוין יא ווענדן זיך מיט א פעטיציע לטובת דער יידישער אונטערריכט-שפראך, דארף מען קודם-כל זיך ווענדן צו אינסטאנצן פון א פוילישן כאראקטער, ווי דער בירגער-קאמיטעט, דער צייטוויליקער שטאטראט.

אויך אויף דער דערמאנטער באראטונג האט קיינער זיך נישט ארויסגעזאגט קלאר, אז די פאדערונג פון אן אומאפהענגיק פוילן זאל אריינגענומען ווערן ווי א פונקט פונעם פארטיי-פראגראם, אדער ווערן אן אקטועלער לאזונג. דער איינציקער, וואס איז געווען נענטער צו אזא איינשטעלונג, איז געווען יוזעק ראטנער. זיך רעדע איז אבער נישט גינסטיק אויפגענומען געווארן פון דער אבסאלוטער מערהייט אנטוילנעמערס פון דער באראטונג.

אויף וויפל איך ווייס, איז אין דער צייט פון מיין צוויי און אַ האַלביאַריקער אַפּוועזנדיקייט פון וואַרשע דער ענין פון פּוילנס אומאַפּהענגיקייט באַהאַנדלט געוואָרן אויף בונדישע מסיבות, קיין באַשלוסן זענען אַבער גישט אַנגענומען געוואָרן. נאָך מיין צוריקקום קיין וואַרשע זומער 1918 האָב איך דאָס פּראָבלעם געטראָפּן אין אַן ענלעכן מצב ווי פאַר מיין פאַרלאָזן וואַרשע.

די אומאַפּהענגיקייט פון פּוילן האָט דער בונד אויפּגענומען ווי אַ פּאַקט, און גישט ווי אַ דירעקטער קעמפּער פאַר דער פּוילישער מלוכישער זעלבשטענדיקייט.

„די בונדישע דרייפּוסיאָדע“ — אזוי האָט מען אין די פּירנדיקע בונדישע קרייזן, אַ מאָל אין שפּאַט און אַ מאָל ערנסט, באַצייכנט דעם קאַמף פון בנימין וואַלקער קעגן אַברהם ראַטשפּאַן.

ווי ס'איז שוין דערציילט געוואָרן, איז אַברהם ראַטשפּאַן געשטאַנען אונטער אַ חשד פון אַ גישטגעהעריקער האַנדלונג בעת אַ שטרייק אין זיין פּאַך, און דער וואַרשעווער פּאַרטיי־קאַמיטעט פון בונד האָט אויף זיך ווענדונג אים צוצולאָזן צו אַקטיווער פּאַרטיי־אַרבעט באַשלאָסן „פּאַרלויפּיק גאַרנישט צו באַשליסן“, און שפּע־טער אים באַוויפּטראַגט אַנצופירן מיט אַ קרייז פון האַנטווערקער־שילערס.

נאָכן צוריקקומען קיין וואַרשע און פאַרנעמען זיך אַרט אין וואַרשעווער פּאַרטיי־קאַמיטעט פון בונד, האָט בנימין וואַלקער געמאַכט אַ וויסטן סקאַנדאַל פאַר צולאָזן ראַטשפּאַנען צו פּאַרטיי־אַרבעט. ער האָט געקלאַפּט מיט זיך הילצערנעם פּוס און גראַבן שטעקן און געסטראַשעט, אַז אויב דער פּאַרטיי־קאַמיטעט וועט גישט תּיכּף אַרויסוואַרפּן ראַטשפּאַנען און אים שטעמפלען פאַר אַ שטרייקברעכער און מסור, וועט ער — דער לאַמער בנימין — אַפּטאָן אַזוינס און אַזעלכעס, וואָס די פּאַרטיי וועט האָבן לאַנג צו געדענקען.

ווען מ'האַט בנימין וואַלקערן אַנגעהויבן שטעלן פּראַגעס, האָט ער געגעבן קיין קאַנקרעטן און זאַכלעכן באַווייז פאַר זיך באַשולדיקונג. דער ערשטער, וואָס האָט רעאַגירט אויף דעם לאַמען בנימינס סקאַנדאַל, איז געווען וואַלדימיר מעדעם: „ווי קען מען קומען מיט אַזאַ באַשולדיקונג קעגן אַ מענטש, קעגן אַן אַקטיוויסט, צי קעגן אַ פּשוטן אַרבעטער, אַן איין קאַנקרעטן באַווייז און אַז עדות“? מעדעם האָט פאַרגעלייגט צו פאַרבעטן אַברהם ראַטשפּאַנען אויף אַ זיצונג פון קאַמיטעט און קאַנפּראַנטירן דעם אַנקלאַגער מיטן אַנגעקלאַגטן.

אַברהם ראַטשפּאַן האָט זיך צוגעשטעלט צו דער זיצונג. אויפּן קרייצפּאַרהער האָט ער געגעבן קלאַרע און זאַכלעכע ענטפּערס. דער איינדרוק איז געווען, אַז עפעס איז געשען, אַבער ס'איז גישט פאַראַן קיין גרונט פאַר קיין באַשולדיקונג און פאַראורטייל.

בנימין וואַלקער האָט די זיצונג בויקאַטירט: „איך וועל מיט קיין שטרייק־ברעכער און מסור גישט פירן קיין משפּטים“ — האָט ער גרויסהאַלטעריש געמאַלדן

וועגן זיין נישט קומען אויף דער זיצונג פונעם פארטיי-קאמיטעט. ער האט אבער נישט באנוגנט זיך בלויז מיטן נישט קומען. ער איז אַוועק צו דער האַנטווערקער-שילער-גרופע, אויסגערעדט אויף ראַטשפּאַנען כל דבר אַסור, און זיי אויפגעפּאָדערט צו באַזייטיקן ראַטשפּאַנען ווי זייער קרייז-אַנפירער.

די יונגע אידעאָליסטיש-געשטימטע בחורים זענען געקומען פּאַרוויינטע צום פּאַרטיי-קאָמיטעט. זיי האָבן ראַטשפּאַנען ליב געקריגן און זענען געווען צופרידן מיט זיין אַנפירונג פונעם קרייז. ווי קענען זיי אבער — האָבן זיי געטענהט — טאַלעריין, אַז אַזאַ מענטש זאַל זיין זייער מדריך?

דעם לאַמען בנימינס האַנדלונג האָט אַרויסגערופן אַ שטורעם. מ'האַט מורא געהאַט, אַז זיין האַנדלונג קען דערפירן צום פּאַרלוסט פון דעם שילערייז. וויקטאָר שולמאַן און וולאַדימיר מעדעם זענען באַאויפטראַגט געוואָרן אַפּצוהאַלטן אַ באַראַ-טונג מיט די שילערס און אויפצוקלערן זיי דעם ענין פון אַברהם ראַטשפּאַן. צו דער צופרידנקייט פון די האַנטווערקער-שילערס איז ראַטשפּאַן געבליבן ווייטער זייער קרייז-אַנפירער.

בנימין וואַלקער האָט דעם קאַמף נישט אויפגעגעבן. ביי יעדער פּאַסיקער און נישט פּאַסיקער געלעגנהייט האָט ער געקלאַפט מיטן שטעקן, מיטן הילצערנעם פּוס און געשריגן, אַז דער פּאַרטיי-קאָמיטעט טאַלעריירט שטרייקברעכערס און מוסרים און פּאַרדאַרבט די מוחות פון די יונגע שילערס.

איין מאָל, בעת בנימין וואַלקערס אַ ראַטשפּאַן-סקאַנדאַל, האָט וולאַדימיר מע-דעם — דער תּמיד אַריסטאָקראַטיש-באַהערשטער, וועמענס פּאַרהאַלטן זיך אויף די זיצונגען פונעם פּאַרטיי-קאָמיטעט האָט אַרויסגערופן אַלעמענס רעספּעקט — אַ זעץ געטאָן מיט דער פּויסט אין טיש מיט אַ קראַפט, וואָס איז ווייט געווען צו זיין פּאַסיק פּאַר זיין פיזישן געזונט-צושטאַנד, און מיט אַ פעס, וואָס איך האָב קיין מאָל פּרינער און קיין מאָל שפּעטער ביי מעדעמען נישט געזען, אַ געשריי געטאָן צו בנימין וואַלקער: „די פּאַרטיי וועט קיינעם נישט דערלויבן צו זיין אַ פּראַקוראַר, ריכטער און עקזעקוטאָר אין איין פּערזאָן. און אויב איר וועט זיך ווייטער דערלויבן צו באַלאַגאַנעווען און נישט שטעלן זיך צו אַ קאַנפּראַנטאַציע מיטן חבר ראַטשפּאַן, וועט איר געשטעלט ווערן פּאַר אַ פּאַרטיי-געריכט און טראַגן די קאַנסעקווענצן פונעם דאָזיקן געריכט.“ מעדעם האָט פּאַרגעלייגט אויסצוטיילן אַ קאָמיסיע, וואָס זאַל מאַכן אַ סוף צו דער — ווי ער האָט דאָס אַנגערופן — בונדישער דרייפּוסיאַדע. אויף דער געגעבענער זיצונג איז אַזאַ קאָמיסיע אויסגעטיילט געוואָרן אין באַשטאַנד פון יוזעף, יוסף באַסאַק און הערשל מעטאַלאָוויץ.

לכתחילה זענען די פּאַרטיי-מיטגלידער געווען מיטן בנימין וואַלקער-צד. דער לאַמער בנימינקע איז טאַקי אַ קריפל, אַ פיזישער און גייטיקער קריפל, מיט זיין גייטיקן ניוואַ, פּעיקייטן און שכל דערגרייכט ער טאַקע נישט צו אַברהם ראַטשפּאַנס קנעכל, ער וועט דאָך אַבער נישט מאַכן סתם קיין בילבול. דערפּאַר האָבן זיי קרום

געקוקט אויפן באשלוס פונעם פארטיי-קאמיטעט צו באשטימען ראטשפאנען פארן לייטער פונעם שילערקרייז.

די שטימונג פונעם רוב מיטגלידער האט זיך ראדיקאל געביטן ווען זיי זענען געוואר געווארן, אז דער לאמער בנימין האט סאבאטירט די זיצונג פונעם פארטיי-קאמיטעט, אויף וועלכע ער האט געדארפט קאנפראנטירט ווערן מיט ראטשפאנען, און ארויסגערופן א צעמישונג אינעם שילערקרייז. און ווען ס'איז צו די פארטיי-מיטגלידער דערגאנגען די ידיעה וועגן וולאדימיר מעדעמס שארפן ארויסטריט און פון זיין פארשלאג, א די קאמיסיע זאל מאכן א סוף צו דער אינערלעך פארטיישער דרייפוסיאדע, האט מעדעמס פרעסטיזש זיך א הייב געטאן אויף הויכע הייכן. וולאדימיר מעדעם איז באצייכנט געווארן ווי דער וועכטער פון דער פארטיי-מאראל און דער ריטער פאר ערלעכער און עטישער באציונג צווישן פארטיי-חברים.

דער סוף פון דער ראטשפאן-געשיכטע?

איך האב בייגעווינט די ערשטע זיצונג פון דער קאמיסיע, אויף וועלכער ס'איז אויסגעארבעט געווארן די פראצעדור פון איר טעטיקייט, און ס'איז געגעבן געווארן בנימין וואלקערן א טערמין פון 3 וואכן צו ברענגען פאר דער קאמיסיע באווייזן אדער עדות. מער האב איך זיך אין דער קאמיסיע נישט באטייליקט. כ'בין ארעס-טירט און ארויסגעשיקט געווארן קיין דייטשלאנד. וואס ס'איז געווארן מיט דער קאמיסיע — ווייס איך נישט. איך ווייס בלויז, אז קיין באשלוסן אין דעם ענין ראט-שפאן זענען קיין מאל נישט אנגענומען געווארן.

אברהם ראטשפאן איז אוועק קיין ראדאם, אליין, צי דירעקט אדער אומדירעקט דורך דער פארטיי-אנפירונג — איז מיר נישט באקאנט. אין ראדאם איז ראטשפאן געווען אקטיוו ביים אויפבוי פון גרויסע און פארצווייגטע בונדישע פארטיי און פראפעסיאנעלע ארגאניזאציעס, פון דער בונדישער קולטור-טעטיקייט, און געשאפן אדער געהאלפן שאפן, די בונדישע ארגאניזאציעס אין ראדאמער ראיאן.

אין די יארן 1919-1920 איז מיר אויסגעקומען מיט אברהם ראטשפאן נאענט צוזאמענצוארבעטן. הגם מיר האבן זיך געפונען אויף די עקסטרעמסטע פאלוסן אין אלע פאליטישע ענינים, וואס זענען בשעתו געשטאנען אויפן סדר-היום פון פראלע-טארישן און אינערלעך-בונדישן פארטיי-לעבן, איז אונזער צוזאמענארבעט געווען א פראדוקטיווע, א חברישע און א פערזענלעך-פריינדלעכע, און נישט איין מאל האב איך גענאסן פון זיין דערפארונג און זיינע פראקטישע עצות. פון מיין זייט בין איך געווען דערפאר, אז אברהם ראטשפאן זאל זיך דער ראדאמער דעלעגאט, פון רעכטן צד, אויף דער אויסערארדנטלעכער בונדישער פארטיי-קאנפערענץ, פסח 1919. דאס נישט ווערן פארמעל רעהאביליטירט האט אברהם ראטשפאן גורם געווען א סך פאליטישן שאדן און פערזענלעכע ליידן, זיינע שונאים, און אזעלכע האבן אים קיין מאל נישט געפעלט, אויך נישט אין ראדאם, האבן אויסגענוצט דעם לאמען בנימינס באשולדיקונגען און פארמאכט פאר אים דעם וועג צו א הע-

כערער פארטייקאריערע, צו וועלכער ער איז געווען, לויט זיין אינטעליגענץ, וויסן און פעיקייטן, א סך מער פרעדיסטינירט ווי א סך אנדערע געוועזענע ארבעטער און פראפעסיאנעלע אינטעליגענטן. סוף כל סוף איז אברהם ראטשפאן געצווונגען געווען צו פארלאזן פוילן.
די בונדישע דרייפוסיאדע האט זיך מיאוס אנגעהויבן און נישט צו שיין פאר-ענדיקט.

„דער בונד איז מער ווי א פארטיי. בונד בינדט און פארבינדט די ארגאניזירטע יידישע ארבעטערשאפט אין א משפחה, אין א גרויסער קעגנזייטיק זיך ליבנדיקער און רעספעקטירנדיקער פאמיליע.“

מיט דער דאזיקער פראזע האט וולאדימיר מעדעם זיך אפט באנוצט אין זיינע עפנטלעכע ארויסטריטן. אט די ווערטער אין מעדעםס מויל, באגלייט מיט א וויר-טואזישן זשעסט, האבן געהאט זייער עפעקט אויף די צוהערערס. זיי זענען אבער נישט געווען קיין ווירקלעכקייט. אין דער ווירקלעכקייט זענען די פארהעלטענישן אין בונד געווען ווייט פון צו זיין אידיליש. נישט בלויז זענען געווען צעטיילונגען אין פאליטישע ענינים, וואס דאס איז נאטירלעך און צוועקמעסיק, ניערט אויך פערזענלעכע ווידעראנאנדן, אנימאזיעס און פיינטשאפטן. מעדעם גופא איז געווען א סוביעקט פון פערזענלעכער דיסהארמאניע מיט א טייל פון זיינע לאנגיאריקע פארטיי-חברים.

ווי ס'איז געווען אין די פיאנערן-יאָרן פון בונד און אין די יאָרן פון דער רעוואלוציע פון 1905 — איז מיר אומבאקאנט. די פארטיי-פארזאמלונג, אין וועל-כער כ'האָב זיך צום ערשטן מאל באטייליקט, איז געווען הימלווייט פון האַרמאָניע, פאליטיש און פערזענלעך. א פארהעלטענישמעסיקע צוגעבונדנקייט האט אין דעם אנפירנדיקן קרייז פון בונד געהערשט אין דער צייט פון צארישן מיליטערישן קריגסרעזשים, אבער זינט דעם בונדס אַרויסקום פון אונטערערד האָבן נישט גע-פעלט קיין פערזענלעכע אנימאזיעס און פיינטשאפטן.

צוויי ביישפילן וועלן דאס אילוסטרירן:

שוין בשעת די ערשטע באגעגענישן האט אַוורעמל שטריקער זיך אָנגעהויבן טשעפען צו יאַנעק-יאַנקעלעוויטשן. געגעבן אים שפילקעס, געיאָדעט און אַריינ-געזאַגט.

איין מאל אין אַ נאַכמיטאַג זענען מיר, אַוורעמל שטריקער און איד, געקומען אין בונדישן קיכלאַקאַל מידע און אויפגערעגט פון אַ שווערער פאַך-פאַרזאַמלונג. אינעם קיכלאַקאַל האָבן געוואַרט פאַרזאַמלונגען, אויף וועלכע עמעצער פון די 5 הויפטטוערס ביים שאַפן די פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען האָבן זיך געמוזט באטייליקן. וויקטאָר שולמאַן איז אין יענעם טאַג קראַנק געווען, יוסף באַסאַק איז געווען פאַרנומען מיט אַן אייגענער לעדער-פאַרזאַמלונג. יאַנעק-יאַנקעלעוויטש — מיט

דער גרופע פרויען-אינטעליגענץ, וועלכע האָבן מיט אים באַהאַנדלט דעם ענין וועגן שאַפן אַ קינדערהיים.

דערוויסנדיק זיך, אַז יאַנעק-יאַנקעלעוויטש געפינט זיך אין אַ צימער מיט אַ גרופע פאַניענקעלעך, האָט אַוורעמל שטריקער אַנגעהויבן קלאַפן אין דער טיר פון צימער אויף אַ העזהדיקן אוּפן. ווען יאַנעק איז אַרויסגעקומען זען, וואָס ס'קומט פאַר, איז אים אַוורעמל באַפאַלן מיט געשרייען: „מיר פאַלן פון די פיס און איר ראַמאַנסירט מיט פאַניענקעס“. יאַנעק האָט פאַרקלאַפט די טיר. זידלענדיק יאַנעקן האָט אַוורעמל שטריקער מיט רוגז באַמבאַרדירט די טיר מיט זיינע פויסטן. רעאַ- גירט דערויף האָט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש מיט אַן איינגעהאַלטענעם כּעס און אַ זאַג געטאַן צו אַוורעמלען: „פירט זיך אויף אַ ביסל אַנשטענדיקער. ס'איז נישט לאַשיץ“. נו, מער האָט מען נישט געדאַרפט. אַוורעמל שטריקער האָט זיך צעבושעוועט און ס'האַט געקאַסט אַ סך מי דעם צעיושעטן אַוורעמלען צו באַרויקן.

אַוורעמעל שטריקערס אַוואַנטורע האָט אַרויסגערופן אַ רעאַקציע. און כאַטש מ'האַט אַפּגעשאַצט אַוורעמל שטריקערס פעיקייטן און זיין אַרט און ראַלע פון אַ פאַרטיי-טוער, האָבן זיך כּמעט אַלע מיטגלידער פונעם פאַרטיי-קאָמיטעט געבונ- טעוועט קעגן זיין אויפפירונג און געהאַט בדעה אויף אַ פאַרטיי'ישן אוּפן אַ סוף צו מאַכן צו דער דאָזיקער נישט ווערדיקער שפּיל און דעם ענין פון אַוורעמלס אויפפירונג אַוועקשטעלן אויפן טאַג-אַרדענונג פונעם פאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד. יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט נישט דערלאָזן צו פאַרוואַנדלען אין אַ פאַרטיי-ענין אַוורעמלס באַציונג צו אים. זיינע אַרגומענטן זענען געווען: אַוורעמל איז אַ קראַנקער מענטש. טעמפּעראַמענטפול און עמאַציאָנעל. צוליב זיין שטענדיק געהעכערטער טעמפּעראַטור, געפינט ער זיך תמיד אין אַ פיבערדיקן צושטאַנד און מ'קען קיין מאַל נישט וויסן וואָס עס קען דערפירן צו אַ בלוטשטורץ און צו אַ פּריציטיקן טויט. אַוורעמל וועט לאַנג נישט זיין אין וואַרשע, די דאָקטוירים פאַדערן, ער זאָל וואָס שנעלער זיך אומקערן אין זיין שטעטל.

און פּך-הווה. מיר האָבן אַוורעמל שטריקערס אויפפירונג געדולדט ביז מיר האָבן אים באַגלייט צו זיין אַפּפאַר קיין לאַשיץ.

שוין אויף דער ערשטער זיצונג פונעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד, אויף וועלכער ווילאַדימיר מעדעם און יוועף האָבן זיך באַגעגנט, האָט זיך געמערקט אַן אַנטאַגאַניזם צווישן די צוויי בונדישע גדולים. שפּעטער איז פאַרן אַנפירנדיקן קרייז טוערס פון בונד נישט געווען קיין סוד וועגן דער ממש-פאַראַכטנדיקער באַציונג. וואָס מעדעם האָט געהאַט צו יוועפן.

ס'איז גוט באַקאַנט געווען מעדעםס פּאָליטישע אַפּשאַצונג וועגן יוועפן: אַ שדכן. וואָס וויל חתונה מאַכן אַ בלינדן מיט אַ לאַמען; אַ סאַרווער, וואָס כאַפט אַ נאַש דאָ און אַ נאַש דאָרט. און אַלץ פון יענעם. אַ פּרינציפּ אַהין, אַ פּרינציפּ אַהער — „אַבי

האנדעל שעדל"; א מענטש קען נישט שרייבן און וויל דווקא שרייבן און נישט אנדערש, ווי זיין א מיטגליד פון א רעדאקציע און זאגן דעות. נישט איין מאָל, ווען מעדעם פלעגט מוזן דורכלאָזן יוועפס אָן אַרטיקל אין די "לעבענס־פראָגען", פלעגט ער סאַרקאָסטיש זיך וויצלען: "א גוי נעבעך, מוז שוויצן איבער אַן אַרטיקל, וואָס אַ געוועזענער תלמיד פון דער ווילנער ראַבינער־שולע סקראַבעט אָן אין אַ שלעכטן ייִדיש". בשעת דער ערשטער קאַנפערענץ פון בונד אין אומאַפּהענגיקן פּוילן, דע־צעמבער 1918, אין היץ פונעם קאַמף צווישן רעכטס און לינקס, בין איך געווען אַ צופעליקער עדות פון אַ קורצן שמועס צווישן מיכאַלעוויטשן און מעדעמען. מיכאַל־לעוויטש פּרעגט מעדעמען: "ווי, מיינט איר, וועט דער אַלטער האַנדלען וועגן דעם פאַרשלאַג פון די לינקע? (ס'האַט זיך געהאַנדלט וועגן דעם פאַרשלאַג פון די לינקע דעלעגאַטן צו רופן אַן אויסעראַרדנטלעכע קאַנפערענץ אויף פּראָפּאַרציאַנעלע יסודות אין פאַרלוף פון 6 חדשים). מעדעמס ענטפער איז געווען אַ קורצער און אַ בייסנ־דיקער: "איר וויסט ווי ער וועט האַנדלען? ווי אַלע, אַזוי מיט דער פּלה".

וולאַדימיר מעדעם איז נישט געווען קיין אַוורעמל שטריקער. מעדעם איז געווען אַן אַריסטאָקראַט און אַן אייראָפּעער אינעם בעסטן זין פונעם וואָרט. זיין ווידערווילן און נישט־אַכטונג האָט ער מייסטערהאַפט קאַמפּלאַזשירט אין דער עפנטלעכקייט. אַ זייטיקן מענטש וואָלט קיין מאָל נישט איינגעפאַלן, אַז צווישן די צוויי מענטשן קומט עפּעס פאַר, אַז מעדעם פאַרטראַגט ממש אַרגאַניש נישט זיין עלטערן חבר. מיר, וואָס האָבן מיט מעדעמען נענטער צוזאַמענגעאַרבעט, האָבן שוין געקענט מעדעמס זשעסט פון אומצופרידנקייט בשעת יוועף האָט באַהאַנדלט אַן ענין, געוויסט וואָס מעדעם מיינט און וועמען ער מיינט מיט זיין סאַרקאָסטישער באַמערקונג, איראַ־נישן זאָג, און דעליקאַטן, אָבער שאַרפּשניידיקן וויץ.

למען־האמת דאַרף מען פאַרצייכענען, אַז מיטן אויסנאַם צו יוועפן, און שפּעטער שוין אויף אַן אַפענעם און גאַרנישט העפלעכן אופן — צו עמנואל נאַוואָגאָרודסקי, האָט וולאַדימיר מעדעם זיך באַצויגן מיט רעספּעקט צו יעדן איינעם פון די פאַרטיי־טוערס, אַפילו צו די שאַרפּסטע קעגנערס זיינע, און אַפילו צו אַזעלכע, וועלכע זענען נישט געווען פון קיין צו אידעלן שטאַף געקנאַטן. אַפילו צו מיר, צו איינעם פון זיינע שאַרפּסטע אַפּאָנענטן, מיט וועמען ער האָט — צוליב מיין אויסגעשפּראַכענעם פּראָבאַלשעוויזם — מערערע מאָל זיך אַפּגעזאַגט אויפצוטערען עפנטלעך אויף איין טריבונע — איז זיין באַציונג געווען אַ זייער חברישע און אַ פּערזענלעך־פּריינדלעכע.

יוועף דאַקעגן האָט מעדעמען אַלע מאָל פאַרשוויגן. די גרונטיקע סיבה פון דער אַנימאָזיע און פיינטשאַפט מצד מעדעמען צו יוועפן, צו אַן עלטערן פון אים חבר, מיט גרויסע פאַרדינסטן אין דער בונדישער באַוועגונג, אַ מיינונג־חבר אין די קאַרדינאַלע פּאָליטישע ענינים, וואָס זענען געשטאַנען אויפן טאַג־אַרדענונג פונעם פּאָליטישן לעבן, באַזונדערס נאָך דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד —

איז פאר מיר, ווי פאר אנדערע חברים פונעם בונדישן פירנדיקן פארטייקרייז, קיין מאָל נישט אויפגעקלערט געוואָרן.
 די אידיליע, וואָס וולאָדימיר מעדעם פלעגט אָפט מאַלן, אַז דער בונד בינדט און פאַרבינדט די אַרגאַניזירטע ייִדישע אַרבעטערשאַפט אין אַ זיך ליבנדיקער און קעגנזייטיק־רעספעקטירנדיקער משפּחה — איז געווען ווייט פון צו זיין אַ ווירק־לעכקייט.

אין פאַרלויף פון עטלעכע חדשים האָב איך געלעבט אַן אינטענסיוו און פיר־זייטיק פּאָליטיש און געזעלשאַפטלעך לעבן. סוף דעצעמבער 1915 האָט די דייטשישע אַקופאַציע־מאַכט מיך ברוטאַל אַוועקגעריסן אין סאַמע מיט פון אַן אַנגעשטרענגטער געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט, אַרעסטירט און אַרויסגעשיקט קיין דייטשלאַנד.
 ס'האַט זיך פאַרענדיקט אַ גרויסער און אַ וויכטיקער פּעריאָד אין מיין לעבן. כ'בין אַרויסגעריסן געוואָרן פון אַן איינגעפונדעוועטער סביבה, אַוועקגענומען גע־וואָרן פון די וואַרשעווער אַרעמע ייִדישע קוואַרטאַלן און אַריינגעשליידערט געוואָרן אין סאַמע מיטן פון איראַפּע. כ'בין אַריין אין אַ נייער לחלוטין אומבאַקאַנטער סביבה: פּרעמדע שפּראַך, מנהגים, געזעלשאַפטלעכע פאַרהעלטענישן.
 און דער גורל האָט צו מיר געזאָגט: נעם די רודערס, פיר דיין שיפל אויפן שטורמישן טייך פון דיין נייעם לעבן און דערגרייך דעם ברעג, וואָס איז רייך מיט איר קולטור, געזעלשאַפטלעכע פאַרהעלטענישן און פּאָליטישע קאַמפּן. ס'האַט זיך אַנגעהויבן אַ נייער עטאַפּ אין מיין לעבן, וועלכער האָט געלייגט אַ חותם אויף מיין גייסטיקער און פּאָליטיש־געזעלשאַפטלעכער אַנטוויקלונג, אַן עטאַפּ, וועמענס נאַמען ס'איז — דייטשלאַנד.

צווייטער טייל

אין דייטשלאַנד

אַרעסט און פאַרשיקונג

וואַרשע, לוצקע 8, 19טן דעצעמבער 1915, אַרום 6 אַ זייגער פאַר טאַג. מ'קלאַפט אין טיר פון מיינע עלטערנס וווינונג. איך שלאָף מיט אַ געשמאַקן שלאָף פון אַ יונגן מענטש נאָך אַ פאַרגאַנגענעם שווערן און מיפולן טאַג פון געזעלשאַפטלעכער אַרבעט. אָבער די מאַמע שלאָפט נישט און הערט דאָס קלאַפן אין טיר — אַ פּאַליצייזשער קלאַפּ, וואָס איז איר שוין גוט באַקאַנט פון די צאַרישע צייטן, אַן איינגאַרטיקער קלאַפּ פון פּאַליציאַנטן, זשאַנדאַרמען און געהיים־אַגענטן פון פּלערליי לענדער און מלוכות. די מאַמע צעגערט מיטן עפענען, זי טראַכט: וואָס ווילן די דייטשן? דאָס אַמאַליקע קלאַפּן אין דער טיר פון די צאַרישע אַכראַנע־זשאַנדאַרמען האָט זי פאַר־שטאַנען: איר זון איז דאָך אַ סאַציאַליסט, אַ בונטאַוושטיק, ער געהערט צום בונד, ער האָט געוואָלט נישט אַנדערש, ווי מאַכן מיקאַלייקען פאַר אויס קאַפעליש־מאַכער. אָבער וואָס האָבן די דייטשן צו איר זון?

דאָס קלאַפּן ווערט שטאַרקער. די מאַמע ווייסט, אַז קיין חכמות וועלן נישט העלפן. זי קריכט אַראָפּ פון איר געלעגער און פרעגט ווער ס'איז און וואָס מצויל. דער הויזוועכטער ענטפערט: „פּאַליציי“. ווען די מאַמע עפנט די טיר, שטעלן זיך אַריין אַ דייטשישער זשאַנדאַרם מיט אַ הויכן פיקלהויב אויפן קאַפּ און מיט אַ שווערד ביי דער זייט, אַ געהיים־אַגענט און דער הויזוועכטער. קיין רעוויזיע ווערט נישט געמאַכט. דער זשאַנדאַרם הייסט דער מאַמען צוגרייטן אַ פעקל וועש. דער געהיים־אַגענט וועקט מיך אויף אַ גאַרנישט־העפלעכן אופן און הייסט מיך שנעל זיך אַנטאַן. אויף אַלע מיינע פּראַגעס קריג איך איין ענטפער: „איר וועט שוין געוואָרן ווערן אויף דעם געהעריקן אָרט“. די מאַמע דערלאַנגט מיר אַ פעקל וועש און אַ האַלב ברויט. זי באַגלייט מיך צו דער טיר און איר פנים איז פול מיט טרערן. איך זאָג איר אָן, מ'זאָל גלייך לאָזן וויסן מיינע חברים וועגן מיין אַרעסט.

פאַרן טויער שטייט דאָס מאָל נישט דאָס געוויינלעכע פּאַליצייזשע קעטשל, גאַר אַ וואָגן, אין וועלכן הינטשלעגער פאַרשפאַרן זייערע געכאַפטע הינט. די הינטערשטע טיר איז געדיכט פאַרקראַטעוועט. אָבער אַ לוקסוס האָבן די אַרעסטירטע מענטשן

אין פארגלייך מיט די געכאפטע הינט: צוויי הילצערנע בענק ביי די זייטן צום זיצן. אין וואָגן געפינען זיך שוין עטלעכע מענטשן, אויסשליסלעך פּאָליאַקן. דער וואָגן שטעלט זיך אָפּ אויף נאָך עטלעכע ערטער אין די שכנותדיקע גאַסן. אויך די נייע אחים-לצרה זענען פּאָליאַקן. צוזאַמען זענען מיר 12 מענטשן. ס'איז נישט שווער פאַר מיר צו דערקענען, אַז די אַרעסטירטע זענען נישט קיין טיפּן פּון סאַציאַליסטישע טוערס און אויך נישט קיין קרימינעלע טיפּן, אָבער ווער זענען זיי און פאַר וואָס געפינן איהן זיך אין זייער געזעלשאַפט?

דער וואָגן שלעפט זיך פאַמעלעך. דער וועג פירט נישט אין דער ריכטונג פון קיין איינער פון די וואַרשעווער תּפּיסות. יעדער איינער איז פאַרזונקען אין זיינע אייגענע געדאַנקען. ווי געוויינטלעך אין אַזאַ פּאַל פּרעג איהן קיינעם נישט ווער ער איז און פאַר וואָס מ'איז אַרעסטירט. די ערשטע ווערטער, וואָס כ'הער פון די מיטפּאַרערס, זענען אַז דער וועג פירט צום ציטאַדעל.

דאָס טויער פון ציטאַדעל האָט זיך צעפּראָלט. דער וואָגן שטעלט זיך נישט אָפּ ביים בנין פון די ציטאַדעל-קאָזעמאַטן, נאָר פאַרט היפּשלעך ווייטער, צו די זעלנער-באַראַקן. אַ מיטליאַריקער פעלדפּעבל געמט אונדז איבער. דער נייער שומר פירט אונדז אין אַ באַראַק, ס'ווערט דורכגעפירט אַ רעגיסטראַציע: נאָמען, פּאַמיליע, עלטער, באַשעפּטיקונג, וווינאַרט.

אין באַראַק געפינען זיך עטלעכע צענדלינג מענטשן, צווישן זיי אַ צאַל יידן. עטלעכע יידן האָבן מיך דערקענט, צוגעגאַנגען און באַגריסט. כ'זוער געוואָר, אַז די פאַרהאַלטענע זענען בעל-מלאכות פון פאַרשידענע פּאַכן, אַז יעדע דריי טעג ווערט אָפּגעשיקט אַ טראַנספּאָרט אַרבעטער קיין דייטשלאַנד, אָבער וווּ און אויף וואָס פּאַראַ באַדינגונגען — ווייסט קיינער נישט. טייל פון די פאַרהאַלטענע געפינען זיך שוין אין באַראַק דעם דריטן טאָג. נאָך היינט וועט אָפּגיין אַ טראַנספּאָרט.

פון דער היץ פונעם אייזערנעם אויוון און פון דעם רויך פון די פּאַפּיראַסן איז אין באַראַק דושנע, אַ נעפל און אַ טשאַד. איהן בין אַרויס אויפן אָפּענעם פּלאַץ. דאָס וועטער איז פּאַסקודנע, אַ נאַסער שניי פּאַלט און פונעם גרויסן אָפּענעם שטח אַרום דעם ציטאַדעל און פון דער זייט פון דער ווייסל ווייעט אַ שניידיקער ווינט — און אַזוי פּאַסקודנע איז מיר אויך אויף מיין געמיט. ערשט נעכטן בין איהן געווען אַ מענטש — פאַרהאַרעוועט, פאַרשמייעט, געברויזט מיט ענערגיע, גערעדט אויף אַרבעטער-פּאַרזאַמלונגען, געווען אַרומגערינגלט מיט חברים, אַן אָנגעלאַדענער מיט געזעלשאַפטלעכער אַרבעט, און איצט — אַ פאַרשפּאַרטער, אַ הילפּלאַצער, אַן דעם מינדסטן וויסן וועגן מיין ווייטערדיקן גורל.

אויפן אָפּגעצוימטן פּלאַץ איז אַריינגעפּאַרן אַ מיליטערישע פעלדקיך. דער עולם האָט זיך אַ לאַז געטאָן נעמען אַ געקאַכטן מאַלצייט. דאָס עסן פון דער מיליטערישער קיך איז גאַנץ געשמאַק.

נאָכן עסן — אַן אָפעל. כ'וויל בעסער זיין אין דעם שלעכטן וועטער אויפן

אפענעם פלאץ איידער אין דושנעם באראק. מענטשן רעדן צו מיר, פרעגן פארשיי-
דענע פראגעס, ס'איז אנגעמאזאליעט אויפן הארץ און די געשפרעכן קלעפן זיך נישט.
פאר נאכט, אויף וועטשערע, באקומט מען צוויי פענעצעלעך ברויט מיט ערוואץ-
מארמעלאדע און ערוואץ-קאווע. מען באווייזט נישט אראפצושלינגען דאס קאראגע
מאלייט, און די פארהאלטענע ווערן אוועקגעפירט צו א זייטיקן באנאפשטעל און
אנגעלאדן אין וואגאנען, אין גארמאלע פאסאזשיר-וואגאנען, אבער נישט קיין
באהיצטע. די וואגאנען ווערן אפגעשלאסן. צוויי זעלנער-שומרים אין יעדן וואגאן.
דער צוג פירט מיך קיין דייטשלאנד.

אדיע, ווארשע, מיין ווארשע, ווען וועל איך דיך ווידער זען ?

צו מארגנס אין דער פרי איז דער טראנספארט אנגעקומען קיין אסטראה, מירזח-
דייטשלאנד, אויפן זעלבן ארט, ווו איך בין געווען מיט עטלעכע יאר צוריק, ווען
כ'האב געפרוווט פארן קיין פאריז צו מיין שוועסטער. דער געוועזענער קאראנטין-
פונקט פאר עמיגראנטן איז פארוואנדלט געווארן אין א גרויסן ארמיי-לאגער. א
שטיק פלאץ מיט א צאל באראקן איז רעזערווירט פאר די מאדערנע שקלאפן, וועלכע
ווערן געכאפט און אויף א צוואנג-אופן פארשיקט אין פארשיידענע ערטער פון
דייטשלאנד: אין פאבריקן, קוילנגרובן און אויף ערדארבעט.

נאך א פרישער רעגיסטראציע ווערן מיר אריינגעלאזט הינטער א פארצוימונג.
דאס וועטער איז מילדער ווי אין ווארשע. אויפן אפענעם פלאץ געפינען זיך עטלעכע
הונדערט ציוויל-געפאנגענע פון פארשיידענע שטעט. עס דערנענטערן זיך צו מיר
דריי אומבאקאנטע יונגע יאטן אין די היטלען פון שילערס פון די ווארשעווער
יידישע האנטווערקער-שולעס. זיי באגריסן זיך מיט מיר און שטעלן זיך פאר:
פראמואן, הירשביין, איסער. די ערשטע צוויי זענען מעטאל-טאקערס, איסער איז
אן עלעקטרא-טעכניק — א פאר, אין וועלכן יידן זענען אין יענער צייט געווען
ווייניק באשעפטיקט.

די דריי יונגע חברה געפינען זיך אין אסטראה שוין עטלעכע טעג און פון זיי
באקום איך גענויע אינפארמאציע: אסטראה איז א צענטראלער פונקט. יעדן טאג
קומען אן אהער טראנספארטן מיט מענטשן און יעדע עטלעכע טעג גייען פון דאנען
אפ טראנספארטן אין פארשיידענע ערטער, מיינסטנס אין די קוילנגרובן. אויפן ארט
געפינען זיך אגענטן פון פארשיידענע שטעט און פלעצער, און צווישן די אגענטן
גיט אן א געראנגל וועגן דער צאל און קוואליטעט פון זייער לעבעדיקער סחורה.
היינט דארפן אפגיין גרעסערע טראנספארטן קיין שלעזיע צו די קוילנגרובן, קיין
זאקסן פאר די גרובן און פאר דער אינדוסטריע, און אויך קלענערע טראנספארטן
צום רורגעביט און קיין וועסטפאליע — פאר דער אינדוסטריע. זיי זענען שוין
באקאנט מיט די פארהעלטענישן און ווייסן, אז צום בעסטן זענען די ארבעטס-באדינ-
גונגען אין מערב-דייטשלאנד, אין רור און אין וועסטפאליע. זיי האבן באוויזן זיך

צו פארבינדן מיטן אגענט פון וועסטפאליע און מיטן מיליטערישן ממונה און וועלן געשיקט ווערן קיין דארטמונד, וועסטפאליע.

מיט דער יונגער חברה ווער איך שנעל באפריינדט. ס'קומט צו אונדז צו אן אומבאקאנטער לויטן אויסזען — א זייער סימפאטישער יונגער-מאן אין די צוואנץ ציקער יארן און שטעלט זיך פאר אין פרייליך: בלומענקראנץ איז זיך נאָמען. אַ געוועזענער סטודענט פון דער טעכנישער וואַוועלבערג-שולע, פון פאך אן עלעק-טראַ-מעכאניק פון אַ העכערער קאָטעגאָריע. מיט אים ווערן מיר שנעל היימיש און מיר באַשליסן זיך צו האַלטן צוזאַמען. איסער און בלומענקראַנץ נעמען זיך אונטער, אַז אַלע 5 זאָלן געשיקט ווערן אין איין פּלאַץ. אַ וויילע שפּעטער קומען זיי מיט דער פריילעכער בשורה, אַז אַלץ איז אין אַרדענונג. אַלע 5 פאָרן מיר קיין דארטמונד אין דער גרויסער פאַבריק פון דער „אוניאָן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפט“. זיי פאַרפעלן מיר נישט צו דערציילן וועגן די שוועריקייטן, וואָס זיי האָבן געהאַט צוליב מיר. אין מיינע פאַפירן איז פאַראַן אַן אַנווייז מיך צו שיקן אין די קוילנגרובן, און מיט אַ רויטן בלייער איז פאַרצייכנט: „נישט פאַרלעסלעך“. ס'האַט זיך אָבער איינגעגעבן דעם עסק צו פאַרטושן, זאָגן זיי מיר מיט אַ האַרציק געלעכטער. פאַר-שטאַנען האָב איך, אַז די געשיכטע האָט געמוזט קאָסטן אַ היפשע מטבע. שפּעטער בין איך געוואָרן געוואָרן, אַז געקאָסט האָט עס 50 מאַרק, אַ באַדייטנדיקע סומע אין יענער צייט, בפרט אין די געגעבענע באַדינגונגען, און אַז דאָס געלט פאַר דעם מיליטערישן פעלדפעבל האָט געגעבן בלומענקראַנץ פון זיך טאַש און אַנגעזאַגט איסערן מיר וועגן דעם נישט צו דערציילן.

דאָס מיטאַג אין אָסטראַה איז אַרעם: קאַלריבן (פאַסטערנאַק) — אַ מאַכל, וואָס כ'האַב מער נישט געקענט פאַרטראַגן אין דער גאַנצער צייט פון מייך פאַרברענגען אין דייטשלאַנד. און כאַטש קאַלריבן האָט געהערט צו די דייטשישע נאַציאָנאַלע מאַכלים (קאַלריבן מיט שוויינענביין איז געווען אַ יום-טובדיק עסן) איז מיר דער ריח פון דעם מאַכל געווען אַפּשטויסנדיק און יעדעס מאָל ווען כ'בין געצווונגען געווען עסן קאַלריבן פלעג איך פילן, ווי כ'וואָלט געשלונגען ריצנאָייל.

נאָכן מיטאַג איז פאַרגעקומען אַן אַפעל. די אויסגערופענע האָבן זיך געדאַרפט שטעלן אין דער רייע פון דער גרופע, צו וועלכער זיי זענען צוגעשריבן געוואָרן. איך ווער גערופן זיך צו שטעלן אין דער גרופע, וואָס דאַרף גיין אין אַן אַרט לעבן מערזערבורג ביי דער זאַלע, אַ געגנט אין זאַקסן, וואָס איז באַקאַנט מיט אירע קוילן, אַרצגורובן און שמעלצעררייען. ווי איך האָב זיך געפילט שטייענדיק אין דער רייע פון דער גרופע, וואָס האָט געדאַרפט פאַרן קיין מערזערבורג — איז נישט שווער זיך פאַרצושטעלן. געווען בין איך זיכער, אַז איסער און בלומענקראַנץ האָבן גאַר-נישט געקענט מאַכן און אויף אַן אומדירעקטן אופן מיך צוגעגרייט צו דער צרה, וואָרנענדיק וועגן דער רויטער באַצייכענונג אויף מיינע פאַפירן. שטייענדיק אין מיינע געהאַקטע ווונדן, האָבן זיך צו מייך גרופע דערנענטערט צוויי מענטשן, אַ

ציווילער און דער גראַבער פעלדפעבל. דער ציווילער האָט זיך אָנגעהויבן קריגן מיטן אָגענט פון זאַקסן. ס'זענען דערגאַנגען צו מיר די ווערטער: „אַז קוואַליפֿי- צירטער טאַקער איז נישט פאַר אײך“. און דער פעלדפעבל האָט אַ געשרי געטאָן: „בעקערדונץ, אַרויסקומען!“ און מיט אַ פּלומרשטן געבייזער מיך מיטגענומען מיט זיך צו דער גרופּע, וואָס האָט געדאַרפט אָפּגעטראַנספּאָרטירט ווערן קיין וועסטפּאַליע. איך בין ווידער רעגיסטרירט געוואָרן. געקריגן אַ בלויען צעטל, אַ מין פּאַספּאָרט, און פון דער מינוט אָן בין איך געוואָרן דאָס פּריוואַטע אייגנטום פון דער פּאַבריק- דירעקציע פון דער „אוינאָן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפֿט“ אין דאָרטמונד. עטלעכע שעה שפּעטער בין איך מיט מיינע 4 נייע פּריינד, און צוזאַמען מיט אונדז — נאָך אַ צוויי צענדלינג מענטשן, אָנגעלאָרן געוואָרן אין אַ פּאַסאַזשיר-וואַגאָן פון אַ שנעלצוג און אָפּטראַנספּאָרטירט געוואָרן קיין מערבֿ-דייטשלאַנד, דאָרטמונד, וועסטפּאַליע.

דאָרטמונד

דאָרטמונד איז אַן אינדוסטריעלע שטאָט, דער צענטער פון דער אינדוסטריעלער פּראָווינץ פון וועסטפּאַליע, מיט גרויסע פּאַבריקן, שמעלצערײען און אַ וואַסערפּאַרט. די גרעסטע אינדוסטריע-אונטערנעמונג איז די „אוינאָן לוקסעמבורגישע געזעל- שאַפֿט“, וועלכע באַשעפטיקט טויזנטער אַרבעטער — די צווייט-גרעסטע אונטער- נעמונג נאָך די „קרופּ-ווערקע“ אין עסען.

אַ מיטלמעסיקע דייטשישע שטאָט, דער קלימאַט אַ מילדער, די באַפעלקערונג בדרך כלל אַ קאָטוילישע, אַ געמײלעכע און אַ פּריינדלעכע, פּאַרמאַנט אַלע אַטריי- בוסן פון אַ גרויסער מאַדערנער שטאָט; אַ נעץ פון עלעקטרישע טראַמוויען, אין שטאָט און אויסער דער שטאָט, אַ רעגולער פונקציאָנירנדיק טעאַטער, אין וועלכן ס'ווערט געגעבן צוויי מאל אַ וואָך אַפּערע, אַ סימפּאָנישער אַרקעסטער, אַ מוזיק אַ נעץ פון ליי-ביבליאָטעקן, אַ גרויסע צאָל פּאַרווילונג-פלעצער, געזאַנג און ספּאָרט- פּאַראַינען, אַלע מינים פּאַרטיען, פּאַראַינען און געזעלשאַפֿטן, וואָס עקזיסטירן אין דייטשלאַנד, אַ רחבותדיקער האַנדלס-צענטער און רייך אויסגעשטאַטע קאַפּעהיזער, און — אַן אָפּגעצוימטער קוואַרטאַל פון לעגאַלער פּראַסטיטוציע, מיט צוויי טויערן צום אַריינגיין און אַרויסגיין, ביי וועלכע ס'שטייען צו צוויי שוצלייט אין זייער פּולער דייטשיש פּאַליציישער גאַלאַ: מיט גלאַנציקע פּיקלהויבן, אָפּגעפּוצטע שנאַלן פון די לעדערנע פּאַסקעס און אין ווייסע הענטשקעס, גאַטספּאַרכטיקע ווייבער און מענער צעטיילן רעליגיעזע ליטעראַטור, און אינעווייניק, אין קוואַרטאַל ווערן פּראַנק און פּריי געפּראָוועט די אויסגעלאַנסטע אַרגיעס, אין די באַרן און אין די קאַפּעהיזער

איז די באדינערנס איינציקע באקליידונג אַ בלום אין די האָר און באַלעטשיכלעך אויף די פיס. אַ זויבער ריינע און שיינע שטאַט מיט אַ סך גרינס, פאַרקו, סקווערן און בולוואַרן. דער נעפל פון די רויכערנדיקע קוימענס פון די פאַבריקן און שמעל-צעררייזן דעקט אַפט מאַל צו מיט אַ פלאַכטע פון קאַפעטש און סאַדזע די שיינקייטן פון דער שטאַט און שטערט די געמיטלעכקייט און זעלבסטצופרידנקייט פון די איינוווינערס.

דער טראַנספּאָרט פון די צוואַנגס-אַרבעטער איז אַנגעקומען קיין דאַרטמונד אין אַ פרימאַרגן און באַגעגנט געוואָרן פון אַ נעפל, אַ געדיכטן רויך פון די קוימענס. און פון עטלעכע פּאָליצייער אין זייער פולער אונטערפּאַרעם. די גרופע ווערט פונאַנדער-געטיילט אין עטלעכע טיילן. די גרעסטע אין צאל ווערט דורך פאַבריק-פּאָליציי געפירט איבער די גאַסן ווי פאַרברעכערס צום ווינפלאַץ פאַר די אַרבעטער פון דער „אוינאַן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפט“.

דאָס בילד פון דעם אַרט, וואָס דאַרף זיין מיין ווינונג- און באַשפייזונג-פלאַץ האָט מיך ממש פרישטשמיעלעט. איך בין שוין באַקאַנט געווען מיט די פאַרהעלטענישן אין די תּפּיסות, און פאַרנדיק קיין דאַרטמונד האָב איך נישט געהאַט קיין אילוזיעס, אַז ס'דערוואַרט מיך דאַרט אַ מין וואַרשעווער לוקסוס-האַטעל „בריסטאָל“, אַבער דאָס, וואָס כ'האַב דערווען, איז געווען קאַשמאַרנער פון אַלע מיינע פאַרשטעלונגען: אַ גרויסער פלאַץ מיט אַ רייע באַראַקן, צונויפגעקלאַפטע פון דינע ברעטער, ווי די וואַרשעווער ייִדישע סוכות. אין יעדן באַראַק — פלאַץ פאַר אַ דריי הונדערט מענטשן. אין די באַראַקן זענען אויפגעקלאַפט פון ברעטלעך ערטער צום שלאַפן, צו צוויי און צו דריי איינער איבערן אַנדערן. אויף יעדן שלאַפּלאַץ — אַ שעניק, אַנגעפילט מיט הילצערנע סטרושקעס, אַ קישעלע מיטן זעלבן מאַטעריאַל און אַ דינע קאַלדרע. פון דער אַנדערער זייט — הילצערנע קעסטלעך אויף זאַכן, יעדעס קעסטל דאַרף באַנוצט ווערן צום וויניקסטנס פון צוויי איינוווינערס. אין מיטן באַראַק — לאַנגע הילצערנע טישן מיט בענק. געשפייזט ווערט מען אין באַראַק צוויי מאַל אַ טאָג, פרישטיק און אָונטברויט פאַר די וואָס אַרבעטן ביי טאָג, און אָונטברויט און פרישטיק פאַר די וואָס אַרבעטן ביי נאַכט. אַ דריטער קאַלטער מאַלצייט און אַ בלעכל קאַווע ווערט מיטגעגעבן צו דער אַרבעט. די קאַסטן פאַר דער „לאַזשי“ נעמט די פאַבריק-דירעקציע אַראָפּ פון די פאַרדינסטן. עטלעכע פלומרשט אַפגעצוימטע באַ-ראַקן זענען פאַר די פרויען-אַרבעטערנינס. דער טומל אין די באַראַקן איז אַן אומ-געהייערער. די אַרבעטער געפינען זיך אונטער דער קאַנטראָל פון פאַבריק-פּאָליציי, וועלכע האָט אין די באַראַקן אַ ספעציעלע אַפטיילונג, וואָס טראַגט דעם נאַמען „באַוואַכונגס-שטעלע“, מיט אַ הויפטמאַן בראַש. די אַרבעטער טאַרן נישט פאַרלאָזן די באַראַקן אָן אַ דערלויבעניש פון דער פּאָליציי, און די, וואָס קריגן אַ דער-לויבעניש צו באַזוכן די שטאַט, מוזן זיך אומקערן נישט שפעטער ווי 10 אַ זייגער

אין אונט. דער איינציקער חילוק אין די לעבנס-באדינגונגען פון די צוואנגס-ארבע-טער און פון די געפאנגענע אין די קאנצענטראציע-לאגערן, איז דאס רעכט צו האבן זייער פארדינט געלט ביי זיך און צו טאן דערמיט וואס זיי ווילן: צו קויפן אין דער קאנטינע אדער בעת זייער דערלויבטע אויסגאנגען אין שטאט פון א נאָדל ביז א פלאש בראָנפן, און צו קריגן דעם זעלבן לויזן פאר דער אַרבעט, וואָס ס'קריגן די דייטשישע אַרבעטער.

נאָכן אַנקומען אין פאַבריק-לאַגער, קריגן מיר פרישטיק: אַ וואַסערדיקע גרויפן-זופ. צוויי שטיקלעך ברויט מיט מאַרמעלאַדע און אַ טעפל קאווע. איך און איסער קריגן צוויי ערטער אויף אַ דריישטאַקיק בעטל און פאַר די אַנדערע פון מיינע נייע פריינד ווערן צוגעטיילט דריי בעטלעך אין אַן אַנדער באַראַק, אין פאַרלויף פון טאָג ווערן מיר באַקאַנט די באַדינגונגען פון דער אַרבעט. דער אַרבעטסטאַג איז 12 שעה, פון 6 ביז 6. דער סאַמע מינימום שכירות איז 40 פעניג און דער מאַקסימום איז 1 מאַרק מיט 10 פעניג אַ שעה. ביי שטיק-אַרבעט קען מען מער פאַרדינען. די אַרבעט-באַדינגונגען און די פאַרדינסטן זענען נישט קיין אייגהייטלעכע. יעדע פאַבריק-אַפטיילונג באַשטימט פאַר זיך די פרייזן פונעם מינימום און פון דער שטיק-אַרבעט. אין פאַרלויף פון טאָג האַלטן מיר, דאָס פינפטל, אַפּ אַ באַראַטונג, וואָס ווייטער צו טאָן. ס'איז קלאַר, אַז דאָס וויכטיקסטע איז דאָס אַרויסקריגן זיך פון די באַראַקן אויף דער פריי.

אויף צו מאַרגנס אַרום 5 פאַר טאָג קריגט יעדער פון דער געקומענער גרופע אַן אַרבעטפלאַץ. איך און פראַמזאָן ווערן צוגעטיילט צו דער אַפטיילונג, וואָס מ'רופט „די נייע געביידע“, און אויף וויפל איך ווייס שוין, זענען די פאַרדינסטן אין דער נייער געביידע די בעסטע אין דער גאַנצער פאַבריק, און אויך די אַרבעט-באַדינגונגען זענען די בעסטע — גרויסע זאַלן מיט אַ סך פענצטער. די נייע געביידע, צו וועלכער איך בין צוגעטיילט געוואָרן, באַשטייט פון 4 שטאַק, אויפן ערשטן (פאַרטער), געפינט זיך די שווערע מאַשינעריע: גרויסע און שווערע פנעוואַמישע שטאַמסן און גרויסע טאַקאַרניעס. ס'ווערן פראַדוצירט גרויסע רעדער, לאַנגע וואַלצן, די רערן פאַר די שווערע האַרמאַטן, די 21ער, די קוילן צו די דאָזיקע האַרמאַטן און ענלעכע אַרבעטן. דער צווייטער שטאַק איז פאַרנומען מיט פראַדוצירן פאַרשיידענע ווערק-צייג, פון די איינפאַכסטע ביז די פּרעציזסטע, און מיט רעפּאַראַטורן. אויפן דריטן און פערטן שטאַק ווערן פראַדוצירט פאַרשיידענע טאַקער-אַרבעטן.

פראַמזאָן ווערט צוגעטיילט צום דריטן שטאַק, אַ געוועזענער שילער פון אַ האַנטווערקער-שולע און אַ גוטער בעל-מלאכה מיט פראַקטיק — ספראַוועט ער זיך מיט זיין אויפגאַבע, מיט דער אַרבעט און מיטן לייענען און פאַרשטיין די צייכענונגען. איך ווער צוגעטיילט צום פערטן שטאַק, באַקום אַ דרייפערטלדיקע פאַציאָנאַ-ווע טאַקאַרניע, וואָס די דייטשן רופן „שפינדל-דרייבאַנק“, אַ צייכענונג, עטלעכע שטיקלעך רוי-מאַטעריאַל — און כ'בלייב שטיין אַ געפּלעפטער, ווייס נישט, וואָס

כ'האב צו טאָן. אויף קיין שפינדל־דרייבאָנק האָב איך פריער נישט געאַרבעט און די תורה און די שריפט פון אַ צייכענונג איז מיר לגמרי אומבאַקאַנט. מיין שטיין און גאַרנישט טאָן ציט אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט. אַרום מיין דרייבאָנק פאַרזאַמלען זיך עטלעכע אַרבעטער, דער פאַרמאַן פריטשע, דער מייסטער שניידער, און ס'קומט אויך צו דער שעף פון דער אָפטיילונג — דער אינושעניר ליפערט, אַ יונגער, הויכער און שיינער בלאַנדער שגף אין די צוואַנציקער, אַ פאַרווונדיקטער אין דער מלחמה — און זיי רעדן צווישן זיך וועגן דעם נייעם „רוסע“. מ'פרעגט מיך פאַרשיידענע פראַגעס. דער סוף איז, אַז ליפערט גיט אַ פאַראַרדענונג דעם מייסטער און דעם פאַרמאַן מיך אַריינצופירן אין דער אַרבעט. אין פאַרלויף פון עטלעכע טעג ווער איך היימישער מיט דער דרייבאָנק און כ'ווער צוגעטיילט צו באַדינען צוויי אַנדערהאַלבן־מעטערדיקע, נייע און מאַדערנע טאַקאַרניעס, ביי וועלכע איך דאַרף אַרבעטן איין וואַך ביי טאָג און איין וואַך ביי נאַכט. די אַרבעט איז אויף שטיק, און מיט דער הילף פון מיינע שכנים, פון מייסטער, פון פאַראַרבעטער און פון איינ־זשעניר ווער איך אויך היימיש מיט דער שפראַך פון די בלויע צייכענונגען און ספראַווע זיך נישט שלעכט מיט דער אַרבעט.

דאָס קוריאַזע איז דאָס, וואָס איך ווי אַ פאַכמאַן, די ערגסטע קאַליקע פון דעם פינפטל, ווער דער גרעסטער פאַרדינער. פאַרמאַן און איסער דערגייען צו 90 פעניג אַ שעה, הירשביין צו 70, בלומענקראַנק, וועלכער ווערט מיט עטלעכע וואַכן שפּעטער אַריבערגעפירט אין טעכנישן אָפטייל, קריגט די גרויסע שכירות פון 1 מאַרק מיט 40 פעניג אַ שעה — און איך פאַרדין אַרום 2 מאַרק אַ שעה. בעת דער נאַכטאַרבעט גיב איך זיך אַן עצה צו שלאָפן עטלעכע שעה אין איינעם פון די ווינקלען פון דער גרויסער פאַבריק־געביידע. ווי זאָגט אַ פאַלקסווערטל? „דער ערגסטער הונט קריגט דעם בעסטן בייך“.

מיט עטלעכע טעג שפּעטער זענען מיט אַ פרישער פאַרטייע אַנגעקומען צוויי באַקאַנטע פון וואַרשע: גוטמאַן, אַ מיטגליד פון דער פאַרוואַלטונג פונעם ייִדישן מעטאַל־פאַראייין און קאַסירער פון צענטראַל־ביראָ פון די פראַפעסיאָנעלע בראַנזשע־פאַראיינען, און מיכאַיל, אַן אַנאַרכיסט, אַ מענטש מיט בילדונג און וויסן, וועלכער איז צוליב אומבאַקאַנטע סיבות, געווען באַשעפטיקט ביי באַסאַקעס. אין זיין „פתיה“ (פאַלשער פאַספאַרט) איז ער פאַרצייכנט געווען ווי אַ שלאַסער און ווי אַזעלכער — אַפּגעשיקט געוואָרן קיין דאַרטמונד. פון דעם פינפטל איז אַזוי אַרום געוואָרן אַ זיבעטל.

דאָס פראַבלעם פון אַרויסקריגן זיך פון די באַראַקן און ווערן אַ פרייער אַרבע־טער, ווערט מיט יעדן טאָג שאַרפער. אינדיווידועל און בעת דעם צונויפקום פונעם זיבעטל טראַכט מען פאַרשיידענע תחבולות און פלענער. די ערשטע געלעגנהייט אַרויסצוקומען מיט אַזאַ פאַדערונג איז געקומען מיטן באַזוך אין די באַראַקן פון

דארטמנדער ראבינער, ד"ר יאקאבי (איך גלייב אז כ'מאך נישט קיין טעות מיטן נאמען) און פון זיין פרוי.

אין דעם קאנטינענט-באראק געפינט זיך אן אפגעצוימט שטיקל פלאץ, וואס דינט ווי א קירכע. די אן ערך 2000 צוואַנגס-ארבעטער, דערונטער א 300 פרויען, פון פאַרשיידענע לענדער, ווערן באדינט פון צוויי גייסטלעכע, א קאטוילישן און א פראטעסטאנטישן. ווינאַכט איז דער גאַטעסדינסט געפראוועט געווארן אויפן אָפּע-נעם פלאץ פון די באַראַקן. יידישע אַרבעטער געפינען זיך אן ערך א 100 אין צאל. די מיינסטע פון זיי זענען גראַד באַשעפטיקט אין דער שמעלצעריי — ביי די אויונס, פאַרמעס און וואַלצערייען — אן אַרבעט, א געפערלעכע פאַרן געזונט און מיינסטנס אן שלעכט באַצאַלטע. טייל האָבן שוין באַוויזן קראַנק צו ווערן אויף טובערקולאָז און אַנדערע קראַנקייטן. דעם ראַבינערס באַזוך האָט געהאַט פאַר א ציל אויך די יידישע אַרבעטער צו באַזאָרגן מיט רעליגיעזער באַדינונג.

בעת זיין באַזוך האָט דער ראַבינער צונויפגערופן די אַנוועזנדיקע יידישע אַרבע-טער אין איינעם פון די באַראַקן און געהאַלטן פאַר זיי א דייטשיש-פאַטריאָטישע און יידיש-קלעריקאַלע דרשה. ער האָט צוגעזאָגט צו שאַפן אַ ווינקל, וואָס זאל דינען פאַר אַ שול צום דאַוונען, און צו באַזאָרגן אַלעמען מיט תפילין, און מיט טליתים פאַר די באַווייבטע.

די חברים פון זיבעטל שטופן מיך צו נעמען אַ וואַרט. מיין רעדע איז אַ היציקע און אַ פאַרביטערטע. דער תמצית: דער ראַבינער זאל זיך בעסער פאַרנעמען מיט דער מיצווה פון פדיון-שבויים און זען מ'זאל די יידישע אַרבעטער דערלויבן צו וווינען אויף דער פריי, צו באַזאָרגן בעסערע מעדיצינישע הילף די קראַנקע יידישע אַרבעטער, די שוואַכע באַפרייען פון דער געפערלעכער אַרבעט אין די שמעלצערייען — און נישט קומען פרעדיקן פרומקייט, באַשיידנקייט און געטרייע אַרבעט פאַרן מלחמה-געברויך.

די רעדע מיינע האָט דעם ראַבינער אַרויסגעבראַכט פון די פלים. זיין ענטפער איז געווען אַ שאַרפער און אַ צאַרנדיקער. ער האָט באַצייכנט מיין רעדע ווי אַ מוסטער פון טיפישער חוצפה פון אן אַסטיידישן יונגלינג און אַפגעפרעגט מיין רעכט צו רעדן אין נאָמען פון די יידישע אַרבעטער, וועלכע געפינען זיך אין די באַראַקן. אַ צאַרנדיקער האָט ער פאַרלאָזט דעם באַראַק. מען האָט מיר אָנגעהויבן מאַכן פאַר-וורפן פאַר מייין שאַרפן און נישט טאַקטפולן אַרויסטריט. אַ ווילע שפעטער איז דער ראַבינער מיט זיין פרוי צוריקגעקומען. דעם ראַבינערס פרוי האָט מיט וואַרעמע ווערטער באַרויקט די פאַרזאַמלטע, געבעטן אַז אויב ס'קען ווער רעדן אַ בעסערן דייטש, זאל ער פאַרמולירן די פאַרלאַנגען וואָס מייין רעדע האָט אַנטהאַלטן. בלומענ-קראַנץ האָט עס פאַרמולירט אין אַ רייע פונקטן מיט דעם הויפטפונקט: פועלן ביי דער געהעריקער מאַכט, מ'זאל אַרויסלאָזן די יידישע אַרבעטער פון די באַראַקן אין פריוואַטע וווינונגען. נאָך בלומענקראַנצס רעדע האָט דעם ראַבינערס פרוי פאַרגע-

לייגט, אז דעם קומענדיקן זונטיק זאלן בלומענקראַנץ, איך און נאך איינער זי באַזוכן אין איר ווינונג, פדי גענויער אַרומצורעדן אַלע ענינים. אויב מיר וועלן נישט קענען קומען, וועט זי קומען צו אונדז אין די באַראַקן.

איידער מיר זענען געגאַנגען אַפּשטאַטן אַ וויזיט דעם ראַבינערס פּרוי, האָט דאָס זיבעטל זיך באַראַטן, וואָס פאַר אַ סטראַטעגיע מיר זאלן אָנווענדן און וואָס פאַר אַן אַרגומענטן מיר זאלן באַנוצן פאַר אונדזער פאַרלאַנג פאַר אַ פּרייער ווינונג. נאָך לאַנגע און היציקע דעבאַטעס איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז אין אַלע פּאַלן און מיט יעדן איינעם, מיט וועמען ס'וועט אויסקומען צו רעדן און צו פאַרהאַנדלען וועגן אונדזערע ענינים, זאל די האַלטונג זיין ווי פון ווערדיקע מענטשן, און די אַרגומענטן זאלן זיין, אַז אין די קאַנטראַקטן מיט דער „אוינאָן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפּט“, וואָס מיר האָבן נישט לייגענדיק אונטערגעשריבן, שטייט געשריבן, אַז מיר זענען געקומען אַרבעטן לויט פּרייען ווילן און דעריבער האַלטן מיר, אַז מיר האָבן דאָס רעכט זיך אויסצוקלייבן אַ ווינונג און צו באַשפּייזן לויט אונדזער ווילן, שטאַנד און מאַטעריעלע מעגלעכקייטן; אַז אין די באַראַקן לעבן מיר ווי הינט אין אַ שטייג. ווי מענטשן, וועלכע דער גורל האָט געברענגט אין דעם ציוויליזירטן דייטשלאַנד, ווילן מיר זיך נישט אויסלעבן מיט דער פּלאַש בראַנפּן, אין האַזאַרדשפּילן, אַדער אין רעזערוואַט פאַר פּראַסטיטוציע, נאָר ווילן געניסן פון דער דייטשישער ציווי-ליזאַציע און קולטור.

דעם קומענדיקן זונטיק זענען גוטמאַן, בלומענקראַנץ און איך אַוועק אין דער ווינונג פון ראַבינער. דעם ראַבינערס פּרוי האָט אונדז גוט אויפגענומען און פאַרגעלייגט פיבוד. מיר האָבן זיך אָפּגעזאַגט צו געניסן פונעם פיבוד, מיטן מאַטיוו אַז מיר, ווי מענטשן, געפינען זיך נישט מיט איר אין קיין גלייכער פּאַזיציע; זי איז אַ פּרייער מענטש און מיר — פּאַקטישע שקלאַפּן. ערשט דאָן ווען מיר וועלן צוריק-קריגן די עלעמענטאַרסטע מענטשלעכע רעכט, דאָס רעכט זיך אויסצוקלויבן אַן אַרט צום שלאַפּן און צו עסן לויטן אייגענעם ווילן, וועט קענען זיין אַ רייד וועגן געניסן פון איר פּערזענלעכער פּריינדשאַפּט. די דערקלערונג מיינע האָט אויף דער איידעלער און הויך געבילדעטער פּרוי געמאַכט אַ שטאַרקן אייגנדרוק. אויסהערנדיק מיין שיל-דערונג וועגן די באַדינגונגען פונעם לעבן אין די באַראַקן, האָט זי זיך צעווייגט און צוגעזאַגט צו טאָן אַלץ, וואָס ס'איז מעגלעך אונדזערע ווונטשן זאלן דערפילט ווערן.

נאָך דער באַגעגעניש מיטן ראַבינער און זיין פּרוי האָט דאָס זיבעטל אָנגעהויבן צו זוכן אויך אַנדערע ערטער וווּ זיך צו ווענדן נאָך הילף. די אַנדערע ערטער זענען געווען דער מעטאַל-פאַראַיין, דער „פאַרשטאַנד“ (אַנפּירונג, קאַמיטעט) פון דער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער אַרגאַניזאַציע, די רעדאַקציע פון דער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער טאַגזייטונג, און דער ציוניסטישער יידישער קולטור-פאַראַיין. געשען איז דאָס אַלץ אויף אַזאַ אופן:

געארבעט האב אין אן אייגן געצייג, דאס נייטיקע געצייג האב אין געבארנט ביי די שכנים. נאכן באקומען די ערשטע שכירות האב אין געבעטן ביי איינעם פון מיינע שכנים, אן עלטערן דייטשישן ארבעטער, ער זאל גיין מיט מיר קויפן דאס נייטיקע געצייג; א שטאלענעם צאלשטאק, צוויי צירקלען, אן אויסנווייניקסטן און אן אינעווייניקסטן, א שופלערע און א מיקראמעטער. כ'האב אבער געדארפט האבן א דערלויבעניש צו פארלאזן דעם באראק אין פארלויף פון עטלעכע טעג — אין דער צייט פון נאכטארבעט — צו קאנען אינקויפן דאס נייטיקע געצייג. כ'האב זיך געווענדט צום מייסטער. ער האט די ווענדונג איבערגעגעבן צום אינזשעניר און דער אינזשעניר ליפערט איז מיט מיר אוועק צום דירעקטאר פון דער אפטיילונג. אויסהערנדיק מיין בקשה און די אונטערשטיצונג פון ליפערטן, האט ער געהייסן דער סעקרעטארין אנשרייבן א בריוו צו דער וואכשטעלע. אין דעם בריוו האט די סעקרעטארין געשריבן, אז דער הויפטמאן פון דער וואכשטעלע זאל מיר ארויסגעבן א דער-לויבעניש ארויסצוגיין ביי טאג פון די באראקן צו יעדער צייט, וואס כ'וועל געפינען פאר נייטיק, ער האט אפגעשטעמפלט דעם בריוו און געגעבן דעם דירעקטאר אונ-טערצושרייבן, ווען כ'האב געברענגט דעם בריוו צום הויפטמאן, האט ער זיך גע-וונדערט צוליב דער אריגינעלער ווענדונג, טעלעפאנירט און באקומען אן ענטפער דעם בריוו פאזיטיוו צו דערליידיקן. דער הויפטמאן האט מיר געגעבן א געהעריקן פאליציישן פאסירשיין און כ'האב געקריגן א מעגלעכקייט זיך פריי צו באוועגן אין שטאט ביז 10 אין אוונט.

מיט גוטמאנען בין אין אוועק אין „געווערקשאפט-הויז“, א בנין אין וועלכן ס'האבן זיך געפונען די פראפעסיאנעלע פאראיינען, די אינסטיטוציעס פון דער סאציאל-דעמאקראטישער ארגאניזאציע און די רעדאקציע פון דער טאגצייטונג. מיר האבן זיך דערשלאגן צום פארזיצער פון מעטאל-פאראיין, דערציילט, אז מיר זענען מיטגלידער פון דער פארוואלטונג פונעם מעטאל-פאראיין און פון צענטראל-ביורא פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען אין ווארשע, און פארלאנגט מ'זאל אונדז און אויך אנדערע ארבעטער אננעמען פאר מיטגלידער פון פאראיין. זיין ענטפער איז געווען, אז די מלחמה-רעגולאציעס פארווערן אנצונעמען פאר מיטגלידער אר-בעטער פון די אקופאציע-געביטן.

ווען מיר האבן אים דערציילט וועגן די באדינגונגען פון לעבן אין די באראקן און אונדזער פארלאנג צו קריגן דאס רעכט פון פרייער וווינונג אין שטאט, איז זיין ענטפער געווען, אז אזוי לאנג ווי די פאבריק-דירעקציע קומט נאך דעם אפמאך צו צאלן די געקומענע דעם זעלבן פרייז וואס ס'קריגן די דייטשישע ארבעטער, קען דער פאראיין נישט אונטערנעמען קיין שום אינטערווענץ. ער איז אבער גרייט צו דערלויבן א טייל פון די ארבעטער אנוועזנדיק צו זיין אויף די פאראיין-אימפרעזעס, פארזאמלונגען און פארוויילונגען, און צום סוף געראטן מיט אונדזערע ענינים זיך צו ווענדן צום פארשטאנד.

אין בירור פון פארשטאנד האט אונדז אויפגענומען איינער פון די פארשטאנד-מיטגלידער. מיר האבן דעם גענאָסע דערציילט, אַז מיר זענען מיטגלידער פונעם סאַציאַל־דעמאָקראַטישן ייִדישן אַרבעטער־בונד אין וואַרשע, איבערגעחזרט אונז־דזער שילדערונג וועגן דעם לעבן אין די באַראָקן און אונדזער פאַרלאַנג פון פרייער וווינונג. אויך זיין ענטפער איז געווען, אַז דער פאַרשטאנד קען אין דעם פאַל גאַרנישט נישט טאָן און געגעבן אונדז, און די וועלכע מיר וועלן רעקאָמענדירן, דאָס רעכט בייצוווינען די סאַציאַל־דעמאָקראַטישע פאַרטיי־פאַרזאַמלונגען.

פון פארשטאנד זענען מיר אַוועק אין דער רעדאַקציע פון דער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער טאַגזייטונג, די „דאַרטמונדער אַרבעטער־צייטונג“. דער רעדאַקטאָר, אַ געוועזענער דרוקער־אַרבעטער, אַ שידעמאַנער, אַ נאַר וואָס צוריקגעקומענער פון מיליטער־דינסט אין דער מיליטערישער אַדמיניסטראַציע אין איינעם פון די שטעטלעך אין וויסרוסלאַנד, האָט אונדז אויפּמערקזאַם אויסגעהערט, זיך פאַראַינטערעסירט מיטן פונקט פונעם קאַנטראַקט, אַז מיר זענען געקומען אַרבעטן מיט פרייען ווילן, און צוגעזאַגט, אַז אויב ער וועט קענען, וועט ער אונדז העלפן. עטלעכע טעג שפעטער האָט זיך אין דער „דאַרטמונדער אַרבעטער־צייטונג“ און אין דעם אַרגאַן פון דער קאַטוילישער צענטער־פאַרטיי באַוווּן אַ נאַטיץ, אין וועלכן ס׳איז געפרעגט געוואָרן דער דירעקציע פון דער „אוינאַן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפּט“ און די פּאַליציי־ישע באַהערדן, פאַר וואָס זיי זאָלן נישט זיין גרויסמוטיק אין דערלויבן די פרייוויליק־געקומענע אַרבעטער צו וווינען אין נאַרמאַלע באַדינגונגען און געניסן פון דער דייטשישער קולטור און ציוויליזאַציע. אין די נאַטיצן זענען באַנוצט געוואָרן געוויסע פון אונדזערע אַרגומענטן.

האַבנדיק אַ פרייען אַרויסגאַנג אין שטאַט בין איך געוואָר געוואָרן וועגן דער עקסיסטענץ פון אַ ציוניסטישן קולטור־פאַראַיין, אין וועלכן די מיטגלידער זענען פּמעט אַלע מיזרח־ייִדן, וועלכע האָבן אַ מאָל זיך געהאַט באַזעצט אין דאַרטמונד, און אַז די אַפּיציעלע פירערשאַפּט באַשטייט פון דייטשישע ייִדן מיט אַ רעכטס־אַנוואַלד (אַדוואָקאַט) בראַש, אַ באַשעפּטיקטער אין פּאַליציי־פּרעזידיום און ער האָט דעם טיטול „געהיימראַט“.

אין איינעם אַ שבת אין אָונט זענען מיר, אַ גרעסערע גרופּע, אַוועק אין לאַקאַל פון פאַראַיין, גוטמאַן און מיכאַיל, צוויי עלטערע און רעפרעזענטאַטיווע מענטשן, האָבן פאַרגעלייגט אונדזערע פאַרלאַנגען פאַר די פאַרזאַמלע. גוטמאַנס און מיכאַילס ווענדן זיך ווי ייִדן צו ייִדן און מיין שילדערונג פונעם לעבן אין די באַראָקן האָבן נישט פאַרפעלט צו האָבן זייער ווירקונג אויף די אַמאַליקע אַסטיוודען. פון אַלע זייטן האָט מען זיך געווענדט צום געהיימראַט, אַז ער זאָל אָנהייבן עפעס צו טאָן. די אינציאַטיוו פונעם זיבעטל איז נישט פאַרבליבן קיין סוד, אויך אַ רייע נישט־ייִדן: פּאַליאַקן, ליטווינער, וויסרוסן, האָבן זיך אָנגעהויבן ווענדן צום זיבעטל נאָך עצות און נאָך הילף אין פאַרשיידענע ענינים — מ׳זאָל אויך אין זיי נישט פאַר־

געסן און זיי העלפן ארויסקריגן זיך פון די באראקן. דאס זיבעטל איז געווארן אן אינסטיטוציע.

קורץ און גוט — נאך עטלעכע וואכן פארשיידנארטיקע השתדלותן, האבן גוטמאן, בלומענקראנץ און איך באקומען אן איינלאדונג זיך צו מעלדן אין פאליציי־פרעזידיום. אין דער באשטימטער צייט האבן מיר אין דער געביידע געטרעפן דעם ראבינערס פרוי און דעם געהיימראט, און זיי זענען אנוועזנדיק געווען בעתן פארהער פונעם פאליציי־פרעזידענט. בלומענקראנץ האט מיט זיין גוטער דייטשישער שפראך פארמולירט אונדזערע פארלאנגען. דער פאליציי־פרעזידענט האט זיך אבער מיט זיינע פראגן געווענדט דירעקט צו מיר: „איר זענט דער פירער פון די אסטיודען און פון איך וויל איך די ענטפערט". איך האב אויף זיינע פראגעס געענטפערט אין מיין בעסטן דייטש, און דאס, וואס ער האט נישט פארשטאנען, האט אים בלומענ־קראנץ קלארער געמאכט. באזונדערס פאראינטערעסירט האט דעם פאליציי־פרעזי־דענט מיין אן ארגומענט, אז מיטן וויינען אין פריוואטע וויינינגען וועלן די פרא־דוקציע־פעיקייטן פון די געקומענע ארבעטער זיין א סך בעסערע; אז פון די בא־ראקן קומען די ארבעטער צו דער ארבעט מידע, אויפגערייצטע און נישט ווי געהעריק באשפייזטע אפילו לויט די אָנגענומענע מלזכישע באשפייזונג־ראציעס. דער רעזול־טאט איז געווען, אז דער פאליציי־פרעזידענט האט צוגעזאגט דעם ענין צו באהאנד־לען און צו געבן אן ענטפער.

אראפגליינדיק פונעם פארהער, האט די פרוי פון ראבינער און דער געהיימראט אונדז אינסטרורירט, ווי אזוי ווייטער צו האנדלען, פארגעלייגט, אז די ארבעטער זאלן זיך ווענדן צו די דירעקטארן פון די באזונדערע צעכן, און די דירעקטארן זאלן זיך ווענדן צום פאליציי־פרעזידיום מיט א ביטע, אז זייערע ארבעטער זאל דערלויבט ווערן זיך איינצוארדענען אין פריוואטע וויינינגען. זייער מאַטיוו איז געווען, אז אונדזערע פארלאנגען קענען אין מינסטער, אין דער אַדמיניסטראַטיווער הויפט־קוואַרטיר פונעם מערב־פראַנט, באַטראַכט ווערן ווי אן אַרגאַניזירטער אַנטי־מלחמה־אַקט. דאַקעגן אַזאַ מין ווענדונג מצד די פאַבריק־דירעקטאַרן און אַ מאַטיווירונג, אַז דאָס וועט זיין לטובת דער פראָדוקציע, וועט האָבן אַ גוטע פעולה.

מיר האָבן דעם פלאַן איבערגעגעבן די ייִדישע און אַ געוויסע צאָל נישט־ייִדישע אַרבעטער. אין פאַרלויף פון עטלעכע טעג האָט דאָס פּאָליציי־פרעזידיום דערהאַלטן בקשות פון די פאַבריק־פאַרוואַלטערס צו דערלויבן די באַשעפטיקטע אין זייערע צעכן צו דינגען זיך פריוואַטע וויינינגען. וואַרשיינלעך זענען די פאַבריק־דירעקטאַרן געווען צוגעגרייט צו באַקומען פון זייערע אַרבעטער אַזעלכע ווענדונגען און נישט געמאַכט קיין שוועריקייטן ביים אָננעמען די ווענדונגען. געווען זענען בלויז איינצלנע פּאַלן פון אַן אַפּזאָג מצד די דירעקטאַרן זיך צו ווענדן צום פּאָליציי־פרעזידיום לטובת געוויסע אַרבעטער.

דער אונטערנעמער פון דער קאנטינע האט זיך דערווייט וועגן אונדזערע

באמינונגען און אנגעהויבן קלאפן טרעוואגע וועגן דעם אומגליק, וואס ס'וועט טרעפן דער באפעלקערונג אין פאל ווען די „שפיץ-בובן“ (גנבים) פון אסטען וועלן זיך קענען פריי באוועגן אין שטאט. זיינע אינטערווענצן ביי דער מאכט, און זיינס א דערקלערונג אין דער פרעסע וועגן די באקוועמלעכקייטן אין דעם סעפארירטן ווייני-פלאץ און די גוטע באשפייזונג, וואס ער גיט די אים אונטערלייגנדיקע ארבעטער, זענען געקומען צו שפעט. די הויפטקווארטיר אין מינסטער האט שוין געהאט איבער-געשיקט אירס א באשלוס, אז זי איז נישט קעגן דעם, אז די „פרייוויליקע“ געקומענע ארבעטער פון אסטען און פון איטאליע (נישט די פראנצויזן און בעלגיער) זאלן מעגן וווינען אין פריוואטע דירות. דאס פאליציי-פרעזידיום אין דארטמונד איז בא-פולמכטיקט צו האנדלען אין יעדן באזונדערן פאל, ווי זי געפינט פאר נייטיק.

איך בין ארויסגערופן געווארן אין פאליציי-פרעזידיום. איך דאס מאל זענען מיט מיר מיטגעגאנגען דעם ראבינערס פרוי און דער געהיימראט. א באאמטער האט מיר דערקלערט, אז די יעניקע, וועגן וועלכע ס'האבן זיך געווענדט אדער ס'וועלן זיך ווענדן די פאבריק-דירעקטארן, וועלן נאכן שאפן זיך דירות קענען ארויסגיין פון די באראקן, און מיר מיטגעטיילט די פאליציי-ישע רעגולאציעס, וואס וועלן זיין גילטיק: נישט ווייניקער ווי 3 מענטשן אין א דירה; פון 11 אין אונט ביז 5 פאר טאג מוז מען זיך געפינען אין די וויינונגען אדער אויפן ארבעטפלאץ, אין אויסנאםפאלן וועט די פאבריק-פאליציי געבן באזונדערע דערלויבענישן; יעדע 2 וואכן זיך מעלדן אין דעם געגעבענעם פאליציי-באצירק; נישט ארויספארן פון דארטמונד אן א ספעציעלער דערלויבעניש — און א רייע אנדערע רעגולאציעס. אין עטלעכע טעג שפעטער איז אן ענלעכע מיטטיילונג געהאנגען אין די פאבריק-אפטיילונגען און אין די באראקן.

די ידיעה, אז מ'וועט קענען פארלאזן די באראקן און וווינען אין פריוואטע דירות, האט ארויסגערופן גרויס פרייד. אין פארלויף פון עטלעכע וואכן האבן עטלעכע הונדערט ארבעטער פארלאזט די באראקן. פון די יידישע ארבעטער זענען, צוליב פארשיידענע סיבות, געבליבן אין באראקן-לאגער בלויז עטלעכע ארבעטער. דאס אריבערגיין אין פריוואטע וויינונגען האט דער שטאט דארטמונד געגעבן א סך הכנסה. צענדלינגער וויינונגען, וועלכע די מענער האבן פארלאזן צוליבן מיליטער-דינסט, זענען פארדונגען געווארן. א גרויסע צאל דייטשישע און אויך עטלעכע יידישע פאמיליעס האבן פון זייערע וויינונגען געמאכט „לאזשי-הייזער“ אויף וווינען און באשפייזן.

דער פרעצעדענס אין דארטמונד האט געהאט א שטארקן אפקלאנג אין וועסט-פאליע און אין רורגעביט, און ס'האט זיך אנגעהויבן אן עקזאדוס פון טויזנטער פון די מיט צוואנג געבראכטע ארבעטער פון די באראקן אין פריוואטע דירות, און מעגלעך געמאכט, ספעציעל פאר די יידישע ארבעטער, צו אנטוויקלען א געזעל-שאפטלעכע און קולטור-טעטיקייט.

יידן זענען געבענטשט מיט הרמאר, מיטן שאפן אפאריזמען, גלייכווערטלעך און שפאסן אין אלע באדינגונגען פון זייער לעבן. אויך דאס באפרייען זיך פון די יידישע ארבעטער פונעם באראקן-לאגער האט געשאפן שארפע ווערטלעך און געפעפערטע וויצן. מ'האט דאס גערופן א צווייטע יציאת-מצרים, אן ארויסגיין מעב-דוּת לחירות (וואס איז אין א געוויסער מאָס געווען אמת). דאָס זיבעטל האָט מען גערופן די סנהדרין, מיך האָט מען גערופן יהושע בן נון. אויף מיינס אַ פראַגע פאַר וואָס ס'קומט מיר אַזאַ נאַמען, איז דער ענטפער געווען: „יהושע בן נון האָט צעשמעטערט די מויערן פון דער פעסטונג יריחו מיט שאַלן פון אַ שופר, און איר האָט געעפנט די טויערן פון די באַראַקן מיט — זידלען דעם ראַבינער...“

פאַקטן און עפיואַדן

די אַקציע, און דער דערפאַלגרייכער אויסגאַנג פון דער אַקציע צו באַפרייען די אַרבעטער פונעם באַראַקן-לאַגער, האָט סטימולירט צו ווייטערדיקע געזעלשאַפט-לעכע טעטיקייטן.

דאָס זיבעטל האָט ווייטער אַנגעהאַלטן זיין צוזאַמענבונד און אַקטיווקייט. דער ערשטער שריט פאַר דער ווייטערדיקער טעטיקייט איז געווען דאָס צו-אייגענען זיך אַ רייך-אויסגעשטאַט קאַפּעהויז אויף איינער פון די פרינציפיעלע גאַסן ווי אַ רעזידענץ פאַרן זיבעטל. דאָס קאַפּעהויז האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ צונויפקום-פלאַץ פאַר די יידישע אַרבעטער און פאַר אַ רייע נישט-יידישע אַרבעטער, וועלכע האָבן זיך געקלאַמערט אַרום דעם זיבעטל.

אַ טעטיקייט האָט זיך אויך אַנטוויקלט אַרום דעם ציוניסטישן קולטור-פאַראיין. ווען מיר זענען, נאָך אונדזער פאַרלאָזן די באַראַקן, געקומען צום ערשטן מאל אין אַ גרויסער צאַל אויף אַ צונויפקום אין דעם פאַראיין, זענען מיר אויפגענומען געוואָרן מיט שײַמחה. די צאַל פון די באַטייליקטע פון די געקומענע אַרבעטער אין די צונויפ-קומען איז אַבער געווען אַ סך גרעסערע ווי פון די פאַראיין-מיטגלידער, און דאָס האָט פאַרשטערט די שײַמחה פון די פאַראיין-מנהיגים.

דאָס צוזאַמענלעבן האָט לאַנג נישט אַנגעהאַלטן. מיינע אַנטי-ציוניסטישע און אַנטי-דייטש-יידישע פאַטריאַטישע רעדעס האָבן צעשטערט די פאַרגליווערטע איינ-הייט. ס'האָט זיך אַנגעהויבן אַ דיפערענציאַציע. עטלעכע האָבן זיך דערקלערט פאַר פועלי-ציון און געהאַט טענות צו דער דייטש-יידישער פירערשאַפט. ס'האָבן זיך אַנטפלעקט אייניקע בונדיסטן פון „צו האַווען“, ביי וועמען ס'האָבן אויפגעלעבט זייערע בונדישע סענטימענטן. דער רעזולטאַט איז געווען, אַז פונעם ציוניסטישן פאַראיין זענען אַוועק כמעט אַ העלפט מיטגלידער: די בונדיסטן, די פועלי-ציון און

די אומפארטייטשע יידישיסטן, און צוזאמען מיט די געקומענע ארבעטער האָבן זיי געשאַפן דעם „יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“.

די מיטגלידערשאַפט פונעם „יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“ איז געווען אַ גאַנץ אַנזעעוודיקע — איבער אַ הונדערט מיטגלידער. די פאַרוואַלטונג איז געווען אַן אינטעליגענטע און אַ טיכטיקע — דאָס זיבעטל אין פולן באַשטאַנד און 6 מיט-גלידער פונעם ציוניסטישן פאַראיין: צוויי פּוּעלי-ציון, דריי בונדיסטן און איינער אַן אומפארטייטשער יידישיסט. פון די פּוּעלי-ציון געדענקט זיך איינער אַ גאַליציאַנער מיטן נאָמען הערמאַן פּראָפּער, פון די בונדיסטן — שמואל ראַפּאַפּאַרט, אַ געוועזענער טעקסטיל-אַרבעטער אין לאַדזש, איינער פון די לאַדזשער ראשונים פון בונד, און ווי אַ טויער אין לאַדזש באַקאַנט מיטן נאָמען שמואל פּאַפּע. פון אים האָב איך צום ערשטן מאַל געהערט וועגן דער ראַל און טעטיקייט פון די צוויי בונדישע לעגענדאַרע פיגורן: שמאַי קרימקאַפּ און חיימל פּראָפּעסאָר (מיט דעם לעצטן האָב איך זיך שפּעטער באַגעגנט אין דייטשלאַנד), איסאַק ריינפּעלד, אַן אינזשעניר און לובע ציטריניאַק, אַ ליטוואַטשקע, פאַרענדיקט אין רוסלאַנד אַן אַקווערין-שולע. ראַפּאַ-פאַרט איז געוואָרן דער פאַרויצער, הירשביין — דער סעקרעטאַר.

דער יידישער קולטור-פאַראיין האָט געפירט אַ גאַנץ אינטענסיווע טעטיקייט: רעפּעראַטן, קעסטל-אָונטן, באַזוכן די אייגנטימלעכקייטן פון דער שטאַט, און אַ געוויסע קעגנזייטיקע הילפּאַרבעט.

גלייכצייטיק מיטן קאַמף אין ציוניסטישן פאַראיין און דעם שאַפן פון „יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“ איז געשאַפן געוואָרן אַ בונדישע גרופּע. די גרופּע איז באַשטאַנען פון 16 מענטשן — 6 אַרטיקע און 10 פון די געקומענע אַרבעטער. גוטמאַן און איך זענען געווען אַקטיוו ביים שאַפן די בונדישע גרופּע.

מיטן דערשיינען פון די „לעבענס-פּראָגען“ האָט די בונדישע גרופּע געקריגן אַ באַדייטנדיק פּעלד פאַר איר טעטיקייט. דאָס פאַרשפּרייטן די וואַכנשריפט און דאָס זאַמלען פּאַנדן האָט צוגענומען אַ סך צייט און ענערגיע. דער „יידישער אַרבע-טער-קולטור-פאַראיין“ איז געווען די באַזע פאַר דער דאָזיקער אַרבעט. כּקען דרייסט פּעסטשטעלן, אַז דאָרטמונד האָט דערהאַלטן די גרעסטע צאָל עקזעמפּלאַרן — הויך בערלין — פון וועלכער ס'איז אַנדערע שטאַט אין דייטשלאַנד און געשיקט די גרעסטע סומע פאַרן פּאַנד אויפצוהאַלטן די וואַכנשריפט. איך בין געוואָרן דער דאָרטמונדער קאַרעספּאַנדענט און געשיקט רעגולערע קאַרעספּאַנדענצן, וואָס זענען געדרוקט געוואָרן אונטערן נאָמען „הערשל“ און אונטער אַנדערע פּסעוודאָנאָמען. און כּאַטש בונדיסטן אין דער פאַרוואַלטונג פונעם „יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“ זענען געווען 5 קעגן 8 : 3 פּ.פּ.ס. לעוויצע, 2 פּוּעלי-ציון, 2 אומפארטייטשע, און אַן אַנאַרכיסט, און אין דעם זיבעטל — 2 קעגן 5 — האָבן די בונדיסטן געלייגט זייער חותם אויף דער אַרבעט און דער „יידישער אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“ איז סיי אין דאָרטמונד און סיי אין וואַרשע באַטראַכט געוואָרן פאַר אַ בונדישער פּלאַצוווקע.

דאס אנטשטיין פון „ידישן ארבעטער-קולטור-פאראיין“ אין פון דער בונדישער גרופע האט געהאט אן אפקלאנג אויסער די גרענעצן פון דארטמונד. פון פארשיידענע שטעט האט מען זיך אנגעהויבן ווענדן וועגן אנווייזונגען ווי אזוי צו שאפן קולטור-פאראיינען, וועגן איינשטעלן בונדישע פארטיי-גרופעס, וועגן רעפערענטן. דער „ידישער ארבעטער-קולטור-פאראיין“ און די בונדישע גרופע זענען געווארן א מין צענטער פאר די שטעט אין וועסטפאליע און אין רורגעביט.

דער „צענטער“ האט געטאן דאס מעגלעכסטע, כדי די פלערליי ביטעס צו דער-פילן. ווי משולחים זענען אין די פארשיידענע שטעט אפט געפארן: ראפאפארט, ריינפעלד, לובא, איך און דער פועלי-ציוניסט פראפער. זיי זענען געפארן לענגאל און פריי, איך — לענגאל, האלבלענגאל און אין די מיינסטע פאלן — אומלענגאל.

באזוכט האב איך א רייע שטעט, עטלעכע מאל אפילו צו עטלעכע מאל. צווישן די באזוכטע שטעט זענען אויך געווען דיסעלדארף, עסען, קעלן, און דאס ווייטע באכום. איך האב געהאלטן רעפערענטן, איינגעשטעלט בונדישע גרופעס, „לעבענס פראגען“ קאמיסיעס, און נישט איין מאל געווען אויך א בורר און אויסגעגלייכט סיכסוכים. די פראכטפולע שטאט דיסעלדארף האט אויף מיר געמאכט א שטארקן איינדרוק. א שטארקן איינדרוק האט אויף מיר אויך געמאכט דער „דאם“ — די קאטוילישע קאטעדראל אין קעלן. דעם טיפסטן, ממש א דערשיטערנדיקן איינדרוק, האט אויף מיר געמאכט די רעזידענץ פון די קוילן-גרעבערס אין באכום. דארט האב איך געזען אן אנדער דייטשלאנג: ברודיקע גאסן, הילצערנע טראטווארן, הרובע נידעריקע הייקעס. דער עלנט האט ממש געריסן די אויגן.

הארצרייסנדיק איז געווען מיין ערשטע באגעגעניש מיט דער גרופע יידישע קוילן-גרעבערס אין זייער ווייזן און ארבעטפלאץ הינטער באכום. פארזאמלט האבן זיך א דריי צענדלינג יידישע קוילן-גרעבערס, מיינסטנס אפשטאמיקע פון לאדזש און לאדזשער געגנט, א סך פון זיי — זייער אינטעליגענטע. די ארבעט אין די קוילן-גרובנס האט אבער שוין געהאט באוויזן צו לייגן א סטיגמע אויף די דאזיקע מענטשן. די שווערע ארבעט און דאס מאנאטאן-לאנגווייליקע לעבן האט זיי געזעל-שאפטלעך דעמאראליזירט. א סך זענען אוועק אויפן וועג פון שיפרות און זנות, האבן פארבראכט די פרייערע צייט אין די בירהאלעס, אין די ביליקע וואדעוויל-טעאטערלעך און אין די שאנדהייזער פון באכום. ווען כ'האב מיט יארן שפעטער געלייענט די דערציילונגען פונעם ענגלישן שרייבער קראניץ וועגן דעם לעבן פון די ענגלישע קוילן-גרעבערס אין די שטעטלעך פונעם קוילן-גרובן-ראיאן האב איך געהאט פאר זיך קאפיעס פון די בילדער, וואס כ'האב געזען בעת מיין ערשטן באזוך ביי די יידישע קוילן-גרעבערס הינטער באכום.

מיין באזוך, דער רעפערענט און די דיסקוסיעס האט די גרופע יידישע קוילן-גרעבערס אויפגעוועקט פון א גייסטיקער לעטארגיע. די דערהאלטענע „לעבענס-פראגען“ און די טעטיקייט לטובת דער ווארכנשריפט האט זיי געזעלשאפטלעך

רעאקטיוויזירט. דער געשאפענער „יידישער אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“ אין באַכום האָט ווי אַ מאַגנעט צו זיך געצויגן די אַרבעטער פון די קוילן-גרובנס און פון די גיסערייען אין באַכום און פון דער געגנט אַרום באַכום.
בעת מיין שפעטערדיקער טעטיקייט אין בונד און אין דער קאָמוניסטישער פאַרטיי פון פוילן האָב איך אין פאַרשיידענע שטעט אין פוילן זיך באַגעגנט מיט אַ טייל פון די געוועזענע קוילן-גרעבערס אין ראַיאָן פון באַכום און די באַגעגענישן זענען תמיד געווען פאַרבונדן מיט האַרציקער פרייד.

פון דער טעטיקייט פון „יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“ אין דאָרטמונד זענען געבליבן אין זכרון צוויי עפיוואָדן: דער ערשטער סדר פסח 1916 און די קבורה פון בערנאַרד איסער.

ס'האָט זיך אונטערגערוקט דער פסח פון 1916. די פסח-באַשפייזונג און די סדרים זענען געוואָרן אַן אַקטועלער פּראַבלעם פונעם רוב פון די מיט צוואַנג גע-בראַכטע יידישע אַרבעטער אין דאָרטמונד. אין פּריוואַטע שמועסן און אויף פאַרשיי-דענע צוזאַמענקומען האָבן אַרבעטער אויפגעוויבן די פּראַגע: וואָס וועט זיין מיט פסח?

דער ענין פסח איז באַהאַנדלט געוואָרן אויף אַ זיצונג פון דער פאַרוואַלטונג פון „יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“. איך און פּראָמאָאָן זענען אַרויסגעטראָטן קעגן דעם, אַז דער פאַראיין זאָל זיך פאַרנעמען מיטן דאָזיקן ענין. אונדזער מאַטיוו איז געווען, אַז דער פאַראיין איז אַ וועלטלעך-סאַציאַליסטישע קולטור-ליטעראַרישע געזעלשאַפט און דאַרף זיך נישט פאַרנעמען מיט קיין רעליגיעזע ענינים פון זיינע מיטגלידער. די קעגן-מאַטיוון זענען געווען, אַז דער פאַראיין איז פאַקטיש די רע-פּרעזענטאַנט פון די אַרבעטער אין דאָרטמונד און דאַרף זיך פאַרנעמען מיט אַלע ענינים פון זיינע מיטגלידער; אַז פסח איז נישט נאָר אַ רעליגיעזער יום-טוב, נאָר אויך אַ יום-טוב פון פּרייהייט. מיט 10 קעגן 2, ביי איין אָפּגעהאַלטענעם (הירשביין), איז באַשלאָסן געוואָרן נאַכצוקומען די ווענדונגען פון דער גרויסער צאַל מיטגלידער און זיי צו באַזאָרגן מיט מצות און סדרים, די יעניקע, וועלכע וועלן דאָס פאַרלאַנגען. ס'איז אויסגעקליבן געוואָרן אַ קאָמיסיע פון 5, וואָס זאָל זיך פאַרנעמען מיטן ענין פסח. אויך איך בין אַריין אין דער קאָמיסיע.

ביים צוטראַעטן רעאַליזירן דעם באַשלוס פון דער פאַרוואַלטונג, האָט די קאָמיסיע זיך באַגעגנט מיט אַ רייע פאַקטן, וואָס האָבן נישט געקענט אינגאָרירט ווערן: דער געמיינדע-ראַט האָט באַשלאָסן צו באַזאָרגן מיט פסחדיקע שפייזן די געקומענע אַר-בעטער און וועגן דעם געלאָזט וויסן דורך מעלדונגען אין די פאַרשיידענע פאַבריק-אַפּטיילונגען. ער האָט זיך אויך געווענדט צו דער פאַבריק-דירעקציע וועגן באַפרייען פון אַרבעט אין די סדרים-נעכט די אַרבעטער, וואָס האָבן גראַד געדאַרפט אַרבעטן נאַכטשיכט, בעת דער ציוניסטישער פאַראיין האָט דאָן באַשלאָסן איינצואַרדענען

סדרים פאר די געקומענע יידישע ארבעטער. נאך מיפולע פארהאנדלונגען איז מען געקומען צו אן אויסגלייך: דער "יידישער ארבעטער-קולטור-פאראיין" אָרדנט אין דעם ערשטן סדר לויט אלע מזרח-איראָפּעיִשע טראַדיציעס; די געמיינדע באַזאָרגט מיט מצות און באַשפּייזונג אין די טעג פון פּסח די יעניקע, וועלכע וועלן זיך וועגן דעם וועגן; דער ציוניסטישער פאראיין אָרדנט אין דעם צווייטן סדר. די קאָמיסיע האָט אויך געהאַט באַשלאָסן, אַז יעדער איינער, וואָס וועט זיך באַטייל-ליקן אין סדר, מוז באַצאָלן דעם טייל פון די קאָסטן, וואָס ס'מאַכט אויס אויף זיין חלק, די רעגיסטראַציע זאָל פאַרענדיקט ווערן צוויי וואָכן פאַר פּסח, און אַז נאָכן פאַרענדיקן דעם טראַדיציאָנעלן סדר-צערעמאָניאַל, זאָל פאַרקומען אַ המשך פונעם יום-טוב אויף אַ וועלטלעכן אופן: מיט רעדעס וועגן פּסח ווי אַ יום-טוב פון באַ-פרייונג, מיט געזאַנג, און אויב מעגלעך — אויך מיט טענץ.

צום ערשטן סדר זענען געקומען אלע יידישע ארבעטער, וועלכע האָבן זיך דאָן געפונען אין דאָרטמונד, איבער הונדערט אין צאָל, און דער רוב פון די אַרטיקע מיטגלידער פון פאראיין מיט זייערע פאמיליעס. געקומען זענען אויך די נאָטאָבלען פון דער יידישער געמיינדע מיטן ראַבינער און זיין פרוי בראַש, און אויך אַ צאָל תושבים, אַסימילירטע יידן, וועלכע זענען גערן געווען צו זען ווי די אַסטידען פראַווען אַ פּסחדיקן סדר. געקומען איז אויך אַ פאַרטעטער פון דער פאַבריק-דירעקציע און אַ פאַרטעטער פון פּאָליציי-פּרעזידיום. צוזאַמען האָבן זיך אין דעם ערשטן סדר באַטייליקט אַרום 200 פּערזאָן.

דער טראַדיציאָנעלער צערעמאָניאַל איז דורכגעפירט געוואָרן אויף אַן אימ-פּאָנירנדיקן אופן. אָפּגעריכט דעם סדר האָט איינער פון די געקומענע פאַבריק-ארבעטער, אַ רעליגיעזער ייד און אַ גוטער מנגן, מיטן נאָמען שבתי וואַלאַנסקי, אַ געוועזענער מעכאַניק פון שערעשעווסקיס פּאַפּיראַסן-פאַבריק אין גראַדנע. אויך די טעכנישע זייט: לאַקאַל, באַשפּייזונג און בלוזמען איז דורך די אַרטיקע מיטגלידער פון פאראיין, מיט שמואל ראַפּאָפּאַרט און לובאַ זאָלאַטניצקאַ בראַש, צוגעגרייט געוואָרן אויפן בעסטן אופן.

נאָכן אָפּזינגען דעם "דיינו", האָט זיך אָנגעהויבן דער וועלטלעכער טייל פונעם אָונט. ראַפּאָפּאַרט און איך האָבן גערעדט וועגן פּסח ווי דער יום-טוב פון באַפרייונג, און אין מיין רעדע האָב איך אַריינגעשמוגלט אַקטועלע ענינים: די מלחמה, די באַפרייונג פון באַראַקן-לאַגער, און די האַפּענונג פאַר אַ פרייער און גערעכטער וועלט. פּאָלקסלידער און פרייהייטלידער זענען געזונגען געוואָרן, מען האָט גע-טאַנצט און זיך משמח געווען, און צום סוף האָט דער עולם זיך געלאָזט אין אַ חסידיש ריקודל.

דער סדר האָט אויף די אָנוועזנדיקע געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק. באַזונדערס שטאַרק באַאיינדרוקט זענען געווען די דייטשישע יידן. צום ערשטן מאל זענען זיי געווען אָנוועזנדיק אויף אַן אימפּרעזע פון אַסטידען. דער צערעמאָניאַל, די מאַכלים,

און באזונדערס די ווערדיקע ציוויליזירטע האלטונג פון די אַסטיודישע געקומענע אַרבעטער, האָט זיי ממש געפלעפט. זיי זענען געקומען זען עפעס אַ ווילדן ספּעק-טאַקל, און אַוועקגעגאַנגען זענען זיי אונטערן רושם פון יידישער און מענטשלעכער גייסטיקער דערהויבנקייט.

אויך אין שטאָט איז דער איינדרוק געווען אַ שטאַרקער. די דירעקציע פון דער „אָניאַן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפֿט“ האָט צוגעשיקט צום יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין אַ דאַנק און אַ לויבבריוו פאַר איינאַרדענען דעם אָונט פאַר די יידישע פאַבריק-אַרבעטער. אין געמיינדע-בלאַט האָט איינער פון די נאַטאַבלען אָפּגעדרוקט אַן אַרטיקל, אין וועלכן די סופּערלאַטיוון, איינער גרעסער פון דעם אַנדערן, האָבן פאַרנומען דעם גרעסטן טייל. אויך די אַרטיקע פרעסע האָט דעם סדר געווידמעט אַ סך פּלאַץ. איינער פון די שרייבערס האָט זיך פאַרנומען מיט מוסרן די געקומענע נישט-יידישע אַרבעטער פאַר זייער אַרט פאַרברענגען אין דער צייט פון אַ קריסטלעכן יום-טובּ, און געראַטן זיך לערנען פון די יידישע אַרבעטער. דער פרעסטיזש פון „יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“ האָט זיך אַ הייב געטאַן אין אַלע קרייזן פון דער שטאַטישער געזעלשאַפֿטלעכקייט. אויף די באַגעגע-נישן פונעם פאַראיין האָבן זיך אַנגעהויבן באַווייזן פנימער פון יינגערע דייטשישע יידן. די אַלטע תּושבים האָבן זיך אַנגעהויבן באַציען מיט מער רעספּעקט צו זייערע אַסטיודישע ברידער. גוטמאַן, איך, בלומענקראַנץ און אַנדערע זענען פאַרבעטן געוואָרן צו באַזוכן אַ רייע דייטש-יידישע תּושבים און נאַטאַבלען. דער ערשטער סדר פון פּסח 1916, איינגעאַרדנט פון „יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין“, איז געווען אַ וויכטיק געשעעניש אין לעבן פון די מיט צוואַנג געבראַכטע יידישע אַרבעטער קיין דאַרטמונד, אַ וויכטיקער פּאַקטאַר אין דער קעגנזייטיקער דערקענ-טעניש פון די דאַרטמונדער דייטשישע יידן און די מיזרח-יידן.

אין יולי 1916 איז דער יונגער בערנאַרד איסער אומגעקומען פון אַן אומגליק-צופאַל ביי דער אַרבעט. ביים פאַריכטן אַן עלעקטרישן קאַבעל איז ער געטראָפּן געוואָרן פון אַ שאַק פון אַ הויכן עלעקטרישן וואַלטאַזש און אויפן אַרט געהרגעט געוואָרן.

אומגליקפאַלן, טויטע און פאַרווונדעטע, זענען אין דער ריזיקער פאַבריק פון דער „אָניאַן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפֿט“ נישט געווען קיין נייעס. די ידיעה וועגן דעם טויט פון אַן עלעקטריק-אַרבעטער האָט נישט געצויגן קיין באַזונדערע אויפ-מערקזאַמקייט צווישן די אַרבעטער פון מיין אָפּטיילונג. איסער איז צוגענומען גע-וואָרן אין מאַרג, מען האָט געפאַלמעסט און איבערגעפירט דעם מת אויפן יידישן בית-עולם, די יידישע געמיינדע זאַל אים מקבר זיין.

קומענדיק פאַר נאַכט פון דער אַרבעט האָט די ווירטין, ביי וועלכער איך האָב געווינט, מיר איבערגעגעבן אַ פאַרמאַכט ברייול. דאָס ברייול איז געווען פון ראַ-

בינערס פרוי, געשיקט מיט א ספעציעלן שליח. זי האט מיטגעטיילט אז ביי נאכט קומט פאר די קבורה פון א יידישן ארבעטער מיטן נאמען בערנארד איסער, און אז די געמיינדע איז באאויפטראגט געווארן מקבר צו זיין דעם מת אויפן שטילסטן אופן. זי ווייסט, אז איסער איז מיינער א לאנדסמאן און א פערזענלעכער פריינד, דעריבער לאזט זי מיר וויסן וועגן דער קבורה און בעט צו פארגיכטן דאס בריוול און קיינעם נישט צו דערציילן וועגן דעם, וואס זי האט מיר געלאזט וויסן.

גוטמאן און מיכאל, מיט וועלכע איך האב געווינט אויף איין דירה, און איך האבן זיך א לאז געטאן איבער דער שטאט מיטצוטיילן אנדערע וועגן דעם טויט און דער קבורה פון בערנארד איסער, אנגעזאגט אליין צו קומען און אויך מודיע זיין אנדערע צו קומען אויפן בית-עולם. דאס אומגעריכטע באוויזן זיך פון א גרע-סערער צאל מענטשן אויפן בית-עולם האט ארויסגערופן שטוינונג ביי די געמיינדע-מענטשן. דאס באוויזן זיך פון עטלעכע צענדליג ארבעטער נאך דער „שפער-שטונדע“ פאר די געקומענע ארבעטער, האט ארויסגערופן א ווילדן צארן ביי דער פאבריק-פאליציי, וועלכע האט אסיסטירט ביי דער קבורה.

פון טהרה-שטיבל ביז צום קבר האבן די מיטה געטראגן די מיטגלידער פון דער פארוואלטונג פונעם „יידישן ארבעטער-קולטור-פאראיך“ און עטלעכע פון זיינע נאענטע פערזענלעכע פריינד. דער ראבינער האט געמאכט א שטיקל הזכרה, דער שמש פון שול האט געזאגט קדיש, אבער אנשטאט פונאנדערצוגיין זיך האבן מיר עטלעכע הענט א הייב געטאן אויף זייערע אקסלען. פון מיין רעדן האט ארויס-געוויינט דער פערזענלעכער צער און דער ווייטיק פון די, וועלכע זענען געקומען צו דער לוויה. נאך מיין רעדע האט א דונער געטאן דאס ליד: „ברידער, מיר האבן געשלאסן אויף לעבן און טויט א פארבאנד“.

די דעמאנסטראציע ביי בערנארד איסערס קבר האט געהאט א שטארקן אפקלאנג אין שטאט און אויך נאכווייען.

אין דער „דארטמונדער ארבעטער-צייטונג“, האט זיך באוויזן א נאטיץ וועגן טויט און קבורה פונעם יונגן בערנארד איסער, אין וועלכן ס'איז געווען אן אנצור-הערעניש, אז דער טויט האט געקענט אויסגעמיטן ווערן ווען די פאבריק-דירעקציע וואלט באזארגט די ארבעטער פון דער קאטעגאריע ארבעט מיט געהעריקע געצייג און מיט די נייטיקע פארהיטונג-מיטלען. אין דער בירגערלעכער פרעסע זענען געמאכט געווארן פארווירפן די געקומענע ארבעטער פאר זייער חוצפה נישט אויס-צופאלגן די פאליציי-רעגולאציעס און מאכן אין מיטן דער נאכט נישט דערלויבטע דעמאנסטראציעס. אויך דער יידישער געמיינדע און דער פאליציי זענען געמאכט געווארן פארווירפן פאר דערלאזן נישט דערלויבטע און שאנדדיקע דעמאנסטראציעס. א קורצע צייט נאך דער קבורה בין איך ארויסגערופן געווארן צום געמיינדע-ראט. דער ראבינער האט מיר באהאלט מיט פארווירפן פאר ארגאניזירן דעם אנטויל פון א גרויסער צאל מענטשן און פאר דער דעמאנסטראציע אויפן בית-עולם. ער

האָט נישט פאַרפעלט אַ סטראַשע צו טאָן, אַז דאָס פאַרגעקומענע קען האָבן פאַר מיר און אויך פאַר אַנדערע פאַטאַלע רעזולטאַטן.

דער „ידישער אַרבעטער־קולטור־פאַראיין“ האָט אויף דער בייזער רעאַקציע פון דער פרעסע און פון דער יידישער געמיינדע געענטפערט מיט אַ באַשלוס צו מאַכן אַ זאַמלונג פאַר אַ מצבה, וואָס מען וועט שטעלן צו די שלושים און בעתן אויפדעקן די מצבה — מאַכן אַ דעמאָנסטראַציע מיט קרענץ, לענטעס און רעדעס. ווי רעדנער זאָלן אַרויסטרעטן דאָרטמונדער תושבים: דער אינזשעניר ריינפעלד, לובאַ ציטריניאָק און דער פּועלי־ציוניסט פּראָפּער.

די געלטזאַמלונג איז אַדורך מיט אַ גרויסן דערפאַלג. אין פאַרלויף פון עטלעכע טעג איז געזאַמלט געוואָרן מער ווי ס'איז נייטיק געווען צו דעקן די קאַסטן פון אַ פּאַסיקער מצבה און פון די בלומענקרענץ. צו די שלושים איז אויפגעדעקט געוואָרן די מצבה. זי האָט אָבער נישט געהאַט דעם אויפשריפט, וואָס מיר האָבן געוואָלט געבן. דער טעקסט האָט געמזוט צענזורירט ווערן דורך דער יידישער געמיינדע און באַשטעטיקט ווערן דורכן פּאַליציי־פּרעזידיום. ס'זענען פאַרווערט געוואָרן רעדעס און דאָס לייגן לענטעס מיט אויפשריפטן.

אין „ידישן אַרבעטער־קולטור־פאַראיין“ איז נאָכן אויפדעקן די מצבה אָפּגע־האַלטן געוואָרן אַ הזכרה־פאַרזאַמלונג. די רירנדיקסטע פון אַלע רעדעס זענען געווען די פשוטע ווערטער פון אַ יונג דייטשיש מיידל, אַ שילערין, די טאַכטער פון דער ווירטין פון דער ווינינג וווּ איסער, פּראָמאָאָן און הירשביין האָבן געוויינט.

פון דעם יונגן בריווינדיקן און פון אַלעמען געליבטן בערנאַרד איסער איז גע־בליבן אַ קליין בערגל ערד מיט אַ מצבה אויפן דאָרטמונדער יידישן בית־עולם. צי געפינט זיך נאָך די מצבה אויפן דאָזיקן בית־הקברות? האָבן די נאַצי־יונגען אין דער קריסטאַל־נאַכט און אין די אַנדערע נעכט און טעג פון זייער בעסטיאַלישער ממשלה אין דייטשלאַנד נישט צעשטערט די דאָזיקע מצבה מיט די מצבות פון אַנדערע יידן? צי עקסיסטירט נאָך בכלל דער דאָרטמונדער יידישער בית־עולם?

אין דאָרטמונדער געווערקשאַפּטס־הויז בין איך געוואָרן אַן אָפּטער איינגייער. איך האָב אויסגענוצט די רעכט בייצוווינען די אונטערנעמונגען פון די פּראָפּעס־יאַנעלע פאַראיינען און די פאַרזאַמלונגען פון דער דאָרטמונדער סאָציאַל־דעמאָקראַ־טישער אַרגאַניזאַציע, — די רעכט וואָס דער פאַרויצער פונעם מעטאַל־פאַראיין און אַ מיטגליד פון סאָציאַל־דעמאָקראַטישן פאַרשטאַנד האָבן מיר געגעבן בעת מיין ערשטן באַזוך אין געווערקשאַפּטס־הויז.

פון אַ באַזונדערן אינטערעס זענען פאַר מיר געווען די דייטשישע געווערק־שאַפּטן. געזעלשאַפּטלעך, אַ קינד פון דער פּראָפּעסיאַנעלער באַוועגונג, און אַן אַרבעטער פון באַרוף, בין איך נייגעריק געווען צו קענען און פאַרשטיין די סטרוק־טור און דעם מעכאַניזם פון די פּראָפּעסיאַנעלע פאַראיינען — די סאַמע וויכטיקסטע

ארגאניזאציע אין טאגטעגלעכע לעבן פונעם ארבעטער. איך האב נישט דורכגעלאזן קיין געלעגנהייט צו באזוכן די עפנטלעכע פארזאמלונגען און אונטערנעמונגען פון די פראפאגאנדישע און נישט געשעמט זיך צו קומען מערערע מאל אין בנין פון די געווערקשאפטן, שטעלן די פירנדיקע באאמטע פראגעס און פארלאנגען פון זיי אינפארמאציעס.

אבער נישט ווייניקער האט מיך אינטערעסירט דאס לעבן פון דער סאציאל-דעמאקראטישער ארגאניזאציע און כ'האב נישט דורכגעלאזט קיין געלעגנהייט צו באזוכן די סאציאל-דעמאקראטישע פארטיי-פארזאמלונגען.

דער צושטאנד פון דער דארטמונדער ארגאניזאציע איז געווען אזא: ביז מיין פארלאזן דארטמונד אין הארבסט 1916, איז די ארגאניזאציע געווען נאך אן אייני-הייטלעכע. די רעדאקציע איז געלעגן אין די הענט פון די שידעמאנער. דער הויפט-רעדאקטאר, ווי שוין דערמאנט, א געוועזענער דרוקער-ארבעטער, איז געווען איינער פון די רעכטסטע און אן אלטער רעוויזיאניסט. אין פארשטאנד האבן די שידעמאנער געהאט א מערהייט פון איין שטימע. דער רייכסטאג-אפגעארדענטער (דעפוטאט), זיין נאמען לידער פארגעסן. איך געדענק בלויז, אז ער האט געהאט דעם טיטול (דאקטאר) איז געווען אן אפאזיציאנער, אן „אומאפהענגיקער“ סאציאל-דעמאקראט. די מיטגלידערשאפט איז אין איר מערהייט געווען אפאזיציאנעל געשטימט. די מערסטע האבן גראוויטירט צו די „אומאפהענגיקע“, איינצלנע האבן זיך אידענטי-פיצירט מיט דער גרופע „אינטערנאציאנאלע“, וועמענס גרינדער ס'זענען געווען ראזא לוקסעמבורג, קארל ליבקעכט, פראנץ מערינג, קלארא צעטקיין, ד"ר לעווי און אנדערע. פון אט דער גרופע איז שפעטער אנטשטאנען דער „ספארטאקוס-בונד“, און נאך דער רעוואלוציע אין דייטשלאנד — די „קאמוניטישע פארטיי דייטשלאנדס“. מיט א סך אינטערעס האב איך זיך צוגעהערט צו די רעדעס אויף די פארטיי-פארזאמלונגען, צו די פריוואטע שמועסן און מחלוקתן צווישן די פארטיי-מיטגלידער און זיך צוגעקוקט צו די מאכיאציעס פון א טייל רעכטע פירערס מיטן רעדאקטאר בראש.

פון מייע פארבינדונגען מיט דער סאציאל-דעמאקראטישער ארגאניזאציע אין דארטמונד זענען אין מיין זכרון פארבליבן צוויי עפיזאדן: מייער אן ארויסטריט און א געלטזאמלונג.

אויף איינער פון די פארזאמלונגען האבן די שידעמאנער מיט פוריע אטאקירט קארל ליבקעכטן, וועלכער האט זיך געפונען אין תפיסה. איך האב אין א לאנגער רעדע פארטיידיקט און געשטיצט ליבקעכטן און אטאקירט זיינע קעגנערס. נישט קיין סך האבן די צוהערערס פארשטאנען פון מיין רעדע. מיין דייטשישע שפראך איז נאך נישט געווען פאר קיין עפנטלעכן ארויסטריט, און דער היציקער אופן פון רעדן און די זשעסטיקולאציעס האבן נאך מער געשטערט צו פארשטיין, וואס כ'האב געזאגט. דער רעדאקטאר וועלכער, ווי שוין דערציילט, האט געדינט אין דער

דייטשישער מיליטערישער אדמיניסטראציע אין א שטעטל אין וויסרוסלאַנד, און פארשטאַנען א סך פון די יידישעלעכע אַקצענטן פון מיין רעדע, האָט דעם אינהאַלט פון מיין רעדע קאַנדענסירט איבערגעגעבן די פאַרזאַמלטע אויף אַ קאַרעקטן אופן. ווען ער האָט פאַרענדיקט, איז דער גרעסטער טייל פון די פאַרזאַמלטע אויפגע- שפרונגען פון די ערטער און מיט די קופלעס פון ביר אין די הענט אַ דונער געטאַן אַ דרייפאַכיקן "האַך" פאַרן "רוסישן" גענאַסע.

די אַוואַציע איז פאַר מיר געווען אומדערוואַרט, און, וואָס זאָל איך לייקענען? געוואַרעמט מיין געמיט. כ'בין געוואָרן אַ הימישער צווישן די לינק-געשטימטע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פאַרטיי-מיטגלידער. איך בין באַזאָרגט געוואָרן מיט ליטע-ראַטור פון די "אומפּאַהענגיקע" און געוואָרן אַ סיסטעמאַטישער לייענער פון דער "לייפציגער פּאַלקסצייטונג". די עטלעכע אָנהענגערס פון "אינטערנאַציאָנאַלע" פּלעגן מיך פון צייט צו צייט באַזאָרגן מיט אַן עקזעמפּלאַר פון דעם איינציקן לעגאַלן אַרגאַן פון דעם ראַדיקאַלן טייל פון דער דייטשישער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע, "ברעמענער אַרבעטער-פּאַליטיק", אין וועלכן ס'האַבן אויך מיטגעאַרבעט לענין, קאַרל ראַדעק און אַנדערע באַלשעוויקעס. כ'בין אויך אַפט פאַרבעטן געוואָרן ווי אַ גאַסט אין די הייזער פון אַ רייע לינק-געשטימטע סאַציאַל-דעמאָקראַטן.

דער צווייטער עפּיזאָד איז פאַרבונדן געווען מיט די "לעבענס-פּראַגען". אין איינעם פון זיינע בריוו האָט וויקטאָר שולמאַן אַלאַרמירט וועגן דעם שווערן פינאַנציעלן צושטאַנד פון די "לעבענס-פּראַגען". די בונדישע גרופע און די פאַר- וואַלטונג פון "יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין" האָבן זיך פאַרנומען מיטן ענין, ווי אַזוי צו שאַפן אַ גרעסערע סומע פאַרן פּאַנד פון דער וואַכנשריפט. אויף איינער פון די באַראַטונגען האָב איך פאַרגעלייגט מ'זאָל איינאַרדענען אַ בלימל אויף דער קומענדיקער גרויסער אימפרעזע פון געווערקשאַפּטס-הויז, וואָס ווערט אַראַנג-זשירט געמיינזאַם פון די געווערקשאַפּטן און פון דער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער אַרגאַניזאַציע. מיין פאַרשלאַג איז איינשטימיק אָפּגעוואָרפן געוואָרן ווי אַ נישט רעאַלער.

כ'בין אַוועק צום רעדאַקטאָר פון דער "דאַרטמונדער אַרבעטער-צייטונג", וועל-כער האָט שוין געהאַט אַ געוויסע ידיעה וועגן דער עקזיסטענץ פון די "לעבענס-פּראַגען", און אים פאַרגעלייגט מיין פּלאַן. צו באַזייטיקן וועלכן ס'איז חשד פון שווינדל, זאָלן די קאַסירערס זיין באַפולמעכטיקטע פאַרטיי-מיטגלידער און דאָס געזאַמלטע געלט זאָל איבערגעגעבן ווערן דער רעדאַקציע אַדער דעם פאַרשטאַנד, און זיי זאָלן עס איבערשיקן דער רעדאַקציע פון די "לעבענס-פּראַגען". נאָך אַן אַלזייטיקן שמועס מיטן רעדאַקטאָר זענען מיר אַוועק צום פאַרשטאַנד איבערגעבן דעם ענין. אין עטלעכע טעג שפּעטער האָט דער פאַרשטאַנד געגעבן זיין הסכּמת. די בונדישע גרופע, די פאַרוואַלטונג, און אַ גרויסע צאָל פון די מיטגלידער פון "יידישן אַרבעטער-קולטור-פאַראיין" האָבן מיט אַ סך אייפער און ענטוואַזם זיך

א וואָרף געטאָן אין דער אַרבעט. באַזאָרגט וואָס ס'איז נייטיק געווען און ס'איז געזאַמלט געוואָרן אַ באַדייטנדיקע סומע. אויב כ'מאָך נישט קיין טעות, איז די געזאַמלטע סומע געווען 230 מאַרק. דאָס געלט איז איבערגעגעבן געוואָרן דעם רעדאַקטאָר, דער רעדאַקטאָר האָט עס צוריקגעגעבן גוטמאַנען און מיר, מיר זאָלן עס אַליין אָפּשיקן.

אין איינעם פון זיינע בריוו האָט מיר וויקטאָר שולמאַן געשריבן, אַז מעדעם באַטראַכט די דאָרטמונדער געלטזאַמלונג פאַר דער עפעקטיווסטער פון אַלע באַ- קומענע געלטזאַמלונגען, און ווי אַ פונק פון דער קומענדיקער עכטער אינטערנאַציאָ- נאַלער פּראָלעטאַרישער סאָלידאַריטעט.

און נישט בלויז מיט עולם-הבא האָב איך אין דאָרטמונד געלעבט. אויך פאַר די עולם-הזהדיקע תענוגים בין איך געווען אַ גוטער קאָנסומענט און געשעפט מיט אַ פולן לעפל פון די פאַרגעניגנס, וואָס דאָרטמונד האָט בשעתו געקענט צושטעלן. כ'האָב אויסגענוצט יעדע געלעגנהייט צו באַזוכן די קולטור-אינסטיטוציעס פון שטאָט: טעאַטער-פאַרשטעלונגען, קאָנצערטן, דעם מוזיי, די געזאַנג- און שפּיל- אימפרעזעס פון די פאַרשיידענע געזעלשאַפטן, וואָס האָבן מיינסטנס געטראָגן אַ הורא- פאַטריאַטישן און מיליטערישן כאַראַקטער.

אַ שטאַרקע הנאה האָב איך געהאַט פון זיצן אין די רחבותדיקע און רייך- אויסגעשטאַטע קאַפּעהיזער און געמיטלעך שמועסן מיט באַקאַנטע ביי אַ שעלעכל מאַקאָ-קאַווע. נאָך אַ גרעסערע הנאה האָב איך געהאַט צו זיצן אַליין און זיך צוהערן צו דער מוזיק פון די קליינע און זייער גוטע אַרקעסטערס. אויך וואַרשע איז נישט אַרעם געווען מיט אַזעלכע קאַפּעהיזער. אין די וואַרשעווער צוקערניעס אויף מאַר- שאַלאַקאָוסקע, באַווי-שוויאַט און קראַקעווער פאַרשטאַט בין איך פריער נישט גע- גאַנגען. קאַטליצקיס צוקערניע ביים אייזערנעם טויער, וואָס כ'פלעג אַ מאָל באַזוכן, האָט נישט געהאַט דעם כאַראַקטער פון די גרויסע פּוילישע צוקערניעס. אין דאָרט- מונד האָב איך דערפילט דעם גוטן טעם און דעם פּערזענלעכן, געזעלשאַפטלעכן און קולטורווערט פון דער דאָזיקער אַל-אַיראַפּעישער אינסטיטוציע.

גרויס פאַרגעניגן פלעגן מיר פאַרשאַפן די אויספלוגן אויסער דער שטאָט. דאָס פאַרברענגען מיט יונגע חברה אין די וועלדער, דאָס באַדן זיך אין פּראַכטפולע אויערעס, דאָס שלאַפן אין ביידלעך, דאָס מאַכן און קאַכן אַליין דאָס עסן און דאָס געמיינזאַמע זינגען אין די נעכט ביי אַ ברענענדיקן שייטער — זענען געווען תענוגים, וואָס כ'האָב פריער קיין מאָל אין מיין לעבן נישט געהאַט.

באַזונדערס איינגעקריצט אין מיין זכרון האָט זיך די לאַנדשאַפט פון זאָלינגען און די זעווערדיקייטן פון דער „דעקעל-העלע“.

אין די אַכציקער יאָרן פון פאַריקן יאָרהונדערט זענען אין זאָלינגען געלייגט געוואָרן רעלסן פאַר אַן אייזנבאַן. בשעת דער אַרבעט איז אַן אַרבעטער אַראָפּגעפאַלן

אין אן ערד-עפענונג. ביים ראטעווען דעם ארבעטער האבן די רעטער זיך אָנגע-
שטויסן אויף טיפע היילן, און דער פראָפעסאָר דעקעל האָט אויסגעפאָרשט אַ טייל
פון די היילן און זיי געמאַכט צוטריטלעך פאַר באַזוך.

אין די טיפע היילן האָט די נאַטור אויסגעקריצט פון אַ וויסן מאַטעריאַל געמעלן
פון פלאַנצן, חיות, מענטשן און פאַרשיידנאַרטיקע פּאַנטאַסטישע געוועבן — פאַר-
האַנגען, טעפעכער, וואָס די מענטשלעכע פּאַנטאַזיע קען זיך דאָס גאַרנישט אויס-
מאַלן.

צוויי בילדער שטייען מיר איצט, בעת כ'שרייב די שורות, פאַר די אויגן, און
עס דוכט זיך מיר, אַז כ'קען זיי פיזיש אַנטאַפן מיט די הענט: אַ פאַרהאַנג און אַ
מענטש.

די פאַרהאַנג איבער דעם אַריינגאַנג צו אַ צווייטער הייל איז דין ווי שפיטוועבס
און רייד אין פּאַנטאַסטישע געמעלן, געוועבט ווי מיט גאַלדענע פעדעס. די פיגור
איז די גרויס פון אַ מיטלמעסיקן מענטשן און מיט אַלע קענטיקע מענטשלעכע און
מענערישע סימנים. דאָס מלבוש אויף אים איז ווי אַ גריכישער אַדער רוימישער
טוניק. דער מענטש שטייט מיט אַן אויסגעשטרעקטן אַרעם ביים אַריינגאַנג פון איין
הייל צו אַ צווייטער, ווי ער וואָלט וועלן מיט זיך פאַרשטעלן דעם אַריינגאַנג און נישט
דערלאָזן די מענטשלעכע אינטרוזן, וועלכע שטערן זיין רו.

וויפל מאָל כ'האַב באַזוכט די „דעקעל-העלע“ פלעג איך אַוועקגיין אַ צעשרויפ־
טער פון פאַרגעניגן און פון אַ מיסטעריעזער שרעק.
גוט איז אויך געווען מיט מיך באַשפּייזונג.

זינט די ערשטע חדשים פון מיין לערנצייט ווי אַ בעל-מלאכה ביי מיין ערשטן
לערן-מייסטער מענדל לאַטאַוויטש, האָב איך אין דאָרטמונד נאָך דער באַפרייזונג
פון באַראַקן-לאַגער, פאַרוזכט דעם טעם פון ערשטקלאַסיקער באַשפּייזונג און הנאה
געהאַט פון אַ גוטן עס-און-טרונק. קיין גרויסער טרינקער בין איך קיין מאָל נישט
געווען, אָבער אַ גלעזל מאַלאַגע האָט געלאַשטשעט דעם גומען און אַ גוטער און
שיק סערווירטער מאַלצייט האָט גערייצט דעם אַפעטיט.

דאָס קריגן פראָדוקטן אויסער די ראַציעס איז געווען מיין אויפגאַבע. דער
שוואַרצער מאַרק איז אין 1916 שוין געווען אין דייטשלאַנד אַן אינסטיטוציע, מיט
וועלכער די פּאָליציי האָט זיך שווער אַן עצה געגעבן, און פאַר אַזאָ פאַרשוין ווי איך,
איז נישט שווער געווען פאַר גוט געלט צו קריגן די בעסטע פראָדוקטן, און פאַרדינט
האַב איך, ווי געזאָגט, נישט שלעכט. ווי אַ תּירוץ פאַר דער ווירטין פון וואַנען כ'האַב
פאַר איר די פּלערליי פראָדוקטן, פלעג איך זאָגן, אַז כ'קריג פעקלעך פון דער היים.
פון פּוילן, און אַז חברים טיילן זיך מיט מיר מיט זייערע דעהאַלטענע פעקלעך.
אָבער טראָץ די אַלע פאַרגעניגנס, געזעלשאַפטלעכע און פּערזענלעכע, האָט
אַ וואַרעם פון בענקשאַפט געגריזשעט דאָס געמיט, אַ פּסדרדיקע נאָסטאַלייע צו דער
מיט צוואַנג-פאַרלאָזענער וואַרשע, אַ בענקשאַפט נאָך דעם פּוילבוטיקן פּאָליטישן

און געזעלשאַפטלעכן וואַרשעווער לעבן און נאָך דער וואַרשעווער בונדישער אַר-
בעטער-קיך.

גלייכצייטיק בין איך באַהערשט געוואָרן פון אַ פאַרלאַנג זיך איבערצוטראַגן
קיין בערלין.

דער פאַרלאַנג צו פאַרלאָזן דאָרטמונד און צו באַזעצן זיך אין בערלין האָט מיך
פאַרכאַפט כמעט פונעם טאָג וואָס כ'בין אַרויס פון באַראַקן-לאַגער און זיך איינ-
געאַרדנט אין אַ פּריוואַטער וווינונג. איך האָב געגלייבט און געטרוימט, אַז אין בער-
לין דערוואַרטן מיך וויכטיקע געשעענישן, אַז דאָרט וועל איך ערשט קענען אויף
אַן אמת צעפירן די הענט אין יעדער הינזיכט. בערלין איז פאַר מיר געוואָרן ממש
אַ מאַנקאַליע, פון וועלכער כ'האַב זיך נישט געקענט באַפרייען. בערלין איז געוואָרן
די גרויסע טעמע פון מיינע שמועסן מיט חברים און פריינד. איך אַליין, און אויך
מיינע פריינד, האָבן געזוכט מיטלען ווי אַזוי, פריער איך און דערנאָך זיי, זאָלן קענען
זיך אַריבערפעקלען קיין בערלין אויף אַ לעגאַלן אופן. וואַרעם געוואָס האָבן מיר,
אַז די שטרעקע דאָרטמונד-בערלין איז אוממעגלעך דורכצומאַכן אַן די געהעריקע
רייזע-דאָקומענטן.

אין איינעם אַ טאָג בין איך געשטעלט געוואָרן פאַר אַן אַלטערנאַטיוו: דער-
שלאַגן זיך קיין בערלין, אַדער דערווייטערן זיך פון יעדער מין געזעלשאַפטלעכער
טעטיקייט און צופאַסן זיך גענוי צו אַלע פּאָליציי-רעגולאַציעס. ביי דעם אַלעמען
איז געהאַנגען איבער מיין קאַפּ די געפאַר פאַרשיקט צו ווערן אין אַ קאַנצענטראַציע-
לאַגער.

די נויט איז תמיד דער גרעסטער דערפינדער, און אין מיין נויטלאַגע איז אויך
געפונען געוואָרן אַ וועג צו דערגרייכן בערלין — צו קומען בשלום צו דער דייטשי-
שער מעטראַפּאָליע.

זינט דער קבורה פון בערנאַרד איסער און דער דעמאָנסטראַציע אויפן בית-
עולם, איז די געפאַר צו ווערן אַרעסטירט און פאַרשיקט אין אַ קאַנצענטראַציע-
לאַגער געווען אַן אַקטועלע.

פון פאַרשיידענע זייטן זענען צו מיר דערגאַנגען וואַרענונגען וועגן דער דאָזיקער
געפאַר. דעם ראַבינערס פרוי האָט אויף אַן איידעלן אופן מיר געגעבן אַנצוהערן,
אַז זי איז מיין מליץ-יושר און טוט אַלץ וואָס זי קען, דער פּאָליציי-פרעזידענט זאָל
נישט אויספירן זיינע דראָנגען מיך צו פאַרשיקן אין אַ קאַנצענטראַציע-לאַגער.
אויך דער געהימראַט, דער פּאַרויצער פונעם ציוניסטישן פאַראייין, האָט געהאַלטן
פאַר זיין „ידישן חוב“ צו וואַרענען דעם שונא פון יודענטום און ציאָנזימוס, דעם
מוסטער פון אַסטיודישער כּוצפּאַ, וועגן מיין שלעכטן רעקאָרד אין פּאָליציי-פרעזידיום.
געוואָס האָב איך אויך וועגן דעם אינטערעסירן זיך פון אַ פּאָליציי-באַאַמטן אין
דער „אויגאַן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפט“, וווּ כ'האַב געאַרבעט, און ביי דער וויר-

טיין ווו כ'האָב געווינט. די מיינונגען פון אינזשעניר ליפערט און פון דער ווירטין זענען געווען לטובת מיר, אָבער די געפאַר פאַרשיקט צו ווערן אין אַ קאַנצענטראַציע-לאַגער איז מיט דעם נישט געוואָרן קלענער.

אין איינעם אַ נאַכמיטאָג איז אַ שוּצמאַן פון דער פּאַבריק-פּאַליציי געקומען אויף מיין אַרבעטפּלאַץ און מיר מיטגענומען מיט זיך. די אַרבעט-קאַלעגן און איך גופאַ זענען געווען זיכער, אַז כ'בין קאַפּוט, אַז איך וועל זיך נישט אומקערן. פון דער דערפאַרונג האָבן מיר געוואוסט, אַז ווען ס'קומט אַ שוּצמאַן און נעמט עמעצן אַוועק פון דער אַרבעט, איז ער אַ פּאַרפּאַלענער. ביז מיר האָט זיך עס געהאַנדלט וועגן מענטשן מיט אַ מיליטערישן חטא. די אַרבעט-קאַלעגן האָבן זיך מיט מיר געזעגנט מיט שטומע בליקן, און איך בין געווען זיכער, אַז דער וועג פירט אין אַ לאַגער.

אַפּגעפירט האָט מיר דער שוּצמאַן אין דער מיר שוין באַקאַנטער געביידע פונעם פּאַליציי-פּרעזידיום. ער האָט מיר איבערגעגעבן אַן אַנדערן באַאַמטן, און יענער האָט מיר אַריינגעפירט אין דער קאַנצעלאַריע פונעם פּאַליציי-פּרעזידענט. אויפן טיש איז געלעגן אַ היפשולעך אַנגעפילטע טאַוולענע טעקע. דער שמועס מיט מיר איז געווען אַ קורצער: „איר זעט די טעקע? דאָ זענען פאַרצייכנט גענוג חטאים, פאַר וועלכע איך דאַרף איך אַרנטלעך מקיים-פּסק זיין און פאַרשיקן אין שווערסטן לאַגער. איך גיב איך דעם לעצטן שאַנס. אויב כ'וועל דערהאַלטן נאָך איך פּאַליציי-ראַפּאָרט וועגן אייער נישט געהעריקער אויפפירונג, איז דער פּסק אַ געחתמעטער און קיין שום שתדלנות פון געערטע דאַמען און אפילו פון אינזשעניר ליפערט וועלן איך נישט העלפן.“

דער גורל איז געווען געחתמעט. פריער צי שפעטער וועט מען מיר אַוועקשיקן אין אַ קאַנצענטראַציע-לאַגער. מיין פאַרלאָזן דאַרטמונד איז געוואָרן אַ נויטווענדיקייט. דאָס געזיכערטסטע אַרט וואָלט געווען בערלין. אָבער ווי אַזוי קומט מען קיין בערלין? כ'האָב זיך געווענדט צום אינזשעניר ליפערט און אים געבעטן מיר צו טראַגן ספּאַרטירן אין אַ פּאַבריק פון דער פירמע אין אַן אַנדער שטאַט. אַ תירוץ פאַר מיין ביטע האָב איך אַנגעגעבן, אַז כ'האָב צרות פון אַן אפּערע מיט אַ פּרוי. דער יעקע איז נישט געווען קיין יעקישער יאָלד און ער האָט מיר געזאָגט די אמתע סיבה פון מיין פאַרלאָנג. ער האָט מיר דערציילט וועגן דער ווענדונג, וואָס ער האָט געמאַכט צום פּאַליציי-פּרעזידיום, אַז מ'זאָל מיר נישט טשעפען, ווייל כ'בין נוצלעך פאַר דער פּאַבריק, אַז כ'האָב קיין מאָל נישט פאַרפעלט קיין אַרבעטשיכט אַן אַ געהעריקער באַרעכטיקונג אָדער דערלויבעניש. גלייכצייטיק האָט ער מיר דערקלערט, כ'זאָל זיך אַרויסשלאָגן פון קאַפּ, אַז ער וועט מיר ווען ס'איז באַפרייען פון צו אַרבעטן אין זיין אַפּטיילונג. ווען איך בין אַנגעקומען אַרבעטן בין איך נישט ווערט געווען קיין 6 פעניג אַ שעה. זיי האָבן אַ סך אַרבעט און מי אַוועקגעלייגט צו מאַכן פון מיר אַ שטיקל בעל-מלאכה, און איצט ווען איך קום זיי צו נוץ זאָלן זיי מיר אַרויסלאָזן? נישט ביי ליפערטן! איך וועל נישט קריגן קיין אַנטלאָסונג! און ער האָט אַ סטראַשע

געטאן, אז אויב כ'וועל פרווון סאבאטאזשעווען די ארבעט, וועט ער צוריקציען זיין ווענדונג לטובת מיר און מיך אויסליפערן דער פאליציי.

נאך פארשיידענע זוכענישן זענען מיינע פריינד געפאלן אויף דער המצאה, אז קודם-כל זאל איך זיך אפרוקן פון יעדער מין געזעלשאפטלעכער טעטיקייט, אויפ-הערן צו קומען אין אן עפנטלעכן קאנטאקט מיטן קולטור-פאראיין און מיטן גע-ווערקשאפטס-הויז, פארברענגען די פרייע צייט בלויז אין דער געזעלשאפט פון די צוויי פרויען, ביי וועלכע איך וווי, און ווען כ'וועל פילן, אז דער שטורעם האט זיך א ביסל איינגעשטילט, באטייליקן זיך אין אן אויספלוג, בעטן א געשריבענע דער-לייבעניש ביים פאליציי-פרעזידיום ארויסצופארן מיט דער עקסקורסיע אויסער דער שטאט, און א געשריבענע דערלויבעניש פון מייסטער שניידער צו פארפעלן 2 טעג, א שבת און א זונטיק, ביי דער ארבעט.

און פך-הוה.

נאך א קורצער צייט פון א געזעלשאפטלעך-וועגעטירנדיק לעבן, און איבער-געבנדיק גוטמאנען מיינע פונקציעס ארום די „לעבענס-פראגען“ און די קארעספאנ-דענץ מיטן אויסלענדישן קאמיטעט פון בונד אין זשענעווע, ווי דער פארבינדלעך צווישן ווארשע און זשענעווע (די פערזאן, מיט וועלכער כ'בין געשטאנען אין א קארעספאנדענץ-פארבינדונג אין זשענעווע, איז געווען אנא רובינשטיין, די דעמאלט-דיקע פרוי פון וויקטאר שולמאן), האב איך אויסגענוצט אן אויספלוג פון א גרופע דייטשישע באקאנטע קיין האנאווער. איך האב באקומען א שריפטלעכע דערלויבעניש פונעם פאליציי-פרעזידיום זיך צו באטייליקן אין דער עקסקורסיע און א שריפט-לעכע דערלויבעניש פון מייסטער שניידער צו פארפעלן א שבתדיקן טאג און צו קומען צו דער ארבעט מאנטיק אויף נאכטשיכט. בלומענקראנץ און מיכאיל, מייסטערס צו פרעפארירן דאקומענטן און צו פאלסיפצירן אונטערשריפטן, האבן די דאקר-מענטן ווי געהעריק באארבעט — צוגעגעבן צו האנאווער א וויזיט אין בערלין, געענדערט די דאטע פון צוריקקום קיין דארטמונד — און די אפעראציע איז געלונגען. איך האב פארלאזט דארטמונד אין א פרייטיק אונט און מיטגענומען א רוקזאק מיט זאכן. נאכן פארברענגען אין האנאווער צוויי טעג האב איך זיך ארויסגעגליטשט פון מיינע מיטפארערס און אפגעצויגן קיין בערלין. כ'בין בשלום דורכגעגאנגען די רעוויזיעס אין צוג האנאווער-בערלין און דעם ארויסגאנג פון דער באנסטאציע אויף אלעקסאנדער-פלאץ. כ'האב גענומען א דראשקע און אפגעפארן אויף דער נישט ווייטער גרענאדיר-שטראסע, די מעטראפאליע פון יידיש-יידישן און אסט-יידישן בערלין, און געלאנדט אין א „האטעל דע וואנץ“, וועמענס אדרעס בלומענ-קראנץ האט מיר געגעבן פאר מיינ אפפאר.

אין א קורצער צייט ארום האבן די חברים אין דארטמונד אפגעשיקט מיינע זאכן אויף אן אדרעס פון א בערלינער תושב. מיט מיינ הילף זענען שפעטער גוטמאן, פראמזאן און הירשביין געקומען קיין בערלין.

מיט מיין פארלאזן דארטמונד האט זיך פארענדיקט דער ערשטער, און א וויכ-
טיקער, עטאפ פון מיין לעבן אין דייטשלאנד.

ב ע ר ל י ן

דער ערשטער איינדרוק פון בערלין איז געווען אן אימפאזאנטער. דאָס ערשטע,
וואָס דאָס אויג האָט אויפגעכאַפּט נאָכן אַרזיסקומען פון וואַקזאַל אויפן אַלעקסאַנדער-
פּלאַץ, איז געווען דאָס גרויסע פּילשטאַקיקע געשעפט פון טיעץ, וואָס האָט פאַרנומען
אַ ריזיקן שטח אין קוואַדראַט. וואָס מער כ'האַב זיך מיט דער שטאַט בערלין באַקאַנט,
אַלץ אַ מער אימפּאַנירנדיקן איינדרוק האָט אויף מיר געמאַכט בערלין.
18 יאָר האָב איך געלעבט אין וואַרשע און וואַרשע נישט געקענט. ווייטער פון
דער וואַליער ראַגאַטקע בין איך נישט אַוועק. די פאַרווושכטע קוואַרטאַלן פון דער
וואַרשעווער פּוילישער אַרבעטערשאַפט און פון דער וואַרשעווער פּוילישער אַרעמ-
קייט; די בודעס, פּאַווישליע, גראַכאַו און אַנדערע האָב איך רעכט נישט געקענט.
אַ ביסל בעסער האָב איך געקענט די רייכערע קוואַרטאַלן, אָבער אויך נישט ווייטער
ווי ביז צו די לאַזשענקעס. בערלין האָב איך אין די קנאַפע צוויי יאָר פון מיין לעבן
אין דער דאָזיקער שטאַט געקענט אין דער לענג און אין דער ברייט.
איך האָב געקענט דעם פּראַכטפולן טיַערגאַרטן און דעם פּאַסטדאַם, די אומ-
געהויער לאַנגע און פּראַכטפולע האַנדלסגאַס — די פּרידריכשטראַסע, מיט אירע
גרויסאַרטיקע געשעפטן, לוקסוס־רעסטאָראַנען און רייך־אויסגעשטאַטע קאַפּעהיי-
זער; די אַרעמע געסלעך און קרעמלעך פון דער זייט פונעם צפון־וואַקזאַל, די עלע-
גאַנטע שאַרלאַטענבורג מיט איר מאַיעסטאַטישן קורפּירסטענדאַם, און דעם חושכדיקן
מיררח־קוואַרטאַל פון אַרום דעם וואַרשעווער טויער; די ווילעס און הייזער פון
האַלענזע, ווייסענזע, וואַנענזע, ווילמאַרסדאָרף, גרונעוואַלד, און די קאַזאַרמע-
הייזער פון נוי־קעלן, פּאַנקאַוו, מאַאַביט; די רייך־אויסגעשטאַטע קאַפּעהייזער אין
די פּאַרשיידענע קוואַרטאַלן פון שטאַט, און די קליינע קאַוויאַרניעלעך אין די קעלערס
פון מיררח און צפון. איך האָב געגעסן ביי אַשינגער און זיך דערלויבט אַ מאָל צו
פאַרווּכן דעם טעם פון אַ מאַלצייט אין דעם היפּערלוקסוסדיקן רעסטאָראַן בייים
אַדלאַן־האַטעל, באַזוכט די פּאַרשטעלונגען און אימפרעזעס פון שטאַטסטעאַטער,
לעסינג־טעאַטער, פּאַלקסבינע, שטאַטס־אַפּערע, סימפּאַנישע קאַנצערטן, און די ביי-
ליקע וואַדעוויל־טעאַטערלעך אין צענטער, מיררח, און אין צפון פון בערלין; באַזוכט
די אַרבעטער־בילדונגס־שולע, די הומבאָלט־אַקאַדעמיע, די רייכע ייִדישע ביבליאָ-
טעק אויף אַראַניענבורגער שטראַסע, קונסט־גאַלעריעס און מוזיען, און די ספּעלונג-
קעס פון דער גאַנצער און האַלבער אונטערוועלט. כ'קען דרייטע פעסטשטעלן, אַז

ס'איז נישט געווען קיין איין טייל פון דער שטאָט בערלין, וואָס כ'זאל נישט האָבן געקענט.

און ליב געהאַט האָב איך בערלין, געהאַט רעספעקט פֿאַר דער דייטשישער באַפעלקערונג. כ'בין מחולק געווען מיט די מפונקים און פיינשמעקערס, וועלכע האָבן געהאַלטן, אַז בערלין איז אַן אויפגעקומענע גרויע שטאָט און גערעדט מיט אַ זיפין וועגן דער שיינקייט פון ווין, דער אַריגינעלקייט פון בודאַפעשט און דעם רייץ פון פֿאַריו; גערעדט ביטערע רייד וועגן די דייטשן — אַז דאָס דייטשישע פֿאַלק איז פולו עגאָזום און ווי אַ סטאַדע. פֿאַר מיר איז בערלין געווען די אויסגעטרוממע גרויסע אייראָפּעיִשע שטאָט, אין וועלכער כ'האַב געזען בלויז שיינקייט, אַ קוואַל פון קולטור און ציוויליזאַציע, פון וועלכן מ'קען שעפן עמערזווין. כ'האַב נישט מסבּים געווען מיט דער מיינונג וועגן דייטשישן פֿאַלק. ס'איז מיר געפעלן די זויבערקייט, סיסטעמאַטישקייט און פראַקטישקייט פון דער דייטשישער באַפעלקערונג. די הילף, וואָס כ'האַב ביי דער אַרבעט געקריגן פון די אַרבעטער און פון די באַאַמטע, פון פֿאַראַרבעטער, מייסטערס און אינושענירן אין דער „אוניאָן לוקסעמבורגישע געזעלשאַפֿט" אין דאָרטמונד און פון די אַרבעטער אין די בערלינער פֿאַבריקן, האָט אָפּגעפרעגט די טעאָריע וועגן דייטשישן עגאָזום. די היציקע אַרבעטער־פֿאַרזאַמלונגען, אויף וועלכע עס איז אַפילו דערגאַנגען צו געשלעגן, האָבן אָפּגעלייקנט די מיינונג, אַז די דייטשן זענען אַ סטאַדע.

מיין גלויבן און מיין טרוים בשעת מיין געפינען זיך אין דאָרטמונד, אַז אין בערלין וועל איך קענען צעפירן די הענט אין אַלע הינויכטן, האָט זיך אין אַ גרויסער מאָס פֿאַרווירקלעכט. אין בערלין בין איך גייסטיק און געזעלשאַפֿטלעך אויסגעוואַקסן.

אַנגעקומען קיין בערלין בין איך אין אַ מאָנטיק אין אַ פֿאַרמיטאַג־שעה. אין „האַטעל" אויף גרענאַדיר־שטראָסע האָט מיך אויפגענומען דער אייגנטימער — אַ הויכער דאַרער ייד, געקליידט חצי גאַליציאַניש און פֿאַלאָווינע דייטש. אין אַ טיפּישן גאַליציאַנער יידיש־דייטש, האָט ער מיך געפרעגט פון וואָנען איך קום און ווער ס'האַט מיר געגעבן דעם אַדרעס. מיין ענטפער האָט אים נישט צופרידן־געשטעלט. ער האָט געהייסן זיך ווייזן די דאָקומענטן. „מיט אַזאַ אַשר־יצר־פֿאַפּירל" ווילט איר ווינען אין בערלין?“, האָט דער האַטעלשטישק צו מיר אַ געשריי געטאָן קוקנדיק אויף דעם רייז־דאָקומענט פון דער דאָרטמונדער פֿאַליציי. ער האָט אָבער באלד אַראָפּגעלאָזט פון טאָן: „אַ ייד זענט איר, אַ פֿאַר גרייצערס האָט איר — וועט שוין רעכט זיין“. ער האָט מיך אַריינגעפירט אין אַ צימער, וווּ ס'זענען געשטאַנען 4 בעטלעך, אַנגעוויזן אויף אַ נישט פֿאַרנומען בעטל און געהייסן אַוועק־לייגן אין אַ זייט דעם רוקזאַק. „ביי מיר גנבעט מען נישט — האָט ער באַרימעריש אַ כריפע געטאָן — ס'עט איך קאָסטן 4 מאַרק אַ טאַג, לאָזשע, איר קענט עסן אין האַטעל. ביי מיר איז גלאַט פּשר. די רוסישע יידן, ווען זיי קומען קיין בערלין,

וואָרפן זיי אַראָפּ פון זיך דעם עול פון ייִדישקייט און פרעסן טריפות. איר קענט אייך עסן וווּ איר ווילט, אָבער אין האַטעל אַריין טאָרט איר נישט ברענגען קיין שפּיין. ווער ס'ברענגט טריפות אין האַטעל אַריין, ווערט גלייך אַרויסגעוואָרפן. גיט אַהער אַ פאַר גרייצערס אין אַוואַנס. ביי מיר מוז מען צאָלן פאַרויס. נישטאַ קיין קרעדיט". כ'האָב אים דערלאַנגט אַ 10-מאַרק-אַסיגנאַציע. דער האַטעלשטיק האַט אַרויסגע- נומען אַ גראַבן בייטל, בנעימות אַריינגעלייגט דעם דערהאַלטענעם באַנקנאָט און אַנגעוואונטשן. אַז מיין קומען קיין בערלין זאָל זיין מיט הצלחה.

כ'האָב זיך אַ וואָרף געטאָן אויפן בעטל און אָפּגעשלאָפן עטלעכע שעה. ווען כ'בין דערנאָך אַריין אין עסזאַל, זענען ביי טישלעך געזעסן אַ צוויי צענדלינג מענטשן און געשמאַק געסראַקעט אין קאַרטן און אין דאַמינע. עטלעכע שפּילערס, וואַרשע- ווער, האָבן מיך דערקענט. זיי זענען אַוועק פון דער שפּיל און אויסגעפרעגט פון וואַנען כ'קום און ווי אַזוי כ'האָב דורכגעמאַכט די רייזע. זיי האָבן פאַרזיכערט, אַז אין פאַרלוף פון עטלעכע טעג וועל איך זיין אַן איינגעמאַלדענער. אויב כ'דאַרף הילף, וועט מען עס מיר שוין באַזאָרגן: „איר זענט דאָך צווישן אייגענע, וואַרשע- ווער" — האָבן מיך מיינע נייע באַקאַנטע געטרייסט. איינער פון די שפּילערס האַט אַ וואָרף געטאָן אויפן שפּילטיש די קאַרטן, וואָס ער האַט געהאַלטן אין האַנט, און גוטברודעריש מיך פאַרבעטן צו גיין מיט אים נעמען עפעס אין מויל אַריין. אַראַפּגייענדיק פון דער אַכסנייה האַט מיין וואַרשעווער לאַנדסמאַן מיך געפרעגט צי כ'וויל אַ ייִדיש אָדער אַ דייטשיש עסן, און לאַכנדיק צוגעגעבן: „אַז מען קומט קיין בערלין דאַרף מען קודם-כּל זיך באַקענען מיט אַשינגערן. קיין פרומער ייִד זענט איר דאָך נישט. אין דער בונדישער קיך האַט מען דאָך אויך נישט געגעסן פון גערער רבינס שחיטה" — און ער האַט מיך אַוועקגעפירט אויף אַלעקסאַנדער- פּלאַץ אין איינעם פון די גרעסערע אַשינגערס פּאַלקס-רעסטאָראַנען.

אויף מיין פּראַגע, צי ער ווייסט וווּ די דראַגונער שטראַסע געפינט זיך, האַט ער מיר געוויזן, אַז די צווייטע פּאַראַלעלע גאַס פון דער גרענאַדיר-שטראַסע איז די דראַגונער שטראַסע. „איר מוזט דאָך זיכער מיינען דעם פּרץ-פּאַראַייך — האַט ער מיך צוריקגעפרעגט און צוגעגעבן — איצט איז נאָך צו פרי דאָרט אַרויפצוגיין. מירן אָפעסן, ווייזן אייך אַ ביסל בערלין, און אין אָונט אַרויפפירן אין פּרץ-פּאַראַייך". אין לאַקאַל פון י.ל. פּרץ-פּאַראַייך האַט מיך אויפגענומען דער סעקרעטאַר, אַלטמאַן. כ'האָב זיך געפרעגט אויף אינזשעניר טשערניאַק, אַלטמאַנס ענטפער איז געווען אַן אַפיציעלער און אַ קאַלטער: חבר טשערניאַק וועט זיין ערשט שבת אין אָונט. אויף מיין פּראַגע צי ער קען מיך פאַרבינדן מיט וועמען פון טשערניאַקס נאָענטע חברים, האַט מיך אַלטמאַן פאַרשעריש אַנגעקוקט מיט זיינע קורצזיכטיקע אויגן פון הינטער די דיקע ברילן, אַ שמייכל געטאָן און געפרעגט: „זענט איר אַ בונדאָווייעץ?" ער האַט מיך געהייסן וואַרטן אַ ווילע און מיך פאַרבונדן מיט אַ מיטלוויקסיקן סימפּאַטישן יונגן-מאַן, וועלכער האַט זיך פאַרגעשטעלט ווי טיקאַ-

טישניסקי. איך האָב טיקאַטשינסקי'ן דערציילט פון וואָנען כ'קום און מיין פּסעוודאָנים. טיקאַטשינסקי און אַלטמאַן זענען מיט מיר אַריין אין אַ באַזונדער צימער, אויסגע־פרעגט פּאַדראַבנע וועגן וואַרשע און דאָרטמונד און טעלעפּאָנירט טשערניאַקן וועגן מיין קומען. ס'האָט נישט לאַנג געדויערט און טשערניאַק איז אָנגעקומען אין לאַקאַל פון פּרץ־פּאַראַיין.

נאָכן באַקענען זיך מיט מיר און באַקומען אַ רייע אינפּאַרמאַציעס, האָט טשער־ניאַק געשיקט אַ שליח נאָך די טורקעוויטשעס, זיי זאָלן גלייך אַרויפקומען אין פּרץ־פּאַראַיין. כ'בין פּאַרגעשטעלט געוואָרן פּאַר די טורקעוויטשעס און ס'איז דער־ליידיקט געוואָרן דער ענין פון מיין שנעלן לעגאַליזירן זיך אויף מיין אייגענעם נאָמען.

די טורקעוויטשעס, אַ ברודער און אַ שוועסטער, קורצוואַסקיע, ווי גייענדיקע ברילעס פעסס, זענען געווען סוחרים און אַלטע בערלינער תושבים, האָבן געהאַט געהעריקע פּאַרבינדונגען מיט דער פּאָליציי פון באַצירק, וואָס האָט אַרומגענומען דעם אַסטיודישן קוואַרטאַל פון דער גרענאַדיר, דראַגונער און די שכנותדיקע גאַסן, און אויך געהאַט אַ צוטריט צום פּאָליציי־פּרעזידיום.

געווען זענען די טורקעוויטשעס פּוּעלי־ציוניסטן און מיטגלידער פון דער פּאַר־וואַלטונג פון י.ל. פּרץ־פּאַראַיין, מענטשן אינטעליגענטע און קלוגע, מיט אַ גוטן נאָמען צווישן די מיטגלידער פון פּרץ־פּאַראַיין. געוואָס האָט מען, אַז מ'קען זיך אויף די טורקעוויטשעס פּאַרלאָזן אין אַן עת־צרה, אַז זיי זענען תמיד גרייט צו טאָן אַ טובה אַ מענטשן אָן אונטערשייד פונעם פּאַרטיי־פּאַספּאַרט.

עטלעכע טעג שפעטער בין איך מיט טורקעוויטשן אַוועק אין פּאָליציי־באַצירק, איינגעמאַלדן געוואָרן, און באַקומען אַ דאָקומענט פון אַ בערלינער איינוואוינער און די נייטיקע באַשפּייז־קאַרטן.

אין פּאַרלויף פון די ערשטע עטלעכע טעג פון מיין זיין אין בערלין זענען אַלטמאַן און דער וואַרשעווער לאַנדסמאַן געווען מיינע גאַסטגעבערס. זיי האָבן מיך אַרומגעפירט איבער בערלין און מיר געוויזן בערלין און איר פּילזייטיקייט. מאַנטיק, אַ וואָך נאָך מיין קומען קיין בערלין, האָב איך זיך געשטעלט אַרבעטן. אין עטלעכע טעג שפעטער האָב איך שוין געווינט אין אַ פּריוואַטער וווינונג אויף לאַטאַרינגען־שטראַסע, לעבן דעם ראַזענטאַלער טויער, אין פּאַרמעגלעכן טייל פון צענטער בערלין.

און ס'האָט זיך אָנגעהויבן אין מיין לעבן אַ נייע פרשה — בערלין.

א באַגעגעניש

דער לעבנסוועג און דער גורל פונעם „זיבעטל“ — פון די 7 מענטשן, וועלכע האָבן געשפּילט אַ ראַלע אין דעם לעבן פון די מיט צוואַנג געבראַכטע ייִדישע אַרבע-טער פון פּאַרשיידענע שטעט פון פּוילן, ליטע און ווייסרוסלאַנד קיין דאַרטמונד, צו אַרבעטן אין דער דייטשישער אינדוסטריע — איז געווען אַ פּאַרשיידנאַרטיקער. בערנאַרד איסער, ווי שוין דערציילט, איז אין 1916 אומגעקומען פון אַן אומגליק-צופאַל ביי דער אַרבעט.

מיכאַל, דער אַנאַרכיסט, האָט אין דאַרטמונד חתונה געהאַט. זיין ווייטערדיקער גורל איז מיר אומבאַקאַנט.

גוטמאַן, פּראָמאָן און הירשביין האָבן איך געהאַלפּן קומען קיין בערלין, און זיי זענען אין בערלין געווען געזעלשאַפטלעך טעטיק אין י. ל. פּרץ-פּאַראַיין. גוטמאַן — אין דער בונדישער גרופּע, פּראָמאָן און הירשביין, ווי שטיצערס פון דער בונ-דישער פּראַקטישע אין פּרץ-פּאַראַיין.

נאָך דער נאַוועמבער-רעוואַלוציע פון 1918 איז דייטשלאַנד זענען גוטמאַן און הירשביין צוריקגעקומען קיין וואַרשע.

גוטמאַן איז אַוועק אין פּריוואַטן לעבן, האָט געעפּנט אַ קליינעם וואַרשטאַט פאַר פּרעזיוער מעכאַניק און פּולשטענדיק איבערגעריסן מיטן געזעלשאַפטלעכן לעבן, אויסגעמיטן יעדן קאַנטאַקט מיט די בונדיש-פּאַרטייִשע און פּראָפּאַראַיינישע טוערס, געווייכט פון זיינע אַמאַליקע חברים און פּריינד. אויך מיך האָט ער זיך באַמיט אויסצומיידן. אויף מיינער אַ פּראַגע בעת אַ צופּעליקער באַגעגעניש, וואָס ס'איז מיט אים געשען, האָבן איך געקריגן אַ ביזן ענטפּער: „כ'האַב דאָס אַלץ אין תּ... און איך אַלעמען טיף אין דער אדמה.“ אַלע מיינע באַמונגען זיך צו דערוויסן די סיבות און מאַטיוון פון זיין אַנטלויפן פון געזעלשאַפטלעכן לעבן און פון זיינע אַמאַליקע חברים און פּריינד, זענען געבליבן אַן רעזולטאַטן. גוטמאַן איז פאַר מיר געבליבן אַ נישט געלייזט רעטעניש וועגן דער מעטאַמאָרפּאָז פון אַן אינטעליגענטן, קלוגן און פּעקן אַרבעטער-טוער, וואָס טרייסלט זיך פּלוצעם אַפּ פון אַלעם דעם, מיט וועלכן ער איז געווען יאָרן לאַנג פאַרבונדן.

הירשביין — אַ פּלימעניק פון דעם באַרימטן ייִדישן שרייבער פּרץ הירשביין — האָט צוזאַמען מיט זיין פּרוי געאַרבעט אין דער אונטערערדישער טעכניק פון דער קאַמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן. מאַטיוון פון קאַנספּיראַציע האָבן אונדז באַווייגן זיך נישט צו באַגעגענען, אויסצומיידן אַפּילו זיך עפּנטלעך צו באַגריסן בשעת צופּע-ליקע באַגעגענישן. ער האָט פּאַרנומען אַ גרויסע וווינונג אויף זאַמענהאַף-גאַס נומער 17, אין דער סאַמע געדיכטעניש פון ייִדישן קוואַרטאַל. די וווינונג איז געווען פאַרמעגלעך איינגעאַרדנט און ער האָט געהאַט אַ טריקאַטאָזש-וואַרשטאַט, וואָס האָט

אים געדינט צו מאַסקירן זיין אומלעגאַלע טעטיקייט און ער האָט נישט געהאַט קיין פּאַליצייִשע דורכפּאַלן. זינט 1938, נאָכן פּונאַנדערלאָזן די קאָמוניסטישע פּאַרטיי פּון פּוילן, האָבן מיר זיך ווידער אָנגעהויבן באַגעגענען. די מעשיות, וואָס ער האָט מיר דערציילט וועגן זיין אונטערערדישער טעטיקייט וואָלטן פּאַר אַ בעלע־טריסט געסטייעט אויף אַ פּאַר בענדער פּאַסינירנדיקע דערציילונגען. זיין גורל נאָכן אויסבראָך פּון דער צווייטער וועלט־מלחמה איז מיר נישט באַקאַנט.

פּראַמאָן האָט זיך קיין פּוילן מער נישט אומגעקערט. נאָך דער רעוואָלוציע איז ער אין דייטשלאַנד געוואָרן אַ פּראַפעסיאָנעלער רעוואָלוציאָנער, אַ פּונקציאָנאַר פּון דער אַנטשטאַנענער קאָמוניסטישער פּאַרטיי דייטשלאַנדס אין נידער־שלעזיע. שפּעטער זיך באַזעצט אין סאַוועטן־פּאַרבאַנד. אין 1928 פּאַרנומען אַן עקזעקוטיוון אַמט אין איינער פּון די גרויסע מעטאַל־פּאַבריקן אין מאַסקווע און אָנגעהאַלטן אַ פּאַרבינדונג מיט דער דייטשישער סעקציע פּון קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל, און נישט מיט דער פּוילישער. בשעת מיינע שפּעטערדיקע באַזוכן אין ראַטן־פּאַרבאַנד האָב איך נישט געקוואַפּעט צו פּאַראַינטערעסירן זיך, ווי ס'לעבט זיך מיין אַלטן חבר און פּריינד. די צייטן זענען שוין געווען אַזעלכע, אַז פּאַר אַ סאַוועטישן מענטשן און פּאַר אַ געקומענעם אַפּילו מיט די בעסטע רעקאַמענדאַציעס פּון אַ רעוואָלוציאָנער און קאָמוניסט איז געזינטער געווען, וואָס ווייניקער צו באַגעגענען זייטיקע מענטשן מחוץ דעם געביט, מיט וועלכן מ'איז געווען דירעקט פּאַרבונדן.

מיט בלומענקראַנצן האָב איך זיך נישט געזען זינט כ'בין אַוועק פּון דאַרטמונד, פּון האַרבסט 1916 ביז זומער 1929. באַגעגנט האָב איך זיך מיט אים ביי איינגאַרטליקע אומשטענדן — אין אַ קאַמער פּון דער וואַרשעווער אויספאַרשונג־פּאַליציי: איך ווי אַ פּאַליטישער אַרעסטירטער, בלומענקראַנץ ווי איינער פּון די גדולים און יחסנים פּון דער אונטעררוועלט, אַ רענאַמירטער קאַסע־ברעכער.

וועגן די אומשטענדן פּון דער באַגעגעניש איז פּדאי צו דערציילן:

זומער 1929 האָט די דעפּענסיווע אין וואַרשע דורכגעפירט אַרעסטן צווישן די פּירנדיקע טוערס פּון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פּון ווייסרוסלאַנד. די געהיים־פּאַליציי האָט זיך באַזונדערס געיאָגט נאָכן מיטגליד פּונעם ווייסרוסישן פּאַרטיי־סעקרעטאַריאַט, קאַפּלאַן (חיים שוואַרצמאַן), וועלכער איז בשעתו געווען אויך אַ מיטגליד פּון דער צענטראַלער אָנפירונג פּון דער מערהייט־פּראַקציע (די ריכטונג פּון וואַרסקי־קאַסטשעוואַ) פּון דער קאַמ. פּאַרטיי פּון פּוילן. ס'איז געווען קלאַר, אַז די אַרעסטן קומען פּאַר אין ענגער פּאַרבינדונג און לויט די אַנזוייזונגען פּון אַ פּראַוואַקאַטאָר.

צו יענער צייט בין איך — חוץ די נאַרמאַלע פּאַרטיי־פּונקציעס — געווען אַ מיטגליד פּון דער צענטראַלער אָנפירונג פּון דער מערהייט־פּראַקציע פּון ק.פּ.פּ. און געדאַרפט דרינגנדיק זיך זען מיט קאַפּלאַנען. אוינדערס אַ קורצע באַגעגעניש איז פּאַרגעקומען אויף מילע־גאַס. נאָכן צעגיין זיך בין איך פּאַרהאַלטן געוואָרן דורך

צוויי געהיים-אגענטן. מ'האט מיך אריינגעזעצט אין א פארמאכטער דראַשקע און אַפגעפירט אין דער דעפענסיווע.

דאָס מאָל איז מיין אַרעסט געווען אַ קורצער, נישט מער ווי 3 טעג. ביי דער אויספאַרשונג האָט מיך פּאָגאַזשעלסקי, דער דעמאָלטיקער שרף פון דער וואַר-שעווער פּאָליטישער געהיים-פּאָליציי, אויפגענומען מיט אַ שמייכל, געפרעגט וואָס פאַראַ געשעפטן כ'האַב געהאַט מיט חיימען אויף מילע-גאַס. ער האָט לאַכנדיק צוגע-געבן, אַז די "באַלוואַנעס" (די געהיים-אגענטן) האָבן פאַרטוישט די יוצרות און האָבן אַנשטאַט קאַפּלאַנען מיך פאַרהאַלטן.

אַריינקומענדיק בשעת דעם דערמאָנטן אַרעסט אין איינעם פון די קאַמערן פון דער אויספאַרשונג-פּאָליציי, אין וועלכער ס'זענען אין די טעג פאַר דער אויס-פאַרשונג געזעסן צוזאַמען פאַרשידענע אַרעסטירטע: קרימינעלע, פּאָליטישע און סתם פאַרהאַלטענע — האָב איך אָנגעטראַפּן דריי פאַרהאַלטענע לויט דער פּאָלי-טישער ליניע: צוויי יונגע פּוילישע בחורים, באַשולדיקטע אין קלעפּן אויפּרופּן, דעם ליטעראַט דזשעוועזצקי (זיין פּאַמיליע נאָמען איז געווען ראָזענבוים אָדער אַן ענדלעכער נאָמען), דער מחבר פון דעם ברייט-פאַרשפּרייטן פּוילישן בוך "קוואַש-ניאַציי", און אַ גרויסע גרופּע גדולים פון דער אונטערוועלט. ס'איז געהאַט פאַרגע-קומען אַ וויכטיקע גנבה ביי איינעם פון די אַקרעדיטירטע דיפּלאָמאַטן און די קרימינאַל-פּאָליציי האָט געמאַכט אַן אַבלאַווע און פאַרהאַלטן אַ גרויסע צאָל פון די אָנגעזעענסטע מיטגלידער פון דער אונטערוועלט. און ווי ס'פירט זיך אַ פּאָליטישער אַרעסטירטער, וואָס האָט מורא, אַז אין קאַמער קען זיך געפינען אַן אַריינגעשיקטער שפיצעל — האָב איך מיט קיינעם זיך נישט באַגריסט און נישט פאַרפירט קיין שמועס, נאָר אַוועקגעזעצט זיך אין אַ ווינקל און אַבסערווירט די אַרעסטירטע.

אַ וויילע שפעטער קומט צו מיר צו איינער פון די גדולים פון דער אונטערוועלט, וועלכער האָט מיך געקענט, און פרוווט פאַרפירן מיט מיר אַ שמועס. געווען איז דאָס אַן עלטערער מענטש: אַ הויכער און ברייטפלייציקער מגושמדיקער פאַרשוין, אַ פולשטענדיקער אַנאַלפּאַבעט, אַבער איינער פון די מייסטערס פון קאַסע-ברעכער-צען. וועגן אים פלעגן זיינע קאַלעגן פאַ פאַכו זאָגן, אַז ס'איז נישטאָ די קאַסע אין דער וועלט, ער זאָל נישט עפענען נישט דאַרפנדיק זי אויפרייסן. ער לייגט בלויז צו דאָס אויער, הערט דאָס קלאַפּן און דעם ריטעם פונעם מעכאַניזם — און ווייסט די ציפּער-קאַמבינאַציע פונעם שלאָס. גערופן האָט מען אים וואַלאַדיע מוזי-קאַנט אָדער וואַלף פויער. געהאַט האָט וואַלאַדיע אַ פרוי מיט דערוואַקסענע קינדער. די זין, טעכטער, איידעם און שוורן זענען אַלע געווען באַשעפטיקט אין "פאַך". אַן אויסנאַם איז געווען די יינגסטע טאַכטער, וועלכע האָט פאַרלאָזט דאָס הויז פון אירע עלטערן און נישט געוואַלט האָבן מיט איר פּאַמיליע קיין מגע-ומשא. זי האָט געאַרבעט ווי אַ קראַנקן-שוועסטער אין יידישן שפיטאַל, געגעבן פּריוואַטע לעקציעס, גלייכצייטיק זיך געלערנט אין דער "וושעכניצע" און מיט אירע פאַרדינסטן געהאַלפּן

איר בחור, אן אפשטאמיקער פונעם קליינעם שטעטל יאנאו, א פיקער סטודענט פונעם קראקעווער אוניווערסיטעט. אלע פרווון פון איר פאטער איר צו העלפן מיט געלט האבן נישט געהאט קיין ווירקונג.

דאס מיידל, טאשקע — צוליב כמה טעמים רוף איך זי נישט אן ביי איר אמתן נאמען — אגב, דאס ערשטע מאל אין מיינע זכרונות, וואס איך רוף נישט אן א מענטשן ביים אמתן נאמען — האט געהערט צום ענגן קרייז פון מיינע פערזענלעכע באקאנטע. א שיינע, א קלוגע, אן אינטעליגענטע און א באגאבטע איז זי געווען מיין מאמעס ליבלינג, און כאטש די מאמע האט געוואוסט וועגן איר משפחה-יחס, פלעגט זי מיט מיר איינטענהן, כ'זאל מיט איר חתונה האבן, די מאמע מיינע פלעגט וועגן איר זאגן, אז ווען א גר ווערט א ייד, איז ער פרומער און ערלעכער ווי א געבוירענער ייד. אדער: אן אמתער בעל-תשובה איז ביים רבונג של עולם מער חשוב ווי א פרומער ייד.

טאשקע איז געווען א קאמוניסטישע סימפאטיקעריין. זי האט אבער זיך אפגע- זאגט צו זיין אקטיוו. איר תירוץ איז געווען, אז זי האט נישט קיין רעכט צו ריזיקירן מיט זיך פל זמן איר בחור דארף האבן איר הילף.

דאס מיידל האט פיינט געהאט איר מוטער מיט אלע שינאות פון דער וועלט, אבער פארמאגט אין איר הארץ א ווארעם ווינקל פאר איר פאטער. דער פאטער האט וועגן דעם געוואוסט און דורך אירע גוטע-פריינד, און אויך דורך מיר, פרובירט ווירקן די טאכטער זאל אָננעמען זיין מאַטעריעלע הילף, אבער אן דערפאלג. טרעפנדיק זיך מיט מיר אין קאמער, האט דער אלטער וואלאַדיע ווידער פרובירט ווירקן אויף מיר איך זאל פועלן ביי דער טאכטער זי זאל אָננעמען זיין הילף.

אין פארלוף פון דער צייט וואס דער אלטער וואלאַדיע האט גערעדט מיט מיר, אויך פריער און נאך דעם, האב איך געפילט אויף זיך די דורכדרינגענדיקע בליקן פון איינעם פון די אַרעסטירטע קרימינעלע. געווען בין איך זיכער, אז כ'האב פאר זיך אן אַריינגעשיקטן געהיים-אַגענט. דאס פסדרדיקע דורכשטעכן מיך מיט די בליקן האט מיך אָנגעהויבן דענערווירן און איך האב א פרעג געטאן וואלאַדיען: „ווער איז דאס דער חברה-מאן, וואס קוקט מיר פסדר נאך? איז ער אייערס א מענטש אדער א מאַפס?“ (א מאַפס, א הונט — א געהיים-אַגענט אין גנבישן לשון). וואלאַדיע האט זיך צעלאַכט און מיר געענטפערט, אז דאס איז איינער פון זייערע בעסטע בעל-מלאכות. ער האט אים צוגערופן מיט זייערס א יאטישן נאמען און געזאגט, וואס איך טראכט וועגן אים. געהאט האב איך פאר זיך א מענטשן אין די סוף דרייסיקער אדער אנהייב פערציקער, זיינע עלעגאנטע קליידער, צעקנייטשטע פון ליגן אויף דער הילצערנער נארע, און דאס פנים, באוואקסן פון די צוויי טעג נישט ראזירן זיך, אבער מיט זייער א סימפאטיש און עטוואס קענטלעך פנים. אין א הויך-טאן האט ער זיך פארגעשטעלט אין פויליש: „עדוואַרד בלומענקראַנץ איז מיין נאמען, א געוועזענער סטודענט פון וואועלבערגס טעכנישער שולע, אן עלעקטרא-“

טעכניק פונעם פאך". כ'האב תיפף דערקענט זיין קול, און ווי אַ בליץ איז אַדורכ-
געלאָפן אין מיין דמיון די באַגריסונג-סצענע אין אַסטרָאָה און זיין דעמאָלטדיקע
הילף און גוטע באַציונג צו מיר.

און דערציילט האָט מיר בלומענקראַנץ :

נאָך זייענדיק אַ סטודענט אין וואַועלבערגס טעכנישער הויכשולע, האָט ער שוין
געאַרבעט אין "פאך". אַריינגעצויגן האָט אים אַ באַקאַנטער. ער האָט פאַרלאָזט די
שולע און געוואָרן אַ "פּראָפּעסיאָנאַל". ביז צום אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט-
מלחמה האָט אים אָפּגעגליקט. כאַטש קורנאַטאָווסקי, דער שעף פון דער רוסישער
קרימינאַל-פּאָליציי אין וואַרשע, האָט דורך זיינע קאַנפּידענטן געוואָסט וועגן זיין
אַרבעט און אים עטלעכע מאָל אַרעסטירט. האָט ער אָבער גאַרנישט געקענט טאָן,
נישט כאַפּנדיק אים ביי דער האַנט.

די דייטשן האָבן אים פאַרהאַלטן ווי אַ פּאַכמאַן, אַן עלעקטראַ-טעכניק, אין
דאָרטמונד האָט ער זיך פּאַניכעט מיט חברה און געמאַכט מיט זיי עטלעכע משאַ-
ומתנס אין דאָרטמונד, דיסעלדאָרף און אין קעלן. נאָך מיין פאַרלאָזן דאָרטמונד
איז ער אין דיסעלדאָרף אַריינגעפּאַלן און געקריגן 3 יאָר טורמע. די רעוואָלוציע
אין דייטשלאַנד האָט אים באַפּרייט. ער האָט געוואָונט עטלעכע יאָר אין בערלין
און געמאַכט גוטע געשעפטן ביי זיין "פּאך", און אויפן שוואַרצן מאַרק. אין 1923
איז ער צוריקגעקומען קיין וואַרשע. "וואָס כ'האָב געטאָן אין די יאָרן ביז היינט —
דערציילט מען נישט דעם אייגענעם טאַטן. ביז איצט האָט מען מיך נאָך נישט
געפּאַקט ביי קיין אַרבעט. זינט קורנאַטאָווסקי צוריקקום קיין וואַרשע, לאָזט ער מיך
נישט צו רח, און ביי יעדער געלעגנהייט פעקלט ער מיך איין אויף אַ קורצער אָדער אַ
לענגערער צייט. איך האָב אַ פּרוי מיט בנים. מעגסט זיך אויף זיי פאַרלאָזן! די
בעסטע אין דער שולע, ממש גאָונים". — "וואָס וועט פון זיי ווערן?" — האָב איך
אים אַ פּרעג געטאָן. — "אָדער זיי וועלן איבערשטייגן דעם טאַטן, אָדער ווערן
גרויסע וועלט-מנהיגים" — האָט בלומענקראַנץ מיט טאַטישער סאַטיספּאַקציע גע-
ענטפּערט. און פאַרענדיקט האָט בלומענקראַנץ זיין דערציילונג מיטן באַקאַנטן שפּריכ-
וואָרט: "אַ באַרג מיט אַ באַרג קומט זיך נישט צונויף, אָבער אַ מענטש מיט אַ מענטש
טרעפן זיך".

מער האָב איך זיך מיט בלומענקראַנצן נישט באַגעגנט, אָבער וועגן אים אַ סך
געטראַכט. געטראַכט האָב איך וועגן דער ראַלע פון צופּאַלן אין מענטשלעכן און
אַפּילו אין פּאָליטישן און אין געזעלשאַפּטלעכן לעבן; אַז דאָס צופּעליקע צונויפ-
טרעפן זיך מיטן דאָזיקן אינטעליגענטן און סימפּאַטישן יונגן-מאַן אין אַסטרָאָה און
זיין מי מיך צו ברענגען קיין דאָרטמונד אַנשטאַט פאַרשיקט צו ווערן אין אַ העק
ערגעץ לעבן מערזעבורג, האָט אומדירעקט געהאַט אַ פּאַזיטיוון איינפלוס אויף מיין
לעבן. און געטראַכט האָב איך פון דער איראַניע, וואָס די הילף אין אַסטרָאָה איז
געקומען גראַד פון אַ מענטשן, וואָס איז שוין דעמאָלט געווען הימלווייט פון מיר.

דער פּרץ-פּאַראַיין

דער י.ל. פּרץ-פּאַראַיין אין בערלין האָט זיך געפונען אויף דראַגונער שטראַסע 22, אין צענטער פונעם אַסטיודישן קוואַרטאַל. די איבער צוועלף הונדערט מיטגלידער זענען באַשטאַנען פונעם שמן-זית פון דער ייִדישיסטישער אינטעליגענץ, וואָס האָט זיך בשעתו געפונען אין בערלין און פון דעם זעמלמעל פון די ייִדישע אַרבעטער, וועלכע מ'האַט אין דער מלחמה-צייט אין די טויזנטער מיט צוואַנג געברענגט, אָדער זיי זענען אַליין געקומען, און געווען באַשעפטיקט אין דער בערלינער אינדוסטריע. געווען איז דער י.ל. פּרץ-פּאַראַיין אַ קולטור-געזעלשאַפטלעכע אַרגאַניזאַציע אין דעם בעסטן זין פונעם וואָרט. אין פּאַראַיין האָט אָפּערירט אַ מין קליינער פּאַלקס-אוניווערסיטעט, מיט לעקטאָרן, מומחים אויף זייערע געביטן. ער האָט געדינט ווי אַ קלוב, וווּ מ'האַט נאָך אַ טאַג שווערער אַרבעט אָפּגערוט ביי אַ שאַך, דאַמקע און אין פּערזענלעכע שמועסן. דער פּאַראַיין איז אויך געווען אַן אַדרעס פאַר יעדן אינטע-ליגענטערן אַרבעטער, וואָס איז פאַרוואַגלט געוואָרן קיין דייטשלאַנד, און געוויסט האָט מען, אַז אויב מען קומט קיין בערלין, וועט מען באַגעגנט ווערן פון אַ פּריינד-לעכער האַנט, וואָס וועט נישט פאַרלאָזן אין אַ נויט.

צווישן די מיטגלידער, טוערס און פירערס פון י.ל. פּרץ-פּאַראַיין האָבן זיך געפונען אַזעלכע פּערזענלעכקייטן, ווי אַהרן סינגאַלאַווסקי, ד"ר זעליגמאַן, זלמן רובאַשאַוו און אַ גרויסע צאָל אינטעליגענץ; בונדיסטן; אינזשעניר טשערניאַק, אינזשעניר נירענבערג, טיקאַטישינסקי, אַלטמאַן, איזידאַר לאַוב, קנאַפּ; פּועלי-ציוו-ניסטן; ליפשיץ, קאַרנפעלד, די טורקעוויטשעס; „אומפּאַרטייִשע“; אינזשעניר נחום סינגאַלאַווסקי, דער טעאַטראַל שידלאַווסקי, און אַזעלכע אינטעליגענטע אַרבעטער, ווי די בונדיסטן קרישטאַל, גוטמאַן — פון וואַרשע, בינשטאַק, מורנו, שוואַלבע, מנחם זילבערשטיין — פון לאַדזש, מאַמעלוק, קירשענבויים — פון קוטנע, זאַכאַריאַש — פון טאַמאַשאַוו; די פּועלי-ציוניסטן; יהודה לאַנדאַ, די טורנערס און ציטריי-נאַווסקי. ס'האַט אויך דאָרט זיך געפונען אַ גרופּע אינטעליגענטע העברעיִש-געשטימטע זייגער-מאַכערס פון וואַרשע.

די פּאַרזאַמלונגען, רעפּעראַטן, לעקציעס און דיסקוסיעס זענען אין י.ל. פּרץ-פּאַראַיין געשטאַנען אויף אַ הויכער מדרגה. ס'איז דאָרט נישט געווען קיין פּלאַץ פאַר סתם פּלוידעריי. יעדער אַרויסטריט האָט געמוזט פאַרמאַגן קענטעניש, געוויסנהאַפּ-טיקייט און אַחריות.

פון די פּאַרשיידנאַרטיקע אַקטיוויטעטן פון פּרץ-פּאַראַיין זענען מיר געבליבן איז זכרון:

אַ רעפּעראַט פון זלמן שניאור וועגן דער אייראָפּעיִשער און ייִדישער פּאַעזיע — די ייִדישע און העברעיִשע, און די דיסקוסיע, וואָס האָט זיך פאַרצויגן אויף דריי שבּת-צונאַכטסן.

א רעפעראַט פון אַהרן סינגאלאָוסקי וועגן דעם נייעם פענאַמען אין דער ייִדישער ליטעראַטור — בערגעלסאַן.

צוויי רעפעראַטן פונעם טעאַטראַל שידלאָאָוסקי: איינער — „די דריי ליריקער אין דער ייִדישער ליטעראַטור — דוד איינהאַרן, לייב נייִדוס, און ז. סעגאַלאָוויטש“; און דער צווייטער — אויף אַ טעאַטער־טעמע — „דאָס דייטשישע טעאַטער, די קאַריפֿיען פון דער דייטשישער און פון דער וועלטבינע“.

אַ רעפעראַט פון זלמן רובאַשאָוו: „אַספעקטן פון דער ייִדישער געשיכטע און די ייִדישע געשיכטע־שרייבערס“.

מיינער אַ רעפעראַט וועגן דער אַנטשטיינג פון די ייִדישע אַרבעטער־אַרגאַניזאַציעס אין וואַרשע זומער 1915.

און, יאָ! ס'דערמאָנט זיך אַ רעפעראַט, ביי וועלכן כ'בין געזעסן מיט אַן אַראַפֿ־געלאָזטן קאַפּ און מיט אַ פּאַרווייטיקט האַרץ, האָב געקריצט מיט די צייך צוהערנדיק זיך צו די רייד פון רעפערענט, און — געשוויגן, געשוויגן ווי יורקעס הונט, און אַזוי איז געשען מיט די אַנדערע בונדיסטן, אַנוועזנדיקע בעת דעם רעפעראַט.

געשען איז עס בעת דעם רעפעראַט פון דעם פּוּעלי־ציוניסט קאַרנפּעלד וועגן דעם אויסגאַנג פון די וואַלן צו די שטאַטראַטן אין וואַרשע און אין לאַדזש. די בונדישע מפּלות האָבן קאַרנפּעלדן געגעבן די געלעגנהייט צו איזודיעקעווען זיך איבערן בונד אין פּוילן און צו שיטן זאַלץ אויף די אַפּענע ווינדן פון די בונדיסטן אין בערלין, איך, דער דעמאָלטיקער בונדיסט און געשווירענער אַנטי־ציוניסט בין געזעסן, זיך צוגעהערט און געשוויגן, און אַזוי אויך די אַנדערע בונדיסטן, ווייל געוויסט האָבן מיר, אַז די מפּלות וועגן וועלכע ס'רעדט קאַרנפּעלד, זענען פּאַקטן.

און געוויסט האָב איך אויך, ווער עס זענען די שולדיקע אין דער וואַרשעווער טראַגעדיע, אַז די טאַטעס פונעם בונדישן אומגליק זענען די בונדישע פירערס, מיטגלידער פונעם „פּוילישן קאַמיטעט“ און פונעם וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד: י. פּאַרטנאַי (יוזעף), דוד מיינער און זייערע אונטערשטיצערס.

נישט אין די מעמואַרן מיינע איז דאָס אַרט זיך צו פּאַרנעמען מיטן דערציילן די געשיכטע און מיט אַנאַליזירן די סיבות פון דער מפּלה פון בונד בעת די וואַלן צום שטאַטראַט אין וואַרשע און אין לאַדזש. דאָס לאַז איך איבער פאַר דעם אַביעק־טיוון היסטאָריקער, צוויי מאַמענטן וויל איך פון דעסטוועגן פּאַרצייכענען:

1. הגם כ'האָב דעמאָלט מיט וולאַדימיר מעדעם זיך געפונען אויפן ראַנד פון צוויי קעגנזעצלעכע פּאָליטישע פּאַלוסן, און אויך די אַרגומענטאַציע איבער ייִדישע נאַציאָנאַלע ענינים איז שוין געווען אַ פּאַרשיידנאַרטיקע, האָב איך הונדערט פּראַצענט געשטיצט וולאַדימיר מעדעמס ביטערע קריטיק קעגן דעם וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד לגבי די וואַלן צום שטאַטראַט אין וואַרשע — אַ קריטיק קעגן דעם פּסידאָ־אינטערנאַציאָנאַליזם פון אַ יוזעף און אַ דוד מיינער, וואָס האָט זיך פּאַרענדיקט מיט שווערע פּאָליטישע רעזולטאַטן פאַרן בונד אין פּוילן.

2. בעת די וואָלן אין לאַדזש אין 1917 האָבן די פּוּעלי-ציון אַרויסגעפירט אין דער עפּנטלעכקייט אַ מענטש, וועלכער האָט שפּעטער געשפּילט אַ אַנגעזעענע ראַלע אין ייִדישן געזעלשאַפּטלעכן לעבן אין לאַדזש און אין פּוילן — האַלענדערסקי, איינער פון די פירערס פון די לינקע פּוּעלי-ציון אין פּוילן.

(האַלענדערסקי איז אומגעבראַכט געוואָרן דורך די נאַציס. וועגן מיינע פאַר-בינדונגען מיט האַלענדערסקין, ווי אַ טוער פון דער קאָמוניסטישער פאַרטיי פון פּוילן, וועט מיר נאָך אויסקומען צו דערציילן).

סיגדענקט זיך אויך אַ סימפּאָזיום אויף דער טעמע „מיוזרח־ און מערב־ייִדנטום“, מיטן אַנטייל פון ד״ר זלאַטשיסטי און אַסקאַר קאַהן מצד דעם מערב־און אַהרן סינגאַלאָוסקי און אינוועניר טשערניאַק מצד דעם מיוזרח, איינגעאַרדנט פון פּרץ-פאַראיינן בשותפות מיטן פאַראיינן פון דער ייִדיש-דייטשישער ציוניסטיש-געשטימטער שטודירנדיקער יוגנט, וועלכע האָט זיך געפונען בשכנות מיטן פּרץ-פאַראיינן, אין איין בנין.

ד״ר זלאַטשיסטי איז געווען דער פאַטראָן פונעם פאַראיינן פון דער דייטשיש-ייִדישער ציוניסטיש-געשטימטער שטודירנדיקער יוגנט, אַ באַאַמטער פון דער דייטשישער רעגירונג אין טערקיי. זיין רעדע איז געווען פון אַ דייטשיש-פאַטראָן-טישן כאַראַקטער פלוס ציוניזם. אַסקאַר קאַהן איז געווען אַ סאַציאַל-דעמאָקראַט, אַן „אומאַפּהענגיקער“, אַ דעפּוטאַט פון דייטשישן רייכסטאָג (פאַרלאַמענט) — דער איינציקער צווישן די ייִדן, מיטגלידער פון רייכסטאָג, מיט ציוניסטישע סימפּאַטיעס. נאָך דער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד — אַ דעקלאַרירטער ציוניסט. ס׳דערמאָנט זיך מיר, אַז אין דער דיסקוסיע אויפן סימפּאָזיום בין איך אַרויסגעטראָטן קעגן דער ציוניסטישער איינשטעלונג פון ד״ר זלאַטשיסטי. אין דער פאַלעמיק מיט אַסקאַר קאַהן האָב איך זיך באַנוצט מיט דער אויסגעצייכנטער רעטאָריק פון וואַלדימיר מעדעמס באַרימטן אַרטיקל אין דער „לייפציגער פאַלקסצייטונג“: „שיידעמאַן, שיידעמאַן, וואָס גייען דיך די ייִדן אָן“.

דער ציל פונעם סימפּאָזיום איז באַשטאַנען נישט בלויז צו ברענגען צום אויס-דרוק דעם געדאַנקענאָנג, אַפּשאַצונגען און אויספירונגען איבער ייִדישע גרונט-פּראַבלעמען מצד די מיוזרח־ און מערב־ייִדן, נאָר אויך ווי אַ פּרוּוו פון אַ דערנענטער-רונג צווישן די דאָזיקע צוויי טיילן פונעם ייִדישן פּאָלק. קיין פּראַקטישע רעזולטאַטן האָט דער סימפּאָזיום נישט געבראַכט; קיין דערנענטערונג איז נישט צו שטאַנד געקומען אַפילו צווישן די מיטגלידער פונעם פּרץ-פאַראיינן און די מיטגלידער פונעם יוגנט-פאַראיינן, וועמענס אַראַגאַניזאַציעס ס׳האַט אַפּגעטיילט בלויז אַ שטאַק שטיגן. צו אַ פּערזענלעכע פריינדשאַפּט צווישן איינצלנע פון די ביידע פאַראיינען איז עס פון דעסטוועגן דאָך געקומען.

באַזונדערס בולט איז אין זפרון פאַרבליבן דער קאַנצערט, וואָס דער פּרץ-פאַראיינן האָט זומער 1917 איינגעאַרדנט מיטן אַנטייל פון מנחם קיפּנים.

מנחם קיפניס איז געווען אַ כאַריסט אין דער וואַרשעווער אָפּערע. עטלעכע יאָר פאַרן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, האָט ער אָנגעהויבן דרוקן אין „היינט“ רעצענזיעס וועגן מוזיק און אויך אַ פּרייטיקדיקן פעליעטאַן: אַ שמועס פון אַ ייד מיט אַן אַנטיסעמיטישן פּרייץ ביי אַ „האַלב־שוואַרצער“ קאָווע אין סעמאַ־דיניס צוקערניע. קיפניסעס פעליעטאַנען זענען געווען לעבעדיק געשריבן און געהאַט אַ גרויסן דערפאַלג ביי די לייענער פון „היינט“.

בשעת דער ערשטער וועלט־מלחמה איז קיפניס געווען דער ערשטער, וואָס האָט אָנגעהויבן געבן קאָנצערטן פון ייִדישע פּאָלקסלידער, פּריער אַליין, און שפעטער, מיט דער זינגערין זעליגפּעלד. זיינע קאָנצערטן זענען געוואָרן זייער פּאָפּולער. דער י. ל. פּרץ־פּאַראַיין אין בערלין האָט אין דעם זאַל פון דער בערלינער פּילהאַרמאָניע איינגעאַרדנט אַ קאָנצערט פון ייִדישע פּאָלקסלידער מיטן אַנטייל פון מנחם קיפניס. ס'איז אָנגעגאַנגען אַ לאַנגע קאַרעספּאַנדענץ צווישן קיפניסן מיט די ליטעראַרישע ספּעצן פּונעם פּרץ־פּאַראַיין, וואָס יאָ און וואָס נישט צו זינגען. די רעקלאַמע אין דער דייטשישער פּרעסע איז געווען אַ גוט אַרגאַניזירטע. דער עולם אויפן קאָנצערט איז געווען אַ געמישטער, פון אַסטייַדן און פון דייטשישע יידן, און אויך אַ באַדייטנדיקע צאַל נישט־יידן. קיפניס האָט נישט פאַרמאַגט קיין גרויסע שטימע. ער האָט זיך געהיטן פון באַנוצן צו הויכע טענער און איבערצוזינגען זיך. זיין זינגען די ייִדישע פּאָלקסלידער האָבן פאַרמאַגט אַלע חנען און טעמים.

דער קאָנצערט איז אַדורך מיט אַ ריזיקן דערפאַלג. די דייטשישע פּרעסע: דער „בערלינער טאַגעבלאַט“, „די פּאַסישע צייטונג“ און אַנדערע דייטשישע צייטונגען האָבן וועגן דעם קאָנצערט געשריבן די העכסטע לויבוערטער, סיי וועגן די פּאָלקסלידער, וואָס זיי האָבן באַצייכנט ווי אַ קולטור־פענאַמען פון די יידן אין אַסטען, און סיי וועגן דעם זינגער. דער פּרץ־פּאַראַיין איז געוואָרן סאַלאַן־פּעיק אין די אויגן פון די דייטשישע יאַהודים.

נאָך דעם קאָנצערט איז געפּראַוועט געוואָרן אַ סעודה אינעם לאַקאַל פּונעם פּרץ־פּאַראַיין. אין פּאַרלויף פון אַ שעה צייט איז דאָרט געווען אַ שפּע פון אַל דאָס גוטס, פון געטראַנקען, דעליקאַטעסן, געבעקסן און פּרוכטן. די סעודה האָט געדויערט אַ גאַנצע נאַכט ביז אַ טאָג אַריין. אַ וועלט מיט לידער זענען געזונגען געוואָרן, פון קיפניסן און בציבור.

אין מיין לעבן איז מיר אויסגעקומען צו פאַרברענגען נישט אויף איין ליאַמע. אָבער קיין איינע פון זיי האָט זיך נישט אַזוי איינגעקריצט אין מיין זכרון, ווי די פון נאָך קיפניסעס קאָנצערט זומער 1917 אין בערלין.

וועגן דעם פּרץ־פּאַראַיין אין בערלין אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מלחמה קען מען אָן אַ שמץ פון איבערטייבן זאָגן: דער י. ל. פּרץ־פּאַראַיין אין בערלין איז אין איכות און אין פּמות געווען אַ פּראַכטפולע אַרגאַניזאַציע — איינע פון די שענסטע אַרגאַניזאַציעס, אין וועלכע כּהאַב זיך ווען עס איז באַטייליקט.

דער אנפאן־טעריבל פונעם פּרץ־פּאַראַיין

באלד נאך מיין קומען קיין בערלין בין איך אריינגעצויגן געוואָרן אין דער אַקטיווער טעטיקייט פון י. ל. פּרץ־פּאַראַיין און פון דער בונדישער גרופע אַרום דעם דאָזיקן פּאַראַיין. נישט געקוקט אויף מיין יונגן עלטער, בין איך געוואָרן איינער פון די פּירנדיקע טוערס פונעם פּאַראַיין און פון דער בונדישער גרופע, אַן עפנט־לעכער וואָרטזאָגער פון דער בונדישער פּראַקציע, אַ „ספּעץ“ פון אַנטי־ציוניזם און רעוואָלוציאַנערישקייט אין דער אַרבעטער־באַוועגונג. אָבער אויך אַ קאַנטראַווער־סאַלע פּיגור אינעם פּרץ־פּאַראַיין און אין דער בונדישער גרופע. פאַר מיין אַנטי־ציוניזם האָב איך געהאַט די פולע אונטערשטיצונג פון אַלע בונדיסטן און פון אַ באַדייטנדיקן טייל פון דער אַג אומפּאַרטיישער קולטור־גרופע; פאַר מיין רעוואָלוציאַניזם אין דער אַרבעטער־באַוועגונג האָב איך געמוזט פירן אַ קאַמף אויף צוויי פּראָנטן: מיט די פּראַמינענטן פונעם פּרץ־פּאַראַיין, און מיט פּירערס פון דער בונדישער גרופע.

דאָס האָבן קעגן זיך אַזעלכע ריזן ווי רובאַשאַו, ליפּשיץ, קאַרנפּעלד אין מיין קאַמף קעגן ציוניזם, און אַזעלכע דערפאַרענע פּאַליטיקערס און פּאַרהאַרטעוועטע מענשעוויקעס ווי ס'זענען דעמאַלט געווען די סינגאַלאַוסקיס און טשערניאַקס; דאָס האָבן קעגן זיך אַזאַ אַראַטאַרישן גדול ווי אַהרן סינגאַלאַוסקי, און אַזעלכע רעדנערס ווי רובאַשאַו און ליפּשיץ, האָט מיך געצוונגען גוט דורכצולערנען דעם קעגנשטאַנד, וועגן וועלכן ס'איז מיר אויסגעקומען צו רעדן.

אין י. ל. פּרץ־פּאַראַיין האָב איך קיין האַניק נישט געלעקט. נישט איין מאָל בין איך דאַרטן געוואָשן און געצוואָגן געוואָרן אויף הייס און אויף קאַלט. די שמיץ, וואָס איך פלעג פון צייט צו צייט אַריינכאַפן פון סינגאַלאַוסקי, רובאַשאַו, טשער־ניאַק און זייערס גלייכן האָבן געמוזט גיין אין קאַפּ אַריין. פּדי צו קענען איינהאַלטן די פּאַזיציע פון אַן אַנפּירנדיקן טוער אין פּרץ־פּאַראַיין און אין דער בונדישער גרופע. בין איך געצוונגען געווען צו לערנען, צו אַרבעטן איבער זיך און זיך צוצוואַייגענען די מעלות פון געוויסנע אַפּטיקייט און אַחריות, צו דערלערנען די תורה פון קאַאָפּערירן מיט מענטשן מיט אַנדערע אידעישע איינשטעלונגען, פּרינציפן און אינטערעסן, באַגריפן, אַז נישט שטענדיק קען מען קריגן וואָס מען וויל, און צו האָבן מוט און קוראַזש צו קעמפן פאַר שטעלונגען, מיינונגען און שטאַנדפּונקטן. אין י. ל. פּרץ־פּאַראַיין אין בערלין האָב איך באַקומען די פּעיקייט פון אַ נישט שלעכטן פּאַלעמיקער, אַ ברייטערע פּראַקטיק פון אַ געזעלשאַפּטלעכן טוער, און — געקרוינט געוואָרן מיטן נאָמען „אַנפּאָן־טעריבל פונעם פּרץ־פּאַראַיין“.

מיין ערשטער דעכיוט אין י. ל. פּרץ־פּאַראַיין איז פּאַרגעקומען שוין אין דעם ערשטן שבת־צונאַכטס פון מיין קומען קיין בערלין.

געקומען אינעם לאַקאַל פונעם פּרץ-פּאַראַיין בין איך אין דער באַגלייטונג פון אינוועניר טשערניאַק, ווען מיר זענען אַנגעקומען, איז דער לאַקאַל, ווי תמיד שבת צו נאַכטס, געווען איבערגעפאַקט. אויפן פּאַדיום איז געשטאַנען קאַרנפעלד, איינער פון די פּוּעלי-ציוניסטישע גדולים, און רעפּערירט וועגן אַ ציוניסטישן ענין. איך האָב זיך באַטייליקט אין דער דיסקוסיע און קאַרנפעלד איז געווען מיין קרבן. מיין רעדע איז דורכן גרעסטן טייל פון די צוהערערס וואָרעם אויפגענומען געוואָרן. נאָך דער דיסקוסיע האָבן מיר אַ סך אַנוועזנדיקע באַגריסט און ס'האַט זיך פאַרזאַמלט אַרום מיר אַן עולם, וואָס האָט קאַמענטירט מיין רעדע.

ס'דערמאַנט זיך מיר אַ קוריאָזע סצענע. איינער פון געזעמל האָט זיך אַרויס-גערוקט און צווישן אים און מיר איז פאַרגעקומען אַזאָ דיאַלאָג: פון וואָנען קומט אַ חבר? — פון דער מאַמעס בויך. — כ'מיי, פון וואָנען שטאַמט איר? — פון פרומע חסידישע עלטערן. — אַן קאַטאַוועס, פון וואָס פאַר אַ שטאַט פון פּוילן זענט איר? — דאָס האָב איך שוין דערציילט דעם הויפטמאַן פונעם פּאָליציי-באַצירק. — איר זענט אַ בונדאָוויץ? — וואָס דען זאָל איך זיין, אַ משומד? — איר קענט זען איך, נישט נאָר שאַרף פּאַלעמזירן, נאָר אויך זיך פּיין וויצלען. — איך הייס יהודה לאַנדאָ, אַ פּוּעלי-ציוניסט, נאָט אייך אַ פינפטל און לאַמיר ווערן גוטע-פּריינד. און מיר זענען געוואָרן האַרציקע פּערזענלעכע פּריינד אין דער גאַנצער צייט, וואָס כ'האַב געוווינט אין בערלין. (יהודה לאַנדאָ, אַן אינטעליגענטער און שאַרפּזיניקער בחור, איז שפּעטער געוואָרן אַ בונדיסט. געוווינט אין אַמסטערדאַם און אומגעבראַכט געוואָרן דורך די נאַצישע רוצחים).

אין דעם געזעמל האָט זיך מיר געוואָרפן אין די אויגן איינער פון די צוהערערס, אויף וועמענס פנים ס'האַט געריזלט אַ סאַרדאַנישער שמייכל. צום סוף פונעם דיאַלאָג האָט יענער צו מיר אַ זאָג געטאָן: „יונגער-מאַן, אייער דיאַלעקט איז אַ וואַרשעווער.“ ס'האַט מיך פאַרדראָסן דער איראַנישער „יונגער-מאַן“ און כ'האַב אים טראַציק געענטפּערט: „אין אייער עלטער וואָלט איר שוין געדאַרפּט וויסן ווער ס'איז אַ נביאָ, אַ וויילע איז זיין קלוג פנים פאַרכמורעט געוואָרן, אָבער גלייך זיך אויסגעלייטערט און צוריקגעקריגן דעם פּרזעדיקן שמייכל. ער האָט אַרויפגעלייגט אַ האַנט אויף מיין אַקסל און אַ זאָג געטאָן: „מ'דאַרף אייך האָבן אין פּרץ-פּאַראַיין. איר זענט יונג, אַ פּריש פנים — און חוצפּהדיק. מיר וועלן זיך מסתמא נישט איין מאָל באַגעגענען.“ געווען איז דאָס אַהרן סינגאַלאָוסקי. צום ערשטן מאָל האָב איך געהערט דעם נאָמען און געזען דעם מענטשן. זיין נביאות איז מקוים געוואָרן. שאַרפע ווערטער-דויעלן און ביטערע געפעכטן איז מיר אויסגעקומען צו פירן מיט אַהרן סינגאַלאָוסקיין אויפן פאַרום פונעם פּרץ-פּאַראַיין וועגן רעכטס און לינקס אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. נישט איין מאָל האָב איך פון אים געקריגן אַריינגעפיצקעט, אַז אַ רויך איז געגאַנגען — און פון אים אַ סך געלערנט.

צו מאַרגנס, וונטיק נאָך מיטאַג, איז אין פּרץ-פּאַראַיין פאַרגעקומען אַן אַלגע-

מיינע פארזאמלונג פון דער בונדישער פראקציע. צו דער דאזיקער פארזאמלונג האבן זיך די בונדישע פראקציע-מיטגלידער געגרייט א לאנגע צייט. די טאג-ארדענונג איז באשטאנען פון 4 פונקטן: דערעפענונג, באריכטן און ווייטערדיקע טעטיקייט, רעפערעט וועגן די פארהעלטענישן אין דער דייטשישער סאציאל-דעמאקראטיע, וואלן פון א פראקציע-אנפירונג (אין בערלין האט מען די אנפירונג גערופן "לייטונג"). דער דערוויילטער פארויצער, אינזשעניר טשערניאק, האט פארגעלייגט אראפ צונעמען דעם פונקט רעפערעט, און אנשטאט דעם, זאל איך באריכטן וועגן דער בונדישער און געזעלשאפטלעכער טעטיקייט אין דארטמונד און אין די ארומיקע שטעט פון דארטמונד. מיין באריכט-רעפערעט און די דיסקוסיעס האבן פארנומען א סך צייט. פאליטיש האט פון מיר ארויסגערעדט די "לייפציגער פאלקסצייטונג", וואס כ'האב אין פארלויף פון א רייע חדשים רעגלמעסיק געלייענט. אין דער דיס-קוסיע האט זיך אויך באטייליקט איזידאר לאוב, און אין זיין רעדע האט ער זיך אפגעשטעלט אויף די פאליטישע אקצענטן פון מיין באריכט-רעפערעט. צום ערשטן מאל האב איך געהערט אן עפנטלעכע רעדע אין נוסח פון "ספארטאקוס-בונד". לאובס רעדע האט אויף מיר געמאכט אן איינדרוק און איז געווארן א סטימול זיך נענטער צו באקענען מיט דער ראדיקאלער ריכטונג אין דער דייטשישער סאציאל-ליסטישער באוועגונג, וואס כ'האב מיט עטלעכע חדשים שפעטער אדאפטירט. כ'בין געווארן א מיטגליד און (דער ערשטער) יידיש-יידישער טוער פונעם "ספארטאקוס-בונד" אין בערלין.

ווען מ'האט פארגעלייגט קאנדידאטן צו דער "לייטונג", איז מיין נאמען אנגע-רופן געווארן פון אלע זייטן אין זאל. איך בין דערוויילט געווארן ווי א מיטגליד פון דער אנפירונג פון דער בונדישער פראקציע אין י. ל. פריץ-פאראיין, אגב, דער צווייטער לויט דער צאל אפגעגעבענע שטימען אין געהיימע וואלן. לופרן איז כדאי צו פארצייענען די נעמען און עטוואס פון די כאראקטעריס-טיקעס פון די מענטשן, וואס זענען דערוויילט געווארן אין דער בונדישער פראקציע-אנפירונג:

אינזשעניר טשערניאק, א געוועזענער בונדישער פארטיי-פונקציאנאר אין די רעוואלוציע-יאָרן פון 1905. אן עלעקטרא-אינזשעניר, באשעפטיקט געווען אין דער גרויסער פאבריק פון סימענס און האלסקי. אן עקסטרעמער מענשעוויק. אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט-מלחמה — אן אנהענגער פונעם רעכטן פליגל פון די "אומאפהענגיקע" (קארל קאוטסקי, עדוואַרד בערנשטיין). אין 1922 — א דעקלאַ-רירטער קאמוניסט און א מיטארבעטער אין די סאוועטישע האַנדלס-אַגענטורן אין בערלין. שפעטער אין מאסקווע — איינער פון די הויפט-אינזשענירן און דירעקטארן פון דער מאסקווער עלעקטריע-געזעלשאַפט.

טיקאטשינסקי, א קאווער, א סטודענט פון בערלינער אוניווערסיטעט. גראווי-טירט צו די באלשעוויקעס. אן אנהענגער פונעם לינקן פליגל פון די "אומאפהענגיקע"

(לעדעבור, ערנסט דוימיק, אייכהארן, דיטמאן, האפמאן). נאך דער רעוואלוציע אין דייטשלאנד — איינער פון די שאפערס פונעם קאמבונד אין ליטע. אין 1922 — א מיטארבעטער אין די סאָוועטישע ווירטשאַפֿט־אָגענטורן אין בערלין.

איזידאר לאָוב, אַ גאַליציאַנער. אַ פּונקציאָנאַר פּונעם פּראָפעסיאָנעלן פּאַראַיין פּון די טאַבאַק־אַרבעטער אין בערלין. איינער פון די שאפערס פון דער גרופע „אינ־טערנאַציאָנאַלע“ פון „ספּאַרטאַקוס־בונד“, און פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי דייטשלאַנדס. נאָך דער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד — געהילף פון בערלינער פּאַלי־ציי־פרעזידענט (פּאַליציי־פרעזידענט אין געווען אייכהאַרן). איינער פון די פּאַרזי־צערס פון דער ערשטער קאָנפּערענץ פון ק.פּ.ד. און איינער פון די שאַרפּסטע קעגנערס פון דער שטעלונג פון ראָזאַ לוקסעמבורג די ק.פּ.ד. זאָל זיך באַטייליקן אין די וואַלן צו דער דייטשישער קאָנסטיטוטאַנטע. אין 1921 אַרויסגעטראָטן פון ק.פּ.ד. מיט דער גרופע פון ד״ר לעווי. לאָוב איז געווען דער פּאַרוואַלטער פּונעם פּאַרלאַג פון ק.פּ.ד., און נאָך זיין אַרויסטריט האָט ער צוגענומען דעם פּאַרלאַג — אַ פּאַרמעגן פון אַ האַלבן מיליאָן דאָלאַר. לאָוב איז שפּעטער אַוועק קיין בעלגיע און אין די פּאַראַייניקטע שטאַטן. געשטאַרבן אין ניו־יאָרק.

אַלטמאַן, אַ טשענסטאַכאווער. אַ געוועזענער ישיבה־בּחור און אַן עקסטערן. אַ פעיקער אַרגאַניזאַטאָר. דערטרונקען געוואָרן אין 1917 שיפלענדיק זיך אין דער אַזערע אין גרינאָו, לעבן בערלין. אַגב, צווישן דער גרופע, וואָס האָט זיך מיט אַלטמאַנען געשיפלט איז אויך געווען ליזאַ לאָוב, די פרוי פון איזידאר לאָוב, וועלכע איז טראַגיש אומגעקומען פון אַן אויטאָ־קאַטאַסטראָפּע אויפן בית־עולם פונעם אַר־בעטער־רינג אין ניו־יאָרק.

אינזשעניר נירענבערג, אַ לאַדזשער. אַן אַלטער פּראַ־באַלשעוויק און איינער פון די ערשטע בונדיסטן אין בערלין (חוץ לאָוב און איד), וואָס האָט זיך אַן רעזערוון געשטעלט אויף דער זייט פון דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. פעלע נירענבערג. אינזשעניר נירענבערגס פרוי. אַ לאַנגיאַריקע ביבליאָטעקאַרין אין אַ לעגאַל עקסיטירנדיקער ביבליאָטעק אין לאַדזש אונטער דעם צאַרישן רעזשים. בינשטאַק, אַ לאַדזשער. אַ וועבער. אַן אינטעליגענטער און באַלעזענער אַרבע־טער. געשריבן קאַרעספּאַנדענצן פון לאַדזש אין דער בונדישער צייטשריפט „די צייט“, וואָס איז אין די יאָרן 14—1913, ביז צום אויסבראַך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, דערשינען אין פעטערבורג. אַ לינק געשטימטער. נאָכן צוריקקומען קיין לאַדזש — באַשעפטיקט געווען אין איינער פון די לאַדזשער קאָמונאַלע אינסטיטוציעס. אין בונד געהערט צו דער לינקער פּראַקציע און שפּעטער צו דער קאָמבונדישער פּראַקציע. נאָך דער שפּאַלטונג פון בונד אין האַרבסט 1921 — פּאַרביבן אין בונד. מורנו, אַ לאַדזשער. אַ האַנדלס־אָנגעשטעלטער. אַ זייער פעיקער אַרגאַניזאַטאָר. שוין אין די יאָרן פון 18—1917 זיך פאַרנומען מיט האַנדל. נאָך דער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד געוואָרן אַ גרויסער עושר און אַוועק פון געזעלשאַפֿטלעכער טעטיקייט.

זאכאריאש. זיין באשעפטיקונג איז מיר אומבאקאנט. נאכן צוריקקומען קיין פוילן געווען דער פירער פון בונד אין טאמאשאָוו-מאָזאָויעצק. אַ גראַדנער. פון פאך אַ מעכאַניק ביי ציגאַרעטן-מאַשאַינען. געאַרבעט אין דער פאַפּיראַסן-פאַבריק פון שערעשעווסקי אין גראַדנע, און אַ רייע יאָרן אין פּאַליאַ-קעוויטשס פאַבריק אין וואַרשע. געקומען קיין בערלין נאָך פאַרן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה און געאַרבעט אין דער גרויסער טאַבאַק-פאַבריק „גאַרבאַטי“ אין פּאַנקאַוו. דער דאָזיקער מיטגליד פון דער אַנפירונג פון דער בונדישער פּראַקציע איז געווען דער איינציקער שיידעמאַנער צווישן די בונדיסטן אין בערלין. ליידער געדענק איך נישט זיין נאָמען און פאַמיליע. איך געדענק אָבער זייער גוט זיין פיזיאָ-נאָמיע און קול, וואָס איז געווען ווי צוויי טראָפּנס וואָסער ענלעך צו דער פיזיאָנאָמיע און צום קול פון גריגאָרי זינאָויעוו. ווען כ'האַב אין 1921 צום ערשטן מאל דערזען זינאָויעוו און געהערט זיין קול, איז מיין ערשטער אימפּולס געווען צוצולויפן צום רעדנער און אַ פּרעג טאָן: „העי, שיידעמאַנער, ווי קומסטו אין קאַמינטערן?“ קנאַפּ. אַ גאַליציאַנער. פון פאך אַ בוכהאַלטער. אַ מענטש מיט אַן ענציקלאָפּעדיש וויסן און אַן אָנהענגער פון די לינקע „אומאַפהענגיקע“.

2 גאַליציאַנער. זייערע נעמען געדענקען זיך, ליידער, נישט. הערשל מעטאַלאָויעץ.

די דערווילטע עקזעקוטיווע איז באַשטאַנען פון 5 פּערזאָן: טשערניאַק — פאַרזיצער, טיקאַטינסקי — סעקרעטאַר, לאָוב — קאַסירער, אַלטמאַן און הערשל מעטאַלאָויעץ — דער „לעבענס-פּראָגען“-רעסאָרט.

דער צוזאַמענשטעל פון דער אַנפירונג פון דער בונדישער פּראַקציע אין פּרין-פאַראַיין אין בערלין אין די יאָרן 18-1916, האָט מיט זיינע קוואַליטעטן, פּאַליטישע און אַרגאַניזאַציאָנעלע, דרייט געקענט קאַנקורירן מיט יעדער לאַקאַלער אַנפירונג פון וועלכער ס'איז פּאַליטישער פּאַרטיי. פאַר מיר איז מיין מיטאַרבעט אין דער אַנפירונג פון דער בונדישער פּראַקציע פון פּרין-פאַראַיין געווען אַ גוטע שולע פאַר מיינע ווייטערדיקע געזעלשאַפּטלעכע טעטיקייטן.

עטלעכע עפּיזאָדן אין שייכות מיט מיינע אַקטיוויטעטן אין פּרין-פאַראַיין איז כּדאי צו דערציילן.

די „לעבענס-פּראָגען“

אינע פון מיינע ערשטע און וויכטיקסטע טעטיקייטן אין בערלין איז געווען דאָס פאַרשפּרייטן די „לעבענס-פּראָגען“. זינט כ'האַב אין דאָרטמונד דערהאַלטן דעם ערשטן נומער פון דער וואַרשעווער בונדישער וואַכנשריפט, איז זי געוואָרן מיין אָפּגעציטערט און אָפּגעהיטן קינד. אין בערלין האָט אַלטמאַן ווייטער דערפּילט די פּונקציע פון פאַרוואַלטער און קאַרעספּאַנדענט. איך האָב זיך פאַרנומען מיט דער פאַרשפּרייטונג.

דאָס פאַרקויפן די „לעבענס־פראַגען“ אין לאַקאַל פונעם פּרײַ־פאַראיינ אין נישט געווען קיין שווערע אויפגאַבע. פאַרן אַריינגאַנג אין לאַקאַל איז געשטאַנען אַ טישל און יעדן אַונט האָט אַן אַנדער בונדיסט זיך פאַרנומען מיטן פאַרקויפן.

מיין אויפגאַבע איז געווען צו פאַרשפּרייטן די וואַכנשריפט מחוץ דעם לאַקאַל פונעם פּרײַ־פאַראיינ. אַ סך מי און צייט האָב איך אוועקגעלייגט צו דערפילן די אויפגאַבע. אין די שבת־צונאַכטסן און די זונטיקס אין דער פּרי פּלעג איך באַזוכן יעדע אַכסניה, קאַפּעהויז און רעסטאָראַן אויף דער גרענאַדיר־שטראַסע און באַמיט זיך צו פאַרקויפן וואָס אַ גרעסערע צאַל עקועמפּלאַרן און צו זאַמלען אויפן פּאַנד. די קנאַפּע 2 וואַכן, וואָס כּ׳האַב געלעבט אין „האַטעל“ אויף דער גרענאַדיר־שטראַסע, און דאָס באַקענען זיך מיט די פאַרשיידענע זאַמלפּלעצער, וווּ ס׳קומען זיך צונויף מיוּרחה־ייִדישע מענטשן, האָט מיר געגעבן אַ מעגלעכקייט זיך צו באַקענען מיט מיוּרחה־איראַפּעישע ייִדן, פאַר וועמען די ייִדישע שפּראַך איז געווען די צוגענג־לעכסטע און פאַר אַ סך אַפילו די איינציקע לייענשפּראַך. די פּלעצער און די מענטשן זענען געוואָרן דער אָפּזאַמאַרק פאַר די „לעבענס־פראַגען“.

אין די דאָזיקע פּלעצער האָב איך באַקומען דעם נאָמען „קאַמאַרניק“. ס׳פּלעגט נעמלעך טרעפן, אַז אַריינקומענדיק אין איינעם פון די פּלעצער און טרעפנדיק באַקאַנטע וואַרשעווער אַרבעטער שפּילן אין קאַרטן אָדער אין דאַמינע, פּלעג איך נעמען אַן עקועמפּלאַר „לעבענס־פראַגען“, פאַרדעקן די „פּוליע“ און דערקלערן: „חברה, קוויט, איר האָט אַלע דעם קאַן פאַרשפּילט. דאָס געלט נעם איך צו פאַר די „לעבענס־פראַגען“.“ איך געדענק נישט קיין איין פאַל, מ׳זאָל זיך מיר קעגנשטעלן. נישט איין מאָל איז געשען, אַז איך פּלעג אַריינקומען מיטן פּאַק „לעבענס־פראַגען“ אין אַ שפּילפּלאַץ און אַז באַקאַנטע פּלעגן מיך דערזען, האָט ווער אַ געשריי געטאַן: „זעקס! (אַ וואַרענונג־צייכן פון דער אונטערוועלט פאַר אַ פּאַליציי־געפּאַר; אין די פאַבריקן — אַז ס׳גייט ווער פון די באַלעבאַטיים) — דער „קאַמאַרניק“ גייט“.

די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג

די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג אין י. ל. פּרײַ־פאַראיינ איז פאַרגעקומען אין דע־צעמבער 1916 אין אַ גרויסן זאַל אויף דער ליניען־שטראַסע, מיט דער באַטייליקונג פון פּמעט אַלע מיטגלידער פונעם פאַראיינ. לויט די פאַרשיידענע אָפּשטימונגען איז די אָפּשאַצונג געווען, אַז קרוב 1000 פאַראיינ־מיטגלידער האָבן זיך באַטייליקט אין דער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג.

אין פּרײַ־פאַראיינ האָבן שוין עקזיסטירט אַרגאַניזירטע און דיסציפּלינירטע פּראַקציעס, און פיבערהאַפט האָבן זיך די צדדים געגרייט צו דער פאַרזאַמלונג. די גרעסטע אין צאַל איז געווען די בונדישע פּראַקציע, וואָס איז באַשטאַנען פון בונדיסטן פון ליטע, פּוילן, רוסלאַנד און גאַליציע. געגאַנגען צו דער פאַרזאַמלונג איז די בונדישע פּראַקציע אונטערן לאַזונג פון אַ סאַציאַליסטישן כאַראַקטער פונעם

פּרץ-פּאַראַיין. די פּראַקציע האָט געהאַט אַ השפּעה און איז געשטיצט געוואָרן פון פּאַרשיידענע סאָציאַליסטישע עלעמענטן: רוסישע סאָציאַל-דעמאָקראַטן, עסערן, פּ.פּ.ס. לעוויצע פון קאַנגרעס-פוילן, פּ.פּ.ס.ד. פון גאַליציע, און אַנאַרכיסטן.

די צווייטע אין צאל איז געווען די פּוּעלי-ציון-פּראַקציע, וואָס האָט אַרומגענומען אונטער אירע פּליגלען אַלע מינים ציוניסטן, און איז געשטיצט געוואָרן פון כּמעט אַלע פּרויען-מיטגלידערניס פון פּאַראַיין, וועלכע זענען אין זייער אַבסאָלוטן רוב באַשטאַנען פון בערלינער מיזרח-ייִדישע תּושבֿים. די פּוּעלי-ציון-פּראַקציע איז געגאַנגען מיטן לאַזונג פון גלייכבאַרעכטיקונג פון דער סאָציאַליסטיש-ציוניסטישער ריכטונג אין דער ייִדישער אַרבעטער-סביבה און אין דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער באַוועגונג.

די דריטע פּראַקציע האָט זיך גערופן „אומפּאַרטייִשע קולטור-גרופּע“, אָנגע-פירט פון אַהרן סינגאַלאָוסקי, און איז געגאַנגען אונטערן לאַזונג פון נישט לאַזן פּאַליטיזירן און פּאַרטייזירן דעם פּאַראַיין.

די פּאַרזאַמלונג האָט געעפנט אַהרן סינגאַלאָוסקי. מיט אַלע זיינע אַראַטאַרישע פעיקייטן האָט ער געפּרעסט אויפן פּונקט פון נישט דערלאַזן פּאַליטיזירן און פּאַר-טייזירן דעם פּרץ-פּאַראַיין. אַ געשולטער און אַ דערפאַרענער פּאַליטיקער, און וויסנ-דיק אַז זיך גרופּע שטעלט מיט זיך פאַר דעם קלענסטן צד — האָט סינגאַלאָוסקי אַריינגעטראָגן אַ פּאַרשלאַג, אַז די אַפּשטימונגען זאָלן פאַרקומען לויטן סיסטעם פון פאַר און קעגן, כּדי אויף דעם אופן צו זיך דער יעניקער, וועלכער זאָל דעציידירן וועגן די וויכטיקסטע ענינים. טשערניאַק איז אַרויסגעטראָטן קעגן דעם פּאַרשלאַג. די פּוּעלי-ציון האָבן דעם פּאַרשלאַג געשטיצט און ער איז אָנגענומען געוואָרן. נאָך פאַר דער אַלגעמיינער פּאַרזאַמלונג האָט די עקזעקוטיווע פון דער בונד-דישער פּראַקציע זיך באַשעפּטיקט מיטן צוגרייטן אַ רשימה פון קאַנדידאַטן צו דער פּאַרזאַמלונג און אַ קאַנדידאַט פאַר אַ פּאַרזיצער אויף דער פּאַרזאַמלונג. די צוויי פּאַסיקסטע קאַנדידאַטן פאַר אַ פּאַרזיצער, טשערניאַק און לאָוב, האָבן זיך אָפּגעזאָגט אַנצונעמען דעם מאַנדאַט. לאָוב — מיטן מאַטיוו, אַז זיך נאָמען קען זיך אַ שטרויכלונג פאַר דער לעגאַליטעט פון פּאַראַיין; טשערניאַקס מאַטיוו איז געווען, אַז פאַר דער פּראַקציע וועט זיך בעסער, אויב ער וועט זיך געפינען אויסערן פּרעזידיום און אויף דער פּאַרזאַמלונג קענען אומגעשטערט אָנפירן מיט דער סטראַטעגיע און טאַקטיק פון דער פּראַקציע. וועגן די צוויי פאַרבליבענע קאַנדידאַטן, טיקאַטשינסקי און איך, איז די מיינונג געווען, אַז איך בין פּאַסיקער, ווייל כ'בין שוין גוט באַקאַנט פאַר אַ סך מיטגלידער פונעם פּאַראַיין אַ דאַנק מיינע אַרויסטריטן, אַז כ'האָב זיך אַרויסגעוויזן צו זיין גאַנץ געלונגען ווי אַ פּאַרזיצער ביים פירן דעם פּאַרזיץ פון עטלעכע זיצונגען פון דער עקזעקוטיווע און פון פּראַקציע-פּאַרזאַמלונגען. און אַז אין די קאַמפּן, וואָס שטייען פאַר אויף דער קומענדיקער פּאַרזאַמלונג, וועל איך, אויב כ'וועל דערוויילט ווערן פאַר פּאַרזיצער, זיין אַ האַרטערער בונדישער פּאַרטייער. איינשטימיק בין איך

געוויילט געוואָרן ווי דער קאַנדידאַט פון דער בונדישער פראַקציע פאַרן פאַרזיצער פון דער קומענדיקער פאַראיינ-פאַרזאַמלונג.

אויף דער פאַרזאַמלונג זענען ווי קאַנדידאַטן פאַר אַ פאַרזיצער אַנגערופן גע-וואָרן: אַהרן סינגאַלאָוסקי, זלמן רובאַשאָו און הערשל מעטאַלאָוויעץ. אַהרן סינ-גאַלאָוסקי האָט זיך צוריקגעצויגן און פאַרגעלייגט דעם „אומפאַרטייזשן“ נחום סינגאַלאָוסקי (אינושעניר נחום סינגאַלאָוסקי, אַן עלטערער ברודער פון אַהרן, אומגעקומען אין סאַוועטן-פאַרבאַנד), און געהאַלטן אַ שאַרפע רעדע קעגן די צוויי אַנדערע קאַנדידאַטן. אויך זלמן רובאַשאָו האָט זיך צוריקגעצויגן און פאַרגעלייגט אויף זיין אָרט די קאַנדידאַטור פון זיין פאַרטיי-חבר קאַרנפעלד. טשערניאַקס דער-קלערונג איז געווען אַז די בונדישע פראַקציע בלייבט ביי איר קאַנדידאַט. אַהרן סינגאַלאָוסקי האָט אויסגענוצט זיין אַמט פון צייטווייליקן פאַרזיצער און ווייטער אַגיטירט קעגן די צוויי פאַרטיי-קאַנדידאַטן און לטובת נחום סינגאַלאָוסקי. ווען ער איז געצווונגען געווען צו מאַכן אַן אַפּשטימונג, פאַר און קעגן, האָט קיינער פון די קאַנדידאַטן נישט באַקומען די נייטיקע צאַל שטימען. אין אַ הייסער אַטמאָ-ספער זענען פאַרגעקומען דריי אַפּשטימונגען, און אַן אַ רעזולטאַט; די פאַרזאַמלונג איז געבליבן שטיין אויף אַ טויטן פונקט. דאַן האָט דער פּועלי-ציוניסט ליפשיץ פאַרגעלייגט אַן איבעררייס און אַ קאַמיסיע פון 6 זאַל באַהאַנדלען און לייזן דעם קריזיס. דער פאַרשלאַג איז איינשטימיק אַנגענומען געוואָרן.

אין דער קאַמיסיע זענען אַריין: אַהרן סינגאַלאָוסקי, ד״ר זעליגמאַן, זלמן רובאַשאָו, ליפשיץ, טשערניאַק און איזידאַר לאָוב. לאַנג האָט די קאַמיסיע זיך געזוימט אין חדר-מיחד און איינגעאַנגען אויף אַ פרעזידיום פון 3 פּערזאָן. אַהרן סינגאַלאָוסקי האָט זיך איינגעשפאַרט און דווקא געוואַלט, אַז אין פרעזידיום זאָלן זיך נישט געפינען קאַרנפעלד און איך — די פאַרטיי-קנאים. די פּועלי-ציון זענען גרייט געווען צו פאַרבייטן קאַרנפעלדן אויף ליפשיצן. טשערניאַק האָט אָבער קאַטעגאָריש אַפּגעזאָגט מיך צו פאַרבייטן אויף אַן אַנדערן, דערקלערנדיק, אַז קיינער קען נישט דיקטירן די בונדישע פראַקציע וועמען זי זאָל נאַמינירן פאַר אַן עפנטלעכן אַמט. ס׳איז געבליבן, אַז דאָס פרעזידיום באַשטייט פון נחום סינגאַלאָוסקי, קאַרנ-פעלד און הערשל מעטאַלאָוויעץ. די פראַצעדור — אַז יעדע שעה זאָל זיך בייטן דער פאַרזיצער און די רייע זאָל זיין לויט אַ גורל. די פאַרזאַמלונג האָט איינשטימיק אַקצעפּטירט דעם באַשלוס פון דער קאַמיסיע.

די רייע לויטן גורל איז געווען: נחום סינגאַלאָוסקי, איך, קאַרנפעלד. נחום סינגאַלאָוסקי האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַ נישט איבעריק געלונגענער פאַרזיצער און איך האָב אים געדאַרפט „העלפן“. דער סוף איז געווען, אַז איך בין געוואָרן דער פאַקטישער פאַרזיצער פון דער פאַרזאַמלונג. און כ׳וויל נישט זיין צו באַשיידן — נאָך דער פאַרזאַמלונג איז די איינשטימיקע מיינונג געווען, אַז כ׳האַב זיך ווי געהעריק געספּאַרועט מיט דער שווערער אויפגאַבע ווי דער פאַרזיצער פון דער גרויסער

אלגעמיינער פארוואלונג פון י. ל. פריץ-פאראייניק (משמעות, אז די לעקציעס און די לערע פון וויקטאר שולמאן ווי אזוי צו פירן א פארוואלונג, האבן געהאט א פעולה). אהרן סינגאלאוסקי האט נישט מוחל געווען די מפלה, וואס ער האט געליטן אויף דער פארוואלונג, און קאנצענטרירט זיין קאמף אויפן צוזאמענשטעל פון דער פארוואלטונג. ער האט געפירט א ביטערע אגיטאציע קעגן די צוויי פארטיי-רעפרע-זענטאנטן אין פרעזידיום — אז קאנצענטרירט און איך זאלן נישט דערוויילט ווערן אין דער פאראייניק-פארוואלטונג. ער האט מאניפולירט און אינסטרואירט זיך גרופע, ווי אזוי צו שטימען, כדי דורכצופירן א מערהייט פון זיינע אנהענגערס.

דער אויסגאנג פון די וואלן איז געווען אן איבערראשנדיקער. פון די 15 ערטער אין דער פארוואלטונג האט דער בונד געקריגן עלף; די פועלי-ציון — צוויי — ליפשיץ און טורקעוויטש און די אומפארטיי-שע — אויך צוויי — נחום און אהרן סינגאלאוסקי. אהרן האט געקריגן א סך ווייניקער שטימען ווי זיין עלטערער ברודער. ס'זענען דורכגעפאלן זלמן רובאשאוו און קאנצענטרירט, די הויפט-קאנדידאטן פון די פועלי-ציון. ס'איז אויך דורכגעפאלן ד"ר זעליגמאן, דער צווייטער אויף דער ליסטע פון די „אומפארטיי-שע“. איך בין דערוויילט געווארן מיט א ריזיקער צאל שטימען. דער דריטער אין דער רייע לויט דער צאל שטימען, אפגעגעבענע אין געהיימע וואלן: טשערניאק, טורקעוויטש, הערשל מעטאלאוויץ.

די בונדישע פראקציע האט דעם רעזולטאט פון די וואלן אויפגענומען מיט א יובל. אהרן סינגאלאוסקי — מיט ווייטיק און מיט ביטערער אנטווישונג. די פועלי-ציון האבן אויפגעהויבן א געוואלד מיט בארעכטיקטע פרעטענסיעס, געסטראשעט, אז זייערע מענטשן וועלן נישט אננעמען די מאנדאטן און אז פועלי-ציון וועט ציען די געהעריקע קאנסעקווענצן.

די סיטואציע איז געווען א נישט אנגענעמע. די לעגאליזאציע פון פאראייניק איז געווען אויפן נאמען פון דריי בערלינער תושבים: צוויי פועלי-ציוניסטן און א בונד-דיסט. די בונדישע פראקציע האט אויסגענוצט די קאנפוזיע און אויסגעשפילט די פועלי-ציון קעגן סינגאלאוסקי, מיט וועמען זי האט געהאט חשבונות. נאך פאר-צויגענע הינטער-קוליסן-פארהאנדלונגען זענען צו די 15 דערוויילטע מיטגלידער פון דער פארוואלטונג צוקאפאטירט געווארן נאך 3 פועלי-ציון: זלמן רובאשאוו, יהודה לאנדא און איינער פון די ברידער טורנער. אויך ד"ר זעליגמאן איז צוקאפא-טירט געווארן. פון דעמאלט אן האט אהרן סינגאלאוסקי באמיט זיך נישט אינצורייסן מיט דער בונדישער פראקציע.

בדרך כלל, האט די דערוויילטע פארוואלטונג געארבעט הארמאניש. דאס כא-ראקטעריסטישע אין די קעגנזייטיקע באציאונגען אין פריץ-פאראייניק איז באשטאנען אין דעם, וואס די אידעישע און פאליטישע מחלוקתן, און אפילו ביטערע קאמפן, ווי למשל אויף דער דערמאנטער פארוואלונג, האבן נישט געהאט קיין ווירקונג אויף די פערזענלעכע באציאונגען. מיר האבן געלעגנהייטלעך געמיינזאם פארבראכט אין א

קאפערוויז ביי א שעלעכל קאווע, און בשעת פריוואטע צונויפקומען, פריינדלעך זיך קעגנזייטיק געקבעצט און געמיטלעך געפירט שמועסן וועגן די פארשיידנסטע ענינים.

אַנטי־ציוניזם

אויף די פאָרומס פון י. ל. פּרץ־פּאַראַיך אין בערלין האָב איך גערײַטן אויף צוויי רייטפּערד: אַנטי־ציוניזם און רעוואָלוציאַניזם אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. ביז דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד איז דאָס הויפּטפּערדל געווען אַנטי־ציוניזם, אָבער אויך נאָך דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע האָט דאָס אַנטי־ציוניסטישע פּערדל גאַלאַפּירט מיט נישט קיין שלעכטן דערפּאָלג.

געווען בין איך אַן אַנטי־ציוניסט פון דער עקסטרעמסטער בונדישער מאַרקע. דער מינדסטער פרט, וואָס האָט געהאַט, אָדער אין מיינע אויגן אויסגעזען צו האָבן, אַ שייכות צום ציוניזם — אידעאָלאָגיע, טעאָריע און פּראַקטיק — האָט ביי מיר אַרויסגערופן אַ רעאַקציע און קאַפּאַבל געווען אַרויסצוציען פון דער שייך מיין אַנטי־ציוניסטישע שווערד און גיין אין שלאַכט: אַ קאַמף אָן פּאַרדאָן.

דער צאָלרייכער פּועלי־ציוניסטישער פּראַקציע האָבן נישט געפּעלט קיין רייטער און קיין קנאים פאַרן ציוניזם. די הויפּט־רעפּרעזענטאַנטן און וואַרטזאָגערס זענען געווען: זלמן רובאַשאַוו, ליפּשיץ און קאַרנפּעלד. אַלע דריי זענען געווען מלאַ וגדוש מיט ייִדיש און וועלטלעך וויסן, מיט געזעלשאַפּטלעכער דערפּאַרונג, און רעדנערס פון אַ הויכן קאַליבער. שטרייטן מיט זיי איז נישט געווען פון די גרינגע זאַכן. מ'האַט געדאַרפט קענען דעם ענין ציוניזם, באַקאַנט זיין מיט די פּאַרשיידענע ריכ־טונגען אין ציוניזם, און גאַר באַזונדערס מיט יעדן אַקטועלן ענין, וואָס איז באַ־האַנדלט געוואָרן אויפן פּאַרום פונעם פּרץ־פּאַראַיך.

פאַרשיידן זענען געווען נישט נאָר די פיזיאָנאָמיעס און די באַשעפּטיקונגען פון די דריי דערמאַנטע ציוניסטישע פּאַרשטייערס, נאָר אויך זייער כאַראַקטער און די מעטאָדן פון זייער רעדן און דיסקוטירן.

זלמן רובאַשאַוו איז געווען אַ טיפּישער אינטעלעקטואַל, וואָס די ביזע נויט האָט אים געצוונגען אויך צו פּאַרנעמען זיך מיט פּאָליטיק, און דערצו נאָך — מיט קליינ־פּאָליטיק, ווי למשל אין אַ פּרץ־פּאַראַיך. ער איז געווען לעקטאָר פון ייִדישער געשיכטע אין פּרץ־פּאַראַיך און אַ מיטאַרבעטער פונעם אָפיציעלן ציוניסט־טישן אָרגאַן אין דער דייטשישער שפּראַך „די יודישע רונדשאַוו“. רובאַשאַוו איז באַטראַכט געוואָרן פאַרן אויטאָריטעט אין ציוניסטישע ענינים. זיינע לעקציעס פון ייִדישער געשיכטע און זיינע רעפּעראַטן אויף ציוניסטישע טעמעס האָבן אין אינהאַלט געהאַט אַלע מעלות פון אַקאַדעמיוזם, אָבער נישט אין דער פּאַרעם. זיין אופן פון רעדן איז געווען ווי פון אַ פּלאַמיקן בעל־דרשן. פון זיין פּלאַמפּייערדיקן פּאַטאַס, בפרט אין דער ראַלע פון אַ דיסקוטאַנט און פּאַלעמיקער, זענען די צוהע־

רערס, אפילו די קריטישע צוהערערס, אפט מאל פארכאפט געווארן. מ'האט מיט רובאשאון געקענט ביטער שטרייטן איבער אידעישע און פאליטישע פראבלעמען. אבער רעספעקט פאר אים האט מען געמוזט האבן.

ליפשיץ איז געווען דער אבסאלוטער קאנטראסט פון רובאשאון: אין אויסזען, קליידונג און אופן פון רעדן. ער איז געווען א הויכער באאמטער פונעם הילפס-פאראיין פון די דייטשישע יידן, מיט מאניערן פון אן אייראפעער, אין יעדער האנד-לונג זיינער האט ער פרעזענטירט דייטשישן פעדאנטיזם, קארעקטקייט און פינקט-לעכקייט. זיין אופן פון רעפערירן איז געווען א געלאסענער און א לאגישער, אן א שמץ פון מליצה, פול מיט פאקטן, דאטעס און ציפערן, ווי ער וואלט אפגעגעבן א באריכט פאר זיינע דירעקטארן. אין דער פאלעמיק איז ער געווען שלאגפארטיק, מיט א טרעפלעכער באמערקונג, איראנישער אינטערפרעטאציע פון קעגנערס א געדאנק אדער מיינונג, און אפט מאל אפילו מיט א שנידיקן וויץ.

קארנפעלד איז געווען א בולטער טיפ פון א קהלישער קליאמקע. במשך פון לאנגע יארן א פונקציאנאר אין די פועלי-ציוניסטישע ארגאניזאציעס אין גאליציע — איז די פועלי-ציוניסטישע ריכטונג געווען זיין איינציקער ברויטגעבער. יעדן אנפאל אויפן ציוניזם, בפרט אויפן פועלי-ציוניזם, האט ער אויפגענומען, ווי מ'וואלט אנגעפאלן אויף זיין פריוואטער אונטערנועמונג. זיינע רעפערעטן זענען געווען באמ-באסטיש און באלאדן מיט פראזן, מיט ציטאטן פון אויטאריטאטיווע קוואלן און פערזענלעכקייטן, און פון דער הפטורה. אין דער פאלעמיק האט ער נישט געוואקלט זיך צו באנוצן מיט דער ביליקסטער דעמאגאגיע.

צו פירן א קאמף קעגן די דערמאנטע פארשטייערס פון ציוניזם אויפן פארום פונעם פריץ-פאראיין האט מען געדארפט האבן נישט נאר די פעיקייטן פון א רעדנער, דאס נייטיקע וויסן, קענען דעם אביעקט פון דער טעמע, נאר אויך באזיצן די ספעציפישע מעטאדן פון קאמף, וואס זאלן אנטשפרעכן יעדן פון זיי באזונדער. נישט שלעכט באהאוונט מיט דער אידעאלאגיע, פאליטיק און פראקטיק פון ציוניזם, און פארמאגנדיק געוויסע פעיקייטן פון א רעדנער, בין איך געווען דער ווארטזאגער מצד דעם אַנטי-ציוניסטישן לאגער, מצד בונה, און מצד באדייטנדיקע טיילן פון דער א"ג אומפארטיישער קולטור-גרופע.

אין מיין ארסענאל פון אַנטי-ציוניסטישן וואפן האט זיך אויך געפונען געווער: וואס האט געשטאמט פון ציוניסטישן לאגער גופא. די קאנאנען זענען געווען: אחר-העם און ד"ר רופין. דער ערשטער — מיט זיין באגרינדונג פון א מרפז-רוחני, און רופין — מיט זיין פאלעסטינער דעמאגראפיע. ווען ס'האט זיך געהאנדלט אין אקטועלע ענינים, בין איך אוועק אין דער יידישער ביבליאטעק אויף אַראַניענבורג-גער שטראסע, אין וועלכע כ'בין געווען א שטאמגאסט, און מיט דער הילף פון פארוואלטער און ביבליאטעקאר לין, האב איך ווי געהעריק זיך צוגעגרייט מיטן נייטיקן מאטעריאל. באזונדערס ביהילפיק איז מיר געווען די פועלי-ציוניסטישע

פרעסע פון אַמעריקע מיט איר וויכטיקסטן מיטאַרבעטער זאָר, פון וועלכער איך פלעג שעפן די געהערדיקע און גייטיקע ידיעות און אינפֿארמאַציעס, און זאָרן קאַמענ־טירן אויף מיין שטייגער. נישט איין מאל איז געשען, אַז אַפילו רובאַשאָוו, וואָס איז צוליב זיין מיטאַרבעט אין דער „רונדשאַו“ געווען גוט אינפֿארמירט אין דער לויפֿנ־דיקער ציוניסטישער פּאָליטיק און אין דער פּוּעלי־ציוניסטישער פּראַקטיק, האָט געשטוינט פון די ידיעות און אינפֿארמאַציעס, מיט וועלכע כּ׳פלעג אָפּערירן, וויסנדיק פון דער פּראַקטיק, אַז די אינפֿארמאַציעס און די ציטאַטן, מיט וועלכע כּ׳באַניץ זיך, זענען רעיעלע און פינקטלעכע.

צו יענער צייט, און אויך אַ רייע יאָרן שפּעטער, האָב איך ליב געהאַט זיך צו באַנוצן מיט ציטאַטן, איך פלעג באַטשוועקעווען מיינע רעפּעראַטן — אָבער נישט אויף מאַסן־פּאַרזאַמלונגען — און פּאַלעמיק מיט ציטאַטן, ווי אַ דאַקומענטאַלער באַווייז, אַז מיין טעזע, געדאַנק, אָדער שטאַנדפּונקט איז נישט קיין אימפּראָוויזירטער אָדער אַ צופּעליקער, נאָר באַזירט אויף אַ געהעריקן יסוד און מאַטעריאַל. ערשט פון יאָר 1928 האָב איך פּאַרוואַרפן דאָס באַנוצן זיך מיט ציטאַטן ווי אַ „קאַרפּוס דעליקטי״. כּ׳בין פשוט קראַנק געוואָרן אויף אַן אַנטי־ציטאַטן־אַלערגיע. כּ׳פלעג זיך באַנוצן און באַניץ זיך מיט אַ באַגרינדונג, מיינונג, שטאַנדפּונקט, פּאַר אָדער קעגן, מיט אויטאָריטעטן, ביכער, אַרטיקלען און אָפּהאַנדלונגען, אָבער בלויז ביים איבערגעבן דעם אינהאַלט, געדאַנק און מיינונג און נישט אין ציטירן. מיין ציטאַטן־פּאַביע איז אַ רעזולטאַט פון אַ געשעעניש: בעת דעם פּערטן קאַנגרעס פון פּראַ־פינטערן, ערב פּרילינג 1928 אין מאַסקווע, האָבן די אָנהענגערס פון דער טראַצ־קיסטישער און זינאוויעוואַפּאַזיציעס אַריינגעפירט אין זאַל פון אָפּגעהאַלטענעם קאַנגרעס צוויי אייזלען, באַלאַדן מיט די זעלבע ציטאַטן פון קאַרל מאַרקס, פּרידריך ענגעלס, לענין און פון אַנדערע סאָציאַליסטישע אויטאָריטעטן, און די אויספירונגען זענען געווען קאַרדינאַל־קעגנזעצלעכע, דער אַבסאָלוטער היפּוך פון איינע און די זעלבע ציטאַטן.

אין זכּרון איז בולט פּאַרבליבן מיין אַנטי־ציוניסטישער אַרויסטריט, דער עפּנטלעכער דיספּוט מיט זלמן רובאַשאָוו זומער 1918. די באַלפּור־דעקלאַראַציע רופט אַרויס אַן אויפרודער ביי געוויסע שיכטן פון דער ייִדישער באַפעלקערונג, און ענטוויאַזם און האַפּענונג — אין די ציוניסטישע און פּראַ־ציוניסטישע קרייזן.

דער י. ל. פּרץ־פּאַראַיין אין בערלין אַראַנזשירט אַן עפּנטלעכן דיספּוט אויף דער טעמע: „פּאַלעסטינע — אַ ייִדיש היימלאַנד“. פּאַרויזער איז אינזשעניר נחום סינגאַלאָוסקי, די רעפּערענטן — זלמן רובאַשאָוו און הערשל מעטאַלאָוויץ. דער ספּעציעל געדונגענער זאַל אויף אויגוסט־שטראַסע איז געפּאַקט מיט אַ 8-7 הונדערט־קעפּיקן עולם. דער פּאַרלוויר פון די דעבאַטעס איז אַ שטורעמדריקער. די רעפּערענטן, דיסקוטאַנטן און צוהערערס לאַדן אויס זייערע עמאַציעס אין היציקע ווערטער,

אימפולסיווע זשעסטן און צווישנרופן, אַנגעלאָדענע מיט שאַרפּזין, הומאַר, גאַל און סאַרקאָזם. אין זאַל פּילט זיך אַ שפּאַנגונג.

איינער פון די דיסקוטאַנטן, יהודה לאַנדאַ, באַמיט זיך מיט זיין הומאַרפולער רעדע צו באַרויַקן די געמייטער און צו אַנטשפּאַנגען די שטימונג. ער ווענדט זיך אין אַ שפּאַסיקן טאָן צו די רעפּערענטן מיט אַ פּראַגע: „ווער פון אייך האָט בעסערע און שנעלערע שאַנסן צו ווערן אַ מלוכה-הויפט, איר, חבר רובאַשאָוו, טשעמפּיאַן-אַדוואָקאַט פּונעם ציוניסטישן צד, ווי פּרעזידענט פון אַ ייִדנשטאַט אין פּאַלעסטינע, אַדער איר, חבר הערשל מעטאַלאָויעץ, געשווירענער קעגנער און פּראָקוראַר פון אַנטי-ציוניסטישן לאַגער — ווי פּרעזידענט פון אַ סאָוועטיש פּוילן?“

זלמן רובאַשאָוו שטעלט זיך אויף, גיט אַן אימפּעטיקן הייב מיט די אַקסלען, רוקט אַריין די גראַבע פינגער אין די אייבערשטע וועסטל-קעשענעס און ענטפּערט אויף זיין טעמפּעראַמענטפול-חסידישן אופן: „קייַן נביא בין איך נישט. איך גלייב באמונה שלמה אין דער אויפריכטונג פון אַ ייִדישער מלוכה אין ארץ-ישראל“.

און איך ענטפּער אין אַ קאַטעגאָרישן טאָן: „נישטאָ ביי מיר דער מינדסטער ספק, אַז עמעצער פון מיינע חברים, לינקע בונדיסטן (איך בין צו יענער צייט געווען אַ לינקער פּראַ-באַלשעוויסטישער בונדיסט פון פּוילן און אַ מיטגליד פון דייטשישן „ספּאַרטאַקוס-בונד“) וועט זיין אַ וויצע-פּרעזידענט אין אַ סאָוועטיש פּוילן — און דאָס בקרוב. און פונקט אזוי איז פאַר מיר נישטאָ דער מינדסטער ספק, אַז פּאַלעסטינע וועט קיין מאָל נישט ווערן קיין ייִדישער שטאַט. די רובאַשאָווס מעגן זיך בעסער לאָזן נייען קבצנסקע פּאַליטישע טאַרבעס איידער דיגניטאַרסקע פּראַקן“.

באַוועגט פון מיין צו יענער צייט גוט באַקאַנטער טאַקטלאָזיקייט און עקסטרעמער ציוניפּאַביע, האָב איך אויסגעשטרעקט מיין לינקע האַנט און שטאַרכענדיק מיט אַ פינגער אויף דער פּלאַך פון דער דלאַניע אַרויסרופּעריש אַ זאָג געטאָן צו זלמן רובאַשאָוו: „ציוניסטישער אַדוואָקאַט, איר זעט די דלאַניע? דאָ וועט פּריער האָר אויסוואַקסן איידער איר וועט דערלעבן צו זיין אַ דיגניטאַר פון אַ ייִדנשטאַט אין פּאַלעסטינע“.

מיין אַנטי-ציוניזם אויפן פאַרום פונעם י.ל. פּרץ-פּאַראיין אין בערלין האָט ביי די קעגנערס פון ציוניזם און ביי אַ באַדייטנדיקער צאָל נייטראַלע געהאַט אַ נישקשהדיקן דערפּאַלג.

רעכטס און לינקס אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג

ביזן אויסבראָך פון דער מאַרץ-רעוואָלוציע אין 1917 אין רוסלאַנד, איז אויף די פּאַרוםס פון י.ל. פּרץ-פּאַראיין אין בערלין דאָס פּראָבלעם פון לינקס און רעכטס אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג נישט געוואָרן שאַרף אַוועקגעשטעלט. מיט איינצלע אויסנאַמען זענען אַלע געווען קעגן די שייִדעמאַנער און פאַר די „אומ-אַפהענגיקע“. די פּאַרטיילונג אויף רעכטס, צענטער (ד״ר הוגאַ האַזע) און לינקס

צווישן די אומאָפהענגיקע גופא איז נאָך נישט געווען פאַרשאַרפט. די שטעלונג און די ליטעראַטור פון דעם ראַדיקאַלן פליגל פון דער סאַציאַל־דעמאָקראַטיע פון דייטשלאַנד, איז צוליב איר. אומלעגאַלקייט און נישט האָבן קיין דירעקטע טוערס אין דער ייִדיש־ייִדישער סביבה. נישט באַקאַנט געווען די מיטגלידער און אַפילו נישט די מיינסטע פון די טוערס פון פּרין־פאַראַיין. די ספּאַראַדישע אַרויסטריטן פון איינזידאַר לאַוב און פון מיר אין נוסח פון אַ לענין און אַ ראַזאַ לוקסעמבורג האָבן נאָך נישט פאַרמאַגט די שאַרפּקייט, טראַציקייט און רעוואַלוציאַנערע דינאַמישקייט. געענדערט האָט זיך דער דאָזיקער מצב נאָכן אויסבראַך פון דער מאַרץ־רעוואַלוציע, און איז אַנגעגליט געוואָרן ערב און נאָך דער אַקטאַבער־רעוואַלוציע אין רוסלאַנד. נאָך דער מאַרץ־רעוואַלוציע אין רוסלאַנד האָבן די פּאַליטישע געשעענישן אין רוסלאַנד זיך אַנטוויקלט מיט אַ ראַפּידער שנעלקייט. אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג אין גאַר דער וועלט האָט זיך אוועקגעשטעלט דאָס פּראַבלעם פון סאַציאַל־לער רעוואַלוציע. פאַרן רעוואַלוציאַנער־געשטימטן טייל פון די רוסלענדער סאַציאַל־ליסטן האָט זיך געשטעלט דאָס קאַרדינאַלע פּראַבלעם פון פאַרוואַנדלען די בורזשואַזע מאַרץ־רעוואַלוציע אין אַ סאַציאַלער, און אין שייכות דערמיט זענען אויפן טאַג־אַרדענונג אוועקגעשטעלט געוואָרן אויך אַ רייע אַנדערע פּראַבלעמען: ליבעראַל־בורזשואַזע דעמאָקראַטיע אין דער פּאַרעם פון פאַרלאַמענטן דורך אַלגעמיינע וואַלן, אָדער פּראַלעטאַרישע דעמאָקראַטיע; די גאַנצע מאַכט פאַר די אַרבעטער, פויערים און סאָלאַטן־ראַטן, קורץ גערופן: סאָוועטן־מאַכט, און דאָס פּראַבלעם פון דיקטאַטור פון פּראַלעטאַריאַט.

אין דייטשלאַנד האָבן זיך אַנגעהויבן שטאַרקן די ראַדיקאַליאַציע־שטימונגען צווישן די דייטשישע אַרבעטער, באַזונדערס צווישן די אַרבעטער אין זאַקסן, וואָס איז תמיד געווען אַ צענטער פון דעם לינקער געשטימטן טייל פונעם דייטשישן אַרבעטער־קלאַס, און גאַר באַזונדערס — אין בערלין.

די דאָזיקע געשעענישן האָבן געהאַט אַ שטאַרקן אַפּלאַנג צווישן די מיטגלידער פונעם פּרין־פאַראַיין. אין די געשפרעכען צווישן די מיטגלידער פונעם פּרין־פאַראַיין האָבן אַנגעהויבן דאַמינירן די געשעענישן אין רוסלאַנד און דער ראַדיקאַליזירונג־פּראַצעס צווישן די דייטשישע אַרבעטער, און ס'איז ריף געוואָרן דער פאַרלאַנג, אַז דער פּרין־פאַראַיין זאָל אויף זיינע פאַרומס אוועקשטעלן צום באַהאַנדלען די פּאַליטישע געשעענישן פון רוסלאַנד און אין דייטשלאַנד.

דעם ערשטן שאַס האָט געגעבן איינזידאַר לאַוב, אויף איינער פון די זיצונגען פונעם עקזעקוטיוו פון דער בונדישער פּראַקציע האָט לאַוב פאַרגעלייגט צו פאַרבעטן איינעם פון „ספּאַרטאַקוס־בונד“ (צוליב לעגאַליטעט־טעמים האָט מען דעם „ספּאַר־טאַקוס־בונד“ גערופן: דער ראַדיקאַלער פליגל פון דער דייטשישער סאַציאַליסטי־שער באַוועגונג) צו האַלטן אַ רעפּעראַט פאַר דער פּראַקציע. עס זענען אַנגערופן געוואָרן די נעמען פונעם באַרימטן טעאַרעטיקער און היסטאָריקער פון דער דייטשי־

שער סאציאל־דעמאקראטיע פראגן מערינג און פון דעם דאן נאך ווייניק באקאנטן טוער פון א נישט גרויסן פראפעסיאנעלן פאראיין (דוכט זיך — פון האלצפאראיין פון די מעבל־ארבעטער) ווילהעלם פיק, זיך פארשלאגן האט ארויסגערופן א היציקע דעבאטע און מיט דריי שטימען פאר — לאוב, נירענבערג און הערשל מעטאלאויעץ — איז דער פארשלאג דורכגעפאלן.

דאס איז געווען אן אמתער שאס, און דערפירט האט עס, אז אין דער עקועקור־טיווע זאלן זיך פארמירן דריי גרופעס לויט דער רוסישער טערמינאלאגיע: באלשע־וויקעס, מענשעוויקעס, און א צענטער, און אויפרודערן די פאליטישע געמיטער פון די מיטגלידער פון דער בונדישער פראקציע. פון דער פראקציע איז געקומען א פאדערונג, אז די בונדיסטן אין דער פארוואלטונג פונעם פריץ־פאראיין זאלן פאר־שלאגן אז די פארומס פונעם פריץ־פאראיין זאלן זיך פארנעמען אויך מיט די פראג־בלעמען, וואס האבן זיך געשטעלט אויפן טאג־ארדענונג פון דער סאציאליסטישער וועלט: די געשעענישן אין רוסלאנד און אין דער דייטשישער סאציאל־דעמאקראטיע. אזא פארשלאג איז געמאכט געווארן מצד די בונדיסטן אין דער פארוואלטונג פונעם פריץ־פאראיין און איז אנגענומען געווארן אן שוועריקייטן. די לאגע איז שוין געווען אזא, אז אפילו דער טשעמפיאן אינעם קאמף פארן נישט לאזן פאליטיזירן דעם פאראיין, אהרן סינגאלאווסקי, האט דעם פארשלאג געשטיצט. אויף די צוזאמען־קומען שבת צו נאכטס און אין די זונטיקס האבן די טעמעס פון א פאליטישן כאראקטער אנגעהויבן דאמינירן איבער די ליטערארישע און ציוניסטישע.

דער ערשטער ארויספאר איז געווען א רעפעראט פון אהרן סינגאלאווסקי וועגן דער צימערנאלדער קאנפערענץ פון די אנט־סאציאליסטישע אנט־מלחמה־פאר־טייען און גרופעס. דערנאך זענען געקומען רעפעראטן פון אינוועניר טשערניאק וועגן דעם היסטארישן און פאליטישן הינטערגרונט פון די באלשעוויקעס און מענ־שעוויקעס אין רוסלאנד, פון לאובן — וועגן די פארהעלטענישן אין דער דייטשישער סאציאל־דעמאקראטיע, פון ליפשיצן — וועגן מלחמה און שלום, פון זלמן רובאשאוו — די נאציאנאלע פערספעקטיוון פון יידישן פאלק נאך דער מלחמה, און מיינס א רעפעראט — פאר וואס זענען די באלשעוויקעס גערעכט.

וואס מער די געשעענישן אין רוסלאנד האבן זיך אנטוויקלט, אלץ שארפער זענען געווארן די וויפוחים, אלץ בולטער און גרינטלעכער איז געווען די פארטיילונג אויף לינקס און רעכטס, און אפגעווישט די פריערדיקע צעטיילונגען. די דריי הויפט־אנטאגאניסטן: אהרן סינגאלאווסקי, זלמן רובאשאוו און טשערניאק, האבן זיך געפונען אין איין גרופע פון עקסטרעמע מענשעוויקעס. אויף לינקס האבן זיך אין איין מחנה געפונען בונדיסטן, פועלי־ציוניסטן און מענטשן פון דער אומפארטיישישער קולטור־גרופע, וועלכע פלעגן ארויסטרעטן קעגן זייערע וויכטיקסטע פירערס.

לכתחילה זענען די לינקע, די „באלשעוויקעס“, ווי מ'האט זיי גערופן, געווען א קליינע גרופע און האבן קוים געציילט א מנין, אבער ביסלעכווייז איז די גרופע

געווארן וואָס אַ מאָל צאָלמעסיקער און האָט געווענען כמעט אַלע פּשרה־מאַכערס און נייטראַלע. אין דער עקזעקוטיווע פון דער בונדישער פּראַקציע האָבן די לינקע געקריגן אַ מערהייט.

איינעם פון די ערשטע אומפּאַרטייִשע, וואָס איז צוגעשטאַנען צו די לינקע, איז פּדאי צו דערמאַנען. זיין נאָמען איז געווען אַסאָוסקי (אַן אָפּשטאַמיקער, דוכט זיך, פון קוטנע. זיין באַשעפּטיקונג אין בערלין געדענקט זיך נישט). דאָס איז דער זעלבער אַסאָוסקי, וואָס האָט מיט אַן עפּנטלעכן אַרויסטריט אין מאַסקווע פּאַרשריבן זיין נאָמען אין דער געשיכטע פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון סאַוועטן־פּאַרבאַנד. אין 1921 האָט אַסאָוסקי פּאַרעפּנטלעכט אַן אַרטיקל אין איינעם פון די באַלשעוויס־טישע אַרגאַנען, אין וועלכן ער האָט פּאַרטיידיקט אַ שטאַנדפּונקט וועגן אַ נויטווענ־דיקייט פון צוויי פּאַרטייען: אַן אַרבעטער־ און אַ פּויערים־פּאַרטיי. ער האָט מאַטי־ווירט זיין שטאַנדפּונקט דערמיט, וואָס די קאָמוניסטישע פּאַרטיי איז די פּאַרטיי פונעם אַרבעטער־קלאַס, דאָרף דעריבער די פּויערים געגעבן ווערן דאָס רעכט און די מעג־לעכקייט פון אַן אייגענער פּאַרטיי. אַסאָוסקיס אַרויסטריט איז געקרוינט געוואָרן מיטן נאָמען „אַסאָושטשינע“, און אַסאָוסקי איז אויסגעשלאָסן געוואָרן פון דער סאַוועטישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. ווען כ'בין אין 1922 געווען אין מאַסקווע און זיך באַגעגנט מיט מיין אַלטן באַקאַנטן פונעם פּרין־פּאַראַיין אין בערלין, האָט מיר אַסאָוסקי דערציילט, אַז זיינע אַן אַפעלאַציע געפינט זיך אין דער קאַנטראַל־קאָ־מיסיע; אַז פּרעאַבראַזשענסקי האָט אים געזאָגט אַז לענין האָט זיך אַרויסגעזאָגט קעגן דעם אויסשלוס מיטן מאַטיוו, אַז אַ קאָמוניסט קען נישט אויסגעשלאָסן ווערן פון דער פּאַרטיי פאַר אַ מיינונג, וואָס ער זאָגט אַרויס אויף די שפּאַלטן פון אַ פּאַרטיי־אַרגאַן. מער האָבן איך זיך מיט אַסאָוסקיין נישט באַגעגנט. וואָס ס'איז געוואָרן פון זיין אַפעלאַציע און פון אים גופא — איז מיר אומבאַקאַנט.

די הויפּט־וואַרטזאָגערס פון די לינקע אויף די פּאַרומס פונעם פּרין־פּאַראַיין זענען געווען איזידאָר לאָוב און איך. היות ווי לאָוב איז געווען אַ שוואַכערער עפּנ־טלעכער רעדנער און נישט אַפּט געקומען אין לאַקאַל פונעם פּאַראַיין, בין איך געוואָרן אַ מיין צענטער, אַרום וועלכן ס'האַבן זיך גרופּירט די לינקע. איך האָב אין דער ראַלע געפילט אַ סך מער אינערלעכע צופרידנקייט צוליב מיין קאַמף פאַר רעוואָלוציאַניזם אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג און קעגן רעכטס, איידער אין דער ראַלע פון אַ געבראַטענעם אַנטי־ציוניסט. אַן אַ שמץ פון גאווה קען איך זאָגן, אַז פאַר דער ראַלע פון איינעם פון די וויכטיקסטע וואַרטזאָגערס מצד די לינקע בין איך געווען ווי געהעריק צוגעגרייט.

געווען בין איך נישט שלעכט באַקאַנט מיט די אַקטועלע ענינים און פּראַבלעמען פון דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג, באַזונדערס מיט די רוסישע פּראַבלעמען, מיט די שטעלונגען און מיינונגען פון די פּאַרשיידענע פּאַרטייען, אַלגעמיינע און ייִדישע. די ייִדישע ביבליאָטעק אויף אַראַניענבורגער שטראַסע איז געווען מיין אַקאַדעמיע.

לין, דער ביבליאטעקאר און פארוואלטער, איז געווען מיין פראפעסאר און מיין ביבליאגראף.

דורך שוויצאריע און דורך שוועדן זענען אין דער ביבליאטעק אנגעקומען צייטונגען און זשורנאלן אין פארשיידענע שפראכן, נאטירלעך, אויך די צייטונגען און זשורנאלן פון דער נייטראלער שוויצאריע גופא. נאכן אריינטרעטן פון אמעריקע אין דער מלחמה זענען דורך שוויצאריע אויך אנגעקומען אמעריקאנער מאטעריאלן. די דאזיקע מאטעריאלן זענען געווען פארבאטן פארן עפנטלעכן געברויך. די ביבליאטעק האט געהאט דאס רעכט זיי צו דעהאלטן בלויז פאר ארכיוואלע צוועקן. לין, מיט וועמען כ'בין געווען זייער באפריינדט און כ'פלעג אפילו איינגעלאזן ווערן ווי א גאסט פון זיין פאמיליע, פלעגט מיר צושטעלן די גייטיקע מאטעריאלן אין יידיש און אין דייטש. כ'בין בשעתו געווען דער איינציקער בונדיסט אין בערלין, צו וועמען עס זענען דערגאנגען פמעט אלע נומערן פונעם צענטראלן ארגאן פון בונד, וואס איז דערשינען אין פעטראגראד.

און ס'איז נישט קיין חידוש, וואס מיינס אן ארויסטריט פלעגט צוציען א גרויסע צאל צוהערערס און אויסגעהערט ווערן מיט אויפמערקזאמקייט. אפילו די קארפנקעפ פונעם פריץ-פאראיין פלעגן מיט אינטערעס זיך צוהערן צו די ידיעות און אינפאר-מאציעס, וואס זענען פאר זיי געווען אומבאקאנט.

שארף, ביטער, און אפט מאל אויך טאקטלאז, זענען געווען מיינע ארויסטריטן קעגן רעכטס, ספעציעל קעגן די אַנטי-באַלשעוויקעס אין רוסלאַנד. איך האָב אַנגעגריפן דעם בונד אין רוסלאַנד, „מיין בונד“, מחמת אין בערלין האָב איך זיך נאָך נישט געפילט ווי קיין בונדיסט פון פּוילן, נאָר ווי איינער פונעם „אַלגעמיינעם יידישן אַרבעטער-בונד פון ליטע, פּוילן און רוסלאַנד“. מיט דער גאַנצער שינאה האָב איך פּיינט געהאַט די אַנטי-באַלשעוויסטישע קרייצצוגלערס אויף די שפּאַלטן פונעם בונדישן צענטראַל-אַרגאַן אין רוסלאַנד, די אומהייליקע טרויקע פון דוד זאַסלאַווסקי, קאַנטאַראַוויטש און שרה ברענער.

מיינע אַרויסטריטן פלעגן נישט איין מאל דערפירן צו אויפברויזן און שטורעמס. מיינס אן אויסרוף קעגן אַהרן סינגאַלאַווסקי און טשערניאַק: „מתים, אין אייער רו אַריין“. און מיין פּראָזע וועגן דעם דערמאַנטן דריילינג: „זאָל פאַר אייך נישט זיין קיין איבערראַשונג, אויב די רעוואָלוציע וועט די זאַסלאַווסקיס, קאַנטאַראַוויטשעס און שרה ברענערס אויפהענגען אויף די פעטראַגראַדער לאַמטערנעס, און די גאַו-ראַשעס פון דער רעוואָלוציע וועלן פאַרבייגיין און מיט פאַראַכטונג אַ שפּיי טאַן אויף די פּאָליטישע פּגרים“ — האָט צעברויזט און צעשטורעמט די פאַרזאַמלונגען. געווען איז אַ פּאַל, ווען אין דער היץ פון אַ דיסקוסיע האָט דער תּמיד רויקער, קאַלטער ליטוואַק, אינזשעניר טשערניאַק, מיר געוואָרפן אַ שווערן אייזערנעם שליסל און געטראָפן אַ נעבן מיר שטייענדיקן צוהערער. אַ פאַרבלוטטיקטן האָט מען אים אַוועק-געפירט אין שפּיטאַל.

איך האָב נישט געשוּינט און בין נישט געשוּינט געוואָרן. מיין געפערלעכסטער קעגנער איז געווען אָהרן סינגאַלאָוסקי. מיט זיין פּאָליטישער געשולטקייט, דער פּאַרונג און אויסגעצייכנטן אַראַטאַרישן טאַלאַנט פּלעגט ער מיך ממש צעפּאַלמעסן. אין מיין אַפּווערקאַמף קעגן סינגאַלאָוסקין האָב איך זיך אויך באַנוצט מיטן אַנטי־אינטעליגענץ־אַרגומענט — אַז די אינטעליגענטן שמעקט נישט די רעוואָלוציע פון די פּלעבעער; זיי וואָלטן געוואָלט, מען זאָל זיי אונטערטראַגן די רעוואָלוציע אויף אַ זיידן קישלע. נישט האָבנדיק נאָך דעמאַלט געלייענט דאָס בוך פון מאַכווי קעגן דער אינטעליגענץ, וועגן דער ראַלע פון דער אינטעליגענץ אין רעוואָלוציעס, האָב איך זיך באַנוצט מיט די סאַמע ווילגאַרסטע פון זיינע אַנטי־אינטעליגענץ־אַרגומענטן.

אויף איינער פון די צוזאַמענקומען, שוין נאָך דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע, האָב איך מיט אַ באַזונדערער פּוריע אַטאַקירט סינגאַלאָוסקין מיטן אַנטי־אינטעליגענץ־אַרגומענט. אָהרן סינגאַלאָוסקיס ענטפּער איז פאַר מיר געווען אַן אַנטפּלעקונג. ער האָט אָנגעהויבן זיין רעדע קעגן מיר מיט די ווערטער: „בעי זשידאָו אי אינטעלי־גענטאַוו, ספּאַסאי ראַסיו“ — איז געווען דער לאַזונג פון דער שוואַרצער מאַה אין רוסיאַנד. בעי אינטעליגענטאַוו, ספּאַסאי רעוואָלוציו“ — איז דאָס גיפטיקע געווער פון אונדזער אייגענעם יונגן חבר. מ'קען זיך צוהערן אַ מאָל מיט אַ שמיכל און אַ מאָל מיט כּעס צו אַ משפּחהדיקן, אַנפּאַן־טעריבל, מ'טאַר אָבער נישט פּאַרשווייגן און מוחל זיין קיין פּאַגראַם־העצעריי, אפילו פון אַ מענטשן אין אַ טאַגע פון אַ יונגן רעוואָלוציאַנער.“ סינגאַלאָוסקיס קלעפּ זענען געגאַנגען אין קאַפּ אַריין און האָבן אַ סך מיטגעהאַלפּן מיך אויסצוהיילן פון איינער פון די מחלות, אויף וועלכע ס'האַבן געליטן אַ סך אַרויפגעאַרבעטע אַרבעטער — אַרבעטער־טוערס אין פּאָליטיש־געזעל־שאַפּטלעכן לעבן.

און וואָלט די סאַציאַלע רעוואָלוציע נישט געווען קיין היסטאָרישער אימפּעראַ־טיוו, און דאָס געפיל פאַר טיף גרייכנדיקע סאַציאַלע ענדערונגען וואָלט נישט געוואַרצלט אין די געמיטער פון די סאַציאַליסטיש־געשטימטע אַרבעטער און אינ־טעליגענץ, אפילו אין די הערצער פון אַ גרויסן טייל פון די מענשעוויסטיש־גע־שטימטע, וואָס ביי אַ סך פון זיי איז עס שפּעטער געקומען צום אויסדרוק אין איבער־גיין אין קאַמוניסטישן לאַגער — וואָלט איך בשעתו אויף די פּאַרומס פונעם פּרין־פּאַראַיין צעריבן געוואָרן אויף פּאַרעך און נישט געקענט זיך ספּראַווען מיט אַזעלכע גדולים ווי אָהרן סינגאַלאָוסקי, זלמן רובאַשאַוו, אינזשעניר טשערניאַק, ליפּשיץ, קאַרנפּעלד און ענלעכע צו זיי.

און לאַמיר ווידער אונטערשטרייכן: די פּאַרשאַרפטע קאַמפּן אויף די פּאַרומס האָבן נישט געהאַט קיין ווירקונג אויף די פּערזענלעכע באַציונגען. אין דעם פּרט איז דער י. ל. פּרין־פּאַראַיין אין בערלין געווען אַן אַוניקום, אַן אויסנאַם פון די אַלע אַרגאַניאַציעס, מיט וועלכע כ'בין שפּעטער געווען פּאַרבונדן.

אן אינטענסיוו לעבן

בערלין האט מיך פארכאפט מיט איר גראנדיעזיקייט. אין מיינע אויגן האט אלץ אויסגעזען גרויס, שיין און דערהויבן. אט איז א שטאָט — האָב איך געטראַכט — פון פל טוב, א קוואַל פון וויסן, קונסט, און קולטור. און מ'דאַרף אַריינכאַפן, און וואָס שנעלער אַריינכאַפן, וואָס עס לאַזט זיך. קיין בערלינער וועסטו דאָך נישט בלייבן, דיין אָרט איז דאָך אין פוילן, אין וואַרשע, צווישן די ייִדישע אַרבעטער. וועגן פרנסה איז קיין דאגה. קיין געזעלשאַפטלעכע אַרבעט וועט מסתמא נישט פעלן — טאָ כאַפּ און געניס, כאַפּ אַריין וואָס עס לאַזט זיך, און וואָס שנעלער! און ס'איז נישט קיין האָר איבערטריבן ווען איך זאָג, אַז ס'איז נישט געווען קיין מינוט, זינט כ'האַב זיך געשטעלט צו דער אַרבעט ביז כ'בין אַרעסטירט געוואָרן אין יאַנואַר 1918, אַז איך זאָל נישט געניסן פון דעם גוטס, וואָס בערלין איז בכוח געווען צוצוטיילן. פאַרשטאַנען האָב איך, אַז אויב כ'וויל געניסן פון די בערלינער מעגלעכקייטן, מוז איך האָבן וואָס מער פרייע צייט, און נישט זיין צו פיל פאַרשפּאַרט אין די טונקלע מויערן פון די פאַבריקן. די באַצונג צו מיין פּראָפעסיע, צו מיין אַרבעט ווי אַ מעטאַל־טאַקער, איז אין בערלין געוואָרן אַ ראַדיקאַל אַנדערע, ווי זי איז געווען אין דאָרטמונד.

אין דאָרטמונד איז מיין אַמביציע געווען צו דערלערנען דאָס פּאַך, וואָס מער צו פאַרדינען. געוויסט האָב איך, אַז אויב כ'וועל נישט דערלערנען די מלאכה און ווערן אַ קוואַליפֿיצירטער מעטאַל־טאַקער, וועל איך זיין אַ פאַרפּאַלענער. ביי אַנדערע אַרבעטן וועל איך אַ סך וויניקער פאַרדינען. כ'האַב דעריבער עקספּלואַטירט די באַצונג צו מיר מצד די אַרבעטס־קאַלעגן און פאַבריק־באַאַמטע און זיך אָנגע־שטרענגט צו דערלערנען די מלאכה. כ'האַב אויפּגעהערט צו קוקן אין די צייכענונגען ווי אַ האַן אין בני־אָדם, אויסגעלערנט צו פאַרשטיין די תורה פון לייענען די פּאַסעק־לעך, רעדעלעך, פירקאַנטן און לענגלעכקייטן אויף די בלויע צייכענונג־פּאַפֿירן, שניידן אַלע דריי סאַרטן געווינטן: שפיציקע, פּלאַכע און לינקע, געהעריק אַפּטאַקן אַ קאַנס און אַ האַלברונד (פּאַכלייט וועלן וויסן וואָס כ'מיינ), און אויב כ'בין נישט געוואָרן קיין גוטער בעל־מלאכה פאַר פּרעציזער טאַקער־אַרבעט, איז אין דעם, ווי שוין דערציילט, שולדיק געווען מיינער אַן אַרגאַנישער אויגן־פעלער.

מיין אַמביציע צו פאַרדינען אַ סך געלט איז געווען אַ פּראַדוקט דערפון, וואָס זינט אויגוסט דעם 1טן 1914, דעם טאָג פונעם אויסבראַך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, האָב איך נישט געהאַט מיין אייגנס קיין איין גראַשן און געלעבט אויף קהלס חשבון. כ'האַב געגעסן אין דער בונדישער אַרבעטער־קיך און געשאַרעט פּאַפֿיראַסן. דערפאַר, ווען ס'איז אונטערגעקומען אַ מעגלעכקייט צו פאַרדינען, האָב איך זיך צוגעכאַפט ווי אַ הונגעריקער צו אַ פּריש ברויט און געאַרבעט וויפּל ס'האַט זיך נאָר געלאָזט, אַבי וואָס מער געלט צו פאַרדינען. אַרבעטן פון שבת אין אָונט

ביו זונטיק 2 ביי טאג, און אפילו פון שבת 6 אין דער פרי ביו זונטיק 2 נאך מיטאג, איז נישט געווען קיין נאווניע. און ווי אומגלויבלעך דאס זאל נישט קלינגען, איז א פאקט אז כ'האב איין מאָל געאַרבעט פון דאַנערשטיק 6 אין דער פרי ביו זונטיק 2 נאך מיטאג. מ'האט טאַקע אין די נעכט אַרײַנגעכאַפט עטלעכע שעה שלאָף אויף איינעם פון די פּאַפּיר- און שמאַטע-בערג אין אַ ווינקל פון דער פּאַבריק, ס'איז אַבער פּאַרט געווען אַ באַדינונג פון צוויי דרייבענק אין פּאַרלויף פון דריי און אַ האַלבן מעת-לעת.

אין בערלין האָב איך זיך באַמיט וואָס ווייניקער צו אַרבעטן. כ'האָב געאַרבעט אַ 2-3 חדשים — פּאַרדינט האָט מען גוט — אַנגעזאַמלט אַ ביסל געלט. און עטלעכע וואָכן בין איך געווען פּריי צו טאָן וואָס כ'וויל. די פּרייע צייט האָב איך נישט פּאַרטאַלעוועט, נאָר אויסגענוצט אויף וויפל ס'איז מעגלעך געווען.

פּאַבריקן

נאָך אין אַ פּרט איז מיין באַציונג צו דער פּראָפּעסיע אַנדערש געווען אין בערלין, ווי אין דאָרטמונד — אין מיין באַציונג צום אַרבעטפּלאַץ. אין דאָרטמונד האָב איך געאַרבעט אין איין פּאַבריק און אין איין אַפּטיילונג, און כמעט די זעלבע פּראָדוציר-טיילן, וועלכע האָבן זיך איבערגעחזרט. אין בערלין האָב איך געאַרבעט אין אַ רייע פּאַבריקן און ביי פּאַרשיידענע אַרבעטן.

די וויכטיקסטע פון די פּאַבריקן זענען געווען: די „אָנהאַלטישע מאַשינען-ווערקע“, רויכלין-שטראַסע, שאַרלאַטענבורג, די „אַלגעמיינע עלעקטריציטעט-גע-זעלשאַפט“ (א. ע. ג.) אויף לייפּציגער שטראַסע, און די טאַבאַק-פּאַבריק „גאַרבאַטי“ אין פּאַנאָוו. יעדע פון די פּאַבריקן האָט געהאַט אירע מעלות. אין די „אָנהאַלטישע“ האָב איך צום בעסטן פּאַרדינט. צום אינטערעסאַנטסטן איז געווען די אַרבעט אין דער א. ע. ג. דאָרטן האָבן אַבער נישט געטאַרט אַרבעטן קיין אויסלענדער, און קעגן מיין ווילן בין איך נאָך אַ 2 חדשים אַרבעט אַפּגעזאָגט געוואָרן. די אַרבעט פון אַ מאַשיניסט ביי די ציגאַרעטן-מאַשינען איז געוועלשאַפטלעך געווען אַנרעגנדיק, וועגן דער דאָזיקער אַרבעט און וועגן דער פּראָפּעסיאָנעלער אַרגאַניזאַציע פּונעם דאָזיקן פּאַך איז פּדאי עפעס צו דערציילן.

די פּראָדוקציע פון ציגאַרעטן האָט ערב דער ערשטער וועלט-מלחמה און אין די יאָרן פון דער מלחמה דורכגעמאַכט אין דייטשלאַנד אַ טעכנישע רעוואָלוציע. מ'האָט אַנגעהויבן פּראָדוצירן ציגאַרעטן אַן די לאַנגע און האַרטע מונדשטיקן, די מערסטע — אין גאַנצן אַן מונדשטיקן, און אַנדערע — אויף די עקן פון די ציגאַרעטן אַרויפגעקלעפטע קורצע מונדשטיקן פון אַ גאַלדפּאַפּיר אָדער אַ סאַרט קאַרעק. די נייע מאַשינען האָבן אַרויסגעשטופּט די אַלטע קליינע פּרימיטיווע מאַשינדלעך און פּראָדוצירט, אַן גוזמא, הונדערט מאָל אַזוי פיל אין אַ שעה. די נייע מאַשינען זענען געווען זייער קאַמפּליצירטע. אַ מעכאַניק אָדער אַ מעטאַליטאַקער האָט זיי געקענט

באהערשן. די ארבעט פונעם מאַשיניסט איז נישט געווען קיין פיזיש שווערע, אָבער אַ פּסיכיש אָנגעשטרענגטע. זיין הויפטפונקציע איז באַשטאַנען אין נישט דערלאָזן קיין שאַדנס, נישט לאָזן פּלעקן דעם בלויען שטעמפל, און נישט לאָזן קאַליע ווערן דעם קאַמפּליצירטן קלעפּ-אַפּאַראַט.

דאָס פּאָך איז פּראַפּעסיאָנעל געווען גוט אַרגאַניזירט. די אַרבעטצייט איז געווען 44 שעה אַ וואָך. דער לויז פּאַר אַ שעה אַרבעט איז געווען דער העכסטער אין דער מעטאַל-בראַנזשע. די קעגנזייטיקע באַציונגען און די הילפּרייטיקייט ביי דער אַרבעט מצד די אַרבעט-קאַלעגן — אַן אויסנאַמלעך גוטע און סאַלידאַרישע. יעדע וואָך פּלעגט פּאַרקומען אַ פּאַבריק-פּאַרזאַמלונג, און איין מאָל אַ חודש — אַ פּאָך-פּאַרזאַמלונג. אַפילו מלחמה-צייט, ווען דער מאַנגל פון מאַשיניסטן איז געווען זייער גרויס, און די פּראָדוקציע פון ציגאַרעטן איז באַטראַכט געווען פּאַר איינע פון די סאַמע וויכטיקסטע קריגס-פּראָדוקציעס, איז דאָס אַנקומען אַרבעטן ווי אַ מאַשיניסט נישט געווען פון די גרינגע זאַכן. מ'האַט געמוזט האָבן אַ פּיליאַריקן מיטגליד-סטאַזש פונעם פּראַפּעסיאָנעלן פּאַראַיזן פון די מעטאַל-אַרבעטער און אַן אויסגעצייכנטן פּאַראַיז-רעקאָרד.

אין דער בונדישער פּראַקציע ביים פּרין-פּאַראַיזן זענען געווען צוויי חברים, באַשעפּטיקטע ווי מאַשיניסטן ביי ציגאַרעטן-מאַשינען: אַ מיטגליד פון דער אָנפיר-רונג, דער שוין דערמאַנטער איינציקער שיידעמאַנער, און אַ וואַרשעווער מיטן נאַמען קרישטאַל (נאָך דער ערשטער וועלט-מלחמה, אויב כ'מאָך נישט קיין טעות, עמיגרירט קיין מעקסיקע). וועלכער פּלעגט מכבד זיין די חברים פונעם פּרין-פּאַראַיזן מיט ציגאַרעטן און אַנדערציילן ניסים-ונפלאות וועגן די אַרבעט-באַדינגונגען און וועגן דער פּאָך-אַרגאַניזאַציע.

איך האָב באַשלאָסן צו גיין אַהין אַ צייט אַרבעטן ווי אַ מאַשיניסט. אַ מיטגליד פון פּראַפּעסיאָנעלן פּאַראַיזן פון די מעטאַל-אַרבעטער בין איך געווען זינט מיין קומען קיין בערלין. דער בערלינער מעטאַל-פּאַראַיזן האָט נישט געמאַכט קיין שווע-ריקייטן פּאַר די געקומענע אַרבעטער פון די אַקופּאַציע-געביטן צו ווערן מיטגלידער, און צוויי רעקאַמענדאַציע-בריוו פון איזידאַר לאָוב און אַלעקסאַנדער שטיין האָבן ברייט געעפנט פּאַר מיר די טויערן צו ווערן אַ מאַשיניסט אין דער גרעסטער טאַבאַק-פּאַבריק פון „גאַרבאַטי“ אין פּאַנקאַוו. אַגב, די אייגנטימערס פון דער פּאַבריק זענען געווען צוויי יידן, אַפּשטאַמיקע פון בריסק.

און ווירקלעך, די אַרגאַניזאַציע פונעם פּאָך איז געווען אַ מוסטערהאַפּטע. צום ערשטן מאָל האָב איך זיך באַגעגנט מיט דעם, וואָס מען רופט קאַלאַבאָראַציע צווישן אַרבעט און קאַפיטאַל אויפן געביט פון אַרבעט. ס'האַט עקזיסטירט אַ געמיינזאַמע קאַמיסיע, די איינציקע צו יענער צייט אין מעטאַל-פּאַראַיזן, אויף פּאַריטעטע יסודות, פון די אַרבעטער און באַלעבאַטיים. דאָס אָנגענומען און אַפּעוואָגט ווערן פון דער אַרבעט האָט געדאַרפט אַפּראַבירט ווערן פון דער דאָזיקער קאַמיסיע. אַלע סיכסוכים

זענען איבערגעטראגן געווארן צו דער געמיינזאמער קאמיסיע. אין פאל פון נישט קומען צו קיין אויסגלייך איז דער ענין איבערגעגעבן געווארן צו אן ארביטער. דאס קוריאזע אדער דאס פיקאנטע איז געווען, וואס דאס דאזיקע פאך איז פאליטיש געווען באהערשט פונעם „ספארטאקס-בונד“ און אויף די פאך-פארזאמלונגען זענען אויך באהאנדלט געווארן פאליטישע ענינים, טייל מאל — מיטן אנטיל פון פרא-מינענטע לינקע, ספארטאקיסטן און לינקע אומאפהענגיקע. אויף די פאך-פארזאמלונגען האב איך צום ערשטן מאל געהערט רעדן די ספארטאקיסטן ד"ר יוליאן בארכארט און ווילהעלם פיק, און דיטמאן — פון די אומאפהענגיקע.

נישט אין קאנטעקסט פון אט די מעמוארן איז דאס ארט גענויער זיך אפצו-טעעלן אויף די לערעס און מסקנות, וואס כ'האב אין מיין שפעטערדיקער טעטיקייט אויפן געביט פון דער פראפעסיאנעלער באוועגונג געלערנט און געמאכט פון מיין דערפארונג ביי דער פאך-ארגאניזאציע פון די מאשיניסטן אין די ציגארעטן-פאבריקן ביים מעטאל-פאראיין אין בערלין. איך וויל בלויז פארצייענען, אז די דערפארונג מיט דער דאזיקער ארגאניזאציע האט מיך אימונירט סיי פון פראנצייזישן סינדי-קאליסטישן סארעליזם און סיי פון ראזא לוקסעמבורג טעאריע, אז יעדער שטרייק, אפילו א פארשפילטער שטרייק, איז א רעוואלוציאנער געווער פאר די ארבעטער. צוליבן מאנגל פון רוי-מאטעריאלן האט זומער 1917 זיך אנגעהויבן א רעדוקציע פון די ארבעטער אין די פאבריקן און ס'איז שווער געווארן צו קריגן אן ארבעטפלאץ. דער פרינציפ, אז די יעניקע, וואס ארבעטן לענגער אין פאך אדער אין פאבריק האבן פריאריטעט פון ארבעט, האט גורם געווען, זומער 1917, מיין אפזאג פון דער ארבעט ביי „גארבאטי“. א דאנק מיין באקאנטשאפט מיט א מייסטער, בין איך ווידער אנגענומען געווארן אין די „אנהאלטישע מאשינען-ווערקע“, אין וועלכער כ'האב געארבעט ביז מיין ארעסט.

וויסן און קולטור

דורך צוויי וועגן איז אין בערלין געגאנגען מיין דעראבערן עפעס פונעם אוצר פון וויסן און קולטור: דורך זען און הערן. דער הויפטפאקטאר איז געווען לייענען. כ'האב געלייענט א סך און אומאויפ-הערלעך. ס'איז נישט געווען קיין פרייע מינוט כ'זאל דאס לייענען פארנאכלעסיקן. ווי מיד כ'זאל נישט האבן געווען, בין איך נישט געגאנגען שלאפן, אויב כ'האב נישט געלייענט ווייניקסטנס א צוויי שעה. צו לייענען און וואס צו לייענען האט נישט געפעלט. געלייענט האב איך ביכער פון א וויסנשאפטלעכן און א פאליטישן כאראקטער, און אויך שיינע ליטעראטור, אין דייטש און אין יידיש. די טאשן זענען תמיד אנגעפאקט געווען מיט צייטונגען און זשורנאלן, וואס האבן מיר געדינט פאר א לייכטער לעקטור. ביכער און וויכטיקע ארטיקלען פלעג איך לייענען ביחידות. מיינסטנס אין די נעכט.

צום זען האבן אויך געדינט די באזוכן אין פארשיידענע מוזיען און קונסט-גאלעריעס.

נישט קיין קליינע ראַלע האָט געשפּילט דאָס הערן, הערן דאָס לעבעדיקע וואָרט. צום הערן האָבן געדינט די פּאַרומס פּונעם פּרין-פּאַראַיין, אויף וועלכע ס'איז אָפט געווען וואָס צו הערן. אינעם פּרין-פּאַראַיין בין איך געווען אַ באַזוכער פּונעם קורס פון עקאָנאָמיע. דעם דאָזיקן קורס האָבן באַזוכט נישט מער ווי אַ 6-8 מענטשן. דער לעקטאָר (ליידער פּאַרגעסן זיין נאָמען) איז געווען אַ פּאַראַליזירטער. ס'איז פשוט געווען אַ חיבוט הקבר אים צו הערן. אָבער ווען מ'האַט גובר געווען די שוועריקייט און זיך אויפּמערקזאַם צוגעהערט צו זיינס אַ לעקציע, איז מען אַוועק אַן אַנגעזעטיקטער מיט וויסן. דער לעקטאָר איז געווען אַן אַנטי-מאַרקסיסט. זיינע אויפקלערונגען וועגן דעם מאַרקסיסטישן צוגאַנג צום אָביעקט פון זיין לעקציע זענען געווען אָביעקטיווע און גלענצנדיקע. אין מיין לערנען די מייסטערס אויפן געביט פון עקאָנאָמיע, ספּעציעל אין די יאָרן פון מיין פּאַרברענגען אין די תּפּיסות, בין איך אַ דאַנק דעם דערמאַנטן לעקטאָר געווען היפּשלעך צוגעגרייט. אַ וויכטיקער פּלאַץ פאַר הערן איז געווען די „אַרבעטער-בילדונגס-שולע“. נאָכן פּאַרמאַכן דעם בערלינער „פּאַרווערטס“ צוליב אַן אַנטי-מלחמה-אַרטיקל פון אַלעקסאַנדער שטיין, איז די צייטונג אויף אַ מאַרודערישן אופן צוגערויבט געוואָרן דורך די שיידעמאַנער. דער בנין פּונעם „פּאַרווערטס“ מיט אַלע אינסטי-טוציעס, וואָס האָבן זיך דאַרט געפונען, איינשליסלעך די אַרבעטער-בילדונגס-שולע, זענען געבליבן אין די הענט פון די אומאַפהענגיקע. צוויי פון די קורסן האָבן מיך באַזונדערס אינטערעסירט: סאַציאַלאַגיע, מיט ערנסט דוימיג ווי לעקטאָר, און סאַניאַ ליבקעכטס קורס וועגן קונסט. די דאָזיקע קורסן זענען סיי אין אינהאַלט און סיי אין שפּראַך און סטיל געווען אויף דער העכסטער מדרגה.

אין דער הומבאַלדט-אַקאַדעמיע האָט מען געקענט בייזווינען לעקציעס אויף אַלע געביטן פון הומאַניזם און נאַטור-וויסנשאַפט פאַר אַ צוגעגלעכן פּרייז ווי אַ פּרייער צוהערער. אַ גאַנצן קורס און אויך איינצלנע לעקציעס. מיך האָבן אינטערעסירט די לעקציעס וועגן פּילאָסאָפּיע און עטיק. די לעקציעס זענען געווען עקזאַקט אין אינהאַלט און שיר-השירימדיק אין שפּראַך און אין דעם אופן פון רעדן. ליידער געדענק איך נישט דעם נאָמען פּונעם לעקטאָר, איך געדענק אָבער זייער גוט זיין פיזיאָנאָמיע: אַ קליינער און אַ פיזיש-דעפּאַרמירטער. אין מיינע אויגן האָט ער אויסגעזען ווי לאַזאַר עפּשטיין, דער סאַציאַליסטישער טריבון אויף די אַוונטן פון „הומיר“ אין וואַרשע אין די יאָרן פון פאַר דער ערשטער וועלט-מלחמה. אין די שפּעטערדיקע יאָרן האָב איך אים אויך פאַרגליכן מיטן דורך די פּאַשיסטן אומ-געבראַכטן פּירער פון די איטאַליענישע קאָמוניסטן גראַמשי, וועמען כּהאַב געהאַט די זכּיה צו באַגעגענען און צו הערן רעדן אויף דער טריבונע פּונעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל אין מאַסקווע.

און וואָס צו הערן איז געווען אויך אויף די פילהאַרמאַניע-קאַנצערטן. ווי לאַנג כ׳וועל לעבן, וועל איך מסתמא נישט פאַרגעסן דעם קאַנצערט מיט ניקיש ווי דיריגענט. ווי האָט מיר אַ מאַל אַ באַקאַנטע אין בערלין געזאָגט: נאָך ניקישן זענען אַלע דיריגענטן אויס ווי נישט דערבאַקענע דילעטאַנטן.

וואָס צו הערן און אויך צו זען איז געווען אין די בערלינער טעאַטערס. אָפּגעמאַכט האָב איך ביי זיך, אַז זינט דעם טויט פון אַלעקסאַנדער מאַיסי איז נישט געבוירן געוואָרן קיין אַקטיאָר, וואָס זאָל זיך קענען מיט אים פאַרגלייכן. איך האָב נישט באַגעגנט קיין אַקטריסע, וואָס מ׳זאָל קענען פאַרגלייכן מיט הערמינאַ קערנער אין דער ראַלע פון שעקספּירס ליידי מאַקבעט.

און געווען איז וואָס צו הערן אין די אוידיטאָריעס ווען ס׳האַבן גערעדט די גדולים פון די פאַרשיידענע פאַרטייען, פון לינקס ביז אולטראַ-רעכטס. צו פאַרצייכענען בלויז:

פּיליפּ שיידעמאַן, דעם געוועזענעם דרוקער, וועלכער איז דערגאַנגען צו דער מדרגה פונעם פירער פון דער סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פראַקציע אין דייטשישן רייכסטאָג. און אין דער צייט פון דער מלחמה — געוואָרן די פּערסאָניפיקאַציע פונעם סאַציאַל-פאַטריאַטיזם. אַן אויסגעצייכנטער רעדנער, זיין פאַטאַס אָבער איז שוין געווען נישט מער ווי קאַלט פייערווערק. די בערלינער אַרבעטער פלעגן אים פאַרהאַגלען מיט צווישנרופן און זידל-עפיטעטן. אַ שלויער פּוקס אויף דער טריבונע, האָט ער ווי אַ שלאַנג זיך געדרייט פרווונדיק פאַרענטפּערן זיינע מעשים-טובים. פרידריך עבערט, דער אַמאָליקער זאַטלער-אַרבעטער, דער בייזער גייסט פון דער דייטשישער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע, וועלכער איז דערגאַנגען צום העכסטן אַמט אין דער דייטשישער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פאַרטיי, צום אַמט פון אַן אויגוסט בעבעל. די בערלינער אַרבעטער האָבן עבערטן פייגט געהאַט מיט אַלע שינאות אין דער וועלט. זיי פלעגן פאַרהוקען זיינע רעדעס מיט געשרייען: „באַנץ, פעטער באַנץ“. עבערט פלעגט שטיין און זלידנע שמייכלען מיט אַ שמייכל פול מיט ביטול און שינאה, שטיין אין אַ פּאַזע, ווי ער וואַלט געהאַט ווערעם פאַר זיך, וועמען דער פּוס זיינער קען אומגעשטערט צעטרעטן. נישט ביי איין אַרבעטער האָבן די הענט געסווענזשעט און אין פּויסטן זיך געבילט. זיי זענען קאַפּאַבל געווען אַרױפּצולױפן אויף דער טריבונע, צעטרייבערן זיין טרעלבוך און צעפלאַסקען זיינע פליישיקע פּיסקעס.

די אינטעליגענטן מאַלקענבור און וואַלפּגאַנג היינע, די אַפּאַסטאַלן פונעם סאַמע רעכטסטן טייל פון רעוויזיאָניסטישן פליגל פון דער דייטשישער סאַציאַל-דעמאָ-קראַטיע, פלעגן פון די טריבונעס, ווי די פאַלשע משיחים, פּרעדיקן דאַס דינען צו דער עבודה-זורה פון „פאַטערלאַנדס-קריג“, וואָס זיין מאַיעסטעט דער קייזער פירט קעגן די דייטשישע שונאים לטובת דעם דייטשישן פאַלק, און גערופן די אַרבעטער זיך מקריב צו זיין אויפן מונח פון מלחמה-מולך.

הערנדיק ד"ר הוגאָ האַזע, דעם הויפטפירער פון דער אומאָפהענגיקער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אין דייטשלאַנד, האָט מען געהאַט דעם איינדרוק, אַז אַ פּראָפּעסאָר פון יוריספרודענץ שטייט אויף אַן אוניווערסיטעט-קאָנטערע און האַלט אַ לעקציע, ווי אַזוי מ'דאַרף פּאַרטיידיקן אַ קליענט, וועלכער איז באַעוולט געוואָרן פון אַ שטאַרקערן צד. אַפּגערעדט און אַפּגעווישט די הענט: זאַל דער לעבעדיקער קליענט זיך שלאָגן קאַפּ אין קישן. ס'איז נישט זיין דאָגה.

הערן קאַרל קאָוטסקין, דעם גלענצנדיקן שרייבער און איינעם פון די גרעסטע סטיליסטן פון דער דייטשישער שפּראַך, איז געווען אַ פיזישע אַפּקומעניש, אין זיינע רעדעס האָט קאָוטסקי גערעדט קעגן דער מלחמה, אָבער וואָס זאַל מען טאָן אַפּצו-שטעלן די מלחמה? שטרייקן? דאָס מיליטער זאַל אויסדרייען די ביקסן קעגן דער אייגענער בורזשואַזיע און מאַכן אַ רעוואָלוציע? חלילה! קעגן אַזעלכע זאַכן האָט קאָוטסקי אין זיינע רעדעס זיך געווערט מיט אַלע זיינע כוחות.

עוואַרד בערענשטיין איז געווען אַן אויסגעצייכנטער רעפּערענט. זיינע רעדעס זענען געווען וווּ פון אַ קלאַסישן פּאַציפיסט, ווי דרשות פון אַן עוואַנגעלישן מאַראַל-פרעדיקער: מ'טאָר נישט פּאַרגיסן קיין בלוט, שלום דאַרף זיין אויף דער וועלט, ברידערלעכקייט זאַל זיין צווישן די פעלקער. אָבער ער האָט נישט געהאַט קיין שום ענטפּער אויף די ברענענדיקע אַקטועלע ענינים. ווען מ'האַט אים צוגעשטופּט צו דער וואַנט, האָט בערנשטיין אויפּריכטיק געענטפּערט, אַז ער האָט זיך פון זיין רעוויזיאָניזם און רעפּאַריזם נישט אַפּגעזאָגט.

די אַרויסטריטן פון ערנסט דוימיג, דיטמאַן, אייכהאַרן און לעדעבור, די לינקע פון די אומאָפהענגיקע, זענען שוין געווען מער אַקטועל און רעוואָלוציאָנער סאַציאַל-ליסטיש. באַזונדערס די רעדעס פון לעדעבורן, וועלכער איז באַליבט געווען צווישן די בערלינער אַרבעטער. אָבער געפילט האָט מען, אַז עפעס איז נישט דערטראַכט און נישט דערזאָגט אין די רעדעס פון די לינקע אומאָפהענגיקע.

בחדרי חדרים האָב איך געהערט רעדן פּראַנץ מערינג, דעם פּאַטריאַרך פון סאַציאַליזם אין דייטשלאַנד, געהערט אים זאָגן קינות, מיט אַן איכה-ניגון וויינען אויפן וואַלקנבראָך פון פּאַראַט, וואָס האָט געטראָפּן די דייטשישע סאַציאַל-דעמאָ-קראַטישע פּאַרטיי, וועמענס לערער, טעאַרעטיקער, און מייסטער האַפּטער געשיכטע-שרייבער פּראַנץ מערינג איז געווען אין משך פון צענדליגער יאָרן, ער פלעגט זינגען דאָס טרויערליד פון "בנים גדלתי ורוממתי" — קינדער אויפּגעהאַדעוועט און זיי האָבן אין מיר בוגד געווען.

און, להבדיל, געהערט האָב איך אויך רעדן דעם גראַף רעווענטעלאָוו, דעם פּוהן-גדול פון די "דייטש-נאַציאָנאַלע", די רעאַקציאָנערסטע פון די רעאַקציאָנערע פּאַרטייען אין דייטשלאַנד. גראַף רעווענטעלאָוו איז געווען אַ ווונדערלעכער רעדנער. אין זיינע עפענטלעכע אַרויסטריטן האָט ער פרעך און חוצפהדיק גערופן צו אַ מלחמה ביז צום סוף, ביז די שונאים וועלן אויף די קני בעטן שלום. ער האָט

ציניש געפאדערט אנעקסיעס און קאנטריבוציעס, א דייטשלאַנד פון די פראנצויזישע וואָגעזון ביז די גרענעצן פונעם אמאליקן רוסישן מאַסקוויטן-פירשטנטום. ענגלאַנד טאָר מער נישט זיין קיין ים-מאַכט און קיין קאָלאָניאַלע מאַכט. פאַר דייטשלאַנד מוזן רעזערווירט זיין די מינעראַלע רעסורסן פון פראַנקרייך און דאָס ברױט פון אוקראַינע. דייטשלאַנד, דייטשלאַנד איבער אַלעס! גאַט, שטראַף ענגלאַנד! געגאַנגען בין איך הערן רעווענטעלאָון און זיינע אַדיוטאַנטן, האַלטנדיק פונעם בלל: ווילסטו פירן אַ קאַמף קעגן אַ שונא, מוזסטו באַהאַונט זיין מיטן שונאס סטראַטעגיע, טאַקטיק און פאַליטיק, און מיט וואָס פאַר אַ געווער דער שונא אָפּערירט.

ערב-פּרילינגדיק, פּריש, מונטער און האַפענונגפול זענען געווען די אַרויסטריטן פון יוליאַן באַרכאַרדט, ווילהעלם פּיק און פּאַול האַפּמאַן.

ד"ר יוליאַן באַרכאַרדט איז בשעתו דורך אַלעמען אַנערקענט געווען ווי איינער פון די גלענצנדיקסטע טעאַרעטיקערס פון מאַרקסיזם. אַנדערע האָבן אַפילו געהאַלטן, אַז זינט דעם טויט פון פּרידריך ענגעלס איז נישט געווען נאָך אַזאַ אויטאָריטעט אויפן געביט פון מאַרקסיזם ווי ס'איז באַרכאַרדט. נאָך ראַזאַ לוקסעמבורג איז יוליאַן באַרכאַרדט געווען דער טעאַרעטישער קאַפּ פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“. צו זיין שריפטלעך און מינדלעך וואָרט האָט מען זיך באַצויגן מיט גרויס רעספעקט אַפילו אין די קרייזן פון די שיידעמאַנער. באַרכאַרדט איז נישט געווען קיין שיינרעדנער, ער האָט געהערט צום טיפּ רעדנער אַל אַ לענין און אַדאַלף וואַרסקי, וועמענס פּוּח עס איז באַשטאַנען אין הסברה. באַרכאַרדס פּוּח פון הסברה איז געווען ממש אַ פענאַמענאַלער. הערן רעדן ד"ר יוליאַן באַרכאַרדט, פונקט ווי לענינען און וואַרסקין, איז געווען אַ גייסטיקע איבערלעבונג.

(נאָך דער נאָוועמבער-רעוואָלוציע פון 1917 אין דייטשלאַנד איז מיט ד"ר יוליאַן באַרכאַרדט עפעס געשען און ער איז פולשטענדיק פאַרשוונדן פון דער עפנטלעכער אַרענע. אין די קנאַפע פּופציק יאָר ווייס איך נישט פון קיין פּאַל, ס'זאַל ווען עס איז און וווּ עס איז דערמאַנט ווערן דער נאַמען פון ד"ר יוליאַן באַרכאַרדט, נישט מצד רעכטס און נישט מצד לינקס, ווי ער וואָלט קיין מאַל נישט עקסיסטירט. פאַר וואָס דאָס איז אַזוי געשען און וואָס ס'איז מיט באַרכאַרדטן גופאַ געשען — ווייס איך נישט).

ווילהעלם פּיק איז געווען אַ טיפּישער מיטינגרעדנער, אַן גרויסע תּוּרות און אַן גרויסע חכמות און מיט אַ קנאַפער קאַפּאַציטעט פון גייסטיקע און פאַליטישע קוואַליטעטן. די בערלינער אַרבעטער האָבן פּיקן תּמיד אויפגענומען ווי אַן איי-גענעם, און ווילהעלם פּיק האָט בשלמות דערפילט זיין אויפגאַבע אין די שווערע מלחמה-יאָרן.

דער העלד פון די בערלינער אַרבעטער-אוידיטאַריעס איז געווען פּאַול האַפּמאַן. האַפּמאַן איז געווען אַ פענאַמענאַלער פּאַלקסרעדנער, זיינע רעדעס האָבן פאַרמאַגט אַן אמאַלאַגמאַט פון קענטעניש, שאַרפער אַנאַליז, פּאַלקס-הומאָר, פּלאַמיקער פּאַטאַס,

א זעלטענע פעיקייט פון איינלעבן זיך אין דער פסיכאלאגיע פון די אַרבעטער און פונעם געמיט-צושטאַנד פון די צוהערערס אויף אַ געגעבענער פאַרזאַמלונג. אין מיין לעבן איז מיר אויסגעקומען צו הערן פלערליי מאַסן-רעדנערס אין פאַרשיידענע שפראַכן, קיין צווייטן פאַל האַפּמאַן האָב איך נישט באַגעגנט.

אַבער צום גערנסטן האָב איך אין די אוידיטאָריעס ליב געהאַט צו הערן דאָס פאַלק, די שטימע פון פאַלק, דעם ריטש פון אַ מאַסן-פּראָטעסט און דעם יובל-געשריי פון נצחון. איך שעם זיך נישט מודה צו זיין, אַז די מאַסן-רעאַקציע אויף גרויסע פאַרזאַמלונגען האָבן אויף מיר מער געווירקט און מיך מער באַאיינדרוקט, ווי די בעסטע רעדנערס.

דער „ספּאַרטאַקוס-בונד“

כ'האָב געהאַט דאָס פאַרגעניגן און דעם כבוד צו זיין איבער אַ יאָר צייט אַ מיטגליד פון דער בערלינער „ספּאַרטאַקוס“ אַרגאַניזאַציע און געהאַט די זכיה צו זיין דער ערשטער טוער, גרינדער און לייטער פון אַ ייִדיש-ייִדישער גרופּע פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“ אין בערלין.

מיין אַריינטריט, פּרילינג 1917, אין „ספּאַרטאַקוס-בונד“, איז נישט געווען קיין צופאַל און אוודאי נישט קיין טעות. דאָס איז געווען אַ לאַגישער פּועל-יוצא פון מיין פּאַליטישער אַריענטאַציע און פון מיין פּאַליטישער און געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט זינט כ'בין געוואָרן טעטיק אין דער סאַציאַליסטישער אַרבעטער-באַווע-גונג אין בונד אין וואַרשע ווי אַ פּראָ-באַלשעוויק, און אין דייטשלאַנד — מיט די לינקע פון דער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. נאָך מיין קומען קיין בערלין בין איך געווען אַ מיטגליד פון דער ראַיאָן-אַרגאַניזאַציע פון צענטער בערלין פון די אומאַפהענגיקע, און די אומאַפהענגיקע האָבן מיך נישט באַפּרידיקט. מיין אַריינ-טריט אין „ספּאַרטאַקוס-בונד“ ערשט פּרילינג פון 1917 איז געווען פון אַן אויס-שליסלעך טעכנישן כאַראַקטער און נישט פון אַ פּאַליטישן.

מיין קוואַטער איז געווען איזידאָר לאָב. נאָך מיין אָנהייבן אַרבעטן אין דער טאַבאַק-פאַבריק „גאַרבאַטי“ האָט מיר לאָב מיטגעטיילט, אַז ער האָט אַראַנזשירט מיין אַריינטריט פון אַ מיטגליד אינעם „ספּאַרטאַקוס“-קרייז פון די מאַשיניסטן. אין דעם קרייז האָב איך זיך איינגעבירגערט און איינגעלעבט מיט די חברים און מיטן גרופּן-פירער, אַ געוויסער פּריץ.

אין אַ קורצער צייט נאָך מיין אַריינטרעטן אין „ספּאַרטאַקוס-בונד“, האָט לאָב אויף מיר אַרויפגעלייגט אַן אויפגאַבע צו קריגן אויפן שוואַרצן מאַרק דרוק-מאַטעריאַל — פּאַפּיר, טינט, און ענלעכע מאַטעריאַלן — פאַר דער אונטערערדישער טעכניק פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“. צו הילף איז מיר געקומען מיין בונדישער חבר מורני פון לאַדזש, וועלכער איז שוין געווען אַנגאַזשירט אין שוואַרצהאַנדל. מורני האָט נישט געפּרעגט קיין קשיות, פאַרשטאַנען וועגן וואָס עס האַנדלט זיך —

און געהייסן זיך צאלן געזאלצענע פרייזן. די קניות פלעג איך זעלטן מאַכן אויף אייגענער האַנט. זיי זענען פריער אַפראַבירט געוואָרן פון לאַובן, פיקן, אַדער פון דעם דערמאָנטן פרייץ.

אַ צווייטע אויפגאַבע, וואָס לאַוב האָט אויף מיר אַרויפגעלייגט, איז געווען דאָס שאַפן אַ ייִדיש־רעדנדיקן קרייז ביים „ספּאַרטאַקוס-בונד“. די אויפגאַבע איז נישט געווען קיין שווערע. אינזשעניר נירענבערג, די דערמאָנטע פּראָמאָן און הירשביין, און איך, זענען געווען דער קערן פון דער אַנטשטאַנדענער גרופּע. דערנאָך זענען צוגעקומען עטלעכע בונדיסטן און עטלעכע לינק־געשטימטע פּועלי־ציוניסטן. איינער פון די פּועלי־ציוניסטן איז געווען זייער אַקטיוו ביי די טעכנישע אַרבעטן פון דער גרופּע. וועגן דעם דאָזיקן חבר דערמאָן איך זיך בלויז, אַז זיין פּרנסה איז געווען דער האַנדל מיט משקאות, און אַז זיינע צוויי זין, סטודענטן, האָבן שפּעטער געשפּילט אַ ראַלע אין דער בערלינער אַראַגאַניזאַציע פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי.

דער פּאַרבינדלער צווישן דער ייִדיש־רעדנדיקער גרופּע מיט דער אַנפירונג פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“ איז געווען לאַוב, וועלכער פלעגט אויך אַפּגעבן די באַריכטן. פון צייט צו צייט האָבן פּאַרשיידענע טוערס אַפּגעשטאַט וויזיטן און געהאַלטן רעפּעראַטן. ווער זיי זענען געווען, ווייס איך נישט עדי־היום, כּ״האַב זיך מיט זיי שפּעטער קיין מאָל נישט באַגעגנט.

מיין טעטיקייט ביים „ספּאַרטאַקוס-בונד“: אין מאַשיניסטן־קרייז, אין דער ייִדיש־רעדנדיקער גרופּע און אין דער טעכניק, האָט פּאַרלאַנגט אַ סך צייט, מי און איבערגעגעבנקייט. נאָך מיין אַרעסט האָט טיקאַטשינסקי איבערגענומען די אַנפירונג פון דער ייִדיש־רעדנדיקער גרופּע פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“.

פּריוואַטע געזעלשאַפט

אין דער הינזיכט פון פּריוואַטער געזעלשאַפט האָב איך אין דייטשלאַנד, באַ־זונדערס אין בערלין, נישט געהאַט וואָס זיך צו באַקלאַגן. אַדראַ, מיין פּריוואַטע געזעלשאַפט, מיינע באַקאַנטשאַפטן און פּערזענלעכע פּריינדשאַפטן זענען געווען ברייטע און פּאַרצווייגטע. איך האָב פּאַרקערט אין פּאַרשיידענע קרייזן, מיט יוגנט און מיט עלטערע. און דער קווערשניט פון מיינע באַקאַנטשאַפטן האָט מיר געגעבן אַ מעגלעכקייט זיך נענטער צו באַקענען מיטן סאַציאַלן מצב און מיטן מאַטעריעלן און קולטור־שטייגערנישן לעבן פון דער דייטשישער באַפּעלקערונג ווי אַזעלכע, פון די דייטש־ייִדישע תּושבים און פון די מיזרח־ייִדישע איינוואַנדערערס. מיט אַ וואַרעם געפיל דערמאָן איך תּמיד די באַציונגען מיטן ראַבינערס פּרוי אין דאָרט־מונד, די געשפּרעכן אויף כלערליי טעמעס אין אַ קאַפּעהויז, און די זאַרג, וואָס די דאָזיקע דאַמע, דאָס שיינדל פון דער ייִדישער געמיינדע אין דאָרטמונד, האָט אַרויס־געוויזן פאַר מיין גייסטיקן און פּערזענלעכן לעבן.

און אויב ס׳איז אמת, אַז אַ בחור פון אַ 19-20 יאָר קען זיין פּאַרליבט אין אַ פּרוי

אן א פגם און אן א שמץ פון עראַטיק, בין איך געווען אַ מוסטער פון אַזאַ ליבע. און טראַץ דעם, וואָס אין מיינע דעמאָלטדיקע אויגן האָט די דאָזיקע פּרוי געגילט ווי אַ קלאַסישע פּאַרשטייערין פון דער בורזשואַזער און קלעריקאַלער געזעלשאַפט, אַ געזעלשאַפט וואָס כ'האַב געהאַסט מיט אַלע מיינע חושים, האָב איך דעם ראַ-בינערס פּרוי ליב געהאַט מיט דער ריינסטער מענטשלעכער ליבע און מיט אַ טיפּער פּאַרערונג.

פאַר וואָס די דאָזיקע הויכגעבילדעטע, אַריסטאָקראַטיש-פּאַרנעמע, אייראָפּעיִש-ראַפּינירטע און איידעלע דייטש-ייִדישע דאַמע האָט גראַד מיך אויסגעקליבן ווי איינעם פון אירע פּריינד, מיט וועלכן מען פּאַרברענגט אין דער עפנטלעכקייט: אין קאַנצערט- און טעאַטער-זאַלן, אין קאַפּע-הייזער, און האָט פּאַרבעטן צו גאַסט אין איר הויז, גראַד מיך, אַ בחור אָן עלעמענטאַרע בילדונג און אָן סאַלאָן-מאַניערן — איז מיר נישט באַקאַנט.

ליב איז מיר די דערינערונג פון דער באַקאַנטשאַפט און פון דער פּריינדשאַפט מיט אַלעקסאַנדער שטיין.

אַלעקסאַנדער שטיין איז געווען אַן אַפּשטאַמיקער פון רוסלאַנד. פּאָליטיש אַ מענשעוויק. ער האָט שטודירט אין דייטשישע אוניווערסיטעטן, פּאַרברירערט זיך אין דייטשלאַנד און געוואָרן אַ פּראָמינענטער סאַציאַליסטישער שרייבער און זשור-נאַליסט. אין די יאָרן פאַרן אויסבראַך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה איז אַלעקסאַנדער שטיין געווען אַ מיטגליד פון דער ענגער רעדאַקציע-קאַלעגיע פון בער-לינער „פּאַרווערטס“, דער צענטראַל-אַרגאַן פון דער דייטשישער סאַציאַל-דעמאָ-קראַטישער פּאַרטיי. ער איז געווען אַקטיוו אין דער שפּאַלטונג פון דער דייטשישער ס.ד. און געוואָרן איינער פון די סאַמע וויכטיקסטע אַדיוטאַנטן פון הוגאַ האַזע, פירער פון דער אומאַפהענגיקער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אין דייטשלאַנד. דער „פּאַרווערטס“ איז נאָך דער שפּאַלטונג אַריבער אין די הענט פון די „אומ-אַפהענגיקע“. אַלעקסאַנדער שטיינס אַן אַנטי-מלחמה-אַרטיקל האָט דער דייטשישער רעגירונג געדינט פאַר אַ פרעטעקסט צו פאַרמאַכן די צייטונג און איבערגעבן אין די הענט פון די שיידעמאַנערס, און פּרידריך שטאַמפּער, איינער פון די סאַמע מיאוסטע קריגס-פּראָפּאַגאַנדיסטן, איז געוואָרן דער הויפּט-רעדאַקטאָר. אין די צוואַנציקער יאָרן איז אַלעקסאַנדער שטיין געווען איינער פון די ערשטע און אייפּערדיקסטע קעמפּערס פאַר אַ וואָס שנעלערער צוריקפאַראייניקונג פון די „אומאַפהענגיקע“ מיט די שיידעמאַנער. ווי אַ מענטש איז אַלעקסאַנדער שטיין געווען דער אידעאַלער טיפּ פון אַן אידעלן מענטשן, פון מענטשלעכער נאַזוויטעט, פון גלייבן אַן פאַרבאַהאַלטן, אַז מענטשן זענען בטבע גוט און ערלעך. כ'ווייס נישט צי כ'קאַן וועגן שטיינען זאָגן, אַז ער איז געווען אַ שונא פונעם מין געלט. כ'קען אָבער מיט דער גאַנצער זיכערקייט זאָגן, אַז פּבוד און געלט האָבן אים קיין מאָל נישט אינטערעסירט. אַז וואָס ער האָט געשריבן און געזעלשאַפטלעך געטאַן איז געווען

אן א שמץ פון פערזענלעכן אינטערעס. אין דער צייט פון דער צווייטער וועלט-מלחמה איז אלעקסאנדער שטיין געקומען קיין אמעריקע. געשטארבן אין ניו-יאָרק. באַקאַנט האָב איך זיך מיט אלעקסאנדער שטיין דורך אַ צופאַל. אינזשעניר טשערניאַק האָט מיך געבעטן כּוֹזאַל אים טאָן אַ טובה און איבערגעבן שטיינען אַ געלט־סומע, וואָס ער האָט פאַר אים דערהאַלטן פון אויסלאַנד. ווי אַ באַלוינונג פאַר מיין טרחה האָט מיר טשערניאַק איינגעשאַצט אין נדן, אַז כּוֹזעל זיך באַקענען מיט אַן אינטערעסאַנטן מענטשן: „באַמיט זיך, חבר הערשל, צו האָבן אַ שמועס מיט שטיינען, איר וועט עס זיכער נישט באַדויערן“.

בעת דעם דערליידיקן מיין אויפגאַבע האָט זיך אַנטוויקלט אַ שמועס, פּריער פון אַ פאַרמעלן כאַראַקטער און שפעטער איבער פאַרשיידענע ענינים, אַ שמועס פון היפשע שעהען, און ס'האָט זיך איינגעשטעלט אַ פּריינדשאַפט צווישן אַן עלטערן און אַ יונגערן, צווישן אַ ראַפּינירטן אינטעליגענט און דעם נישט געשליפענעם מעטאַל־אַרבעטער.

אומפאַרגעסלעך איז פאַר מיר די טובה, וואָס אלעקסאנדער שטיין האָט מיר געטאָן, מיטן דערלויבן אַנוועזנדיק צו זיין ווי אַן אַבסערוואַטאָר פון זיינעם אַ קרייז, אויף וועלכן ער האָט געלייענט לעקציעס וועגן סאַציאַל־פּאָליטישער וויסנשאַפט. דער קרייז איז באַשטאַנען פון אינטעלעקטואַלן: לערער, אַדוואַקאַטן, מעדיקערס און אַוואַנסירטע סטודענטן. די לעקציעס פלעגן פאַרקומען אין די פּריוואַטע וווינונג־גען פון די אַנטיילנעמערס פון קרייז: פון אַ באַשיידענער וווינונג אין צענטער פון בערלין, ביז אַ לוקסוס־ווילע אין גרונעוואַלד.

די פּריינדשאַפט צווישן אלעקסאנדער שטיין מיט מיר האָט אַנגעהאַלטן אין דער גאַנצער צייט פון מיין לעבן אין בערלין און פאַרגעזעצט געוואָרן בשעת מיינע ספּאַראַדישע באַזוכן אין בערלין אין די יאָרן פון נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה. צו מיין באַדויערן האָב איך אין מאַנטרעאַל, קאַנאַדע, אין די יאָרן פון דער צווייטער וועלט־מלחמה, איידער איך בין געוואָרן אַ בירגער פון קאַנאַדע, נישט געהאַט די מעגלעכקייטן צו באַזוכן ניו־יאָרק און זיך צו זען מיט אלעקסאנדער שטיין אין די לעצטע יאָרן פון זיין לעבן.

דער פּאַטאַלער גורל, וואָס באַגלייט טויזנטער מענטשן, מענער און פּרויען — „וויל איך דיך, ווילסטו מיך נישט, וויל איך דיך נישט, ווילסטו מיך“ — האָט אויך מיך נישט אויסגעמיטן. אויך איך האָב אין מיינע בערלינער באַקאַנטשאַפטן און פּריינדשאַפטן דורכגעלעבט דעם מיזערנעם פאַל פון אַ דריבעק: פון ליב האָבן אַ מיידל, וואָס האָט מיך נישט געוואַלט, און נישט ליב האָבן דאָס מיידל, וואָס האָט מיך געוואַלט.

צוויי שוועסטער מיטן נאָמען קופּערמאַן (מענטשן מיט די נעמען קופּערמאַן און קופּערבערג וועלן זיך דורכשלענגלעך מערערע מאַל אין מיינע זכרונות), טעכטער

פון א מיזרח-יידישן איינוואנדערער, זענען געווען מיטגלידער פון י. ל. פריץ-פאראיין און אנהענגערס פון דער פועלי-ציון-פראקציע. דער קאנטראסט צווישן די צוויי שוועטער איז געווען אן אויגן-רייסנדיקער. די עלטערע איז געווען א קנאפע, זייער א קנאפע, שיינקייט, אבער א קלוגע מויד מיט א סוחרישן קאפ אויף די פלייצעס, האט געוונען דעם שיינעם, קלוגן און אינטעליגענטן געוועזענעם לאדזשער האנדלס-אנגעשטעלטן מורני. זיי האבן צוזאמען געמאכט מסחרים און זי האט מיט אים חתונה געהאט. די יינגערע, ראזא קופערמאן, איז געווען א טיפ פון א יידיש-אריענטאלי-שער שיינקייט — און דאס איז געווען איר גאנץ פארמעגן. און איד האב זיך אין דעם א מיידל, א געבוירענע שוין אין בערלין, וואס האט זיך געהאלטן פאר „אינע עכטעס דויטשישע פרויליך“ פארליאפעט ביז נארישקייט.

אין אןפאנג איז די ליבע געגאנגען פשוטה, אויך די עלטערן זענען פון אזא שידוך געווען צופרידן. דאס קוריאזע איז געווען, וואס איך בין זיי מער געפעלן ווי מיין חבר מורני, וועלכער האט פאר יידישע סוחרים-קליינבירגערלעכע עלטערן געדארפט זיין מער מציאה פון מיר. אבער וואס מער מיין ליבע איז געוואקסן, אלץ מער האבן די פעדעס פון דער ליבע זיך אָנגעהויבן רייסן. וואס וועט זיין מיט „פרנסה“, האט דאס מיידל מיך געהאלטן אין איין פרעגן. און ווען זי איז פון מיר געווארן געווארן, אז איז יעדן פאל, וועל איך צוריקפארן קיין פוילן און זיין טעטיק אין דער סאציאליסטישער באַוועגונג. און אז כ׳האָב אָפּגעוואַרפן אירע עלטערנס א פאַרשלאַג צו ווערן א שותף צו זייערע געשעפטן, איז דעם מיידלס ליבע געווארן א ברמינג.

דאס איז געווען איין זייט פונעם דרייעק — די, וואס האט מיך נישט געוואלט. צווישן די מיטגלידער פונעם דייטש-יידישן ציוניסטישן יוגנט-פאראיין איז געווען א מיידל מיטן נאָמען עלזא באַרכאַרדט, א פלימעניצע פונעם שוין דערמאָנטן ד״ר יוליאַן באַרכאַרדט, א טווענטיגן פון מעדיצינישן פאקולטעט, אן אפשטאָמיקע פון א דורות-לאַנגער מיוחסדיקער רייכער, דייטש-יידישע משפחה. זי איז געווען א מיטלוווקסיקע, א שלאַנקע, מיט א לענגלעך אַליוו פנים, מיט עטוואָס פון אויף דער אייבערשטער ליפ און גרויסע פראַכטפולע טונקלבלאַע אויגן — א געבילדעטע, אינטעליגענטע, קלוגע, אידעלע און טאַקטפולע, עלטער פון מיר מיט א 2-3 יאָר. קיין שיינקייט איז עלזא באַרכאַרדט נישט געווען. די מאַמע מיינע וואָלט מסתמא וועגן איר געזאָגט: „זי איז נישט שייך, אבער מלא חן“.

איין מאָל אין א זונטיק-נאַכמיטאָג האָב איך זיך ביים צוגאַנג צום הויז פון פריץ-פאראיין און פון ציוניסטישן יוגנט-פאראיין באַגעגנט מיט עטלעכע מיידלעך פון יוגנט-פאראיין. כ׳האָב די מיידלעך באַגריסט מיט א העפלעכן „גוט-טאָג“ און מיט אן איראַנישן „לשנה הבא בירושלים“. עלזא באַרכאַרדט האָט בייגעוויינט דעם סימ-פאַזיום וועגן מיזרח און מערב-ייִדנטום און מיין אַרויסטריט אויפן דאָזיקן סימ-פאַזיום, און געפרעגט מיך פאַר וואָס כ׳בין אזא שונא פון ציוניזם. אבער אַנשטאַט

איר צו ענטפערן צו דער זאך ווי אַ מענטש, האָבן אין מיר זיך צעשפילט אַלע צולהכעיסן און כ'האָב איר געענטפערט אין אַ ביליקן טאָן: דערפאַר, וויל דער ציוניזם האָט צוגערויבט אַלע שיינע יידישע בערלינער טעכטער, די מיאוסע אויך — דערביי האָב איך זי שאַרף אָנגעקוקט — און אַ סאַציאַליסט האָט נישט מיט וועמען צו פּלירטעווען. מיין גראַביאַנסקער ענטפער האָט דאָס מיידל ווי פּריטשמיע-לעט. מ'האָט גוט געזען, אַז זי ראַנגלט זיך מיט די ווערטער, וואָס זי וויל ענטפערן. כ'האָב געפילט, אַז כ'בין ווייט אַריבער די גרענעצן פון טאַקטלאַזיקייט, אַנטשולדיקט זיך און פאַרבטען די מיידלעך אויף אַ קאווע, מיר זאָלן קענען ערנסטער דעם ענין באַהאַנדלען.

בקיצור, כ'האָב זיך מיט עלזאַ באַרכאַרדט באַפריינדט, אַפט מיט איר שפּאַצירט און געפירט מיט איר לאַנגע און ערנסטע שמועסן. צוזאַמען האָבן מיר באַזוכט קאַנצערטן און די קונסט-גאַלעריעס, און כ'האָב זיך אויפּמערקזאַם צוגעהערט צו אירע דערקלערונגען וועגן מוזיק און קונסט, מיט וועלכע זי איז געווען פאַמיליאַר. דאָס מיידל האָט זיך אין מיר פאַרליבט, פאַרליבט איבער די אויערן.

די פאַרהעלטענישן פונעם דרניצעק זענען נישט געווען קיין סוד. די קיביצערס פונעם פּרין-פאַראַיין האָבן אויף מיין חשבון זיך געלאָזט וווּילגיין. די פריינד מיינע זענען באַזאָרגט געווען פון דער בלאַטע, אין וועלכער כ'בין אַריין. זיי האָבן מיט מיר גערעדט שכלדיקע רייד, און מיט לאַגישע אַרגומענטן באַמיט צו ווירקן אויף מיר, כ'זאָל וואָס שנעלער איבעררייסן די אַפּערע מיט ראַזאַ קופּערמאַן. וועגן די פאַר-העלטענישן צווישן מיר און עלזאַ באַרכאַרדט זענען זייערע מיינונגען געווען גע-טיילטע. אייניקע האָבן געהאַלטן, אַז אויך מיט איר דאַרף איך פאַרענדיקן די צו נאַענטע באַציונגען: ס'איז נישט קיין גלייכע פאַר. אַנדערע האָבן מיך דערמוטיקט פאַרצוזעצן מיינע באַציונגען: דאָס מיידל איז אין יעדער הינזיכט ממש אַ גליק פאַר מיין ווייטערדיק לעבן.

די אַפּערע האָט זיך געענדיקט נאָך מיין צוריקקומען פון קאַנצענטראַציע-לאַגער (וועגן אַרעסט און קאַנצענטראַציע-לאַגער — אין קומענדיקן קאַפיטל). אויף מיין פאַרשלאַג ראַזאַ קופּערמאַן זאָל מיט מיר חתונה האָבן און פאַרן מיט מיר קיין פוילן, האָט דאָס מיידל געענטפערט מיט אַ קאַטעגאָרישן „ניין“. עלזאַ באַרכאַרדטס איידעלע סוגעסטיעס וועגן פאַרבינדן זיך מיט מיר האָבן איך ברוטאַל צוריקגעוויזן. די געשיכטע האָט אַ שטיקל עפּילאָג.

ראַזאַ קופּערמאַן האָט חתונה געהאַט מיט איינעם פון די פיינסטע בחורים פון דער סביבה פון פּרין-פאַראַיין, מיט איינעם פון די ברידער טורנער. אירע עלטערן זענען געשטאַרבן. דער מאַן איז קראַנק געוואָרן אויף שווערן טובערקולאָז, און זי מיטן מאַן און אַ קינד זענען אויסגעהאַלטן געוואָרן פון דער שוועסטער און שוואַגער.

עלזאַ באַרכאַרדט איז אין בערלין געוואָרן אַ באַווסטע מעדיצינערין. זי איז

געוואָרן אַ קאָמוניסטין. אין 1922, בעת מיינעם אַ באַזוך אין בערלין, האָבן מיר זיך באַגעגנט און פריינדלעך פאַרבראַכט. אין 1928 בין איך פון מאַסקווע געקומען קיין בערלין מיט אַ צעבראַכענער האַנט. דורך מיין פאַרטיי און פראַקציע־חבר און פּערזענלעכן פריינד, דעם מיטגליד פון פּאָליטביוראָ פון דער קאָמוניטישער פאַרטיי פון פּוילן, קראַיעווסקי (אומגעבראַכט געוואָרן דורך סטאַלינעז), בין איך צונויפֿ־געפירט געוואָרן מיט דער דאַקטאָרין באַרכאַרדט. עלזא באַרכאַרדטס באַגריסן זיך מיט מיר איז געווען רעזערווירט, אָבער פריינדלעך. ד״ר עלזא באַרכאַרדט האָט מיך אַוועקגעפירט אין שאַרטיע־שפיטאַל, איבערגעגעבן אין די הענט פון אַ ספּע־ציאַליסט אַ פיזיאַטעראַפּעווט — און עלזא באַרכאַרדט האָט זיך מיט מיר מער נישט געוואָלט באַגעגענען.

עלזא באַרכאַרדט האָט ביז דער צייט פון מיין לעצטער באַגעגעניש מיט איר, זומער 1928, נישט חתונה געהאַט.

און נאָך וועגן אַ בערלינער באַקאַנטשאַפט זאָל דערציילט ווערן — די באַקאַנט־שאַפט מיטן „סאַלאָן“ פון די ליכטענבויםס.

די עקסיסטענץ פון פּאָליטישע און קינסטלערישע סאַלאָנען אין פאַריז, ווין, בערלין, און זייער ראַלע אין פּאָליטישן, געזעלשאַפטלעכן און קינסטלערישן לעבן פון זייערע שטעט, לענדער, אַפילו אין אַן אינטערנאַציאָנאַלן פאַרנעם — איז מיר באַקאַנט געווען פון דער ליטעראַטור.

געוויסט האָב איך אויך וועגן דעם סאַלאָן פון די פאַרוווסעס (ד״ר העלפּאַנד) אין בערלין אין די יאָרן פון פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה, אין וועלכן ס׳פלעגט זיך צונויפקומען די עליטע פון דער ראַדיקאַלער דייטשישער געזעלשאַפט. זינט דעם אויסבראַך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, ווען דער געוועזענער רוסישער רעוואַלוציאָנערער סאַציאַליסט פאַרווסס, וועלכער איז שוין פאַר דער מלחמה געווען אַן עושר, איז געוואָרן אַן אַפּענער און אַ געהימער פּאָליטישער אַגענט פון דער קריגס־פּאָליטיק פון דער קיזערלעכער דייטשישער רעגירונג און פינאַנסירט „די גלאַקע“ אין דייטשלאַנד און אַנדערע צייטשריפטן אין די נייטראַלע לענדער פאַר דער דייטשישער קריגס־פּאָליטיק, האָט די ראַדיקאַלע אינטעליגענץ זיך אַפּגעקערט פון פאַרווססן און געווייכט פון זיין סאַלאָן.

געוויסט האָב איך טאַקע וועגן דער עקסיסטענץ און ראַלע פון די סאַלאָנען, אָבער ווי דאָס זעט אויס אין דער ווירקלעכקייט, איז פאַר מיר געווען לגמרי פרעמד. ביז אין איינעם אַ טאַג בין איך אַריבערגעטראָטן די שוועל פון אַזא סאַלאָן, און כ׳האַב זיך צוגעקוקט צו זיין פונקציאָנירן און צו די מענטשן, וואָס האָבן דאָרט פאַרקערט. געווען איז דאָס דער סאַלאָן פון די ליכטענבויםס אינעם רייכן בערלינער קוואַרטאַל וואָנענזע.

באַקאַנט מיט דעם דאָזיקן סאַלאָן האָב איך זיך אַ דאַנק הענריק (סטאַך) זא־

טאָרסקי. נאָך דער באַפריינג פון האַרעלבערגער קאַנצענטראַציע-לאַגער זענען די בונדיסטן דוד מייער און גרשון זיבערט, און אויך העניעק זאָטאָרסקי, וועלכער איז שוין געווען אַ באַקאַנטער טוער פונעם ייִדישן סעקטאָר פון ס.ד.ק.פ.ל. אין וואַרשע, געקומען אויף אַ צייט קיין בערלין. זאָטאָרסקי האָט געוווינט מיט מיר אין איין וווינונג. זייענדיק אַ שילער פון אַ האַנטווערקער-שולע איז זאָטאָרסקי געבאַנגען אַרבעטן ווי אַ מעטאַל-טאַקער. צו זיין שלימזל האָט מען אים געגעבן צוויי גרויסע טאַקאַרינעס, אויף וועלכע ס'זענען פּראָדוצירט געוואָרן גרויסע און שווערע זאַכן. ביים צוריקטן אָן אַרבעט האָט ער שווער צעשעדיקט אַ האַנט און איז נישט מער פּעיק געווען צו טאַקער-אַרבעט. מיר האָבן געהאַט אַ סך צייט צו שמועסן.

בעת איינעם פון די שמועסן האָט זאָטאָרסקי מיר דערציילט, אַז ער באַזוכט דעם סאַלאָן פון די ליכטענבוים, אין וועלכן ס'קומט זיך צונויף אַ גרויסע צאַל ראַדיקאַל-געשטימטע אינטעליגענץ פון פּאַרשיידענע ריכטונגען: פּאַליטישע טוערס, שרייבערס און קינסטלערס. דאָרט האָט ער באַגעגנט אַלעקסאַנדער שטיין. ער האָט מיר געראַטן כ'זאל ווערן אַ באַזוכער פונעם סאַלאָן, און שטיין, וועלכער איז דאָרט זייער אַנגעזען, זאָל מיך אַריינפירן.

און דערציילט האָט מיר זאָטאָרסקי וועגן דעם סאַלאָן פון די ליכטענבוים: — דער סאַלאָן געפינט זיך אינעם פּאַלאַץ פון די צוויי ברידער ליכטענבוים: אַלבערט און איגנאַץ, אַפּשטאַטיקע פון פּוילן, פון אַן אַלטער שטאַרק-אַסימילירטער פּאַמיליע. אַלבערט איז געווען פּאַרבונדן מיט ס.ד.ק.פ.ל. די פּאַמיליע איז געקומען קיין בערלין אין די ערשטע יאָרן פון איצטיקן יאָרהונדערט און זייער רייך געוואָרן. צווישן די פּאַרשיידענע קאָמערציעלע אונטערנעמונגען זייערע געפינט זיך אויך די טאַבאַק-פּאַבריק „מאַנילאַ“, אַלבערט און די פּרוי זייער פּלאַראַ האָבן ווייטער אַנגעהאַלטן פּאַרבינדונגען מיט ס.ד.ק.פ.ל. און זייער וווינונג איז געוואָרן אַ צוזאַמען-קום-אַרט פאַר די פירערס פון דער דאָזיקער פּאַרטיי. נאָך דער שפּאַלטונג פון ס.ד.ק.פ.ל. אין 1912 איז זייער וווינונג געווען אַן אָרט, וווּ די צעקריגטע צדדים פלעגן זיך באַגעגענען אויף אַ נייטראַלן באַדן. מ'האַט דאָרט געקענט טרעפן ראָזאַ לוקסעמבורג, טישקאַ-יאַגניכעס, אַדאַלף וואַרסקי, מאַרכלעווסקי-קאַרסקי פון די זאָשאַנדאָווצעס, און קאַרל ראַדעק, האַנעצקי און אַנדערע פון די ראַזלאַמאָווצעס. נאָכן אויסבראָך פון דער מלחמה האָבן די מיינסטע, וואָס האָבן פּאַרלאָזן דעם סאַלאָן פּאַרוואָס, זיך איבערגעטראָגן צו די ליכטענבוים. די נשמה פון סאַלאָן איז אַלבערטס פרוי. אין פּאַלאַצל קען מען תמיד באַגעגענען וועמען פון די גדולים מיט אַ ראַדיקאַלן אונטערשלאַק. שבת אין אַוונט קומען פאַר צוזאַמענקומען, וואָס הייבן זיך אָן אַרום 11 אין אַוונט און ענדיקן זיך שפּעט אין דער נאַכט.

דער ענין האָט מיך אַ דריפע געטאָן, כ'האַב אָבער נישט געהאַט קיין קוראַזש צו רעדן וועגן דעם מיט אַלעקסאַנדער שטיין. זאָטאָרסקי האָט דאָס פאַר מיר דער-ליידיקט, און שטיין האָט מיך אַריינגעפירט אינעם ליכטענבוים-סאַלאָן, פּאַרגע-

שטעלט פאר דער באַלעבאָסטע און כ'בין געוואָרן אַן אַפּטער באַזוכער פּונעם דאָזיקן סאַלאָן.

אין דעם סאַלאָן האָב איך זיך נישט איבעריק גוט געפילט. ווי זאָגט אַ ווערטל: ווי אַ העלפּאַנט אין אַ קראַם פון פּאַרצעליי. דאָס איז נישט געווען קיין מינער-ווערטיקייט-געפיל צוליב מיין מאַנגל פון פּאַרמעלער בילדונג. אַדרבא, כ'האָב זיך געהאַלטן אַפילו אין גרויסן וואָס אַן שולבילדונג בין איך דערגאַנגען צו אַ מדרגה צו קענען זיין איינער פון אַזאַ געזעלשאַפט און נישט מורא האָבן קאַמפּראַמעטירט צו ווערן, אויב מ'פרעגט מיך וועגן אַן ענין פון אַ געזעלשאַפטלעכן און אַפילו פון אַ קולטור-כאַראַקטער, מיין שלעכט פילן האָט זיך גענומען פון מיין נישט באַזיצן דעם גראַד אייראָפּעיִשע ציוויליזירטקייט, באַנעמונג און מאַניערן פון דער שטייגער-קולטור, מיט וועלכע די אַנדערע האָבן זיך אויסגעצייכנט. און געוויסט האָב איך אַז אויב כ'וועל זיין נאַכאַמען, וועט עס מיך אַוועקשטעלן אין אַ לעכערלעכער לאַגע און כ'וועל פּאַרלירן די רעספּעקטפולע באַציונג, וואָס כ'האָב זיך דערוואָרבן. כ'האָב אויפּגעהערט צו באַזוכן דעם סאַלאָן.

מיין אַפּוועזונדיקייט האָט געצויגן אַ געוויסע אויפּמערקזאַמקייט, און פּלאַראַ ליכטענבוים האָט מיך אויפּגעזוכט געוואָר צו ווערן די סיבה פון מיין נישט קומען. כ'האָב איר דערציילט דעם אמת. זי האָט מיך אַפּגעזידלט גאַרנישט אויף קיין אינטעליגענטן אופן און כ'האָב ווידער אַנגעהויבן באַזוכן דעם סאַלאָן.

פון די פּילצאָליקע באַזוכערס ביי די ליכטענבוים וועל איך פּאַרצייכענען בלויז דריי מענטשן וועלכע האָבן אויף מיר געמאַכט אַ באַזונדערן איינדרוק: מאַרכלעווסקי-קאַרסקי, העלמוט פּאַן גערלאַך און ראָזאַ לוקסעמבורג.

מאַרכלעווסקי איז געווען איינער פון די וויכטיקסטע פירערס פון דער „סאַציאַל-דעמאָקראַטיע" פון קעניגרייך פּוילן און ליטע. ער איז געווען אַ שווייגער, מיט אַ גוט אויער אויפּצוגעמען געדאַנקען און מיינונגען, וועלכע זענען אין די זאַלן פון סאַלאָן געקומען צום אויסדרוק, אַ מענטש אַן אויסערגעוויינלעך קלוגער, מיט אַ סך וויסן און אינטעליגענץ, געשמועסט האָט מען אַז טישקאַ-יאַגניכעס און מאַר-כלעווסקי זענען געווען די אַרגאַניזאַטאָרן און זיי זענען די פּאַקטישע אַרגאַניזאַציאָ-נעלע פירערס פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד". בשעת דער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד איז מאַרכלעווסקי געווען דער אַנפירער פון די רעוואָלוציאָנערע געשעענישן אין מערב-דייטשלאַנד. אין 1919 אָדער 1920 איז מאַרכלעווסקי געקומען קיין פּוילן אינעם ראַנג פון אַן אַמבאַסאַדאָר מיט אַ סוויטע פונעם סאָוועטישן רויטן קרייץ, ביים צוריקקער איז ער מיט דער גאַנצער סוויטע אויף דער גרענעץ פון פּוילן און רוסלאַנד דערהרגעט געוואָרן דורך פּוילישע אַפיצירן.

איך בין דורך מאַרכלעווסקי עטלעכע מאל פּאַרטשעפעט געוואָרן מיט פּראַגעס וועגן דעם ייִדישן אַרבעטער-לעבן אין פּוילן. מאַרכלעווסקי פלעגט זיך אויפּמערק-זאָם צוהערן צו דעם, וואָס כ'פלעג אים זאָגן און פּאַרטיידיקט די אַפיציעלע שטעלונג

פון ס.ד.ק.פ.ל. צו די יידישע פראבלעמען. ער איז אבער נישט געווען קיין ווילנאָרער אַסימילאַטאָר, און ער האָט געגעבן אַנצוהערן, אַ מען דאַרף דורכלופטערן די אַלטע איינשטעלונגען. איין מאָל האָט ער איינגעלאָדן זאַטאַרסקין און מיך צו אַ מין סימ-פּאַזיום וועגן דער ייִדן-פּראָגע אין פּוילן. נאָכן שמועס האָב איך אַ זאַג געטאָן צו זאַטאַרסקין: „מיט אייערע גוים וואָלט מען געקענט גיכער דורכקומען, ווי מיט אייערע ייִדישע זאַשקעס, פּיאַטערס און צוקערואַרס“.

אַ קאַלירפּולע פיגור און אַן אייגנאַרטיקע פּערזענלעכקייט איז געווען העלמוט פּאַן גערלאָך.

גערלאָך איז געווען איינער פון די רעפּרעזענטאַטיווסע פיגורן פונעם שיכט בירגערלעכע ראַדיקאַלע אינטעליגענץ, וואָס האָט געהאַלפּן געשטאַלטן די געזעל-שאַפּטלעכע מיינונג אינעם פּאַריקן יאַרהונדערט ביז צום אויסבראַך פון דער ערש-טער וועלט-מלחמה, ווי למשל: בערנע אין דייטשלאַנד. דער יונגער קלעמאַנסאַ אין פּראַנקרייך, און העריאַ ווי אַן עפּיגאַן.

אַן אַפּשטאַמיקער פון הויכן אַדעל, האָט גערלאָך געהאַט די פּרייסישע מילי-טער-קאַסטע און די פּעאַדאַלע דעגענעראַטן מיט אַלע פּיינטשאַפטן פון זיין איידל האַרץ און זיינע אויפריכטיקע ראַדיקאַלע איבערצייגונגען. אַ זעלטן-פּעיקער פּאַלי-טישער שרייבער האָט גערלאָך, ווי מאַקסימיליאַן האַרדען, געריסן פּאַסן פון די קייזערלעך-ווילהעלמישע רעגירונג-פירערס, פון דער קייזערלעכער הויפטקליקע, און פון דעם קייזער ווילהעלם גופא.

העלמוט פּאַן גערלאָך האָט רעדאַגירט די ראַדיקאַלע וואַרכנשריפט „די וועלט אַם מאַנטאַג“. אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט-מלחמה האָט גערלאָך אויף די שפּאַלטן פון דער „וועלט אַם מאַנטאַג“ געפירט דעם שאַרפּסטן קאַמף קעגן דער מלחמה און קעגן די בעטמאַן-האַלוועגס, בילאָוס און לודענדאַרפּס, און אויך קעגן דעם רעכטן פליגל פון דער דייטשישער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע. די וואַכנשריפט פּלעגט זיך באַוווּיזן זונטיק שפּעט ביי נאַכט, און נישט איין מאָל פּלעג איך, און הונדערטער אַזעלכע ווי איך, וואַרטן מיטן אַהיימיגין ביז כּ״האַב געקריגן אַ פּרישן נומער „וועלט אַם מאַנטאַג“. אין בערלין פּלעגט מען דאַן זאָגן, אַז די מיניסטאַרן, מיט בעטמאַן-האַלוועג בראַש, קענען אין די זונטיקס ביי נאַכט נישט שלאָפּן, פון מורא. אַז גערלאַכס אַן אַרטיקל זאָל נישט צעשטערן זייער פּאַליטיק.

אין סאַלאָן פון די ליכטענבוימס איז העלמוט פּאַן גערלאָך, דער עלטערער פּאַרנעמער הער, באַטראַכט געוואָרן ווי אַן עלטערער שטאַטמאַן, צו וועמענס וואַרט מען הערט זיך צו מיט דער גרעסטער אויפּמערקזאַמקייט און רעספּעקט. און פון וועמען מען דערוואַרט צו הערן נייעס פון די הינטערקוליסן-שפּילן אין די רעגירונג-קרייזן און מיליטער-קליקע.

ראַזאָ לוקסעמבורג:

די פּעדער לויפט האַסטיק-האַסטיק איבערן פּאַפּיר און וואַרפט אַן היעראַגליפּן

אנשטאט אותיות — אן אויסדרוק פון דער אינערלעכער שפאנונג, וועלכע באהערשט מיך ביים דערמאנען זיך מיינע צוויי באגעגענישן מיט ראזא לוקסעמבורג אין פא-לאצל פון די ליכטענבוימס. איך פיל, ווי דאס בלוט ריזלט שטארקער אין מיינע גלידער און כ'שפיר דעם דרעשטש אין מיינע אברים פון יענע מינוטן ווען כ'פלעג זיך באגריסן און געזעגענען האלטנדיק אין מיין דעמאלטדיקער מאזאליער האנט דאס צארטע הענטל פון ראזא לוקסעמבורג — דעם זשעני פונעם פרויען-מין אין דער געשיכטע פון דער סאציאליסטישער באוועגונג. איינע פון די גרויסע, פון די סאמע גרעסטע סאציאליסטישע טעארעטיקערס, און א פירער פון דער רעוואלוציא-נער-סאציאליסטישער באוועגונג אין משך פון א 40 יאר — דער אדלער פון רעוואלוציאנערן סאציאליזם. גלייכצייטיק פיל איך אן אינערלעכע פרייד, און א שטימע, וואס רעדט אין מיר: יונג געווען און קוראזש געהאט, נישט נאר נישט מסכים צו זיין מיט ראזא לוקסעמבורג, נאר אויך אנטקעגנזשטעלן זיך, צו רעדן מיט איר שארפע דיבורים און איר צו מאכן דעם פארווהר פון ווילגארן אסימילא-טאריזם, אז די יידישע אסימילירטע סאציאליסטישע אינטעליגענץ פארנעמט לגבי יידישע נאציאנאלע און פאלקס-פראבלעמען א סך אן ערגערע שטעלונג, ווי זייערע גוי'ישע חברים.

פון מיין לעבן אין בערלין 1916—1918. דעמאלט איז ראזא לוקסעמבורג געזעסן די באגעגענישן מיט ראזא לוקסעמבורג זענען נישט פארגעקומען אין דער צייט אין דער תפיסה אין ווארשע (אין די יארן 27—1926 בין איך געווען א תושב אין דער ווארשע תפיסה) און געשריבן אירע פאליטישע און ליטערארישע בריוו, וועלכע זענען געווארן היסטאריש-ווערטפולע דאקומענטן פאר אלע מענטשלעכע צייטן. מיינע צוויי באגעגענישן מיט ראזא לוקסעמבורג זענען פארגעקומען אין די ערשטע חדשים פון יאר 1919 א דאנק א צופאל.

אין ווארשע האט זיך אין די ערשטע חדשים פון 1919 געפונען איזאק גרינבערג פון מלאווע, וועלכער איז אין בונד, קאמבונד, און אין דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן באקאנט געווען אונטערן נאמען „זשאן“. זשאן האט צו יענער צייט אנגענומען דעם פאסטן פון א סעקרעטאר פונעם יידישן ליטעראטן-פאראיין אויף טלאמאצקע 13. אבע פלוג, זשאן און איך זענען דאן געווען א פעסטע טרויקע פון פארטיי'ישע פראקציאנעלע און פערזענלעכע פריינד. אין איינעם א ווינטערטאג זאגט מיר זשאן: מוזסט מיט מיר פארן קיין בערלין. מיין יינגערער 16-יאריקער ברודער איז אן א גראשן געלט אנטלאפן קיין בערלין ווערן אן אקטיאר און מיר מוזן אים אויפווכן. דו ביסט מיט בערלין גוט באקאנט, האסט דארט פארבינדונגען, און דו מוזסט מיט מיר מיטפארן. א ריזע דורך די דעמאלט פליסיקע פויליש-דייטשישע גרענעצן איז פארבונדן געווען מיט א סך געפארן. נישט מעלדנדיק מיינע באלעבאטים — דעם ווארשעווער קאמיטעט פון בונד, וועמענס מיטגליד כ'בין געווען, און נישט דעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד, ווו כ'בין געווען א פונקציאנאר

— האב איך זיך געלאזט אויף דער אַוואַנטורע צו שוואַרצן די גרענעץ. דעם אמת געזאגט האָט מיר די אַוואַנטורע געשמעקט. כ'בין געווען נייגעריק צו זיין אין בערלין, זען וואָס דאָרט קומט פֿאַר און באַגעגענען אַלטע באַקאַנטע.

אין בערלין האָב איך אויך אָפּגעשטאַט אַ וויזיט די ליכטענבוים. אין איינעם פון די קלענערע אויפנעם-צימערן איז געזעסן אַ פרוי און געלייענט אַ זשורנאַל. ס'איז נישט שווער געווען צו דערקענען, אַז דאָס איז ראָזאַ לוקסעמבורג. מיין גאַסט-געבערין האָט פֿאַרשטאַנען מיין נייגעריקייט און מיך פֿאַרגעשטעלט.

דער שמועס איז געווען אַ וואַרעמער און אַן אינטערעסאַנטער. ראָזאַ לוקסעמ-בורג האָט מיר געשטעלט אומצאָליקע פֿראַגן וועגן דער לאַגע אין פּוילן. מייע ענטפערס זענען געווען, אַז אַט-אַט שטייען מיר פֿאַר אַ סאַציאַלער רעוואָלוציע, אין וואָס כ'האָב באמת געגלייבט. ראָזאַ לוקסעמבורג איז געווען שטאַרק פֿאַראינ-טערעסירט צו וויסן וואָס פֿאַר אַ ס'גאַל מענטשן עס זענען די פירערס פון דער קאָמוניסטישער פֿאַרטיי, געקומענע פון דער געוועזענער פ.פ.ס.־לעוויצע, און באַזונ-דערס צו באַקומען כאַראַקטעריסטיקעס פון קאָסטשעוואַ, וואַלעצקי און קרוליקאָוסקי. קאָסטשעוואַ און וואַלעצקיין האָב איך צו יענער צייט ווייניק געקענט און דערציילט וואָס כ'ווייס וועגן די אַנדערע געוועזענע פירערס פון פ.פ.ס.־לעוויצע, וועלכע זענען מיר באַקאַנט געווען.

געמיינט האָט ראָזאַ לוקסעמבורג, אַז כ'בין אַ טוער פון דער קאַמ. פֿאַרטיי פון פּוילן. ווען זי איז אַרויסגעפירט געוואָרן פון טעות, האָט זיך דער שמועס פֿאַר-ברייטערט וועגן בונד און וועגן די ייִדן־פֿראַבלעמען אין פּוילן. אַרום די דאָזיקע ענינים האָט דער שמועס אָנגענומען אַ גאַנץ היציקן כאַראַקטער. געהאַט האָב איך פֿאַר זיך אַן עקסטרעמען אַסימילאַטאָר. ראָזאַ לוקסעמבורגס גענאַלער אַנאַליטישער מוח האָט, ליידער, די ייִדישע ענינים אויפגענומען מיטן אולטראַ-קאָסמאָפּאָליטישן צוגאַנג פון די בירגערלעכע ראַדיקאַלן פון 19טן ירהונדערט.

מיין שמועס מיט ראָזאַ לוקסעמבורג איז געפירט געוואָרן אין צוויי פֿאַרזעצונגען, און טראָץ די שאַרפע מאַמענטן פון מיין פֿאַלעמיק, איז איר באַזונג צו מיר געווען אַ פריינדלעכע. געהאַלפן האָט מיר מיין שטעלונג צו די קאַרדינאַלע פּאָליטישע צייט-ענינים, און דאָס זיין אַ מיטגליד און אַ טוער פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“ אין בערלין אין דער צייט פון דער מלחמה.

ביים געזעגענען זיך האָט ראָזאַ לוקסעמבורג מיך געבעטן מיטצונעמען אַ בריוו פֿאַר אַדאַלף וואַרסקי. כ'האָב מספּים געווען מיטצונעמען דעם בריוו מיטן באַדינג, אַז אויב כ'וועל זיך געפינען אין אַ געפֿאַר, זאָל איך מעגן דעם בריוו פֿאַרניכטן. אויב זי וויל, קען זי מיר זאָגן דעם אינהאַלט פון בריוו, כ'זאָל דאָס קענען איבערגעבן אין פּאַל ווען דער בריוו וועט מוזן פֿאַרניכט ווערן. ראָזאַ לוקסעמבורג האָט מספּים געווען אויף דער פֿאַרניכטונג פון בריוו אין פּאַל פון אַן אַבסאָלוטער נויטווענדיקייט, אָבער זיך אָפּגעזאָגט מיר איבערצוגעבן דעם אינהאַלט. דער בריוו איז בשלום אָנגע-

קומען קיין ווארשע און כ'האב אים איבערגעגעבן סטאך זאטארסקין, פדי אים צו-
 צושטעלן דעם אדרעסאט.
 נאך מיין צוריקקומען פון דער זשאן-אוואנטורע האב איך פון יוזעפן אריינ-
 געכאפט די אמתע און פארדינטע פארציע פארוורפן. יוזעפן, מעדעמען און שולמאנען
 האב איך דערציילט וועגן מייע שמועסן מיט ראזא לוקסעמבורג און וועגן דער
 קנאפ-העפלעכער דיסקוסיע מיט איר וועגן בונד און וועגן די יידישע ענינים.
 ביי יוזעפן האבן די אויגן א בליצל געטאן פון הנאה. מעדעם האט געשמייכלט מיט
 דעם באקאנטן מעדעמישן קוים-באמערקלעכן שמיכל ווען ער איז מיט עפעס געווען
 זייער צופרידן. שולמאן, טיקנדיק מיט א פינגער אין מיין זייט, האט א זאג געטאן
 צו מעדעמען: „א בונדישע נשמה קען מען נישט אפשאצן.“ (מעדעם האט זיך צו
 יענער צייט געהאט שוין עטלעכע מאל אפגעזאגט ארויסצוטראטן מיט מיר אויף
 אן עפנטלעכער פלאטפארמע צוליב מיין אויסגעשפראכענעם באשעוויסן), און
 ס'האט זיך פארפירט א לאנגער שמועס וועגן ראזא לוקסעמבורג, אין וועלכן ס'איז
 געקומען צום אויסדרוק אלעמענס הויכע מיינונג וועגן ראזא לוקסעמבורגס אליי-
 טיקער פערזענלעכקייט.

טורמע און קאנצענטראציע-לאגער

ארעסטירט בין איך געווארן אין יאנואר 1918 בשעת דעם ערשטן גרויסן שטרייך
 פון די בערלינער ארבעטער. דער פארמעלער מאטיוו פון מיין ארעסט איז געווען,
 אז איך האב נישט אויסגעפאלגט א פאליציי-באפעל זיך צוריקצוקערן צו דער
 ארבעט אין די „אנהאלטישע מאשינען-ווערקע“, אין וועלכער איך בין געווען בא-
 שעפטיקט ווי א מעטאל-טאקער. פון דער אויספארשונג אין פאליציי-פרעזידיום
 איז פאר מיר קלאר געווען, אז די פאליציי איז אינפארמירט וועגן מיין פרא-
 באשעוויסטישער איינשטעלונג, מיין טעטיקייט אין י.ל. פריץ-פאראיין און מייע
 אקטיוויטעטן אין „ספארטאקוס-בונד“.

אין דער טורמע פון פאליציי-פרעזידיום אויף אלעקסאנדער-פלאץ האב איך
 פארבראכט א 10 טעג. די תפיסה-קאמערן זענען געווען גרויסע און שוידערלעך
 שמוציקע, און אנגעפראפטע מיט ארעסטאנטן. דארט האב איך זיך באגעגנט
 מיט פארשיידענע טיפן און כאראקטערן, דייטשן און אויסלענדער — א לעבעדיקער
 קווערשניט פון דעמאלטיקן דייטשלאנד.

פון פאליציי-פרעזידיום בין איך אריבערגעפירט געווארן אין דער בערלינער
 תפיסה פאר שווערע פארברעכערס מיט דעם נאמען „פלעצענזע“. דארט איז, וואס
 אן אמת, געווען פינקלדיק זויבער, אבער די באשפייזונג איז געווען פון אזא קוואנ-
 ט

טיטעט און קוואליטעט, אַז נאָך דריי וואָכן פאַרברענגען צווישן די מויערן פון דער דאָזיקער תפיסה האָב איך קוים געקענט שלעפּן די פיס. דאָס איינציקע פּאַזיטיווע — אויב מען קען זיך אַזוי אויסדריקן — פון מיין געפינען זיך אין דער פּלעצענזע-טורמע איז געווען, וואָס איך בין אַריינגעפאַלן צווישן דער סמעטענע פון דער דיי-טשישער פאַרברעכער-וועלט און דערלערנט דאָרט אַ סך מנהגים און געוויינטשאַפּטן פונעם שטייגער-לעבן צווישן קרימינעלע, וואָס איז מיר שפּעטער גוט צו נוצן געקור-מען בעת מיינע אַרעסטן און לאַנגע יאָרן פאַרברענגען אין די תפיסות אין פּוילן ווי אַ פּאָליטישער „פאַרברעכער“.

פון דער פּלעצענזע-תפיסה אין בערלין בין איך אַוועקגעפירט געוואָרן אין דער מאַגדעבורגער פעסטונג. נאָך די בערלינער תפיסות איז די מאַגדעבורגער פעסטונג געווען ממש אַן אַפּראָרט. די קאַמערן זענען געווען אָפּן און מען האָט געקענט פריי אַרומשפּאַצירן אויפן הויף. דאָס עסן איז געווען בעסער. ס'איז געווען אויך אַ קאַנטיינע, וווּ מ'האַט געקענט קריגן עפעס צו קויפּן. צו מיין גליק האָבן חברים און פריינד אין בערלין זיך באַצייטנס דערווויסט וועגן מיין אַרעסט און וווּ איך געפינן זיך, און מיך באַזאָרגט מיט אַ ביסל געלט. וואָס איז מיר אין דער מאַגדעבורגער פעסטונג גוט צו נוצן געקומען.

פון דער מאַגדעבורגער פעסטונג, אין וועלכער כ'האָב זיך געפונען אַ צוויי וואָכן, בין איך אַריבערגעפירט געוואָרן אין דעם גרויסן קריגס-געפּאַנגען-לאַגער „אַלט-גראַבאָוו" אין זאַקסן. אַוודאי איז דער דעמאָלטיקער צוואַנגס-אַרבעטס-לאַגער אין אַלט-גראַבאָוו נישט געווען קיין היטלער-לאַגער, אָבער קיין צרות, הונגער און קראַנקייטן האָבן אויך אין יענעם לאַגער נישט געפעלט. מענטשן זענען דאָרט געפאַלן ווי די פליגן פון הונגער און אויסשעפּונג.

דאָס לעבן אין לאַגער מיט די ציוויל-און קריגס-געפּאַנגענע פון פאַרשיידענע פעלקער און לענדער, איז געווען פאַר מיר אַ שולע, פון וועלכער איך האָב געקענט לערנען וועגן כאַראַקטערן, אייגנשאַפּטן און עמאַציעס פון מענטשן, און אויך כאַ-ראַקטער-שטריכן פון פעלקער.

צוויי פּאַסירונגען האָבן מיר אין קאַנצענטראַציע-לאַגער אַלט-גראַבאָוו געשאַפּן אַ געוויסן פּרעסטיזש : אַ געשלעג און אַ רעדע.

דער באַראַק, אין וועלכן איך האָב זיך געפונען, איז באַצייכנט געווען ווי איינער פון די באַראַקן פאַר רוסישע ציוויל-געפּאַנגענע. געפונען האָבן זיך אין באַראַק אַ 600 מענטשן, צווישן זיי זייער ווייניק יידן. די ממשלה האָבן אין באַראַק געהאַט אַ חברה פּוילישע אונטערדוועלט-מענטשן, וועלכע האָבן אומברחמנותדיק באַרויבט די באַראַק-איינוווינערס פון גרויסע חלקים פון זייער טעגלעכער שפּייז און זיי מוראדיק טעראַריזרט.

ס'איז מיר שווער צו זאָגן די סיבה פאַר וואָס עטלעכע פון דער בלאַטער חברה האָבן זיך איבער מיר ספּעציעל איזדיקעוועט. מעגלעך דערפאַר, וואָס כ'האָב זיך

נישט באטייליקט אין זייערע שפילן און אין העלפן איזידעקעווען זיך איבער אַנדערע, און מעגלעך אויך דערפאַר, וואָס אין מיין פרייער צייט האָב איך געלייענט. וואָס צו ליענען איז נישט געווען. כ'האָב אין באַראַק געהאַט געפונען אַ גמרא יבמות און זיך אַריינגעטאַן אין לערנען די דאָזיקע מסכתא. ווי ס'וואַלט געווען מיין טייערסטע לעקטור. אַגב, אין קיין גמרא האָב איך נישט געהאַט אַריינגעקוקט שוין 9-8 יאָר.

אין מאָל אין אַ זונטיק־נאַכמיטאָג האָבן חברה ביי מיר צוגערויבט די גמרא, זיך אַ נעם געטאַן צו מיר און האָבן געמאַכט פון מיר אַ פילקע, געשלידערט פון איינעם צו צווייטן און יעדער האָט מיך מכבד געווען מיט בוכצעס. כ'האָב געפילט, אַז כ'גיי אויס אונטער זייערע הענט, ביי אַ הירושעריי פון די ביישטייענדיקע, כ'ווייס נישט, ווי אַזוי ס'איז געשען, כ'האָב אַ כאַפּ געטאַן אַ הילצערנע טאַבורעטקע, וואָס איז געווען שווערער פון מיר, און מיט דעם בענקל געשלאָגן אויף רעכטס און לינקס מיט אַזאַ פוריע, אַז עטלעכע זענען געפאַלן פאַרווונדיקטע. מיט גרויס מי איז געלונגען צוצונעמען ביי מיר דאָס בענקל און מיך צו באַרויקן. פון דעמאָלט אָן איז די באַצונג פון דער באַראַק־אַדמיניסטראַציע" צו מיר געווען אַן אַנדערע. מ'האַט אויפגעהערט מיך צו באַרויבן פון מיין חלק שפייז. פלוצעם זענען די באַראַק־איינווינערס געוואָרן געוואָרן, אַז כ'בין אין פוילן געווען אַן אַרבעטער־טוער.

דער צווייטער פאַל האָט מיך געמאַכט אַפילו פאַר אַ שטיקל „פערסאָנאַ גראַטאַ" אין מיין באַראַק, און מענטשן האָבן זיך אַנגעהויבן גרופירן אַרום מיר. געשען איז אַט וואָס: כ'האָב געהאַלטן אַן אַנטי־מלחמה־רעדע אין איינעם פון די באַראַקן פון די דייטשישע זעלנער.

דער קאַנצענטראַציע־לאַגער אין אַלט־גראַבאָוו האָט זיך גערעכנט פאַר איינעם פון די גרעסטע און שווערסטע לאַגערן. די ציוויל־געפאַנגענע זענען גענוצט געוואָרן פאַר שווערער אַרבעט מחוץ פונעם לאַגער. דאָס קריגן אָן אַרט ביי אַ לייכטערער אַרבעט מיט מענטשלעכע מיליטערישע אויפזעערס איז געווען ביז גאַר לעבנס־וויכטיק און יעדע ענדערונג אין דער אַרבעט אָדער פון די אויפזעערס איז באַטראַכט געוואָרן ווי אַ מעגלעכע פאַרערגערונג.

בשעת אַ פרימאַרגן־אַפעל איז אַנגעקומען אַ נייע גרופע מיליטער־לייט און ס'איז נייטיק געוואָרן צו פאַרמירן אַ בריגאַדע פון אַ 15 מענטשן פאַר אַן אומבאַ־קאַנטער אַרבעט מיט דריי זעלנער ווי אויפזעערס. יעדער האָט זיך באַמיט נישט אַריינצופאַלן אין דער נייער אַרבעט־בריגאַדע. איך בין געווען איינער פון דער נייע פאַרמירטער גרופע. אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז דאָס איז געווען אַ גליקלעכער טראַף. די אַרבעט איז באַשטאַנען אין פונאַנדערנעמען די קאַטעלנע אויוונס אין די באַראַקן פון די דייטשישע זעלנער, וועלכע זענען אין די טויוזנטער געווען סטאַציע־גירט אין די זעלנער־באַראַקן, אַ 2 קילאָמעטער פון געפאַנגען־לאַגער. די אַרבעט איז געווען אַ לייכטע, און די אויפזעערס, עלטערע זעלנער פונעם היימפראַנט —

נישט קיין שלעכטע מענטשן. און דער עיקר, וואָס ביי דער אַרבעט איז מען געווען צווישן מענטשן און ס'איז עפעס אַראָפּגעפאַלן צום עסן. ביי געוויסע פון די זעלנער איז געבליבן אַן איבעריקער מיטאָג אַדער אַ מאַכל, וואָס האָט אים נישט געשמעקט. מ'האַט געהערט אַ רובאַשנעם אַדער אַ פּריינדלעכן: „העי, רוסע, ווילסטו פרעסן?“ און ווו ס'האַט זיך געלאָזט, האָט מען פשוט געלאַטכנט עפעס צום קיינען.

קומענדיק אין אַ פּרימאַרגן אין איינעם פון די באַראַקן האָב איך אויף אַ טיש באַמערקט אַ „לאַקאַל-אַנצייגער“, אַ בערלינער רעאַקציאָנערע צייטונג. כ'בין צו צום טיש און אָנגעהויבן שלינגען די קעפלעך פון דער צייטונג. אין די מיטלסטע בלעטער האָב איך געפונען אַן אַנדער צייטונג. דאָס קעפל מיטן נאָמען פון דער צייטונג איז געווען אַראָפּגעריסן. ס'האַט מיר אָבער נישט גענומען לאַנג צו דערוויסן זיך, אַז כ'האַב געפונען אַן אַוצר — אַ פּולן נומער פון דער „ברעמענער אַרבעטער-פּאָליטיק“, די איינציקע טאַגצייטונג, וואָס איז געשטאַנען נאָענט צום „ספּאַרטאַקוס-בונד“. כ'האַב זיך געוואָרפן אויף דער צייטונג ווי אַ הונגעריקער אויף אַ טאַפּ-געבראַטנס. אַלע ווענדונגען פון מיין זעלנער-אויפזעצער כ'זאָל זיך נעמען צו דער אַרבעט האָבן נישט געהאַט קיין פעולה.

מיין גיריק לייענען האָט אַרויסגערופן אַן אויפּמערקזאַמקייט ביי די זעלנער, וועלכע זענען געשטאַנען אַרום לאַנגע טישן און גערייניקט זייער געווער, און ס'האַט זיך אָנגעהויבן אַ שמועס. דער פּאַקט פון געפינען אַן עקזעמפּלאַר פון דער „ברע-מענער אַרבעטער-פּאָליטיק“ אין אַ באַראַק פון זעלנער, וועלכע זענען נישט לאַנג געהאַט געקומען פונעם רוסישן פּראַנט און געוואַרט אָפּגעשיקט צו ווערן. אויפן מערב-פּראַנט, האָט מיך קוראַזשירט און כ'בין אַרויס מיט לשון קעגן דער מלחמה און וועגן דעם וואָס די רוסן האָבן ביי זיך אויפּגעטאַן. ווען כ'האַב דערהערט אַ קול: „דער רוסע האָט רעכט“, האָב איך זיך ערשט ברייט צעלאָזט מיט מיין דרשה. געווען בין איך גאַנץ באַווסטזיניק פון דער געפאַר, וואָס עס דראָט מיך. פאַר מיר איז אָבער שוין געווען בעסער צו געפינען זיך אין אַ טורמע, מיט אַ נאַרמאַלן טורמע-רעזשים, ווי אין אַ קאַנצענטראַציע-לאַגער, אין וועלכן ס'האַט געהערשט בלוז ווילקיר און הפּקרות.

אַרום מיר האָט זיך פאַרזאַמלט אַ גרויס געזעמל פון זעלנער. און ס'האַבן זיך געהערט אויסרופן: „רעדט, רעדט!“ אַדער „הערט, הערט!“ מיט אַ מאָל איז שטיל געוואָרן. די זעלנער שטייען אויף אַכטונג. אַ פאַר גרויסע קאַטער-אויגן שפינן מיך דורך. איך האָב דערהערט ווי איינער זאָגט צו אַ צווייטן: „דער יונגער רוסע איז געשייט“. פאַר מיר איז געשטאַנען אַן אַפיציר, אַ וויליע האָבן מיר זיך אָנגעקוקט ווי צוויי הענער, גרייט אַ שפרונג צו טאָן איינער אויפן אַנדערן. די זעלנער האָבן אַראָפּגעלאָזט די הענט פון דער סאַלוט-פּאַזע און דער אַפיציר האָט צו מיר אַ זאָג געטאַן: „שפרעכן זי ווייטער“. כ'האַב שוין נישט געהאַט וואָס צו פאַרלירן און ווייטער געדרשנט. מיין הויפטמאַטיוו איז געווען, אַז דייטשלאַנד מוז די מלחמה

פארשפילן. מיט א מאל האט זיך דערהערט א קוויטש: „לאז גיין“. און מיט א פארביילטער פויסט האט דער אפיציר צו מיר געשריגן: „ווי וואגען זי אין דער געגענווארט דויטשישע זאלדאטן זא וואס צו זאגען? און אנגעהויבן מיך סטראשען מיט אלע גיהנומס. כ'האב אים גאנץ קאלט געענטפערט: „איר קענט מיר מער נישט טאן, ווי שיקן אין א טורמע פאר אַנטי-מלחמה-פראָפאָגאַנדע. ס'וועט מיר ליבער זיין צו זיצן אין א טורמע ווי א פאליטישער פארברעכער אידער זיך צו געפינען אין דעם דרעקישן און שוידערלעכן קאנצענטראציע-לאַגער“.

דער זעלנער-עולם איז זיך צעגאנגען אויף זייערע ערטער און איך בין אוועק צו מיין ארבעט. ווען דער אפיציר איז אוועק פונעם באראק האבן מיך זעלנער אראפגענומען פונעם הויכן קאכעל-איוון און באשאנקען מיט מתנות. ס'איז אויס-געזוכט געווארן א קויבערל און דאס קויבערל איז פול געווארן מיט עסנווארג, ציגארעטן, ציגארן און טאבאק. ביז טרערן האט מיך געריירט די מתנה פון א גאר יונגן סאלדאט: ער האט מיר דערלאנגט א נישט גרויס שטיקל ווורשט, און זיך געהאלטן אין איין אַנטשולדיקן פאר וואס ער קען מיך מיט מער נישט מכבד זיין: „איש האבע ניש מער“. גייענדיק אויף מיטאג צוריק צום לאַגער-באראק האב איך זיך געטיילט מיט מיין קאמפאניע מיטן דערהאלטענעם עסנווארג און ציגארעטן, און אויך מכבד געווען מיט ציגארעטן די זעלנער-אויפזעערס.

קומענדיק נאך מיטאג צוריק צו דער ארבעט, האט א פעלדפעבל מיך פאר-האלטן און אריינגעפירט אין דעם אפיצירס קווארטיר. ווען דער פעלדפעבל האט די קווארטיר פארלאזט, האט דער אפיציר מיך פריינדלעך באגריסט, געהייסן זיך זעצן, און דערקלערט, אז כ'האב נישט פאר וואס זיך צו שרעקן. ער איז א רעזערוו-אפיציר. א לערער פון געשיכטע אין א הויכשול און א סאציאל-דעמאקראט. ער האט מיך מכבד געווען מיט ערזאץ-קאווע און מיט א שטיקל היימיש געבאקענעם קיכן. דער אפיציר האט מיך געבעטן אויפצוקלערן אים צוויי זאכן: פאר וואס האבן אין רוסלאנד די באלשעוויקעס געמאכט א רעוואלוציע קעגן די דעמאקראטן, און וואסערע זענען מיינע ארגומענטן, אז דייטשלאַנד מוז פארלירן די מלחמה.

פון זיין פארהאלטן זיך, איז נישט שווער געווען צו באמערקן, אז מיין ענטפער איז פאר אים א צו פראסטאצקער, האב איך אויף דער צווייטער פראגע זיך באמיט צו געבן אן „אינטעליגענטן“ ענטפער מיט א היסטאריאזאפישן הינטערשלאַק: די פעלקער, וועלכע האבן פארביטן הומאניזם און הומאניסטישע וויסנשאפטן אויף מלחמה און מיליטערישער קונסט זענען, פריער צו שפעטער, אראפ פון דער סצענע ווי די טרעגערס פון דער מענטשלעכער גייסטיקער קולטור. איך האב אויסגערעכנט א רייע פעלקער פון דער אלטער געשיכטע. דייטשלאַנד האט זיך פארוואנדלט פון א לאנד פון געטע און קאנט אין א לאנד פון קרופ און סטינעס; אז זינט דער אנדערער העלפט פון פאריקן יארהונדערט, פון ביסמארקס צייטן, האט דייטשלאַנד נישט ארויסגעגעבן קיין פיגור פון א היסטארישן פארנעם און באטייט.

מאַרקס, היינע און יאָאָכים זענען די לעצטע פאַרשטייערס פונעם דייטשישן גייסטיקן זשעני. כ'האָב אַנגערופן די נעמען פון די אַמאַליקע גרויסע דייטשישע גייסטער אויף די פאַרשיידענע געביטן פון דער מענטשלעכער גייסטיקער קולטור און זיי פאַרגליכן מיט די אַזוי-גערופענע גדולים פון קעגנזאָרטן דייטשלאַנד, און סאַרקאַסטיש באַמערקט: מיטן אויסנאַם פון פּאַן מאַלטקע, דעם העלד פון סודאַן. פאַרענדיקט מיין געשפרעך האָב איך מיט די ווערטער: ווען אַפילו דייטשלאַנד זאָל געווינען די איצטיקע מלחמה, איז דייטשלאַנדס ראַלע ווי אַ גייסטיקער פּאַקטאַר אין מענטשלעכן לעבן אַ פאַרענדיקטע. אָבער פאַר יעדן איז שוין קלאַר, אַז מילי-טעריש האָט דייטשלאַנד פאַרשפּילט.

דער אַפיציר האָט זיך באַמיט אַפּצופּרעגן מיינע איינשטעלונגען וועגן דייטש-לאַנד, און ביי דעם זענען מיר געבליבן.

נאָכן פאַרענדיקן די מעריטאַרישע דיסקוסיע, האָט דער אַפיציר מיר געשטעלט פּראָגעס פון אַ פּריוואַטן כאַראַקטער. זיין ערשטע פּראָגע איז געווען ווי ווייט כ'בין שוין אוואַנסירט ווי אַ סטודענט פון אַ הויכשולע, מיין ענטפּער, אַז כ'האָב אַפילו נישט קיין עלעמענטאַרע שולבילדונג, אַז כ'בין אַן אויטאָדיאַקט, איז פאַר אים געווען אומבאַגרייפּלעך און כ'האָב געמוזט אים דערציילן אַ סך פּרטים וועגן מיין לעבן און מיין דערצינונג.

ביים געזעגענען זיך האָט דער אַפיציר זיך אַנטשולדיקט פאַר וואָס ער קען מיך נישט מכבד זיין מיט אַ געהעריקער פאַרציע שפּייז. ער האָט אַפּגעשניטן אַ העלפּט פון אַ גרויסן קוכן, וואָס ער האָט דערהאַלטן פון דער היים, געגעבן מיר די רעשט פון שאַכטל ציגאַרן, וואָס איז געשטאַנען אויפן טיש, און אַ סומע געלט, וואָס איז מיר זייער גוט צו נוץ געקומען בשעת מיין שפּעטערדיקן אַנטלויפן פון לאַגער. ער האָט מיר אַנגעזאָגט, כ'זאָל נישט איבערחזרן די פּרימאַרגנדיקע סצענע, ווייל כ'קען פון וועמען פון די זעלנער פיזיש אַנגעגריפן ווערן. ער האָט דערציילט, אַז מיט זיין אַריינקומען אין באַראַק האָט ער פאַרמיטן אַ פיזישן אַנגריף אויף מיר מצד עטלעכע זעלנער. צווישן זעלנער זענען פאַראַן פאַרשיידענע מענטשן, און ס'פעלן נישט אַזעלכע, וועלכע ווילן נישט דולדן קיין אַנטי-מלחמה-רייד.

די געשיכטע פון מיין אַנטי-מלחמה-רעדע אין אַ באַראַק פון דייטשישע זעלנער האָט געהאַט אַן אַפּקלאַנג סיי אין די זעלנער-באַראַקן און סיי אין מיין לאַגער-באַראַק.

אין דער גאַנצער צייט, וואָס מיין בריגאַדע האָט געאַרבעט אין די זעלנער-באַראַקן, האָבן זיך מיטאַגזייט און אַוונטזייט געפונען זעלנער פאַר די טירן פון זייערע באַראַקן און געטיילט שפּייז די דורכגייענדיקע ציוויל-געפאַנגענע.

אין לאַגער-באַראַק האָט די געשיכטע אַרויסגערופן אַ שטאַרקן אויפזען צוליב די גוזמדיקע מעשיות, וואָס מיינע אַרבעטס-קאַלעגן האָבן דערציילט וועגן מיין אַרויסטריט, אַז דער אַפיציר האָט מיך געוואַלט אויפן אַרט אַרעסטירן. די חברה

פוילישע אונטערוועלטניקעס האָבן זיך אָנגעהויבן באַציען צו מיר מיט רעספעקט און אַ סך פון די באַראַק-איינוווינערס האָבן אָנגעהויבן מיט מיר זיך באַראַטן וועגן זייערע ענינים.

די ווירקונג פון דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע אין רוסלאַנד האָט דערגרייכט אויך דעם לאַגער אין אַלט-גראַבאָוו.

די דיסציפלין אין לאַגער איז געוואָרן וואָס אַ מאָל אַ לויזערע. ס'פלעגן שוין טרעפן פּאָלן, ווען גאַנצע גרופּעס קריגס-געפּאָנגענע זאָלן זיך אַפּזאָגן אויסצופירן געוויסע אַרבעטן. מערסטנטייל זענען דאָס געווען ענגלענדער. דאָס אַנטלויפן פון לאַגער, דער עיקר פון פּראַנציון, איז געוואָרן אַ טאַגטעגלעכע דערשיינונג. דער דייטשישער לאַגער-פּערסאָנאַל, וואָס איז באַשטאַנען פון עלטערע רעזערוויסטן, איז שוין געווען היפּשלעך דעמאָראַליזירט. אויך די סאַלדאַטן, געקומענע פון מיוזח-פּראַנט, זענען שוין געווען טויטמיד פון דער מלחמה, און זייער קריגס-מאַראַל — אַפּגעשוואַכט. די אַקטאַבער-רעוואָלוציע אין רוסלאַנד און די מיליטערישע מפלות אויפן מערב-פּראַנט האָבן סיסטעמאַטיש און בשלמות דערפילט זייערע רעוואָלוציאַ-ניזירנדיקע אויפגאַבעס.

די רוסישע סעקציע פון עטלעכע טויזנט קריגס- און ציוויל-געפּאָנגענע איז ממש געגאַנגען כאַדאַראָם. די פּראַ-באַלשעוויסטישע שטימונגען זענען געוואַקסן ווי אויף הייוון. אין די באַראַקן פון די קריגס- און ציוויל-געפּאָנגענע האָט מען אַפּן געשמעסט און דיסקוטירט וועגן דער אַנקומענדיקער רעוואָלוציע אין דייטש-לאַנד. איך האָב אויסגענוצט יעדע מעגלעכקייט זיך צו געפינען צווישן די רוסן און צוזוהערן זיך צו זייערע וויפּוחים און דיסקוסיעס. כ'האַב זיך געפונען אין אַ מאַסן-סביבה וואָס האָט ממש געאַטעמט מיט די רעוואָלוציאַנערע געשעענישן אין רוסלאַנד. די שמועסן און דיסקוסיעס פאַר און קעגן דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע, פאַר און קעגן אַ רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד, זענען פאַר מיר געווען אַ קוואַל פון אַרגומענטן און זענען מיר שטאַרק ביייהילפיק געווען אין מיין שפּעטערדיקן קאַמף אין בונד פון פּוילן.

דעם פּערטן מיי 1918 בין איך אַנטלאָפן פון לאַגער, און דורך אומוועגן זיך דערשלאָגן קיין מאַגדעבורג. אין מאַגדעבורג בין איך פון דער דאָרטיקער בונדישער גרופּע, אין וועמענס שפיץ עס איז געשטאַנען דער לעגענדאַרער לאַדזשער אַרבע-טער, היימל פּראַפּעסאָר, באַזאָרגט געוואָרן מיט קליידער, געלט און נייטיקע דאָקו-מענטן, פּדי צו קענען צוריקפאַרן קיין בערלין.

צוריק אין בערלין

דאס פראלעטארישע בערלין האב איך געפונען אין א צערייצטער רעוואלוציאָ- גערער שטימונג. אויף די אַרבעטער-פאַרזאַמלונגען האָט מען דרייסטער אַנגעהויבן העדן וועגן דער נייטיקייט פון אַ רעוואַלוציע אין דייטשלאַנד. פון די פאַרשיידענע געגנטן אין דייטשלאַנד זענען געקומען ידיעות וועגן וויקס פון רעוואַלוציאָנערע שטימונגען. דער קאַמף פון „ספּאַרטאַקוס-בונד“ און פון די אומאַפּהענגיקע קעגן די שיידעמאַנער איז געוואָרן העפטיקער און שאַרפּער.

אין בערלין האָב איך זיך ווידער אַריינגעוואָרפן אין פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכן לעבן און נישט אויסגעמיטן קיין איין וויכטיקע עפנטלעכע פאַרזאַמלונג. איך האָב צוגעהאַלפן איזידאַר לאָובן אין זיין שווערער און פאַראַנטוואָרטלעכער אַרבעט אין דער אונטערערדישער טעכניק פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“ און מיט אַ באַזונדערן אייפער זיך באַטייליקט אין דער טעטיקייט פונעם פּרין-פאַראַיין.

מיין פּערזענלעכע און מאַטעריעלע לאַגע איז אין בערלין געוואָרן פּסדר שווערער: אַן דאַקומענטן, אַן אַרבעט, וואָס איז שוין נישט געווען מעגלעך צו קריגן צוליב מאַנגל פון רוימאַטעריאַלן. די מורא פאַר אַ פּרישן און אַן ערנסטן אַרעסט איז געווען אַ ממשותדיקע. איך בין געשטעלט געוואָרן פאַרן פּראַבלעם פון אַ צוריק-קער קיין פּוילן. די פירערס פון י. ל. פּרין-פאַראַיין זענען געווען פאַר דעם, אַז איך זאָל וואָס שנעלער פאַרלאָזן בערלין. אַדער פּולשטענדיק איבעררייסן מיין פאַר-בינדונג מיטן פּרין-פאַראַיין. די געפאַר פון אַן איבערפאַל דורך דער פּאָליציי אויפן י. ל. פּרין-פאַראַיין איז געווען אַ רעאַלע, און איך האָב געקענט זיין אַ פּרעטעקסט. אַז דער פאַראַיין זאָל פאַרמאַכט ווערן.

אויף אַ באַראַטונג פון דער בונדישער גרופּע אין בערלין איז מען איינשטימיק געקומען צו אַ באַשלוס, אַז ס'בעסטע וואָלט געווען ווען איך פאַר צוריק קיין פּוילן. אויך איך אַליין בין געווען דערפאַר, אַז ס'איז געקומען די צייט זיך צוריקצוקערן קיין וואַרשע. די טורקעוויטשעס האָבן מיך באַזאָרגט מיט נייטיקע דאַקומענטן אויף מיין אייגענעם נאָמען און אַן אַרט אין אַ טראַנספּאָרט פון אַרבעטסלאָזע, וועלכע די דייטשישע רעגירונג האָט, צוליב מאַנגל פון אַרבעט, צוריקגעשיקט קיין פּוילן אויף אירע הוצאות.

דער געזעגענונג-באַנקעט, וואָס די פאַרוואַלטונג פונעם פּרין-פאַראַיין, בשותפות מיט דער בונדישער גרופּע אין בערלין, האָט איינגעאַרדנט אין אַ זאָל פון איינער פון די בעסטע קאַפּעען אין דער געגנט פון אַלעקסאַנדער-פּלאַץ — איז געווען פאַר מיר אַן איבערראַשונג.

אינעם באַנקעט האָבן אַנטייל גענומען די פּני פונעם פּרין-פאַראַיין און פון דער בונדישער גרופּע. ס'זענען אויך פאַרבעטן געוואָרן עטלעכע פון מייע פּערזענלעכע פּריינד און פונעם ציוניסטישן יוגנט-פאַרבאַנד, און אויך פּלאַראַ ליכטענבוים. קיין

רעדעס האָבן נאַטירלעך נישט געפּעלט. גערעדט האָט מען וועגן מיין געזעלשאַפּט־
לעכער טעטיקייט, איבערגעגעבנקייט און טעמפּעראַמענט.

דעם אינהאלט פון מיין געזעגענונג־רעדע, אָדער ווי מען האָט זי גערופן „די
עקספּאָזע“, אין וועלכער איך האָב געבראַכט צום אויסדרוק מיין שטעלונג צו די
קאַרדינאַלע ענינים פון דעם דעמאָלטדיקן פּאָליטישן און ייִדישן געזעלשאַפּטלעכן
לעבן — געדענק איך נאָך היינט.

דער תּוכן פון מיין רעדע איז געווען: אַ וועלט אָן עקספּלאַטאַציע און אָן נאָ־
ציאָנאַלער אונטערדריקונג; אַ פּרייַ, סאַציאַל און נאַציאָנאַל, ייִדיש פּאָלק ווי אַ
באַשטאַנדטייל פון די פּעלקער, צווישן וועלכע ס'קומט די ייִדישע באַפּעלקערונג
אויס צו לעבן; ס'קען נישט זיין קיין פּרייַ ייִדיש פּאָלק אין אַ נישט־פּרייער וועלט,
און ס'קען אויך נישט זיין קיין פּרייע פּעלקער־געמיינשאַפּט, אָדער אַ פּרייַ פּאָלק,
אויב די ייִדישע באַפּעלקערונג, וואָס לעבט צוזאַמען מיט דעם געגעבענעם פּאָלק,
האָט נישט דערגרייכט זיין פּולע נאַציאָנאַלע באַפּרייִונג. דאָס איז געווען דעמאָלט,
און דאָס איז געבליבן, מיין אידענטיטישער און ייִדישער אַני־מאַמין עד היום
הוה. היינט וואָלט איך צו מיין דאָזיקן אַני־מאַמין צוגעגעבן: די אַנטשטייונג און די
עקסיסטענץ פון מדינת ישׂראל איז אַן און פאַר זיך אַ ישׂ אין דער סאַציאַלער און
נאַציאָנאַלער אַנטוויקלונג פונעם ייִדישן פּאָלק.

פון יענעם באַנקעט אין בערלין אין יולי 1918 בין איך אַוועק אָן אויפּגעהייִ־
טערטער. די פּראַכטפולע געזעגענונג־רעדע פון אַהרן סינגאַלאָוסקי איז געבליבן
אַן אַראַטאַרישער אַנטיק אין מיין זיכרון.

אַגב, בשעת דעם מיטאַג אין אַ רעסטאָראַן אין זשענעווע אין דעצעמבער 1955,
וואָס ד״ר אַהרן סינגאַלאָוסקי האָט אַראַנזשירט לפּבוד מיר, און אין וועלכן ס׳האָבן
אַנטייל גענומען אַ 10-12 פּערזאָן, און צווישן זיי דער איצטיקער פּרעזידענט פון
„אַרט“, ד״ר ברוידע, האָט סינגאַלאָוסקי דערציילט די אַנוועזנדיקע וואָס פאַר אַ
תּכשיט איך בין געווען אין פּרץ־פּאַראַיין אין בערלין אין דער צייט פון דער
ערשטער וועלט־מלחמה.

נאָכן באַנקעט האָט דער פּועלי־ציוניסט ליפּשיץ, אין נאָמען פון דער פּאַר־
וואַלטונג פון י. ל. פּרץ־פּאַראַיין, מיר געשענקט אַ מתנה — אַ זייגער. די טורקע־
וויטשעס האָבן מיך געפירט אין פּאַרשידענע געשעפטן און באַקליידט פון קאַפּ
ביז די פּיס אין נייע און אין גוטע מלבושים. צי זיי האָבן געשפּילט די ראַלע פון
מיינס אַ מעצענאַט, אָדער געקריגן געלט דערויף — איז מיר עד היום נישט באַווסט.
מיט געמישטע געפילן האָב איך זיך געגרייט צו פּאַרלאָזן בערלין און צוריק־
פאַרן קיין וואַרשע.

בערלין — צום ווידערזען!

מיין אָפּפּאַר פון בערלין קיין וואַרשע איז פאַרגעקומען אין אַ מיטוואָך 8 אין דער פרי פונעם מיוזח-וואָקזאַל.

אויפן באַנהאַף בערלין-אַסטען וואַרטן אויפן צוג בערלין-וואַרשע עטלעכע הונדערט רעפּאָרטיאָנטן פון פאַרשיידענע געגענטן אין דייטשלאַנד, מענער און פרויען, און עטלעכע צענדלינג פון בערלין גופא. צווישן די צוריקפאַרערס זענען פאַראַן אַלע קאַטעגאָריעס אַרבעטער, פעלד-אַרבעטער און הויך קוואַליפֿיצירטע בעל-מלאכות. אַן אויסנאַם זענען דערוויל די קוילן-גרעבערס, וואָס אַרבעטן אונטער דער ערד.

אין וואָקזאַל און אויף די פּלאַטפאָרמעס איז אַ געזשום און אַ גערודער. צו די צוריקפאַרערס פון בערלין זענען געקומען מענטשן זיך געזעגענען. אויך צו מיר איז געקומען אַ היפשער עולם, נישט געקוקט, וואָס ס'איז אַן אַרבעטססאַג, זענען חברים און פריינד געקומען זיך געזעגענען מיט מיר אַנשטאַט צו גיין צו זייערע באַשעפטיקונגען.

דאָס געזעגענען זיך איז האַרציק. עס שטרעקן זיך הענט, מען נעמט זיך אַרום און מען קושט זיך. ווינטשעוואַניעס און מתנות. יהודה לאַנדאָ שמייעט אַרום און קריגט פון ערגעץ אַ שטרוי-געפלאַכטענעם קויבער און פילט אים אַן מיט די געבראַכטע מתנות. ער זאָגט זיך אויך צו קריגן פאַר מיר אַ גוטן זיצפלאַץ אין אַ וואַגאָן. איך וויצל זיך, לאַך מיט יאַשטשערקעס און פיף דאָס לידל: יאַשקע פאַרט אַוועק.

„אינשטייגן“ — הערט זיך אַ רוף.

דאָס געזעגענען ווערט אינטענסיווער, ביי אַ טייל באַמערקט זיך אַ טרער. עס געזעגנט זיך מיט מיר אינזשעניר טשערניאַק, דער נעסטאַר פון די בונדיסטן אין בערלין. ער דערמאַנט מיך וועגן די אויפגאַבעס וואָס כ'האַב צו דערליידיקן ביי דער צענטראַלער בונדישער פאַרטייאָנפירונג. ער בעט מיך איבערצוגעבן אַ גרוס דעם וועטעראַן פון בונד נח (י. פאַרטנאָי, יוועף), אונטער וועמענס קאַמאַנדע ער איז געווען טעטיק אין די ערשטע יאָרן פון איצטיקן יאַרהונדערט.

און עס געזעגנט זיך מיט מיר ראָזאַ קופּערמאַן, מיין נישט דערגאַנגענע ליבע. זי רעדט צו מיר, ווי זי וואַלט געבעטן ביי אַ טויטן מחילה: „טראַכט נישט שלעכט וועגן מיר, דערמאַן זיך אַ מאַל אין מיר“. זי דערלאַנגט אירע און אירע עלטערנס מתנות. מיר צעקושן זיך ווי אין די ערשטע גוטע צייטן פון אונדזער פּלאַמיקער ליבע.

מיט צניעותדיקע טריט דערנענטערט זיך עלזאַ באַרכאַרדט מיט אַ בינטל בלו-מען אין האַנט. אויף איר פנים הויכט אַ שעמעוודיקער שמייכל. אין אירע גרויסע, טונקעלע אויגן שימערט אַ גלאַנץ פון טרויער: „פאַרגעס נישט צו שרייבן, ווי ס'גייט

דיר אין דיין נייעם לעבן. אויב דו וועסט קומען אַ מאָל קיין בערלין, וועסטו תמיד זיין אַן אַנגעלייטער גאַסט. ס'טוט מיר אַ שניט אין האַרצן פאַר די עוולות, וואָס כ'בין באַגאַנגען קעגן דעם דאָזיקן צאַרטן און פיינפילנדיקן דייטש-ייִדישן מיידל. מיר געזעגענען זיך האַרציק. זי דערלאַנגט מיר אירע מתנות, צווישן וועלכע ס'גע- פינט זיך אַ טייער לעדערן בייטעלע. כ'ווייס, אַז אין בייטעלע געפינט זיך אַ סומע געלט. איך נעם צו די מתנות און זאָג זיך אָפּ צו נעמען דאָס בייטעלע. איר רעאַקציע איז אַ שאַרפע: „אַלע מתנות — אַדער גאַרנישט, און מער זאָלסטו זיך נישט ווייזן פאַר מיינע אויגן“. איך דערקען אַ נייעם שטריך אינעם דאָזיקן מיידל — כאַראַקטער. „איך בין באַזיגט“ — זאָג איך צו איר, און זי ענטפערט מיט אַ צופרידענעם שמיכל. איך געזעגן זיך מיט פלאַראַ ליכטענבוים אויף אַ ריטערלעכן אופן — מיט אַ קוש אין האַנט. צום ערשטן מאָל געזעגנט זיך הערשל מעטאַלאָוויץ מיט אַ פרוי פאַ שלאַכעצק. פלאַראַ ליכטענבוים דערלאַנגט מיר אַ פאַרזיגלטן בריוו מיט דער ביטע אַפּצוגעבן דעם וואַרשעווער שטאַב פון ס.ד.ק.פ.ל. און צווישן אירע מתנות געפינט זיך אַ טייערער לעדערנער פאַרטפעל פון דער בעסטער אַפענבאַכער מאַרקע און 300 מאַרק אינעם פאַרטפעל. ס'געזעגנט זיך מיט מיר „פריץ“, דער גרופן- לייטער פון „ספּאַרטאַקוס“ קרייז פון די מאַשיניסטן ביי די ציגאַרעט-מאַשינען און דערלאַנגט מיר אַ מתנה פונעם דאָזיקן קרייז: אַ מעטאַלענעם שאַכטל מיט 1000 ציגאַרעטן „גאַלד סאַבאַ“, ביי וועלכע כ'בין געווען באַשעפטיקט אין דער טאַבאַק- פאַבריק „גאַרבאַטי“. זיין קומען זיך געזעגענען און די מתנה פונעם דאָזיקן קרייז איז מיר זייער אַנגענעם.

אין דער לעצטער מינוט קומען אַן אַלעקסאַנדער שטיין און די לאַובס. שטיינס קומען זיך געזעגענען איז ביי מיר זייער חשוב. זיין באַשיידענע מתנה, אַ קליין פעקל ציגאַרן, איז ביי מיר פון די סאַמע געהויבנסטע. „איינשטייגען! איינשטייגען!“ — הערט זיך דער רוף פונעם באַן-באַאַמטן, און ער גיט דעם לאַקאַמאַטיוו-מאַשיניסט אַ צייכן צום אַפּפאַר. אין די לעצטע סעקונדעס ממש קומט מיט זיין פרוי צו לויפן מיין פריינד און חבּר, דער וויינהענדלער, פּועלי-ציוניסט און מיטגליד פון דער ייִדיש-רעדנדיקער גרופע פון „ספּאַרטאַקוס-בונד“, און באַווייזט מיר נאָך צו דערלאַנגען אַ פלאַש פון דעם בעסטן ריינישן מאַלאַגע און אַ פלאַש קאַניאַק.

דער צוג רירט. פאַמעלעך, הייבן די רעדער זיך אָן צו באַוועגן אויף די שינעס. דער לאַקאַמאַטיוו קרעכצט און סאַפעט. איך שטיי ביים פענצטער און טויש זיך אויס מיט האַנטגרוסן און לופטקושן. די באַן גייט אַרויס פון דער טונקעלער באַנהאַלע. דער דרויסן איז אַ טריבער. אַ שווערער וואַרעמער יולי-רעגן פליכעט און קלאַפט מיט די טראַפּנס אויף די שויבן פונעם וואַגאַן. כּמורנע און אומעטיק איז מיר אויך אויפן געמיט. אַ בענקעניש נאָך בערלין דריקט ווי אַ זמאַרע. אַ בערלין, וויפל פריינד האַסטו מיר פאַרשאַפט! ווען כ'בין געקומען קיין בערלין האָט מיך די שטאַט אויפ-

גענומען מיט א זוניקן האַרבסטטאָג און כ'האָב זיך אין בערלין פאַרליבט פון דעם ערשטן אויגנבליק. דער צוג לויפט שוין שנעל און ריטמיש. בערלין איז שוין היפש־שלעך הינטער מיר. וועל איך דיך, בערלין, אַ מאָל ווידער זען? — וויינט אין מיר אַ נאַגניק געפיל.

מיין אָרט איז ביים פענצטער. צוויי שווערע גרויסע לעדערנע וואַליזעס, מתנות פון חברים און פריינד, אַ גרויסער רוקזאַק און אַ קויבער שפיז, נאַשוואַרג, ציגאַר־רעטן און געטראַנקען ליגן זיך ברווח אויף די אייבערשטע פּאַליצעס. איך שפּאַר אָן די עלנבויגנס אויף דעם קליינעם טישעלע ביים פענצטער, כ'מאָך צו די אויגן. דורך דער פּריזמע פון דמיון גייען אַדורך בילדער פון מיינע קנאַפע דריי יאָר לעבן אין דייטשלאַנד — אין דאָרטמונד און אין בערלין. איך טראַכט וועגן דעם, וואָס דייטשלאַנד, דער עיקר בערלין, האָט מיר געגעבן געזעלשאַפטלעך, קולטורעל און פּערזענלעך.

דער צוג לויפט. די קופּע אין וועלכער איך געפיין זיך, האָט אַריינגענומען מער מענטשן וויפל עס זענען געווען נאַרמאַלע זיצפלעצער. מען מאַסטעט זיך איין. מיינע שכנים, וואָס זיצן לעבן מיר און קעגן איבער מיר, זענען פּוילישע מיידלעך, פון אַ דאָרף אין שעדלעך־סאָקאַלאָווער געגנט. זיי האָבן געאַרבעט אין אַן אַמוניציע־פאַבריק ערגעץ אין אַ שטאַט אין זאַקסען. ביידע טרויערן אויף דעם פאַרלוסט פון זייער אַרבעטספּלאַץ. זיי האָבן שוין דאָרטן געהאַט דייטשישע „שאַצן“. דער עולם אין דער קופּע ווערט היימישער. מ'עסט, מ'טרינקט, מ'איז מכבד איינער דעם אַנדערן. ס'ווינדערט מיך וואָס אַלע דאָ, הגם זיי זענען פּאַליאַקן, רעדן דייטש, עטלעכע — אַ קאַרעקטן, די מערסטע — אַ צעקאַליעטשעטן דייטש. כ'פרעג מיינע שכנים פאַר וואָס זיי רעדן דייטש און נישט קיין פּויליש. מיין פּראַגע בלייבט הענגען און קריגט נישט קיין ענטפּער.

די באַן שלעפט זיך לאַנגזאַם, שטעלט זיך אָפּ אַפּ אויף זייטיקע באַנרעלסן. די טירן זענען אָפּגעשלאָסן. דער צוג מאַכט אַן איינדרוק, ווי ס'וואַלטן אין אים געפאַרן אַ בעסערער קלאַס אַרעסטאַנטן. דאָס וועטער האָט זיך אויסגעלייטערט, אַ וואַרעמע יוליוון שפּאַרט זיך אין וואַגאַן. אין וואַגאַן איז היימלעך: מ'שמועסט, מ'לאַכט, מ'זינגט, און אין מיין קאַפּ זשומען רעיונות ווי אַ טשאַטע בינען. עס ענבערט די פּראַגע: און וואָס ווייטער?

נאָך אין בערלין איז פאַר מיר געווען קלאַר, אַז נאָך מיין אומקער קיין וואַרשע, וועל איך ביים בונד אין פּוילן נישט האָבן קיין גרינג פּאַליטישן שליטוועגס. די צענטראַלע אָנפירונג פון בונד אין פּוילן איז פּאַליטיש אויסגעשפּראַכן מענשעוויסטיש — קעגן דער אַקטאַבער־רעוואַלוציע און קעגן דער ניי־פאַרמירטער סאָוועטישער מלוכה. די אַנטי־מלחמה־שטעלונג פונעם בונד אין פּוילן איז באַזירט בעיקר אויף פּאַציפּיסטישע און הומאַניסטישע מאַטיוון און נישט אויף סאַציאַל־

רעוואָלוציאָנערע, זי איז ענלעך צו דער שטעלונג, וואָס עס פאַרנעמט דער אידעאָלאָג פון רעוויזיאָניזם אין דייטשלאַנד עדוואַרד בערענשטיין. אין דער קאָנקרעטער קאָנטסטעלאַציע פון די סאָציאַליסטישע פאַרטייען אין אייראָפּע איז די פּאָליטישע פּאָזיציע פון בונד אין פּוילן ענלעך צו דער פּאָזיציע, וואָס עס פאַרנעמען די רעכטע מיט קאַרל קאָטסקי בראַש אין דער אומאַפּהענגיקער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער פאַרטיי פון דייטשלאַנד.

אויף די שפּאַלטן פון די „לעבענס-פּראָגען“, פּאַכמעניש אַ גוט-רעדאַקטירטע וואַכנשריפט, פירט וולאַדימיר מעדעם אַ קרוציאַטע קעגן אַלעם, וואָס ס'איז פאַר-רעכנט פאַר רעוואָלוציאָנער-סאָציאַליסטיש: קעגן די באַלשעוויקעס און קעגן דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע. אין זיין קאַמף קעגן די באַלשעוויקעס ווי אַזעלכע און קעגן די באַלשעוויסטישע פירערס איז מעדעםס פעדער נישט איינגעטונקען אין קיין העפלעכן טינט. די איינציקע פון די באַלשעוויסטישע פירערס, וועגן וועלכע מעדעם שרייבט מיט אַ געוויסן דרײַ-אַרץ, זענען לענין און לונאַטשאַרסקי. אַ רעוואָלוציאָ-נערער סאָציאַליסט קען די „לעבענס-פּראָגען“ נישט אַנדערש קוואַליפּיצירן, ווי אַן אַרגאַן פון רעפּאַרמיזם.

עס איז פאַר מיר נישט קיין שום ספק, אַז אין פּוילן וועל איך זיך מוזן באַטייליקן אין אַ קאַמף קעגן דער פּאָליטישער פּאָזיציע פון בונד, און אַז דער דאָזיקער קאַמף וועט מוזן געפירט ווערן אינעווייניק אין בונד — די מאַסן-פאַרטיי פונעם ייִדישן אַרבעטער-קלאַס אין פּוילן.

פאַר מיר איז אַבער אויך קלאַר, אַז נישט איך בין די פּערזאָן, וואָס איז מסוגל און באַרופן צו זיין דער, וואָס זאָל ענדערן דאָס פּאָליטישע פּרצוף-פנים פונעם בונד אין פּוילן; נישט איך פאַרמאָג דעם וויסן, די געזעלשאַפטלעכע פעיקייטן און פּערזענלעכע וואַלאַרן, וואָס זאָלן מיך פּרעדיסטינירן צו שטיין בראַש פון אַן איבער-קערעניש אין בונד, זיך צו פאַרמעסטן אין אַ פּראָנטאַלער שלאַכט מיט מעדעמען און זיינע פּאָליטישע פּריינד. אַ שפּילער אין דער קאַפעליע — יא, אַבער נישט קיין דיריגענט.

איך לעב אַבער אין מיין פּאַסיע, אַז די ייִדישע אַרבעטער אין פּוילן זאָלן, חלילה, נישט פאַרפעלן צו דערפילן זייערע רעוואָלוציאָנערע פליכטן אין דער קומענדיקער רעוואָלוציע אין פּוילן, וואָס איך האָב געגלייבט, אַז זי מוז בקרוב פאַרקומען, און אַז דער בונד פון פּוילן, מיין פאַרטיי, זאָל נישט פאַרשפּעטיקן דעם צוג פון דער פּוילישער רעוואָלוציע. דערפאַר בין איך געווען אַנטשלאַסן, אַז נאָך מיין צוריקקומען קיין וואַרשע זאָל איך אַקטיוו זיך באַטייליקן אין אַ קאַמף קעגן דער אַפּיזיציעלער איינשטעלונג פון בונד. איך האָב אַ סך צוטרוי צו די ייִדישע אַרבעטער אין פּוילן, ספעציעל צו דער וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע פון בונד, וואָס איז אַלע מאל געווען פּראַ-באַלשעוויסטיש. איך גלייב, אַז יאַנעק-יאַנקעלעוויטש און דער דינאַמישער אַוורעמל שטריקער — אַלטע פּראַ-באַלשעוויקעס, וועלן נעמען

די איניציאטיוו פון קאמף און די ראלע פון גענעראלן, און איך וועל זיין א טייל פון דער עקיפע, וועלכע וועט ארויסטרעטן אין אן אפענעם קאמף קעגן דער שטעלונג פון דער רעכטער פירערשאפט פון בונד.

מיט אזעלכע און ענלעכע געדאנקען און געפילן בין איך געווען אַנגעלאָדן אין דער צייט פון מיין צוריקרייזע פון בערלין קיין פוילן.

און ווען איך בין סוף יולי 1918, אין אַ דאָנערשטיק־פּרימאַרגן, אָנגעקומען קיין וואַרשע און אין דעם זעלבן טאָג באַגעגנט געוואָרן פון עטלעכע צופאַלן, וועלכע האָבן פעסט אַוועקגעשטעלט מייע פּיס אויפן באַדן פון פּאָליטישן און געזעלשאַפּט־לעבן לעבן — האָט עס אין מיר פאַרשטאַרקט דעם גלויבן, אַז מייע געדאַנקען און געפילן וועלן קריגן די מעגלעכקייט פאַרוואַנדלט צו ווערן אין רעאַלע פּאַקטן.

אַקטאַבער 1964, מאָנטרעאַל, קאַנאַדע.

די פּעדער האָט פאַרענדיקט איר אַרבעט און פאַרפיקסירט אויף פּאַפּיר דעם צייטאַפּשניט פון מיין לעבן וואָס טראָגט דעם נאָמען: דייטשלאַנד. ס'איז שוין אַ געשיכטע פון העכער 46 יאָר זינט כ'האַב פאַרלאָזט בערלין און איך פיל נאָך אין מיין געמיט די חבּרישע און פּריינדשאַפּטלעכע מחיהדיקע וואַרעמקייט, וואָס כ'האַב גענאָסן אין די קנאַפע דריי יאָר פון מיין לעבן אין דייטשלאַנד.

איך פרעג זיך: מיט וואָס זאָל איך זיך דערקלערן די וואַרעמע אַטמאָספּער, וואָס האָט אין דייטשלאַנד, באַזונדערס אין בערלין, אַרומגענומען מיך און מיין געזעלשאַפּטלעכע טעטיקייט? קיין גרויסער תּלמיד־חכם אין וועלטלעכן און אין ייִדישן וויסן בין איך דאָך נישט געווען, מיט קיין איבעריקן טאַקט האָב איך זיך נישט אויסגעצייכנט, קיין גרינגער פאַרשוין בין איך אויך קיין מאָל נישט געווען. אין מיין געזעלשאַפּטלעכער טעטיקייט בין איך תּמיד געווען טראַציק, פּרט מיט נאַטשאַלסטווע. טאָ מיט וואָס דערקלערט זיך די וואַרעמע און אַפילו דרך־אַרצדיקע באַציונג צו מיר אויך מצד מייע אויסגעשפּראַכענע קעגנערס?

און איך טראַכט: וואָס וואָלט פון מיר געזעלשאַפּטלעך געוואָרן, ווען איך האָב נישט די קנאַפע דריי יאָר דייטשלאַנד און די קנאַפע צוויי יאָר בערלין? וואָלט איך געקענט דערגרייכן די מדרגה אין בונד, און דער עיקר אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג, צו וועלכער איך בין דערגאַנגען?

וואָס איך ווייס איצט אויף זיכער, איז נעמלעך: אַז אַן מיין בערלינער הינטער־גרונט וואָלט איך געווען אַ קנאַפע מציאה פאַר דער אַרבעטער־באַוועגונג ווי בכלל פאַרן געזעלשאַפּטלעכן לעבן, און אַז דאָס, וואָס איך האָב אין דייטשלאַנד, באַזונדערס אין בערלין, געזען, געהערט און אין זיך איינגעזאַפּט, איז געוואָרן אַ רעזערוו, פון וואָנען איך האָב געשעפּט אַ סך יניקה אין מיין פּאָליטישער און געזעלשאַפּטלעכער טעטיקייט.

דריטער טייל

צוריק אין וואַרשע

צוריק אין וואַרשע

„וואַרשע, וואַרשע, ענדלעך זע איך דיך ווידער“ — האָט געזונגען אַ געזאַנג אין מיינע רמח-אברים, ווען כ'האָב ווידער געשטעלט מיינע טריט אויף דער וואַרשעווער ערד נאָך אַ געזוונגענער אָפּוועזנדיקייט פון קנאַפּע דריי יאָר. מקבל פנים געווען האָט מיך וואַרשע מיט דריי וויכטיקע געשעענישן: אַן אַוואַנסירונג פונעם פּראָלעטאַריש-געזעלשאַפטלעכן לעבן, אַ פּאַגראַם איבער דער פירערשאַפט פון די סאָציאַליסטישע אַנטי-מלחמה-פּאַרטייען און אַ רעוואָלוציאַ-נערער אויפברויז אין די רייען פונעם אַרבעטער-קלאַס.

דאָס פּראָלעטאַריש-געזעלשאַפטלעכע לעבן אין פּוילן האָט אין דער צייט ווען איך האָב זיך געפונען אויסער וואַרשע דורכגעמאַכט אַ פּילייטיקע אַנטוויקלונג. אין פּאַרלויף פון דער צייט איז געשאַפן געוואָרן אַ נעץ פון ווירטשאַפטלעכע און קולטור-אינסטיטוציעס: כּיכּן, בעקערייען, קאַנסום-קאַאָפּעראַטיוון, קולטור-געזעלשאַפטן און קלובן. די פון פריער עקסיסטירנדיקע אינסטיטוציעס זענען געוואָרן אויסגעברייטערט און נייע זענען געשאַפן געוואָרן.

די פּראָפּעסיאָנעלע פּאַראַיינען, וואָס זענען בשעת מיין פּאַרלאָזן וואַרשע אַרגאַניזאַציאָנעל געווען נאָך אין אַ נישט פּאַרהאַרטעוועטן צושטאַנד, זענען נאָך מיין צוריקקער געווען סטאַביליזירטע און פּאַרפּעסטיקטע אַרגאַניזאַציעס מיט אייגענע, טייל אַפילו רחבותדיקע, לאַקאַלן, און האָבן אין די מלחמה און אַקופּאַציע-באַדינגונגען געפירט אַן אַקטיווע פּראָפּאַראַיינישע און קולטור-טעטיקייט. ס'איז אויסגעוואַקסן אַ בריגאַדע פון אַרבעטער — אַרבעטער-טוערס און אַ פּיינע עקיפע פון אַ סאָציאַליסטישער אינטעליגענץ, וועלכע האָבן צוזאַמען פּאַרנומען פּירנדיקע פּאַסטנס אויף אַלע שטופּעס און פּאַזיציעס פון דער סאָציאַליסטישער אַרבעטער-באַוועגונג.

אין בונד האָט זיך געפונען אַ צאָלרייכע און אַ פעיקע חברה טוערס, וועלכע זענען אַרויפגעשווומען אויף דער אויבערפלאַך פונעם געזעלשאַפטלעכן לעבן אין דער צייט ווען ס'איז געשאַפן געוואָרן די לעגאַלע פּראָפּאַוועגונג און די אויס-

געברייטערטע ווירטשאפט־אקציע, זיי האָבן אין דער צייט פון מיין אָפּוועזנדיקייט זיך אַנטוויקלט אין גוטע טוערס אין די פּראָפּעסיאָנעלע פּאַראַינען, ווירטשאַפּט־אינסטיטוציעס און קולטור־אַרגאַניזאַציעס.

עס איז געשאַפן און פּאַרפּעסטיקט געוואָרן אַ פּעריאָדישע סאַציאַליסטישע פּרעסע: אַ לעגאַלע, האַלב־לעגאַלע און אַן אונטערערדישע, מיט אַ שטאַב אינטעלי־גענטע און פּעיקע מיטאַרבעטערס. די צייטשריפטן און אַנדערע אויסגאַבעס פון ס.ד.ק.פ.ל. זענען רעדאַגירט און באַדינט געוואָרן פון אַזעלכע שרייבערישע און זשורנאַליסטישע פּוחות ווי וואַרסקי, קאַמיענסקי, קראַסני, צוקערוואַר, גושעך־קאַוואַלסקי און אַנדערע. די פּרעסע־אויסגאַבעס פון ס.פ.ס.־לעוויצע זענען באַדינט געוואָרן פון אַזעלכע שרייבערישע און פּאַליטישע פּיגורן ווי רעכניעווסקי (גע־שטאַרבן בעת דער ערשטער וועלט־מלחמה), קאַסטשעוואַ, וורובלעווסקי. די וואַכ־שריפט פון בונד, די „לעבענס־פּראַגעז“, האָט זיך געפונען אונטער דער רעדאַקציע פונעם טאַלאַנטפולן וואַלדימיר מעדעם, ביי דער נאַענטער מיטאַרבעטערשאַפּט פון וויקטאָר שולמאַן, דעם דיכטער דוד איינהאַרן און דעם אויסגעצייכנטן קענער פון עקאָנאָמישע ענינים מאַוריצי אַזשעך.

די סאַציאַליסטישע אַנטי־מלחמה־פּאַרטייען — די סאַציאַל־דעמאָקראַטיע פון קעניגרייך פּוילן און ליטע, ס.פ.ס.־לעוויצע און בונד, האָבן אין משך פון די קנאַפּע דריי יאָר דורכגעפירט וויכטיקע און גרויסע מאַסן־אַקציעס, וואָס זענען אין זייער רוב געווען אויך אויסגעשפּראַכן פּאַליטיש: קעגן דער מלחמה און קעגן די אַקו־פּאַציע־מאַכטן. גענוג צו דערמאָנען בלויז די וואַל־קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער שטאַטראַט אין 1916 און דעם אַלגעמיינעם שטרייק אין די וואַרשעווער עפּנטלעכע שטאַטישע אַנשטאַלטן: גאַז, עלעקטריע, וואַסערלייטונג, פון אַלע מינים קאַמוני־קאַציע־מיטלען איינשליסלעך די טראַמוויען, אין 1917 — אַ שטרייק פון אַן אויס־געשפּראַכענעם פּאַליטישן באַראַקטער, אין וועמענס שפּיץ ס'איז געשטאַנען דער אַנגעזעענער פּירנדיקער טוער פון ס.ד.ק.פ.ל., דער רויטהאַריקער אַנדזשעי. אויב איך מאַך נישט קיין טעות, איז דער דערמאָנטער שטרייק געווען די ערשטע עפּנטלעכע אַנטי־מלחמה מאַסן־אַקציע אין די קריגס־פּירנדיקע לענדער און אויף די שטחים פון פּאַרשיידענע אַקאָפּאַציעס, מיטן אויסנאַם פון דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד.

בשעת מיין צוריקקומען קיין וואַרשע האָט די סאַציאַליסטישע אַרבעטער־באַוועגונג אין פּוילן, די פּוילישע און די ייִדישע, געהיילט די ווונדן פונעם פּאַגראַם, וואָס די דייטשישע אַקאָפּאַציע־מאַכט האָט אַקערשט געהאַט דורכגעפירט איבער דער פּירערשאַפּט פון די סאַציאַליסטישע אַנטי־מלחמה־פּאַרטייען און איבער די פּירערס און טוערס פון די פּראָפּעסיאָנעלע קלאַסן־פּאַראַינען.

אין וואַרשע האָבן איך נישט געטראָפּן כּמעט קיינעם פון די פּירערס און פּירנ־דיקע טוערס פון ס.ד.ק.פ.ל. און ס.פ.ס.־לעוויצע, וועלכע זענען מיר באַקאַנט געווען

זינט דעם אויסבראך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה פון זייער טעטיקייט אין צווישן-פארטייזשן ראט און אינעם ארבעטער-ווירטשאפט-קאמיטעט, ווי פון דעם „ארבעטער-פארלאמענט“, פון די קאנפערענצן, וואס זענען גערופן געווארן פון פראפעסאר לודוויק קוזשיוויצקי.

אויך די פירערס און פירנדיקע טוערס פון בונד זענען געווען ארעסטירט. בלויז איינצלנע פון זיי האט זיך איינגעגעבן אויפצוהאלטן אינעם עסטרייכישן אקור-פאציע-געביט: יחיאל ניימאן אין לובלין, חנינא קראמארסקי אין ראדאם. פון די פירערס און פירנדיקע טוערס פון בונד, מיט וועלכע איך בין פריער געווען פאר-בונדן אין מיין בונדישער טעטיקייט, האבן זיך, אויף וויפל איך געדענק, אויף דער פריי געפונען: וולאדימיר מעדעם און יאנעק-יאנקעלעוויטש. מעדעם איז אויך געווען צווישן די ארעסטירטע, ער איז אבער באפרייט געווארן נאך א קורצן ארעסט. יאנעק האט פשוט דאס מזל צוגעשפילט נישט ארעסטירט צו ווערן און ער האט אויף זיינע פיזיש-שוואכע פלייצעס געטראגן דעם עול פון דער לאקאלער ווארשעווער און צענטראלער פארטיי-ארבעט, הגם קיין מיטגליד פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד איז יאנעק-יאנקעלעוויטש נישט געווען.

רעפרעסיעס און רדיפות מצד דער דייטשישער אקופאציע-מאכט איז פאר דער סאציאליסטישער ארבעטער-באוועגונג אין פוילן נישט געווען קיין נאוינע. אויך פריער זענען פארגעקומען מאסן-ארעסטן און פארשיקונגען אין די קאנצענטראציע-לאגערן פון האוועלבערג, אראניענבורג און אנדערע. נישט ווייניק שאדן האבן אויך די פריערדיקע רדיפות געבראכט דעם פראלעטאריש-געזעלשאפטלעכן לעבן. דאס מאל אבער איז עס געווען אן אמתער פאגראם, וואס האט נישט אויסגעמיטן אפילו די פועלי-ציון, וועלכע זענען צו יענער צייט נישט פאררעכנט געווארן פאר קיין באשטאנדיגל פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער באוועגונג, א פשיטא פון דער סאציאליסטישער ארבעטער-באוועגונג פון פוילן.

אבער א גרויסער און א פאליטיש-טיפער אונטערשייד איז געווען צווישן די פריערדיקע רדיפות און דעם לעצטן פאגראם. פריער האט די דייטשישע אקופאציע-מאכט אנגעווענדט רעפרעסיעס אין דער פולער זיכערקייט פון איר מאכט. די רדיפות האבן געזאלט דינען פאר א באווייז, אז די דייטשישע מיליטערישע מאכט וועט נישט טאלערירן און נישט דולדן קיין שום ווידערשפעניקייט. דאס מאל איז עס געווען אן אקט פון פחד און פאניק.

די אקטאבער-רעוואלוציע אין רוסלאנד און איר רעוואלוציאניזירנדיקע וויר-קונג — דער ווקס פון די אַנטי-מלחמה-שטימונגען אויף די שטחים פון דער דייטשישער און עסטרייכישער אקופאציעס און אין דייטשלאנד גופא, וואס איז גע-קומען צום אויסדרוק בעת דעם שטרייק פון די בערלינער ארבעטער ווינטער 1918, און אין דער ריזיקער פרויען-דעמאנסטראציע אין בערלין פריילינג 1918; די שווערע קלעפ, וואס די דייטשישע קריגסמאשין האט אנגעהויבן צו באקומען אויפן מערב-

פראנט און די אפענע רעוואלט-שטימונגען קעגן דער אקופאציע פון פוילן, וואס זענען געקומען פון צוויי גאנץ באזונדערע זייטן: פון דער אומאפהענגיקייט-באווע-גונג און פון דער ארבעטער-באוועגונג — דאס זענען געווען פאקטארן, וואס האבן אונטערגעמינעוועט די דייטשישע קריגסמאשין און אריינגעווארפן די דייטשישע מיליטאריסטן אין א פאניק, אין א מורא פאר א רעוואלוציאנערער אדער מיליטע-רישער דיווערסיע אויף איר מיזרח-פראנט.

דער פחד, וואס האט ארומגענומען די דייטשישע מיליטאריסטן, איז געווען אזוי גרויס, אז זיי האבן אפילו נישט געוואגט די סאציאליסטישע ארעסטירטע צו פארשיקן אין די קאנצענטראציע-לאגערן אין דייטשלאנד, נאר זיי פארשפארט אין פוילן גופא: אין די קאזעמאטן פון ווארשעווער ציטאדעל און אין דער מאדלינער פעסטונג.

די האפענונג, אז דורך די מאסן-ארעסטן וועט זיך איינגעבן צו פאראלזירן די אנטמי-מלחמה- און אנטמי-אקופאציע-שטימונגען, האט זיך פאר די דייטשישע מילי-טאריסטן פארענדיקט מיט א ביטערער אנטווישונג. טראץ דעם חורבן אין די העכערע און גאר הויכע קאדרען פון דער סאציאליסטישער פירערשאפט, זענען די אנטמי-מלחמה- און אנטמי-אקופאציע-שטימונגען אומאויפהערלעך געשטיגן.

אויך דער פרוז פונעם דייטשישן גענעראל-שטאב צו ראטעווען זיין מערכה דורכן שאפן דעם א"ג רעגענטן-ראט מיטן גראף לובאמירסקי און קארדינאל קא-קאווסקי ווי רעגענטן, כדי דורכן שווינדל פון א פלומרשט פוילישער מלוכישאפט צו טארמאזירן דעם דראנג פטור צו ווערן פון די אקופאנטן — האט זיך פאר די דייטשישע מיליטאריסטן פארענדיקט מיט א מפלה.

דער רעוואלוציאנערער טייל פון די ארבעטער און פויערים האט דעם קאמף קעגן די אקופאנטן באטראכט ווי נייטיקע פארבאדינגונגען צו דער ענדגילטיקער שלאכט פאר דער סאציאלער רעוואלוציע אין פוילן.

דער רעוואלוציאנערער טייל פונעם יידישן ארבעטער-קלאס האט מיט די קומענדיקע געשעענישן, מיט דער סאציאלער רעוואלוציע אין פוילן, פארבונדן זיין האפענונג און גלויבן אויך א סוף צו מאכן צו דער רעכטלאזיקייט פון די יידישע פאלקסמאסן און צו דערגרייכן די נאציאנאלע באפרייונג פונעם יידישן פאלק אויף פוילנס ערד.

נאך מיין צוריקקומען קיין ווארשע האב איך די ארבעטנדיקע באפעלקערונג געפונען אין א צושטאנד פון אויפברויז, פון ערב שטורעם. אין יעדן געזעמל פון מענטשן זענען אנגעגאנגען היציקע דיסקוסיעס. די לאזונגען „אומאפהענגיקייט פון פוילן“, „סאציאלע רעוואלוציע“ און ענלעכע, זענען ווי שראפעלן געפלויגן אויף די דעמאלטדיקע שלאכטפעלדער. אין די זאמלפונקטן, ווו ס'פלעגן זיך צונויפ-קומען ארבעטסמענטשן, האט געברויזט און געשומועט. אין די לאקאלן פון די

פראפעסיאנעלע פאראיינען, ווירטשאפט-אינסטיטוציעס און קולטור-ארגאניזאציעס זענען פארגעקומען אומאויפהערלעכע שארפע וויכוחים און היציקע דיסקוסיעס. די אנטיו-מלחמה און אנטיו-אקופאנטן-שטימונג איז געווען א שטארקער סטימול פאר דער פאליטישער און רעוואלוציאנערער אקטיוויזירונג פון די מאסן. די דאזיקע שטימונג און דער דאזיקער סטימול האבן אויך מיך נישט אויס-געמיטן. באלד נאך מיין צוריקקער קיין ווארשע האב איך זיך מיט אימפעט אריינגעווארפן אין די אקטיוויטעטן פונעם פראלעטאריש-געזעלשאפטלעך לעבן.

די ערשטע דריי טעג אין ווארשע

מיין ערשטער וויזיט נאך מיין קומען קיין ווארשע איז געווען אין דער בונדישער ארבעטער-קיך. די קיך האט זיך נישט מער געפונען אויפן זעלבן פלאץ ווו איך האב זי געלאזן. אויף קארמעליצקע 9, נאך אין אן אנדערן, א סך א גרעסערן לאקאל, אויף פשעיאזד 9. דעם דאזיקן אדרעס — פשעיאזד 9 — וועט מיר אויסקומען א סך מאל צו דערמאנען אין מייע זכרונות. אין דעם לאקאל זענען אפגעהאלטן געווארן די וואכנטלעכע זיצונגען פונעם ווארשעווער קאמיטעט פון בונד און פון אנדערע בונדישע אינסטאנצן. אין די ווענט פון יענעם לאקאל זענען אויסגעפעכט געווארן א סך אינערלעכע בונדישע שלאכטן.

אין קיך האבן מיך מיט א סך פרייד אויפגענומען עטלעכע אנגעשטעלטע, וועלכע זענען באשעפטיקט געווען נאך פאר מיין פארלאזן ווארשע און אויך א צאל באקאנטע ארבעטער-קאנסומענטן.

באלבינגא, איינע פון די אנגעשטעלטע, וואס איז געווען פארבונדן מיט דער קיך זינט איר אנטשטיין אין 1914, פריער ווי א פרייוויליקע מיטארבעטערין און שפעטער ווי אן אנגעשטעלטע, האט מיך אינפארמירט וועגן דעם פאגראם, וואס די דייטשישע אקופאציע-מאכט האט אקערשט דורכגעפירט, און וועגן דעם גורל פון די חברים, מיט וועלכע איך האב פריער צוזאמענגעארבעט. וואס שייך יאנעק-יאנקעלעוויטש, קומט ער, צוליב קאנספיראציע, ווייניק אין קיך. באלבינגא האט מיר אנגעוויזן אויף איינעם, וואס איז געווען באשעפטיקט ארום דער קיבוירטשאפט און דערציילט, אז ער איז אן אנגעזעענער טוער און א מיטגליד פונעם ווארשעווער קאמיטעט פון בונד, און זי האט מיך מיט אים צונויפגעפירט — דאס איז געווען אבע פלוג.

אבע פלוג האב איך געקענט נאך פאר מיין פארלאזן ווארשע. ער איז געווען איינער פון די צענדלינגער ארבעטער-טוערס, וועלכע זענען ארויפגעשוומען אויף דער אויבערפלאך פונעם געזעלשאפטלעכן לעבן בעת דער אקציע פון ארגאניזירן די פראפעסיאנעלע פאראיינען. מיין ערשטע און איינציקע עפנטלעכע באגעגעניש

מיט אבע פלוג איז פארגעקומען אויף א פארוואמלונג פון דעלעגאטן פון די פרא-פעסיאנעלע פאראיינען כדי צו ווילן א נייע אגפירונג פון דער בונדישער ווירט-שאפט-אקציע. אויף יענער פארוואמלונג האב איך זיך מיט אים שטארק צווערטלט און אונדזערע פערזענלעכע באציונגען זענען זינט דער דערמאנטער פארוואמלונג ביז מיין פארלאזן ווארשע. נישט געווען קיין צו פריינדלעכע.

דאס פארשטעלן אבע פלוג ווי אן אגגעזעענעם טוער און מיטגליד פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד איז געווען פאר מיר אן איבערראשונג. הגם אבע האט מיך אויפגענומען זייער חבריש, פארגעלייגט עסן מיטאג צוזאמען און צו כאפן א שמועס, האב איך דאס באגעגענען אבע פלוג ווי דעם ערשטן בונדישן פירנדיקן טוער, מיט וועלכן איך דארף האבן דעם ערשטן שמועס נאך מיין צוריקקער קיין ווארשע, אויפגענומען מיט א ווידערווילן.

מיין ערשטער שמועס מיט אבע פלוג איז געווען א לאנגער און אן אויספירלע-כער. אבע האט מיר צוגעזאגט ווי צום שנעלסטן צו פארבינדן מיך מיט יאנעק-יאנקעלעזויטש.

אין פארלויף פונעם שמועס האט זיך ארויסגעוויזן, אז מיר האבן א געמיינזאמע שפראך אין אלע קארדינאלע ענינים פון דער סאציאליסטישער באוועגונג. מיט צופרינקייט האב איך בשעת דעם שמועס קאנטסטאנטירט, אז אבע איז אן אינטעלי-גענטער ארבעטער און א קלוגער מענטש. מיר זענען איינער צום אנדערן צוגעזאטן געווארן. פון דעמאלט אן זענען מיר, אבע און איך, געמיינזאם דורכגעגאנגען אלע פאזעס און שטופעס פון קאמף אין בונד, אין געמיינזאמע ארבעט אין קאמבונד, און שפעטער — אין דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן, אין ק.פ.פ., הן פארטייש און הן פראקציעאלע. זינט דעם ערשטן שמועס מיט אבע זענען מיר אויך געווארן די אינטימסטע פערזענלעכע פריינד, א פריינדשאפט, וואס האט אגעהאלטן ביז צום טאג פון זיין טויט.

אודאי זענען צווישן אבען און מיר געווען מיינונג-פארשיידנקייטן אין פאר-שיידענע צייטן און וועגן פארשיידענע ענינים, זיי זענען אבער נישט מסוגל געווען לויז צו מאכן אונדזער פערזענלעכע פריינדשאפט. אפילו דער פאטאלער טעות פון אבען — דאס נעמען אויף זיך די איניציאטיוו פון אן עפנטלעכער אפאזיציע קעגן דער אגפירונג פון דער קאמ. פארטיי פון פוילן אין דער ערשטער העלפט פון די דרייסיקער יארן, וואס איך האב אין די געגעבענע באדינגונגען באטראכט פאר אן אומפאראנטווארטלעכער לייכטזיניקער אוואנטורע — האט נישט געשטערט אצוהאלטן אונדזערע פערזענלעכע אינטימ-פריינדשאפטלעכע באציונגען.

אין מעטאל-פאראייין

אין אונט פונעם טאג פון מיין קומען קיין ווארשע בין איך אוועק אין יידישן מעטאל-ארבעטער-פאראייין, וואס האט זיך שוין געפונען אין א גרויסן לאקאל אויף

נאלעווקעס 34. איך בין אָנגעקומען אין לאַקאַל פּונעם מעטאַל-פאַראַיז אַן ערך 7 אין אָונט, אָבער דער לאַקאַל איז שוין געווען פול מיט אַרבעטער. אַ באַדייטנדיקע צאַל אַרבעטער האָבן מיך דערקענט און געגעבן אַ היליכיקן ברוך-הבא. דאָס זעלבע האָט זיך איבערגעחזרט אין דער קאַנצעלאַריע פּונעם פאַראַיז.

אין איינעם פון די פאַראַיז-צימערן האָט יענעם אָונט אָפּגעהאַלטן אַ זיצונג די פאַך-קאַמיסיע פון די מעטאַל-טאַקערס און מעשגיסערס, פון דעם פאַך, אין וועלכן כ'בין געווען באַשעפטיקט און אָנגעהויבן מיינע ערשטע שריט ווי אַ געזעל-שאַפטלעכער טוער. ווען די ידיעה פון מיין געפינען זיך אין פאַראַיז-לאַקאַל איז צו זיי דערגאַנגען, האָבן זיי איבערגעריסן די זיצונג, מיך האַרציק באַגריסט, און פאַרבעטן אַנטייל צו נעמען אין דער זיצונג פון דער פאַך-קאַמיסיע.

די זיצונג האָט זיך פאַרנומען מיטן דערליידיקן אַ סיכסוך מיט דער פירמע דרייער. דער איינגטימער און די אַרבעטער זענען געווען אָנוועזנדיק אויף דער זיצונג. הגם אַלע צדדים האָבן נישט געוואָלט דערפירן צו קיין שטרייק, זענען דאָך די אונטערהאַנדלונגען אָנגעגאַנגען זייער שווער. כ'האַב געבעטן דעם פאַבריקאַנט צו פאַרלאָזן אויף אַ וויילע דאָס צימער, פדי מיר זאָלן זיך קענען צווישן זיך באַראַטן. נאָך זיין פאַרלאָזן דאָס צימער האָב איך געמאַכט אַ פאַרשלאָג ווי אַזוי צו פאַרענדיקן דעם סיכסוך. מיין פאַרשלאָג איז מיט געוויסע מאַדיפיקאַציעס אָנגענומען געוואָרן סיי פון דער פאַך-קאַמיסיע און סיי דורך די אַרבעטער. ווען דער פאַבריקאַנט איז צוריק פאַרבעטן געוואָרן צו פירן ווייטער די פאַרהאַנדלונגען, האָט ער נאָך קווענק-לענישן און עטלעכע קאַנצעסיעס אַקצעפּטירט דעם פאַרגעלייגטן אויסגלייך.

ווען דער סיכסוך איז געווען דערליידיקט, האָבן אייניקע מיטגלידער פון דער פאַך-קאַמיסיע פאַרגעלייגט מיך ווידער איינצוגלידערן ווי אַ מיטגליד פון דער פאַך-קאַמיסיע. דער פאַרשלאָג איז איינשטימיק אָנגענומען געוואָרן.

פאַרן סוף פון דער זיצונג זענען אַריינגעקומען צוויי אַרבעטער פון דרייערס פאַבריק, און איינער פון זיי, אַן אַלטער אַרבעטער מיטן נאַמען יעקל, וועלכער האָט נאָך געאַרבעט ביי אַ זיידן פון דעם געגעבענעם פאַבריקאַנט, האָט זיך געווענדט צו מיר מיט אַ דירעקטער פּראָגע: „וואָס האָסטו, הערשל, בדעה צו טאָן? רעכנסטו צוריקצוגיין אין פאַך אַרבעטן, אָדער האָסטו אַנדערע פּלענער?“ איך האָב יעקלען געענטפערט, אַז אַוודאי האָב איך בדעה צו אַרבעטן אין פאַך, און איך בין זיכער, אַז די פאַך-קאַמיסיע וועט מיך ווי צום שנעלסטן באַזאָרגן מיט אַרבעט. יעקל האָט דאָן מיטגעטיילט, אַז די אַרבעטער פון דרייערס פאַבריק האָבן באַשלאָסן צו טיילן זיך מיט דער אַרבעט און צו מאַכן הערשלען אַ פּלאַץ אין פאַבריק. אויך דער באַלע-באַס איז מסכים צו לאָזן הערשלען אַרבעטן און איך קען זיך שטעלן צו דער אַרבעט שוין דעם קומענדיקן דינסטיק אין דער פרי — דינסטיק איז אַ מזלדיקער טאַג. די פאַך-קאַמיסיע האָט די פּראָפּאָזיציע פון די אַרבעטער פון דרייערס פאַבריק אַקצעפּטירט.

דאָס קריגן באַשעפטיקונג אין דער פאַבריק פון איטשע דרייער, איינע פון די עלטסטע און צו יענער צייט — די גרעסטע און וויכטיקסטע אַרבעט־פלאַצוווקע אין פאך, איז פאַר מיר געווען אַן אמתדיק גליק, ערשטנס, האָט דאָס מיר געגעבן אַ מעגלעכקייט פון אַ מאַטעריעלער אויסהאַלטונג; צווייטנס, האָט דאָס מיך פאַרהיט פון דער אומאַנגענעמער סיטואַציע צו זיין אַ קעסטקינד פון די בונדישע ווירטשאַפֿט־אינסטיטוציעס; און, דער עיקר, געגעבן אַ מעגלעכקייט אַנצוהייבן מיין געזעלשאַפֿט־לעכע טעטיקייט אין וואַרשע אין דער אַרבעטסטאַגע פון אַן אַרבעטער.

איך האָב נאָך רעכט נישט באַוווּזן זיך אַפּצוגעבן אַ חשבון פון דעם, וואָס ס'איז מיט מיר נאָר וואָס פאַרגעקומען: ווערן אַ מיטגליד פון דער פאַד־קאָמיסיע פון די מעטאַל־טאַקאָרעס און גיסערס פון מעש און בראַנדז, און באַקומען אַ גוטן אַרבעטספּלאַץ — און ווידער איז מיט מיר אין דעם אַוונט עפעס וויכטיקס געשען: איך בין גערופן געוואָרן צו רעדן אויף אַ פאַרזאַמלונג פון זילבערנע בייטל־אַרבעטער, וואָס איז אין יענעם אַוונט פאַרגעקומען אין לאַקאַל פונעם מעטאַל־פאַראַיין.

דאָס פאך פון זילבערנע בייטלען איז געווען אַ טיפיש מלחמה־קאָניוקטור־פאך. פאַר דער מלחמה זענען ביי זילבערנע בייטלען געווען באַשעפטיקט קוים עטלעכע צענדלינג אַרבעטער, נישט קיין אַרגאַניזירטע. אין דער מלחמה־צייט איז די פראַ־דוקציע אָנגעשוואַלן געוואָרן און ס'זענען באַשעפטיקט געוואָרן עטלעכע הונדערט אַרבעטער און אין פאַרהעלטענישמעסיקע גרעסערע פאַבריקן. די אַרבעט איז געווען מאַדערניזירט און האָט זיך געפירט אין אַ סעקציע־סיסטעם. מיטן אויסנאַם פון אַ געוויסער צאָל פאַכמעניש־קוואַליפיצירטע אַרבעטער האָט מען נישט געדאַרפט האָבן גרויסע קוואַליפיקאַציעס צו אַרבעטן אין דעם דאָזיקן פאך. די מלחמה־באַדינגונגען האָבן אין פאך אַריינגעברענגט אַ באַדייטנדיקע צאָל אינטעליגענטע מענטשן. טייל פון זיי האָבן שפעטער געשפילט אַ געוויסע ראַלע אין געזעלשאַפֿטלעכן לעבן, ווי למשל, לייבל בלאַנק, דער שפעטערדיקער פאַרזיצער פונעם ייִדישן מעטאַל־פאַראַיין און פונקציאָנאַר פונעם פאַראַיין פון די ייִדישע נאָדל־אַרבעטער, בערקמאַן, וועמענס נאָמען ס'וועט נאָך אויסקומען צו דערמאָנען אין שייכות מיט זיין ראַלע בעת דער שפּאַלטונג פון בונד, אין האַרבסט 1921, דער אַקטיאָר פונעם מאַסקווער קונסט־טעאַטער, גערטלער. אָבער מיט דער דערנענטערונג פונעם סוף פון דער מלחמה האָט זיך אויך אָנגעהויבן פאַרשנעלערן די ירידה פון דעם דאָזיקן פאך.

די פאַרזאַמלונג, אויף וועלכער איך בין פאַרבעטן געוואָרן צו רעדן, איז געווען אַ צאָלרייך באַזוכטע — פון עטלעכע הונדערט אַרבעטער. איך בין געבעטן געוואָרן צו האַלטן מיין רעדע אין אַ טאָן, וואָס זאָל אויפהייטערן די שטימונג פון די אַרבע־טער. די רעדע מיינע איז זייער וואַרעם אויפגענומען געוואָרן.

פאַר מיר איז דער אַרויסטריט אויף דער פאַרזאַמלונג פון די זילבערנע בייטל־אַרבעטער באַלד אינעם ערשטן אַוונט נאָך מיין צוריקקומען פון בערלין קיין וואַרשע.

געווען א ווייט-קארטע פארן וואַרשעווער יידישן אַרבעטער-קלאַס. דער אינהאַלט פון מיין רעדע איז אויך געווען אַן אַנזאָג, אַז איך שטעל זיך צו דער דיספּאָזיציע פון די רעוואָלוציאַנער-סאָציאַליסטישע עלעמענטן אין דער אַרבעטער-באַוועגונג פון פּוילן.

נאָך מיין פאַרענדיקן די רעדע אויף דער דערמאָנטער פאַרזאַמלונג, צו וועלכער ס'האַבן זיך צוגעהערט אויך אַלע אַרבעטער, וואָס האָבן זיך געפונען אין לאַקאַל פון פאַראייניקט, איינשליסלעך די מיטגלידער פון דער פאַרזאַמלונג, בין איך דורכן סעקרעטאַר פונעם מעטאַל-פאַראייניקט, הענעך בראַנאוויק, מיט וועמען כ'בין באַקאַנט געווען נאָך פון די צאַרישע צייטן און פון דער געמיינזאַמער אַרבעט ביים גרינדן און אויפבויע פונעם יידישן מעטאַל-פאַראייניקט, אין יאָר 1915, פאַרבעטן געוואָרן צו באַטייליקן זיך אין דער זיצונג פון דער פאַרזאַמלונג, וועלכע פלעגן נאַרמאַל פאַרקומען יעדן דאַנערשטיק אין אָונט.

אין גאַנג פון דער זיצונג האָבן עטלעכע מיטגלידער פון דער פאַרזאַמלונג פאַרגעלייגט מיך אַריינצונעמען צוריק אין באַשטאַנד פון דער פאַרזאַמלונג. דער דאָזיקער פאַרשלאָג איז אַן דיסקוסיעס אַנגענומען געוואָרן. נאָך דעם איז געקומען אַ צווייטער פאַרשלאָג — מיך אויף ס'ניי צו דעלעגירן ווי איינעם פון די פאַרטער-טערס פון דער פאַרזאַמלונג פון מעטאַל-פאַראייניקט צום צענטראַל-ביוראָ פון די פראַ-פעסיאָנעלע בראַנזשע-פאַראייניקט — אַ מאַנדאַט, וואָס איך האָב געהאַט אויך פאַר מיין פאַרלאָזן וואַרשע. אויך דער דאָזיקער פאַרשלאָג איז איינשטימיק אַנגענומען געוואָרן.

ווען איך האָב פאַרלאָזט דעם לאַקאַל פונעם יידישן מעטאַל-פאַראייניקט דעם ערשטן אָונט נאָך מיין צוריקקער קיין וואַרשע, איז געווען פאַר מיר קלאַר, אַז איך בין אַוועקגעשטעלט געוואָרן מיט ביידע פּיס אויפן האַרטן באַדן פון פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן פון די יידישע אַרבעטער אין וואַרשע.

אין אַ שלאַפּלאַזער נאַכט

די ערשטע נאַכט נאָך מיין קומען פון בערלין קיין וואַרשע איז געווען פאַר מיר אַ ליל-שימורים — איך בין געלעגן וואָך אויף מיין געלעגער און שעהען-לאַנג געטראַכט און מעדיטירט וועגן פאַרלויף פונעם פאַרגאַנגענעם אָונט. געדאַנקען פול מיט אַפטימיזם און געדאַנקען, אַנגעזאַפטע מיט פעסימיזם, געפילן פון פרייד און געפילן פון אומרו, האָבן זיך אומאויפהערלעך געקרייצט, ווי אין אַ שאַרפן שווערדן-געפעכט.

דער פאַרגאַנגענער אָונט — האָבן די אַפטימיסטישע געדאַנקען אַרגומענטירט מיט מיר — האָט געברענגט מיט זיך אומצווייפלהאַפטע פאַקטן: אין פאַרלויף פון

עטלעכע אַוונטן־שעהען, תיפף נאך דיין צוריקקער קיין וואַרשע, ביסטו אַוועקגע-
שטעלט געוואָרן אויף וויכטיקע און פאַרשיידנאַרטיקע געזעלשאַפטלעכע פּאַזיציעס :
פון אַ פּאַך־קאַמיסיע ביז צו דער העכסטער אַנפירונג פון דער ייִדישער פּראַפעסיאָ-
נעלער באַוועגונג אין וואַרשע. דאָס איינציקע, וואָס ס'פּעלט דיר נאָך, איז דאָס
צוריק אַריינגיין אין באַשטאַנד פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי־קאַמיטעט פון בונד,
אַבער אויך דאָס איז פאַר דיר געזיכערט. דער וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד האָט
דאָך אַ נישט געשריבן געזעץ, אַז אין פאַל ווען זיינס אַ מיטגליד פאַרלאָזט די שטאַט
קעגן זיין ווילן, ווערט ער, נאָך זיין אומקער קיין וואַרשע, אויטאָמאַטיש צוריק אַ
מיטגליד פונעם פּאַרטיי־קאַמיטעט ביז אַ קומענדיקער וואַל־קאַנפּערענץ פון דער
וואַרשעווער פּאַרטיי־אַרגאַניזאַציע.

און אַוודאי דאַרפסטו זיין צופרידן פון דיין אַרויסטריט אויף דער פּאַרזאַמלונג
פון די זילבערנע בייטל־אַרבעטער. דו ביסט אין דיין רעדע געווען אויסגעשפּראַכן.
חוץ עטלעכע אַגב־אורחאדיקע באַמערקונגען וועגן פּאַך־ענינים, איז דאָך דיין רעדע
געווען אַ קרעדאָ פון אַ רעוואָלוציאָנערן סאַציאַליסט : סאַציאַלע רעוואָלוציע, די
גאַנצע מאַכט דעם אַרבעטנדיקן פּאַלק, אַרבעטער, פּויערים און סאַלאַדאַטן־ראַטן,
דיקטאַטור פון פּראַלעטאַריאַט, לייזונג פון דער ייִדן־פּראַגע דורך דער סאַציאַלער
רעוואָלוציע.

און אַוודאי און אַוודאי דאַרפסטו זיין צופרידן פון פּאַרלויף פון דער פּאַרזאַמ-
לונג. דאָס אַפּטע איבעררייסן מיט אַפּלאַדיסמענטן און דער ענטוויאַזם פון די
אַרבעטער ביים ענדיקן דיין רעדע איז געווען דער בעסטער באַוויזן פון די שטיי-
מונגען פון די אַרבעטער. דיין צוטרוי צום רעוואָלוציאָניזם פון די וואַרשעווער
ייִדישע אַרבעטער האָט זיך פּולשטענדיק באַשטעטיקט.

אַזעלכע און ענלעכע אַפּטימיסטישע געדאַנקען האָבן אַרגומענטירט מיט מיר
אין דער ערשטער אַבער שלאַפּלאָזער נאַכט נאָך מיין צוריקקער קיין וואַרשע, און
צוזאַמען מיט די אַרגומענטן איז געקומען אויך אַ געפּיל פון פּרייד.

זיי נישט אַזוי האַפּערדיק. וואָס איז די שמחה מיט דיר ? וואָס פאַר אַ גדולה
האַט דיך באַטראַסקעט ? — האָבן אַנגעהויבן אַרגומענטירן מיט מיר די פעסימיסטישע
געדאַנקען, באַגלייט מיט אַ געפּיל פון אומרו.

די געזעלשאַפטלעכע פּאַזיציעס, אויף וועלכע דו ביסט אין דעם פּאַרגאַנגענעם
אַוונט אַוועקגעשטעלט געוואָרן, האָסטו דאָך נישט אויסגעקעמפט, נאָר געקריגן
ווי אַ מתנה. די אַמטן אין די אינסטאַנצן, וואָס דו גייסט פּאַרנעמען, האָסטו דאָך
נישט דערוואָרבן מיט מי, פלייס און פעיקייט, נאָר באַקומען בלויז אויפן סמך פון
אַ „זכות פון נעכטן“. וועלן די חברים און די אַרבעטער, וועלכע האָבן אין דעם
פּאַרגאַנגענעם אַוונט אַנגעטאַן אויף דיין קאַפּ אַ קרוין פון אַ פּירנדיקן טוער, נישט
ווערן אין דיר אַנטוישט און דער זכות פון נעכטן וועט פאַר זיי ווערן אַ באלאַסט,
פון וועלכן מען דאַרף וואָס שנעלער פטור ווערן ?

האָסטו גאַרנישט געלערנט פון דעם גורל פון די אַמאָליקע מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פּאַרטייקאַמיטעט פון בונד: סעמיאַן, משה סטאַליאַר, בנימין וואַלקער, אסתר די שניידערין, וועמענס פּאָליטישער מעמד איז צעשטויבט געוואָרן אויף פּאַרעך, מחמת ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז זיי זענען ווי פּירנדיקע טוערס נישט נוצלעך און אַפילו שאַרנדיק אין געענדערטע באַדינגונגען, און ביי דער ערשטער געלעגנהייט, ביי דער ערשטער פּאַרטייקאַנפּערענץ נאָכן אַריינקום פון די דייטשן קיין וואַרשע, זענען זיי אַרויסגעפאַלן פונעם צוזאַמענשטעל פון פּאַרטייקאַמיטעט, און קיינעם איז שפּעטער נישט איינגעפאַלן עמעצן פון זיי אַריינצונעמען אין וועלכער ס'איז אַנפּירנדיקער פּאַרטייקאַמיטעטאָן?

דו ביסט אין וואַרשע נישט געווען אַן ערך דריי יאָר. די פּראָלעטאַרישע געזעלשאַפטלעכקייט האָט דורך דער צייט דורכגעמאַכט פּאַרשידענע פּראָצעסן. האָסט נאָך אַפילו קיין שמעק נישט געטאָן ווי די אַרבעטער־באַוועגונג אין וואַרשע זעט אויס, און דאָך זיך נישט געוואַקלט אַנצונעמען דעם אַמט פון אַ פּירנדיקן טוער. איז דאָס נישט אַ מאָל צו פּיל ריזיקאַליש? אַדער גאָר פשוטע חוצפּה, פאַר וואָס דו קענסט צו טייער באַצאָלן, און אפשר אויך טיילן דעם גורל פון די אויבן דערמאַנטע אַמאָליקע מיטגלידער פונעם וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד?

און נאָך עפעס: דאָס באַשטימען דיך אויף די אַמטן, וואָס דו דאַרפסט פאַרנעמען, איז דאָך געקומען נישט פּלאַנירט. נישט דו האָסט זיך געריכט און געגרייט נאָמינירט צו ווערן אין די באַטרעפנדיקע פּראָפּ. אַרגאַנען אין דעם ערשטן אָונט פון דיין קומען קיין וואַרשע, און נישט די נאָמינירער האָבן מיט עטלעכע שעה פּרזיער געוויסט, אַז דו געפינסט זיך בכלל אין וואַרשע. דאָס דערהייבן דיך צו אַנפּירנדיקע אַמטן איז דאָך געקומען צופּעליק, אַ דאַנק פשוטע צופאַלן, און צופאַלן זענען נישט פון אַזאַ שטאַנדעהאַפטיקן מאַטעריאַל, וואָס זאָל אין שטאַנד זיין צו פאַרטרעטן פּלאַ־נירטע און אַרגאַניזירטע דערגרייכונגען.

אויך מיט דיין דערפאַלג אויף דער פּאַרזאַמלונג פון די זילבערנע בייטל־אַרבעטער דאַרפסטו זיך נישט צו פּיל איבערנעמען.

דיין אַרויסטריט אויף דער דערמאַנטער פּאַרזאַמלונג איז דאָך געווען אַ טיפּישע רעדע פון דער קאַטעגאָריע, וואָס מאַלן די פּראַכטפולקייטן פונעם גן־עדן, און נישט קיין אַנאַליז אויפן סמך פון טעאָרעטישן וויסן אַדער פון קאַנקרעטער פּראַקטיק און דערפאַרונג פונעם איצטיקן לעבן און פון די קעגנוואַרטיקע אַקטיוויטעטן פונעם וואַרשעווער אַרבעטער־קלאַס. אַזעלכע רעדעס זענען אַן שום ספק גוט און גייטיק אין אַ יומא־דפּראַ: אויף מיטינגען, בשעת וואַל־קאַמפּאַניעס, אַדער בעת אַ רעוואַ־לוציאַנערער אַקציע; דעמאַלט זענען אַזעלכע רעדעס מסוגל אַנצורעגן, שאַפן שטי־מונג, און אין געוויסע באַדינגונגען — אַפילו פירן צו דירעקטע טאָטן. זיי פּאַרפעלן אַבער זייער ווירקונג אין אַלטעגלעכן לעבן. מיט אַזעלכע רעדעס קען מען נישט שפּייזן די אַרבעטער אין זייער טאַגטעגלעכן לעבן און אין טאַגטעגלעכן קאַמף.

דו הייבסט דאך אן דיין באנייטע טעטיקייט קודם-כל אויפן הארטן באדן פון דער פראפ. באוועגונג, צו וועמענס אינסטאנצן דו ביסט אין דעם פארגאנגענעם אונט באשטימט געווארן. מיט משיחשע מיראזש-רעדעס וועסטו אויף דעם געביט ווייט נישט פארפארן. דיין סוקצעס אויף דער ערשטער אַרבעטער-פארזאמלונג איז דעריבער נישט קיין שום באווייז פון אן אמתן דערפאלג אויפן שווערן וועג פון א פאראנטווארטלעכן אַרבעטער-טוער.

וואלט נישט בעסער געווען ווען דו הייבסט אן דיין געזעלשאפטלעכע טעטיקייט פון אונטן ארויף, בלויז פון דער פאך-קאמיסיע, און נישט פון אויבן אראפ, ווי ס'איז די פארוואלטונג פון מעטאל-פאראיין, צענטראל-ביראָ פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען און עווענטועל פונעם ווארשעווער קאמיטעט פון בונד?

אזעלכע און ענלעכע פעסימיסטישע געדאנקען האבן ארגומענטירט מיט מיר אין דער שלאָפלאַזער נאכט, באגלייט מיט אַ געפיל פון אומרו.

וואס איז דער אויספיר? דארפסטו, הייסט עס, זיך אפזאגן פון אלע אַמטן צו וועלכע דו ביסט באשטימט געווארן? דיינע נאָמינאַציעס זענען דאך רעאלע פאקטן בעת אַלץ איבעריקע איז אין בעסטן פאל נישט מער ווי היפאָטעטישע סברות — האָט רעפליקירט דער אַפטימיסטישער געדאנקען-צד.

ניין, נישט קיין אפזאג — איז געקומען אן ענטפער פון דעם צד שפנגד. אַמטן אין דער אַרבעטער-באוועגונג זענען נישט קיין גבאות. דאָס אַננעמען ווי דאָס אפזאגן זיך פון אַמטן האָט איין אויפגאַבע: דינען דעם קאָנקרעטן אָדער פראָספעק-טיוח ציל צוליב וועלכע די אַמטן זענען געשאַפן געוואָרן. דו קענסט נישט קומען צו חברים און צו די אַרבעטער און זיי זאָגן אַז דו נעמסט נישט אן די נאָמינאַציעס. דער ציל פון מיינע אַרגומענטן — האָט געטענהט דער פעסימיסטישער צד — איז געווען דיך צו וואַרענען, אַז דו זאָלסט אין דיין אייגנליבע נישט פארזען די געפאַרן, וואָס שטייען פאַר דיר. נישט ווערן פאַרשיכורט פון די ערשטע און באמת וויכטיקע דערפאלגן, אַ וואַרענונג, אַז דו זאָלסט מיט אַחריות אַנהייבן דיין טעטיקייט און נישט אַנטוישן די יעניקע, וואָס האָבן דיך אַוועקגעשטעלט אויף די הויכע געזעלשאַפטלעכע פּאָזיציעס, די שיכטן, מיט וועלכע ס'וועט דיר אין דיין ווייטער-דיקער אַרבעט אויסקומען צו ווירקן, און די קרייזן, מיט וועלכע דו וועסט זיך פאַרטייש פאַרבונדן. — — —

דער אינערלעכער געראַנגל וואָלט מסתמא ווייטער אַנגעבאַנגען, און די קעגנ-זעצלעכע צדדים וואָלטן ווייטער געפירט זייער געפעכט, ווען דער באַרעמ-האַרציקער שלאָף וואָלט נישט אַ סוף געמאַכט צו זייערע וויפוחים.

א באגעגעניש מיט יאנקע-יאנקעלעוויטש

דעם צווייטן טאג נאך מיין קומען פון בערלין קיין ווארשע האב איך געהאט א באגעגעניש מיט יאנקע-יאנקעלעוויטשן. יאנקע האט מיך אויפגענומען מיט אפענע ארעמס. ער איז שוין געווען אינפארמירט וועגן דעם פארלויף פון פארגאנגענעם אונט.

אונדזער שמועס האט געדויערט לאנגע שעהען. יאנקע איז געווען נייגעריק צו וויסן וועגן אלץ, וואס ס'קומט פאר אין דייטשלאנד. יעדער פרט האט אים אינטערעסירט. פון זיין זייט האט יאנקע מיך אינפארמירט וועגן די פארהעלטענישן אין לאנד, וועגן דער לאגע פון בונד און וועגן די אינערלעכע פארהעלטענישן פונעם בונדישן פארטיי-לעבן. מיר האבן נאטירלעך אויך גערעדט וועגן מיין קומענדיקער בונדישער פארטיי-ארבעט און וועגן מיין צוריק אריינגיין אינעם צוזאמענשטעל פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד.

אין גאנג פונעם שמועס האט זיך, צו מיין גרויסער פרייד ארויסגעוויזן, אז מיר זענען אייניק אין אלע וויכטיקע אקטועלע ענינים און פראבלעמען. ווען איך האב אויף א דיסקרעטן אופן אנגעהויבן צו סוגערירן די אידעע וועגן אן ארגאניזירטע אפאזיציע קעגן די שטעלונגען פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד און קעגן דער פאליטישער ליניע פון די „לעבענס-פראגען“, האט מיר דער פאליטיש דערפארענער יאנקע איבערגעשלאגן די רייד און א זאג געטאן: „הער אויף, הערשלא, צו גיין ארום און ארום. לייג ארויס די קארטן אויפן טיש און לאמיר הערן וואס דו ווילסט און צו וואס דו צילסט“.

איך האב יאנקע-יאנקעלעוויטשן אויפריכטיק געזאגט: „איך האב מורא פאר אן איבערהזורנג פון דער געשיכטע פון בונד אין רוסלאנד. מען מוז באצייטנס זארגן דערפאר, אז דער בונד אין פוילן — די פארטיי פון יידישן פראלעטאריאט — זאל זיך געפינען אין די פאדערשטע רייען פון דער סאציאלער רעוואלוציע אין פוילן, אין וועלכער מיר ביידע גלייבן אויפריכטיק, אז זי וועט בקרוב אין פוילן אויסברעכן. דער צענטראל-קאמיטעט און די „לעבענס-פראגען“ שטערן און טארמאזירן די פאליטישע און רעוואלוציאנערע צוגרייטונגען פונעם יידישן ארבעטער-קלאס פאר דער קומענדיקער רעוואלוציע. ס'איז דעריבער נייטיק אן ארגאניזירטע אפאזיציע, וועמענס אויפגאבע ס'וועט זיין שנעל און ראדיקאל צו ענדערן די געגעבענע איינ-שטעלונגען פון צ.ק.“.

יאנקע-יאנקעלעוויטש האט מיך רויק אויסגעהערט און געענטפערט מיט א קאטעגארישן „ניין“. קיין ארגאניזירטע אפאזיציע איז נישט נייטיק. די ווארשעווער ארגאניזאציע איז לינק געשטימט. דער צ.ק. האט נישט קיין צו גרויסן איינפלוס אויפן רוב פון די ווארשעווער פארטיי-מיטגלידער. ס'טאר נישט דערלאזט ווערן קיין שום אינערלעכע פארטיי-אפאזיציע אזוי לאנג ווי די מינסטע פירערס און

פירנדיקע חברים געפינען זיך אין די תפיסות. וואס שייך אן ארגאניזירטן קאמף קעגן די שטעלונגען פון צ.ק. אין א לאנדמאטשטאב — קען וועגן דעם קיין רייד נישט זיין אן דער באטייליקונג פון די חברים חיים וואסער. (מאיר) און עמנואל נאוואגרוסקי (ראובן). וועלכע געפינען זיך אין דער מאדלינער פעסטונג. ער. יאנעק, וועט דעריבער קאטעגאריש ארויסטרעטן קעגן יעדן מיין פון אן ארגאניזירטער פארטיי-אפאזיציע אין ווארשע.

ביים סוף פון מיין שמועס מיט יאנעק-יאנקעלעוויטשן איז אין דער דירה, ווו דער שמועס איז פארגעקומען. אריינגעקומען אבע פלוג מיט נאך עטלעכע חברים. יאנעק האט זיי איבערגעגעבן דעם אינהאלט. פונעם קעגנזייטיקן שמועס: מיין פלאן פון אן ארגאניזירטער אפאזיציע און זיין נעגאטיוון ענטפער. די חברים זענען מסכים געווען מיט יאנעק און אבע האט זיך אריינגעלאזט אין א וויכוח מיט מיר און דערווידערט קעגן מיינע פלענער.

ווען כ'האב זיך צוגעהערט צו אבע פלוגס אופן פון ארגומענטירן, האב איך צו מיין איבערראשונג באמערקט, אז אבע טיילט זיך אויס פון אלע ביז איצטיקע מיר באקאנטע אנפירנדיקע ארבעטער-טוערס פון בונד, אז ער שטעלט מיט זיך פאר א טיפ פון א פארטיי-פאליטיקער און דיפלאמאט מיט א סך פעיקייט, טאקט און דיפלאמאטישן חן; אז אבע האט א סך ענלעכקייטן צו יועפן, דעם אלטן פירער פון בונד. איך האב אנגעווייבן צו באגרייפן די סיבות פונעם רעספעקט, וואס אבע האט געוועזן אין דער ווארשעווער בונדישער פארטיי-ארגאניזאציע.

נישט געקוקט אויף די ערנסטע מיינונג-פארשידנקייטן צווישן מיר און יאנעק-יאנקעלעוויטשן ארום דעם ענין אפאזיציע, האט דאס לחלוטין נישט געהאט קיין ווירקונג אויף אונדזערע חברישע און אינטים-פערזענלעכע באציאונגען. יאנעק האט מיר פארזיכערט, אז ער וועט זיך דורכרעדן מיט די מיטגלידער פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט און איך וועל שוין קענען באטייליקן זיך אין דער קומענדיקער זיצונג פונעם פארטיי-קאמיטעט.

יאנעק האט מיר אויך געגעבן א בריוול צו בערענשטיינען, דעם סעקרעטאר און פארוואלטער פונעם בונדישן פארטייקלוב אויפן נאמען פון דעם יונג-פארשטאר-בענעם בונדישן פירער בראניסלאוו גראסער, אז ער זאל מיר ארויסגעבן אן איינטריט-קארטע אין גראסער-קלוב.

איך האב יאנעקן מיטגעטיילט, אז כ'האב געוויסע דאקומענטן פארן שטאב פון ס.ד.ק.פ.ל. און אים געבעטן מיד צו פארבינדן מיט וועמען פון די פירערס פון דער דאזיקער פארטיי. יאנעק האט מיר צוגעזאגט דעם ענין ווי צום שנעלסטן צו דער-ליידיקן.

נאכן פארענדיקן דעם שמועס האט יאנעק זיך מיט מיר באשטעלט ווידער צו טרעפן זונטיק פאר מיטאג אין דער דירה פון א געמיינזאמער באקאנטער.

אויפן דריטן טאג

דעם ערשטן שבת נאך מיין קומען קיין וואַרשע האָב איך פאַרבראַכט אינעם ייִדישן מעטאַל-פאַראַיך, באַזוכט אַ רייע זיצונגען פון פּאָך-קאַמיסיעס, בייגעווען אויף די פאַרזאַמלונגען, וואָס זענען אין דעם טאָג פאַרגעקומען אין לאַקאַל פון פאַראַיך און זיך באַטייליקט אין דער באַראַטונג פון דער בונדישער פאַרטיי-גרופע אין מעטאַל-פאַראַיך. איך האָב זיך צוגעהערט צו די פאַרשיידענע רעדנערס אויף די זיצונגען און פאַרזאַמלונגען, געשטעלט פּראָגעס און געזוכט וואָס מער אינאָן פאַרמאַציעס, וואָס זאָלן מיר צו נוצן קומען אין מיין ווייטערדיקער טעטיקייט.

אין אָונט בין איך מיט אַבע פּלוגן אַוועק אין גראַסער-קלוב. בערענשטיין האָט מיר געגעבן אַ געהעריקע איינטריט-לעגיטימאַציע און מיר, אַבע און איך, זענען דורך אַ זייטיקער טיר אומבאַמערקט אַריין אין גרויסן פאַרזאַמלונג-זאַל פונעם גראַסער-קלוב.

ווען מיר זענען אַריין אין זאַל, האָט ד"ר אַנאָ ברוידע. אַן אַלטע מיר גוט באַקאַנטע בונדישע סימפּאַטיקערין, געהאַלטן אין מיטן רעדן. איר טעמע איז געווען, דוכט זיך, וועגן סאָציאַלער מעדיצין. דער זאַל איז געווען שוואַך באַזעצט. נאָכן רעפּעראַט האָב איך גענומען אַ וואַרט און אויסגענוצט געוויסע שפּאַלטן פון ד"ר ברוידעס רעפּעראַט און אַריינגעשטופּט דאָרט מיין רעוואָלוציאַנערן באַגאַוש.

אינעם גראַסער-קלוב איז געווען איינגעפירט דער מאָדוס פון אומבאַגרענעצט-טער צייט פאַר דיסקוסיעס. אין פּאַל ווען מען איז מיט אַ טעמע נישט פאַרטיק געוואָרן אין איין אָונט, פּלעגט געמאַכט ווערן אַ פאַרזעצונג. ביז די צאָל רעדנערס האָבן זיך אויסגעשעפּט. דאָס איז געווען אַ גוטער איינפיר, דאָס האָט געגעבן די מעגלעכקייט אַז אַ טעמע זאָל אַלזייטיק באַהאַנדלט ווערן.

גערעדט האָב איך אַ 25 מינוט. אַ שמועה איז מסתמא דערגאַנגען צו די, וואָס האָבן זיך געפונען מחוץ פונעם פאַרזאַמלונג-זאַל, אַז איך געפין זיך צוריק אין וואַרשע און אַפּאַניר דעם רעפּערענט. דער זאַל איז אין עטלעכע מינוט ממש איבער-געפאַקט געוואָרן. ווען איך האָב געענדיקט, איז מיר געמאַכט געוואָרן אַ האַרציקע אַוואַציע. עמעצער פון די צוהערערס האָט געעפנט די פּולע באַלייכטונג פון זאַל און צו מיר האָבן זיך געשטרעקט הענט פון באַקאַנטע און אומבאַקאַנטע חברים. די רעפּערענטיין, אַ זייער קלוגער מענטש, האָט בחיפזון פאַרענדיקט איר שלוסוואַרט און געגעבן אַ מעגלעכקייט דעם פאַרזאַמלטן עולם זיך מיט מיר צו באַגריסן.

ווען אַבע פּלוג און איך, באַגלייט פון אַ גרעסערע גרופע חברים, האָבן פאַרלאָזן דעם זאַל און מיר זענען אַרויסגעקומען אין קאַרידאָר, איז פון קאַנצעלאַריע-צימער צו אונדו דערגאַנגען דאָס קול פון בערענשטיינען, דעם סעקרעטאַר פונעם גראַסער-קלוב: „דאָס פעוול האָט צוגעקריגן אַ גרויס מויל“.

איך בין געבליבן שטיין, ווי אַ דובינע וואַלט מיר אַ זעץ געטאָן איבערן קאַפּ.

אָבע האָט זיך שנעל אַריענטירט צו וואָס פֿאַר אַ סקאַנדאַל ס'קען דערגיין און מיט פֿון מיך אַראָפּגעשלעפּט פֿון די שטיגן. אין מיין מוח האָט אַ האַמער אומאויפהערלעך געקלאַפּט די ווערטער „דאָס פּעזול, דאָס פּעזול“...

א דיאלאג

זונטיק פֿאַר מיטאַג, דעם פּערטן טאָג פֿון מיין צוריקקער פֿון בערלין קיין וואָר-שע, האָב איך געהאַט מיין צווייטע באַגעגעניש מיט יאַנעק-יאַנקעלעוויטשן. דער צונויפטרעף איז שוין געווען פֿון אַן אַנדער כאַראַקטער. ס'איז נישט געווען מער דער אינטים-אידילישער שמועס צווישן אַן עלטערן און אַ יינגערן חבר, וועלכע האָבן זיך נישט געזען אַ לענגערע צייט, נאָר אַ שאַרפּער און הייסער פּאַליטישער דיספּוט.

יאַנעק-יאַנקעלעוויטש איז געווען שוין אינפֿאַרמירט וועגן פּאַרלויף פּונעם פּריערדיקן אָונט. ער האָט אין דעם פּרימאַרגן געהאַט אַ רוטינע פּאַרטיישע געשעפּט-באַראַטונג מיט אַ רייע חברים און זיי האָבן אים דערציילט וועגן אַלעם, וואָס ס'איז אין דעם פּאַרגאַנגענעם אָונט פּאַרגעקומען.

דעם צווייטן שמועס האָב איך אָנגעהויבן מיט אַן אַרטילעריע-באַראַזש פֿון באַשולדיקונגען און פּאַרוורפֿן. כ'האָב באַשולדיקט דעם וואַרשעווער פּאַרטיי-קאַמיטעט פֿון בונד אין נאַכלעסיקייט, אַז נישט דער קאַמיטעט פירט מיט דער באַוועגונג, נאָר די באַוועגונג פירט אים, אַז עפעס איז פּויל אין דער וואַרשעווער פּאַרטיי-אַנפירונג, אויב אַ בערענשטיין, וועלכער האַלט דאָס שמן-זית פֿון בונד אין וואַרשע, די מיטגלידער פּונעם פּאַרטייקלוב, פֿאַר פּעזול, קען שטיין בראַש פֿון אַזאַ וויכטיקער פּאַרטיי-אינסטיטוציע, ווי ס'איז דער גראַסער-קלוב. כ'האָב אויך יאַנעקן נישט געשאַנעוועט.

יאַנעק-יאַנקעלעוויטש איז די גאַנצע צייט פֿון מיין רעדן געזעסן רויק און נישט רעאַגירט אויף מיין שטורמישן אַטאַק. ווען כ'האָב זיך אַ ביסל באַרויקט און גע-ענדיקט רעדן, האָט ער מיט ענגלישער פּלעגמע אַ זאָג געטאָן: „אַז מען קען נישט אַריבער, מוז מען אַרונטער“.

מיד האָבן זיינע ווערטער אויפגעקאַכט: „וואָס הייסט דאָס? — האָב איך געשריגן — איז שוין דער וואַרשעווער קאַמיטעט פֿון בונד דערגאַנגען צו אַ מדרגה, אַז יעדער בערענשטיין איז א י ב ע ר אים, און די וואַרשעווער פּאַרטיי-אַרגאַניזאַציע מוז זיין אַרונטער?!“.

אין מיין טאַקטלאַזיקייט האָב איך געשטורעמט קעגן יאַנעקן:
„דו וועסט נאָך דערלעבן צו האָבן אַן אויפשטאַנד אין אייגענעם פּאַרטייקלוב.“

דו האָסט, זעט אויס, פאַרגעסן דעם בונט און פאַגראָם פון די פרויען־קאָנסומענטן אין דער בונדישער אַרבעטער־קינד, וואָס איז אויסגעבראַכן צוליב דער אויפפירונג פון דער פאַרוואַלטערין. וויפל האַרצווייטיק, בזיון, און טרערן האָט דער פרויען־בונט געקאָסט יעדן איינעם פון אונדז. איך דאַרף דיר נישט דערציילן פאַר וואָס און וויפל מי ס'האָט געקאָסט דאָס לאָזן מאַניע מייעראַוויטש ווי פאַרוואַלטערין, און וואָס פאַר אַ פרייז דער בונד האָט דערפאַר שיר נישט באַצאָלט אויף דער גרויסער פאַרזאַמלונג פון די דעלעגאַטן פון די פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען. איך קען דיר פאַרזיכערן, אַז אויב די מיטגלידער פונעם גראַסער־קלוב וועלן בערענשטיינען אַננעמען ביים קאַרק און אַראַפּשליידערן פון אַלע שטיגן, וועל איך קיין קרעכץ נישט געבן און וועל אים נאָך שיקן די ברכה פון אַ שיינער ריינער כּפּרה. וואָס דעם בונד וועט אַזאָ געשיכטע קאָסטן — איז שוין אַן אַנדער ענין.

יאַנעק־יאַנקעלעוויטש האָט מיט פּעס איבערגעשלאָגן מיין רעדן און אַ געשריי געטאָן:

„וועץ זיך אַוועק, צעפלאַשעטער זשערעבאַק, און הער אויס רוזיק און מיט קאַפּ, וואָס איך וועל דיר דערציילן. דאָס, וואָס איך וועל דיר זאָגן, נעם דיר גוט אין קאַפּ אַריין, אין קעגנפאַל וועסטו פּרינער אַדער שפּעטער ברעכן האַלדז־אוי־נאַקן. פאַרגעס וועגן דעם, וואָס ס'איז געווען מיט דריי יאָר צוריק, ס'האַבן זיך געביטן די באַדינ־גונגען, די אַרבעטס־מעטאָדן און די אינערלעכע פאַרטיי־פאַרעהלעטענישן. דו וועסט מער נישט קענען שפּילן די ראַלע פון אַ בן־זקונימל. נישט די צייט, נישט דאָס געדולד, און נישט די פאַרטיי־באַדערפענישן וועלן דאָס דערלויבן. קיין לערער פון דיין גרויס און שניט דאַרף דער וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד נישט האָבן. וואָס מיר דאַרפן איז טוערס, גוטע טוערס. איך האָב זיך געקליבן צו האָבן מיט דיר אַ שמועס אויף אַ מער רוזיקן אופן. דיין אַטאַקע קעגן וואַרשעווער קאַמיטעט און קעגן מיר צווינגט מיך שוין איצט מיט דיר גרינטלעך זיך דורכצורעדן.

און איצט הער, הער זיך גוט צו, אַבער גוט!

דער בונד איז אין די לעצטע דריי יאָר שטאַרק אויסגעוואַקסן. זיין ווירקונג צווישן די ייִדישע אַרבעטער גרייכט איבער דער לענג און איבער דער ברייט פון די דייטשישע און עסטרייכישע אַקופאַציעס. אין פּמעט אַלע שטעט און שטעטלעך אין פּוילן געפינען זיך בונדישע פאַרטיי־אַרגאַניזאַציעס. מיר פאַרמאָגן אַ צאָלרייכע און אַ גוט־פונקציאָנירנדיקע יוגנט־אַרגאַניזאַציע „צוקונפּט“. אין דער ייִדישער פראַפּ־באַוועגונג זענען מיר די באַלעבאַטיים. אין פּאַל די ייִדישע פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען וועלן צענטראַליזירט ווערן, וואָס מיר האָבן ביז איצט נאָך נישט באַוויזן צו דערגרייכן, וועט דער בונד זיך געפינען בראַש פון די צענטראַלעס. מיר האָבן אויסגעבויט אַ געץ פון ווירטשאַפּט־אינסטיטוציעס, קולטור־פאַראיינען און פאַרטיי־קלובן. די, לעבענס־פראַגען זענען דער איינציקער פּעריאָדיש־סאַציאַליסטישער אַרגאַן אין ייִדיש מיט אַ באַדייטנדיקן קרייז ליענערס און מיט אַ גרויסער השפּעה

אויך אויסער די ראַמען פון דער פּאַרטיי. אין וואַרשע איז דער בונד דער מושל אויף דער ייִדישער אַרבעטער-גאַס.

אויך אונדזערע קעגנערס זענען אין די לעצטע עטלעכע יאָרן אויסגעוואַקסן. אַבער אַלע קעגנערס צוזאַמען זענען נאָך נישט דערגאַנגען צו אַ מדרגה, וואָס זאָל ערנסט באַדראָען די העגעמאָניע פון בונד אויף וועלכן ס'איז געביט פון דער ייִדישער אַרבעטער-באַוועגונג.

אויסגעוואַקסן זענען אין אַ געוויסער מאָס די פּוועלי-ציון. די פ.צ. האָבן אַן איינפלוס אין לאַדזש, לאַדזשער ראיאָן, ראַדאָם, זאַגלעמביע. אין קעלץ און אין קעלצער ראיאָן האָבן די פּוועלי-ציון אונדז דיסטאַנטירט. אין וואַרשע פאַרמאַגן די פ.צ. דעם קעלנער-פאַראייק, וואָס זיי האָבן געהאַט אונטער זייער השפּעה נאָך אין די צאָרישע צייטן, און שפּליטערס פון פּאַכן פון די גרויסע איינהייטלעכע בראַנזשע-פאַראייגען. אַריינגעריסן האָבן זיך די פּוועלי-ציון אין געביט פון די האַנדלס-אַנגע-שטעלטע און געשאַפן אַ סעפּעראַטן פאַראייק פון געוויסע עלעמענטן פון האַנדלס-אַנגעשטעלטע אין די ייִדישע גאַסן. זיי האָבן אַ געוויסן דערפאַלג אויף דעם דאָזיקן געביט צוליב דער אַסימילאַטאָרישער פּאָליטיק פון דער, סטאַוואַשישעניע, וואָס געפינט זיך אונטער דער פּאָליטישער אַנפירונג פון ס.ד.ק.פ.ל.

דער וווקס פון די פּוועלי-ציון איז פאַרבונדן מיטן וווקס פונעם ציוניזם בכלל. וועט זיך דעם בונד איינגעבן אַפּצושטעלן די ווירקונג פון ציוניזם, וועט במילא אויך פאַלן דער איינפלוס פון די פּוועלי-ציון אפילו אין די ערטער ווו זיי האָבן געקריגן אַ שטיקל השפּעה.

די ס.ס. פאַרמאַגן אין וואַרשע דעם פאַראייק פון די פליישער-אַרבעטער, און נאָך קלענערע שפּליטערס ווי די פּוועלי-ציון אין די באַזונדערע פּאַכן. אין לאַנד האָבן זיי אַ געוויסן איינפלוס אין טשענסטאַכאָו. נאָך דער ס.ס. קאָן מען זאָגן רבּנן-קדיש.

ס.ד.ק.פ.ל., וואָס האָט געירשנט דעם ייִדישן סעקטאָר פון פ.פ.ס.ל-לעוויצע, איז נומעריש קלענער ווי ס'איז געווען דער ייִדישער סעקטאָר פון פ.פ.ס.ל-לעוויצע פאַרן אויסבראָך פון דער מלחמה.

צום באַדויערן האָט זיך דער ייִדישער ס.ד.ק.פ.ל.-גרופּע איינגעגעבן צו באַ-הערשן דעם פאַראייק פון די טאַבאַק-אַרבעטער, מיט דער גרויסער טאַבאַק-פאַבריק פון פּאָליאַקעוויטש. אין גאַנג פון דיין ווייטערדיקער אַרבעט וועט דיר נאָך אויס-קומען זיך צו פאַרנעמען מיטן פאַרלוסט פונעם טאַבאַק-פאַראייק און צו מאַכן די געהעריקע אויספירונגען, פאַר וואָס מיר האָבן לעצטנס דעם פאַראייק פאַרלוירן. די לערע פונעם טאַבאַק-פאַראייק וועט דיר גוט צו נוצן קומען.

הגם ס.ד.ק.פ.ל. איז אין דעם איצטיקן מאַמענט נישט קיין גרויסע געפאַר פאַרן בונד, צוליב איר אַסימילאַטאָרישער איינשטעלונג אין דער ייִדן-פּראָגע, איז זי אַבער אַ פּאַטענציעלע געפאַר. די עסדעקעס שפּילן אויף דער דוסקע פון דער

אקטאבער-רעוואלוציע. רעקלאמירנדיק זיך — וואָס שייך דער פּוילישער אַרבעטער-
גאַס — אויך מיט רעכט — ווי די איינציקע, וואָס טראָגט די פּאַן פּון סאַציאַלער
רעוואַלוציע אין פּוילן, און ווי דער עקספּאַנענט פּון דער אַקטאָבער-רעוואַלוציע אין
רוסלאַנד.

אויב דער בונד וועט נישט פּעיק זיין איבערצוצייגן די ייִדישע אַרבעטער,
אַז אין דער ייִדישער סביבה איז אונדזער פּאַרטיי דער איינציקער רעאַלער כּוח,
וואָס איז באַרופן און פּעיק צו פּאַרווירקלעכן די סאַציאַלע און נאַציאָנאַלע באַ-
פּריינג פּון די ייִדישע אַרבעטער-מאַסן — דאַן איז ווירקלעך פּאַראַן די געפּאַר
פּון אַ וואַקסנדיקער השפּעה פּון ס.ד.ק.פּ.ל. אין דער ייִדישער אַרבעטער-סביבה.
די געפּאַר וועט נאָך גרעסער ווערן ווען ס.ד.ק.פּ.ל. וועט זיך פּאַראַייניקן מיט פּ.פּ.ס.-
לעוויצע אין אַן איינהייטלעכער רעוואַלוציאָנערער-סאַציאַליסטישער פּאַרטיי, וועגן
וואָס ס'קומען שוין פּאַר גאַנץ אינטענסיווע פּאַרהאַנדלונגען.

דאָס, וואָס איך האָב דיר איצט, הערשט, דערציילט, איז די ליכטיקע זייט פּון
אונדזער פּאַרטיי-לעבן. פּאַראַן אַבער אויך אַ שאַטנדיקע זייט. און וועגן דעם טאַקע
ווייל איך בעיקר מיט דיר רעדן.

און יאַנקע-יאַנקעלעוויטש האָט ממשיך געווען :

„די אַנטוויקלונג פּון בונד אין די לעצטע דריי יאָר איז פּאַרגעקומען אויף
אַ נישט גלייכמאַסיקן אופן. אין דער צייט ווען די פּאַליטישע השפּעה פּון בונד
און דער אַרגאַניזאַציאָנעלער וואַקס אויף די פּאַרשיידענע געביטן פּונעם ייִדישן
אַרבעטער-לעבן איז געגאַנגען מיט אַ ראַשיקן טעמפּאַ, האָט דער וואַקס פּון קאַדרען
נישט מיטגעמאַכט דעם שווינג. דער וואַקס פּון קאַדרען, קוואַליטאַטיוו און קוואַנטי-
טאַטיוו, איז אין פּראָפּאָרציע שטאַרק הינטערשטעליק לגבי די אַרגאַניזאַציאָנעלע
באַדערפענישן. אויף אַלע שטופּעס פּון אונדזער באַוועגונג, פּון אַן איינפּאַכער פּאַך-
קאַמיסיע ביז צום צענטראַל-קאַמיטעט פּון בונד, פּילט זיך דער מאַנגל פּון מענטשן
— אַ מאַנגל אין צאָל און אין קוואַליטעט.

זיכער איז אַ פּאַרגעניגן פעסטצושטעלן, אַז מיר פּאַרמאַגן אין וואַרשע אַ צאָל-
רייכן שיינעם און אַרבעטס-פּעיקן אַקטיוו. אַ לאַקאַל, אין וועלכן ס'קענען אַריין אַ צוויי
טויזנט מענטשן וועט זיין צו קליין אַריינצונעמען אונדזער וואַרשעווער אַקטיוו
פּון פּאַרטייערס, סימפּאַטיקערס און אומפּאַרטייִשע שטיצערס פּון בונד.

אַוודאי ווערט דאָס האַרץ אַנגעפּילט מיט פּרייד, ווען מען קוקט זיך צו צום
לעבן און צו דער אַרבעט פּון אונדזערע פּאַרשיידענע אינסטיטוציעס, און ספּעציעל
— פּון די פּראָפּעסיאָנעלע פּאַראַיינען, וואָס שפּרודלען מיט אַקטיווקייט און אין
וועלכע ס'איז אויפּגעוואַדעוועט געוואָרן אַ צאָלרייכער אַקטיוו פּון עלטערע און
ייִנגערע פּאַראַייך און פּאַכטוערס, צווישן זיי — אויך אַ צאָל פּרויען.

נעם, למשל, דעם נאָדל-פּאַראַייך. דו געדענקסט דאָך די צרות, וואָס מיר האָבן
געהאַט ביים שאַפּן דעם דאָזיקן פּאַראַייך. מרדכי פּייגמאַן איז געווען דער איינציקער.

וואס האט געהאט א ביסל דערפארונג אין פראפארבעט. ווען דו וועסט היינט ארויפ־
קומען אין נאָדל-פאראיין, וועסטו טרעפן אַ חברה פון גוטע און פעיקע טוערס,
וועלכע קענען פארשטעקן מרדכי שניידערן אין די פראפ. טעטיקייטן: מנחם ראָזענ-
בוים, ראובן צוקערמאַן, זלמן ווילאַנד, שמעון, און נאָך אַ צאל אַנדערע זענען
אַ געווינס פאַר אַ פראפ. אַרגאַניזאַציע. ווי ס'זעט אויס, קוואַליטאַטיוו און קוואַנטי-
טאַטיוו, דער איצטיקער צוזאַמענשטעל פון דער פאַרוואַלטונג און דער אַקטיוו פון
דיין אייגענעם מעטאַל-פאַראיין — דאַרף איך דיר שוין נישט דערציילן. און אזוי
איז אין אַלע פאַראיינען און אין די אַנדערע אינסטיטוציעס. די וועלכע זענען
געשטאַנען ביים וויגעלע פונעם אויפבויע פון אונדזער באַוועגונג נאָכן אַריינקום פון
די דייטשן קיין וואַרשע. קענען באמת שטאַלץ זיין מיט די רעזולטאַטן.

דאָס ענדערט, ליידער, נישט דעם פאַקט, אַז אַנטשפּרעכענדיק צו די אַרגאַני-
זאַציאָנעלע אויפגאַבעס פעלן טוערס. וווּ דו וועסט זיך נאָר ווענדן, און אויף וועלכן
געביט ס'וועט דיר אויסקומען צו זיין טעטיק, וועסטו הערן דעם זעלבן געשריי:
ס'פעלן מענטשן צו דער אַרבעט. דאָס איז חל אױף אַן איינפאַכער פאַך-קאַמיסיע,
און דאָס איז חל אַפילו אויפן צענטראַל-קאַמיטעט פון דער פאַרטיי.

אַבער גאָר שטאַרק איז דער מאַנגל פון טוערס אין דער דירעקטער פאַרטיי-
אַרבעט און אויפן געביט פון אונדזער קולטור-טעטיקייט. אויף די געביטן האָט די
פאַרטיי צו פאַרזיכענען אַ קנאַפן דערפאַלג אין צוקריגן פרישע טוערס.

נעם ווי אַ ביישפּיל דעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאַמיטעט. דער צוזאַמענשטעל
פון קאַמיטעט, סיי פריער, פאַר די אַרעסטן, און סיי איצט, באַשטייט פון חברים,
וועלכע זענען, ווער לענגער ווער קירצער, געווען פאַרבונדן מיט דער בונדישער
פאַרטיי-אַרבעט אין די צייטן פונעם צאַריזם. די איינציקע דריי מיטגלידער פונעם
פאַרטיי-קאַמיטעט, וועלכע מען קען פאַררעכענען פאַר פריש-דערוואַרבענע, אַזעלכע
וואָס מיר רופן, מלחמה-בונדיסטן, זענען אַבע פלוג, סאַניע טשעמעלינסקאָ און
עמנואל נאַוואַגראַדסקי. די ערשטע צוויי וועלן דיר די אויגן אויסדראַפּען, אויב דו
וועסט זיי זאָגן אַז זיי זענען מלחמה-בונדיסטן. אַבע און סאַניע דערקלערן, אַז זיי
זענען געווען פאַרבונדן מיט דער פאַרטיי-אַרבעט נאָך לאַנג פאַרן אויסבראַך פון
דער מלחמה. דער איינציקער וועגן וועמען מען קען אויף זיכער זאָגן, אַז די פאַרטיי
האַט אים געוונען ערשט נאָכן אַריינקום פון די דייטשן קיין וואַרשע, איז עמנואל
נאַוואַגראַדסקי.

כאַטש דער חבר עמנואל נאַוואַגראַדסקי איז פאַר דער מלחמה געווען אַ רעכטער
מענשעוויק און אַן אַנטי-בונדיסט, איז ער היינט אַ גוטער בונדאָויעץ. ווען עמנואל
האַט אַנגעהויבן אַרבעטן ווי סעקרעטאַר ביי די בעקערס, האָבן מיר אים גוט געקוקט
אויף די פינגער. אַבער אין פאַרלויה פון זיין אַרבעט איז פאַרשווונדן יעדער ספק
און יעדער חשד. עמנואל נאַוואַגראַדסקי איז אַ גוטער פאַרטיי-טוער, אַ גוטער מאַסן-
רעדנער מיט אַ חוש פאַר פּאָליטישע און אַרגאַניזאַציאָנעלע ענינים און פאַר פראַק-

טישער ארבעט. ער איז א געווינס פאר דער פארטיי און פארן ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט, און האט פשוט פארדינט זיין אַנפירנדיקע פאזיציע אין דער ווארשעווער פארטיי-ארגאניזאציע.

אַז כ'האָב דיר שוין, הערשלי, דערציילט ווער און וואָס ס'איז דער חבר עמנואל גאָוואַגראַדסקי, וועל איך דיר לשם אינפארמאציע אויך דערציילן, אַז מעדעם האָט דעם דאָזיקן חבר פיינט, ווי אַ פּרומער ייד האָט פיינט חזיר.

דו געדענקסט מסתמא, אַז צווישן מעדעמען און יוזעפן איז נישט געווען קיין שלום-בית. פאַר וואָס מעדעם האָט געהאַט אַ נישט פריינדלעכע באַציונג צום אַלטן, און וואָס ס'איז צווישן זיי אַ מאָל פאַרגעקומען — וועלן מיר איבערלאָזן פאַר דער געשיכטע. מעדעמס נעגאַטיווע באַציונג צו יוזעפן ווי פאַרטייפירער האָט זיך פילפאַך פאַרשטאַרקט זינט דער וואַל-קאַמפאַניע צום וואַרשעווער שטאַטראַט. ווי דו ווייסט, איז מעדעם געווען אַ שאַרפער קעגנער פון שליסן אַ בלאַק און גיין אויף איין וואַלליסטע מיט פ.פ.ס.לעוויצע. אָבער אין אַלע די יאָרן, וואָס איך האָב געאַרבעט מיט מעדעמען און יוזעפן, איז נישט געווען קיין איין פאַל מעדעם זאָל עפנטלעך יוזעפן פונגע-בכבוד זיין. דאָקעגן איז די באַציונג פון מעדעמען צו עמנואל גאָוואַג-גרודסקין אַן אָפן פיינטלעכע און אַן אָפן פאַראַכטנדיקע. קענסט זיך, הערשלי, פאַרשטעלן מעדעם זאָל לגבי אַ פאַרטיי-חבר זיך באַנוצן מיט אַזעלכע עפישטען ווי: נפש, דאָס רויטע הענדל, דער זשוליק, דער בונדישער ממזר אדג"ל? אַזעלכע עפישטען זשענירט זיך נישט חבר מעדעם צו באַנוצן אין באַצוג צום חבר עמנואל גאָוואַגראַדסקי."

"איז דאָס אפשר דערפאַר, וואָס דער חבר עמנואל איז אַ לינקער און אַ קעגנער פון חבר מעדעמס איינשטעלונגען צו די אַקטועלע ענינים?" — האָב איך אַ פּרעג געטאָן.

"גיין — איז געקומען אַ קאַטעגאָרישער ענטפער פון יאַנעקי-יאַנקעלעוויטשן — די באַציונג פון מעדעמען צו די לינקע איז אַ חברישע. קיינעם פון אונדז, נישט מאיר וואָסער, נישט יוסף באַסאַק, נישט אַבע פּלוג, נישט איך, און נישט קיינער פון די לינק-געשטימטע חברים, קענען זיך נישט באַקלאָגן אויף חבר מעדעמס אַ שלעכטער פאַרטיי-ישער אָדער פּערזענלעכער באַציונג. ווען אַוורעמל שטריקער האָט פון זיך שטעטל לאַשיץ זיך געהאַט אַראַפּגעכאַפט קיין וואַרשע אויף עטלעכע טעג און זיך באַטייליקט אין אַ זיצונג פונעם פאַרטיי-קאַמיטעט, אויף וועלכער ער איז מיט דער גאַנצער פאַרע געפאַרן קעגן דעם מענשעוויזם פון פאַר דער מלחמה און קעגן דער ראַלע פון די מענשעוויקעס און פון רוסישן בונד אין באַצוג צו דער אַקטאַבער-רעוואַלוציע אין רוסלאַנד, און ער, אַוורעמל, האָט אין מעדעמס אַנוועזנדיקייט נישט געשאַנעוועט מעדעמס שטעלונגען אין דער פאַרטיי — האָט דאָס גאַרנישט געשטערט, אַז מעדעם זאָל צו זיך פאַרבעטן אַוורעמלען ווי אַ גאַסט און חבריש מיט אים פאַרברענגען און שפּעטער זאָגן וואַרעמע ווערטער אויף

אורעמלס אדרעס. די באציונגען פון חבר מעדעם צום חבר עמנואל נאָואַגרוֹדסקי איז אַן אויסנאַמלעכער פּאַל”.

”איז די באציונג פון חבר מעדעם צום חבר עמנואל נישט קיין פועל־יוצא פון מעדעמס סענסיוויטעט פאַר מאַראַלישע און עטישע אַספּעקטן : פאַרטיישע, געזעל־שאַפטלעכע, אָדער פּערווענלעכע ?” — האָב איך געפרעגט.
יאַנעק־יאַנקעלעוויטשעס ענטפער אויף מיין דירעקטער פּראָגע איז געווען אַ דיפּלאַמאַטיש־אויסמיידנדיקער :

”אין דער אַרבעט וועסטו זיך טרעפן מיט מעדעמען און מיט עמנואל און דו וועסט מאַכן דיינע אייגענע אויספירן. צו מיינע פּערווענלעכע בוועמפּריינד געהערט נישט עמנואל. ער איז אַבער, ווי כ’האַב דיר שוין געזאָגט, אַ גוטער פאַרטייטווער און אַ זייער נוצלעכער מענטש אין דער באַוועגונג, און דאָס באַשטימט מיין באַציונג צו אים. דער אינטערעס פון דער פאַרטיי און דער פאַרנעם און ווערט פון אַ חברס אַרבעט פאַר דער באַוועגונג — דאָס איז די מאַס, מיט וועלכער איך מעסט אַ פאַרטיי־חבר.

איך האָב דיר, הערשלי, גלייך ביים אָנהייב פון אונדזער שמועס געזאָגט — פּריער מיט פעס און איצטער זאָג איך עס דיר אויף אַ רויקן אופן: די פאַרהעלטענישן אין דער פאַרטיי האָבן זיך געענדערט. מיר זענען נישט מער דאָס פאַרמלחמהדיקע קלייזל, אין וועלכן חברים זענען געווען צווישן זיך פּערווענלעך געקניפט און געבונדן. מיר זענען זיינע אַ מאַסן־באַוועגונג, און דאָס האָט אַריינגעבראַכט ענדערונגען אויך אין אונדזער איבערלעך פאַרטיי־לעבן”.

איך האָב יאַנעק־יאַנקעלעוויטשן איבערגעשלאָגן זיין רעדן און אַ שטאָך געטאָן :
”דו רעדסט דאָך שוין באַלד ווי אַ דייטשישער געווערקשאַפט־באַנץ. און ווי עס זעט אויס פון דיינע רייד, יאַנעק, איז די פיינטלעכע באַציונג פון חבר מעדעם צו דעם דורך דיר אַזוי געלויבטן חבר עמנואל נאָואַגרוֹדסקי נישט באַזירט אויף קיין אידע־שע אָדער פּאָליטישע מאַטיוון. די אמתע סיבות און מאַטיוון פון מעדעמס האַנדלונג ווייס איך פאַרלויפיק נישט, וועל איך שוין בעסער שטעלן אויף מעדעמס קאַרט, אַ געפיל האָב איך, אַז מעדעם איז אין זיין אויסנאַמלעכער האַנדלונג לגבי דעם חבר עמנואל נישט אין גאַנצן אומגערעכט”.

יאַנעק־יאַנקעלעוויטש האָט אינגאַרירט מיין שטאָך, אַז ער רעדט שיר נישט ווי אַ דייטשישער געווערקשאַפט־באַנץ, און אויך נישט רעאַגירט אויף דעם, ווי איך פיל לגבי מעדעמס האַנדלונג אין באַצוג צו דעם פון אים געלויבטן חבר עמנואל — און פאַרגעזעצט זיין רעדן.

”בכיוון האָב איך דיר, הערשלי, גענויער דערציילט וועגן חבר עמנואל נאָואַג־גרוֹדסקי, פאַקטיש דער איינציקער געווינס פונעם וואַרשעווער קאַמיטעט אין די לעצטע יאָרן, צוליב צוויי טעמים : ערשטנס, ווען דו וועסט זיך טרעפן מיט עמנואלן ביי וויטערדיקער פאַרטיי־אַרבעט, זאָל ער נישט זיין פאַר דיר קיין פרעמדער.

צווייטנס. כדי דורך דעם ענין עמנואל דיר קלארער מאכן ווי שווער ס'איז די לאגע און די ארבעט פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט. מיר ווערן פשוט דערשטיקט מיט דער פארטיי-ארבעט צוליבן מאנגל פון פארלאזלעכע פארטיי-טוערס. אויך די לאגע אינעם צענטראל-קאמיטעט פון דער פארטיי איז נישט קיין צו גוטע. אויך דארט איז אַ מאנגל אין מענטשן, אין כמות און איכות.

דער אלגעמיינער יידישער ארבעטער-בונד פון פוילן, ליטע און רוסלאנד האָט קיין מאָל נישט געהאַט קיין גרויס מזל צו דער פויליש-יידישער אינטעליגענץ. די דאָזיקע אינטעליגענץ איז ענטוועדער אַסימילאַטאַריש, אָדער נאַציאָנאַליסטיש געשטימט. די אַסימילאַטאַריש-סאַציאַליסטישע עלעמענטן זענען געגאַנגען און גייען נאָך היינט אין די פוילישע סאַציאַליסטישע פאַרטייען און פאַרנעמען דאָרט אַ פּראָמינענטן פּלאַץ. אַזוי איז דאָס ביי פּ.פּ.ס.ל.עוויצע און נאָך מער ביי ס.ד.ק.פּ.ל., אַפילו ביי די פּראַקעס פאַרנעמט די יידיש-פוילישע אינטעליגענץ אַ גרויס אַרט. דער נאַציאָנאַליסטישער טייל פילט אויס די רייען פון די פל המינים ציוניסטישע גרופירונגען. טראָץ דער גרויסער השפעה פון י.ל. פּרץ אויף דער יידישער יוגנט אין פוילן, איז דער שיכט יידישיסטיש-געשטימטע אינטעליגענץ אַ גאַנץ דינער. דער העכערער קאָדער פון פירערס און וואַרטזאָגערס פון בונד האָט זיך רעקרירט פון ליטע און וויסרוסלאַנד מיט אַ צומיש פון אוקראַינע, אָבער נישט פון פוילן. דעם איינציקן פון אַ פאַרנעם פירער פון בונד, וועלכער האָט געשטאַמט פון פוילן, איז געווען דער יונג-פאַרשטאַרבענער בראַניסלאָו גראַסער. אויך די בונדישע אַרבעטער האָבן נישט געהאַט קיין מזל צום צענטראַל-קאָמיטעט פון זייער פאַרטיי. אַן אַרבעטער האָט זעלטן פאַרנומען אַן אַרט אין צ.ק. אָדער אויף די שפּאַלטן פון די בונדישע אויסגאַבעס.

נאָכן אויסבראָך פון דער מלחמה, ווען ס'איז געשאַפן געוואָרן דער פוילישער קאָמיטעט, האָט זיך איבערגעזחורט די זעלבע געשיכטע. פון די פינף מיטגלידער, וועלכע האָבן צוזאַמענגעשטעלט דעם קאָמיטעט: יוזעף, דער קליינער לאַזאַר עפ-שטיין, וויקטאָר שולמאַן, ראַניע (ראַזאַ לעוויט) און ודזשיסלאָו מושקאַט, איז בלויז דער לעצטער אַן אַפּשטאַמיקער פון פוילן. קיין איין אַרבעטער איז נישט אַריין אין צוזאַמענשטעל פונעם פוילישן קאָמיטעט.

ראַניע און לאַזאַר עפּשטיין האָבן פאַרלאָזט וואַרשע ווינטער 1914-1915. נאָך דער באַפרייונג איז מעדעם אַריין אין באַשטאַנד פון פוילישן קאָמיטעט, די פאַרטיי-קאַנפּערענץ אין לובלין האָט דעם זעלבן וואַרשעווער צוזאַמענשטעל מיט אַ צוגאַב פון חבר דוד מייער משנה-שם געווען אויף, צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד אין פוילן. פאַקטיש פאַרמאַגט אונדזער צ.ק. נישט מער ווי דריי חברים, וואָס זענען ראוי און מסוגל צו פאַרנעמען אַן אַרט אינעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד פון פוילן: מעדעם, יוזעף, און וויקטאָר שולמאַן.

חבר מעדעם איז די איינציקע אויטאָריטעטע פּערזענלעכקייט, וואָס די פאַרטיי

פארמאגט. מעדעם איז אן אלייטיק געבילדעטער מענטש. א געשולטער פאליטיקער מיט א פעסטן כאראקטער, מיט אויסגעשפראכענע אַנשויונגען און מיינונגען, ער ווייסט וואָס ער וויל און וויל וואָס ער ווייסט. מען קען זיין דער גרעסטער קעגנער פון מעדעם מיינונגען און איינשטעלונגען, די אַמאָליקע און איצטיקע, אַלגעמיינ־פאליטישע אָדער ספּעציפּיש־ייִדישע, אָבער דרד־ארץ פאַר מעדעמען מוז מען האָבן. מעדעםס מאַראַלישער איינפלוס אויף דער פאַרטיי, אויף דער פאַרטיי ווי אַ גאַנצע און אויף יעדן יחיד, אויפן פאַרטיי־טוער, ווי אויפן איינפאַכן פאַרטיי־מיטגליד, איז זייער אַ גרויסער.

מעדעמעס פּרעסטיוז גרייכט ווייט אַריבער די ראַמען פון אונדזער פאַרטיי־לעבן. מיט רעספּעקט באַצייט מען זיך צו אים אין די פּירנדיקע קרייזן פון אַנדערע סאָציאַליסטישע פאַרטייען און אין אַלע ספּערן פון דער ייִדישער געזעלשאַפט. אין פּוילן איז מעדעם היינט דער גרעסטער אַראַטאַר אין ייִדיש. זיינע רעדעס זענען אַ סך־דבר. געדענקסט מעדעםס ערשטן עפּנטלעכן אַרויסטריט מיט דריי יאָר צוריק אין קאַמינסקיס טעאַטער אויף דער טעמע, די צוקונפט פון ייִדן און אַסי־מילאַציע' און זיין פּסדרדיקן פּרעגן וויקטאָר שולמאַנען, קאַק סקאַזאַט פאַ יעווריסי־קי? היינט פאַרמאָגט אונדזער מעדעם אַ רייכן און ווונדערלעכן אוצר פון ייִדישע ווערטער. און נישט איין פּראָפּעסיאָנעלער ייִדישער שרייבער מעג גיין זיך לערנען ביי מעדעמען רעדן און שרייבן ייִדיש. מעדעםס העברעיִשע ווערטלעך: אַ פּשיטא, מאַי קא משמע לך, קל־חומר און צענדלינגער אַנדערע פּינקלען מיט אַלע חנען פון זייער אידיאָמאַטישקייט.

מעדעםס זשורנאַליסטישע פעדער איז אַ ווונדערלעכע. זיין אַרטיקל, דאָס איז ציוניזם' איז אַ שעדעווער פון קעמפּערישן זשורנאַליזם. זיין אַרטיקל אין דער 'ליפּציגער פּאַלקסצייטונג' דער צענטראַל־אַרגאַן פון דער אומאַפהענגיקער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פאַרטיי אין דייטשלאַנד, שיידעמאַן, שיידעמאַן, וואָס גייען דיך די יודען אַן' האָט געמאַכט אַ גרויסן רושם אין די געזעלשאַפטלעכע ספּערן אין דייטש־לאַנד. זיינע אַרבעטן אין די דייטשישע זשורנאַלן האָבן אַ גרויסע ווירקונג אויף די ראַדיקאַלע און פּראָגרעסיווע קרייזן אין דייטשלאַנד.

אויך אין אויסלאַנד איז וולאָדימיר מעדעם די גרויסע פּערזענלעכקייט. ווען דער אַמעריקאַנער, פּאַלקסהילף־קאַמיטעט' האָט געשאַפן זיינס אַן עקספּאַזיטור פאַר קינדערהילף אין פּוילן, האָט ער מצד דעם בונד באַשטימט דעם חבר מעדעם. וואָס פאַר אַן אַרויספאַדערונגען ס'זענען געקומען פון רוסלאַנד נאָך דער מאַרץ־רעוואַלוציע — וויסטו גאַנץ גוט."

„און וואָס איז — האָב איך יאַנעק־יאַנקעלעוויטשן איבערגעשלאָגן — מיט מעדעםס מענשעוויזם און אַנטי־סאָוועטיזם? מיט זיין פּאַליטישער ראַלע אין אונדזער פאַרטיי און בנוגע דער קומענדיקער רעוואַלוציע אין פּוילן? דאָס רעכנסטו אויך פאַר מעלות? מיינסטו נישט, אַז טאַקע דערפאַר, וואָס מעדעם איז אַזאַ שטאַרקער

פאליטישער און אינטעלעקטועלער פוח, וועלכער האָט נישט צו זיך קיין גלייכן אין דער פּאַרטיי, איז נייטיק אַ קאַלעקטיוו אַרגאַניזירטער קאַמף קעגן מעדעמען? אפשר וועסטו איצט צוגעבן, אַז מיין פּראָפּאָזיציע צו שאַפן אַ פּראָ-באַלשעוויסטישע און פּראָ-סאָוועטישע אַפּאָזיציע, וואָס זאָל קלאַר און אָפּן זיך שטעלן אויף דער פּלאַט-פּאַרמע פון דער גאַנצער מאַכט דעם אַרבעטנדיקן פּאָלק דורך אַרבעטער-פּויערים-און סאָלדאַטן-ראַטן און דורך דער דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט, איז אַ נויטווענדי-קייט פאַר אונדזער פּאַרטיי, וואָס איז און דאַרף ווייטער זיין דער פּירער פונעם ייִדישן אַרבעטער-קלאַס אין פּוילן?"

„דו הייבסט, הערשלי, ווידער אָן מיט דיין אידעע-פּיקס פון אַן אַפּאָזיציע. מיר האָבן שוין וועגן דעם גערעדט און דו ווייסט די מאַטיוו פאַר וואָס איך און אַנדערע חברים זאָגן זיך איצט אַרויס קעגן דיינע פּלענער. ווי אַ צוגאַב וועל איך דיר געבן נאָך אַ מאַטיוו: אַן אַפּאָזיציע שוין איצט וועט מוזן אַרייננעמען אין איר באַגאַנזש דעם קאַמף קעגן מעדעמען ווי פּאַרטיי-פּירער און ווי הויפּט-רעדאַקטאָר פון די „לעבענס-פּראָגען“. אויף דעם וועלן אונדזערע לינקע פּאַרטיי-מיטגלידער נישט מסכים זיין.

דער בעסטער ביישפּיל פון דער באַציונג פון אונדזער לינקע חברים צו מעדע-מען איז פאַר מיר דער אַרויסטריט פון אַוורעמל שטריקער אויף דער זיצונג פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי-קאָמיטעט, וועגן וואָס כ'האָב דיר שוין פּרזער דערציילט. ווען איך וואָלט געווען אַ מאַלער, וואָלט איך אַוורעמלס אַרויסטריט געמאָלן אויף אַזאַ אופן: אין איין האַנט האָלט אַוורעמל אַ לאַנצע פון אַן אולאַנער, דעם שפּיץ געציילט דירעקט אין מעדעמס האַרץ, און די צווייטע האַנט האָלט ער אין אַ שטייפן מילי-טערישן סאַלוט פאַר מעדעמען.“

„נישט קיין שלעכטער סוזשעט פאַר אַ מאַלער. מעגסט אים לאָזן פּאַטענטירן? — האָב איך מיט איראַניע אַ זאָג געטאָן צו יאַנעק-יאַנקעלעוויטשן. „הער אויף בורטשען — האָט יאַנעק פּאַרגעזעצט זיין רעדן — אַן מליצה, אין איינפאַכע ווערטער דאַרף מען אַזוי זאָגן: דיסקוטירן, און אפילו שאַרף דיסקוט-טירן, מיט מעדעמען — דאָס יאָ. אַננעמען באַשלוסן פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי-קאָמיטעט, וואָס זענען מעדעמען נישט צום האַרצן — דאָס אויך. אָבער באַזייטיקן און אפילו רעדוצירן מעדעמס פּירנדיקע ראַלע, דערויף וועלן אפילו די סאַמע לינקסטע חברים איצט נישט מסכים זיין. וואָס די רעוואָלוציע אין פּוילן וועט דיקטירן — וועלן מיר דעמאָלט זען. פּאַרלויפיק איז מעדעם די איינציקע גרויסע פּערזענלעכקייט אין דער פּאַרטיי.

יוזעף איז אַ געבוירענער צ.ק.ניק. זיין אַרט אין צענטראַל-קאָמיטעט פון אונ-דזער פּאַרטיי איז נישט צוליב זיין פּאַרטיי-פּאַרגאַנגענהייט, כאַטש דער מאַמענט איז אויך אַ וויכטיקער, נאָר צוליב זיינע אייגנטימלעכע מעלות. יוזעף האָט אַ חוש פאַר פּאָליטישע פּראָבלעמען און גאָר ספּעציעל פאַר פּראָקטישע ענינים. ער איז

א גוטער פארטיי־אדמיניסטראטאָר, ער ווייסט, ווי אזוי צו פירן זיך אין אַ שווערער סיטואַציע און ער איז אויסגעצייכנט אין פאַרהאַנדלען מיט פאַרטיי־שע קעגנערס. איך אַרבעט צוזאַמען מיט יוזעפּן אַן ערך דריי יאָר. ס'איז פּמעט נישט געווען קיין טאָג כ'זאַל זיך מיט אים נישט באַגעגענען ביי דער אַרבעט. איך קען יוזעפּס חסרונות בעסער פון מעדעמען. איך קען אָבער אויך זיינע מעלות. דערפאַר בין איך נישט מספּים מיט מעדעמס נעגאַטיווער אָפּשאַצונג פון יוזעפּן ווי אַ פאַרטיי־פירער. קיין שום אָנפירונג פון אַ געזעלשאַפּטלעכער באַוועגונג קען זיך נישט באַגיין אָן אַזאַ טיפּ פירער און טוער, ווי ס'איז דער, אַלטער'. יוזעפּ וואַלט פאַרנומען אַן אַרט אין דער צענטראַלער אָנפירונג פון יעדער סאַציאַליסטישער פאַרטיי אין לאַנד. וועגן וויקטאָר שולמאַן דאַרף איך מיט דיר קיין סך נישט רעדן. פון אַלע אונדזערע פירנדיקע מענטשן ביסטו פּערזענלעך צום נאַענטסטן מיט וויקטאָרן. דו קענסט זיינע קוואַליפיקאַציעס. דו ווייסט אויך, אַז ער פאַרמאַגט אַ פיינעם באַגאַוז פון וויסן, יידישן און סאַציאַליסטישן. פאַקטיש איז וויקטאָר שולמאַן דער איינציקער מיטגליד פונעם צענטראַל־קאָמיטעט, וואָס באַזיצט אַ גרויס יידיש וויסן.

חוץ דעם איז וויקטאָר שולמאַן געבליבן דער זעלבער האַרציקער חבר, וואָס ער איז אַלע מאל געווען. פון וואַנען ס'נעמט זיך צום דאָזיקן געבראַטענעם ליטוואַק אַזאַ וואַרעמקייט צו אַלץ און צו אַלעמען — איז אַן ענין, מיט וועלכן נישט מיר וועלן זיך פאַרנעמען. אויב ס'וועט אַ מאל זיך יאָווען אַ היסטאָריקער, וועלכער וועט זיך באַשעפּטיקן מיט אונדזער בונדישער באַוועגונג און מיט אונדזערע פירערס און טוערס. וועט ער זיך מוזן אָפּשטעלן אויף וויקטאָרן ווי אויף אַן אייגנאַרטיקן טיפּ אין אונדזער היינצטייקער בונדישער באַוועגונג.

די צרה מיט שולמאַנען איז אָבער די, וואָס זינט די, לעבנס־פּראַגען איז געשאַפּן געוואָרן, האָט ער זיך פאַרקאַפּעט אין דער טעכנישער רעדאַקציע־אַרבעט און זייער זעלטן קען מען אים אַוועקשלעפּן פון דער דאָזיקער טעטיקייט צו טאָן אַן אַנדער פאַרטיי־אַרבעט.

דו ווייסט, הערשלי, ס'וואַלט פּדאי געווען צו מאַכן אַ פאַרגלייך פון דעם, וואָס ס'איז געמיינזאַם און אין וואָס ס'באַשטייט דער אונטערשייד צווישן יוזעפּן און וויקטאָרן, וואָס וואַלסטו וועגן דעם געזאַגט?

איך האָב געענטפּערט, אַז אויף איין פּוס וואַלט איך דאָס אַזוי פאַרמולירט : „יוזעפּ איז פּעיק צו געפינען אַן אויסוועג ווען אַ שווערע סיטואַציע איז אַ פאַקט, און ווייניקער פּעיק צו שאַפּן די באַדינגונגען, אַזאַ אַזאַ סיטואַציע זאָל נישט צור־שטאַנדקומען. דאַקעגן פאַר וויקטאָרן איז נישט גרינג צו געפינען אַן אויסוועג ווען ער באַגעגנט זיך מיט אַ שווערער סיטואַציע. דערפאַר איז ער אָבער פּעיק צו שאַפּן פאַרבאָדינגונגען פאַר אַן אַנקומענדיקער שווערער סיטואַציע. ווי אַ ביישפּיל קען דינען זיין איינפאַל מיט די שילדלעך, וואָס האָט געשפּילט אַזאַ גרויסע ראַלע אין דער אַקציע ביים אַרגאַניזירן די פּראַפּ־באַוועגונג נאָכן אַריינקום פון די דייטשן קיין וואַרשע.“

יאנעק-יאנקעלעוויטש האט מיר געמאכט קאמפלימענטן פאר מיין חוש פון אַבסערוואַציע און אַנאַליז, און איז צוריקגעגאַנגען צו זיין באַרירטער טעמע וועגן דער לאַגע פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד:

„ווי שוין געזאָגט זענען די דריי — מעדעם, יוזעף און שולמאַן — ראוי צו פאַרנעמען די פאַראַנטוואַרטלעכע אַמטן פון מיטגלידער פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד פון פּוילן. צום באַדויערן קען מען דאָס נישט זאָגן וועגן די אַנדערע מיטגלידער פון צ.ק.“

זדזשיסלאַוו מושקאַט איז נישט קיין פּאָליטיקער, נישט קיין שרייבער און נישט קיין אַרגאַניזאַטאָר. אין ייִדישע ענינים איז ער אַ גוי גמור, ער קען נישט רעדן קיין ייִדיש און קוים וואָס ער פאַרשטייט די ייִדישע שפּראַך. צווישן אונדז גערעדט, וויל גאָר מושקאַט נישט קענען דאָס ייִדישע לשון. ווען מען פאַרגלייכט די באַהאַונטקייט אין ייִדישע פּראָבלעמען און די דערפאַרונג פון אַרבעט אין דער ייִדישער אַרבעטער-סביבה פון אונדזער מושקאַט מיט אַזעלכע גויִשע-גויים ווי אַגראַדנישעק (קרוליקאַווסקי) אָדער גזשעך (קאַוואַלסקי). דאַרפן די אמתע גויים קריגן סמיכות אויף רבנות.

פערזענלעך איז מושקאַט אַן שום ספק איינער פון די סימפּאַטישסטע פיגורן אין אונדזער פּאַרטיי. אַ לענצנדיקער רעפּרעזענטאַנט פון דער גראַסער-גרופּע אין דער סטאַוואַשישעניע. ער איז בכוח צו זיין אַ גוטער אַמבאַסאַדאָר פון בונד אין די פאַרשיידענע קרייזן פון דער פּוילישער געזעלשאַפּט. ער איז אַבער לחלוטין נישט צוגעפּאַסט צו פאַרנעמען אַן אַרט אינעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד, צו זיין אַ פירער פונעם ייִדישן אַרבעטער-קלאַס.

דוד מייער איז אַ גרויע פיגור מיט קנאַפע פעיקייטן און אַן אַ ברעקל איניציאַל-טיוו. זיינע קוואַליפיקאַציעס זענען העכסטנס ווי פון אַ דורכשניטלעכן מיטגליד פון אַ שטאַטישן קאָמיטעט. דוד מייער איז איצט דער סעקרעטאַר פונעם צענטראַל-קאָמיטעט. זיין אַרבעט אין צ.ק. באַשטייט פון רוטינע קאַנצעלאַריע-אַרבעט, וואָס עס קען טאָן יעדעס ייִנגל אָדער מיידל מיט עלעמענטאַרער בילדונג. כּוועל נישט זאָגן, אַז דוד מייער ברענגט שאַדן, אַבער קיין נוצן דעם צענטראַל-קאָמיטעט פון אונדזער פּאַרטיי ברענגט ער אויך נישט.

אין דער ווירקלעכקייט איז דער צ.ק. מער אַ נאַמען ווי אַ פירנדיקע פּאַרטיי-אינסטאַנץ. ערשטנס, זענען די פּאָליטישע באַדינגונגען פון אַזאַ כאַראַקטער — צוויי אַקופּאַציעס, די דייַטשישע און די עסטרייכישע — וואָס מאַכן שווער אַ געהעריקע צענטראַליזירטע פּאַרטיי-אַנפירונג. צווייטנס, צוליב מאַנגל פון מענטשן און פון אַ געהעריקן צוזאַמענשטעל, איז דער צ.ק. נישט אין שטאַנד אַנצופירן מיט אַ צענטראַל-ליזירטער פּאַרטיי-אַרבעט.

פּאַקטיש לעבט יעדע פּאַרטיי-אַרגאַניזאַציע איר אייגן לעבן. צום גליק פאַר-מאַגט אונדזער פּאַרטיי אין די גרעסערע פּראָווינץ-צענטערס — לאָדזש, ראַדאָם,

לובלין, וולאצלאוועק, שעדלעך און אין אנדערע ערטער — גוט־ארגאניזירטע און גוט פונקציאנירנדיקע לאקאלע פארטיי־ארגאניזאציעס. די אַרטיקע קאָמיטעטן גיבן אַכטונג און ווען נייטיק — אויך הילף, די דערנעבן זיך געפינענדיקע קלענערע אַרגאניזאציעס.

די אמתע ראַלע פון אַ צענטראַלער פאַרטיי־אַנפירונג שפילט די לעבענס־פראַגען. דאָס איז פאַקטיש דער אַרגאַן, וואָס האַלט אונדזער פאַרטיי געבונדן אין אַן אידעישער, פּאָליטישער און אַרגאַניזאַציאָנעלער איינהייט. דער דאָזיקער צושטאַנד קען נישט בלייבן אויף ווייטער. ס'רוקן זיך אונטער גרויסע געשעענישן אין לאַנד. דער צ.ק. פון אונדזער פאַרטיי וועט דעריבער מוזן ווי צום שנעלסטן רעאָרגאַניזירט ווערן אין דער ברייט און ווי ווייט מעגלעך — אויך אין דער טיף.

פון וועמען? ווער זענען דאָס די חברים, וועלכע זאָלן מיט זיך פאַרשטעלן אַן אויסגעברייטערטן און אַ גוט־פונקציאָנירנדיקן צ.ק.?

דעם אמת געזאָגט, איז די פראַגע נישט גרינג צו פאַרענטפערן. נישט דער פּרעזעדיקער, פּוילישער קאָמיטעט און נישט דער אויף דער לובלינער פאַרטיי־קאַנפערענץ געוויילטער צענטראַל־קאָמיטעט האָבן געהאַט וועלכן ס'איז דערפאַלג אין די רייען פון דער אינטעליגענץ. אין פאַרלויף פון די לעצטע דריי יאָר האָט די וואַרשעווער פאַרטיי־אָרגאַניזאַציע געווונען קוים דריי טוערס פון די דאָזיקע רייען: עמנואל נאַוואָגרודסקי, ש. לאַנדינסקי און דעם דענטיסט יוסף ליפשיץ, וועלכער איז פּאָפּולער אונטער דעם נאָמען יאַשקע ליפשיץ.

ווער און וואָס ס'איז עמנואל נאַוואָגרודסקי האָב איך דיר שוין דערציילט. ש. לאַנדינסקי איז אַ געוועזענער פּוילי־ציוניסט, אַ פּאָעט, אַ געוועזענער מיטאַרבעטער אין דער ייִדיש־בירגערלעכער פרעסע. ער איז נישט קיין טיפּ פון קיין פּאָליטישן טוער. ער האָט זיך גוצלעך געמאַכט אין דער צייטונג און אין אונדזער קולטור־אַרבעט. זיין לידל געווידמעט די לעבענס־פראַגען:

לעבענס־פראַגען, שווערע פראַגן,
קומען מיר באַשיידן,
לאַמיר, חבר, דרייסטער וואָגן,
קאַמף באַפרייט פון ליידן —

איז געוואָרן אַ שלאַגער אין די פאַרטיי־רייען און האָט לאַנדינסקי געמאַכט אַ גוטן נאָמען צווישן די פאַרטיי־מיטגלידער איבערן לאַנד. אָבער זינט דער פּאָעט דוד איינהאַרן איז צוגעצויגן געוואָרן מיטצואַרבעטן אין די לעבענס־פראַגען, איז די מערכה פון לאַנדינסקי נישט קיין איבעריק גוטע. איינהאַרן ברענגט אים ממש די טריט. ער פאַרשרייט לאַנדינסקי פאַר אַ גראַפאַמאַן און לאַזט אים נישט אַרבעטן. מעדעם איז אין איינהאַרנען פשוט פאַרליבט סיי ווי אַ פּאָעט און סיי ווי אַ שרייבער

און ער גיט אים נאך די שמד. לאנג וועט זיך שוין לאַנדִינסקי ביי אונדז נישט האַלטן. יאָשקע ליפשיץ איז אַ געווינס פאַר דער פּאַרטיי. אַ טיפּישער דערצויגלינג פון דער פּרין-עפּאָכע, אַן אינטעליגענטער און קלוגער מענטש. האָט ער זיך שנעל אַקלימאַטיזירט אין אונדזער באַוועגונג. יאָשקע טוט זייער אַ גוטע אַרבעט ביי דער יוגנט, איז באַליבט ביי דער יוגנטלעכער חברה פון דער, צוקונפּט־אַרגאַניזאַציע און פּאַרנעמט אין איר אַן אַנפירנדיק אַרט. פּאַרטיישע פּיינשמעקער וואַרפן פאַר יאָשקע ליפשיץ, אַז ער איז געקומען צום בונד נישט צוליבן בונדס סאַציאַליזם, נאָר צוליב דעם ייִדיש־נאַציאָנאַלן עלעמענט פון בונד. מיר זענען דאָך נישט קיין משגיחים, וואָס זאָלן זיך פּאַרנעמען מיט בודק זיין יעדן איינעם, וועלכער קומט צו אונדזער באַוועגונג. צי ער האָט די אמתע תכלת אין זיינע ציצית.

מיר פּאַרמאַגן, אמת, אַ גרופע אינטעליגענץ וואָס איז צו אונדז געקומען מיט דער גרופע יוגנט נאָך זייער באַפּריינג אין 1915 פון דער לאַמזשער תּפּיסה, צווישן וועלכע ס'זענען פּאַראַן באַגאַבטע און פעיקע מענטשן. זיי קענען אָבער נישט פּאַר־רעכנט ווערן פאַר קיין ספּעציפּישן געווינס פון דער פּאַרטיי אין די לעצטע דריי יאָר, ווייל נאָך פּרייער, אין תּפּיסה, זענען זיי אונטער דער ווירקונג פונעם, זיידן'ן שאַפּיראַ און פונעם יוגנט־טוער שפּינאַק געוואָרן בונדיסטן. אַ דאַנק דער דאָזיקער גרופע איז אויפגעבויט געוואָרן די יוגנט־אַרגאַניזאַציע, צוקונפּט' און זיי זענען דאָרט פּאַרטאָן אין דער אַרבעט מיט לייב און לעבן. אין קעגנזאַץ צו דער פּאַרטיי האָט גראַד די, צוקונפּט' יאָ געוואונען אַ היפש ביסל יוגנטלעכע אינטעליגענץ: שילערס, סטודענטן, האַנדלס־אַנגעשטעלטע און אויך אַ צאָל אינטעליגענטע יוגנטלעכע אַר־בעטער. די פּאַרטיי וועט נאָך האַבן אַ סך נחת פון אונדזערע יוגנטלעכע חברים, אָבער דאָס איז דערווייל, צוקונפּט' — צוקונפּט־מוזיק.

אַ ביסל בעסער איז אויף דער פּראָווינץ. די פּראָווינצער אַרגאַניזאַציעס האַבן צוגעקריגן אַ צאָל אינטעליגענטע כּוחות, וועלכע שפּילן אַ ראָלע אין די אַרטיקע פּאַרטיי־טעטיקייטן. אָבער בדרך־כלל האַבן מיר ביז איצט נישט געהאַט קיין גרויס מזל צו דער ייִדיש־פּוילישער אינטעליגענץ.

נישט איין מאָל כאַפט מיך אַן אַ פּאַרדראָס און איך פּאַרגיין פשוט נישט די אַנדערע סאַציאַליסטישע פּאַרטייען, ספּעציעל דער ס.ד.ק.פ.ל., די שפּע פון אינטע־ליגענץ, בפרט פון ייִדישער אינטעליגענץ.

„אָבער ווער זענען דאָס פּאַרט דיינע קאַנדידאַטן פאַר נייע מיטגלידער פון צ.ק.?"
 „קודם כל — האָט יאַנעק־יאַנקעלעוויטש ממשיך געווען — וועט מען מוזן אַרייננעמען מענטשן פון דער פּראָווינץ. אין די פּראָווינצער אַרגאַניזאַציעס, ספּע־ציעל אין לאַדזש, געפּינען זיך חברים פונעם עלטערן און אויך פונעם ייִנגערן דור, וועלכע זענען באַרופן צו פּאַרנעמען אַן אַרט אין צ.ק. עטלעכע פון זיי וועט מען דאַרפן באַזעצן אין וואַרשע. אויך אַוורעמל שטריקער, אויב דאָס געזונט זיינס וועט נאָר דערלויבן, וועט מען דאַרפן נעמען אין השבון.

פון די ווארשעווער חברים זע איך פֿאַר יוזשעק ראַטנערן פון דער יוגנט. יוזשעק איז אַן אַלזייטיק פעיקער מענטש. מ'זעט אים מוזן צונעמען פון דער צוקונפֿט אַפילו מיט פּוּח. מאַניעק אַזשעך, זיבערט און מאיר וואַסער קומען אין חשבון".

„און, פֿאַרשטייט זיך, אויך דו" — האָב איך באַמערקט.

יאַנעק־יאַנקעלעוויטש האָט איגנאַריט מיין באַמערקונג און ווייטער גערעדט: „אין חשבון קומען אויך עטלעכע וואַרשעווער חברים: יוסף באַסאַק, עמנואל נאַוואַ-גרודסקי, אַברהם ראַטשפּאַן און הענעך זאַמאַשטשער. צום באַדויערן האָט יעדער פון די אויסגערעכנטע חברים אַ שטיקל סירכאַ.

יוסף באַסאַק איז אַ גוטער פֿאַרטיי־און פּראָפּ. טוער, אַ גוטער אַרגאַניזאַטאָר מיט אַ לאַגישן קאַפּ. אין באַנעמען פֿאַליטישע אַדער אַרגאַניזאַציאָנעלע ענינים איז ער זיכער בעסער, ווי ס'איז אַזאַ אינטעליגענט ווי דוד מיער. יוספּ אַרט אינעם וואַרשעווער פֿאַרטייקאַמיטעט און אין דער אַנפירונג פון דער וואַרשעווער ייִדישער פּראָפּ. באַוועגונג איז אַ געזיכערטער. אויף אַלע וואַל־פּאַרזאַמלונגען, פֿאַרטייִשע און פּראָפּאַראַיינישע, ווערט ער געוויילט מיט אַ באַדייטנדיקער מערהייט. די צרה איז, וואָס מען איז אים חושד אין נישט זיין ערלעך ווי פּאַרוואַלטער אין די ווירט־שאַפּט־אינסטיטוציעס. קיין קאַנקרעטע באַשולדיקונגען קעגן יוספּ האָט טאַקע נאָך קיינער נישט געמאַכט, אָבער מורמלערייען פון אַזאַ כאַראַקטער איז נישט קיין סמכּה צו פֿאַרנעמען אַן אַרט אין דער העכסטער אַנפירונג פון אונדזער פֿאַרטיי. עמנואל נאַוואַגרודסקי קאַנדידאַטור צום צ.ק. וועט באַגעגענען דעם גרעסטן ווידערשטאַנד מצד מעדעמען. אַזאַ סאַרט קאַמף אין דער פֿאַרטיי דאַרף פֿאַר יעדן פּרייז אויסגעמיטן ווערן.

אַברהם ראַטשפּאַן האָט זיך אין ראַדאַם אַרויסגעוויזן צו זיין אַן אויסגעצייכנטער טוער. ער פֿאַרמאַגט אויך אַ נישקשהדיק וויסן אין געזעלשאַפּטלעכע און אין ליטע־ראַרישע ענינים. צי זיין וויסן איז היפּשלעך סימולירט, ווי אַ רייע חברים מיינען, אַדער באַשטייט פון ווירקלעכע קענטענישן — איז נישט וויכטיק. די צרה איז, וואָס די באַשולדיקונגען פון בנימין וואַלקער קעגן אים זענען נישט דעפיניטיוו דערליידיקט געוואָרן, און אַ באַלאַסט פון אַזעלכע באַשולדיקונגען, אַפילו ווען ס'זאָל זיך אַרויסווייזן, אַז זיי זענען אַבסאָלוט נישט באַגרינדט, איז נישט קיין סגולה צו פֿאַרנעמען אַן אַרט אין צ.ק. פון דער פֿאַרטיי.

די געשיכטע הענעך זאַמאַשטשער איז דיר גוט באַקאַנט. די מלחמה־זאַווערונגע האָט הענעכן פֿאַרוואַרפּן אין זשעלעכאַוו און ער האָט דאַרט געטאַן, נישט אַפיציעל, אַ ווונדערלעך גוטע אַרבעט. איצט געפינט זיך הענעך אין זיין היימטאַט זאַמאַשטש און טוט דאַרט, ווידער נישט אַפיציעל, גוטע פֿאַרטיי־אַרבעט. ס'איז שוין אַריבער אַנדערהאַלבן יאָר נאָך דער מאַרץ־רעוואַלוציע אין רוסלאַנד. הונדערטער פּראָוואַ-קאַטאַרן זענען דעמאָסטרירט געוואָרן. דערונטער אויך אונדזער אייגענער נאַכעמאַן.

די עוולה וואס איז באגאנגען געווארן קעגן הענעכן, דאס באשולדיקן אים אין פראוואקאציע, איז שוין צייט אז די פארטיי זאל זי פארריכטן.

נאך די לעצטע גרויסע ארעסטן האב איך גערעדט מיט מעדעמען וועגן אראפ-ברענגען עטלעכע חברים קיין ווארשע; אוועקל שטריקער, הענעך זאמאשטשער, אברהם ראטשפאן און אויך דײך. מעדעמס מיינונג איז געווען, אז הענעכן קען מען נישט אריינפירן אין דער פארטיי דורך א הינטערטיר. אויף דער נאענטסטער וואך-שעווער פארטיי-קאנפערענץ וועט מען הענעכן דארפן איינלאזן און דאן וועט אויך זיין דאס ארט און די צייט צו רעדן וועגן זיין קאנדידאטור צום צענטראל-קאמיטעט פון דער פארטיי.*

אזוי זעט אויס די נישט-גינסטיקע לאגע פון אונדזער צענטראל-קאמיטעט, און אזוי זע איך די נויטוענדיקייט און די מעגלעכקייט פון זיין רעאגאנאזאציע. נאך וועגן איין געביט פון אונדזער בונדישער פארטיי-טעטיקייט, וועגן דעם קולטור-געביט, וועל איך מיט דיר רעדן, און מיר וועלן פארענדיקן אונדזער היינ-טיקן שמועס.

אויפן געביט פון קולטור-ארבעט האבן מיר נישט קיין איבעריקע הצלחה. אויף דעם געביט פעלן אונדז באזונדערס אויס טוערס.

זיכער פירן מיר א קולטור-ארבעט. מיר טוען דאס דורך דער פארטיי, דורכן גראסער-קלוב, גראסער-ביבליאטעק און דורך די פראפעסיאנעלע פאראיינען. בעי-קר דורך רעפעראטן אויף פארשיידענע טעמעס און דורך ארויסטרעטונגען אויף פארזאמלונגען און מיטינגען. דאס איז אבער מער אן אגיטאציע- און פראפאגאנדע-טעטיקייט, ווי א קולטור-ארבעט אינעם ריכטיקן זין פונעם ווארט.

אונדזערע פראיעקטן און פלענער פאר א ברייטער קולטור-טעטיקייט — שולן, קורסן, סעמינארן, א פאלקס-אוניווערסיטעט, א פארטיי-שולע, א טעאָרעטישן און א ליטעראריש-וויסנשאפטלעכן זשורנאל, א כאַר, א טעאָרע-גרופע אדג׳ל — זענען זיסע חלומות, וואָס קענען נישט רעאליזירט ווערן צוליב מאַנגל פון די נייטיקע טוערס. וואָס מיר האָפן אין קורצן צו רעאליזירן, איז דאָס פאַרוואַנדלען די לעבענס-פראַגען אין אַ טאַגזייטונג.

גראַד האָבן מיר יאָ חברים, וועלכע זענען צוגעפאַסט זיך צו שטעלן בראַש פון אַ ברייטער קולטור-טעטיקייט; וויקטאָר שולמאַן, ישראל ליכטענשטיין און פּאָז-נאַנסקי פון לאַדזש, און אין אַ נויט, וואַלט מען אַזאַ אַרבעט געקענט אַנפאַרטרויען אויך יאַשקע ליפשיצן. מ'קען זיי אָבער נישט אַוועקנעמען פון די פּלעצער, וווּ זיי זענען טעטיק, צוליב דער פשוטער סיבה, וואָס מיר האָבן נישט מיט וועמען זיי צו פאַרבייטן. אַפילו ווען ס'זאל זיך אונדז אַיינגעבן וועמען פון די דערמאָנטע חברים

* סוף 1918 איז אין קיעוו אַנטדעקט געוואָרן אַ טייל פונעם אַרכיוו פון דער וואַרשעווער אַכראַנע און הענעך זאַמאַשטשער איז דעמאָסקירט געוואָרן ווי אַן עקלהאַפּטער פּראַ-וואַקאַטאַר.

אוועקצושטעלן אין שפיץ פון אזא ארבעט, וועט ער זיין הילפלאז צוליבן מאנגל פון א צוגעפאסטן געהילף-פערסאנאל.

דאס געביט פון אונדזער קולטור-טעטיקייט איז ווייט הינטערשטעליק אין פארגלייך מיט וועלכן ס'איז אנדער געביט פון אונדזער באוועגונג.
און יאנעק יאנקעלעוויטש האט נישט פארפעלט מיר א שטאך צו טאן: „צו לייזן דאס פראבלעם פון אונדזער באגרענעצטער טעטיקייט אויפן קולטור-געביט וועט אונדז דערווייל נישט העלפן אפילו דו מיט דיין געבראכטן דייטשישן באגאזש. אפראפא בערענשטיין.

בערענשטיין איז געווען דער קאנאן, די גראבע בערטע, מיט וועלכער דו האסט האסט היינט אטאקירט די פארטיי-אנפירונג פון ווארשע און אויך מיך פערזענלעך. די נארישע פלוידעריי פון בערענשטיינען אויפן חשבון פון די חברים, וועלכע האבן דיין נעכטיקע דרשה אזוי ווארעם אויפגענומען, דאס אנרופן זיי „פעול“, איז געווען די אמוניציע, מיט וועלכער דו האסט געשאסן. און דו מיינסט אודאי, אז דו האסט אנטדעקט א נייע אמעריקע און דו ביסט א צווייטער קאלומבוס. טא וויסן זאלסטו, אז וועגן בערענשטיינען וויסן מיר א טאג לענגער פון דיר.

ליידער איז בערענשטיין נישט קיין אויסנאם אין דער באציונג צו לינקס און במילא צו לינק-געשטימטע חברים. מיכלזאן, וועמען דו קענסט נאך איידער דו האסט פארלאזט ווארשע, איז א סך מער אויסגעשפראכן. דער אונטערשייד צווישן די צוויי איז, וואס בערענשטיין איז נישט קיין קליינער נאר און נישט קיין גרויסער חכם, און אז אינטעליגענט פון האצעפלאץ. מיכלזאן איז א פאליטיש-געשולטער, קלוגער און גרויסשטאטישער מיט מאניערן פון א לאנגיאריקן מיטגליד פון דער „סטאוואזשישעניע“, און זיין פיינטלעכע באציונג צו לינקס און זיינע גיפטיקע בא- מערקונגען אויפן חשבון פון אונדזערע לינקע חברים קען ער איינוויקלען אין וואסע. בכלל איז אונדזער רעכטער פליגל אין דער פארטיי, אפילו אין דער ווארשעווער ארגאניזאציע, א גאנץ גרויסער. ס'פעלן נישט קיין בערענשטיינס און קיין מיכלזאנס. וואס אייגנטלעך זאלן מיר מיט די בערענשטיינס און מיכלזאנס טאן? באזייטיקן זיי פון דער פארטיי פאר נישט טאקטישער באציונג צו לינק-געשטימטע חברים? און די באציונג פון אונדזערע לינק-געשטימטע חברים צו די רעכטע איז א ווייל- געפאטשקעטער? און אפשר דארף מען אויך די לינקע פון דער פארטיי באזייטיקן פאר נישט געהעריקער חברישער באציונג? אויב מיר זאלן אויף דעם אופן האנדלען, פאר וואס זאלן מיר נישט אנהייבן די פראצעדור מיט דיר גופא? זיינע צוויי ארויס- טריטן, אין מעטאל-פאראיין און אין גראסער-קלוב, זענען, אויף וויפל כ'ביץ איב- פארמירט, נישט געווען קיין מוסטער פון טאקט און נישט געגלאנצט מיט העפלעכ- קייט צו דער רעכטער זייט פון אונדזער באוועגונג.

איך האב דיר, הערשלי, שוין א סך מאָל געזאָגט און איד חזר איבער נאָך אַ מאָל: מיר זענען נישט מער קיין קלייזל און מיר ווילן נישט זיין קיין סעקטע. אין אַ מאָס-

באוועגונג דארף מען נישט בלויז האבן פרינציפן און האנדלען לויט די פרינציפן, נאר אויך קענען מאנעוורירן — מאנעוורירן אפילו אין די אייגענע רייען. דערפאר שאץ איך אזוי הויך יועפעס מעלות. סיידן, ווען ס'האנדלט זיך אין אן ענין פון פארראט, אדער ווען ס'באגייט ווער אן אקט פון אנטי־פראָלעטאָרישער אָדער אנטי־פּאַרטיי־שער עטיק, דאָן איז נישטאָ קיין אנדער ברירה ווי אַנצווענדן די נייטיקע און געהעריקע שטרעפּמיטלען.

בערענשטיין דערפילט ווי געהעריק זיינע פונקציעס ווי סעקרעטאַר און פאַר־וואַלטער פונעם גראָסער־קלוב. קיין אנדערן, וועלכער זאָל אים פאַרבייטן, האָבן מיר דערווייל נישט. אזוי איז אויך מיט אַ מיכלזאָן און אנדערע פון זייערס גלייכן. אין וואָס פאַר אַ פּאָליטישע באַדינגונגען מיר לעבן, אין וואָסערע אומשטענדן אונדזער פאַרטיי קומט אויס צו ווירקן און צו אַרבעטן אין די גסיסה־וואַכן פון די דייטשישע און עסטרייכישע אָקופאַציעס — וויסטו שוין גאַנץ גוט. טאָ ווי אנדערש זאָלן מיר אין די געגעבענע אומשטענדן האַנדלען מיט די בערענשטיינס און מיכלזאָנס ? מיר געפינען זיך פאַר גרויסע פּאָליטישע געשעענישן. מיר שטייען אויף דער שוועל פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע אין פּוילן, און ווער וויסט, וואָס די רעוואָלוציע וועט מאַכן מיט די מענטשן פון אַ בערענשטיין־מיכלזאָן שניט, צי אין פייער פון דער רעוואָלוציע וועלן זיי נישט איבערגעשמאַלצן ווערן, און ווער פון די איצטיקע לינקע וועט זיך נישט צוריקציען אויס פחד פאַר דער רעוואָלוציע. וויפל מענשען־וויקעס און עסערן האָבן זיך באַטייליקט אין דער אָקטאַבער־רעוואָלוציע און וויפל פון זיי געפינען זיך איצט ביים וואַרשטאַט פון אויפבוין פון דער סאָוועטישער מלוכה ? — זייער צאָל איז אַ לעגיאָן און האַלט אין איין וואַקסן. אַ רעוואָלוציע האָט זיך איר אייגענע לאַגיק, און די אָקטאַבער־רעוואָלוציע איז אַ גוטער לערער.

הערשל, דיין היינטיקער היציקער אַרויסטריט מיט דער באַמבע בערענשטיין האָט דיר נישט אויסגעשטעלט קיין וואַזשנעם פּאָליטישן אַטעסטאַט. אַזאָ אופן פון רעאַקציע קעגן בערענשטיינס פּלוידעריי האָט געפאַסט פאַר דיר מיט דריי יאָר צוריק, אָבער נישט פאַר דעם הערשל מעטאַלאָויעץ, וואָס איז צוריקגעקומען פון בערלין. פון דעם איצטיקן הערשלען דערוואַרטן מיר פּאָליטישע רייפקייט. און אויב דאָס, וואָס דו האַסט היינט רעפרעזענטירט איז דאָס וועזנטלעכע וואָס דו שטעלסט מיט זיך פאַר, איז גלייכער זאָלסט שוין נעמען די מאַנאַטקעס און צוריקפאַרן פון וואַגען דו ביסט געקומען. איך קען אָבער מיינע פאַפענהיימער. דער ערשטער שמועס מיט דיר האָט אויף מיר איבערגעלאָזט אַן אַנגענעמען איינדרוק, אַ גוטן איינדרוק האַסטו אויך געמאַכט אויף די אנדערע נאַענטע חברים, מיט וועלכע דו האַסט זיך ביז איצט געטראָפּן. דייןע צוויי עפנטלעכע רעדעס האָבן אַ גוטן אַפּקלאַנג. לאַמיר פאַרגעסן דיין היינטיקע אַטאַקע אויף דער וואַרשעווער פאַרטיי־פירונג און קעגן מיר. די וואַרשעווער פאַרטיי־אַרגאַניזאַציע לייגט אויף דיר אַ סך האַפענונגען. פּערזענלעך בין איך איבערצייגט, אַז די האַפענונגען זענען באַרעכטיקטע. פאַר מיר

איז דיין קומען קיין וואַרשע אַ שטיק ישועה. איך בין טויט מיד און וועל דיר נישט זשאַלעווען אַרױפצולייגן אַ שווער פעקל פון פאַרטיי־אַרבעט אויף דיינע פליצעס. דאָס, וואָס מיר ביידע האָבן זיך היינט אַ ביסל צעווערטלט, איז נישט קיין אומגליק. איך קען דאָך דײך פון דיינע ערשטע קינדערשע שריט אויפן באַדן פון פאַליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן. איך האָב צו דיר דעם פולסטן צוטרוי און איך צווייפל נישט, אַז דו וועסט זײן אַ גוטער טוער, אַז דיין קומען קיין וואַרשע איז לטובת אונדזער באַוועגונג.

יאַנעק־יאַנקעלעוויטש האָט זיך אויפגעשטעלט פון זײן זיצפלאַץ, אַוועקגע־שטעלט זיך אין אַ פּאָזע פון אַ פרעדיקער און מיט אַ ניגון פון אַ בעל דרשן רעצי־טירט: „הערשל מעטאַלאָוויץ, גורט אָן דיינע לענדן מיט מוט און קוראַזש, און מיט אַ סך ישוב־הדעת, דער עיקר מיט ישוב־הדעת, און ברענג ישועות ונחמות דיין קלאַס און דיין פאַרטיי, ווי ס׳ווינטשט דיר דיין חבר און פריינד יאַנעק־יאַנקעלע־וויטש“.

„אמן!“

אַ געמיינזאַמער הילכיקער „אמן“ האָט פאַרענדיקט יאַנעק־יאַנקעלעוויטשעס עטלעכע שעהדיקע לעקציע־רעדע, אַדער רעדע־לעקציע. אַ האַרציק־קוואַליק גע־לעכטער האָט אָפּגעהילכט אין דער ווײַנונג, אין וועלכער ס׳איז פאַרגעקומען מיין צווייטע באַגעגעניש און דער דיאַלאָג מיטן דרוקער־אַרבעטער, מיט עטלעכע חדשים שפעטער פאַרשטאַרבענעם, פּראַכטפולן ייִדישן אַרבעטער־פירער און לאַנגיאַריקן אָנפירנדיקן טוער פון בונד אין וואַרשע — מיין עלטערער חבר, לערער און האַרציק־אינטימער פריינד ביזן לעצטן טאַג פון זײן יונגן לעבן — יאַנעק־יאַנקעלעוויטש.

אַ שטיין אין וועג

די טיפע איבערלעבענישן ביים באַרירן אָנגעווייטיקטע אינטים־אינערלעכע פאַרטיי־ענינים, האָבן יאַנעק־יאַנקעלעוויטשן שטאַרק אויסגעמאַטערט. מיר זענען געזעסן און געשוויגן, יעדער מיט זײנע טראַכטענישן, און וועגן וואָס צו טראַכטן האָט נישט געפּעלט.

די ידיעות און אינפאַרמאַציעס, וואָס כ׳האַב אַקערשט געקריגן וועגן פאַרשיי־דענע ענינים און פּראָבלעמען: פונעם אַלגעמײן־פאַליטישן און פונעם ייִדישן גע־זעלשאַפטלעכן לעבן, פונעם צושטאַנד אין סאַציאַליסטישן לאַגער אין פּוילן און פון די אַקטיוויטעטן פון דער פאַרצווייגטער בונדישער באַוועגונג, וואָס אַ סך זענען מיר נישט געווען צום האַרצן. אַ רײע מײַנונגען און אײַנשטעלונגען, ווי זײ זענען געקומען צום אויסדרוק דורך מיין עלטערן חבר — זענען מיר געווען דערווידער.

א טייל — אפילו שאקירנדיק. דער פארדאכט, אז יאנעק יאנקעלעוויטש זאל אין דער צייט פון מיין אפּוועזנדיקייט האָבן איבערגענומען פון וויקטאר שולמאַנען אַ היפּשן טייל פון יענעם פּאַליטישע און אַרגאַניזאַציאָנעלע תּורות — האָט געפּאָדערט אַן ערנסט און אַ גרינטלעך דורכטראַכטן.

שטאַף צום טראַכטן איז אויך געווען די אַטמאָספּער און די באַציונג פון יאָנעק יאָנקעלעוויטש צו מיר בשעת דער צווייטער באַגעגעניש. דער דיאַלאָג איז געווען אַ האַרבער און אַ האַרטער, די מיינונגען — קלאַרע, די ווערטער — אַן פּודער און אַן שמינקע, די קעגנזייטיקע פּאַרוואָרפּן — ווי דובינעס. ס'האַט געפּעלט אפּילו אַ סימן פון פּראַטעקציאָניזם. צום ערשטן מאַל האָט יאָנעק יאָנקעלעוויטש צו מיר גערעדט וועגן פּאַליטישע און אינערלעך-פּאַרטייִשע ענינים נישט פון דער פּאַזיציע פון אַן עלטערן חבּר און לערער, נאָר ווי אַ גלייכער מיט אַ גלייכן און מיט רעספּעקט, און אין געוויסע ענינים אפּילו פּאַרלאַנגט פון מיר מער קענטעניש און אַ בעסערע אַרענטאַציע, ווי די, וואָס ער האָט געהאַט: „דו קומסט דאָך עפעס פון דער גרויסער וועלט און דו דאַרפסט דאָס בעסער וויסן און בעסער קענען פון מיר.“ די דאָזיקע אַטמאָספּער און די געענדערטע באַציונג צו מיר האָט נאַטירלעך געשמייכלט מיין אייגנליכע, אַבער געפּאָדערט חשבון.

און ס'איז פאַר מיר געווען קלאַר, אז פון די רעזולטאַטן פון מיין דורכטראַכטן דאָס היפּשע בינטל פּראָבלעמען און ענינים, און פון די פּאַליטישע און פּראַקטישע אויספירן, וואָס איך וועל מאַכן, וועט זיין אַפּהענגיק מיין ווייטערדיקע טעטיקייט פון אַ סאָציאַליסטישן אַרבעטער-טוער אין פּוילן און פון אַ טוער אין בונד.

טראַץ דער פּריילעכער פּאַרענדיקונג פון מיין שמועס מיט יאָנעק יאָנקעלע-וויטשן בעת אונדזער צווייטן צונויפטרעף, האָבן איך נישט געקענט זיך באַפּרייען פונעם געפּיל, אז עפעס האָט אין דעם שמועס געפּעלט, עפעס איז נישט דערזאָגט געוואָרן, און אז דאָס נישט דערזאָגטע האָט אַ דירעקטע שייכות מיט מיר און מיט מיין ווייטערדיקער בונדישער פּאַרטייִ-אַרבעט. דער פּאַקט, וואָס אין פּאַרלויף פונעם שמועס, אין וועלכן ס'זענען באַרירט געוואָרן אַן אַ שיעור ענינים, האָט יאָנעק נישט דערמאַנט וועגן מיין צוריק אַררינגיין אינעם באַשטאַנד פונעם וואַרשעווער פּאַרטייִ-קאָמיטעט, איז געווען פאַר מיר זיער אויפפאַלנדיק, וואָס מער כ'האַב וועגן דעם געטראַכט, אַלץ זיכערער בין איך געוואָרן, אז מיין אינסטינקט נאָרט מיך נישט. איך האָב באַשלאָסן פאַר יעדן פּרייז געוואָר צו ווערן וועגן וואָס ס'האַנדלט זיך.

בשעת מיר האָבן קאַנסומירט דעם מיטאַג, מיט וועלכן די באַלעבאַסטע פון דער ווינונג, אין וועלכער ס'איז פּאַרגעקומען מיין צווייטער צונויפטרעף מיט יאָנעק יאָנקעלעוויטשן, האָט אונדז מכבד געווען, האָבן איך אין אַ לייכטן טאָן אַ זאָג געטאָן צו מיין מיטעסער: „יאָנעק, פּאַרויכטיק, אַ שטיק לעקציע איז דיר געבליבן שטעקן אין גרגרת. שפּיי עס אויס, דו קענסט נאָך, חלילה, דערשטיקט ווערן. וואָס

איז דאָס אַזעלכעס, וואָס דו קענסט נישט, אַדער ווילסט מיר נישט זאָגן? איך וויל
דיך נישט האַלטן פאַר קיין פּחדן. שיס, אַפילו מיט דום-דום-קוילן”.

יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט מיך שאַרף אַנגעקוקט און ביז אַ בורטשע געטאָן:
„ביסט קליגער ווי פרימער”. אַ וויילע שפעטער, שוין אין אַ גוטמוטיקן טאָן, האָט
ער צו מיר געזאָגט: „דייטשלאַנד, זעט אויס, האָט פאַרט געמאַכט פון דיר אַ שטיקל
מענטש. פון וואַנען אַבער וויסטו, אַז איך האָב פאַרפעלט דיר עפעס צו זאָגן אַדער
באַהאַלט עפעס אויס פון דיר?”

„דאָס וואָלט פאַרשטאַנען אַפילו אַ הערשל פון פאַר דריי יאָר צוריק און נישט
אַ הערשל מעטאַלאָויעץ מיט זיין אַנגעשטאַפּטן דייטשישן באַנאָזש” — האָב איך
טראַציק צוריקגעענטפערט, פאַראַפראַזירנדיק יאַנעקס אַ פּראַזע, וואָס ער האָט
געברויכט קעגן מיר.

יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט זיך צעלאַכט: „לאַמיר, הערשל, רויק אַפּעסן און
הנאָה האָבן פון דער באַלעבאַסטעס מאַכלים און שפעטער וועלן מיר וועגן דעם
שמועסן”.

ווען מיר האָבן פאַרענדיקט דעם מאַלצייט, האָט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש ווידער
אַנגעהויבן רעדן:

„דו האָסט מיך, הערשל, געפאַקט. איך האָב טאַקע נאָך געהאַט מיט דיר וועגן
וואָס צו רעדן. איך האָב דאָס נישט געטאָן, מחמת כ’האָב געוואָלט זען דעם
עפעקט, וואָס מיין שמועס מיט דיר וועט האָבן אויף אונדז ביידן. היות מיין איינדרוק
פון דעם היינטיקן שמועס איז טראַץ אַלעס אַ גוטער, וועל איך דיר פאַר אַ קאַמפּאַט
געבן צוויי פּילן, איינע אַ זיסע און די צווייטע — אַ ביסל אַ ביטערע.”

איך האָב זיך נעכטן געטראָפּן מיט די עסדעקעס, געהאַט מיט זיי צו דערליידיקן
עטלעכע ענינים, דערונטער אויך די קאַרעספּאַנדענץ מיט די חברים אין דער
מאָדלינער פעסטונג. ס.ד.פ.ל. האָט אַ גוטע פאַרבינדונג מיט דער פעסטונג און
דורך זיי גייט דער גרעסטער טייל פון דער בונדישער קאַרעספּאַנדענץ, אַהין און
צוריק. ביים שרייבן דאַרפן די חברים אין מאָדלין און מיר אויף דער פריי זיך גוט
אַנשטרענגען, אַז דאָס געשריבענע זאָל נישט לייכט דעשיפּירט ווערן. די הויפּט-
געפאַר איז נאַטירלעך, אַז די „גריפּסן” זאָלן נישט אַריינפאַלן אין די הענט פון די
דייטשישע באַאַמטע, אַבער אויך די עסדעקעס דאַרפן עס נישט קענען לייכט לייצען.
די אַנגענומענע עטיק איז, אַז קיין שום בריוו טאָר נישט דורך דעם איבערשיקער
געלייענעט ווערן. אַבער קיין מלאכים און קיין צדיקים זענען נישט אונדזערע עסדע-
קעס, און דער השק צו וויסן וואָס ס’טוט זיך אין קעגנערס פאַרטייטעפּל איז אַ
גענוג גרויסער. ווען ס’פאַלט אַריין צו אונדז קאַרעספּאַנדענץ וואָס געהערט צו
ס.ד.פ.ל. אַדער צו פ.פ.ס.לעוויצע, באַגייען מיר די זעלבע זינד.

צווישן די חברים, וואָס כ’האָב געטראָפּן אויף דער יאָווקע, זענען געווען אויך
דיין לובטשע זאַשקאַ אונשליכט און דיין פּוּזשאַטשעל סטאַך זאַטאַרסקי. זיי האָבן

שוין געוויסט וועגן דיין צוריקקומען קיין ווארשע און זענען אויך שוין געווען אינפארמירט וועגן דיין ארויסטריט אין מעטאל-פאראייניג. זאשקע און סטאך האבן זיך וועגן דיר א סך נאכגעפרעגט און דיך געלאזט גרוסן. געוואנדערט האט מיך פון וואנען זיי ווייסן וועגן דייענע אפאזיציע-פלענער.

זאשקא אונשליכט האט מיך געהאלטן אין איין יאדען און אריינגעזאגט אין דער גאל אריין: „אייער הערשל האט זיך צעבריקעט. ער רעדט רעוואלוציאנערע עזות-קייטן אויף אייערע פארזאמלונגען. דער חברה-מאן האט פארזוכט דעם טעם פון ספארטאקס-בונד" און ס'וועט אים שוין נישט שמעקן אייער בונדישער קרופניק. אויב אייער הערשל האט אין דייטשלאנד פארלוירן כאטש א ביסל פון זיין שינאה צו ס.ד.ק.פ.ל. וועלן מיר אים האבן פאר א גאסט, און אויב ער האט נאך אלץ פיינט די אסימילאטארישע עסדעקעס, וועט ער זיכער קומען צו אונדז ווען די נייע פארטיי וועט געשאפן ווערן.

זאשקע האט דיר געמאכט דעם גרעסטן קאמפלימענט, וואס זי איז ברוח צו געבן א בונדיסט; איך האב אלע מאל געוויסט, אז אייער הערשל מעטאלאזיען וועט אויסוואקסן א גוטער סאציאליסט".

„און וואס האסטו, יאנעק, געזאגט צו דעם אלעם?" — האב איך לאכנדיק געפרעגט.

„כ'בין איר נישט געבליבן שולדיק קיין ענטפער. כ'האב זאשקען געזאגט, זי זאל זיך נייען א גרויסן בייטל. הערשל מעטאלאזיען איז טאקע צוריקגעקומען א פארברענטער ספארטאקיסט, אבער מיט מער וויסן אין דער נאציאנאלער פראגע און מיט מער קלארקייט וועגן די נאציאנאלע און קולטורעלע באדערפענישן פון די יידישע ארבעטער. און ווי א מוסטער נעמט ער די אקטאבער-רעוואלוציע. אסימילאציע און אסימילאטאָרן האט הערשל ערשט רעכט איצט פיינט.

אויב די געשאפענע נייע פארטיי, וועמענס פלאטפארמע ס'וועט זיכער זיין א רעוואלוציאנער-סאציאליסטישע, וועט אויך געבן א ריכטיקן ענטפער אויף דער יידיש-פראגע, וועט מען קענען שטעלן אויפן טאג-ארדענונג די פראגע פון פאראייניקונג ניקונג. אבער אין אייך, עסדעקעס, איז עס בעיקר געווענדט, אז אזא פאראייניקונג זאל פארווירקלעכט ווערן. יאגט איך נישט נאך קיין איינצלעם הערשל אדער משה, און זוכט נישט צו געווינען אן איינצלע בונדישע פלאצוווקע. זעט בעסער צו שאפן די באדינגונגען, אז די יידישע ארבעטער-באוועגונג זאל קענען זיין א געהעריקער ארגאניזאציאנעלער טייל פון דער אלגעמיינער סאציאליסטישער באוועגונג אין לאנד".

„בראווא! יאנעק! דו האסט מיין פאזיציע פאר זאשקען בעסער פארטיידיקט ווי איך וואלט עס געטאן" — האב איך מיין חבר קאמפלימענטירט.

און יאנעק-יאנקעלעוויטש האט ממשיך געווען:

„זאשקא אונשליכט האט מיך געפרעגט, צי זי קען זיך מיט דיר טרעפן און

צי מיר וועלן דיר דאָס דערלויבן. זי וויל ביי דיר קריגן אינפארמאציעס וועגן דער לאַגע אין דייטשלאַנד. איך האָב זאָשקען געענטפערט. אַז מיר פאַרווערן נישט קיינעם פון אונדזערע חברים צו האָבן פריוואַטע שמועסן מיט וועמען זיי ווילן. אויב הערשל מעטאַלאָוויץ וועט וועלן, קענט איר זיך מיט אים טרעפן.

אויך סטאַך זאָטאַרסקי האָט זייער וואַרעם וועגן דיר גערעדט. שטאַרק געלויבט דיין אַרבעט אין פּרײַ-פּאַראַיין אין בערלין און דיין פּערזענלעכע באַציונג צו אים, ווען ער איז געקומען קיין בערלין פון האַוועלבערגער קאַנצענטראַציע-לאַגער. זאָטאַרסקי האָט מיר אויך דערציילט, אַז ער איז געווען אַקטיוו ביים אַרײַנפירן דײַך אין פּאַליטישן סאַלאַן פון די ליכטענבוימס און דײַך דאַרט באַקאַנט מיט אַ רײע ס.ד.ק.פ.ל.טוערס, און אויך מיט קאַרסקין (מאַרכלעווסקי).

זאָטאַרסקי האָט מיך געפּרעגט, צי דער בונד וועט דיר דערלויבן צו האַלטן אַ רעפּעראַט אין װײַעדזאַ׳, װאָס איז אַרײַבער צו ס.ד.ק.פ.ל. נאָך דער שפּאַלטונג אין פ.פ.ס.ל.עוויצע אין 16-1915. איך האָב אים געענטפערט, אַז אויב אַזאַ װענדונג װעט געמאַכט װערן אַפּיזיעל צום װאַרשעווער קאַמיטעט פון בונד, װעלן מיר װאָר-שיינלעך הערשלען אַזאַ דערלויבעניש געבן, און זאָטאַרסקי האָט אויפן אַרט געמאַכט אַן אַפּיזיעלע װענדונג װעגן דײַנס אַ רעפּעראַט.

איך וועל זיך אָבער דריי מאָל איבערלייגן, צי דער קאַמיטעט זאָל דיר געבן אַ דערלויבעניש צו רעדן אין װײַעדזאַ׳. כ׳האַב מורא פאַר אַן עײַ-הערע — האָט יאַנעק געלאַכט — די פּאַניענקעלעך פון װײַעדזאַ׳. מײנסטנס שײלערינס און באַלע-באַטישע טעכטערלעך, זענען אײנע שענער װי די אַנדערע. אַ חוה קען דײַך אויסכאַפן — און הערשל איז קאַפּוט. לאַמיר נישט מאַכן קײן טעות, קײן חוה װעט דײַך דאַרטן נישט אויסכאַפן. אין װײַעדזאַ׳ װעסטו קײן חוה נישט געפּינען אויף קײן רפואה. דאַרט זענען פּאַראַן עװעס, יאַדזשעס, זאַשקעס, בראַנקעס, סטעפעס, מאַרטעס, בער-טעס, מאַרילעס און ענלעכע נעמען פון ייִדישע טעכטער. װײַ דעם בונדיסט, װאָס פּאַלט אַרײַן אין זײַערע הענטלעך. און איך װײל נישט, אַז דער בונד זאָל דײַך פּאַרלירן צוליב אַ סטאַשע אָדער אַ פּראַניע״ — האָט יאַנעק-יאַנקעלעװיטש געשפּאַסט. איך האָב יאַנעק-יאַנקעלעװיטשן באַרויַקט: ״האַסט נישט װאָס מורא צו האָבן. דער פּאַרטיי-קאַמיטעט קען מיט אַ רױק געװיסן מיר געבן זײַן דערלויבעניש צו גײן רעדן אין דער װײַעדזאַ׳. װאָס פאַר אַ מציאה װעלן די זאַשקעס און סטעפעס אין מיר כאַפּן? אַ הערשל, אַן אײנפאַכן הערשל. אַ געפּאַר קען גיכער זײַן פאַר די יאַנעקס, יװעפּס, זדזשיסלאָװס, מאַניעקס, װיקטאַרס און זײַער גלייכן, (אַן אַלױיע צו די פּאַרגױשטע נעמען פון די בונדישע פירערס), אָבער פאַר אַ הערשל?

און איצט, יאַנעק, ווען דו האָסט מיר געברענגט אַזוי פיל בשורות-טובות און גרוסן פון אַלטע באַקאַנטע און געגעבן מיר די האַפּענונג, אַז כװעל האָבן די ערע צו רעדן פאַר די פּאַניענקעלעך פון װײַעדזאַ׳, אַז די מאַרילעס און די יװסטינעס װאַרטן שױן אויף מיר מיט אַפּענע מײלעכלעך צו שרײַען בראַװאַ און מיט שײנע

הענטלעך צום אפלאדירן — איז שוין צייט דו זאלסט מיר דערלאנגען די ביטערע פיל אראפצושלינגען.

„הערשל, דיין צוריק אריינגיין אינעם ווארשעווער פארטייקאמיטעט האט באגענגט שוועריקייטן. חבר מעדעם זאגט זיך ארויס קעגן דיין אריינגיין“.

די ידיעה האט מיך שטארק געטראפן. איך האב שארף א זאג געטאן: „רעד, יאנעק, פאר וואס איז חבר מעדעם קעגן, און וועגן וואס האנדלט זיך עס?“

„אין די לעצטע צוויי טעג — האט יאנעק-יאנקעלעוויטש ממשיך געווען — האב איך גערעדט פמעט מיט יעדן מיטגליד פונעם ווארשעווער קאמיטעט, און אלע

אן אויסנאם זענען געווען פאר דעם, אז דו זאלסט ווערן פארבעטן צו דער נאענטער טער זיצונג און פארנעמען דיין ארט אינעם פארטייקאמיטעט. אפילו ליטוואק דער

דרוקער, דער רעכטסטער אין קאמיטעט, וועלכער קען זיך זייער ווייניק פון דיין פריערדיקער טעטיקייט, האט געהאלטן, אז מען דארף זיך איינלאזן און דו דארפסט

פארנעמען דיין ארט. אן אויסנאם איז געווען חבר מעדעם, ווען כ'האב מעדעמען אינפארמירט, אז איך קלייב זיך איינצולאזן הערשל מעטאלאוועץ ווי א פול-

בארעכטיקטן מיטגליד פונעם ווארשעווער פארטייקאמיטעט, האט מעדעם אומ-צופרידן געענטפערט: „חבר יאנעק, ס'פעלן איך, ווייזט אויס, באלשעוויקעס אינעם

פארטייקאמיטעט?“

דאס קוריאזע דערביי איז, וואס ווען כ'האב עטוואס שפעטער, פלומרשט אין דיין נאמען געזאגט מעדעמען, אז דו קלייבסט זיך אים אפצושטאן א ווייזט, האט

חבר מעדעם אויף דעם פריינדלעכסטן אופן געענטפערט: „אדרא, איך וועל אים גערן אויפנעמען. א היציקער, אבער א ווילער בחור איז ער דאך תמיד געווען.

ער ברענגט זיכער אינטערעסאנטע נייעס פון דייטשלאנד. זאגט דעם חבר הערשל מעטאלאוועץ, אז ער קען צו יעדער צייט ארויפקומען צו מיר אין רעדאקציע אדער

אין שטוב אריין“.

איך האב יאנעק-יאנקעלעוויטשן סארקאסטיש געדאנקט פאר זיין אראנזשירן אין מיין נאמען א ווייזט ביי מעדעמען, און ווידער אנגעהויבן צו באווייזן, ווי גע-

רעכט איך בין מיט מיין פלאן פון אן אפאזיציע. „איך באטראכט מעדעמס קעגנער-שאפט — האב איך געזאגט צו מיין עלטערן חבר — ווי אן אקט פון א קאנסעקווענטן

מענטשן, פון א מענשעוויק, וועלכער וויל נישט דערלאזן, אז אין וויכטיקע אנפירונג דיקע פארטייקאמיטעטן זאלן זיך געפינען צילבאוויסמע לינקע. די וויכהארציקע

לינקע מיט זייער היפער-טאלעראנץ צו רעכטס און צו די רעכטע מעגן זיך לערנען ביי מעדעמען ארגאניזאציעלע פארטייקאמיטעטן.“

יאנעק-יאנקעלעוויטש האט זיך געמאכט, ווי ער וואלט נישט געהערט מיין טיראדע און ממשיך געווען זיין רעדן:

„צוויי אויסוועגן זענען פאראן: איינער — זיך צו פארבעטן צו דער נאענטסטער זיצונג און אין דיין אנוועזנדיקייט בלויז רעגיסטרירן דיין צוריק-אריינקום אין

קאמיטעט אויפן סמך פונעם אַלטן מינהג, אַז אויב אַ מיטגליד פונעם קאמיטעט איז געצווונגען צו פאַרלאָזן וואַרשע, ווערט ער נאָך זיין צוריקקומען אויטאָמאַטיש אַ מיטגליד פון קאמיטעט ביי צו אַ קומענדיקער וואַל־קאָנפערענץ. אָדער דיך נישט פאַרבעטן און מאַכן אַ פאַרמעלן פאַרשלאָג אַריינצונעמען דיך אין באַשטאַנד פונעם קאמיטעט אויפן סמך פון דערמאַנטן מינהג.

ביידע אויסוועגן געפעלן מיר נישט און כ'בין נישט גרייט דאָס צו טאָן. מחמת, אַפילו ווען די מערהייט וועט זיך אַרויסזאָגן פאַר דיין אַריינגיין אין קאמיטעט, און מעדעם וועט זיך אַרויסזאָגן קעגן דעם, און מיט מעדעמען וועט זיך שוין געפינען נאָך עמעצער, וואָס וועט זיך אַרויסזאָגן קעגן, וועט דאָס אַרויסרופן אויך אַ קעגנער־שאַפט ביי אַ טייל פון די פאַרטיי־מיטגלידער צום באַשלוס פונעם קאמיטעט. אונז־דערע שאַרפּצונגיגע מיכלזאַנס צווישן די רעכטע וועלן שוין געפינען אַ פאַסיקן שלאָגוואַרט קעגן דיר, וואָס זאָל פאַרמינערן דיין פּרעסטיזש, ווי אַ מיטגליד פונעם פאַרטיי־קאמיטעט, און במילא — דעם פאַרנעם און ווערט פון דיין וויטערדיקער פאַרטיי־טעטיקייט ווי אַ קאמיטעט־מיטגליד.

מיין אויסוועג איז פאַלגנדיקער: היות ווי אויף דער קומענדיקער זיצונג פונעם וואַרשעווער פאַרטיי־קאמיטעט שטייט די פּראָגע פון קאָאָפּטאַציע, און מיינע קאַנז־דידאַטן זענען שאַיע קאָאָשנמאַכער (ישעיה וַאָמבראַזוסקי), משה פּראָגער (זיין פאַמיליע־נאַמען געדענק איך נישט) און דער דרוקער־אַרבעטער לעוויט, צוויי לינקע און איינער אַ רעכטער, וועל איך אַנשטאַט שאַיען פאַרלייגן דיך. משה פּראָגער, כאַטש נישט קיין איבעריק־פאַסיקער קאַנדידאַט פאַרן וואַרשעווער פאַרטיי־קאמיטעט, וועט נישט אַרויסרופן קיין דיסקוסיע, מחמת פּראָגע איז איצט געבליבן אַן אַ דירעקטן פאַרטעטער. לעוויט איז אַ רעכטער מיט אַ גוטן און אַלטן סטאַזש און האָט אַ גוטן קרעדיט ביי מעדעמען. דייע קוואַליפיקאַציעס ווי אַ מיטגליד פונעם פאַרטיי־קאמיטעט זענען אויסער דיסקוסיע, און קיינער, אַפילו נישט מעדעם, וועט נישט שטעלן די פּראָגע פון רעכטס אָדער לינקס ווי קוואַליפיקאַציעס צום קאמיטעט, בפרט ווען ביידע שטרעמונגען אין דער פאַרטיי קריגן אַ גלייכע פאַרטעטערשאַפט. דאָס איז דער בעסטער אויסוועג אין דער געגעבענער סיטואַציע."

איך האָב זיך אַנטשיידן אַרויסגעזאָגט קעגן קאָאָפּטאַציע: «כ'וויל נישט — האָב איך געטענהט צו יאַנעק־יאַנקעלעוויטשן — זיך אַריינרייסן אינעם היכל פון וואַרשעווער פאַרטיי־קאמיטעט דורך אַ הינטערטיר, און אַוודאי וועל איך דאָס נישט טאָן אויפן חשבון פון אַן אַלטן פאַרטיי־חבר, וועלכער איז פאַרטיי־שטעטיק געווען נאָך אין די צאַרישע צייטן אין אונדזער ווירטשאַפּט־אַציע, געווען איינער פון די, וואָס האָבן געשאַפן און אויסגעבויט דעם פּראָפּעסיאָנעלן פאַראיין פון די ייִדישע לעדער־אַרבעטער, און איצט, ווען יחיאל גיימאַן און חנינאַ קראַמאַרסקי האָבן צוליב פּאָליציי־ישע רדיפות געמוזט פאַרלאָזן וואַרשע, איז ער דער וויכטיקסטער פאַרטיי־טוער אויפן געביט פון אונדזער לעדער־פאַראיין און צווישן די ייִדישע לעדער־

ארבעטער. שאַיע קאַמאַשנמאַכער איז טאַקע נישט קיין גלאַנציקער שטערן. ער איז אַבער אַן אַרנטלעכער און גוטער פאַרטיי-האַרעפאַשניק. די איצטיקע געלעגנהייט אַרײַנצוגיין אין באַשטאַנד פונעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאַמיטעט איז פאַר אים אפּשר דער איינציקער שאַנס צו באַקליידן דעם דאָזיקן אַמט. איך וואָלט ווערט געווען אַלע שטעקנס פון דער וועלט, אויב כ'וואָלט באַגאַנגען אַזאַ עוולה קעגן אַ פאַרטיי-חבר.

ס'איז בעסער כ'זאָל זיך נישט אײלן מיטן אַרײַנגיין אין פאַרטיי-קאַמיטעט. ס'וועט בעסער זײן, אויב כ'וועל פאַרנעמען אַן אַרט אין פאַרטיי-קאַמיטעט דורך נאַרמאַלע וואַלן. איך פאַרזיכער דיר, אַז יעדע אַרבעט, וואָס דער קאַמיטעט און דו פערזענלעך וועלן אויף מיר אַרױפלייגן, וועט דורך מיר אויף דעם געוויסנהאַפּטסטן אופן דורכגעפירט ווערן.

איך דערקלער דיר אַבער אַפן און קלאַר — האָב איך אונטערגעשטראַכן יעדעס וואָרט — אַז דעם חבר מעדעמס שטעלונג וועט נישט פאַרשוויגן ווערן. ס'איז נישט קיין פערזענלעכער, נאָר אַ פאַרטיי-ענין. און וויפל ס'וועט זײן אין מײנע מעגלעכ-קײטן, וועל איך צווינגען דעם חבר מעדעם, ער זאָל אויף אַן אַפיציעלן אופן באַקאַנט מאַכן פאַר דער פאַרטיי די מאַטיוון פון זײן קעגנערשאַפט פאַר מײן צוריק אַרײַנגיין אינעם באַשטאַנד פונעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאַמיטעט.

יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט שאַרף דערווידערט קעגן מײן פאַרנומענער שטע-לונג, געהאַלטן, אַז אין די געגעבענע באַדינגונגען און אין די מעגלעכע אומשטענדן, וואָס רוקן זיך אונטער, איז מײן אַנגעהעריקייט צום פאַרטיי-קאַמיטעט אַ נויט-ווענדיקייט. ווען ער האָט מיט מיר גאַרנישט געקענט מאַכן, כ'זאָל מײן שטעלונג ענדערן, האָט ער אַנגעהויבן דריקן, אַז נאָך אין דעם זעלבן טאָג זאָל איך זיך זען מיט מעדעמען: „ס'איז דאָך נאָטירלעך, אַז נאָך אַן אַפּוועזנדיקייט פון עטלעכע יאָר זאָל אַ ייַנגערער חבר זיך וועלן זען מיט איינעם פון די וויכטיקסטע פירערס פון דער פאַרטיי, מיט וועמען מ'האַט אַ לענגערע צײט מיטגעאַרבעט. דיין וויזײט בײַ מעדעמען קען אַ סך ענדערן.“

נאָך לאַנגע אַמפּערנישן האָב איך מספּים געווען אַפּצושטאַטן אַ וויזײט וולאַדימיר מעדעמען נאָך אין דעם זעלבן נאַכמיטאָג.

קריגנדיק מײן הספּמה, האָט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש אַ כאַפּ געטאָן זײן מעלאַניק און איז ווי אַ וויכער אַרויס פון דער ווינונג אַן אַ „זײַגעזונט“. עטלעכע מינוט שפּעטער האָט ער זיך אומגעקערט, געעפנט אַ שפּאַרע אין דער טיר און צו מיר אַ געשרײַ געטאָן: „הערשל, מיטן רעכטן פּוס!“

נאָך יאַנעק-יאַנקעלעוויטשעס אַוועקגיין האָט מיך באַהערשט אַ צווייפאַכיק געפיל: צופרידן געווען בין איך, וואָס מעדעם האָט פאַרנומען אַזאַ אויסגעשפּראַכן פּאַליטישע שטעלונג קעגן מיר, און דערמיט מיר געגעבן אַן אַטוט אין קאַמף קעגן רעכטס און די רעכטע: אויפן וועג צום אַרגאַניזאַציאָנעלן באַהערשן די פאַרטיי

שטעלן זיך די מענשעוויקעס נישט אָפּ פאַר קיין שום זאַך, אַפילו נישט פאַר ברעכן פאַרטיי־טראַדיציעס. זיי ווילן דערפירן די פאַרטיי אין פוילן צום זעלבן מעמד, ווי זייערע מענשעוויסטישע חברים האָבן דערפירט דעם בונד אין רוסלאַנד. גלייכצייטיק האָט מיך געטאַטשעט אַ פאַרדראָס, פאַר וואָס די טיר פונעם וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט האָט זיך פאַרהאַקט פאַר מיין נאַז. כ'האָב זיך נעמלעך אָפּגעגעבן אַ חשבון, אַז ס'איז באַקוועמער צו פירן דעם קאַמף קעגן רעכטס, און פאַר דעם, וואָס מ'האַט צו יענער צייט גערופן באַלשעוויזם, אויף דער פּאָזיציע פון אַ מיטגליד פונעם וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד, איידער פון דער פּאָזיציע פון אַ פשוטן פאַרטיי־מיטגליד, און אַפילו פון דער פּאָזיציע פון אַ פאַרטיי־אַקטיוויסט.

באַהערשט פון די דאָזיקע געפילן, האָב איך פאַרלאָזט די גאַסטפריינדלעכע וויינג פון ברוכטשע די שניידערין, אַ בונדיסטין נאָך פון דער צאַרישער צייט, און געגאַנגען אָפּשטאַטן אַ וויזיט דעם חבר וולאַדימיר מעדעם.

אַ וויזיט ביי וולאַדימיר מעדעם

דער וועג פון דער וויינג פון ברוכטשע די שניידערין צו דעם רעדאַקציע־לאַקאַל פון די „לעבענס־פּראַגעז“ איז אין שטח געווען אַ קליינער, עטלעכע מינוט גאַנג, פאַר מיר אַבער איז דאָס געווען אַ מיילן־לאַנגער וועג. אין מיר האָט געשטורעמט און געברויזט, כ'בין געווען ביין אויף זיך פאַר וואָס כ'האָב יאַנעק־יאַנקעלעוויטשן צוגעזאַגט צו זען זיך מיט מעדעמען און ווידער און אַבער געשטעלט זיך די פּראַגע: נאָך וואָס אייגנטלעך גייסטו צו מעדעמען? וואָס איז דער ציל און דער צוועק פונעם דאָזיקן וויזיט? צו דער קאַנאַסע גייסטו דאָך נישט, קיין מחילה פאַר דיינע באַלשעוויסטישע „זינד“ וועסטו דאָך נישט בעטן. גייסט דאָך אויך נישט ווערן אַ שתדלן פאַר זיך און בעטן דעם חבר מעדעם צו ענדערן זיין שטעלונג און באַוויליקן מיין אַריינגיין אין באַשטאַנד פונעם וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד. קריגן זיך מיט מעדעמען פאַר זיין פאַרנומענער שטע־לונג האָט דאָך נישט קיין זין. בפרט ווען דו אַליין אַנערקענסט, אַז פון זיין זייט איז מעדעם קאַנסעקווענט. טאָ נאָך וואָס גייסטו צו מעדעמען? האָסט צוגעזאַגט יאַנעק־יאַנקעלעוויטשן אַזאָ וויזיט צו מאַכן, טאָ איז וואָס? נישט איין מאַל טרעפט אין פּאַליטישן לעבן, אַז אומשטענדן באַוועגן צו ענדערן אַ געגעבענעם צוואַג. איך בין אַריין אין אַ קאוויאַרניע, באַשטעלט אַ קאווע, אַבער צו דער קאווע האָב איך זיך נישט צוגעריירט. כ'בין געזעסן און מעדיטירט וואָס ווייטער צו טאָן. נאָך

א שווערן אינערלעכן גערענגל האָב איך באַשלאָסן גיין צו מעדעמען, אויפן אַרט זען, ווי אַזוי זיך צו פאַרהאַלטן און וואָס צו זאָגן.

אין דער רעדאַקציע פון די „לעבענס-פראַגען“ האָב איך דעם חבר מעדעם נישט געטראָפֿן. מ'האַט מיך אינפֿאַרמירט, אַז מעדעם איז אין זיין פּריוואַטער וווינונג, וואָס געפינט זיך אויפן העכסטן שטאַק פונעם בנין. כ'בין אַרויף די עטלעכע שטאַק שטיגן און אַנגעקלונגען אין מעדעםס וווינונג.

געעפנט די טיר האָט גינאַ מעדעם. מיט אַ פינגער אויף די ליפן האָט זי געוואָרנט צו זיין שטיל, פאַרמאַכט די טיר הינטער זיך, וואַרעם מיט מיר זיך באַגריסט און געזאָגט, אַז מעדעם שרייבט און „גייט שווער צו קינד“. זי ווייסט, אַז מעדעם דערוואָרט מיינט אַ וויזט און ער האָט געבעטן אַרױפצוקומען אַ ביסל שפעטער.

אין דער בונדישער אַרבעטער-קיך אויף פּזשעיאָד 9, עטלעכע שפּאַן פון מע-דעםס פּריוואַטער וווינונג און פון דער רעדאַקציע פון די „לעבענס-פראַגען“, האָב איך געטראָפֿן אַבע פּלוג. כ'האַב אים דערציילט וועגן פאַרלויה פון מיין שמועס מיט יאַנעק-יאַנקעלעוויטשן און מיין ווידערווילן צו האָבן אַ פּריוואַטע באַגעגעניש מיטן חבר מעדעם. היות כ'בין שוין ביי מעדעמען געווען, און נישט צוליב מיין שולד אים נישט באַגעגנט, האָלט איך מיין צוזאָג צו יאַנעקן פאַר דערלידיקט און כ'האַב מער נישט בדעה צו גיין מעדעמען וויזטירן.

אַבע פּלוג האָט מיך אַנגעהויבן איבערצינגן, כ'זאָל דווקא יאָ אַפּשטאַטן מעדעמען אַ וויזט. פון זיינע אַרגומענטן האָט צום מיינסטן אַפעלירט צו מיר דער פּאַלגנדיקער: דאָס נישט וועלן גיין זען מעדעמען איז אַ סימן אָדער פון פּערזענלעכער פּחדנות, אָדער אַ באַנוצן זיך מיט אַן אַדוואַקאַטיש שפיצל, וואָס אין דעם פאַל מיינט עס נישט בלויז אַפּצונאַרן און צו באַליידיקן יאַנעקן, נאָר אויך זיך אליין — און איך בין ווידער אַוועק צו מעדעמען אין זיין וווינונג.

די טיר האָט געעפנט וואַלדימיר מעדעם גופא. אויפגענומען האָט מיך מעדעם זייער פּריינדלעך: „א, חבר הערשל מעטאַלאָוויעץ! ס'קאַצל קומט! אַ גאַסט אין שטעטל! אַבי מ'זעט זיך! קומט, קומט אַריין, חבר הערשל!“ — און אַ ברייטער רוסישער שמייכל האָט זיך צעלייגט אויף מעדעםס כאַראַקטעריסטיש פנים.

פאַרמאַכנדיק הינטער זיך די טיר, האָט מעדעם צו מיר שפּאַסיק אַ זאָג געטאָן: „געהערט, אַז איר פאַרלירט נישט קיין צייט. איר האָט אַנגעהויבן מאַכן ביי אונז די רעוואָלוציע דורכן מעטאַל-פאַראיין און דורכן גראַסער-קלוב“. מיר איז מעדעםס טאָן פון זיין רעדן נישט געפעלן. כ'האַב זיך אַ שאַרפן קער געטאָן און געבליבן שטיין פנים אל פנים מיט מעדעמען און פון מיין מויל האָבן זיך אַנגעהויבן שיטן ווערטער:

„ס'איז בעסער און שענער פאַר אַ ייִדישן אַרבעטער, אַ בונדיסט, צו מאַכן רעוואָלוציעס, ווי פאַר אַ בונדישן פירער צו ברעכן פאַרטיי-טראַדיציעס. פאַר זאָס

זענט איר, חבר מעדעם, קעגן מיין אריינגיין אין באשטאנד פונעם ווארשעווער פארטייקאמיטעט? ווייל כ'בין א באלשעוויק? איר פרעדיקט דאך, אז דער בונד איז מער ווי א פארטיי, אז דער בונד איז די משפחה פונעם באווסטזיניקן טייל פונעם יידישן ארבעטער-קלאס, און גלייכצייטיק לייגט איר שטיינער אויפן וועג און איר דערלאזט נישט א בונדישן ארבעטער צו פארנעמען זיין ארט אין א בונדישער אַנפירנדיקער אינסטאנץ נאָר דערפאַר ווייל ער וויל נישט דאווענען פון אייער מענ-שעוויסטישן סידור. וואָלט איך געווען אַ מענשעוויסטיש אינטעליגענטל, און נישט הערשל מעטאלאוויעץ, וואָלט איך מסתמא גאָר גוט געטויגט פאַר אייך — און כ'האַב געמאַכט אַ באַוועגונג צו פאַרלאָזן די וווינונג.

די גאַנצע צייט, וואָס איך האָב געשאַטן מיט ווערטער, האָב איך שאַרף געקוקט מעדעמען אין פנים אריין און גוט באַמערקט זיין אינערלעכע אויפרעגונג. מעדעם איז געשאַטען מיט דער פלייצע אַנגעשפאַרט אויף דער פראַמוגע פון דער טיר און זיין פנים איז געווען פאַרכמורעט. זיין שטערן האָט זיך אומאויפהערלעך גע-רונצלט, די קינבאַקן האָבן לייכט געציטערט. איך בין געווען זיכער, אז מעדעם וועט ברייט עפענען די טיר און מיך משלח זיין מיט אַ רוסישן „פאַשאַל וואָן“.

צו מיין איבערראַשונג האָט מעדעם זיך הילכיק צעלאַכט און פון זיין מויל זענען געפאַלן ווערטער, וואָס האָבן אי געפלעפט, אי געלאַשטשעט מיין געמיט: „דער זעלבער הערשל, טאַטש איוו טאַטש. נישט געביטן זיך אויף אַ יאַטע. געמיינט, אַז אין דייטשלאַנד וועט ער זיך ציוויליזירן. די דייטשן וועלן אים געבן יעדן טאַג אַ קאַלטע וואַנע און אַפּקילן אַ ביסל זיין היציקייט. אָבער פון וואַנען ווייסט איר, אַז איך וויל ברעכן בונדישע טראַדיציעס — איז מעדעםס קול געוואָרן ערנסטער און שאַרפער — און אַז איך בין קעגן דעם, איר זאָלט פאַרנעמען אייער אַרט אין פאַרטייקאמיטעט? איך האָב אין שפּאַס געפרעגט דעם חבר יאַנעק, צי עס פעלט אים אין וואַרשעווער פאַרטייקאמיטעט פון בונד אַ באַלשעוויק צום מנין. אין וואַרשע, צום באַדויערן, פעלט נישט דעם בונד פון דעם מין. אָבער קעגן אייך פערזענלעך? — חלילה! — זאָגט דעם חבר יאַנעק, אַז איך בין נישט געווען און בין נישט קעגן דעם, אַז איר זאָלט פאַרנעמען אייער אַרט אין פאַרטייקאמיטעט“.

איך האָב מעדעמען געענטפערט, נאָך אַלץ אין אַ נישט פריינדלעכן טאָן, אַז איך וועל דאָס יאַנעקן נישט זאָגן. זאָל ער אים זאָגן.

„גוט, גוט. איך וועל דאָס שוין זאָגן דעם חבר יאַנעק. הערט אויף, חבר הערשל מעטאלאוויעץ, זיך צו ברוגזן. לאַמיר בעסער הערן, וואָס ס'טוט זיך עפעס אויף גאַטס גרויסער וועלט, און וואָס מאַכן באַקאַנטע און פריינד“ — און אַנגעמענדיק מיך אונטערן אַרעם, אריינגעפירט אינעם דערבייניקן גרויסן צימער.

דער שמועס האָט געדויערט אַ לענגערע צייט און אַרומגענומען אַ מאַסע פראַבלעמען און ענינים פון אַן אַלגעמיינעם פּאָליטישן כאַראַקטער און פונעם בונדישן פאַרטיילעבן.

וולאָדמיר מעדעם איז געווען אַ ווונדערלעכער שמועסער; לייכט, פריש. שאַרפזיניק און מיט אַ שטשיפטע הומאָר. אין מיין געדעכעניש איז דער דערמאָנטער שמועס פאַרבליבן איינער פון די אינטערעסאַנטסטע פון די פילצאָליקע שמועסן, וואָס מיר איז אויסגעקומען צו פירן מיט פאַרשיידענע פּערזענלעכקייטן פון דער סאַציאַליסטישער וועלט און פונעם פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן אין פּוילן. ביים סוף פון יענעם שמועס האָב איך מיט עפעס פאַרטשעפעט וועגן דער אינפאַרמאַציע, וואָס כ'האַב געהאַט געקריגן פון יאַנעק-יאַנקעלעוויטש. אַז מעדעם איז קעגן מיין צוריק אַרײַנגיין אין באַשטאַנד פונעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד, און אַ זאָג געטאָן צו מעדעמען: «חבר מעדעם, ס'איז שוין צייט, איר זאָלט וויסן, אַז ביי ייִדן איז אַ מינהג מער חשוב ווי אַ דין».

וולאָדמיר מעדעם איז געבליבן זיצן ווי פאַרחלשט. זײַן פנים איז געוואָרן אַש-גרוי, די גאַמבע און די קינבאַקן האָבן נערוועיש געציטערט. כ'בין געווען אונטערן איינדרוק, אַז מעדעם האָט אַ האַרצאַטאַק און כ'האַב אַ געשריי געטאָן: «וואָס איז אײך, חבר מעדעם!» ווען כ'האַב זיך אַריבערגעבוּיגן איבערן טיש, האָב איך פון מעדעמס מויל, דורכגעזײט דורך פאַרשטשעמעטע צײַן, דעהערט די ווער-טער: «אַ סך פון אײערע מינהגים ווייס איך נאָך אַלץ נישט». כ'בין צוגעלאָפן צו מעדעמען מיטן ציל אים צו העלפן. מעדעם איז שוין געהאַט עטוואָס געקומען צו זיך און מיט אַ זשעסט פון דער האַנט געהײסן צוריקזעצן זיך אויף מיין פּלאַץ, און געזאָגט צו מיר: ס'איז שוין בעסער.

דער ווייטערדיקער שמועס האָט זיך נישט געבונדן. וולאָדמיר מעדעם האָט זיך מיט מיר פריינדלעך געזעגנט און צוגעפירט צו דער טיר. ער האָט מיר פאַרויכערט, אַז אויף דער קומענדיקער זיצונג פונעם פאַרטיי-קאָמיטעט וועלן מיר זיך ווידער באַגעגענען. ער האָט פאַרלאַנגט, אַז אויף דער קומענדיקער זיצונג פונעם פאַרטיי-קאָמיטעט זאָל איך אָפּגעבן אַ באַריכט וועגן דער לאַגע אין דײַטשלאַנד און געבעטן שטיין מיט אים אין אַ פאַרבינדונג, פּדי ממשיך צו זײַן דעם שמועס.

אַ לאַנגע צײַט האָב איך נישט געקענט פאַרגעסן די אויבן דערמאָנטע סצענע. ס'האַבן מיך באַאומרויקט אי דער געזונט-צושטאַנד פון מעדעמען, אי דאָס נישט פאַרשטיין דעם זין פון די געהערטע ווערטער. איך האָב דערציילט יאַנעק-יאַנקעל-לעוויטשן וועגן דעם שווערן איינדרוק, וואָס מעדעמס געזונט-צושטאַנד האָט אויף מיר געמאַכט. אָבער נישט וועגן די ווערטער, וואָס כ'האַב פון מעדעמען געהערט. מיט אַ צײַט שפעטער, גײענדיק מיט יוזעפן פון איינער פון די בונדישע זיצונגען, האָב איך יוזעפן דערציילט וועגן דעם דערמאָנטן עפּיזאָד און געפרעגט אַ באַשײד אויף מעדעמס דערמאָנטע רײד. יוזעפס ענטפער איז געווען אַ מטושטשער און מיך נישט באַפרידיקט.

אַ מער לאַגישן ענטפער האָב איך געקריגן פון וויקטאָר שולמאַן. בעת איינעם פון מײנע שמועסן מיט וויקטאָר שולמאַנען האָב איך אים דערציילט וועגן דעם

דערמאנטן פאָרפאל. וויקטאָר שולמאַן האָט זיך פאָרטראַכט און געגעבן אַזאַ ענטפער: נאָך דעם ווי מעדעם האָט פאַרעפנטלעכט זיין אַרטיקל „דאָס איז ציוניזם“ האָט ש. י. יאַצקאָן רעאַגירט מיט אַן עקלהאַפּטן אַרטיקל, וועמענס אינהאַלט ס'איז געווען: וואָס מישט זיך דער גוי אין ייִדישע עסקים? יאַצקאָנס כולגאַנשיער אַרויסטריט האָט מעדעמען מאַראַליש דערשיטערט און ביי מעדעמען איז צו מערקן אַ פאַרשטאַרקטע פּילעוודיקייט לגבי זיין ייִדישקייט. אייער זאַג, אַז אַ מינהג ביי ייִדן איז מער חשוב ווי אַ דין, האָט איר מסתמא געמאַכט אין אַ נישט דעליקאַטער פאַרעם. ביי מעדעמען האָט דאָס געקענט זיך אַסאַצירן מיט יאַצקאָנס אַרויסטריט. מעדעם פאַרטראַגט נישט קיין גראַביאַנסטוואַ פון אַ פּערזענלעכן כאַראַקטער. וויקטאָר שולמאַנס אויפקלערונג האָט זיך מיר געלייגט אויפן שכל. פאַר מיר איז דער ענין געווען פאַרענדיקט און אַפּגעווישט געוואָרן פון מיין זכרון. איצט, שרייבנדיק וועגן יענעם וויזיט ביי וולאַדימיר מעדעם, האָט אין מיין זכרון אויפ־געטויכט די דערמאָנטע סצענע, און איך פּיל ווי אַ חוב דעם עפיזאָד צו פאַרציילענען. וולאַדימיר מעדעם פּערזענלעכקייט איז, לויט מיין מיינונג, אַפּילו אין פּוילן נישט דערשאַצט געוואָרן, אַ פּשיטא אין אַמעריקע. דער פּיקח ה. ד. נאָמבערג איז אַן שום ספק גערעכט געווען, ווען ער האָט נאָך מעדעם אַרויסטריט אויף דער אַלייִדישער קולטור־באַראַטונג, אין 1915, געשריבן, אַז זינט דעם טויט פון י. ל. פּרץ, האָט זיך ווידער באַוווּן אַן אַריגינעלע גרויסע פּערזענלעכקייט אינעם ייִדישן גע־זעלשאַפּטלעכן לעבן.

הגם איך באַטראַכט נישט וולאַדימיר מעדעמען פאַר קיין טעאַרעטיקער, אַפּילו נישט פאַרן טעאַרעטיקער פון דער נאַציאָנאַלער פּראַגע אין בונד (די בכורה געהערט, לויט מיין מיינונג, וולאַדימיר קאַסאַווסקי), און מעדעםס אַרבעט וועגן דער נאַציאָנאַלער פּראַגע האַלט איך נישט פאַר קיין אַריגינעלע, נאָר פאַר אַ נאַכאַמונג פון די טעאַריעס פון די עסטרייכער פּערנערסדאַרפער און רודאַלף שפּרינגער (ד״ר קאַרל רענער); און טראַץ מיינע שווערע און ביטערע קאַמפּן מיט מעדעמען אין די יאָרן 1918-1921 — האָב איך פאַר מעדעםס פּערזאָן געהאַט דעם גרעסטן אַפּשיי. איך האָב וולאַדימיר מעדעמען געהאַלטן פאַר דעם איינציקן שטאַטסמאַן צווישן די פּלערילי פירערס פון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג אין פּוילן, פאַר אַ פּאַליטיקער פון אַ הויכער מדרגה, פאַר אַ פּאַליטישן שרייבער פונעם העכסטן קאַליבער און פאַר דעם גרעסטן אַראַטאָר אין דער ייִדישער שפּראַך, וואָס איך האָב געקענט. קיינער פון די בונדישע פירערס, נישט אין דער צייט ווען כ׳בין טעטיק געווען אין בונד, און נישט שפּעטער נאָך מיין אַרויסטריט פון בונד, איז נישט דערגאַנגען, אין קיין שום פרט, צו מעדעםס קנעכל. וולאַדימיר מעדעם איז געווען די פּאַסיצינרדיקסטע פּערזענלעכקייט אין דער ייִדישער אַרבעטער־סביבה אין פּוילן.

איך האַלט פאַר אַ מענטשלעכן חוב און פאַר אַ געזעלשאַפּטלעכער פּליכט געלעגנהייטלעך צו דערציילן וואָס איך ווייס וועגן דער דאָזיקער מערקווערדיקער

און אייגנארטיקער פערזענלעכקייט אין דער יידישער ארבעטער-באוועגונג אינעם אמאליקן פוילן.

עטלעכע טעג נאך מיין וויזיט ביי וולאדימיר מעדעם האב איך, ווי א פול-בארעכטיקטער מיטגליד, זיך באטייליקט אין א זיצונג פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד.

אויף ס'ניי ביים פאליטיש-געזעלשאפטלעכן ווארשטאט

די גייסטיקע און פאליטיש-געזעלשאפטלעכע אנטוויקלונג, וואס כ'האב דורכ-געמאכט אין דייטשלאנד, האט משמעות געלאזט קענטיקע סימנים. די באציונג צו מיר מצד די חברים אין דער באוועגונג, פון וולאדימיר מעדעם ביז א פשוטן אקטי-וויסט, איז געווען אין גאנצן אן אנדערע, ווי זי איז געווען פאר מיין פארלאזן ווארשע אין דעצעמבער 1915. איך בין מער נישט באטראכט געווארן ווי דאס 17-18 יאריקער בחורל, וועמען אייגענע און פרעמדע זענען מוחל זאכן, וואס מען איז געוויינטלעך נישט מוחל קיין געזעלשאפטלעכן טוער, וועמען מען איז מוחל אפילו שקאצישע שטיק; מען האט זיך אנגעהויבן באציען צו מיר, ווי צו איינעם, פון וועמען מען קען און מען פארלאנגט גוטע און פאראנטווארטלעכע פארטיישיע און געזעלשאפטלעכע ארבעט.

מיט אימפעט און ענערגיע האב איך זיך אריינגעווארפן אין דער בונדיש-פארטיישיער און אין דער געזעלשאפטלעכער טעטיקייט. יאנעק-יאנקעלעוויטש האט מיט „א ריין געוויסן“ אראפגענומען פון זיך א היפש פעקל פון זיינע פליכטן און זיי ארויפגעלייגט אויף מיינע פלייצעס. די „טרויקע“ — יאנעק-יאנקעלעוויטש, אבע פלוג און הערשל מעטאלאויעץ — האבן ביז דער באפרייונג פון די חברים פון דער מאדלינער פעסטונג, פארגעשטעלט מיט זיך די פאקטישע אפירונג מיט דער בונדישער טעטיקייט אין ווארשע. יאנעק איז געווען דער צענטראלער נערוו, אבע און איך — די ספרושינעס.

23 שעה א וואך, מיטוואך און דאנערשטיק צו 9 שעה א טאג — פון 8 אין דער פרי ביז 6 אין אונט, און פרייטיק — ביז איינס א זיגער, בין איך באשעפטיקט געווען ווי א מעטאל-טאקער אין דער פאבריק פון איטשע דרייער אויפן גושיבאו נומער 14, גאטס שעהען — ביים ווארשטאט פון די בונדיש-פארטיישיע און פאלי-טיש-געזעלשאפטלעכע טעטיקייטן. איך האב זיך באטייליקט אין א וועלט מיט זיצונגען און פארזאמלונגען, פארטיישיע און פראפאגאנדישע; אפגעהאלטן אומ-צאליקע קאנסולטאציעס מיט גרופעס און איינצלנע חברים; פארנוצט א ים מיט ווערטער און ארגומענטן אין מיינע רעדעס, רעפעראטן און דיסקוסיעס, אין דער

בונדישער באַוועגונג און אפילו מחוץ דער דירעקטער בונדישער איינפלוס-ספּערע. פון מיין טעטיקייט אין די חדשים אויגוסט-נאוועמבער 1918 איז מיר געבליבן אין זכרון די געשיכטע פונעם שטרייק אין פּאליאקעוויטש טאַבאַק-פאַבריק, די דיסקוסיעס מיט די חברים וולאדימיר מעדעם, לייזער לעווין און הערשל הימעל-פאַרב, וועגן וועלכע ס'וועט מיר אויסקומען צו דערציילן אין די קומענדיקע קאַ-פיטלעך, און צוויי אַרויסטריטן — מחוץ דער בונדישער ספּערע: אין „וועדזאַ“ און אין „פרינדן-קרייז“.

פּאליאקעוויטש טאַבאַק-פאַבריק, דער פּראַפעסיאָנעלער פאַראיין פון די טאַ-באַק-אַרבעטער, און דער שטרייק אין פּאליאקעוויטש פאַפּיראַסן-פאַבריק — דער אומגעלומפערטסטער שטרייק, וואָס איך האָב געקענט אין דער געשיכטע פון דער יידישער פּראַפּ. באַוועגונג אין וואַרשע — פאַרדינען, עס זאָל וועגן זיי אַ ביסל גענויער דערציילט ווערן.

די טאַבאַק-פאַבריק פון פּאליאקעוויטש אין וואַרשע איז, לויט איר סאַציאַלער סטרוקטור און געזעלשאַפטלעכן כאַראַקטער, געווען אַ יחיד במינו אויפן ווירטשאַפּט-סעקטאָר אין דער יידישער סביבה אין פּוילן.

די פאַבריק האָט באַשעפטיקט אויסשליסלעך יידישע אַרבעטער. דער נישט-יידישער עלעמענט איז באַשטאַנען פון עטלעכע הויזוועכטער און עטלעכע פּורמאַנעס פון דער עקספּעדיציע. צאַלמעסיק איז די פאַבריק געווען דער גרעסטער יידישער אַרבעטפלאַץ אויפן שטח פון דער רוסישער אימפּעריע. די עטלעכע הונדערט אַרבעטער זענען באַשטאַנען פון אַן 80 פּראָצענט פרויען און אַ 20 פּראָצענט מענער. די מענער זענען געווען דער קוואַליפיצירטער פּערסאָנאַל: די מעכאַניקערס, וועלכע האָבן באַדינט די פאַפּיראַסן און אַנדערע טאַבאַק-מאַשינען, און מעכאַניקערס, וועלכע האָבן געאַרבעט ביים וואַרשטאַט פאַרריכטנדיק אַדער מאַכנדיק נייע טיילן פאַר די אָפּגענוצטע און קאַליע-געוואַרענע מאַשינטיילן. אויך דאָס ביוראַ-פּערסאָנאַל איז באַשטאַנען אויסשליסלעך פון מענער. די פרויען-אַרבעט איז געווען אַן אומ-קוואַליפיצירטע. די דיספּראַפּאַרציע צווישן די פאַרדינסטן פון די מעכאַניקערס און פון די אומקוואַליפיצירטע אַרבעטערניס, איז געווען אַן אומגעהייער גרויסע. דער פאַרדינסט פון די מעכאַניקערס האָט זיך אָנגעהויבן פון 10 רובל און דער-גאַנגען ביז 25 רובל אַ וואָך פאַר אַ 52-שעהדיקער אַרבעטסוואָך; דער מאַקסימאַל-סטער פאַרדינסט פון אַ פרויען-אַרבעטערין איז געווען 4 רובל אַ וואָך. די אַרבעטס-צייט איז געווען צירקאַ 60 שעה אַ וואָך. קיין פּראַפעסיאָנעלער פאַראיין, אַ לעגאַלער אַדער אומלעגאַלער, האָבן די אַרבעטער פון פּאליאקעוויטש פאַבריק נישט געהאַט אין דער תקופה פונעם צאַרישן רעזשים. די מעכאַניקערס, די אַריסטאָקראַטיע, האָבן זיך געהאַלטן צוזאַמען, געוואוסט, אַז אַן זיי קען די פאַבריק נישט פונקציאָנירן, און אין די אינטערעסן פון דער פאַבריק-דירעקציע איז געלעגן ווי געהעריק מאַ-

טעריעל צו באַפרידיקן דעם דאָזיקן קליינעם שיכט אַרבעטער. די פרויען-אַרבע-טערינס זענען געווען פולשטענדיק שוצלאָז.

אויך געזעלשאַפטלעך האָט פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פּאַבריק מיט זיך פּאַרגע-טטעלט אַן אויסנאָם. די באַשעפטיקטע פרויען-אַרבעטערינס האָבן זיך רעקרוטירט פונעם אַרעמסטן און אָפגעשטאַנענסטן עלעמענט פון דער יידישער באַפעלקערונג אין וואַרשע און זיי זענען באַטראַכט געוואָרן פאַר קיין נישט איבעריקע צנועות, פאַר בלאַטע מיידן. אין די שוואַרצע רעאַקציע-יאָרן פון פאַר דער ערשטער וועלט-מלחמה, ווען וואַרשע האָט געפלאַגט די מגפה פון די באַנדעס פרעטענסיע-געמערס, איז פּאַליאַקעוויטשס פּאַבריק געווען אַ נעסט פון די דאָזיקע מנווילים. אַן אַרבעטערין פון פּאַליאַקעוויטשס פּאַבריק האָט נישט געקענט חלומען וועגן אַ באַלעבאַטישן שידוך. דער אַרעמסטער באַלעבאַטישער ייד וואַלט גיכער מספּים געווען זיין טאַכ-טער זאָל ווערן אַ דינסט איידער גיין אַרבעטן אין פּאַליאַקעוויטשס פּאַפּיראַסן-פּאַבריק.

פאַרן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה האָט דער בונד געהאַט אַ צוטריט צו דער דאָזיקער פּאַבריק דורך די מעכאַניקערס. געהייסן האָט עס, אַז פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פּאַבריק געפינט זיך אונטער דער בונדישער השפּעה. ס'געדענקט זיך מיר אָבער נישט קיין איין אַרבעטער פון דער דאָזיקער פּאַבריק, אַ מאָן אָדער אַ פרוי, וואָס זאָל זיין אַ פּאַרטיי-מיטגליד און אַז ווער פון די אַרבעטער זאָל באַזוכן די בונדישע פּאַרטיי-בערזע. ס'געדענקט זיך אויך נישט, אַז עמעצער פון די אַרבעטער פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פּאַבריק זאָל נאָכן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה זיך האָבן באַטייליקט אין דער אַרגאַניזירונג פון דער בונדישער ווירטשאַפט-אַקציע. אָדער אַפילו גענאָסן דאָרט ווי אַ קאַנסומענט.

ווען דער בונד האָט זומער 1915 אַרגאַניזירט די לעגאַלע פּראָפעסיאָנעלע פּאַראיינען, איז דאָס אַרגאַניזירן די אַרבעטער פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פּאַבריק אין אַ פּראָפעסיאָנעלן פּאַראיינ נישט געשטאַנען אויפן טאַג-אַרדענונג. דער טאַבאַק-פּאַראיינ איז אַרגאַניזירט געוואָרן אין דער צייט פון מיין אַפּוועזנדיקייט. אויף וויפל עס איז מיר באַווסט, האָבן זיך מיטן אַרגאַניזירן דעם דאָזיקן פּאַראיינ מתעסק געווען וויקטאָר שולמאַן, יאַנעק-יאַנקעלעוויטש, דוד מייער און יחיאל ניימאַן.

יחיאל ניימאַן איז געווען דער אַנפירער פונעם טאַבאַק-פּאַראיינ און גלייכצייטיק האָט ער אָנגעהאַלטן דעם אַמט פון סעקרעטאַר אינעם יידישן לעדער-אַרבעטער-פּאַראיינ. האָבנדיק אַ חוש פאַר פּראָפּ-ענינים, האָט יחיאל ניימאַן פּאַרשטאַנען, אַז איינהאַלטן די וויטאַליטי פון דעם דאָזיקן פּאַראיינ קען מען נישט אויפן געוויינ-לעכן אופן פון די אַנדערע פּראָפּאַראיינען, נאָר מען מוז אַנווענדן ספּעציפישע מעטאָדן און מיטלען. איינע פון זיינע מיטלען זענען געווען אַפטע פּאַרוויילונג-אונטערנעמונגען און טאַנצאַונגן. פיינשמעקערס האָבן פּאַראורטיילט יחיאל ניימאַנס מעטאָדן אינעם טאַבאַק-פּאַראיינ, אָבער טאָן עפעס קעגן דעם, האָבן זיי נישט

געקענט. יחיאל ניימאן איז געווען דער פאסיקסטער מענטש אויפן געגעבענעם אַמט. זיין פערזענלעכקייט, דאָס אָנהאַלטן אַ געהעריקע דיסטאַנץ צווישן פריינדלעכקייט און אויטאָריטעט, און דאָס זיין אַ מוסטער פון פערזענלעכער מאָראַלישקייט, האָט אים געשאַפן אַנזען און פאַרערונג צווישן די מיטגלידער־נס פונעם פאַראיין. זיך וואָרט איז געווען פאַר זיי ממש אַ געזעץ.

דער פעלער פון בונד איז געווען, וואָס ער האָט נישט אַריינגעשיקט אַ צאָל אייגענע זיכערע מענטשן ווי אַרבעטער אין דער פאַבריק, פּדי דערמיט צו פאַר־זיכערן זיך אַ פאַרטיישע אַרגאַניזאַציאָנעלע באַזע אין דער פאַבריק און אינעם פאַראיין. דאָס האָט אין בונד זיך נוקם געווען.

בשעת די אַרעסטן, וואָס די דייטשישע אַקופאַציע־מאַכט האָט דורכגעפירט צווישן די סאָציאַליסטישע אַנטי־מלחמה־טוערס, איז יחיאל ניימאן געצוונגען געווען צו פאַרלאָזן וואַרשע און זיך באַזעצן אין לובלין, אינעם עסטרייכישן אַקופאַציע־געביט. דער בונדישער אַקטיוו, וואָס איז געבליבן אין וואַרשע, האָט דעם טאַבאַק־פאַראיין נישט געקענט ווי געהעריק באַדינען. אין דער געגעבענער צייט איז אין דער פאַבריק אויסגעבראַכן אַ קאַנפּליקט מיט דער פאַבריק־דירעקציע און דער ייִדישער גרופּע פון ס.ד.ק.פ.ל. מיט קאַראַלסקין בראַש איז געלונגען צו געווינען דעם טאַבאַק־פאַראיין.

ווען כ'בין צוריקגעקומען פון בערלין קיין וואַרשע, זומער 1918, האָב איך זיך אָנגעטראָפן מיט אַ שטרייק אין פּאָליאַקעוויטשס פאַפּיראַסן־פאַבריק, אָנגעפירט פון שכנא קאַראַלסקי. ווען כ'האָב זיך נענטער באַקאַנט מיט די אומשטענדן און מיט דער פּירונג פונעם שטרייק איז מיר פינצטער געוואָרן אין די אויגן צוליב דער לאַגע, אין וועלכער די אַרבעטער־נס פון דער דאָזיקער פאַבריק האָבן זיך געפונען, און פון דעם אופן, ווי אזוי קאַראַלסקי האָט דעם שטרייק געפירט.

די לאַגע איז געווען אַזאַ:

די דייטשישע אַקופאַציע־מאַכט האָט געהאַט רעקוויזירט פּאָליאַקעוויטשס טאַ־באַק־פאַבריק און די פאַבריק מאַדערניזירט. דאָס רוב פון די ייִדישע מעכאַניקערס זענען אַרויסגעשיקט געוואָרן קיין דייטשלאַנד און זייערע ערטער זענען פאַרנומען געוואָרן דורך עטלעכע פּוילישע מעכאַניקערס פון דער „נאַבלעס“־פאַפּיראַסן־פאַבריק און אויך מיט אַראַפּגעבראַכטע מעכאַניקערס פון דייטשלאַנד. קאַראַלסקין און זיינע חברים האָט זיך איינגעגעבן אַריינצופירן אַ צאָל פּרויען פון זיין פאַרטיי־שער איינפלוס־ספּערע ווי אַרבעטער־נס פון דער פאַבריק. דורך דער דאָזיקער גרופּע האָט ער אַפּערירט אין פאַראיין און דערפירט צו אַ שטרייק.

די פּאָדערונגען, וואָס זענען אַרויסגעשטעלט געוואָרן זענען געווען פאַ קאַראַל־סקאַמו: געפּעפּערטע, געזאַלצענע און — אויפן הימל אַ יאַריד. שכנא קאַראַלסקי איז געווען אַ פּראַכטפולער מאַסן־רעדנער, איינער פון די גרעסטע, וואָס כ'האָב געקענט אין דער געשיכטע פון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג אין פּוילן.

א גאנץ פעיקער פאליטישער שרייבער, א רעוואלוציאנער אין זיינע רמח-אברים, און דערצו, פאר יענער צייט — א זייער שיינער בלאַנדער בחור. ס'איז נישט קיין חידוש, וואָס עס האָט זיך אים איינגעגעבן אין אַ קריזיסצייט פון בונד צו געווינען פאר זיין ריכטונג די פאליטיש נישט איבעריק רייפע פרויען-אַרבעטערינס פון פאליאָקעוויטשס פאַבריק. קאַראַלסקי איז אַבער זיין גאַנץ לעבן קראַנק געווען אויף דער מחלה, וואָס לענין האָט שפּעטער אַנגערופן „די קינדער-קראַנקייט פון קאַמו-ניזם“. ווי גרויס קאַראַלסקי איז געווען ווי אַ טריבון, אזוי נישטיק און נעבעכדיק איז ער געווען ווי אַ פּראַקטישער טוער, אַ פּשיטא — אויפן געביט פון דער פּראַפּ. באַוועגונג. צו יענער צייט איז קאַראַלסקי געווען דער „קייסער“ אין דער ייִדישער גרופּע פון ס.ד.ק.פ.ל. און האָט נישט געהאַט איבער זיך קיין קאַנטראַל. זיין רבי און מנהיג גזשעך-קאַוואַלסקי האָט זיך געפונען אין דער מאַדלינער פעסטונג, די אַנפירונג פון ס.ד.ק.פ.ל. האָט מיט ייִדישע ענינים נישט שטאַרק זיך אינטערעסירט און דאָס איבערגעלאָזט אויפן באַראַט פון קאַראַלסקין.

אין שטרייק האָבן זיך די מעכאַניקערס נישט באַטייליקט. די פאַבריק-דירעקט-ציע איז בכוח געווען צו יעדער מינוט דעם שטרייק צו ליקווידירן. ס'איז נישט שווער געווען אין די הונגער-באַדינגונגען, וואָס האָבן צו יענער צייט געהערשט אין וואַרשע, צו רעקרוטירן ייִדישע און פּוילישע אומקוואַליפּיצירטע אַרבעטערינס. די דירעקציע האָט אַבער נישט געוואַלט דעם שטרייק אַליין ליקווידירן און אַרויס-גערופן דעם סינדיק פון בערלין. מיט זיין קומען קיין וואַרשע איז צושטאַנדגעקומען אַן אמתער פּאליטישער קווי-פּראָ-קוואַ.

דער סינדיק איז געווען אינגאַנצן ליכטענבוים, דער ייִנגערער פון די צוויי ברידער, אין וועמענס פּאַלאַץ ס'האַט זיך געפונען דער שוין פון מיר דערמאָנטער פּאליטישער סעלאַן. אינגאַנצן ליכטענבוים איז געווען אַ ראַדיקאַל-סאַציאַליסטיש געשטימטער מענטש און לאַנגע יאָרן פאַרבונדן געווען מיט די הויפטפירערס פון ס.ד.ק.פ.ל. אין זיין פּאַמיליע-פּאַלאַץ איז פּאַקטיש געשאַפן געוואָרן דער דייטשישער „ספּאַרטאַקוס-בונד“. זיינע אַלטע באַקאַנטע פירערס פון ס.ד.ק.פ.ל. טישקאַ-יאַגניכעס און מאַרכלעווסקי זענען געווען די פּאַקטישע אַרגאַניזאַטאָרן און די אַרגאַניזאַציאָ-נעלע פירערס פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“. ווי אַ פאַבריקאַנט פון אַ טאַבאַק-פאַבריק אין בערלין איז אינגאַנצן ליכטענבוים געווען אַ מיטגליד פון דער געמיינזאַמער קאַמיסיע פון די מאַשיניסטן און פון די באַלעבאַטיים פון דער טאַבאַק-בראַנזשע. פירן פאַרהאַנדלונגען מיט פאַרשטייערס פון אַרבעטער אין קלענערע און אין גרע-סערע סכסוכים איז פאַר אים נישט געווען קיין נייעס. אויף דעם געביט האָט ער געהאַט אַ סך דערפאַרונג און קומענדיק קיין וואַרשע איז ער זיכער געווען. אַז ס'זועט זיך אים איינגעבן אַן שוועריקייטן צו דערליידיקן דעם שטרייק אויפן בעסטן אופן. באַקענענדיק זיך מיט די פּאַדערונגען האָט אינגאַנצן ליכטענבוים אַרויסגערופן די שטרייקפירערס. אַנשטאַט צו פאַרהאַנדלען אין אַנטשטאַנענעם קאַנפּליקט האָט

קאראלסקי פארוואנדלט די פארהאנדלונגען אין א מיטינג פון זיינע אנהענגערס, געזידלט די קאפיטאליסטן און דעם סינדיק איגנאצי ליכטענבוים מיט די ערגסטע ווערטער, און געדראַט ליכטענבויםען, אַז אויף צו מאַרגנס נאָך דער רעוואַלוציע וועט ער הענגען אויף אַ וואַרשעווער אַדער אויף אַ בערלינער גאַסן-לאַמטערנע. דער תּמיד רויקער, פּאַרנעמער און דערפּאַרענער אין די ענינים פּון דער טאַבאַק-בראַנזשע אין בערלין, האָט קאַראַלסקיס אויפּפירונג נישט געקענט פּאַרטראַגן, אַפּגעזאָגט זיך מיט קאַראַלסקין צו פּאַרהאַנדלען און געהייסן אים אַרויסוואַרפּן פּונעם האַטעל-צימער.

בקיצור, די אַרבעטערינס, דערזעענדיק, אין וואָס פּאַר אַ בלאַטע זיי געפינען זיך, האָבן זיך געווענדט צום בונד ער זאָל איבערנעמען דעם פּאַראַיין און פּאַר-ענדיקן וואָס שנעלער דעם שטרייק. זיי זענען אַבער פּון אַבע פּלוג אוועקגעגאַנגען מיט נישט קיין קלאַרן ענטפּער. דערוויסנדיק זיך וועגן מיר, אַז אין בערלין האָב איך געאַרבעט ווי אַ מאַשיניסט אין אַ ציגאַרעטן-פּאַבריק, האָבן מיך אין אַן אַוונט אַפּגעוואַרט עטלעכע צענדלינג אַרבעטערינס און פּאַרלאַנגט, אַז איך זאָל זיך אַרייַן-מישן און פּאַרענדיקן דעם שטרייק. דאָס איינציקע, וואָס כ'האַב זיי געקענט ענטפּערן, איז געווען, אַז כ'וועל זייער ענין באַטראַכטן מיט מיינע חברים.

אויך איגנאצי ליכטענבוים האָט מיך אויפּגעזוכט, דערציילט אין וואָס פּאַר אַ פּאַסקודנער סיטואַציע ער געפינט זיך און געבעטן, אַז איך זאָל אים העלפּן אַרויס-קריכן פּון דער לאַגע. מיין ענטפּער איז געווען דער זעלבער: כ'וועל דעם ענין אויפּנעמען מיט מיינע חברים.

אויף אַ באַראַטונג פּון עטלעכע חברים, צווישן וועלכע ס'האַט זיך געפּונען וולאַדימיר מעדעם, האָב איך פּאַרנומען אַ שטעלונג, אַז דער בונד איז מחויב צו העלפּן די שטרייקנדיקע אין זייער שווערער לאַגע: ער דאַרף איבערנעמען די אַנ-פּירונג פּון פּאַראַיין און פּאַרענדיקן דעם שטרייק. איך האָב דערקלערט, אַז איך בין גרייט צו נעמען אויף זיך די דאָזיקע שווערע און פּאַראַנטוואַרטלעכע אויפּגאַבע. אַבע פּלוג און יאַנקע-יאַנקעלעוויטש האָבן געהאַלטן, אַז אין די געגעבענע באַדינ-גונגען מוז זיך דער בונד אויסהיטן אַפילו פּון אַ שייך פּון אַרייַנמישונג, ווייל דאָס קען האָבן פּאַטאַלע פּאַליטישע רעזולטאַטן אין די קומענדיקע פּאַליטישע געשעענישן, וועלכע ווערן דערוואַרט אין פּוילן. אויך וולאַדימיר מעדעם איז געווען גענייגט צו דער מיינונג, אַז דער בונד דאַרף זיך אַפּהאַלטן פּון אַרייַנמישן זיך אין שטרייק, מחמת דאָס אומגליק און די בלאַטע איז אַזוי גרויס, אַז דעם בונד וועט זיך נישט איינבען עפעס וויכטיקס אויפּצוואַן. ער וועט זיך בלויז קאַמפּראַמעטירן אין די אויגן פּון די וואַרשעווער יידישע אַרבעטער — און ביי דעם איז עס געבליבן.

די געשעענישן זענען זיך געגאַנגען זייער וועג. קאַראַלסקי איז אַרעסטירט געוואָרן, די שטרייק-אַנפּירונג האָבן איבערגענומען מער קאַמפּעטענטע טוערס פּון ס.ד.פ.ל. — סטאַך זאַטאַרסקי, מאַרטאַ, דער רויטער אַנדזשעי. דער שטרייק

איז געווען א פארשפילטער. א דאנק דער פערזענלעכער אינטערווענץ פון איגנאצ'י ליכטענבוים קעגן דער שטעלונג פון דער פאבריק-אדמיניסטראציע זענען די שטרייקנדיקע געמאכט געווארן צוויי הנחות: א פארקירצונג פון דער ארבעטסצייט אויף 6 שעה א וואך, און נישט אפזאגן קיינעם פון דער ארבעט צוליבן שטרייק. צי דער בונד וואלט דעמאלט געווען געליטן ווען ער נעמט איבער די אָנפירונג פון שטרייק און פון טאבאק-פאראיין — בין איך מסופק. אז דער בונד האָט צוליב דעם אפזאג געליטן א שווערע פאליטישע מפלה אין טאבאק-פאראיין בשעת די וואָלן צום וואַרשעווער ארבעטער-ראַט — איז א פאקט.

די ווענדונג פון סטאך זאטארסקי צום וואַרשעווער קאָמיטעט פון בונד צו דער-לויבן מיר האַלטן א רעפעראַט אין „וועדזאָ“ — איז אַקצעפּטירט געוואָרן. די טעמע פון מיין רעפעראַט איז געווען וועגן דער רעוואָלוציאָנערער וועלט-סיטואַציע און וועגן דער לאַגע אין דייטשלאַנד.

דער לאַקאַל פון „וועדזאָ“ איז געווען איבערגעפראַפט. בעיקר מיט פאַניענ-קעלעך, די מערסטע פון זיי שילערינס. געקומען זענען אויך אַ רייע גדולים פון ס.ד.פ.ל. און פ.פ.ס.-לעוויצע מיט זאַשקאַ אונשליכט און עקשטיין בראַש. דער פאַרזיצער האָט מיך פאַרגעשטעלט ווי אַ מיטגליד און טוער פונעם „ספּאַרטאַקוס-בונד“ אין בערלין און ווי אַ לינקער אין בונד אין וואַרשע. מיין רעפעראַט האָט פאַרמאָגט אַלע גוטע רעוואָלוציאָנערע זאַכן פון יענער צייט און אויסגענומען ביי דעם עקזאַלטירטן יונגן עולם.

נאָכן רעפעראַט האָט זיך אַנטוויקלט אַ טשיקאַווער מיינונג-אויסטויש, אין פראַגעס און אין קורצע רעדעס, כמעט אַלע אין פּויליש. מיט אַ מאַל שטעלט זיך אויף אַ יונג, זעלטן שיינ מיידל פון אַ יאָר 17 און פּרעגט מיך אין אַ נישט העפלעכער שפראַך: „אויב איר זענט אַזאַ רעוואָלוציאָנער, פאַר וואָס שטינקט איר ביים בונדישן קרופניק?“ דער גרויסער עולם איז געבליבן געפלעפט. ביי מיר האָט זיך צעשפילט דער פּעס און מ'האַט דערוואַרט פון מיר דעם אמתן ענטפער. כ'האַב זיך אָבער באַהערשט און רעאַגירט מיט אַ הלצה: „קומט אַהער, יונגע חברטע, אַ ביסל נענטער. איידער איך ענטפער, לאַמיך אייך פריער גוט אַנקוקן“. דאָס מיידל האָט מיט אַ דרייסטן טראַט זיך דערנענטערט און זי איז געבליבן שטיין קעגן מיר מיט אַן אַרויס-רופערישער מינע. „ווען איר וואַלט געווען אַ ביסל קליינער ווי שענער, וואַלט איר געשטעלט אַ מער חכמהדיקע פראַגע“ — האָב איך צו איר געזאָגט — און די שפאַ-נונג האָט געפלאַצט. דער פאַרזאַמלטער עולם האָט מיין ענטפער אויפגענומען מיט אַ שטורעם פון אַפלאַדיסמענטן.

די געשיכטע מיט מיין דערמאָנטער אַפאַנענטין איז נאָך נישט קיין פאַרענ-דיקטע. דאָס מיידל איז מיר אַריין אין אויג, אָבער מיט אַ קנאַפער הצלחה. מיט עטלעכע יאָר שפּעטער איז זי געוואָרן אַ פונקציאָנאַרין פון דער קאָמוניסטישער

פארטיי פון פוילן. אין 1928 האָב איך זי באַגעגנט ווי אַ סטודענטין אין דער לענינג־אַקאַדעמיע אין מאַסקווע. וווּ זי האָט געלערנט צוזאַמען מיט באַלעסלאַוו ביערוט, דער שפּעטערדיקער פרעזידענט פונעם פּאַלקסדעמאָקראַטישן פוילן און גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי אין פוילן. געווען איז דאָס מיידל אַ שאַטן פון אַ מענטש, זי האָט איבערגעלעבט אַ שווערע פּערזענלעכע טראַגעדיע: דער מאַן אירער, אַ פּאַרטיי־פונקציאָנאַר, אַ פּאַליאַק, איז דעמאָסקירט געוואָרן ווי אַ פּראָוואַקאַטאָר, און איינע פון זיינע קרבנות איז געווען זיין אייגענע פּרוי. ליידער געדענק איך נישט איר פּערזענלעכן און נישט איר פּאַרטיי־פּסעוודאַנים. צי האָט זי איבערגעלעבט דעם פינצטערן סטאַלין־פּעריאָד? אָדער האָט זי זיך אומגעקערט קיין פוילן און אומגעבראַכט געוואָרן דורך די היטלער־בעסטיעס? לעבט זי אפשר? ס'וואָלט זיך זייער געוואָלט וועגן דעם וויסן.

דער „פּריינדן־קרייז“ איז געווען אַ מיין פּריוואַטער קלוב פון עטלעכע צענדלינג מענטשן, מענער און פּרויען, און געהאַט פאַר אַ ציל צו אַנטוויקלען פּערזענלעכע פּריינדשאַפט און אויפצוהייבן דעם קולטור־ניוואָ פון זיינע מיטגלידער. פאַר דעם צוועק פלעגן אינעם דאָזיקן קרייז אָפּגעהאַלטן ווערן לעקציעס, רעפּעראַטן און דיס־קוסיעס אויף פּאַרשיידיגע טעמעס.

דער הויפּט־אַנפירער פונעם דאָזיקן קרייז איז געווען אַבע קאַנטאַר, אַ פּאַליציי־מיליציאָנער. מיט אַ קורצער צייט שפּעטער איז אַבע קאַנטאַר באַקאַנט געוואָרן ווי דער „וויסער אַבע“, אַ טריקאַטאַזש־אַרבעטער פונעם פּאַך. אַבע קאַנטאַר איז גע־וואָרן אַ טוער אין טעקסטיל־פאַראַיי, אַ מיטגליד פון בונד. נאָך דער שפּאַלטונג פון בונד איז ער טעטיק געווען אין קאַמבונד און זיך אַרויסגערוקט ווי אַ באַדייטנ־דיקער אַנפירנדיקער טוער פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון פוילן.

דעם „פּריינדן־קרייז“ האָבן באַזוכט אַ רייע מיטגלידער און טוערס פון דער בונדישער יוגנט־אַרגאַניזאַציע „צוקונפּט“. איך בין פאַרבעטן געוואָרן צו האַלטן אַ רעפּעראַט אויפן דאָזיקן קרייז.

די טעמע פון מיין רעפּעראַט געדענקט זיך נישט. ס'האַט משמעות געמוזט זיין וועגן אַ „הויכער מאַטעריע“. כ'געדענק נעמלעך, אַז כ'האַב זיך באַנוצט מיט פלע־כאַנאָוון, פּיערבאַך און העגעל. מיין רעפּעראַט האָט נאַטירלעך געהאַט אַ מאַרקסיס־טישן איינשטעל. קעגן מיין טעז און אויספירן איז אַרויסגעטראָטן דער דעמאָלט־דיקער „צוקונפּט־טוער זאַלאַטאָוו. זאַלאַטאָוו איז דעמאָלט געווען אַן אויסגעשפּאַצ־כענער אַנטי־מאַרקסיסט* און העפטיק אַטאַקירט מיין מאַרקסיסטישן איינשטעל פון דער געגעבענער טעמע. זאַלאַטאָוו איז אונטערגעהאַלטן געוואָרן אויך פון אַנדערע

* זאַלאַטאָוו איז שפּעטער געוואָרן אַ מאַרקסיסט, אַוועק פון דער „צוקונפּט“ מיט דער „קאַמזוקונפּט“ און געווען אַן אינטעלעקטועלער טוער אין דער קאַמ. פּאַרטיי פון פוילן. זיין מעמאָראַנדום צום צענטראַל־קאָמיטעט פון דער פּאַראַייניקטער אַרבעטער־פּאַרטיי

רעדנערס. ס'האט אויסגעזען, אז מיין ערשטער אַרויסטריט אין „פריינדן-קרייז“ איז אַן אַדורכפאַל.

אין דער דיסקוסיע האָט גענומען אַ וואָרט אַ מיטלוווקסיקער יונגער-מאַן, וועלכער איז מיר ביז דאָן געווען אומבאַקאַנט. זיין אופן פון רעדן איז געווען אַ טיפיש ישיבה-בחורישער און מיט קנאַפע רעטאָרישע פעיקייטן, אָבער מיט גוטע מאַרקסיסטישע ראיות און ער האָט פאַרטיידיקט די טעזן פון מיין רעפעראַט. מיין דערוואַרטע מפלה האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ נצחון.

מיין רעטער איז געווען שלום הערץ — דער היינט-באַקאַנטער בונדישער היסטאָריקער און זשורנאַליסט י. ש. הערץ-האַרט.

ווען כ'האַב זיך פאַראינטערעסירט מיטן דאָזיקן חבר, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ער איז נישט קיין פנים-חדשות אין די בונדישע קרייזן, נאָר איינער פון די אַקטיווסטע טוערס פון „צוקונפט“.

ווען כ'בין צום צווייטן מאל געקומען רעדן אויפן דערמאַנטן קרייז, אויף אַ דירעקט-פּאָליטישער טעמע, איז מיר שוין נישט שווער געווען צו מאַכן אַ דערפאַלג-רייכן אַפעל, אַז דער דאָזיקער קרייז זאָל אָדער ענדערן זיין אַנטי-פאַרטייזשן כאַ-ראַקטער אָדער זיך פונאַנדערלאָזן און די מיטגלידער זאָלן ווערן אינטעגרירט אין בונד און אין „צוקונפט“.

דער קרייז איז זיך פונאַנדערגעפאַלן און כמעט אַלע מיטגלידער פונעם „פריינדן-קרייז“ זענען געוואָרן טעטיק אין בונד און אין דער קאַמ. פאַרטיי פון פּוילן.

די אַפּאָזיציע

וואָס מער כ'האַב זיך איינגעבירגערט אין דער בונדישער פאַרטיי-אַרבעט און גענויער זיך באַקענט מיט די שטימונגען פונעם ברייטן אַרבעטער-עולם, אַלץ מער און אַלץ פאַרעקשנטער איז געוואָקסן דער באַגער צו שאַפן אַן אַרגאַניזירטע פּראַ-באַלשעוויסטישע אַפּאָזיציע אין בונד. די קעגנערשאַפט מצד די לינק-געשטימטע פּירנדיקע טוערס האָט מיך געערגערט און גלייכצייטיק געהעמט פון מאַכן אַן איבערגעאייילטן שריט.

די „רעבעליע“ אין דער וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע פון בונד האָט זיך קאַנצענטרירט אינעם בויפאַראיין. די הויפטטוערס פון דאָזיקן פאַראיין: וויסמאַן — איינער פון דער גרופע „לאַמזשער“, פישער — דער סעקרעטאַר פון פאַראיין, דער אַלטער

פון פּוילן, צוזאַמען מיט וואַזשיקס באַרימטער פּאַעמע, זענען געווען דער אידעאָלאָגיש-פּאָליטישער פונדאַמענט פון דער פּוילישער „אַקטאַבער-רעוואָלוציע“ אין 1956, וואָס האָט געבראַכט וויליאַדיסלאָוו גאַמולקאַן צו דער מאַכט.

משה סטאליאר, סענדער מאלאזש — אן אקטיוויסט פון דער יוגנט-ארגאניזאציע „צוקונפט“ זענען מוכן-ומזומן געווען צו העלפן שאפן אן ארגאניזירטע אפאזיציע. דאס האט געמיינט הן האבן צו דער דיספאזיציע א צאל אקטיווע טוערס, הן א וויכ-טיקע פאזיציע צום אפערירן. איך האב אבער מורא געהאט זיך צו פארבינדן מיט די דאזיקע מענטשן. זיי זענען דורך מיר באטראכט געווארן נישט פאר קיין בונדיסטן און נישט פאר קיין באלשעוויקעס, נאר פאר אנארכיזירטע הפקר-פעטרושקע-מענטשן.

אין מייע אויגן זענען די דערמאנטע טוערס פונעם בויפאראיין געווען ערגער פון די עסדעקעס. די עסדעקעס זענען געווען אסימילאטארן, אפן געפרעדיקט אסימילאציע ווי א לייזונג פון אלע יידישע ענינים, אבער רעוואלוציאנערן און מארקסיסטן לכל הדעות. דאקעגן די טוערס פונעם בויפאראיין האבן געשמעקט מיט הפקות. זייער „פאליטישע פילאסאפיע“ איז געווען: היינט שטייט פארן ארבעטער-קלאס די איינציקע אויפגאבע — מאכן די סאציאלע רעוואלוציע און פארניכטן דעם קאפיטאליזם מיט די קאפיטאליסטן צוזאמען. נאפליעוואט מיט די יידישע ענינים, די וועלט וועט נישט אונטערגיין אויב ס'וועט נישט עקסיסטירן קיין יידיש פאלק — האט זוסמאן, דער אידעאלאג פונעם בויפאראיין, אונטערגע-האלטן פון זיינע אדיוטאנטן, ארגומענטירט בשעת מייע געשפרעכן מיט די טוערס פונעם בויפאראיין. פארבינדן זיך מיט די דאזיקע מענטשן, בפרט מאכן פון זיי א באזע פון אן אינערלעכער פארטיי-אפאזיציע, וואלט מיך געקענט פארשלעפן אין א פאליטישער שאול-תחתיה.

איך האב געווארגט דעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד וועגן דער געפאר, וואס עס דראט מצד די פירערס פונעם בויפאראיין און פארלאנגט דורכצו-פירן אן ענלעכע אפעראציע, ווי די וואס וויקטאר שולמאן האט אין דעם פאראיין דורכגעפירט קעגן ווייסן משה אין דער צייט פון אויפבוי פונעם בויפאראיין: באזייטיקן עטלעכע מענטשן פון דער אנפירונג פון פאראיין און באזעצן די פאר-וואלטונג מיט פארלאזלעכע חברים. גלייכצייטיק זאל דער פארטיי-קאמיטעט זיך ווענדן צו ס.ד.ק.פ.ל. מיט דער ווארענונג, אז איר יידישער סעקטאר זאל זיך נישט קוואפען צו דעראבערן די געגעבענע פאראיין-פירערס, וועלכע שטעלן מיט זיך פאר אן אידעיש און פאליטיש ווילדפלייש אין דער מחנה פון רעוואלוציאנערן סאציאליזם. קיין גרויסע פעולה האבן מייע פארשלאגן נישט געהאט, זיי זענען אונטערגעשאצט געווארן. יאנעק-יאנקעלעוויטש האט זיך אונטערגענומען „א קוק צו טאן“ וואס דארט טוט זיך, און ווען מ'האט דעם ענין גענומען ערנסטער, איז שוין געווען צו שפעט: בשעת די וואלן צום ווארשעווער ארבעטער-ראט האט דער בויפאראיין פארלאזט דעם בונד, איז געגאנגען מיטן „לינקן בלאק“ און געווארן א וויכטיקע פאזיציע פאר דער אקערשט געשאפענער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן. פישער און סענדער מאלאזש זענען שפעטער געווארן קאמוניסטישע טוערס. זוסמאן איז

אוועק אין ראטן-פארבאנד און צוריקגעקומען ווי אן עמיסאר פון א סאָוועטישער געהיים־אַגענטור.

די אַרגאַניזאַציאָנעלע פאַרמירונג פון דער ערשטער וואַרשעווער פאַרטיי־אַפּאַזיציע אין בונד, איז אַנטשטאַנען אַ דאַנק אַ צופאַל. דער אומדירעקטער גורם איז געווען — דער דיכטער דוד איינהאַרן.

כמעט יעדן שבת פאַר נאַכט פלעג איך אַרויפקומען אין גראַסער-קלוב אַפּרוען זיך נאָך אַ טאַג שווערער פאַרטיי־שער און געזעלשאַפּטלעכער אַרבעט, נעמען אין בופעט אַ פאַרציע שפייז, אַ קיבעץ טאַן דעם בופעטשיק, דעם יונגן וויצעק — דעם סאַמע רעכטסטן פון די טוערס פון דער יוגנט־אַרגאַניזאַציע „צוקונפט“, און כאַפּן אַ מוטל מיט חברים: רעדן מיט זיי וועגן וויכטיקע און נישט וויכטיקע אַנגעלעגנהייטן, אַ ביסל רכילות און לשון־הרע.

אין איינעם אַ שבת־פאַרנאַכט בין איך אַרויף אין גראַסער-קלוב, גענומען מיין פאַרציע שפייז, אַפּגעקיבעצט וויצעקן ווי ס'געהערט צו זיין, געקריגן פון אים אַ בייסיקן ענטפער און געלאַזט זיך מיט דער טאַץ שפייז אין גרויסן זאַל אַריין, קיין אַרט וווּ זיך אַוועקצוזעצן איז נישט געווען. שפּאַנענדיק מיט דער טאַץ שפייז איבערן זאַל האָב איך באַמערקט, אַז אין סאַמע ווינקל לעבן דער עסטראַדע, מיין באַליבטן פּלאַץ אין די אַוונטן ווען ס'פלעגן פאַרקומען די דיסקוסיע־פאַרזאַמלונגען, איז כמעט ליידיק אַ טישל, פאַרנומען בלויז פון איין מענטש, וועלכער האַלט אַנגעשפּאַרט די עלנבויגנס אויפן טישל און דעם קאַפּ אין די האַנטפלאַכן, ווי ער וואַלט געזעסן און געדרעמלט. כ'בין צוגעגאַנגען, אַוועקגעשטעלט די טאַץ אויפן טישל און געוואַלט זיך לאָזן זוכן אַ שטול צום זיצן, נישט לייגנדיק קיין אַכט אויפן מענטש ביים טישל. אַגב, איז ער מיר געווען אומבאַקאַנט. דער אומבאַקאַנטער האָט זיך אַ ריס געטאַן פון זיין זיצפּלאַץ און אַ געשריי געטאַן: „וואָס איז דאָס פאַר אַ העזע צו שטערן יענעם רו? וווּ זענט איר געבוירן געוואָרן — אין אַ פּישטשע צווישן ווילדע מענטשן? וווּ האָט איר זיך אויפגעהאַדעוועט — צווישן בהמות? טראַגט אייך שוין אַפּ פון דאַנען, אויב נישט וואַרף איך דאָס אַלץ אין אייער בהמהשן קאַפּ אַריין!“ — און ער האָט אויפגעהויבן די פויסטן ווי אַ באַקסער צו אַ געפעכט. דער מיר אומבאַ־קאַנטער האָט מיך משמעות דערקענט. ער האָט אַראַפּגעלאָזט די פויסטן און מיט אַ שטימע אַנגעפילט מיט האָס צו מיר געשריגן: „אַ, דאָס זענט איר, דער באַלשע־וויסטישער פּלוידערזאַק. אַלע זענט איר גלייך איינער צום אַנדערן, די גרויסע ווי די קליינע באַלשעוויסטישע חזירים, אַן טאַקט, אַן דר־דאַרץ און אַן דער מינד־סטער באַציונג צו אַ צווייטן“.

כ'בין געבליבן שטיין ווי אַ פּריטשמיעלעטער, אויף אַזאַ סאַרט אַנגריף אין גראַסער־קלוב האָב איך זיך נישט געריכט. ווען איך בין געקומען צו זיך און געוואַלט געבן דעם אומבאַקאַנטן אַ געהעריקן ענטפער, האָבן חברים, וועלכע האָבן זיך צוליב די געשרייען פאַרזאַמלט אַרום אונדז, מיך אַ נעם געטאַן אונטער די אַרעמס, צוגע־

פירט צו אַ טישל, געבראַכט דאָס טעצל מיט שפייז און זיך באַמיט מיך צו באַרוקן. אויף מיין פּראָגע, ווער איז דאָס דער פּאַרשוין, וועלכער דערלויבט זיך צו כוליאַגעווען אין גראַסער-קלוב, האָבן די חברים מיך אַנגעקוקט מיט שטוינונג: „איר וויסט נישט ווער דאָס איז? דאָס איז דאָך דער חבר איינהאַרן, דער דיכטער!“ די ידיעה, אַז דער אַנגרייפער איז געווען דער דיכטער דוד איינהאַרן, צו יענער צייט — און נאָך היינט — איינער פון די צוויי מיינע באַליבטסטע יידישע דיכטערס, דוד איינהאַרן און לייב ניידוס, האָט מיך נאָך מער שאַקירט. איך האָב געענטפערט די חברים: „ווי קענען אין אַ מענטש זיך געפינען אַזעלכע סתירות — שרייבן אַזעלכע צאַרטע לירישע לידער, און זידלען זיך ווי אַ מאַרק-ידענע אין אַזאַ פּלאַץ ווי דער גראַסער-קלוב“?

ביים טישל, צו וועלכן איך בין צוגעזעצט געוואָרן, האָבן זיך געפונען נאָך 4 חברים: קאַשעווינק, אַ גראַדנער, אַ באַאַמטער אין דער אַדמיניסטראַציע פון די „לעבענס-פּראָגען“, לויטן אויסזען — אַ צווילינג-ברודער פון אַ שיםפּאַנזע, אַבער מלאַ וגדוש מיט וויסן (שפעטער, אַ מיטאַרבעטער פון „עמעס“ אין מאַסקווע. איינער פון די ערשטע סטאַלין-קרבנות); דער איידעלער און עלעגאַנטער האַלאַנד, אַ בייטל-מאַכער, איינער פון די גרינדערס פון לעדער-גאַלאַנטעריע-פּאַראַיין (געשטאַרבן אין פּאַריז אין 1961 אָדער 1962); אַן אַרבעטער, אַ פּשישווע-בייגער (אַ וואַלקער, זיין נאַמען ליידער פּאַרגעסן), אַן אַלטער בונדיסט; און דאָדיע, אַן אינטעליגענטער און פעיקער בחור, איינער פון די וויכטיקסטע טוערס פון דער יוגנט-אַרגאַניזאַציע „צוקונפט“, צו יענער צייט דער סעקרעטאַר פונעם יידישן לעדער-אַרבעטער-פּאַראַיין (אין 1919 אַוועק אין ראַטן-פּאַרבאַנד. אומגעקומען אין די שלאַכטן אויף אוקראַינע). ס'האַט זיך פּאַרפירט אַ שמועס צווישן די פינף חברים וועגן דעם אַקערשט פּאַרגעקומענעם אינצידענט מיט דוד איינהאַרן. דער שמועס איז אַריבער וועגן אינערלעכע בונדישע פּאַרטייעניגים און וועגן אַ פּאַרטיי-אַפּאָזיציע.

שמועסנדיק אויף דער טעמע פּאַרטיי-אַפּאָזיציע, האָט קאַשעווינק מיר געמאַכט פּאַרוורפן, אַז איך האָב נישט קיין קוראַזש. אויף דער טריבונע בין איך אַ גאַנצער צעלייגער, אַבער אַז מ'דאַרף ממשותדיק עפעס טאָן אין קאַמף מיט די רעכטע, קריג איך קאַלטע פיס. אויך די אַנדערע האָבן אויסגעזעצט קעגן מיין פּאַסיוויקייט צו שאַפן אַן אינערלעכע פּאַרטיי-אַפּאָזיציע. כ'בין קאַשעווינק און די אַנדערע נישט געבליבן שולדיק קיין ענטפער. דער רעזולטאַט פונעם שמועס איז געווען, אַז די פינף שמועסערס האָבן באַשלאָסן צו ווערן די איניציאַטיוו-גרופע פון אַ פּראָ-באַלשע-וויסטישער בונדישער פּאַרטיי-אַפּאָזיציע.

חץ די 5 אַריגינעלע זענען צוגעשטאַנען נאָך 6 חברים: שאַיע קאַמאַשנמאַכער, צו יענער צייט דער וויכטיקסטער טוער אין לעדער-פּאַראַיין; אַ סטאַליאַר-אַרבע-טער, איינער פון די גרינדערס פונעם פּאַראַיין, אַ בונדיסט נאָך פון די צאַרישע צייטן, זיין נאַמען האָב איך ליידער פּאַרגעסן, ס'געדענקט זיך בלויז, אַז אין די יאָרן

1918-1921 איז ער געווען אין משך פון א קאדענץ א מיטגליד פונעם ווארשעווער פארטיי־קאמיטעט פון בונד און נאך דער שפאלטונג — פארבליבן אין בונד; א געוועזענער מעטאל־ארבעטער, אויך זיין נאָמען געדענק איך ליידער נישט, ס'געדענקט זיך אָבער וועגן אים פאָלגנדיקע פרטים: אין די יאָרן פון דער ערשטער וועלט־מלחמה איז ער געווען אַ צייט אין בערלין און אַ מיטגליד פון י.ל. פרץ־פאראיין און פון דער בונדישער פראַקציע. צוריקקומענדיק קיין וואַרשע, נאָך פאַר מיר, איז ער געוואָרן אַ טרעגער, אַ וועגעלע־טרעגער. געווען אַ מיטגליד פון דער קאָמבונדישער פראַקציע. בשעת דער שפאלטונג געבליבן אין בונד. געווען טעטיק אין טראַנספּאָרט־פאראיין, אַ דאָזאָר אין דער וואַרשעווער ייִדישער קהלה, אַ דער־ווילטער פון דער בונדישער ליסטע. וועגן די איבעריקע דריי בין איך נישט אַבסאָלוט זיכער, דעריבער לאָז איך זיי אַרויס פון דער רשימה.

אויף אַ באַראַטונג פון די עלף חברים איז אָנגענומען געוואָרן אַ מין דעקלאַ־ראַציע: תקופה פון סאָציאַלער רעוואָלוציע. די פּאָליטישע מלוכה־מאַכט דורך אַרבעטער, פּויערים און סאָדאַטן־ראַטן. דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט. די באַל־שעוויסטישע אַקטאַבער־רעוואָלוציע — דער אָנהייב פון דער סאָציאַלער וועלט־רעוואָלוציע. אַן איינהייטלעכע רעוואָלוציאַנער־סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אין פּוילן, אין וועלכער דער ייִדישער סעקטאָר זאָל זיין אַרגאַניזירט אין די ראַמען פונעם בונדישן אַרגאַניזאַציע־פּרינציפּ. פירן אין דער פּאַרטיי, אין די ראַמען פון פּאַרטיי־דיסציפּלין און אויך אויסער דער פּאַרטיי־ספּערע, צווישן די פּאַרטיי־מיטגלידער און צווישן די ייִדישע אַרבעטער, אַן אַגיטאַציע און פּראָפּאַגאַנדע פאַר די פּרינציפּן פון רעוואָלוציאַנערן סאָציאַליזם.

דאָס כאַראַקטעריסטישע פון דער דערמאָנטער אַפּאָזיציע איז געווען, וואָס מיטן אויסנאַם פון הערשל מעטאַלאָוועץ, וועלכער איז געווען אַ מיטגליד פונעם וואַר־שעווער פּאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד, האָט קיינער נישט געהערט צום קרייז פירנדיקע פּאָליטישע טוערס.

די אַפּאָזיציע האָט איר טעטיקייט אָנגעהויבן מיט פּאַרעפּנטלעכן אַ רייע דאָקו־מענטן: קאַשעוויניק און דאָדיע האָבן איבערגעזעצט דאָס צו יענער צייט באַרימט און פּאַפּולער געוואָרן אַרטיקל פון קלאַראַ צעטקין: „דורך דיקטאַטור צו דעמאָ־קראַטיע“. קאַשעוויניק און איך האָבן אָנגעשריבן אַן אַרטיקל אונטער אַ שרייענדיק קעפל: „דווקא דורך דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט“. אליין האָב איך אָנגעשריבן, גענויער, דיקטירט, אַן אַרטיקל וועגן דער מעגלעכקייט און נויטווענדיקייט פון דער נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע אונטער דעם ראַטן־סיסטעם.

איך בין געוואָרן באַפּולמעכטיקט צו זיין דער אויסערלעכער רעפּרעזענטאַנט פון דער גרופּע און צו פאַרהאַנדלען מיט דער רעדאַקציע פון די „לעבענס־פּראַגען“, אַז די צייטונג זאָל דרוקן די מאַטעריאַלן, וואָס די גרופּע וועט צושטעלן. וואַלדימיר מעדעם האָט קאַטעגאָריש זיך אַפּגעזאָגט צו דרוקן אַפּילו אַ שורה.

אפילו נישט דאס ארטיקל פון קלארא צעטקין. מעדעם האט מאטיווירט זיין אפזאג מיטן ארגומענט, אז אין בונד זענען נישט געווען, נישטא, און ס'וועלן נישט זיין קיין ארגאניזירטע פראקציעס און ער וועט נישט דרוקן קיין שום זאך, וואס וועט צו אים דערגיין מצד א נישט-אויטאריזירטער פארטיי-אינסטאנץ. יחידים, פארטיי-מיטגלידער און אפילו נישט קיין פארטיי-מיטגלידער, האבן א רעכט צו פארעפנטלעכן זייערס אן ארטיקל, אויב די רעדאקציע געפינט עס פאר נוצלעך און דרוק-פטיק, אבער פון קיין גרופעס אדער פראקציעס, ווי גוט געשריבן און ווי אקטועל דאס מאטעריאל זאל נישט זיין, וועט מען קיין מאטעריאלן נישט אָננעמען.

מיט וולאדימיר מעדעם איז מיר אויסגעקומען צו פירן א היפש ביסל געשפרעכן וועגן דרוקן די פון מיר צוגעשטעלטע מאטעריאלן, אבער אן דער מינדסטער פעולה. מעדעם איז געווען הארט ווי גראניט. איין מאל, בשעת א העפטיקער ארגומענטאציע פון מיין זייט, האט וולאדימיר מעדעם רעאגירט מיט פאלגנדיקע ווערטער: „איך האב די פון אייך געבראכטע מאטעריאלן געלייענט. זיי זענען טשיקאווע און נישט שלעכט אָנגעשריבן, וועגן דרוקן קען קיין רייד נישט זיין. איך וועל זיי אבער לאזן אין ארכיוו. זאל זיך דערמיט פארנעמען א קומענדיקער היסטאריקער“.

געפינט זיך אפשר עפעס פון דעם דערמאנטן מאטעריאל אין דעם בונדישן קורסי-ארכיוו? הלוואי.

די ערשטע ארגאניזירטע אפאזיציע פון דער ווארשעווער ארגאניזאציע פון בונד האט קיין גרויסע זיבן זאכן נישט אויפגעטאן, און נישט געהאט קיין אריכת ימים. נאך פאר דער נאוועמבער-רעוואלוציע אין דייטשלאנד איז זי זיך צעשווומען און נישט איבערגעלאזט קיין שום שפורן. ס'געדענקט זיך נישט, מ'זאל זי האבן ווען עס איז דערמאנט לגנאי אדער לשבח. דאס איינציקע מאל, וואס ס'איז וועגן דעם דאזיקן עפיזאד אין בונד דערמאנט געווארן, איז געווען פון וולאדימיר מעדעם אויפן בונדישן צוזאמענפאר אין קראקע, פסח 1920. בשעת זיין רעדע אויפן דער-מאנטן צוזאמענפאר האט וולאדימיר מעדעם א טייל פון זיין רעדע געווענדט דירעקט צו מאיר (חיים) וואסער, דעם הויפטפירער פון דער לינקער מערהייט אויפן צוזאמענ-פאר, און געזאגט האט מעדעם אומגעפער פאלגנדיקס: „קוקט אריין, חבר מאיר, אין א שפיגל, וועט איר דערזען דאס פאליטישע פנים פון חבר הערשל מעטאלא-ווייעץ, ווען ער האט פראבירט שאפן אן אפאזיציע אין דער ווארשעווער ארגאניזאציע אין 1918. אין א יאר ארום, אויב איר וועט זיך ווידער איינקוקן אין שפיגל, וועט איר דערזען דאס פנים פון חבר הערשל מעטאלאווייעץ פון היינטיקן פארטיי-צוזא-מענפאר — סיידן איר וועט זיך באדענקען און קומען צו אונדז“.

די סיבה אדער סיבות, פאר וואס די ערשטע ארגאניזירטע אפאזיציע אין דער ווארשעווער ארגאניזאציע פון בונד איז געווען א מפלונג, איז א פארשידנארטיקע. דאס ארט פאר אזא אפהאנדלונג איז אין א סאציאלאגישער שטודיע און נישט אין קיין זכרונות. איך קען זיך אבער נישט באפרייען פונעם אינערלעכן דראגנ נישט

צו קאנסטאנטין, און דער אינהאלט פון דער אָנגענומענער דעקלאַראַציע אויף דער באַראַטונג פון די עלף חברים, וועלכע האָבן זיך קאָנסטיטוטירט ווי אַ פּראָבלעם-וויסטישע אָפּאָזיציע אין בונד אין וואַרשע סוף אויגוסט אָדער אין דער ערשטער העלפט סעפטעמבער 1918, איז געוואָרן די פּלאַטפאָרמע פון דער שפּעטערדיקער לינקער פּראָקציע אין בונד, און נאָך דער שפּאַלטונג פון דער לינקער פּראָקציע יום־כיפור 1921 — דער גרונט־יסוד פון דער קאָמבונדישער פּראָקציע אין בונד און פון קאָמבונד ווי אַ פּאַרטיי.

דאָס פּיקאַנטע אין דער געשיכטע פון דער אַנטשטייונג פון דער ערשטער פּראָבלעם־וויסטישער אָפּאָזיציע אין בונד אין וואַרשע, אונטער דער דייטשישער אָקופּאַציע און ערב דעם אויפקום פון דער פּוילישער מלוכה, איז געווען, וואָס זי איז אַנטשטאַנען אַ דאַנק אַ צופאַל. און דער אומדירעקטער גורם איז געווען דער כּפּול־שמונהדיקער אַנטי־באַלשעוויק — דער דיכטער דוד איינהאַרן.

אַ נאַכט צום געדענקען

עס האָט זיך דערנענטערט דער 7טער נאָוועמבער, דער ערשטער יאָרטאָג פון דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. אויפן טאַג־אַרדענונג פונעם וואַרשעווער פּאַרטייקאָמיטעט פון בונד האָט זיך געפונען דאָס פּראָבלעם פון אַ פייערונג. אַ מערהייט איז געווען דערפאַר, און דער יאָרטאָג דאַרף דורך דעם בונד פאַרצייכנט ווערן. מיינער אַ פאַרשלאָג וועגן אַ גרויסער עפנטלעכער פייערונג לכּבוד דעם ערשטן יאָרטאָג פון דער רעוואָלוציע, איז נאָך לאַנגע און היציקע דעבאַטעס אָפּגעוואָרפן געוואָרן. ס'איז באַשלאָסן געוואָרן צו אַרגאַניזירן רעפּעראַטן וועגן דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע אין די ראַמען פון דער פּאַרטייספּערע — פּאַרטיי־גרופּעס און פּראָפּעסיאָנעלע פּאַראיינען. דער מינדערהייט אין קאָמיטעט, די קעגנערס פון דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע, איז געגעבן געוואָרן דאָס רעכט פון קאַרעפּעראַטן אויף די פּאַרטיי־גרופּעס.

אין דער דאָזיקער אַקציע בין איך געווען זייער אַקטיוו. ס'איז מיר צום ערשטן מאל אויסגעקומען זיך צו באַגעגענען מיט הערשל הימעלפאַרבן, וועלכער איז אַקערשט געהאַט געקומען קיין וואַרשע און באַלד געקריגן אַ נאַמען פון אַ גוטן רעדנער און פון אַ פאַרביסענעם אַנטי־באַלשעוויק. בעת אונדזערע געמיינזאַמע אַרויסטריטן אויף די פּאַרטיי־גרופּעס, פאַר און קעגן דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע, האָט נישט געפּעלט קיין פייערווערק. די אַבסאַלוטע מערהייט פון די בונדישע פּאַרטיי־מיטגלידער אין וואַרשע, און אַזוי אויך אויף די פּאַראיי־פּאַרזאַמלונגען, זענען געווען אויסגעשפּראַכן פאַר דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע.

די רעכטע אין דער פארטיי האבן געזוכט א געלעגנהייט עפנטלעך צו דעמאָנ-
סטרירן זייער קעגנערשאַפט צו דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע, און די פאַרוואַלטונג
פון גראַסער-קלוב, וועלכע איז אין איר מערהייט באַהערשט געווען פון דעם סאַמע
רעכטסטן פאַרטיי-עלעמענט, האָט באַשלאָסן איינצואַרדענען אַ רעפּעראַט וועגן דער
אַקטאַבער-רעוואָלוציע מיט וואַלדימיר מעדעם ווי דער רעפּערענט.

דער דאָזיקער באַשלוס האָט אַרויסגערוּפן אַ לייַדנשאַפטלעכע דיסקוסיע אויפן
וואַרשעווער פאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד. דאָס פראַבלעם איז געווען, צי קען און מעג
אַ פאַרטיי-סובסטיטוט, למשל, אַן אָנפירונג פון אַ פראַפעסיאָנעלן פאַראייך, וואָס
באַשטייט פון אַ מערהייט פון פאַרטיי-בונדיסטן, איינאַרדענען אַן עפנטלעכע אונ-
טערנעמונג, וואָס איז אין סתירה צו די באַשלוסן פונעם פאַרטיי-קאָמיטעט, בפרט
דער גראַסער-קלוב, וואָס איז אַ דירעקט פאַרטיי-שע אינסטיטוציע.

פאַרנומען האָב איך אַ שטעלונג, אַז קיין שום פאַרטיי-גרופע, אויף וואָס פאַר
אַ פּאָזיציע זי זאָל זיך נישט געפינען, האָט נישט קיין רעכט איינצואַרדענען עפנט-
לעכע אונטערנעמונגען און צו פירן אַ פּאָליטיק, וואָס איז אין סתירה צו פאַרטיי-
באַשלוסן. כ'האָב פאַרגעלייגט צו אַנולירן דעם באַשלוס פון דער פאַרוואַלטונג פון
גראַסער-קלוב און איינאַרדענען אַ רעפּעראַט אין גראַסער-קלוב מיט אַן אָנהענגער
פון דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע ווי אַ רעפּערענט.

וואָס שייך די פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען, איז די איינשטימיקע מיינונג געווען,
אַז דער פאַרטיי-קאָמיטעט קען נישט דירעקט אַנולירן באַשלוסן, מחמת דאָס וואַלט
געווען אין אַ קעגנזאָץ צו דער פאַרטיי-שטעלונג פון נישט פאַרטיי-שייט און זעלב-
שטענדיקייט פון די פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען. וואָס שייך דעם גראַסער-קלוב,
האָט אַ מערהייט זיך אַרויסגעזאָגט, אַז זיך האַנדלונג איז אין סתירה צו דער פּאָלי-
טישער און אַרגאַניזאַציאָנעלער פּאָליטיק פונעם וואַרשעווער פאַרטיי-קאָמיטעט,
אַבער נישט מספּים געווען מיט מיינ פאַרשלאָג צו אַנולירן דעם באַשלוס פון דער
פאַרוואַלטונג פון גראַסער-קלוב, מחמת דער גראַסער-קלוב איז נישט קיין פאַרטיי-
גרופע און צום קלוב קענען געהערן אויך אַקטיוויסטן, סימפּאַטיקערס פון בונד.

ס'איז אַנגענומען געוואָרן אַ קאָמפּראַמיס-פאַרשלאָג: דער קאָמיטעט האַלט דעם
באַשלוס פון דער פאַרוואַלטונג פון גראַסער-קלוב פאַר אַ פאַרלעצונג פון פאַרטיי-
דיסציפּלין און רעקאָמענדירט ס'זאָלן זיין צוויי רעפּערענטן: די חברים וואַלדימיר
מעדעם און הערשל מעטאַלאָויעץ. די פאַרוואַלטונג פון גראַסער-קלוב האָט אָפּגע-
וואָרפן די רעקאָמענדאַציע פון צוויי רעפּערענטן מיטן מאַטיוו, אַז די רעפּעראַטן
איז גראַסער-קלוב זענען תמיד פאַרבונדן מיט דיסקוסיעס און די חברים וועלן
קענען דיסקוטירן אויב ס'וועט זיי עפעס נישט געפעלן אין מעדעמס רעפּעראַט.
מעדעמס אַרויסטריט וועגן דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע, וואָס האָט, ווי גע-
וויינלעך געדאַרפט פאַרקומען אין אַ שבת אין אָונט, האָט אַרויסגערוּפן אַ גרויסן
אינטערעס. די לינקע און די רעכטע האָבן געפלאַנט אויסצונוצן דעם אָונט פּדי

צו פראפאגאנדירן זייער שטעלונג צו דער פארגעקומענער רעוואלוציע אין רוסלאַנד און צו די אקטועלע ענינים פון אינטערנאַציאָנאַלן אַרבעטער-קלאַס. געוויסט האָט מען, אַז אויף דעם אָונט וועט זיין הייס און לעבעדיק.

אין דעם געגעבענעם שבת אין אָונט איז דער זאַל פון גראַסער-קלוב געווען איבערגעפאַקט און די טירן זענען געווען ברייט צעעפנט. אין די זייטיקע צימערן און אין די קאַרידאָרן איז מען געשטאַנען קאַפּ אויף קאַפּ. פּרעזידירט האָט פאַ-נאַבעריע, אַ לערער, איינער פון די פאַרבינסטע רעכטע. פון זאַל האָט אַ חבר געמאַכט אַ פאַרשלאַג, אַז היות די פאַרוואַלטונג האָט אָפּגעוואָרפּן דעם פאַרשלאַג פונעם פאַרטייקאַמיטעט פאַר אַ דואַל-רעפּעראַט מיט די חברים וואַלדימיר מעדעם און הערשל מעטאַלאָוויץ ווי רעפּערענטן, ווערט פאַרגעלייגט דער פאַרזאַמלונג צו באַשליסן צו רעסטיטורירן דעם פאַרשלאַג פונעם פאַרטייקאַמיטעט. דאָס מאַל זאָלן נישט פאַרקומען קיין דיסקוסיעס פון רעדנערס פון זאַל. נאָך די רעפּעראַטן זעצן פאַר די רעפּערענטן די דיסקוסיע. דער קאַרעפּערענט קריגט 60 פּראָצענט צייט פון דער צייט, וואָס ס'וועט פאַרנעמען דער חבר מעדעם.

דער דאָזיקער פאַרשלאַג האָט אַרויסגערופן אַ שטורעם מצד די רעכטע, און אַ קעגן-רעאַקציע מצד די לינקע. דעם פאַרזיצערס דערקלערונג, אַז ער וועט דעם פאַרשלאַג נישט שטעלן צום אָפּשטימען, האָט אַרויסגערופן אַזאַ אויפּרעגונג, אַז דער פאַרזיצער איז געצוונגען געווען צוריקצוציען זיין באַשלוס. נאָך אַ שאַרפּער דיסקוסיע צווישן די רעכטע און די לינקע איז דער פאַרשלאַג געשטעלט געוואָרן צו דער אָפּשטימונג און געקריגן אַ דערדריקנדיקע מערהייט שטימען.

וואַלדימיר מעדעם רעפּעראַט האָט געדויערט אַרום אַנדערטהאַלבן שעה און איז געווען איינע פון מעדעם ווונדערלעכסטע עפענטלעכע אַרויסטריטן וואָס איך האָב בייגעווינט. מיין קאַרעפּעראַט האָט געדויערט איבער אַ שעה. דער פאַלעמישער טייל איז נישט געווען קיין איבעריק דעליקאַטער. צווישן מיינע שלאַג-אַרגומענטן איז אויך געווען דער פאַרווורף, אַז מעדעם איז אַוועק פון מאַרקסיום און פּרעדיקט אַ מין עטישן סאַציאַליזם און אַז אַ סך פון זיינע אַרגומענטן שמעקן מיט די טעאָריעס פון דער גרופּע רעליגיעזע סאַציאַליסטן אין עסטרייך.

אין זיין פאַלעמישן ענטפּער איז מעדעם געווען שאַרף אַבער העפלעך. איך דערקעגן האָב זיך אין מיין דיסקוסיע-וואָרט מיט דער מידה נישט אויסגעצייכנט. אין דער פאַלעמיק האָב איך אויך ברוטאַל אַטאַקירט דעם אַלטן פירער פון דער עסטרייכישער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע וויקטאָר אַדלער, וועלכער האָט אין דער שקיעה פון זיין לעבן איבערגעלעבט אַ שווערע טראַגעדיע צוליב זיין זונס, פּרידריך אַדלערס, אַטענטאַט אויפן עסטרייכישן אויסערן-מיניסטער גראַף שטינגליק.

מיין ברוטאַלער אַרויסטריט קעגן דעם אַלטן וויקטאָר אַדלער, וועמען וואַלדימיר מעדעם האָט באַטראַכט פאַרן קלוגסטן און פּעיקסטן פירער פונעם צווייטן אינטער-נאַציאָנאַל און פאַר זיינס אַ לערער, האָט מעדעמען שווער געטראָפּן. בשעת זיין

שלוסוואָרט האָט דער עולם געהאַט פאַר זיך גאַר אַן אַנדערן מעדעם, ווי ער האָט אים ביז דעמאָלט געקענט: אַ בייזן, אַ בייסיקן, אַן זיידענע הענטשקעס, אַ מעדעם, וואָס שלאָגט מיט ווערטער ווי דובינעס.

וואָלדימיר מעדעם האָט נישט געהאַט באַוויזן צו פאַרענדיקן זיין שאַרפֿן קאַנטער-אַטאַק, און ס'איז געשען עפעס אַזעלכעס, אויף וואָס דער עולם האָט זיך נישט געריכט.

פון דער טיר, וואָס האָט געפירט פון דער קאַנצעלאַריע צו דער טריבונע, איז אַנגעקומען יאַנעק־יאַנקעלעוויטש אין דער באַגלייטונג פון עטלעכע חברים. יאַנעק האָט געמאַכט אַ ברייטן שפּאַן אויף דער טריבונע, איז צוגעגאַנגען פון הינטן אַרום צו מעדעמען, האָט מיט איין האַנט געטרייסלט דעם אַרבל פון רעקל פון מעדעמס רעכטער האַנט און אין דער צווייטער געהאַלטן אַ פּאַפּירל. מעדעם האָט מיט כּעס אַ ריס געטאַן זיין האַנט, אויסגעדרייט זיך און אַ געשריי געטאַן: „אַזוי ווייט דערגרייט עס שוין, אַז מען באַפּאַלט מיך פון הינטן אַרום אויף דער טריבונע פון גראַסער־קלוב און מען לאָזט מיך נישט רעדן“. גלייכצייטיק האָט יאַנעק־יאַנקעלעוויטש געשריגן: „חבר מעדעם, חבר מעדעם, אַ רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד!“ — און געשטופּט מעדעמען אין פנים אַריין דאָס פּאַפּירל. די צוויי שטימעס האָבן זיך צונויפגעגאַסן און זיך פאַרוואַנדלט אין אַ נישט פאַרשטענדלעכן געשריי. דער עולם, וואָס האָט זיך געפונען ווייטער פון דער טריבונע, האָט נישט געוואָסט, וואָס דאָ קומט פאַר צווישן די צוויי חברים און געשטוינט קוקנדיק אויף דער טריבונע.

באַנעמענדיק די ידיעה, איז מעדעם געבליבן שטיין ווי פאַרשטאַרט. אַ ווילע שפּעטער האָט זיך קערפּער אויפגעציטערט. ער האָט אַ כאַפּ געטאַן דאָס פּאַפּירל פון יאַנעקס האַנט, אַריינגעשטאַכן אין דעם זיינע אויגן, האַסטיק אַ שפּאַן געטאַן צו דער ראַמפּע פון דער טריבונע און מיט אַ קרעפּטיקער שטימע, אַן איבערגעלאַדענע מיט פּרייד, האַלטנדיק דאָס פּאַפּירל אין דער הינד אַנגעהויבן רעדן: „חברים, גליק־לעכע נייעס, אַ רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד. אַ רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד איז אַ רעוואָלוציע אין איראַפּע. דאָס איז דער סוף פון דער מלחמה. זאָל לעבן די רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד!“ ער איז געבליבן שטיין ווי פאַרגליווערט און געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ פּראַכטפולער סטאַטוע. אַ דונער פון „זאָל לעבן!“ האָט פאַרהילכט דעם זאָל.

מיט איין שפּרונג בין איך געווען אויף דער טריבונע. אויסגעשטרעקט אַ האַנט צו מעדעמען און מיט פּרייד אַ שאַל געטאַן: „חבר מעדעם, מיר האָבן דערלעבט, מיר האָבן דערלעבט!“ מעדעם האָט מיר דערלאַנגט זיין האַנט, אַ פעסטן דריק געטאַן, און געענטפּערט: „מיר האָבן דערלעבט, חבר הערשל מעטאַלאָויעז“ — און אַרומגענומען מיך אויף דעם גרויסרוסישן שטייגער.

דער פאַרזאַמלער עולם איז געבליבן שטיין ווי פאַרבליפט פון דער פאַרגעקור־מענער סצענע. מיט אַ מאָל האָט אַ דונער געטאַן אַ קול פון עטלעכע הונדערט

שטימען: „בראָוואַ, חבר מעדעם! זאָל לעבן דער בונד!“ — און אָנגעהויבן זינגען די בונדישע שבועה און שפעטער דעם אינטערנאַציאָנאַל.

נאָכן פֿאַרענדיקן דאָס זינגען איז יאָנעק־יאָנקעלעוויטש צו צום רעדנער־פּולפּיט, אַ קלאַפּ געטאָן מיט דער האַנט אין שטענדער און אויסגערופן: „דער וואַרשעווער פֿאַרטייקאַמיטעט פון בונד פֿאַרלאַנגט פון אייך דיסציפּלין, פֿאַרטייטשע און רע־וואַלוציאָנערע דיסציפּלין. פֿאַרלאַזט דעם זאָל. פֿאַרזאַמלט אייך אויפן סקווער אויף דער רימאַרסקע־גאַס לעבן דעם לאַקאַל פון נאָדל־פֿאַראייני. אויפן וועג גיט איבער די מענטשן וואָס איר וועט באַגעגענען, די ידיעה וועגן דער רעוואַלוציע אין דייטש־לאַנד און רופט זיי צוזאַמען מיט אייך צו פֿאַרזאַמלען אויפן רימאַרסקע־סקווער. דאָרט וועט איר קריגן ווייטערדיקע אינפֿאַרמאַציעס. אָבער, חברים, געדענקט: דיסציפּלין און נאָך אַ מאָל דיסציפּלין!“ דער עולם האָט ווי אַ שטורעמדיקע לאַווע געלאַזט זיך פון גראַסער־קלוב צום לאַקאַל פון נאָדל־פֿאַראייני.

די קאַרמעליצקע־גאַס, וווּ ס'האַט זיך געפונען דער לאַקאַל פון גראַסער־קלוב, איז אין דער שפעטער נאַכט־שעה באַלעבט געוואָרן. די ידיעה וועגן דער רעוואַלוציע אין דייטשלאַנד האָט ווי אַ בליץ זיך צעטראָגן אין ייִדישן אַרבעטער־קוואַרטאַל, און אויף אַ נישט אויפגעקלערטן פֿאַר מיר אופן האָבן אַרבעטס־מענטשן געקריגן אויך די ידיעה וועגן אַ צונויפקום אויף רימאַרסקע־גאַס לעבן דעם נאָדל־פֿאַראייני.

פון דער לינקער זייט פון דער קאַרמעליצקע־גאַס: פון דזשעלנע, פּאַוויע, גייע־קאַרמעליצקע, און פון די ווייטערע גאַסן: סמאַשע, ניוקע, סטאַווקע, זענען אָנגע־קומען מענטשן און געגאַנגען דורך קאַרמעליצקע אין דער ריכטונג צו לעשנאָ און רימאַרסקע. פון קאַרמעליצקע 23, פון דער פּוועלי־ציוניסטישער „אַרבעטער־היים“, האָט זיך אַרויסגעלאַזט אַ צעכוואַליעט־פּריידיקער עולם און געלאַזט זיך אין דער ריכטונג פון דער לעשנאָ־גאַס.

אויפן ראָג לעשנאָ און קאַרמעליצקע איז אויף אַ מיסטקעסטל געשטאַנען משה ציטרינאווסקי, אַ פּוועלי־ציוניסט, מיט עטלעכע טעג פּריער אַנטלאָפן פון דער מאָדלינער פּעסטונג און אַ מיר גוט באַקאַנטער פון י. ל. פּרץ־פֿאַראייני אין בערלין — און האָט גערעדט פֿאַר אַ געזעמל פון אַ 150 מענטשן. אַ טייל פון די, וואָס זענען געגאַנגען צו דער רימאַרסקע, האָבן זיך אָפּגעשטעלט אַ וויילע, דערשמעקט פון וועלכער ריכטונג דער רעדנער איז, און געלאַזט זיך ווייטער.

אין דעם שמאַלן העלדזל פון דער רימאַרסקע־גאַס איז געווען אַ היפּשלעך געדראַנג. אויף דעם סקווערל אַרום דעם פּאַנטאָן, פֿאַרן לאַקאַל פונעם נאָדל־פֿאַראייני, איז שוין געווען פֿאַרזאַמלט אַ ריזיקער עולם. ס'איז מיר שווער געווען זיך דורכצו־שטופן צום לאַקאַל פונעם נאָדל־פֿאַראייני. אַרבעטער האָבן מיך דערקענט און גע־מאַכט פֿאַר מיר אַ וועג.

דער לאַקאַל פונעם נאָדל-פאַראיין האָט זיך געפונען אויף אַן ערשטן שטאַק און געהאַט אַ גרויסן באַלקאַן, אַ מין וועראַנדע. אויפן באַלקאַן איז געשטאַנען בנימין וואַלקער, ווילד געשריגן צום פאַרזאַמלטן עולם און צוגעקלאַפט מיט זיין שטעקן. די געשרייען און דאָס קלאַפן מיטן שטעקן האָבן זיך צונויפגעמישט אין אַ גריל-צענדיקער קאַקאַפאַניע. דערווענדיק מיך, האָט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש מיר אַ באַפעל געגעבן: „רעד!“ און מיט פּוּח אַוועקגעשלעפט דעם לאַמען בנימין פון דעם רעדנער-פלאַץ.

אַ ווילע בין איך געשטאַנען ווי צעחוּשט און כ'האַב נישט געוויסט פון וואָס אַנצוהויבן. אין מיין מוח האָט זיך נישט געפונען קיין ברעקל געדאַנק, אין מיין מויל האָט אויסגעפעלט אַ וואָרט. אינסטינקטיוו האָב איך אַ הייב געטאָן דעם קאַפּ צום הימל. דער הימל איז געווען פינצטער-שוואַרץ. גלייכצייטיק האָב איך אַ בליק געטאָן אַראָפּ צום עולם, אָבער נישט געזען קיין מענטשן, געפלעמלט האָט אַן אַנגעצונדן שוועבעלע און פּיטשינקע פונקען פון רויכנדיקע פאַפּיראַסן, ווי גליווערעמלעך אין אַ פינצטערער זומערנאַכט. כ'האַב דערפילט דעם אַטעם פון דער גרויסער מענטשן-מאַסע. אַן עלעקטרישער שטראָם איז דורך אין אַלע מיינע אברים. דער מוח איז אויסגעלייטערט געוואָרן, די שטימע — קרעפטיק, און פון מיין מויל האָט אַ פלייץ געטאָן אַ שטראָם פון ווערטער:

„נאַכט, פינצטערע נאַכט, מ'זעט נישט קיין שטערן.

נאַכט, פינצטערע נאַכט, דאָס איז די וועלט, וואָס מיר ווילן און מוזן פאַרניכטן — די וועלט פון גזילה, עקספּלואַטאַציע, קאַלאַניאַלע שקלאַ-פּעריי, מלחמות און פאַגראַמען.

נאָך נאַכט קומט טאַג. ליכטיקער טאַג.

ליכטיק איז די וועלט פון אונדזער מאַרגן —

די וועלט פון פרייהייט, גלייכהייט און ברידערלעכקייט.

די וועלט פון יושר, גערעכטיקייט, פון סאַציאַלער און נאַציאָנאַלער באַ-פרייונג. די וועלט פון סאַציאַליזם.

די וועלט, די ליכטיקע וועלט, וווּ דאָס יידישע אַרבעטנדיקע פּאָלק, דער פאַריער צווישן די פאַריער, וועט פאַרנעמען זיין אַרט אין דער פעלקער-משפּחה, ווי אַ גלייכער צווישן גלייכע.

די נאַכט פאַרגייט נישט, דער טאַג קומט נישט אויף, איידער ס'באווייזט זיך דער מאַרגנשטערן.

דער מאַרגנשטערן זענט איר — דער פּראַלעטאַריאַט, די אַרעמע האַרע-פאַשנע פּאָלקסמאַסן, דאָס אַרבעטער-פּאָלק — דאָס איז דער פּוּח, וואָס קען פאַרניכטן די וועלט פון פינצטערניש און ברענגען די וועלט פון ליכטיקן טאַג.

חברים! דער פּראַלעטאַריאַט אין רוסלאַנד האָט אַנגעצונדן דעם פּאָקל

פון דער סאציאלער וועלט-רעוואלוציע, אַנגעצונדן אין מיזרח דאָס ליכט פון פּאַלקס-באַפּריינג אַ יאָר איז פאַרביי זינט דער באַלשעוויסטישער רעוואַלוציע אין רוסלאַנד, און איצט, אין דייטשלאַנד, איז דער מעכטיקער דייטשישער פּראַלעטאַריאַט אַרויס אין קאַמף און פירט דורך די ערשטע פּאַזע פון דער סאציאלער רעוואַלוציע אין מערב.

חברים! דער אַרבעטער-קלאַס פון פּוילן, דער פּוילישער און דער יידי-שער, וועט מיט אַן אייזערנער פּויסט צעשמעטערן די כאַליערעדיקע וועלט, אין וועלכער מיר האָבן ביי איצט געלעבט און דורכפירן די רעוואַלוציע ביי אונדז אין לאַנד.

זאָל לעבן די אַקטאַבער-רעוואַלוציע אין רוסלאַנד!

זאָל לעבן די רעוואַלוציע אין דייטשלאַנד!

זאָל לעבן די רעוואַלוציע אין פּוילן!

צום קאַמף!

יידישע אַרבעטער — אונטער דער פּאַן פון בונד! —

און כ'האָב אַ זינג געטאָן די ערשטע ווערטער פון אינטערנאַציאָנאַל. דער פּאַרזאַמלער עולם, וואָס מ'האַט געשאַצט אין עטלעכע טויזנט מענטשן, האָט אונטערגעכאַפט דאָס ליד. די טענער פון אינטערנאַציאָנאַל און פון דער בונד-דישער שבועה האָבן הויך און ברייט אָפּגעהילכט אין דער פינצטערער נאַכט. די עקספּראַמט-געהאַלטענע רעדע אין דער נאַכט ווען קיי וואַרשע איז דער-גאַנגען די ידעיה, וועגן דער רעוואַלוציע אין דייטשלאַנד האָט זיך טיף איינגעקריצט אין מיין זכרון. פון דעמאָלט אָן בין איך אין שטאַנד איבערצוזוהן די רעדע וואָרט ביי וואָרט.

נאָכן פּאַרענדיקן דאָס געזאַנג האָט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש פּאַרנומען מיין אַרט און געגעבן אַ רייע פּאַראַרדענונגען פון אַן אַרגאַניזאַציאָנעלן כאַראַקטער.

דער בונדישער אַקטיוו און דער אַקטיוו פון די פּראַפעסיאָנעלע פּאַראיינען האָט געהאַט אַ באַפעל זיך צו געפּינען אין אַדער אַרום דעם רעדאַקציע-לאַקאַל פון די „לעבענס-פּראַגען“.

פון לאַקאַל פון נאָדל-פּאַראיינן בין איך אַוועק אין דער באַגלייטונג פון יאַנעק-יאַנקעלעוויטש. מיר זענען אַריין אין דער דרוקעריי. אַ דרוקער-האַט יאַנעקן געוויזן אַן אַפּזוג פון אַן אויפּרוף, וואָס ווּלאַדימיר מעדעם האָט אַנגעשריבן. איבערלייענ-דיק האָט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש געהייסן אָפּהאַלטן מיטן דרוקן ביז זיינס אַ דער-לויבעניש. אויף די שטיגן פון דער דרוקעריי צום רעדאַקציע-לאַקאַל האָט מיר יאַנעק-יאַנקעלעוויטש דערקלערט די סיבה פונעם אָפּהאַלטן: ס'פעלט די לאַזונג פון דיקטאַטור פון פּראַלעטאַריאַט און ס'איז גייטיק צו מאַכן עטלעכע אויסבעסע-רונגען אין טעקסט. אויב חבר מעדעם וועט נישט מסכים זיין צו מאַכן די ענדערונ-

גען, וועט מען מוזן ארויסגעבן א באזונדערן אויפרוף אין נאמען פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד.

א קורצע באראטונג פון עטלעכע נאענטע חברים אין רעדאקציע-לאקאל האט אקצעפטירט יאנעקס שטעלונג. א גרעסערע גרופע איז אריין צו וולאדימיר מעדעם אין זיין ארבעטס-צימער. יאנעק-יאנקעלעוויטש האט געוויזן מעדעמען דעם אפצוג פונעם אויפרוף און דערציילט, אז ער האט געהייסן אפהאלטן דאס דרוקן, פארלאנגט צו מאכן ענדערונגען, אין קעגנפאל, וועט ארויסגעגעבן ווערן אן אויפרוף פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט. ער האט מעדעמען אויפמערקזאם געמאכט אויף די פאליטישע פאלגן, וואס עס קען האבן דאס באווייזן זיך איינצייטיק פון צוויי בונדישע אויפרופן מיט צוויי באזונדערע פאליטישע אינהאלטן.

וולאדימיר מעדעם האט פרובירט ארגומענטירן. יאנעקן צו הילף זענען געקומען אבע פלוג, מרדכי שניידער, איך און אנדערע. מעדעם האט רעזיגנירט א מאך געטאן מיט דער האנט און א זאג געטאן: „עס זעט אויס, אז נישט נאר פרויען ווערן פאר-גוואלדיקט. זאל שוין היינט זיין ווי איר ווילט. מאכט, חבר יאנעק, די אויסבעסערונג-גען און שטעלט אריין די לאזונג.“ יאנעק-יאנקעלעוויטש ענטפער איז געווען: „די אויסבעסערונגען אין טעקסט וועל איך מאכן. די לאזונג שרייבט חבר מעדעם אליין אריין.“ — און ער האט אנגעוויזן מעדעמען אויף וועלכן ארט די לאזונג אריינצושרייבן. וולאדימיר מעדעם האט איינגעהענטיק אריינגעשריבן צווישן די אנדערע לאזונגען די ווערטער פון דער לאזונג: „זאל לעבן די דיקטאטור פון פראלעטאריאט.“

וולאדימיר מעדעם האט דערנאך געמאכט א ווענדונג צו ברענגען וואס שנעלער אין דער דרוקעריי בונדיסטן-דרוקערס צו דער ארבעט, און ווער ס'פילט, אז ער קען האלטן א פעדער אין האנט, זאל זיך אוועקזעצן העלפן מאכן א נומער „לעבענס-פראגען“, אליין עפעס אנשרייבן אדער העלפן מיט איבערזעצונג. די ערשטע אויפ-גאבע האבן אויף זיך גענומען אבע פלוג און מרדכי פייגמאן. יאנעק-יאנקעלעוויטש, קאשעוויניק, פאנאבעריע און בערענשטיין האבן זיך אוועקגעזעצט ביי א טיש און מעדעם האט מיט יעדן פון זיי געהאט א קורצן געשפרעך און אינסטרואירט וואס און ווי אזוי.

כ'בין געשטאנען און געקוקט ווי יאנעק-יאנקעלעוויטש זיצט איבערגעבויגן איבער א לענגלעך שמאל פאסיקל פאפיר, דער מעלאניק אויפן קאפ ארויפגערוקט, די פעדער לויפט שנעל איבערן ווייסן פאפיר און פילט עס אן מיט געשריבענע אותיות. ווי מקנא בין איך אים געווען אין יענע מינוטן. א דערדריקנדיק געפיל פון הילפלאזיקייט און בושע האט געפרעסט מיין געמיט קוקנדיק ווי ס'ווערט געשאפן געשיכטע, ווי ס'ווערט צוגעגרייט דער ערשטער נומער פון א בונדישער טאגצייטונג, און איך שטיי הילפלאז, פאסיוו, אומפעיק מיטצוהעלפן, ווייל איך קען נישט שרייבן.

ווייל איך קען נישט אפערירן מיט דער פעדער. ביטערע רייד האָבן גערעדט פון מיר — אין מיר — צו מיר: אַ גאַנצער יאָטעבעדאָם ביסטו, אַ פאַרטיי־שישקע, האַלטסט רעפּעראַטן אויף פּלערליי טעמעס. האַלטסט זיך פאַר אַ בקי פון דער ייִדישער און דייטשישער ליטעראַטור, פאַר אַ קענער פון פּילאָסאָפּיע, דו רעדסט און לייענסט פּליסיק דייטש, ביסט פּליסיק אַפּילו ביים דיקטירן, אָבער אַליין מיט די אייגענע הענט עפּעס אַנשרייבן יכּולסטו נישט.

אין דער נאַכט, ווען קיין וואַרשע איז אַנגעקומען די ידיעה וועגן דער רעוואַ-
לוציע אין דייטשלאַנד, האָבן די לינק־געשטימטע בונדיסטן צום ערשטן און צום
איינציקן מאל, פּאָליטיש פאַרגוואַלדיקט דעם קנאידיקסטן און קאַנסעקווענטסטן
אַנטי־באַלשעוויק און קעגנער פון דער אַקטאַבער־רעוואַלוציע אין די רייען פון
בונד אין פּוילן — וואַדימיר מעדעם.

מיינע לעצטע פּונקציעס אין דער היסטאָרישער נאַכט (די גענויע דאַטע גע-
דענקט זיך נישט) זענען געווען:
רעקוויזירן און באַזעצן דאָס טעאַטער „נאַוואַשטי“ אויף ביעלאַנסקע נומער 5
אין וואַרשע פאַר אַ מאַסן־מיטינג פון בונד אויף זונטיק אין דער פּרי;
מאַכן אַ שהחינו אויף די ערשטע קאַפּיעס פּונעם ערשטן נומער פון דער דער־
שינענער טאַגצייטונג פון בונד „לעבענס־פּראַגען“.
די געשעענישן, וואָס האָבן זיך אַנגעהויבן שבת אין אָונט אין גראַסער־קלוב
האָבן זיך געצויגן ביז פאַר טאָג אינעם לאַקאַל פון דער רעדאַקציע „לעבענס־
פּראַגען“. די נאַכט פון שבת אויף זונטיק, ווען ס'איז קיין וואַרשע אַנגעקומען די
ידיעה וועגן דער רעוואַלוציע אין דייטשלאַנד, איז געווען אַ נאַכט צום געדענקען.

אונטער פוילישער הערשאפט

די געבורט פון דער פוילישער מלוכה

מיט אַ קנאַפער שימחה האָט די באַפעלקערונג פֿון פּוילן, די פּוילישע און די ייִדישע, אויפגענומען די געבורט פֿון פּוילן ווי אַ מלוכה. אין די גאַסן האָט מען נישט געטאַנצט, נישט געזונגען, נישט געקושט זיך פֿאַר פּרייד און נישט געפּראָוועט קיין הויליאַנקעס.

די באַזיצנדיקע קלאַסן האָבן געציטערט פֿון שרעק פֿאַר די רעוואָלוציע־כוואַליעס, וואָס האָבן געשטראַמט פֿון מיזרח און מערב, און ווען די ערשטע שרעק איז אַריבער, האָבן זיי געפרוּווט מאַכן אַ מלוכה־איבערקערעניש. הגם דאָס האָט זיך זיי נישט איינגעגעבן, איז אָבער אין רעזולטאַט געקומען זייערס אַ מענטש, איגנאַצי פּאַדערעווסקי, ווי פּרעמיער פֿון פּוילן.

מיט אומצוטרוי האָבן די אַרבעטער און די אַרעמע שיכטן פֿונעם פּויערנטום אויפגענומען די פּוילישע מלוכישאַפט. די דעקרעטן פֿון דער אַ"ג סאַציאַליסטישער רעגירונג האָבן גערעדט וועגן רעפּאַרמען אויפן שפּיץ מעסער, וואָס האָבן אַבסאָלוט נישט פּאַרענטפּערט די נויטן און באַדערפענישן פֿון די אַרבעטער, פּויערים און אַרעמע פּאַלקסמאַסן.

די ייִדישע באַפעלקערונג אין פּוילן האָט די פּוילישע מלוכה אויפגענומען מיט אַ געפּיל פֿון אומרו. די געשאַפענע רעגירונג מיטן סאַציאַליסט מאַראַטשעווסקי בראַש האָט נישט געגעבן קיין גאַראַנטיע פֿאַר די ייִדישע בירגערלעכע רעכט, פֿאַר די נאַציאָנאַלע אינטערעסן און אַפּילו פֿאַר דער פיזישער שוץ פֿון דער ייִדישער באַפעלקערונג קעגן עקסצעסן און פּאַגראַמען.

די איינציקע, וועלכע האָבן מיט פּרייד אויפגענומען די אַנטשטייונג פֿון דער פּוילישער מלוכה איז געווען אַ דינער שיכט פֿון דער פּוילישער באַפעלקערונג, וואָס האָט זיך גרופּירט אַרום יוּזעף פּילסודסקי, מיטגלידער און אָנהענגערס פֿון זיינע מיליטערישע באַטאַליאָנען, וועלכע זענען ביז 1916 געווען באַשטאַנדטיילן פֿון די עסטרייכישע און דייטשישע אַרמיען און נאָכן אויפלייזן די באַטאַליאָנען דורך די דייטשן — געשאַפן אַן אונטערערדישע פּאַראַ־מיליטערישע אַרגאַניזאַציע

אונטערן נאָמען „פוילישע מיליטערישע אַרגאַניזאַציע“, פאַרקירצט פ. א. וו. (פּאַלסקאַ אַרגאַניזאַציע ווויסקאַוואַ).

טראַגיש איז געווען די לאַגע פונעם רעוואָלוציאַנער-סאַציאַליסטישן סעקטאָר פון פוילישן און ייִדישן אַרבעטער-קלאַס בשעת דער אַנטשטיונג פון דער פוילישער מלוכה. אין דער נאַכט פון שבת אויף זונטיק, ווען ס'איז קיין וואַרשע אָנגעקומען די ידיעה וועגן דער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד, האָט די פּאַליטישע מאַכט זיך געוואַלדערט אין גאַס. קיין שום מאַכט האָט אין וואַרשע, אין דער הויפטשטאָט פון פוילן, אין דער דאָזיקער נאַכט נישט עקסיסטירט — נישט קיין מיליטערישע און נישט קיין ציווילע. די אָנפירערשאַפט פונעם רעוואָלוציאַנער-סאַציאַליסטישן סעקטאָר פון אַרבעטער-קלאַס פון פוילן האָט די געלעגנהייט פאַרפושט — איז נישט צוגעגרייט געווען פאַר דער עווענטואַליטעט פון דעראַבערן די פּאַליטישע מאַכט אין אַ פּאַסיקן מאַמענט.

לשם געשיכטלעכן אמת דאַרף פאַרציכנט ווערן, אַז בונד איז בשעתו געווען אַרגאַניזאַציעלע בעסער צוגעגרייט פאַר דער עווענטואַליטעט פון דעראַבערן די פּאַליטישע מאַכט, איידער די אַנדערע פאַרטייען פונעם רעוואָלוציאַנער-סאַציאַליסטישן סעקטאָר פון דער אַרבעטער-באַוועגונג אין פוילן: ס.ד.ק.פ.ל. און פ.ב.ס.ל. לעוויצע, וועלכע האָבן לויט זייערע אַרבעטס-געביט, איינפלוס און ווירקונג-ספּערע געדאַרפט זיין יענער כוח, וואָס זאָל אין אַ פּאַסיקן מאַמענט איבערנעמען די פּאַליטישע מאַכט און פּראַקלאַמירן אַ סאַציאַליסטישע רעפּובליק אין פוילן.

ווי אַן אילוסטראַציע, אַז דער בונד איז בשעתו געווען בעסער צוגעגרייט פאַר דער עווענטואַליטעט פון איבערנעמען די פּאַליטישע מאַכט דורכן רעוואָלוציאַנער-סאַציאַליסטישן סעקטאָר, ווי ס'זענען געווען ס.ד.ק.פ.ל. און פ.ב.ס.ל. לעוויצע, קען דינען דער פּאַקט, אַז אַן איינציקער פירנדיקער טוער פון בונד, יאָנעק-יאָנקעלע-וויטש, האָט נאָכן דעהאַלטן די ידיעה וועגן דער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד. אין נאָמען פונעם וואַרשעווער קאָמיטעט פון בונד גערופן די באַגעגנטע אַרבעטער אויף זיין וועג צום בונדישן פאַרטייקלוב, צום גראַסערקלוב, זיך צו פאַרזאַמלען פאַרן לאַקאַל פון נאָדל-פאַראייין, און אַזאַ פאַרזאַמלונג, מיטן אַנטייל פון עטלעכע טויזנט אַרבעטער, איז פאַרגעקומען אין מיטן דער נאַכט פון שבת אויף זונטיק, און דער רוב אַנטיילנעמערס פון דער מאַסן-פאַרזאַמלונג איז גרייט געווען, אין פאַל מ'וואָלט זיי גערופן, צו נעמען געווער און גלייך בילדן מיליטערישע קאָמפּס-אַטריאַדן.

די טראַגעדיע פון בונד אין יענער נאַכט איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס ווי אַן אויסשליסלעך ייִדישע אַרגאַניזאַציע, האָט בונד נישט געקענט נעמען אויף זיך צו זיין דער, וואָס זאָל, אַפילו אויף דער קירצסטער צייט, איינער אַליין פאַרכאַפן און איינהאַלטן די פּאַליטישע מאַכט אין פוילן, און אַפילו בלויז אין וואַרשע. דער תירוץ פון ס.ד.ק.פ.ל. און פון פ.ב.ס.ל. לעוויצע, אַז זייערע וויכטיקסטע

פירערס און פירנדיקע טוערס האָבן זיך געפונען אין דער מאָדלינער פעסטונג, איז אַ קנאַפע פאַרענטפערונג פאַר דער נישט צוגעגרייטיקייט צו דער אויפגאַבע, וואָס די געשיכטע האָט פאַר זיי געשטעלט אין יענער היסטאָרישער נאַכט. אויך די וויכטיקסטע בונדישע פירערס, מיטן אויסנאַם פון וולאַדימיר מעדעם, האָבן זיך דאַן געפונען אין דער מאָדלינער פעסטונג אין באַזיך פון ס.ד.ק.פ.ל. און פ.פ.ס. לעוויצע האָט זיך אויף דער פריי געפונען, קוואַליטאַטיוו, אַ בעסערער אַנפירנדיקער שטאַב, ווי דער בונד האָט געהאַט אין יענער נאַכט, און די דערמאַנטע פאַרטייען האָבן אין יענער היסטאָרישער נאַכט נישט באַוויזן אַפילו צו אַרגאַניזירן אַ צאַלמעסיק קלענערע פאַרזאַמלונג, ווי דאָס האָט באַוויזן דער בונד.

אָודאי איז אמת, אַז אַ דאַנק און אונטער דער אַנפירונג פון ס.ד.ק.פ.ל. און פ.פ.ס. לעוויצע, און עטוואָס שפעטער דורך דער געשאַפענער קאָמוניסטישער אַר-בעטער-פאַרטיי פון פּוילן, וואָס איז אַנטשטאַנען נאָך אַ פאַראייניקונג פון די דער-מאַנטע צוויי פאַרטייען, זענען אין פּוילן, סוף 1918 און אין 1919, פאַרגעקומען וויכטיקע און צאָלרייכע אַרויסטריטן און שווערע קאַמפן פון אַרבעטער און פּויערים קעגן דער נייער פּוילישער ממשלה; די פּויערים-קאַמפן אין לובלינער און הרוביע-שאַווער ראַיאָנען; די ראַלע פון אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַט אין אינדוסטריעלן און אין קוילן-גרובן-ראַיאָן פון זאַלעמביע-דאַמבראַווסקע אונטער דער פירערשאַפט פון דעם פראַכטפולן אַרבעטער-טוער, דעם סטאַליאַר-אַרבעטער ביטנער; דער אויפ-שטאַנד אין זאַמאַשטש און דאָס פראַקלאַמירן די זאַמאַשטשער סאַציאַליסטישע רעפּובליק. די צאָלרייכע קאַמפן זענען אַז און פאַר זיך געווען העראַיש און אויך וויכטיק פאַרן רעוואָלוציאָניזירן די אַרבעטער- און פּויערים-מאַסן אויף להבא, אָבער שוין נישט בכוח געווען צו ענדערן דעם פּאָליטישן רעזשים אין פּוילן.

זונטיק פאַר טאַג האָבן אין גאַס זיך באַוויזן מיטגלידער און אָנהענגערס פון פ.א.וו. און אָנגעהויבן באַהערשן די גאַסן און באַזעצן די וואַקואַלן, אַנטוואַפענען דייטשישע מיליטער-לייט און קאַנפּיסקירן דייטשיש פאַרמעגן, באַזונדערס געווער און לעבעדיקן אינווענטאַר. מ'האַט גריילעך געקענט זען, אַז הינטער די וועלכע אַפּערירן אין גאַס, געפינט זיך אַ גוט אַרגאַניזירטער שטאַב, וואָס ווייסט, וואָס ער וויל און ווייסט וואָס ער האַלט פאַר נייטיק — די פּילסודסקי-אָנהענגערס זענען געוואָרן די פּאָליטישע באַלעבאַטים פון וואַרשע און במילא פון גאַנץ פּוילן. דאָס נישט באַהערשן דורכן רעוואָלוציאָנער-סאַציאַליסטישן סעקטאָר פונעם אַרבעטער-קלאַס פון פּוילן די פּאָליטישע מאַכט אין דער נאַכט פון שבת אויף זונטיק, אין דער נאַכט ווען די פּאָליטישע מאַכט האָט זיך געוואַלדערט אין גאַס, האָט אין משך פון 20 יאָר זיך ביטער אָפּגערופן אויפן לעבן פון די אַרבעטער און פּאָלקסמאַסן אין פּוילן.

כ ר א נ י ק

זונטיק אין דער פרי, פאקטיש שוין אונטער דער פוילישער הערשאפט, האָט דער בונד אין וואַרשע אָפּגעהאַלטן אַ מאַסן-מיטינג אין טעאַטער „נאַוואַשטי“ אויף ביעלאַנסקע 5. דער טעאַטער-זאַל און דער הויף ביים טעאַטער איז געווען געפאַקט מיט מענטשן. הינטער די קוליסן האָט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש אָפּגעהאַלטן אַ באַראַ-טונג מיט עטלעכע בונדישע פאַרטיי-אַקטיוויסטן וועגן דעם סדר פונעם מיטינג און וועגן אַ גאַסן-דעמאָנסטראַציע. זיין פאַרשלאַג איז געווען אַז ער, יאַנעק-יאַנקע-לעוויטש, עפנט און פרעזידירט דעם מיטינג. די רעדנערס זאָלן זיין וולאַדימיר מעדעם און הערשל מעטאַלאַוויץ. מעדעם רעדט העכסטנס 40 מינוט און הערשל מעטאַלאַוויץ — 20 מינוט. נאָכן מיטינג פאַרמירט זיך אַ דעמאָנסטראַציע און מאַרשירט דורך ביעלאַנסקע, רימאַרסקע, און פאַרקערעוועט זיך צו דער ייִדישער געגנט. אויב די בונדישע דעמאָנסטראַציע וועט זיך באַגעגענען מיט אַ דעמאָנסטראַ-ציע פון ס.ד.ק.פ.ל. אָדער פון פ.פ.ס.ל-לעוויצע, אָדער פון זייערס אַ געמיינזאַמער דעמאָנסטראַציע, — באַמײַען זיך די דעמאָנסטראַציעס צו פאַראייניקן. יאַנעק-יאַנקע-לעוויטשעס פאַרשלאַגן האָבן נישט אַרויסגערופן קיין דערווידערונג.

פּלוצעם איז געשען אַזעלכעס, אויף וואָס קיינער האָט זיך נישט געריכט: וולאַדימיר מעדעם האָט זיך אָפּגעזאָגט צו רעדן מיט מיר פון איין טריבונע „כיוועל מיט קיין באַלשעוויקעס נישט רעדן פון איין טריבונע“ — האָט מעדעם דערקלערט. פאַר די אַנטיילנעמערס פון דער באַראַטונג איז דאָס געווען, חי אַ דונער אין מיטן העלן טאָג. אויף דער פּראָגע פון יאַנעק-יאַנקעלעוויטש, צי חבר מעדעםס אָפּזאָג איז קעגן דער פּערזאָן פון חבר הערשל מעטאַלאַוויץ אָדער קעגן יעדן איינעם פון די לינק-געשטימטע חברים — איז וולאַדימיר מעדעםס ענטפּער געווען: „אין פּרינציפּ — קעגן יעדן באַלשעוויק, אָבער חבר הערשל מעטאַלאַוויץ איז דער אַגרעסיווסטער, און דאָס באַשטימט מיין קאָנקרעטע באַציונג צו אים“.

עס זענען אָנגעקומען הערשל הימעלפאַרב און אַ חבר מיטן נאָמען יוסף איז-ביצקי, וועמען כ׳האַב געקענט ווי מיכאַל פון זיינע צוויי אויפטריטן פאַרן וואַר-שעווער בונדישן פאַרטיי-אַקטיוו, ווינטער 1914—1915, אין דער צייט פונעם צאַרישן רעזשים. דער חבר איז געהאַט אַנטלאָפּן פון ווילנע און אויסבאַהאַלטן זיך אין דאָטשע-שטעטל אַטוואַצק. די צוויי חברים זענען צוגעצויגן געוואָרן צו דער באַ-ראַטונג.

ס׳איז נישט געווען קיין צייט פאַר דעבאַטעס און פאַר אינערלעכע פאַרטיי-מחלוקתן. יאַנעק-יאַנקעלעוויטשעס ענטפּער וולאַדימירן מעדעמען איז געווען: „וועגן דעם ענין וועלן מיר רעדן אויף אַן אַנדער אָרט“ — און צעטיילט אַנדערש די ראַלן. מעדעם און הימעלפאַרב רעדן אין זאַל. גלייכצייטיק ווערט אָפּגעהאַלטן אַ מיטינג אויפן הויף, ווי רעדנערס טרעטן אַרויס די חברים איזביצקי, וועלכער האָט זיך

געהייסן רופן מיכאלעוויטש (פון דעמאלט אן איז דאס געווארן דער נאמען פונעם בונדישן פירער: בייניש מיכאלעוויטש), און הערשל מעטאלאוועץ.

כ'האב געעפנט דעם הויפמיטינג, גערעדט עטלעכע מינוט, געגעבן דאס ווארט דעם חבר מיכאלעוויטש און רעזערווירט פאר זיך דאס רעדן נאך מיכאלעוויטשן. בשעת מיכאלעוויטש האט גערעדט, איז צו מיר צוגעקומען א חבר מיט א מעלדונג פון יאנעק-יאנקעלעוויטשן, אז כ'זאל תיבף ארויפקומען אויף דער טעאטער-בינע. בעת די פאר שריט פון הויף צום טעאטער האט דער חבר מיר באוויזן מיטצוטיילן, אז די עסדעקעס האבן זיך אריינגעריסן אין טעאטער-זאל און מאכן סקאנדאלן. ווען כ'בין ארויף אויף דער טעאטער-בינע, האב איך פאר זיך געהאט אזא סצענע: וולאדימיר מעדעם האט געשריגן צום עולם, "לאזט אייך נישט פראוואצירן!" יאנעק-יאנקעלעוויטש האט געקלונגען מיטן גלאק, און א יונגער דרוקער-ארבעטער, טירמאן, האט געשריגן צום עולם: "אין גאס דעמאנסטריט דער פראלעטאריאט, און איר זיצט דא און הערט רעדן א קאנטער-רעוואלוציאנער. פארלאזט דאס טעאטער און קומט דעמאנסטרירן מיטן פראלעטאריאט."

ס'איז מיר נישט שווער געווען צו אריענטירן זיך אין דער סיטואציע. כ'האב געשטעלט זיך פנים-אל-פנים מיט טירמאנען און א געשריי געטאן צו אים: "איר ווילט פראוואצירן א ברידערקריג?! איך נעם אן דעם ארויסרוף, איך ווארן אייך, אז איר וועט ביטער אפשניידן", און אויפן ארט אפגעבאקן א פפול-שמונהדיקן פשרן ליגן: "פאר טאג איז צו שטאנד געקומען א פראוויזארישער אפמאך צווישן בונד מיט ס.ד.ק.פ.ל. און פ.פ.ס.ל-לעוויצע וועגן געמיינאמע אקציע און טאקטיק. היינט אין אונט דארפן פארגעזעצט ווערן די פארהאנדלונגען". מיט א שטימע, וואס האט מיט איר קראפט פארדעקט דעם פארויצערס גלאקלאנג און מעדעמס הויכע טענער, האב איך געזאגט צו טירמאנען און גלייכצייטיק צו די פארזאמלטע: "ווער האט אייך געשיקט פראוואצירן די פארזאמלונג? א פירער פון אייער פארטיי אדער ווער פון פ.א.ו.ו. וועלכע גראסירן שוין אין די גאסן? ווער ס'וויל, קען גלייך פארלאזן די פארזאמלונג און מיטגיין מיטן דאזיקן אומפאראנטווארטלעכן יינגל, וואס וויסט נישט ווער ס'האט אים געשלייערט". און כ'האב א באפעל געגעבן טירמאנען: "שוין פארלאזט דעם זאל. אין קעגנפאל וועלן די פארזאמלטע אייך באטראכטן און קעגן אייך האנדלען, ווי מ'האנדלט קעגן א פראוואקאטאר". טירמאן מיט די עטלעכע חברים און חברטעס, מיט וועלכע ער איז געקומען, האבן פארלאזט די פארזאמלונג.

דער מיטינג איז געווען געראטעוועט. וולאדימיר מעדעם האט פארגעזעצט זיך רעדן. יאנעק-יאנקעלעוויטש האט באפוילן כ'זאל בלייבן אויף דער בינע און פאר-ענדיקן דעם מיטינג מיט מיינס א רעדע. הערשל הימעלפארב איז קאמאנדירט געווארן צו פארענדיקן דעם מיטינג אויפן הויף — און איך האב אויף דעם ערשטן בונדישן מיטינג אונטער פוילישער הערשאפט אין טעאטער "גאוואשטיי", טראץ

און קעגן דעם ווילן פון וולאדימיר מעדעם, גערעדט ווי איינער פון די בונדישע רעדנערס און גערופן די פארוואמלטע זיך צו באטייליקן אין דער פלאנירטער גאסן-דעמאנסטראציע.

ארויסגעוויזן האט זיך, אז קיין דעמאנסטראציע פון פוילישע אַרבעטער איז אין דער געגעבענער צייט נישט פאָרגעקומען. ערשט פאַרנאַכטצו איז פאַרגעקומען אַ שטיקל פוילישע אַרבעטער-דעמאנסטראציע אין וואַליע.

אויף דער ערשטער זיצונג פונעם וואַרשעווער פאַרטייקאַמיטעט פון בונד מיטן אַנטייל פון די באַפרייטע חברים פון דער מאַדלינער פעסטונג, איז אויך באַהאַנדלט געוואָרן וולאדימיר מעדעםס אויסזעצונג קעגן מיר. די חברים, לינקע ווי רעכטע, זענען געווען שאַקירט פון מעדעםס האַנדלונג. יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט מעדעמען פאַרגעוואָרפן, אַז מיט זיין האַנדלונג האָט ער געשטעלט אין געפאַר דעם פאַרלויף פון מיטינג. איך האָב מעדעמען און צוזאַמען מיט אים די רעכטע ווי אַזעלכע, נישט געשאַנעוועט. וולאדימיר מעדעם האָט זיך דאָס מאַל אַנטשולדיקט און דערקלערט, אַז קעגן מיר פערזענלעך האָט ער גאַרנישט, און אַפילו געמאַכט קאַמפלימענטן אויף מיין חשבון.

דאָס איז געווען דער ערשטער, אַבער נישט דער לעצטער פאַל פון וולאדימיר מעדעםס אַן אַפּזאָג אַרויסצוטערען מיט מיר, און אויך מיט עמנואל נאַוואָגרודסקין, אויף איין טריבונע. די פערזענלעכע באַציונגען צווישן מעדעמען און מיר זענען אַבער פאַרבליבן קאַרעקטע. די קורצע פערזענלעכע שמועסן זענען תמיד געווען קעגנזייטיק האַרציקע. דערקעגן מיט עמנואל נאַוואָגרודסקין האָט מעדעם נישט אַנגעהאַלטן קיין שום פערזענלעכע באַציונגען.

וולאדימיר מעדעםס אַפּזאָג זיך פון צייט צו צייט אַרויסצוטערען מיט מיר אין דער עפענטלעכקייט, האָט מיר קיין שאַדן נישט געבראַכט, אַדרבא, געהאַלפן מיין פּרעסטיזש ווי אַ לינקער אין דער בונדישער פאַרטיי. וולאדימיר מעדעם האָט אַבער פאַר זיין אַפּזאָג צו רעדן מיט מיר און מיט עמנואל נאַוואָגרודסקין פון איין טריבונע באַצאַלט אַ טייערן פרייז.

בשעת וולאדימיר מעדעם האָט זיך אַפּגעזאָגט אַרויסצוטערען מיט מיר און עמנואל נאַוואָגרודסקין אויפן ערשטן-מיי-מיטינג פון 1920 (אָדער 1921) אין וואַרשע, פאַר זיין פאַרלאָזן וואַרשע, איז חנינא קראַמאַרסקי אַוועק צו מעדעמען און אין נאַמען פונעם וואַרשעווער פאַרטייקאַמיטעט פון בונד געשטעלט אים אַן אולטימאַ-טום: צוריקציען דעם אַפּזאָג אָדער מער נישט אין וואַרשע עפנטלעך אַרויסטרעטן מצד דעם בונד. וולאדימיר מעדעם האָט אַפּגעזאָגט זיך צוריקצוציען און איז אין וואַרשע מער עפנטלעך נישט אַרויסגעטראָטן. ביים פאַרלאָזן וואַרשע אויפן וועג קיין אַמעריקע, האָט די וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע פון בונד מיט מעדעמען זיך נישט געזעגנט. אַ שטיקל אַפּשייד-באַנקעט האָט פאַר אים אַראַנזשירט לאַסקאַווסקי, אַ חוּר פון גענשע-גאַס. באַטייליקט אין „באַנקעט“ האָבן זיך אַ קליינע צאַל אַנטייל-

נעמערס, אולטרא־רעכטע. קיין שום מיטגליד פון ווארשעווער פארטיי־קאמיטעט פון בונד, אפילו מצד די רעכטע, האבן אין דעם פריוואטן געזעגענונג־באנקעט זיך נישט באטייליקט.

די פאליטישע געשעענישן האבן זיך אנטוויקלט אין א שנעלן טעמפא. ס'האבן זיך אנגעהויפט פראבלעמען, אלגעמיינע און יידישע, און ס'האבן זיך אונטערגערוקט אקציעס, מיט וועלכע דער בונד האט זיך געמוזט פארנעמען.

איך האב זיך באגעגנט מיט א רייע נייע מענטשן פון אן אנפירנדיקן קאליבער, ארטיקע און געקומענע פון רוסלאַנד, מיט וועלכע ס'איז מיר אויסגעקומען פארטיי־יש צו ארבעטן, מיט געוויסע פון זיי, שפעטער, אויך פראקציאָנעל. מיט אייניקע האט מיך מיט דער צייט פארבונדן נאָענטע פערזענלעכע פריינדשאַפט.

איך בין צוריק אַוועק אין פאַבריק אַרבעטן. דער וואַרשעווער שטאַטראַט, אַ געוויילטער פון דער וואַרשעווער באַפעלקערונג אין 1916, האָט, נישט געקוקט אויף די ענדערונגען פון די פּאָליטישע מאַכטן אין פּוילן, ווייטער געפירט זיין טעטיקייט און נאַרמאַל פּונקציאָנירט. דער מאַגיסטראַט האָט ביים פאַבריקאַנט פון דער פאַבריק, אין וועלכער כ'האַב געאַרבעט, געהאַט געמאַכט גרעסערע באַ־שטעלונגען אויף אַפּאַראַטן פאַר פייערלעשער, די דייטשישע אַקופאַציע־מאַכט האָט אים געהאַט באַזאַרגט מיט מעששמעלץ צום גיסן, און דער מאַגיסטראַט האָט געפּאַ־דערט די באַשטעלונגען זאָלן דורכגעפירט ווערן צום באַשטימטן טערמין.

די פאַבריק, אין וועלכער איך האָב געאַרבעט, איז געווען די איינציקע אין מיין פּאַך, וואָס האָט אַפּערירט שוין אין די ערשטע טעג פון דער פּוילישער הערשאַפט, און געווען בין איך דער איינציקער פון העכערן בונדישן פּאַרטיי־אַקטיוו אין וואַרשע, וואָס איז אין די ערשטע טעג פון דער פּוילישער הערשאַפט געווען באַשעפּטיקט ווי אַ לויז־ און פאַבריק־אַרבעטער, און דאָס האָט מיר געגעבן אַ באַזונדערן אַנזען צווישן די יידישע אַרבעטער, באַזונדערס צווישן די יידישע מעטאַל־אַרבעטער און צווישן בונדישן פּאַרטיי־אַקטיוו. כ'האַב נישט פאַרפּעלט אויסצונוצן מיינע בלויע אַרבעט־קליידער און מיינע פאַרריסטע הענט ווי אַ וואָפּן קעגן דעם גרעסטן שונא, וואָס כ'האַב אין יענער צייט באַטראַכט — קעגן דעם מענשעוויזם און קעגן דער מענשעוויסטיש־געשטימטער בונדישער אינטעליגענץ.

לאַנג האָב איך אָבער נישט געקענט אַפּערירן מיט דעם דאָזיקן אייגנאַרטיקן געווער. כ'בין פון אַ פאַבריק־אַרבעטער געוואָרן אַ פּאַרטיי־פּראָפּעסיאָנאַל, אַ פּונק־ציאָנאַר פונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד — דער ערשטער פּונקציאָנאַר פונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אונטער דער פּוילישער הערשאַפט.

איינע פון די ערשטע און פון די סאַמע וויכטיקסטע אַקציעס איז געווען די וואַל־קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט. וועגן דער דאָזיקער וואַל־קאַמפּאַניע האָלט איך פאַר נייטיק צו דערציילן אין אַ באַזונדער קאַפיטל.

ס'איז נייטיק געווען צו מאַכן אַ שטיקל אַרדענונג אין דער אַנפירונג פון דער וואַרשעווער פּאַרטיי-אַרגאַניזאַציע פון בונד. אין נאַוועמבער 1918 איז פאַרגעקומען אַ וואַרשעווער בונדישע פּאַרטיי-קאַנג-פּערענץ — די ערשטע וואַרשעווער בונדישע פּאַרטיי-קאַנפּערענץ אונטער פּוילישער הערשאַפט.

אויף דער דאָזיקער קאַנפּערענץ זענען נאַטירלעך געווען רעכטע און לינקע. קיין פאַרמעלע צעטיילונג אויף לינקס און רעכטס איז אָבער נאָך נישט געווען. דאָס אַנטיילנעמען אין דער קאַנפּערענץ און דאָס ווײלן די מיטגלידער צום וואַרשע-ווער פּאַרטיי-קאַמיטעט פון בונד איז נישט פאַרבונדן געווען מיט פּאָליטישע אייג-שטעלונגען, נאָר מיט פּערזענלעכע קוואַליפיקאַציעס. די צעטיילונג אויף רעכטס און לינקס איז אָבער געווען אַ בולטע. די אַבסאָלוטע מערהייט פון די אַנטיילנעמערס פון דער קאַנפּערענץ און פון די דערווײלטע מיטגלידער צום פּאַרטיי-קאַמיטעט איז געווען אויסגעשפּראַכן פאַר דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. זיי האָבן געגלייבט, אַז די רעוואָלוציע אין דײטשלאַנד וועט אַוועק אויפן וועג פון דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, און זײערע האַפענונגען פאַרבונדן מיט דער אַט-אַט קומענדיקער סאָציאַלער רעוואָלוציע אין פּוילן.

אויף דער דאָזיקער קאַנפּערענץ איז דער באַקאַנטער בונדישער טוער הערשל הימעלפאַרב צום ערשטן מאל דערווײלט געוואָרן ווי אַ מיטגליד פון וואַרשעווער פּאַרטיי-קאַמיטעט פון בונד, און דעם דאָזיקן אַמט אָנגעהאַלטן פּערמאַנענט. פון נאַוועמבער 1918 ביז (אויף וויפל איך ווייס) סעפטעמבער 1939 — ביז צום אויס-בראַך פון דער צווייטער וועלט-מלחמה.

פון דער דאָזיקער קאַנפּערענץ, נאַוועמבער 1918, ביז דער שפּאַלטונג פון בונד, האַרבסט 1921, האָט זיך אין וואַרשעווער פּאַרטיי-קאַמיטעט פון בונד איינגעשטעלט אַ גרופּע „וויריליסטן“ — פון שטענדיקע זיך נישט טוישנדיקע קאַמיטעט-מיט-גלידער, רעכטע און לינקע: יוועף, דוד מייער, הערשל הימעלפאַרב, שפּעטער איז צוגעקומען דינה בלאַנד — פון די רעכטע; מאיר (חיים) וואַסער, יאַנעק-יאַנקעלע-וויטש, עמנואל נאַוואַגאָרדסקי, (שפּעטער איז אויך צוגעקומען שרה שוועבער), יוסף באַסאַק, אַבע פּלוג און הערשל מעטאַלאָויעץ — מצד די לינקע. די דאָזיקע רייע האָט געגילט אין אַלע פּאַלן: ביי וואַלן צום שטאַטישן פּאַרטיי-קאַמיטעט, עפנטלעכע און אינערלעכע אַמטן אין דער וואַרשעווער פּאַרטיי-אַרגאַניזאַציע, פאַר-שטייערשאַפטן פּלפּי חוץ און ביי די וואַלן צו בונדישע לאַנד-קאַנפּערענצן און צוואַמענפאַרן. אַנדערע חשובע בונדישע פּאַרטיי-טוערס, צווישן זיי: גרשון זיבערט, אַברהם שמויש, נאַטאַן שאַפּראַן און אַנדערע — פון רעכטס; מרדכי שניידער, (מרדכי פּייגמאַן), חנינאַ קראַמאַרסקי און אַנדערע — פון לינקס, זענען געקומען אין באַטראַכט ערשט נאָך דער דערמאַנטער רייע.

אויפן טאג-ארדענונג פונעם בונדישן פארטיילעבן האָט זיך געשטעלט דער ענין וואָלן צו דער פּוילישער קאָנסטיטוטאָנטע. דער צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד האָט איינשטימיק באַשלאָסן זיך צו באַטייליקן אין די וואָלן צום ערשטן פּוילישן סייַם. דער „לינקער בלאַק“, און דערנאָך די אַנטשטאַנענע קאָמוניסטישע אַרבעטער-פּאַרטיי פון פּוילן, האָט באַשלאָסן די וואָלן צו בויקאַטירן און רופן די מאַסן צו אַנערקענען די אַרבעטער און פּויעריס-דעלעגאַטן פאַר דער איינציקער לעגאַטימער פאַרשטייערשאַפט פון פּוילן. די מערהייט פון וואַרשעווער פּאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד האָט פאַרנומען די זעלבע שטעלונג, וואָס ס'האַט פאַרנומען די קאָם. פּאַרטיי פון פּוילן — צו בויקאַטירן די וואָלן.

צווישן די לינקע מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד בין איך געווען אַן אויסנאַם. מיין שטעלונג איז געווען: גיין צו די וואָלן פון דער קאָנסטיטוטאָנטע מיטן לאָזונג: „די גאַנצע מאַכט די אַרבעטער און פּויעריס-ראַטן“, רופן די ייִדישע אַרבעטער און פּאַלקסמאַסן אַקטיוו זיך צו באַטייליקן אין דער וואָל-קאָמפּאַניע. דערוויילן וואָס אַ גרעסערע צאָל בונדישע דעפּוטאַטן און זיי געבן אַן אימפּעראַטיוון מאַנדאַט: פּריי זיין פון וועלכן ס'איז מין פאַרלאַמענטאַרישן קרע-טיניזם, פירן דעם שאַרפּסטן קאַמף קעגן דער נייער פּוילישער ממשלה און קעגן דער ייִדישער רעאַקציע. שפּילן אויפן פאַרום פון דער קאָנסטיטוטאָנטע און אַרום דער קאָנסטיטוטאָנטע אַן ענלעכע ראַלע, וואָס אַלעקסינסקי האָט געשפּילט אין דער רוסישער דומע.

פּאַרטיידיקט האָב איך מיין שטעלונג מיט אַרגומענטן פון אַן אַלגעמיין פּאַלי-טישן און פון אַ ספּעציפּיש ייִדישן כאַראַקטער:

די געשיכטע לערנט, אַז בויקאַטירן פּאַליטישע קאָמפּאַניעס, אפילו אין אַ די-רעקט רעוואָלוציאָנערע סיטואַציע, איז נישט קיין געלונגען געווער אין די הענט פון רעוואָלוציאָנערע סאָציאַליסטן. דער בויקאַט פון דער ערשטער דומע אין רוס-לאַנד מצד די באַלשעוויקעס און בונד און דער בויקאַט פון די באַלשעוויקעס צו דער צווייטער דומע, איז אַ גוטע לעקציע.

ריכטיק האָבן די באַלשעוויקעס אין רוסלאַנד געהאַנדלט באַטייליקנדיק זיך אין די וואָלן פון דער רוסישער קאָנסטיטוטאָנטע אין דער צייט ווען די אַרבעטער, פּויעריס און סאַלדאַטן-ראַטן האָבן נאָך נישט געהאַט דעראַבערט די פּאַליטישע מאַכט. ערשט ווען די פּאַליטישע און מיליטערישע מאַכט איז געווען פעסט אין די הענט פון די ראַטן, האָבן די באַלשעוויקעס מוותר געווען אויפן בורזשאַן פאַר-לאַמענטאַריזם.

גרויסע צאָלן פון דער פּוילישער באַפעלקערונג באַטראַכטן די אַנטשטייונג פון דער פּוילישער מלוכה פאַר אַ וויכטיק געשעעניש אינעם לעבן פונעם פּוילישן פּאַלק. קיין שום בויקאַט-רופן וועלן נישט העלפן אַפּצוהאַלטן די פּוילישע באַפעל-קערונג פון באַטייליקן זיך אין די וואָלן צו דער קאָנסטיטוטאָנטע.

מיטן בויקאט ליפערט אויס דער רעוואלוציאנער-סאציאליסטישער סעקטאר מיט די אייגענע הענט גרויסע צאלן ראדיקאליזירטע פאלקסמענטשן אין די הענט פון דער רעאקציע אין אירע פארשיידנארטיקסטע פארמען: פון קלער ביז דער סאציאל-פאטריאטישער פ.פ.ס.

די יידישע בורזשוואזיע: די אסימילאטארן, ציוניסטן, דער קלער, און די נייע פארזארגערס מיט נח פרילוצקי בראש, גרייטן זיך צו אן אינטענסיווער וואל-קאמפאניע. מיטן נישט-גיין פון בונד צו די וואלן גיט ער איבער דער יידישער בורזשוואזיע דעם מאנאפאל פון יידישער פארשטייערשאפט.

מיין לאגע איז געווען א פאסקודנע. אויבן-אויף האט מיין שטעלונג צו באטיי-ליקן זיך אין די וואלן אויסגעזען, ווי כ'וואלט געווען מיט די רעכטע. די לינקע מיטגלידער פון פארטייקאמיטעט האבן מיר דאס פארגעווארפן. מיט פארדראס האט דער ווארשעווער לינקער פארטייקאטיוו אויפגענומען מיין שטעלונג און ס'האבן נישט געפעלט קיין שטעכווערטלעך אויף מיין חשבון: פאליטישע משוגעת, משה קאפויר, ער וויל שפילן די ראלע פון אן איינגארטיקן טעארעטיקער. ס'האבן זיך געפונען „גוטע-פריינד“, וועלכע האבן ממזריש אונטערגעוואנקען: „נישט אומ-זיסט האט מען אים געמאכט פאר א פונקציאנאר פון צ.ק.“. די רעכטע זענען צופרידן געווען פון מיין שטעלונג דער בונד זאל זיך באטייליקן אין דער וואל-קאמפאניע, אבער דעצידירט אפגעווארפן מיין פאליטישע קאנצעפציע פון גיין צו די וואלן מיט דער לאונג: „די גאנצע מאכט די ארבעטער און פויעריס-ראטן“.

כ'בין געווען צווישן האמער און קאוואדלע. כ'האב געוואוסט, אז כ'בין פאליטיש גערעכט, אז מיין שטאנדפונקט איז א ריכטיקער, אבער נישט געוואלט אפילו אין דעם מינדסטן פרט אידענטיפיצירט ווערן מיט די רעכטע, און אין דער זעלבער צייט נישט געקענט זיך אידענטיפיצירן מיט דער שטעלונג פון די לינקע.

צו יענער צייט האב איך נאטירלעך נישט געוואוסט, אז אין דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן געפינט זיך א גרופע מיט איינעם פון די גרינדערס און פירערס פון דער קאמ. פארטיי, וואלעצקי, בראש, וועלכע זענען קעגן בויקאט און פאר אנטויל-נעמען אין די וואלן, און אז אויך אין דער קאמוניסטישער פארטיי פון דייטשלאנד געפינט זיך א גרופע בראש מיט אזעלכע פראמינענטע פירערס, ווי ראזא לוקסעמ-בורג, ד"ר לעווי, קלארא צעטקי, וואס איז קעגן בויקאט און פאר אנטוילנעמען אין דער וואל-קאמפאניע צו דער קאנסטיטואנטע אין דייטשלאנד.

דער קאנפליקט צווישן צענטראל-קאמיטעט פון בונד מיט דער מערהייט פונעם ווארשעווער פארטייקאמיטעט האט זיך פארשאפט. דער צ.ק. פון בונד האט ארגא-ניזירט די וואל-קאמפאניע אין גאנצן לאנד, מיטן אויסנאם פון כעלעם און כעלעמער ראיאן, ווו ס'איז אנגעגאנגען א מחלוקה צווישן פוילן און די אוקראינער וועגן דער מלוכישער אנגעהערקייט פונעם דאזיקן ראיאן. אגב, אויך די אנדערע יידישע פארטייען האבן אין כעלעמער ראיאן נישט ארויסגעשטעלט קיין קאנדידאטן. אן

אויסנאם זענען געווען די פועל־ציון, און זייענדיק די איינציקע יידישע ריכטונג האָבן זיי אויף זייער ליסטע דערוויילט זייערס אַ חבר, ד״ר ראָזענפעלד. דער וואָר-שעווער קאָמיטעט פון בונד האָט אָבער באַשלאָסן צו בויקאָטירן די וואָלן. אין דער דאָזיקער סיטואַציע האָב איך באַשלאָסן בעסער מיטצומאַכן דעם פעלער פון די לינקע — שטעלן זיך מיט די לינקע פון וואַרשעווער קאָמיטעט קעגן צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד — און נישט אידענטיפיצירט ווערן מיט די רעכטע.

דער צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד האָט רעזיגנירט פון אַ וואַל-קאָמפּאַניע אין וואַרשע. איך בין דאָך אָבער געווען אַ פונקציאָנאַר פון צ.ק. און ווי אַזעלכער געדאַרפט מיטהעלפן דעם צענטראַל-קאָמיטעט אין זיין קאָמפּאַניע אויף דער פּראַ-ווינץ. כ׳בין אַוועק צו יוזעפן און אים געמאַלדן, אַז אין די געגעבענע באַדינגונגען רעזיגניר איך פון דער פונקציע ווי אַ פונקציאָנאַר פונעם צענטראַל-קאָמיטעט. נאָך אַ לענגערן שמועס מיטן „אַלטן“ האָט מיך יוזעף באַפרייט פון דער פליכט אַנטיילצונעמען אין דער וואַל-קאָמפּאַניע סיי ווי אַ רעדנער און סיי ווי אַן אַראַ-ניאָטאַר, און טראָץ דעם, וואָס בשעת דער וואַל-קאָמפּאַניע האָב איך זיך געפונען אין לאַדזש, שעדלעץ און אין אַנדערע ערטער, וווּ די קאָמפּאַניע איז געווען אַ גאַנץ לעבעדיקע, האָב איך מיט קיין פינגער נישט קיין ריר געטאָן צו העלפן דעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד אָדער אַן אַרטיקער אַרגאַניזאַציע אין דער דאָזיקער קאָמפּאַניע.

שפעטער האָט מיר באַנג געטאָן מיין האַנדלונג בשעת דער וואַל-קאָמפּאַניע און כ׳האָב באַטראַכט די אַ האַנדלונג פאַר אַ פעלשונג פון מיין פּאָליטישן געוויסן און אַ קאָפיטולאַציע פאַר שוועריקייטן, פאַר מקריב זיין די איבערצייגונג צוליב טאַקטישע מאַטיוון.

דאָס איז געווען דאָס ערשטע און איינציקע מאָל אין דער צייט פון מיין קאַריערע אין בונד, וואָס כ׳האָב זיך צוריקגעצויגן פון קאָמפּ פאַר זאַכן, וואָס כ׳האָב געהאַלטן פאַר סאַציאַליסטיש און פּאָליטיש ריכטיק, און באַשלאָסן, אַז אַזעלכעס זאָל זיך מער נישט איבערחזרן.

היסטאָריש גענומען איז אויסער יעדן ספק, אַז די קאָמוניסטישע פּאַרטיי פון פּוילן און די לינקע מערהייט פונעם וואַרשעווער קאָמיטעט פון בונד איז בשעתו באַגאַנגען אַ פּאָליטישן פעלער פון אַ היסטאָרישן באַטייט.

סוף דעצעמבער 1918 איז אין וואַרשע, אין לאַקאַל פונעם גראַסער-קלוב אויף קאַרמעליצקע 29, אָפּגעהאַלטן געוואָרן די ערשטע בונדישע לאַנד-קאָנפּערענץ און-טער דער פּוילישער הערשאַפט.

די דאָזיקע קאָנפּערענץ — איר צוגרייטונג, דער פּאַרלויף, די מערסטע פון די אַנטיילנעמערס, די רעפּעראַטן און רעזאָלוציעס — זענען פאַרשווינדן פון מיין זכרון. ס׳געדענקט זיך בלויז עטלעכע פרטים און עטלעכע הויכפונקטן.

די וואָלן פון די דעלעגאַטן זענען פאַרגעקומען נישט לויט פּאַליטישע איינ-
 שטעלונגען, נאָר לויט פּערזענלעכע קוואַליפיקאַציעס. אין וואַרשע האָבן פיגורירט
 פּמעט אַלע מיטגלידער פונעם צענטראַל-קאָמיטעט. כ'בין שוין געווען אַ פונקציאָנאַר
 פון צ.ק. פון בונד און אין וואַרשע נישט אַנטיילגענומען אין די צוגרייטונגען. ווען
 כ'בין צוריקגעקומען קיין וואַרשע, אַ טאָג פאַר דער קאָנפּערענץ, בין איך צו מיין
 דערשטוינונג געוואָר געוואָרן, אַז כ'בין נישט איינער פון די דערוויילטע וואַרשעווער
 דעלעגאַטן צו דער פּאַרטייקאָנפּערענץ, נאָר אַ קאָנדיאַט — דער ערשטער אָדער
 דער צווייטער אין דער רייע. דאָס איז געווען פאַר מיר אַ ביטערע אַנטווישונג. כ'האָב
 זיך געמאַכט פּאַרוורפּן, פאַר וואָס כ'האָב מספּים געווען צו ווערן אַ פונקציאָנאַר
 פונעם צענטראַל-קאָמיטעט און פּאַרנאַכלעסיקט מיין וואַרשע. דעם פּעס האָב איך
 אויסגעלאָזט צו מיינע נאָענטע לינקע חברים, באַזונדערס צו יאַנקע-יאַנקעלעוויטשן
 און יוסף באַסאַק, פּאַרוואַרפּנדיק זיי, אַז מיט זייער טאַקטיק האָבן זיי פון וואַרשע
 אַריינגעפירט אַ גרויסע צאָל רעכטע דעלעגאַטן, בעת אין די ערטער, וווּ כ'בין
 געווען. האָב איך זיך באַמיט צו פּאַרסירן לינקע ווי דעלעגאַטן צו דער קאָנפּערענץ.
 האַרט פאַר דער דערעפּענונג פון דער קאָנפּערענץ האָבן עטלעכע מיטגלידער
 פונעם צענטראַל-קאָמיטעט, וועלכע האָבן עקס אַפיציאַ געהאַט דאָס רעכט זיך צו
 באַטייליקן אין דער קאָנפּערענץ מיט שטימערעכט, זיך אַפּגעזאַגט פון זייערע וואַר-
 שעווער מאַנדאַטן און איך און הערשל הימעלפּאַרב (און מעגלעך נאָך עמעצער)
 זענען געוואָרן אַ באַשטאַנדטייל פון דער וואַרשעווער דעלעגאַציע.

די וויכטיקסטע פיגור אויף דער קאָנפּערענץ איז געווען וולאַדימיר מעדעם.
 מעדעם האָט זיך אויף דער קאָנפּערענץ אַרויסגעוויזן פאַר אַ פּאַליטישן פירער
 פון אַ הויכן קאָליבער, געוויסט וואָס ער וויל און זיין ווילן דורכגעפירט מיט אַ
 פּעסטער האַנט. האָבנדיק אויף דער קאָנפּערענץ אַ מערהייט פון עטלעכע שטימען,
 האָט מעדעם דיקטירט דער קאָנפּערענץ זיין ווילן און דורכגעפירט, וואָס ער האָט
 געפונען פאַר נייטיק, הן אין אינהאַלט פון די רעזאָלוציעס, הן אין צוזאַמענשטעל
 פונעם צענטראַל-קאָמיטעט. פון די לינקע האָט ער אַריינגענומען אַן איין-און-
 איינציקן מענטש: מאיר (חיים) וואַסער, און אַריינגעפירט הערשל הימעלפּאַרבן,
 וועלכער איז אין וואַרשע באַטראַכט געוואָרן פאַר דעם אַראַגאַנסטן פון די רעכטע,
 ווי אַ מיטגליד פון צ.ק.

וולאַדימיר מעדעם האָט אויף דער קאָנפּערענץ זיך אַרויסגעוויזן ווי אַ פאַר-
 זיצער פון דער העכסטער מדרגה. די צוויי זיצונגען, וואָס ער האָט געפירט, זענען
 געווען פּרעכטיקע. קיין בעסערן פּאַרזיצער האָב איך אין אַלע יאָרן פון מיין געזעל-
 שאַפּטלעכן לעבן נישט באַגענוגט, אַפילו נישט אין דער קאַמ. באַוועגונג. געווען אַ
 צאָל גוטע פּאַרזיצערס און איינער פון זיי איז אַן שום ספּק געווען דער פירער פון בונד
 יוועף, דער שטענדיקער פּאַרזיצער אויף די בונדישע עפּנטלעכע און נישט עפּנט-
 לעכע צונויפקומען. זייער מעלה איז געווען גוטע פּאַכמענערשקייט. מעדעם איז

אבער געווען א ווירטואל. ביי יוזעפן און אנדערע איז עס געווען בעיקר רוטינ. ביי מעדעמען — קאמפאזיציע, אין וועלכער ס'האט זיך פאראייניקט א חוש פאר דער שטימונג פון די אנטוילנעמערס, א פעסטע האנט, פראכטפולער זשעסט, אבסאך-לוטע אביעקטיווקייט און א שטשיפטע הומאר.

אויף מיר האט מעדעמס פארזיצעריי געמאכט אן אומפארגעסלעכן איינדרוק. פון דער בונדישער ליטעראטור האב איך געקענט דעם פארלויף פון דעם אפגע-האלטענעם צוזאמענפאר פון דער רוסלענדישער סאציאל-דעמאקראטישער פארטיי, פון אלע אירע פראקציעס צוזאמען מיט א רייע נאציאנאלע ארגאניזאציעס — ס.ד.ק.פ.ל., בונד, די לעטישע פארטיי — וואס איז אפגעהאלטן געווארן אין לאנדאן, און געוויסט פון דער ראלע וואס וויניצקי (דער דעמאלטדיקער פסעוודאנים פון וולאדימיר מעדעם) האט ווי פארזיצער געשפילט אויפן דאזיקן צוזאמענפאר. זיין פארזיצעריי אויף דער דערמאנטער בונדישער קאנפערענץ איז פאר מיר, און נישט נאר פאר מיר, געווען אן אנטפלעקונג, און איז פאר מיר געווארן א מוסטער ווי אזוי צו פירן א פארזיך.

די צייט איז אבער נישט געווען פאר מעדעמען. די אנגענומענע רעזאלוציעס און דער צוזאמענשטעל פונעם צענטראל-קאמיטעט האט דערשיטערט די לינקע דעלעגאטן, יוסף באסאק האט אין נאמען פון די לינקע ווארשעווער דעלעגאטן פאר-לאנגט א הפסקה, און נישט ווארטנדיק אויף קיין ענטפער פונעם פארזיצער, פארלאזט דעם זאל. צוזאמען מיט יוסף באסאקן האבן פארלאזט אלע לינק-געשטימטע דעלע-גאטן און אנוועזנדיקע לינק-געשטימטע געסט און זיך פארזאמלט אין איינעם פון די צימערן — דאס איז געווען דער ערשטער לאנד-קאקוס* פון די לינקע בונדיסטן אין פוילן.

דער צוזאמענקום איז געווען א שטורמישער און דער רעזולטאט איז געווען דאס שאפן א געשלאסענע און דיסציפלינירטע פראקציע — די לינקע פראקציע, און א פאדערונג, אז אן אויסערארדנטלעכע קאנפערענץ, א דערוויילטע אויף פרא-פארציאנעלע יסודות, זאל גערופן ווערן נישט שפעטער ווי אין משך פון 6 חדשים. אין פאל אויב די פאדערונג וועט אפגעווארפן ווערן — פארלאזן די קאנפערענץ און זיך צונויפקומען צו באשליסן וועגן דער ווייטערדיקער האנדלונג פון דער פראקציע.

ווען די לינקע האבן זיך אומגעקערט אין קאנפערענץ-זאל, האט יאנקע-יאנקע-לעוויטש אין נאמען פון דער לינקער פראקציע געמאכט א פארשלאג צו רופן אן אויסערארדנטלעכע קאנפערענץ אויף פראפארציאנעלע יסודות. די רעכטע האבן אויפגעהויבן אן אלארם, וואלט וולאדימיר מעדעם געווען דער פארזיצער אויף דער געגעבענער זיצונג, ווייס איך נישט מיט וואס די זיצונג וואלט זיך פארענדיקט.

* קאקוס: אויפן פארטיילשון — אן ענגער צונויפקום.

דער פארזיצער איז געווען יוזעף און ער האט פארשטאנען מיט וואס יאנעקס פאר-
שלאג שמעקט, אויב ער זאל אים שטעלן צום באהאנדלען און אפשטימען, און דער
פארשלאג זאל דורכפאלן — א שפאלטונג וואלט געווען אומפארמיידלעך. יוזעף
האט איבערגעריסן די זיצונג און דערקלערט א הפסקה.

נאך אן איבעררייס פון עטלעכע שעה האט די קאנפערענץ געהאט פאר זיך דריי
פארשלאגן: רופן אן אויסערארדנטלעכע קאנפערענץ אויף פראפארציאנעלע יסוד-
דות; אריבערגיין איבער יאנעק-יאנקעלעוויטשס פארשלאג צום טאג-ארדענונג;
איבערגעבן דעם פארשלאג פון יאנעק יאנקעלעוויטש דעם דערוויילטן צענטראל-
קאמיטעט צום באהאנדלען און צום באשליסן.

די פאדערונג פון די לינקע האט פארטידיקט מאיר (חיים) וואסער. זיינע
ארגומענטן זענען געווען: די קאנפערענץ שפיגלט נישט אפ די מיינונג פון דער
מעהייט פון די פארטיי מיטגלידער; די רעזאולוציעס אנטשפרעכען נישט די באדער-
פענישן פון דער צייט; דער צוזאמענשטעל פון צענטראל-קאמיטעט דריקט נישט
אויס די פאליטישע פארהעלטענישן פון דער פארטיי.

דעם פארשלאג אריבערצוגיין צום טאג-ארדענונג האט פארטידיקט וולאדימיר
מעדעם מיט די א ארגומענטן: אין בונד עקסיסטירן נישט קיין ארגאניזירטע פראק-
ציעס; די קאנפערענץ איז א לעגיטימע, און אלץ, וואס ס'איז באשלאסן געווארן,
איז דורכגעפירט געווארן אויף א געזעצלעך-פארטיי'ישן אופן.

דעם פארשלאג איבערצוגעבן דעם פארלאנג פון די לינקע דעם דערוויילטן צ.ק.
האט פארטידיקט יוזעף. זיינע ארגומענטן זענען געווען: די קאנפערענץ האלט זיך
ביים שליסן; דעם חבר יאנעקס פארשלאג איז געקומען צו שפעט; דאס באהאנדלען
דעם פארשלאג וועט פארנעמען צו פיל צייט און ארויסרופן נישט געווננטשענע
צעטיילונג אין די פארטיי-רייען; דער צ.ק. וועט דעם ענין קענען באהאנדלען אויף
א רויקן אופן און אננעמען א באשלוס וואס זאל אויסדריקן דעם ווילן און די מיינונג
פון די פארטיי-מיטגלידער.

יוזעפס פארשלאג איז געווען א גלענצנדיקער מאנעווער פטור צו ווערן פון
דער פאדערונג פון די לינקע. יוזעף האט ספעקולירט דערויף, אז די, וועלכע וועלן
פריער שטימען פארן פארשלאג אריבערצוגיין צום טאג-ארדענונג און נישט באקו-
מען קיין מערהייט, וועלן דערנאך שטימען פאר זיין פארשלאג, און אז זיין פארשלאג
וועט, מעגלעך, אריינברענגען א שפאלטונג צווישן די לינקע גופא — א טייל לינקע
וועלן שטימען פאר זיין פארשלאג אדער זיך אפהאלטן פון שטימען פארן פארשלאג
פון אן אויסערארדנטלעכער קאנפערענץ.

דער דאזיקער מאנעווער איז געקרייצט געווארן דורך א פאדערונג פון די
לינקע, אז די אפשטימונג איבער די דריי פארשלאגן זאל זיין א נאמענטלעכע —
נישט דורך הייבן הענט, נאך דורך א פערזענלעכע אפרוף ווי אזוי יעדער דעלעגאט
שטימט. דער קאנטער-מאנעווער פון א נאמענטלעכער אפשטימונג איז געווען פון

א לעגאלער פארטיי-פראצעדור, נישט אונטערגעוואָרפן קיין אַפּשטימונג, און דער פּאַרזיצער האָט עקס־פּרעזידענט נישט געקענט דעם פּאַרשלאָג באַזייטיקן. דער מאַנעווער האָט געהאַט פּאַר אַ ציל נישט צו דערלאָזן די מעגלעכקייט צו שטימען פּאַר צוויי פּאַרשלאָגן איינצייטיק — און צעשפּאַלטן די שטימען פון די רעכטע. און פּך־הווּה: אַ מערהייט רעכטע האָבן געשטימט פּאַרן פּאַרשלאָג אַריבערצוגיין צום טאַג־אַרדענונג, אַ געוויסע צאַל — פּאַר איבערגעבן דעם צענטראַל־קאָמיטעט דעם ענין צו באַהאַנדלען. דער פּאַרשלאָג פון די לינקע האָבן צוליב דעם געקריגן אַ נאַמינעלע מערהייט.

דער אַנגענומענער באַשלוס צו רופן אַן אויסעראַרדנטלעכע קאָנפּערענץ אויף פּראָפּאַרציאָנעלע יסודות אין דער סאַמער קירצסטער צייט האָט פּאַקטיש צו נישט געמאַכט די באַשלוסן פון דער פּאַרטיי־קאָנפּערענץ. די האַפּערדיקע רעכטע מיט ווילדימיר מעדעם בראַש, וועלכע האָבן געמיינט, אַז זיי האָבן דעם זיג אין קעשענע, האָבן פּאַרלאָזט די פּאַרטיי־קאָנפּערענץ ווי אַבליס נאָך אַ לוויה.

אויף דער טראַדיציאָנעלער בונדישער ליאַמע האָט נישט געהערשט קיין פּרייד. אַלע באַמיונגען פון גרשון זיבערט, הערשל הימעלפּאַרב און פון דעם יונגן ראָזען פון דער יוגנט־אַרגאַניזאַציע „צוקונפט“ צו פּאַרוויילן די אַנטי־לעמערס פון דער ליאַמע מיט וויצן, לידער און מיט אַ סאַטירישער ליאַמע־צייטונג — האָבן געהאַט אַ קנאַפע פּעולה.

דער געראַנגל פּאַר דער פּאַליטישער נשמה פון דער אויסעראַרדנטלעכער קאָנפּערענץ האָט זיך אַנגעהויבן פון דער מינוט, ווען די ערשטע קאָנפּערענץ פון בונד אונטער פּוילישער הערשאַפט, סוף דעצעמבער 1918, האָט באַשלאָסן צו רופן אַן אויסעראַרדנטלעכע קאָנפּערענץ אויף פּראָפּאַרציאָנעלע יסודות אין דער קירצ־סטער צייט.

גלייך נאָך דער פּאַרענדיקונג פון דער אויבן דערמאַנטער קאָנפּערענץ איז אַפּגעהאַלטן געוואָרן אַ באַראַטונג מיטן אַנטייל פון די לינקע דעלעגאַטן, אַנוועזן־דיקע לינק־געשטימטע געסט, און פון אַ גרעסערע גרופּע לינקע פּאַרטיי־ און פּראָפּאַרציאָנישע טוערס פון וואַרשע. די באַראַטונג האָט אַנגענומען אַ פּאַליטישע פּלאַטפּאָרמע — תקופּה פון סאַציאַלער רעוואָלוציע, סאַוועטן־מאַכט, דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט, די אַקטאַבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד — דער אַנהייב פון דער סאַציאַלער רעוואָלוציע — און אויסגעוויילט אַ צענטראַלע אַנפירונג אין באַשטאַנד פון מאיר וואַסער, יאַנקע־אַנקעלעוויטש, עמנואַל נאַוואַגרודסקי, יוסף באַסאַק, אַבע פּלוג, הערשל מעטאַלאָוויץ, מרדכי פּייגמאַן, חנינא קראַמאַרסקי, (שפּעטער איז צוגעקומען שרה שוועבער) פון וואַרשע, אַלעקסאַנדער (פ. מינץ) פון לאַדזש און זשאַן (איזאַק גרינבערג) פון מלאָווע.

הגם כּלפי חוץ און לגבי קענגערס האָט דער בונד געמאַכט אַן איינדרוק פון אַן

איינהייטלעכער און דיסציפלינירטער פארטיי. האָבן זינט דער דערמאָנטער באַראַ-
טונג ביז דער שפּאַלטונג פון בונד, האַרבסט 1921, אין בונד פּאַקטיש געהויזט צוויי
אַרגאַניזאַציעס אונטער איין דאָך: דער אַפּיציעלער בונד און די לינקע פּראַקציע.
די צוויי גרופּירונגען אין בונד האָבן זיך טיכטיק געגרייט צום קאַמף פאַר דעראַבערן
אַ מערהייט אויף דער קומענדיקער אויסעראַרדנטלעכער פּאַרטייקאַנפּערענץ.
אין אַלע בונדישע אַרגאַניזאַציעס, אין וואַרשע און אויף דער פּראָווינק, איז
אַנגעגאַנגען אַ לעבעדיקע און אַ היציקע דיסקוסיע אַרום די פּראַבלעמען, וואָס די
צייט האָט מיט זיך געבראַכט. די אַרגאַניזאַציעס פון די גרעסערע שטעט האָבן אויס-
געוויילט דעלעגאַטן לויט דער צאָל פּאַרטיימיטגלידער. די קלענערע פּראָווינצער
אַרגאַניזאַציעס האָבן געוויילט דעלעגאַטן אויף ראַיאָן-קאַנפּערענצן.
אין דער צווישנצייט פון דער ערשטער און צווייטער (אויסעראַרדנטלעכער)
קאַנפּערענץ זענען אין בונד פון פּוילן צוגעקומען אַ רייע רעכטע טוערס, געקומענע
פון רוסלאַנד, וועלכע האָבן זיך אַרויסגערוקט אין פּראָנט פונעם בונדישן פּאַרטיי-
לעבן: הענריק ערליך, די ברידער וויקטאָר און איזאַלט אַלטער. די צוגעקומענע
האָבן אַקטיוו זיך באַטייליקט אין די צוגרייטונגען צו דער אויסעראַרדנטלעכער
קאַנפּערענץ.

מצד דער לינקער פּראַקציע בין איך געווען איינער פון די אַקטיווסטע און
צוזאַמען מיט עמנואל נאַוואַגרוסקי האָבן איך זיך פּאַרמאַסטן קעגן וויקטאָר אַלטער
און הערשל הימעלפאַרב אויף דער פּאַרטיי-פּאַרזאַמלונג פון דער שטאַט שעדלעץ
און אויף דער קאַנפּערענץ פון שעדלעצער ראַיאָן, אין אַמזשע — קעגן בייניש
מיכאַלעוויטשן, אין לאַדזש, צוזאַמען מיט מאיר וואַסער — קעגן וואַלדימיר מעדעם
און יוזעפּ, אין לובלין, צוזאַמען מיט זשאַנען — קעגן הענריק ערליך און בייניש
מיכאַלעוויטשן, אין ראַדאָם, צוזאַמען מיט שמוליק האַלבערשטאַט — קעגן בייניש
מיכאַלעוויטשן און אַברהם ראַטשפּאַן, אין וואַצלאָוועק, צוזאַמען מיט עמנואל נאָ-
וואַגרוסקי — קעגן הענריק ערליך און הערשל הימעלפאַרב, אויף דער וואַרשעווער
ראַיאָן-קאַנפּערענץ, צוזאַמען מיט מאיר וואַסער — קעגן וויקטאָר אַלטער און בייניש
מיכאַלעוויטשן. אויך אויף דער אַלגעמיינער וואַרשעווער פּאַרטיי-פּאַרזאַמלונג בין
איך געווען איינער פון די רעדנערס מצד דער לינקער פּראַקציע.

צו יענער צייט איז די לינקע פּראַקציע געווען פּאָליטיש צעמענטירט אַרום
די פיר פונקטן פון דער אידיעש-פּאָליטישער פּלאַטפּאָרמע. אויב ס'זענען געווען
מיינונג-פּאַרשיידנקייטן אין דער פּראַקציע, זענען דאָס געווען פון אַ טאַקטישן
כאַראַקטער. ביי די רעכטע האָט געהערשט אַ פּאָליטישער דור-הפּלגה.

די רעכטע האָבן זיך באַטראַכט פאַרן „צענטער“. אויך וואַלדימיר מעדעם האָט
זיך באַטראַכט פאַר אַ צענטריסט אין דער דעמאָלטיקער קאַנסטעלאַציע אין דער
אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. אינעווייניק פון דעם דעמאָלטיקן
בונד אין פּוילן האָט דער „צענטער“ אויסגעזען ווי אַ שאַכברעט אין מיטן שפּיל:

לינקס פון צענטער האט זיך געפונען איזאלט, דער עלטערער ברודער פון וויקטאר אלטער. איזאלט האט לאנג נישט פארבראכט אין ווארשע. ער איז אריין אין דינסט פון אויסלענדישן קאמיסאריאט פון דער סאָוועטישער מלוכה. בעת דעם אַטענאַט פון אַ ווייסגוואַרדייער אויפן סאָוועטישן דיפלאַמאַט וואַראַווסקי אין שוויצאַריע איז איזאלט שווער פאַרוואַנדיקט געוואָרן. זיין ווייטערדיקער גורל איז מיר אומ- באַקאַנט. וויקטאר אלטער איז געווען לינקער פון צענטער און רעכטער פון זיין ברודער. דעם צענטער פון „צענטער“ האָבן מיט זיך פאַרגעשטעלט: יוזעף, דוד מייער, גרשון זיבערט. רעכטס פון צענטער: הענריק ערליך, בייניש מיכאַלעוויטש, און אויף דער סאַמער רעכטסטער פּאָזיציע: וואַלדימיר מעדעם, וויקטאר שולמאַן, הערשל הימעלפאַרב, מאַניעק (מאָריצי) אַזשעך, און די לאַדזשער: ישראל ליכטענ- שטיין און שמואל מילמאַן.

יעדע פון די „ריכטונגען“ האט געהאט איר „אייגענעם“ צוגאַנג צו די פּאַלי- טישע צייטפּראָבלעמען. דער בונדישער פּאַרטייעולם האט אַנערקענט בלויז צוויי גרופּירונגען: רעכטע און לינקע, און פיגורירט האָבן בלויז צוויי וואַליסטעס: אַ רעכטע און פון דער לינקער פּראַקציע.

בשעת דער וואַלקאַמפּאַניע האָב איך נישט פאַרפעלט אויסצונוצן די פּאַלי- טישע צעמישעניש ביי די רעכטע ווי אַ פּלייזין אינעם קאַמף מיט די קעגנערס פון דער לינקער פּראַקציע. „זעט, חברים — האָב איך אַרגומענטירט — וואָס עס טוט זיך ביי די רעכטע: אַן אמתער דור-הפּלגה. ווייסט איר פאַר וואָס אונדזערע רעכטע חברים, נעכטיקע גוטע פּאַרטייטוערס און פירערס, גיטע קעמפּערס קעגן צאַריום, זענען דערגאַנגען צו אַזאַ פּאַליטישן מצב? דערפאַר וויל זיי האָבן פאַרלוירן דעם קאַנטאַקט מיטן אַרבעטער-פּאַלק, פאַרלוירן דעם קאַמפּאַס פונעם רעוואָלוציאַר- נערן סאַציאַליזם, זיי פאַרשטייען נישט דעם אימפּעראַטיוו פון דער געשיכטע און האָבן זיך דערשראַקן פאַרן פּראַלעטאַרישן גיאַנט, וואָס טראַגט דעם גאַמען: סאַציאַלע רעוואָלוציע“.

דער אויסגאַנג פון די וואַלן איז געווען אַן אַבסאָלוטער זיג פון דער לינקער פּראַקציע. די פּראַפּאַציע — אַן ערך 70 צו 30. צו דער אויסעראַדנטלעכער קאַנפּערענץ בין איך געקומען ווי אַ דערוויילטער דעלעגאַט פון דער שטאַטישער פּאַרטיי-אַרגאַניזאַציע פון ראַדאָם.

דער ניוואַ פון דער אויסעראַדנטלעכער קאַנפּערענץ פון בונד, פּסח 1919, איז געווען אַ נידעריקער און אַ קאַלירלאַזער, וואַלדימיר מעדעם האט אויף דער צווייטער קאַנפּערענץ נישט געשפּילט אַזאַ ראַלע, ווי אויף דער ערשטער. די רעכטע מיט זייערע פאַרשיידנאַרטיקסטע ריכטונגען און ניוואַסן, זענען פאַרטהאַטן געוואָרן דורך מענטשן, וועלכע זענען נישט דערגאַנגען צו וואַלדימיר מעדעם קענעכל. די רעפּעראַטן פון הענריק ערליך מצד די רעכטע און פון מאיר וואַסער מצד די לינקע זענען געווען פון אַ קנאַפּן קאַליבער. אויך די דיסקוסיעס זענען נישט געווען פון

א הויכן ניווא. פאקטיש איז אויף דער קאנפערענץ נישט געווען וואס צו זאגן : אלץ איז שוין געהאט געזאגט געווען בעת דער וואל-קאמפאניע, אויף די שטאטישע פארטיי-פארזאמלונגען און אויף די ראיאן-קאנפערענצן. אפילו די פאלעמיק איז שוין געווען אן אויסגעדראשענע, און די קעגנזייטיקע באשולדיקונגען און עפיטעטן — אפגעבליאקעוועטע. פון מיין רעדע געדענק איך בלויז די סאמע לעצטע ווערטער, א פאראפראזע פון דער טיראדע פון דער פיעסע „וועסעלע“ (חתונה) פונעם בארימטן שרייבער וויספיאנסקי : „געהאט האסטו, כאם, א גאלדענעם הארן, געבליבן איז דיר בלויז א שטריק“. אין דער פארענדיקונג פון מיין רעדע האבן די ווערטער געקלונגען : „געהאט האט איר, אמאליקע קעמפערס, א גאלדענעם הארן — די אקטאבער-רעוואלוציע, פארבליבן איז אייך בלויז איין אויסוועג : קאפיטולירן ! וועגן ניווא פון דער קאנפערענץ איז צווישן די דעלעגאטן און געסט ארומגעגאנגען א ווערטל : „נודנע, ווי פוילישע פליאקעס“.

לעבעדיקער איז אויף דער קאנפערענץ געווארן בעתן באהאנדלען און אפשטיי-מען די רעזאלוציעס. די רעכטע האבן געקעמפט פאר יעדן פאראגראף, פאר א קוצו של יוד, און היפשעך פארוואסערט די רעדאקציע פון די רעזאלוציעס. ווען ס'איז געקומען צו תכלית — צום צוזאמענשטעל פון די צענטראלע פארטיי-ארגאנען : צענטראל-קאמיטעט און רעדאקציע, האבן די מיינסטע פון די לינקע מיט די הויפט-פירערס בראש מורא געקריגן פאר דער אחריות און איבערגעגעבן די אפייערשאפט פון דער פארטיי אין די הענט פון די רעכטע.

אויף דער פראקציע-בארטונג, אויף וועלכער ס'איז באהאנדלט געווארן דער צוזאמענשטעל פון די צענטראלע פארטיי-ארגאנען, האבן זיך געשאפן צוויי שטע-לונגען. די ערשטע, אנגעפירט פון מאיר וואסער, עמנואל נאוואגרוסקי און אנדערע, האבן געטענהט, אז צווישן די לינקע זענען נישטא נאך די פאסיקע פחות צו פאר-נעמען אלע הויפטאמטן אין צ.ק. און אין דער רעדאקציע. די לינקע האבן דורכגע-פירט זייער אויפגאבע דערמיט, וואס זיי האבן דערוויילט א גרויסע מערהייט צו דער אויסערארדנטלעכער קאנפערענץ, די קאנפערענץ האט אנגענומען די שטעלונג פון די לינקע, און דער בונד פון פוילן איז געווארן א באשטאנדטייל פונעם רעווא-לוציאנער-סאציאליסטישן סעקטאר פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער באוועגונג. די רעכטע בינדן די באשלוסן פון דער קאנפערענץ און זיי וועלן מוזן האנדלען אין הסכם מיט די פארטיי-באשלוסן. די לינקע מיטגלידער פונעם אויס-געוויילטן צענטראל-קאמיטעט, אומאפהענגיק, צי זיי וועלן זיין א מערהייט אדער א מינדערהייט אין צ.ק., וועלן האלטן א שטריק אויפן האלדז פון די רעכטע און ווען ס'וועט נייטיק זיין — א פארצי טאן די שטריק איבער זייער האלדז.

די צווייטע שטעלונג, פארטראטן דורך יוסף באסאקי, אלעקסאנדער פון לאדזש און הערשל מעטאלאוועץ, איז געווען פאר א פולשטענדיקער ליקוידאציע פון רעכטס, נישט בלויז פאליטיש, נאר אויך ארגאניזאציאנעל. זי האט אפגעווארפן

די מיינונג אז די לינקע פארמאגן נישט די געהעריקע כוחות פאר אלע נייטיקע צענטראלע פארטיאמטן און געפאדערט. אז דער פרינציפ פון פראפארציע זאל אנגעווענדט ווערן ביים צוזאמענשטעל פונעם צענטראל-קאמיטעט; עקשנותדיק דערווידערט דאס אריינגלאזן אין צ.ק. די געקומענע פון רוסלאנד הענריק ערליך, וויקטאר און איזאלט אלטער און ווידערוויילן הערשל הימעלפארבן, באצייכענענדיק זיי ווי דעזערטירן פון דער רוסישער רעוואלוציע; פארגעלייגט א צוזאמענשטעל פון צ.ק. פון 9 חברים, 3 רעכטע און 6 לינקע, אין פאלגנדיקן צוזאמענשטעל: וולאדימיר מעדעם, יוועף, ישראל ליכטענשטיין, און מיכאלעוויטש ווי א פארטרע-טער — מצד די רעכטע. פון די לינקע — מאיר וואסער, עמנואל נאָוואָגרוֹדסקי, (יאַנעק־יאַנקעלעוויטש האָט שוין נישט געלעבט), יוסף באַסאַק, אַלעקסאַנדער פון לאַדזש, ד״ר פענסטערבלוי פון כעלם (שפעטער זיך באַזעצט אין ראַדאָם), זשאַן פון מלאָווע, און די וואַרשעווער אַבע פלוג, הערשל מעטאלאָויעץ און מרדכי פייגמאַן ווי פאַרטערטערס. אין דער רעדאַקציע — מאיר וואַסער, ד״ר פענסטערבלוי און וולאדימיר מעדעם.

די פראקציע-באראַטונג האָט זיך אַרויסגעזאָגט קעגן די פאַרשלאָגן פון דער יוסף באַסאַק-גרופע און דער רעזולטאַט איז געווען, אז פון די לינקע זענען אין צענטראַל-קאָמיטעט אַריין: מאיר וואַסער, עמנואל נאָוואָגרוֹדסקי און דער לאַדזשער פראַים-לאָזער זעלמאַנאָוויטש. אַגב, איז דער לעצטער געווען דער איינציקער אַרבעטער אין דערוויילטן צענטראַל-קאָמיטעט. פון די רעכטע: וולאדימיר מעדעם, יוועף, הענריק ערליך, וויקטאר אלטער, מיכאלעוויטש, און — ווי עס דערקלערט דוד מייער — דוד מייער.

פון דעם אויסגעוויילטן צענטראַל-קאָמיטעט אויף דער ערשטער פאַרטיי-קאַנ-פערענץ אונטער פוילישער הערשאַפט זענען אַרויסגעפאַלן: הערשל הימעלפאַרב און דער לאַדזשער ישראל ליכטענשטיין. צי ד״ר פענסטערבלוי און שרה שוועבער זענען אויף דער אויסעראַרדנטלעכער קאַנפערענץ אַריין אין באַשטאַנד פונעם צענטראַל-קאָמיטעט אַדער ערשט אַ יאָר שפעטער אויפן קראַקעווער צוזאַמענפאַר — איז מיר שווער צו געדענקען.

דער באַרג האָט געבוירן אַ מויז. לויט די אַנגענומענע רעוואַלוציעס האָט דער בונד פון פוילן געדאַרפט פאַררעכנט ווערן פאַר אַ רעוואַלוציאַנער-סאַציאַליסטישע פאַרטיי. פאַקטיש איז די אַנפירונג פון בונד פון פוילן געלעגן אין די הענט פון מענטשן, וועלכע זענען געווען — טייל אָפן און טייל קריפּטאַ — קעגן דעם אינהאַלט און קעגן דעם גייסט פון די אַנגענומענע פאַרטיי-באַשלוסן.

אויפן טאַג-אַרדענונג פון בונדישן פאַרטיי-לעבן האָט זיך געשטעלט דאָס פראַ-בלעם פון פאַראייניקן אין וואַרשע די שפּליטער-פאַראיינען, וואָס האָבן זיך געפונען אונטער דער השפּעה פון פּועלי-ציון און ס.ס. פאַראייניקטע, צענטראַליזירן די

פראפעסיאנעלע יידישע פאראיינען אין א לאנד-מאָסטאָב און דערפירן צו א פאראייניקונג פון די יידישע מיט די פוילישע קלאָסן-פאראיינען. געדויערט האָט די דאָזיקע אַקציע אַ 6-8 חדשים.

אין וואַרשע האָט די אויפגאַבע זיך נישט איינגעגעבן. פועלי-ציון און פאַר-אייניקטע האָבן זיך געקלאָמערט אין זייערע שפּליטער-פאַראיינען, ווי אין אַ רעטונג-גאַרטל און נישט געוואָלט איינגיין אויף קיין שום פאַראייניקונג. הגם דער בונד איז גרייט געווען צו מאַכן באַדייטנדיקע אַרגאַניזאַציאָנעלע הנחות. דערפאַר אָבער איז די אַקציע צו צענטראַליזירן די פראפעסיאנעלע פאראיינען געווען אַ געלונגענע. אין דער ערשטער רייע האָט זיך געהאַנדלט אין צענטראַליזירן די פאַראיינען פון לעדער, נאָדל און טעקסטיל. הגם איך האָב אַקטיוו-זיך באַטייליקט אין העלפן אַרגאַניזירן די קאַנפּערענצן פון די דערמאַנטע דריי פאַראיינען. איז דער פאַרלויף פון דער אַקציע און דער פאַרלויף פון די קאַנפּערענצן פון די געגעבענע פאַראיינען פאַרשוונדן פון מיין זפרון. ס'געדענקט זיך בלויז אַז מיט די לעדער און טעקסטיל זענען נישט געווען קיין שוועריקייטן. די טעקסטיל-פאַראיינען אין די וויכטיקסטע טעקסטיל-צענטערס: וואַרשע, לאָדזש, ביאַליסטאָק, זענען געלעגן אין בונדישע הענט און ס'זענען נישט געווען קיין גרויסע שוועריקייטן דורכצופירן דאָס צענטראַ-ליזירן און שאַפן אַ צענטראַלער אָנפירונג. אַן ענלעכע לאַגע איז געווען מיטן לעדער-פאַראייני. די פאַראיינען אין די וויכטיקסטע לעדער-צענטערס: וואַרשע, ראָדאָמ, לוקאַו, ביאַליסטאָק, לובלין, האָבן זיך געפונען אין בונדישע הענט. אויף דער קאַנפּערענצן פונעם לעדער-פאַראייני בין איך געווען אַ דעלעגאַט און אַ מיטגליד פון דער מאַנדאַט-קאָמיסיע.

פאַר אַן אומגעריכטער און אַן אויסערסט-שווערער סיטואַציע איז דער בונד געשטעלט געוואָרן. ערב דער דערעפּענונג פון דער קאַנפּערענצן פון די נאָדל-פאַר-איינען. די פועלי-ציון זענען צו דער נאָדל-קאַנפּערענצן געקומען ווי פּרעטענדענטן צו אַ גרויסער צאָל נאָדל-פאַראיינען פון דער פּראָווינץ און דערקלערט אַז זיי פאַרטרעטן אַ מערהייט פון די לאַקאַלע פּראָווינצער נאָדל-פאַראיינען, און ווי זייער פאַרשטייער אַרויסגעשטעלט נ. גיר-ראַפּאַלקעס.

צום ערשטן מאל האָט דער בונד זיך באַגעגנט מיט פועלי-ציון, ווי מיט אַן ערנסטן קאַנקורענט אויפן פּראָפּ. געביט. די פועלי-ציון האָבן געהאַט שטאַרקע אַטוטן אין זייערע הענט. פאַרמאָגט אַ סך פעסטע פּאָזיציעס: לאָדזש, קעליץ, זאַ-גלעמביע-דאַמבראַווסקע. פאַרן בונד איז נישט מעגלעך געווען אָפּצופּטרן די פועלי-ציון מיטן תירוץ: סטעמפּעלעך-פאַראיינען. פּיטשעמאַנטשיקע פאַראיינדלעך, ווי די לאַגע איז געווען אין וואַרשע. חוץ דעם איז אין בונד דעמאַלט געווען שטאַרק די טענדענץ פאַר אַ פאַראייניקטער פּראָפּ. באַוועגונג אויף דער יידישער אַרבעטער-גאַס און אויפן פּראָנט פון דער פויליש-יידישער פּראָפּ. באַוועגונג.

דער פאַרשטייער פון פועלי-ציון, נ. גיר-ראַפּאַלקעס, האָט אַקערשט זיך געהאַט

צוריקגעקערט פון רוסלאנד קיין וואַרשע. אן אינטעליגענטער, קלוגער, און אַ דער-
פאַרענער פּאָליטיקער, וועלכער קען זיך אויף אלע קונצן און דריידלעך פון אַ לעגאַל-
פּראָצעדורעלן כאַראַקטער און סתם שמד-שטיק — האָט בונד מיט אים געהאַט
אַ שווער לייענען. אן עלעגאַנט-געקליידטער, מיט פיינע מאַניערן, אַ רויקער, אַ
שטיל-רעדנדיקער — האָט גיראַפּאָלקעס מיט ווערדע און מיט טאַלאַנט פאַרטראָטן
זיינע חברים און פאַרטיידיקט די אינטערעסן פון פּויליש-ציון. די וואַרטזאַגערס מצד
בונד: הערשל הימעלפאַרב, שרה שוועבער, מרדכי פייגמאַן פון וואַרשעווער נאָדל-
פאַראיין, און דוד מייער ווי דער פאַרטערטער פון צענטראַל-ביוּראַ פון די פּראָפּעס-
יאַנעלע בראַנזשע-פאַראיינען אין וואַרשע, האָבן מיט גיראַפּאָלקעסן זיך נישט
געקענט קיין עצה געבן.

יודען האָט איבערגענומען די דיפּלאַמאַטישע אַנפירונג מצד בונד. די פאַר-
האַנדלונגען זענען געווען שווערע און לאַנגע. די דערעפּענונג פון דער קאַנפּערענץ
איז אָפּגעלייגט געוואָרן פון טאָג צו טאָג. די געפאַר פון צוויי קאַנפּערענצן פון נאָדל-
פאַראיינען, אָפּגעהאַלטענע איינצייטיק אין וואַרשע, איז געווען אַן אַקוטע. יודען איז
געלונגען צו דערגרייכן אַ פּשרה און צו דערפירן צו אַ פאַראייניקטער קאַנפּערענץ.
צו קיין פאַראייניקונג מיט די פּוילישע פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען איז צו
יענער צייט נישט דערגאַנגען. דאָס איז צו שטאַנדעקומען ערשט אין עטלעכע יאָר
אַרום.

האַרבסט 1919.

די וואָלן צום ערשטן סיים איז שוין געווען געשיכטע. דער סיים האָט אָפּערירט
און פאַרמאָגט הינטער זיך אַ קורצע, אָבער אַ היפּשלעך פּאַסקודנע פאַרגאַנגענהייט.
די אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַטן האָבן פּאַקטיש נישט עקסיסטירט: פּ.פּ.ס. האָט גע-
שפּאַלטן די ראַטן, פאַרלאָזט די אַלגעמיינע דעלעגאַטן-ראַטן און געמאַכט שבת
פאַר זיך. דער וואַרשעווער אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַט האָט אויסגעהויכט זיך נשמה
אין אַ פּאַטעטישער גסיסה.

אין פּוילן האָט מען זיך ווידער געגרייט צו וואָלן, דאָס מאל צו די שטאַטראַטן,
אויסגעוויילטע לויט אַ ליבעראַלער וואַל-אַרדינאַציע: אַלגעמיינע, דירעקטע, געהיימע
און פּראָפּאַרציאָנעלע. די קאָמוניסטישע פאַרטיי פון פּוילן האָט זיך ווייטער געהאַלטן
ביי אַ בויקאַט-טאַקטיק און באַשלאָסן צו בויקאַטירן די וואָלן צו די שטאַטראַטן.
דער צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד האָט מיט אַ מערהייט באַשלאָסן צו פירן אַן
אינטענסיווע וואַל-קאַמפּאַניע. די צענטראַלע אַנפירונג פון דער לינקער פּראָקציע,
וועמענס מיטגלידער ס'זענען מיינסטנס גלייכצייטיק געווען מיטגלידער פונעם וואַר-
שעווער פאַרטיי-קאָמיטעט פון בונד און פון דער אַנפירונג פון דער וואַרשעווער
לינקער פּראָקציע, האָבן נאָכגעפּאַלגט די בויקאַט-טאַקטיק פון דער קאָמוניסטישער
פאַרטיי און באַשלאָסן צו בויקאַטירן די וואָלן צו די שטאַטראַטן.

די וואָלן צו די שטאַטראַטן זענען געוואָרן אַן ענין, מיט וועלכן די בונדישע פּאַרטיי־מיטגלידער האָבן זיך שטאַרק פּאַראַינטערעסירט. ס'האַט זיך אַוטערגערוקט די צייט ווען דער וואַרשעווער פּאַרטיי־קאָמיטעט פון בונד האָט געדאַרפט באַשליסן וועגן זיין וואַלטאַקטיק. איך האָב באַשלאָסן צו שטיצן דעם צענטראַל־קאָמיטעט און נישט געמאַכט קיין סוד פון מיין שטעלונג. אויף אַ פּראַקציע־באַראַטונג פון די לינקע מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי־קאָמיטעט בין איך שאַרף אַרויס־געטראַטן קעגן דער בויקאַט־טאַקטיק און קלאַר געמאַכט, אַז כּוועל נישט אָפּטרעטן פון מיין שטאַנדפּונקט און אַקטיוו זיך באַטייליקן אין דער וואַל־קאַמפּאַניע אין וואַרשע און אויף דער פּראָווינץ.

אין פּאַרגלייך מיט די פּאַרהעלטענישן בעת דער וואַל־קאַמפּאַניע צום ערשטן פּוילישן סיים איז מיין אַנטי־בויקאַט־פּאַזיציע ווי אַ לינקער געווען אַ סאַלידערע. מ'האַט שוין געוויסט פון דער שטעלונג, וואָס ראַזאַ לוקסעמבורג, מיט אַ רייע אַנדערע קאָמוניסטישע פירערס אין דייטשלאַנד, האָט פּאַרנומען בנוגע די וואַלן, צו דער קאַנסטיטואַנטע אין דייטשלאַנד. און כּאַטש כ'האַב נישט געוויסט גענוי, וואָס ס'טוט זיך אין דער קאָמוניסטישער אַרבעטער־פּאַרטיי פון פּוילן, האָב איך פון דעסטוועגן גענוג געוויסט, אַז אויך אין דער קאַמ. פּאַרטיי געפינען זיך אָנהענגערס פון אַנטי־לנעמען אין די וואַלן צו די שטאַטראַטן. קענענדיק די שטימונגען פון די ברייטע אַרבעטער־מאַסן, באַזונדערס פון די בונדישע פּאַרטיי־מיטגלידער אין וואַרשע, האָב איך געוויסט, אַז די פעסטע בויקאַט־שטימונג, וואָס ס'האַט צווישן זיי געהערשט אין דער צייט פון דער וואַל־קאַמפּאַניע צום סיים, איז היפּשעלעך דערשיטערט, און איך האָב מיט דער פּולער פּאַרע געלאָזט אין גאַנג מיין בינטל פעיקייטן, רעדנערשע און אַרגאַניזאַציאָנעלע, צו געווינען די לינק־געשטימטע וואַרשעווער פּאַרטיי־מיטגלידער פאַרן אַנטייל פון בונד אין דער וואַל־קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער שטאַטראַט.

אין אַ שמועס מיט מאיר וואַסער האָב איך אים אינפּאַרמירט, אַז כּוועל פּאַר־שלאָגן דעם פּאַרטיי־קאָמיטעט נישט אַנצונעמען קיין באַשלוס, נאָר רופן אַן אַלגע־מיינע פּאַרטיי־פּאַרזאַמלונג און קומען צו דער פּאַרזאַמלונג מיט צוויי רעפּעראַטן; פאַר און קעגן דעם אַנטייל פון בונד אין די וואַלן צום שטאַטראַט, און די אָפּשטימונג פון די פּאַרטיי־מיטגלידער זאָל זיין אַ געהיימע. היות מיין פּאַרשלאָג האָט אין די געגעבענע באַדינגונגען פון פּאַרטיי־לעבן נישט געקענט אָפּגעוואַרפן ווערן צוליב טעכנישע אַדער פּראַצעדורעלע מאַטיוון, האָב איך וואַסערן פּאַרגעלייגט צו שטיצן מיין פּאַרשלאָג, וואָרעם אין פאַל אויב די לינקע מערהייט פונעם פּאַרטיי־קאָמיטעט וועט קומען צו דער פּאַרטיי־פּאַרזאַמלונג מיט אַ בויקאַט־באַשלוס און די מערהייט פּאַרטיי־מיטגלידער וועט שטימען פאַר אַן אַנטייל אין די וואַלן — וועט דער פּרעסטיזש פונעם פּאַרטיי־קאָמיטעט און פון דער לינקער פּראַקציע זיין אַרונטער־געריסן.

מאיר וואסער האט זיך באַמײט צו באַוועגן צו ענדערן מיין שטעלונג, געהאַלטן, אַז דער פאַרטיי־קאַמיטעט דאַרף דווקא קומען מיט אַ באַשלוס צו דער אַלגעמײנער פאַרטיי־פאַרזאַמלונג. נישט צוויי רעפעראַטן, נאָר איין רעפעראַט, העכסטנס, געבן די רעכטע אַ קאַרעפעראַט, און קאַטעגאָריש אָפגעוואָרפן מײנס אַ ווענדונג צו געבן מיר אַ קאַרעפעראַט ווי אַ לינקער פראַקציע־דיסידענט אין דעם ענין וואָלן צום שטאַטראַט. מיר זענען זיך צעגאַנגען היפש צעקריגטע.

געפילט האָב איך, אַז אַ מערהייט פון די פאַרטיי־מיטגלידער, פילנדיק זיך פרייער דורך דער געהיימער אָפּשטימונג, וועלן שטימען פאַר אַנטײלנעמען אין די וואָלן. ס׳איז אָבער נײטיק געווען אַ געהעריקע מאַנעוורירונג סײ אינעם פאַרטיי־קאַמיטעט און סײ אַרום און אויף דער אַלגעמײנער פאַרטיי־פאַרזאַמלונג.

אין איינעם פון מײנע אומצאָליקע שמועסן מיט יוזעפן אויפן וועג צו אונדזערע היימען האָב איך אים פאַרגעלייגט „גיין אַ שטיקל וועג צוזאַמען“, נישט לאָזן אויס־מאַנעוורירן מײנע פאַרשלאָגן. די רעכטע זאָלן אויפן פאַרטיי־קאַמיטעט זיך האַלטן רעזערווירט, עס זאָל אויסזען, אַז דאָס פראַבלעם בויקאָט איז נישט קיין ענין פון רעכטס־לינקס, און לאָזן דעם פרינציפיעלן שטרייט אויספעכטן צווישן מיר און מײנע לינקע פראַקציע־חברים. מיט יוזעפן, פאַר וועמען דער פאַרטיי־אינטערעס פון בונד איז געווען דער העכסטער געבאַט, האָט מען קיין סך נישט געדאַרפט רעדן, און יוזעף, ווי דער פאַרזיצער אויף דער זיצונג פונעם פאַרטיי־קאַמיטעט און אויף דער אַלגעמײנער פאַרטיי־פאַרזאַמלונג, האָט ווי געהעריק מאַנעוורירט, כ״זאָל זײן איינער פון די הויפט־רעדנערס.

די פאַרזאַמלונג איז פאַרגעקומען אין אַ שבת אין חתונה־זאַל אויף נאַויניאַרסקע 14 און האָט געדויערט פון 2 אַ זײער בײ טאָג ביז 9 אין אָונט. באַטייליקט האָבן זיך פּמעט הונדערט פראַצענט פון די וואַרשעווער פאַרטיי־מיטגלידער און זעלטן ווער האָט פאַרלאָזט דעם לאַקאַל אין מיטן פון דער פאַרזאַמלונג. די פאַרזאַמלונג איז געווען איינע פון די שטורעמדיקסטע אין דער געשיכטע פון דער וואַרשעווער בונדישער פאַרטיי־אַרגאַניזאַציע. דער רעזולטאַט פון דער געהיימער אָפּשטימונג איז געווען אַן איבערוועגנדיקע מערהייט פאַר אַנטײלנעמען אין די וואָלן.

אויף דער דערמאָנטער פאַרזאַמלונג בין איך שטאַרק אַטאַקירט געוואָרן פון ביידע צדדים, פון רעכטס און פון לינקס, בעיקר — מצד מײנע פראַקציע־חברים. נישט פריער און נישט שפעטער, אפילו נישט אין דער צײט פון דער קאַמפאַניע צום צווייטן בונדישן צוזאַמענפאַר ערב דער שפּאַלטונג, בין איך נישט אַזוי אַטאַ־קירט געוואָרן, ווי אויף דער געגעבענער פאַרזאַמלונג.

גערעדט האָב איך צוויי מאַל און ביידע מאַל נישט געשאַנעוועט די אָנהענגערס פון בויקאָט, נישט געזשאַלעוועט קיין בוכצעס מײנע אָנגרייפערס פון לינקס און פון רעכטס. מיין שלאָג־אַרגומענט איז געווען: אויב די רעוואָלוציאָנערע ייִדישע אַרבעטער דאַרפן אויסקלייבן צווישן דער שטעלונג, וואָס עס פאַרנעמען די פירערס

פון דער לינקער פראקציע און דער שטעלונג, וואס עס פארנעמט ראזא לוקסעמבורג, איז דער אויסוואל א קלארער — מיט ראזא לוקסעמבורג, איך האב שארף אטאקירט דעם ארגומענט פון מאיר וואסער, אז ווען ס'האנדלט זיך אין פאליטישן קאנפליקט צווישן פ.פ.ס. און דער קאמוניסטישער פארטיי, דארף דער בונד גיין מיט דער קאם. פארטיי, מיין ענטפער איז געווען: אזוי לאנג ווי בונד איז געצווינגען צו זיין אויסער א פאראייניקטער רעוואלוציאנער־סאציאליסטישער לאנדפארטיי, טאר דער בונד זיך נישט נאכשלעפן, נאר פארנעמען א שטעלונג, וואס ער האלט פאליטיש פאר ריכטיק אין די געגעבענע באדינגונגען, איך גלייב, אז דער געגעבענער ארגומענט, געפרעגלט מיט א היפשער דאזע בונדיש־פארטיי־שן שמאלץ, האט געהאט א ווירקונג אויף א גרויסער צאל לינק־געשטימטע פארטיי־מיטגלידער צו שטימען קעגן בויקאט און פאר אַנטיילנעמען פון בונד אין ווארשע אין די וואלן צום שטאַט־ראַט.

דאס פראבלעם איז געווען, ווי אזוי וועלן האנדלען די אנהענגערס פון דער בויקאט־טאקטיק נאך דעם ווי זייער שטעלונג איז דורכגעפאלן. ארויסגעוויזן האט זיך, אז זיי האבן אויפגענומען דעם אויסגאנג פון דער אָפּשטימונג אויף דעם רוקסטן אופן, ווי ס'וואלט זיי אראפ א שטיין פון האַרץ, און מיט דער פולסטער ענערגיע זיך געווארפן אין דער ארבעט. דוד מייער, עמנועל נאָוואַגרודסקי און יוסף באַסאק (די לעצטע צוויי — אנהענגערס פון דער בויקאט־טאקטיק) האבן אויפ־געבויט א מוסטער־האַפּטן טעכנישן וואל־אפּאַראַט, דער רעדנער־אפּאַראַט איז אַן שום ספק געווען דער בעסטער אין דער יידישער סביבה אין ווארשע, אין ווארשע און אויף דער פראַווינץ האב איך גערעדט פון איך טריבונע מיט מעדעם, ערליך, אַלטער, מיכאַלעוויטש, זיבערט, אַזשעך, הימעלפאַרב, און מיט דעם לאַדווער ישראל ליכטענשטיין, און אזוי אויך עמנואל נאָוואַגרודסקי.

אין ווארשע בין איך מצד בונד געווען דער הויפט־רעדנער־אפּאַנענט אויף די פּאַרזאַמלונגען פון די אַנדערע פּאַרטייען, וועגן מיינס אַן אַרויסטריט אויף א פּאַר־זאַמלונג פון דער אַגודת־ישראל האב איך שוין דערציילט אין איינעם פון די קאפיטל לען פון מיינע זכרונות, אין זכרון איז פאַרבליבן אויך אַן עפיזאד פון אַ פּאַרזאַמלונג פון דער פּאַלקספּאַרטיי אין זאל פונעם יידישן טעאַטער אויף דזשעלנע־גאַס.

דער טעאַטער־זאַל איז געווען א באַזעצטער, דער עולם — מיינסטנס קליינ־הענדלערס און האַנטווערקערס, גערעדט האַט נח פּרילוצקי, דעם פּאַרויזן האַט געפירט חיים ראַסנער, כ'בין אַרויף אויף דער בינע אין דער באַגלייטונג פון אַ גרופע חברים און פּאַרלאַנגט אַ וואַרט אין נאָמען פונעם וואל־קאָמיטעט פון בונד נאָך דעם ווי־פּרילוצקי וועט האַבן געענדיקט, ראַסנער האַט אָפּגעזאָגט מיין פּאַר־לאַנג, ראַסנערן איז געקומען צו הילף ה.ד. נאָמבערג, וועלכער האַט געדאַרפּט רעדן נאָך פּרילוצקי, ראַסנער האַט גערעדט מיט תקיפות, נאָמבערג, וועלכער האַט מיך געקענט, האַט אָפּעלירט צו מיין געוויסן: „נעמט אייך, חבר הערשל, די אַרבע־

טארערס און לאזט פאר אונדז איבער די ארעמע יודן, זיי זאלן שטימען פאר אונדז און נישט פאר די ארמאדאקסן. נישט די תקיפות פון ראסנערן און נישט דאס אפעלירן פון נאמבערגן האבן געקענט האבן א פעולה: כהאב קאטעגאריש דער קלערט, אז כיועל מיט זייער אדער אן זייער הסכמה רעדן גלייך נאך פהילוצקין און פארארדנט עטלעכע פון מיינע חברים צו ברענגען הילף.

דאס אמפערניש אויף דער בינע האט געצויגן די אויפמערקזאמקייט פון די פארזאמלטע און ס'איז צו זיי דערגאנגען אויך די סיבה פון דער אמפערניש. פון זאל האבן זיך געהערט שטימען: "לאזט רעדן דעם פארשטייער פון בונד". ווען פהילוצקי האט געענדיקט, האב איך געקריגן דאס ווארט.

געוויסט האב איך, אז צו דעם עולם דארף מען רעדן אנדערש ווי אויף פאר זאמלונגען. אויף וועלכע ארבעטער זענען א מערהייט. צו דער דערשטווינונג פון די פאלקסיטישע פירערס און צום סורפריז פון מיינע אייגענע חברים, איז מיר געלונגען צו געווינען די פארזאמלונג די פארזאמלטע האבן מיט א ריזיקער מערהייט געשטימט פאר א רעזאלוציע, וואס האט גערופן צו שטימען פאר דער בונדישער וואלליסטע.

פון דער וואל-קאמפאניע אויף דער פראווינץ האט זיך אין זכרון אינגעקריצט די וואל-קאמפאניע צום שטאטראט אין זאמאשטש.

שיקנדיק מיר קיין זאמאשטש האט יוזעף נישט פארפעלט מיר צו ווארענען: "חבר הערשל, זאמאשטש איז א קולטורעלע שטאט. אונדזער פארטיי-ארגאניזאציע דארט שטייט אויף א הויכן ניווא און פארמאגט א סך אינטעליגענטע כוחות. אויב איר וועט זיך אין זאמאשטש, חלילה, קאמפראמעטירן אדער אפילו נישט ווי געהער, ריק אויסנעמען ביי די חברים. אדער ביי דער שטאטישער יידישער באפעלקערונג, וועט דאס אייך קאסטן א טייערן פרייז אין אייער ווייטערדיקער פארטייקארירערע. נעמט דאס גוט אין אכט".

געפארן קיין זאמאשטש בין איך מיט געמישטע געפילן פון שרעק און פון זעלבסטזוכערקייט.

די וואל-קאמפאניע אין זאמאשטש האב איך אָנגעהויבן פון די ערשטע טעכנישע שריט אין און מחוץ דער פארטיי-ארגאניזאציע פון בונד און זיי פארענדיקט ערשט נאך דער וואל-אפשטימונג. געהאט האב איך די פולע הילף פון דער ארטיקער פארטיי-ארגאניזאציע, און באזונדערס פון די חברים לעווין, מארגנשטערן און פידלער. א דאנק זייער הילף האב איך געהאט א צוטריט אויך צו די פני פון שטאט: צו די אשכנזים, פרעס, געליבטערס, לעווינס און צו די אנדערע זאמאשטשער יידישע אריסטאקראטישע, פאמיליעס, און געקריגן די הסכמה פון איינער א דאמע, א ווילגעלערנטע און מיט א גוטן נאמען אין שטאט, זי זאל פיגורירן אויף דער בונדישער וואלליסטע. (ליידער, געדענק איך נישט איר נאמען).

אין זאמאשטש איז אבער מירן הויקער פון א נישט-געענדיקטן אנאלפאבעטיאם.

דאָס נישט קענען אייגנהענטיק שרייבן יידיש און דאָס נישט קענען רעדן און שרייבן פויליש, געווען אָן אבן־נגף, איבער וועלכן כ'בין עלול געווען צו ברעכן האַלדו און נאָקן. מיטן רעדן אין די סאַלאַנען פון די יחסנים איז געווען מיטצודערליידן — כ'האָב גערעדט אַ נישט שלעכטן דייטש, געווען אַ ביסל באַקאַנט מיט דער דייטשי־שער ליטעראַטור און דאָס האָט מיר געגעבן אַ געוויסן פּרעסטיזש. מיט דער שרייב־אַרבעט: אויפּרופן, פּלאַקאַטן, צירקולאַרן, האָב איך זיך אָן עצה געגעבן — פּאַר־דעקט מיין נישט־קענטעניש פון שרייבן מיטן תּירוץ, אַז ס'איז מיר גרינגער און באַקוועמער צו דיקטירן, ווי אַליין צו שרייבן. אַ הילף איז אין דעם פּרט פּאַר מיר געווען די מיטאַרבעט פון די חברים לעווין און מאַרגנשטערן — ביידע באַגאַבטע מענטשן מיט אַ פּעדער אין האַנט אין יידיש און פויליש. מיט מינע אַרויסטריטן אויף פּאַרזאַמלונגען אינעם לאַקאַל פון די פּרעפּעסיאָנעלע פּאַראיינען און פּאַר גרופּעס אין פּריוואַטע הייזער און אויף אַן עפּנטלעכער וואַל־פּאַרזאַמלונג מיט דער באַטייליקונג פון די אַרטיקע טוערס, האָב איך קיין זאָרג נישט געהאַט. די צרה איז געווען אין דער דרוקעריי ביים מאַכן קאַרעקטן אַדער ווען כ'האָב געדאַרפט אויף שנעל עפּעס אַנשרייבן, דאָ בין איך געווען הילפּלאַז און געדאַרפט אַנווענדן ממזרישע קונצשטיק צו פּאַרדעקן מיין אומבאַהאַלפּנקייט.

פון דער זאַמאַשטשער אַרגאַניזאַציע האָט יוזעף געקריגן גוטע באַריכטן וועגן מיין אַרבעט. פון מיין זייט האָב איך דעם „אַלטן“ געגעבן אַ קאַפּוליער אַנצוהערעניש וועגן מינע שוועריקייטן, און יוזעף האָט מיר צוגעשיקט אַרטור זיגעלבוים פון כעלעם.

אין פּאַרלוף פון די עטלעכע טעג האָבן מיר אַ סך צייט פּאַרבראַכט אין שמועסן אויף פּאַרשיידענע טעמעס. די טעמע פון מיין אַנאַלפּאַבעטיום האָט פּאַרנומען אַן אַנגעוועזען אַרט. אַרטור זיגעלבוים האָט מיך געראַטן בעטן אַ לענגערן באַצאַלטן פּאַרטיי־אורלויב אַדער צוריקגיין אין פּאַבריק אַרבעטן, אויף אַ צייט פּולשטענדיק אַפּרוקן זיך פון יעדער געזעלשאַפּטלעכער טעטיקייט און דערלערנען די קונץ פון אייגנהענטיקן שרייבן יידיש און רעדן, לייענען און שרייבן פויליש. זיין עצה האָט אין יענער צייט ביי מיר אויסגעקוקט, ווי זי וואַלט געקומען פון אַ מענטש פון אַן אַנדער פּלאַנעט און נישט פון קיין אַקטיוון רעוואָלוציאָנער. איך ווידער האָב געמאַכט שאַרפע קריטישע אַנווענדונגען וועגן זיינע מאַניערן פון אַ געזעלשאַפּט־לעכן טוער, פּאַרגעוואַרפן נישט־אייגנאַרטיקייט, אַז ער סימולירט, אַז ער איז אַ נאַכ־אַמער און אַן אימיטאַטאָר פון אַנדערע, באַזונדערס פון מעדעמען און פון זיבערטן, דעריבער מאַכט זיין עפּנטלעך רעדן נישט קיין איבעריקן איינדרוק, און אויף אַן ערנסטן צוהערער — אַפילו אַ פּריקרען איינדרוק, די אַריינזאָגעכצער איינער דעם אַנדערן זענען אָבער געווען פון אַן אינטים־חברישן כאַראַקטער.

אויף שבת פּאַרן וואַלטאַג האָט יוזעף צוגעשיקט נאַטאַן שאַפּראַנען. שאַפּראַן איז אַנגעגאַנגען פּאַר אַן אינטעליגענט, אַ קענער פון דער סאָציאַליסטישער

תורה, און פאר א ספעציאליסט פון דער פוילישער שפראך. מיר האבן דעם לעצטן שבת פאר די וואלן אפגעהאלטן דריי גרויסע וואלמיטינגען: 11 א זיגער אין דער פרי אין שטאטישן טעאטער, 3 א זיגער ביי טאג אין דער שאפע פון די פייערלעך-שערס, און אין אונט — אין דער גרויסער שול. שאפראן האט מיט זיינע ארויסטריטן נישט געהאט קיין באזונדערן דערפאלג — נישט מיט דער אינטעליגענטישקייט בשעת זיינע יידישע רעדעס, און נישט מיט זיין געקינצלטן ארכאישן פויליש. די דריי מיטינגען האבן איך אויסגעטראגן אויף מיינע פלייצעס.

אין זיין באריכט פאר יוזעפן האט שאפראן געלויבט מיינע ארויסטריטן און די ארגאניזאציע פון דער וואל-קאמפאניע, און דערביי נישט פארגעסן א לויב צו טאן זיך גופא: „מיר האבן זיך גלענצנדיק אינגעטיילט מיט די ראלן, איך האב גערעדט פאר דער אינטעליגענץ און הערשל מעטאלאזיע — פארן ברייטן עולם.“ און ווען כ'האב יוזעפן באריכט וועגן דער פאזיטיווער ראלע פון ארטור זיגעל-בוים און פון דעם קנאפן ווערט פון שאפראנען, האט דער „אלטער“ א בליץ געטאן מיט די קלוגע אויגן זיינע און אויף זיין רויקן אופן רעאגירט מיט עטלעכע ווערטער: „איך האב עס שוין געוויסט אן איך, פארשטאנען פון שאפראנס באריכט.“

זאמאשטש, ווי קען מען זיך פארגעסן!

אין די עטלעכע וואכן, וואס כ'האב ווי א שליח פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד פארבראכט אין זאמאשטש צוצוגרייטן און דורכצופירן די וואל-קאמפאניע צום ארטיקן שטאטראט, האבן איך זאמאשטש ליב געקריגן מיט אלע ליבשאפטן: א ליבע געפארט מיט רעספעקט.

כ'האב ליב געקריגן די אייגנארטיקע זאמאשטשער ארכיטעקטור, די פאטשע-נעס אויפן מארק, דעם וועג צו דער ניישטאט, דעם שטאטישן גארטן, די אלטע יידישע שול מיט איר קונע אין פאליש, דעם נייעם גרויסן מאדערנעם שטאט-טעאטער, די צוויי גראסארטיקע גרויסשטאטישע רעסטאראנען.

כ'האב ליב געקריגן אפילו דעם נאמען זאמאשטש, א נאמען נאכן גרינדער פון דער שטאט, דעם פעאדאלן פאטענטאט גראף זאמויסקי, וועלכער האט מיט עטלעכע הונדערט יאר צוריק געבראכט א גרופע ספרדישע יידן און געגעבן זיי זיין גראפיש-מאגנאטישע פראטעקציע, זיי זאלן אויפבויען די באלמעלאכישע און מיסחרשע פאטענץ פון דער שטאט.

ליב זענען מיר געווארן די יידן פון זאמאשטש מיט זייער אינטעליגענץ און קולטור; די שטאט מיט יידן, וועגן וועלכער מ'פלעגט זאגן, אז נישט לייכט קען מען דארט געפינען אן עס-הארץ.

מיט רעספעקט האבן איך זיך באצויגן צו די זאמאשטשער יידישע אריסטאקראטישע פאמיליעס, פאר וועמען דער בליאסק פון גאלד האט געהאט א קנאפערן ווערט, ווי דער גלאנץ פון גייסט, פון וויסן און חכמה.

און ליב געהאט האב איך די לופט פון דער שטאט זאמאשטש. איינע פון די ערשטע שטעט אין פוילן, וואס האט געעפנט א פענצטער און אריינגעלאזט א שטראם לופט פון דער השפלה, און אין וועלכער ס'האבן געדייעט, געלעבט און געוויקט פערזענלעכקייטן פון דער העכסטער מדרגה — אזעלכע פיגורן ווי שלמה עטינגער — דער גרויסער מעדיצינער און דער עלטער-זידע פון דער מאדערנער יידישער ליטעראטור, ראזא לוקסעמבורג — דער אדלער פון דער אינטערנאציאנאלער נאעלער סאציאליסטישער באוועגונג, יצחק לייבוש פריץ — דער ליטערארישער ריז און דער פאטער פון דער יידישער ליטעראטור, און — אויב כ'בין זיך נישט טועה — שמעון אשכנזי — דער געניאלסטער היסטאריקער פון פוילן.

מיט דער שטאט זאמאשטש איז פארבונדן א שטיק פון מיין פאליטיש-געזעלשאפטלעכן לעבן.

זאמאשטש איז פאר מיר געווארן א סימבאל פון מיין אויסגעחלומטן פוילן. דער זאמאשטשער אויפשטאנד און די פראקלאמירטע זאמאשטשער רעפובליק אין 1918-1919 איז פאר מיר געווען א לעבעדיקער באווייז, אז ביי געהעריקע באדיינ-גונגען קען דער ביישפיל פון זאמאשטשער אויפשטאנד זיך איבערחזרן אין גאנצן לאנד און פארוואנדלען פוילן אין א סאציאליסטישער רעפובליק.

אין דער זאמאשטשער תפיסה, נאך ווי א בונדיסט, האב איך פארבראכט עטלעכע וואכן און זיך באגעגנט מיט די העלדן — פאליאקן און יידן — פון דעם אונטערדריקטן זאמאשטשער אויפשטאנד.

אין זאמאשטש האט מיין רעפערעט „די ראלע פון י.ל. פריץ אינעם יידישן געזעלשאפטלעכן לעבן“, געהאלטן אין שטאטישן טעאטער ביים בייזיק פון דער פריץ-משפחה, געקריגן זיין העכסטע אנערקענונג.

אין דער צייט פון מיין קאמוניסטישער טעטיקייט האב איך אין זאמאשטש באדיינט איינע פון די אינטערעסאנטסטע און וויכטיקסטע רעוואלוציאנערע אונטער-נעמונגען אין דער געשיכטע פון דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן: א פויעריג-קאנפערענץ פון די ראיאנען זאמאשטש, קראסנאסטאו און טאמאשאוו-לובעלסקי. זיינט איז זאמאשטש יודענרייך, די נאצישע בעסטיעס האבן דאס יידישע זאמאשטש חרוב-ונחרב געמאכט, ווער ווייסט, צי ס'געפינט זיך אפילו א ייד ווי א זכר-לחורבן, פון די זאמויסקיס וועט מעגלעך אין דעם דור אדער אין די קומענדיקע דורות אפשר נאך ארויסקומען א פיגור, וואס וועט מיט זיין פערזענלעכקייט בא-לייכטן דעם הימל פון פוילנלאנד, אבער פון קיין זאמאשטשער יידן וועלן שוין מער קיין ראזא לוקסעמבורגס, קיין פריצס, קיין בונדישע מארגנשטערנס און קיין קאמו-ניסטישע זישעס און מעכלס נישט ארויסקומען.

זאמאשטש, דיך קען מען נישט פארגעסן!

די וואל-קאמפאניע צום ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט

די ערשטע וויכטיקע און גרויסצוגיקע פאליטישע אקציע, וואס די סאציאל-ליסטישע פארטייען פון פוילן, וועלכע זענען אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט-מלחמה אנגעגאנגען ווי סאציאליסטישע אנטו-מלחמה-פארטייען; די סאציאל-דעמאקראטישע פון קעניגרייך פוילן און ליטע (ס.ד.ק.פ.ל.), די פוילישע סאציאליסטישע פארטיי-לינקע, (פ.פ.ס.ל.עוויצע) און דער בונד, האבן געהאט דורכצופירן תיכף נאך דער פארמירונג פון דער פוילישער מלוכהשאפט — איז געווען צו שאפן אין פוילן א נעץ פון ארבעטער- און פויערים-דעלעגאטן-ראטן.

נאך מיפלע פארהאנדלונגען און נאך א שווערן הרוק פון די ארבעטער אין די וויכטיקסטע אינדוסטריע-צענטערס האבן די אויבן דערמאנטע פארטייען ארויפ-געצווונגען אויף דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי (פ.פ.ס.), וואס איז געווען דער הויפט-כוח פון דער-געשאפענער פוילישער רעגירונג, און זאל זיך באטייליקן אין שאפן די ארבעטער-ראטן.

אין דער וואל-קאמפאניע צו די ארבעטער-ראטן אין פוילן האבן זיך בא-טייליקט אלע גרופירונגען, וואס האבן אפערירט אויף דער פוילישער ארבעטער-גאס: פ.פ.ס., נ.פ.ר. (נאציאנאלע פוילישע ארבעטער פארטיי, א רעאקציאנערע אנטו-סאציאליסטישע ריכטונג צווישן די פוילישע ארבעטער), כ.ד. (קריסטלעכע דעמאקראטן, א קלעריקאלע עקספאזיטור צווישן די פוילישע ארבעטער, ארגאניזירט און אנגעפירט דער עיקר פון גלחים), און ס.ד.ק.פ.ל. און פ.פ.ס.ל.עוויצע, וועלכע זענען געגאנגען אונטערן נאמען „לינקער בלאק“.

דער לינקער בלאק איז נישט געווען קיין טעכנישע וואל-קאמבינאציע, נאר אן אידעאלאגיש-פאליטישע. צום ערשטן מאל אין דער לאנגער געשיכטע פון די דאזיקע פארטייען האבן זיי נישט געחשבונט וויפל יעדער פון זיי וועט צוליב דער פאראייניקונג געווינען מאנדאטן אדער שטימען. אין די פאבריקן און אין די פראפעסאנעלע פאראיינען זענען מצד דעם „לינקן בלאק“ ארויסגעשטעלט געווארן נאר אזעלכע קאנדידאטן, וועלכע האבן מיט זייערע פערזענלעכע מעלות, און נישט לויט זייער פארטיישער אנגעהעריקייט, געהאט די בעסטע שאנסן צו געווינען קעגן די קאנדידאטן פון די אנדערע פארטייען. דער „לינקער בלאק“ איז געווען א פונדאמענטאלער יסוד פאר אן אידעאלאגיש-פאליטישער צונויפשמעלצונג פאר דער קאמוניסטישער פארטיי אין פוילן.

אויפן יידישן ארבעטער-פראגט האבן אין די וואלן זיך באטייליקט 4 גרופירונג-גען: בונד, פועלי-ציון, ס.ס. פאראייניקטע און דער לינקער בלאק — דער יידישער סעקטאר פון ס.ד.ק.פ.ל. און פון די איבערגעבליבענע יידישע טוערס פון פ.פ.ס.ל.עוויצע.

די וואלן צום ארבעטער-דעלעגאטן-ראט אין דער יידישער ארבעטער-סביבה

אין ווארשע זענען געווען זייער ערלעכע און דורכגעפירט געווארן אויפן דעמאָ-
קראַטישסטן אופן. נישט פּרױער און נישט שפּעטער האָב איך אין די ייִדישע אַר-
בעטער־רייען אין פּוילן באַגעגנט אַזעלכע אַבסאָלוט־דעמאָקראַטישע און ערלעכע
וואָלן, ווי די וואָלן צום אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט אין וואַרשע.

די דעמאָקראַטישקייט און ערלעכקייט איז געווען צו פאַרדאַנקען דער וואָל-
פּראָצעדור, וואָס איז אויסגעאַרבעט געוואָרן דורך אַ קאָמיסיע פון די דערמאָנטע
4 גרופּירונגען. עטלעכע פרטים פון דער וואָל־פּראָצעדור איז כּדאי צו פאַרצייענען:
אין די וואָל־פאַרזאַמלונגען נעמען אַנטייל אַלע אַרבעטער פון אַ געגעבענעם
פּאָך, אַרגאַניזירטע און נישט אַרגאַניזירטע;

די וואָל־פאַרזאַמלונגען קומען אין פּרינציפּ פאַר אין די לאַקאַלן פון די פּראָ-
פּעסיאָנעלע פאַראיינען, און אין דעם לאַקאַל, וואָס גרופּירט אַרום זיך די גרעסטע
מעהייט פון אַ געגעבענער אינדוסטריע;

די וואָל־פאַרזאַמלונגען זענען איינהייטלעכע. למשל, אין די פּאָלן פון די אַפּ-
שפּליטערס פון די וועש־נייערינס אונטערן איינפלוס פון די „פאַראייניקטע“ און די
קירושנערס און קינדער־קאַנפּעקציע אונטער דער השפּעה פון ס.ד.ק.פ.ל., דאַרפן
זייערע וואָל־פאַרזאַמלונגען פאַרקומען צוזאַמען מיט די זעלבע פּאָכן פון דער נאָדל־
אינדוסטריע אין לאַקאַל פון נאָדל־פאַראיינן;

אין פּאָל פון אַ טענה מצד איינעם פון די צדדים, אַז דער לאַקאַל פון אַ
געוויסן פאַראיינן קען דינען ווי אַ מיטל צו פּאַוואַריזירן די ריכטונג, וועלכע האָט
די השפּעה אינעם געגעבענעם פאַראיינ־לאַקאַל, דאַרף די פאַרזאַמלונג אָפּגעהאַלטן
ווערן אין אַ נייטראַלן לאַקאַל. כּדי אויסצומיידן אַ מעגלעכן סאַבאַטאַזש אָדער
אַ פּאַליטישע קאַץ־און־מויזש־פּיל, דאַרף די פּאַדערונג וועגן ענדערן דעם לאַקאַל
געשטיצט ווערן ווייניקסטנס פון נאָך איינעם פון די צדדים;

אין די פּאַבריקן, וואָס האָבן לויט זייער צאָל אַרבעטער דאָס רעכט אַליין צו
וויילן דעלעגאַטן, ווערן די וואָלן דורכגעפירט אין די פּאַבריקן גופּא. אַזעלכע
פּאַבריקן זענען אויף דער ייִדישער אַרבעטער־גאַס אין וואַרשע געווען — אויב
כּ׳מאָך נישט קיין טעות — דריי: פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק־פּאַבריק, אַראַנאָוויטשס
בעטן־פּאַבריק, און אַרענדאַזשס פּאַבריק פון קנעפּ;

דער דערוויילטער פּאַרויצער דאַרף זיין אַבסאָלוט אַביעקטיוו און קען באַזיי-
טיקט ווערן אויפן פּאַרלאַנג פון איינעם פון די צדדים, און אַן אַנדערער דאַרף
אויסגעוויילט ווערן;

יעדע ריכטונג קריגט דאָס רעכט פון צוויי מאָל רעדן — 20 און 10 מינוט.
די רייע איז לויט אַ גורל. דער ערשטער רעדנער איז דער לעצטער. דער פּערטער
קריגט אַ האַלבע שעה אויף אַ מאָל. יעדע ריכטונג האָט דאָס רעכט אירע 10 מינוט
איבערצוגעבן אַ צווייטער ריכטונג. אין פּאָל אויב עס שאַפט זיך אַן אויסנאַם־גרופּע
אויף אַ פאַרזאַמלונג — אַן אומפּאַרטייִשע, אַן אַנאַרכיסטישע — אויב זי האָט די

אונטערשטיצונג פון 10 פראצענט שטימען אויף א פארוואלונג, קריגט זי דאס רעכט ארויסצושטעלן אן אייגענע קאנדידאטן-ליסטע און דאס רעכט פון א פינפטן צד אויף דער געגעבענער פארוואלונג.

די דאזיקע וואל-פראצעדור האט עלימינירט די מעגלעכקייט פון א פאזארי-זאציע פון וועלכער ס'איז ריכטונג און פארויכערט די דעמאקראטישקייט און די ערלעכקייט פון די וואלן פון דעלעגאטן צום ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט אין דער יידישער ארבעטער-סביבה אין ווארשע.

די וואל-קאמפאניע אויף דער פוילישער, און באזונדערס אויף דער יידישער, ארבעטער-גאס, איז געווען אן אויסערגעוויינלעך לעבעדיקע, א שארפע און א שטורמישע.

אין דער וואל-קאמפאניע צום ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט אין דער יידישער ארבעטער-סביבה האט דער בונד אין ווארשע אפגעהאלטן א קאלאסאלן נצחון. דער בונד האט געוונען מער מאנדאטן, ווי אלע זיינע קאנקורענטן צוזאמען-גענומען.

דעם דאזיקן נצחון האט דער בונד בעיקר געהאט צו פארדאנקען די ארויסטריטן אויף די וואל-פארוואלונגען פון צוויי פון זיינע דעמאלטידיקע לינקע פרא-באלשע-וויסטישע טוערס: עמנואל נאוואגארוסקי און הערשל מעטאלאויעץ. וואלט איך געשריבן א געשיכטלעכע אפהאנדלונג און נישט קיין מעמוארן, ווו די פאקטן דארפן זיין נישט בלויז ריכטיקע, נאר אויך פרעציז-דעטאלירטע, וואלט איך גע-צוונגען געווען צו ביטן די רייע און שרייבן: הערשל מעטאלאויעץ און עמנואל נאוואגארוסקי.

איך ווייס, אז דאס באצייכענען מיין ראָלע אין דעם בונדישן זיג קען קלינגען גוזמאדיק, גאוהדיק און זעלבסטבארמערש, אז דאס קען ארויסרופן א רעאקציע מצד די עפיגאנען פון בונד פון אמאליקן פוילן. זייער רעאקציע קען זיין א פארשיידן-ארטיקע, א ביטולדיקע — מילא, וואס דער הערשל מעטאלאויעץ שרייבט דארט; א זידלדיקע — פאר דער העזה און חוצפה צו „פאלסיפירן“ בונדישע געשיכטע; און א כלומרשט נאיוו-תמעוואטע — קיין גרעסערע אויפטוערס אויף דער טריבונע, ווי א הערשל מעטאלאויעץ און אפילו אן עמנואל נאוואגארוסקי, האט דער בונד בשעתו נישט געהאט? וואלדימיר מעדעם, בייניש מיכאלעוויטש, גרשון זיבערט, הערשל הימעלסארב זענען ווי רעדנערס געווען מלופן-קינדער און זיך נישט געקענט פארגלייכן מיט די צוויי דערמאנטע דעמאלטידיקע בונדישע לינקע טוערס? דאס וועט אבער נישט ענדערן דעם פאקט, אז דער בונד האט זיין גלענצנדיקן נצחון געהאט צו פארדאנקען קודם-כל די דעמאלטידיקע בונדישע לינקע טוערס: הערשל מעטאלאויעץ און עמנואל נאוואגארוסקי.

לאמיר די געשיכטע פונעם בונדישן נצחון בשעת דער וואל-קאמפאניע צום

ארבעטערדעלעגאטן־ראט אין ווארשע און מיין חלק אינעם בונדישן זיג־דערציילן מיט א טאלק — דערציילן גענוג ווי ס'איז געבליבן פארצייכנט אין מיין זכרון.

אין די צוגרייטונגען צו דער וואל־קאמפאניע צו דעם ארבעטער־דעלעגאטן־ראט אין ווארשע האב איך קיין אנטויל נישט גענומען, און ווען די וואל־קאמפאניע האט זיך אנגעהויבן, בין איך אין ווארשע בכלל נישט געווען, כ'בין שוין געווען א פונקציאנאר פון צענטראל־קאמיטעט פון בונד און מיין אפעראציע־געביט איז דעמאלט געווען ראדאם און ראדאמער און קעלצער ראיאָנען.

אין ראדאם האב איך זיך אקטיוו באטייליקט אין די צוגרייטונגען צו די וואלן צום ארטיקן ארבעטער־ראט. אויף וויפל איך געדענק, איז די קאמיסיע צוצוגרייטן די וואלן אין ראדאם באשטאנען פון פאלגנדיקע מענטשן: וויטעק־מאלינאווסקי, גזעטשנארזוסקי, און דאס פארפאלק קעלעס־קראוס — מצד פ.פ.ס., מצד דעם „לינקן בלאק" — גרושטיינסקי (אין 1928 באזעצט זיך אין סאָועטן־פארבאנד, זיין גורל איז מיר אומבאקאנט). דער פאטאגראף שעראצקי, צוויי פארטיי־פונקציאנארן, אן עסדעק און א לעוויצאוויץ, איינער פון די פונקציאנארן איז געווען ביידא, דער שפעטערדיקער אמבאסאדאר פון דער פוילישער דעמאקראטישער פאלקס־רעפובליק אין עסטרייך און אין מדינת ישראל; מצד בונד — שמוליק האלבער, שטאט אברהם ראטשפאן, פרידמאן און הערשל מעטאלאוויץ; מצד די פועליציון — דוד און זכריה ווינטרויב און טייכמאן. פון די כ.ד. געדענק איך וואשקעוויטש, דעם שפעטערדיקן כאדעקישן סיים־דעפוטאט פון ראדאם.

אין איינעם א פרימארגן האט פייגענבוים, א שניידער, איינער פון די וויכטיק־סטע אקטיוויסטן פון בונד אין ראדאם, באקומען א טעלעגראמע פון יוזעפן, דעם פירער פון בונד, און ארגאניזאציאנעלן באלעבאס פונעם צ.ק. פון בונד, אין וועלכער, איך ווער אויפגעפאדערט תיכף, מיטן ערשטן צוג, צוריקצוקומען קיין ווארשע. אין דער טעלעגראמע איז אויך געזאגט געווארן, אז אויב כ'געפין זיך נישט אין ראדאם, זאל גלייך געשיקט ווערן א חבר אין דעם ארט, ווו כ'געפין זיך, כדי צוריקצוברענגען מיך קיין ראדאם און אפשיקן קיין ווארשע. די טעלעגראמע פון יוזעפן האט אויף אלעמען געמאכט א שווערן איינדרוק, אויף מיר — ממש א צעשמעטערנדיקן. די ראדאמער חברים האבן די טעלעגראמע פארשטאנען ווי א באזייטיקונג פון מיין פארטיי־פאסטן, אז איך האב געמוזט אפטאן א זאך, וואָס איז נישט פאסיק פאר קיין פארטיי־טוער, און יוזעף איז געצוונגען מיך צו באַזייטיקן פון מיין פארטיי־ארבעט אין ראדאם אויף א דראסטישן אופן, כ'האב זיך געבראָךן דעם קאָפּ צו כאַפּן כאַטש אַ פאַדעם פון יוזעפּס האַנדלונג. דעם איינציקן ענטפער, וואָס כ'האָב זיך געקענט געבן, איז געווען, אז כ'באַלשעווייז, די פאַרטיי־אָרגאַניזאַציעס, אַלץ האָט אין מיר געוויינט, ס'האָבן מיך געערגערט און געלייצט די רחמנות־בליקן פון די נאַענטע חברים, אברהם ראטשפאנס, טרייסטווערטער

האָבן געהאַט אַ קנאַפע פעולה. כ'האַב פאַרפאַקט מיין קלומיקל מיט זאַכן, חברים האָבן מיך באַגלייט צו דער באַן און געזעגנט זיך מיט מיר ווי מיט אַן אָפּגעשלאַגענער הושענא.

דאָס דעמאָלטיקע פּאַרן מיט דער באַן איז געווען אַן אמתדיק גיהנום. די וואַגאַנען זענען געווען איבערגעפאַקטע, די שויבן — אויסגעהאַקטע. דאָס איבער זעצן זיך אין דעמבלין, אין צוג וואָס איז געגאַנגען פון לובלין קיין וואַרשע, איז פאַרבונדן געווען מיט לעבנס־געפאַר.

פאַר טאָג בין איך אַנגעקומען קיין וואַרשע, אַוועק אין דער דעדאַקציע פון די „לעבענס־פּראַגען“. אַריין אין צימער וווּ וויקטאָר שולמאַן האָט געאַרבעט, אַוועק־געלייגט זיך אויף דער פּאַדלאַגע מיטן קלומיקל אונטערן קאַפּ און געכאַפט אַ דרימל. יונג איז מען געווען, אַ גוטער שלאַפּער בין איך אַלע מאָל, בין איך געשלאַפּן מיט אַ געזונטן שלאָף, אויסטשוכענדיק זיך, האָבן איך וויקטאָר שולמאַנען געמאַכט דעם אמתן ברוך־הבא, ווי ער וואָלט געווען דער דירעקט שולדיקער פון מיין צוריקרוף קיין וואַרשע. דער איידעלער און טאַקטפולער וויקטאָר שולמאַן, דער גוטער פעטער, האָט זיך באַמיט מיך צו באַרויזן, געטיילט מיט מיר זיין באַליבטן פּרישטיק; טיי מיט פּרישע בייגל, און דערציילט וועגן די שוועריקייטן, וואָס דער בונד האָט אין דער וואַל־קאַמפּאַניע צום אַרבעטער־ראַט אין וואַרשע.

ווען כ'האַב דערהערט יוזעפּס אַנקומען אין זיין אַמט־צימער, בין איך אַריין צו אים מיט אַ געוואָלד, געקלאַפט מיט די פּויסטן אין טיש און געשריגן: „פאַר וואָס האָט איר אַזוי מיאוס געהאַנדלט קעגן מיר? פאַר וואָס האָט איר מיך אַראַפּגענומען פון דער פאַרטי־אַרבעט אין ראַדאַם, נישט לאַזנדיק מיר פּריוער אַפילו וויסן, אַז כ'ווער אַראַפּגענומען און פאַר וואָס כ'ווער אַראַפּגענומען? פאַר וואָס האָט איר מיך אַזוי פאַרשעמט אין די אויגן פון די ראַדאַמער חברים? זיי מיינען דאָך, גאָט ווייסט, וואָס פאַראַ פאַרברעכנס כ'בין באַגאַנגען קעגן דער פאַרטיי! פאַר וואָס? פאַר וואָס?“

— האָבן איך געהאַלטן אין איין פּרעגן און שרייען: „פאַר וואָס?“ יוזעף האָט רויק און מעטאָדיש אויפּגעהאַנגען זיין פּאַלטן און קאַפעליש, אַוועקגעשטעלט אויף זיין געהעריקן פּלאַץ דעם שטעקן זיינעם, אָפּגעמאַסטן מיך פון אויבן ביז אַראַפּ מיט לאַכנדיקע אויגן, געלאָזט מיך געוואָלדעווען — און גע־שמייכלט ביז כ'בין אַ ביסל מיך געוואָרן. דאָן האָט ער צו מיר אַ זאָג געטאָן: „משוגענער הערשן מעטאַלאָויעץ, אפשר וועט שוין גענוג זיך צו אַוואַנטורעווען און בעסער זיך אַוועקזעצן און רויק זיך דורכשמועסן?“ דער „משוגענער“ איז געזאַגט געוואָרן מיט אַזוי פיל טאַטישער האַרציקייט, אַז ס'האַט מיך אַנטוואַפנט, און כ'האַב זיך אַוועקגעזעצט הערן וואָס דער „אַלטער“ האָט מיר צו זאָגן, און יוזעף האָט מיר אַט וואָס דערציילט: „פאַר וואָס האָט איר געוואָלט דערציילט: די וואַל־קאַמפּאַניע צום אַרבעטער־ראַט אין וואַרשע איז פאַרן בונד אַוועק זייער נישט גינסטיק, קאַראַלסקי, אין נאַמען פון דער רוסישער באַלשעוויסטישער העוואַ־

לוציע, רייסט פון אונדז פאסן. אויף די וואל-פארזאמלונגען זענען די ביזאציטיקע אפשטימונגען אפט מאל פאר אונדז פאטאלע. אונדזערע חברים קענען זיך מיט קאראלסקין — און מיט קאראלסקין געפינט זיך תמיד אַ חברה תומלערה און תומל-לערינס — קיין עצה נישט געבן. די וואל-פראצעדור איז אזא, אַז מיר קענען זיך נישט דערלויבן אויף קיין אַרגאַניזאַציאָנעלע דראַסטישע אַפּוּער-מיטלען. דער איינציקער, וואָס גיט זיך מיט קאַראַלסקיס דעמאַגאָגיע אַן עצה, איז דער חבר ראובן (ראובן איז געווען דער דעמאַלטידיקער פאַרטיי-פּסעוודאַנים פון עמנואל נאַוואָ-גרודסקי). אין דער פּראַקטיק מיינט דאָס, אַז אונדזערע לינק-געשטימטע חברים זענען די יעניקע, וואָס קענען מיט זייער אַרבעט און פעיקייטן ראַטעווען די סיטו-אַציע. די לינקע האָבן אָבער נישט קיין גוטע מאָסן-רעדנערס חוץ דעם חבר ראובן און אייך. איר קענט דאָך עמנואלן, ער הייבט גלייך אָן מיט דער הויכער צע. ער ווערט שנעל הייזעריק און קען עטלעכע טעג נישט אַרויסטרעטן. מיר האָבן באַשלאָסן אייך דרינגענדיק אַרויסרופן פון ראַדאָם איר זאָלט אונדז העלפן אין דער קאַמפּאַניע. אייך זאָג אייך גאַנץ אָפּן, חבר הערשל, די פאַרטיי לייגט אויף אייך אַ סך האַפּענונגען, און קענענדיק אייך, ווייס איך, אַז די פאַרטיי וועט זיך אין אייך נישט אַנטוישן. מעגלעך, האָט יוזעף צוגעגעבן, אַז די טעלעגראַמע איז געווען נישט ווי געהעריק רעדאַגירט און האָט אַרויסגערופן דעם איינדרוק, וואָס איר האָט מיט אַזאָ פּעס געשילדערט. נאָך היינט וועט אַוועקגעשיקט ווערן אַ בריוו צו דער ראַדאַמער אַרגאַניזאַציע וועגן די מאַטיוון פון אייער אַרויסרוף קיין וואַרשע, און אַז ביי דער ערשטער געלעגנהייט וועט איר צוריקגעשיקט ווערן קיין ראַדאָם.

דער שמועס מיט יוזעפן האָט מיך באַרויקט. אַ בונדיסט בין איך געווען אַ ראַסאָווער: „דער בונד איז איינער און ווייטער קיינער“. מיין בונד איז אין אַ געפאַר, דאַרף מען אַלץ טאָן און ראַטעווען די סיטואַציע. דער צוטרוי פון צ.ק. פון בונד, אַז איך גראַד, אַ לינקער, ווער באַלאָדן מיט אַזאָ שווערע אויפגאַבע, האָט געשמייכלט מיין אייגנליכע. אַן קווענקלעניש האָב איך געענטפערט, אַז כּיבין גרייט צו נעמען אויף זיך די אויפגאַבע.

באַהאַנדלענדיק די פּראַקטישע זייט פון מיין אויפגאַבע, האָב איך יוזעפן פאַר-געלייגט, ער זאָל מיך נישט באַשטימען פאַר אַ רעדנער ביז וואַנען כּוועל נישט האָבן באַזוכט אַ פאַרזאַמלונג, אויף וועלכער כּוועל הערן רעדן עמעצן פון די רעכטע חברים און אויך עמנואל נאַוואָגרודסקין. יוזעף האָט מיר מיטגעטיילט, אַז ביי טאָג קומט פאַר אַ פאַרזאַמלונג אין נאָדל-פאַראייך און ער וועט שיקן אַהין רעדן מיכאַ-לעוויטשן און נאַוואָגרודסקין.

די וואל-פארזאמלונג אין נאָדל-פאַראייך איז געווען אַ צאַלמעסיק גרויסע. פאַר-זיצער איז געווען דער דעמאַלט נאָך יונגער בונדישער און פּראַפּוטער מנחם ראָזענ-בוים, און ער האָט געפירט דעם פאַרזיך מיט דערפאַרונג, רוטיין און טאַקט. דער גורל פון דער רעדנער-רייע איז אויסגעפאלן: בונד דער ערשטער און דער לינקער

בלאק דער לעצטער. שלוימקע זוסמאן פון די „פאראייניקטע“ האָט זיינע 10 מינוט אוועקגעשענקט דעם בונד.

דער ערשטער רעדנער מצד בונד איז געווען ביניש מיכאלעוויטש. ער האָט קוים באַוויון אַנצוהייבן רעדן, און אַ צווישנרוף האָט אַ הילך געטאָן איבערן זאָל: „איר זענט פאַר אַדער קעגן דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד“! און ווי אויף אַ קאַמאַנדע האָט פון אַלע עקן פון זאָל אַ צאָל שטימען סעקאַנדירט די פראַגע אין פאַרשיידענע וואַריאַציעס: „קעגן אַדער פאַר“, „פאַר אַדער קעגן“, „ענטפערט קלאָר, אָן בונדישע דריידלעך: איר זענט פאַר דער סאַציאַלער רעוואָלוציע אין פוילן, צי קעגן, פאַר די באַלשעוויקעס אַדער מיט די קאַנטער־רעוואָלוציאַנערע מענשעוויקעס“? „פאַר אַדער קעגן“, „קעגן אַדער פאַר“. דערנאָך איז געקומען אַן אַנדער סעריע פון צווישנרופן: „קרופניק, בונדישער קרופניק, גערייטער קרופניק, קרופניק! קרופניק! די צווישנרופן האָבן זיך געטוישט, אָבער אַנגעהאַלטן אָן אויפהער. ביניש מיכאלעוויטש, אַ וועטעראַן אין קאַמף קעגן צאַרישן רעזשים און אַ גלענצנדיקער מאַסן־רעדנער, אָבער אַ מענשעוויק און אַ קעגנער פון דער אַק־טאַבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, האָט טראָץ זיין גרויסן רעדנער־טאַלאַנט, נישט געקענט זיך קיין עצה געבן מיט דער רעוואָלוציאַניזירטער און פראַ־באַלשעוויס־טישער שטימונג פונעם פאַרזאַמלטן עולם. מיט שוועריקייט האָט ער פאַרענדיקט זיינע 20 מינוט און אַ דערשלאָגענער און פאַרשעמטער פאַרלאָזט די רעדנער־טריבונע.

קאַראַלסקי האָט געהאַט אַ האַלבע שעה צייט צו רעדן און גענומען דעם עולם מיט שטורעם. דער אינהאַלט פון קאַראַלסקיס רעדע איז געווען אומגעפער פאַל־גענדיקער: „דער לינקער בלאַק איז פאַר דער סאַציאַלער וועלט־רעוואָלוציע. איך שווער אין נאָמען פון לינקן בלאַק, אַז מיר וועלן אַלץ טאָן דורכצופירן די פראַלע־טאַרישע רעוואָלוציע ביי אונדז אין לאַנד. מיר וועלן זיך נישט אָפּשטעלן פאַר קיין שוועריקייטן, נישט רוען ביז וואַנען די גאַנצע מאַכט וועט זיך געפינען אין די הענט פון די אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַטן. מיט דער הילף פון פראַלעטאַריאַט וועלן מיר אויפן וועג צו דער רעוואָלוציע און נאָך דער רעוואָלוציע צעשמעטערן יעדן שונא“.

אין זיין רעדע האָט קאַראַלסקי זיך אויך באַנוצט מיטן אַרגומענט „קרופניק“ ווי אַ באַווייז, אַז דער בונד איז נישט קיין רעוואָלוציאַנערע פאַרטיי.

די פאַרזאַמלטע האָבן שטיל, ווי פרומע יידן בעת אַ שטילער תפילה, און מיט אַן איינגעהאַלטענעם אָטעם, זיך צוגעהערט צו קאַראַלסקיס רעדע. ס'איז נישט געפאַלן קיין איין צווישנרוף, און ווען קאַראַלסקי האָט געענדיקט, האָט דער זאָל אַ ציטער געטאָן פון די אַפלאַדיסמענטן.

איך האָב זיך גוט צוגעהערט צו קאַראַלסקיס רעדע — אַגב, איינע פון די בעסטע קאַראַלסקי־רעדעס, וואָס כ'האַב ווען עס איז געהערט — זיך צוגעקוקט צו זיין אופן פון רעדן: צו זיינע באַוועגונגען, זשעסטיקולאַציעס, מאַדעלירונג פון דער שטימע,

אייגענזאפט אין זיך די שטימונג פון די פארזאמלטע, אבסערווירט דעם עולם און זייער רעאקציע אין פארשיידענע מאמענטן פון קאראלסקיס רעדן.

אויך אויף מיר האט קאראלסקיס רעדע געמאכט אן איינדרוק. מיין קריטיש אויג האט אבער קלאר געזען די שוואכע זייטן פון זיין רעדע. מיין מידה און מעטאד פון אנאליזירן געשעענישן האט נישט פארפעלט צו פאלמעסן קאראלסקיס ארויס-טריט — און ס'פעלט נישט אין זיין רעדע קיין דעמאגאגיע און און עס שמעקט פון איר אן אנארכיסטישער ריח. מיין אויספיר איז געווען: נישקשה, כ'זועל זיך מיט אים אן עצה געבן. ער וועט ביי מיר נישט נעמען דעם עולם אויפן זיכער מיט דער סאציאלער רעוואלוציע. מיט אומגעדולד און מיט נייגעריקייט האב איך געווארט אויף דער רעדע פון עמנואל נאָוואַגרוסקי, וועלכער — ווי יוזעף האט מיר דערציילט — איז דער איינציקער, וואס גיט זיך מיט קאראלסקין אן עצה.

עמנואל נאָוואַגרוסקי האט זיין קאנטער-אטאק געפירט פון צוויי פאזיציעס: איבערליציטירן זיך אין רעוואלוציאניזם, און יידישע נאציאנאלע אינטערעסן. זיין 20 מינוטיקע פאלעמישע רעדע האט געהאט א פעולה ביי דער אפשטימונג האט בונד געקריגן א מערהייט שטימען. פאר קיין מפלה פארן לינקן בלאק און פאר קאראלסקין האט מען אבער די אפשטימונג נישט געקענט פאררעכענען.

מיר איז עמנואל נאָוואַגרוסקי רעדע נישט געפעלן. איך האב עמנואל נאָוואַגרוסקין פאר קיין גוטן, א פשיטא פאר קיין גלענצנדיקן רעדנער נישט אנערקענט. ביז היינט פארשטיי איך נישט, פאר וואס מ'האט אים געקרוינט פאר א גרויסן רעדנער. א שרייער, א קוויטשער, א היסטעריקער, א יזלדער, א באנוצער פון דעמא-גאגיע פון ביליקסטן סארט — איז ער אין מיינע אויגן אויף דער רעדנער-טריבונע געווען א נאכאליג און נישט קיין גרויסער רעדנער. אבער זיינע אטאקיר-פאזיציעס קעגן לינקן בלאק אויף דער געגעבענער פארזאמלונג האב איך אנערקענט אין תוך פאר גוטע און צוגעאייגנט זיי ווי א באזע פאר מיינע קומענדיקע אַנטי-קאראלסקי ארויסטרעטונגען. און אן א שמץ פון גאווה האב איך זיך געזאגט, און כ'זועל די דאזיקע פאזיציעס אויסנוצן בעסער פון נאָוואַגרוסקין.

נישט געפעלן איז מיר אויך אין נאָוואַגרוסקיס רעדע זיין באציונג צום „בונדישן קרופניק“. זיין פארטיידיקן די בונדישע ווירטשאפט-אינסטיטוציעס האט געמאכט דעם איינדרוק, ווי אן אדוואקאט וואלט פארטיידיקט א קרימינאליק אין געריכט און געזאגט צום ריכטער: מיין קליענט איז טאקע אלץ וואס דער פראקוראָר האט געזאגט וועגן אים; אבער איך בעט אייך, מאכט נישט קיין גרויס וועזן פון זיין איצטיקן טאט, ס'לוינט פשוט נישט וועגן דעם צו רעדן. אין נאָוואַגרוסקיס רעדע האט עס געהייסן: רעוואלוציאנערן זאלן זיך פארנעמען אין דער איצטיקער צייט מיט אַזעלכע זאכן, ווי קאכן קרופניק, איז טאקע נישט פאסיק, אבער וואס זאלן מיר נעבעך טאן? נעמען די קיכן און פארמאכן? לאמיר עס לאזן גיין ווי ס'גייט. די רעוואלוציע וועט זיך שוין דערמיט פארנעמען.

אין מינע אויגן איז נאָואַגרוֹדסקיס פּאַזיציע געווען פּאַליטיש פּאַלש און פּאַרטייִש אומווערדיק. איך האָב אין „בונדישן קרופניק“ נישט געזען קיין שום ביין. אַדראַב. איך האָב די בונדישע קיכן, דעם „בונדישן קרופניק“, באַטראַכט פאַר אַ וויכטיקער פּאַליטישער אינסטיטוציע, וואָס איז מסוגל אַרגאַניזאַציאָנעל צו קאַנ־צענטרירן אַרום זיך גרויסע צאָלן אַרבעטער און צו שפּילן אויף איר אייגענעם און אייגנאַרטיקן אופן אַ ראַלע אין פּעריאָד פון צוגרייטונג צו דער רעוואָלוציע און אפילו בעת דער רעוואָלוציע גופא, אַפּגערעדט פון איר פּאַזיטיווער ראַלע אין די אַנקערטע נויטן פון גרויסע מאַסן הונגעריקע אַרבעטער. דעם געשריי „קרופ־ניק“ אין קאַמף קעגן בונד האָב איך באַטראַכט ווי אַ ביליק דעמאָגאָגיש קאַמפּמיטל, פאַר אַן אַנאַרכיסטישן איינפלוס אויפן ייִדישן סעקטאָר פון ס.ד.ק.פ.ל. און אויפן ייִדישן סעקטאָר פון לינקן בלאַק. איך האָב באַשלאָסן זיך צו באַנצן מיטן „בונדישן קרופניק“ ווי אַן אַנגרייף־וואַפּן.

אַנגעגורט און באַוואַפנט מיט די — לויט מיין מיינונג — געהעריקע פּלי־זין, בין איך גרייט געווען צו באַגעגענען קאַראַלסקין אויף די וואַל־פּאַרזאַמלונגען און אַוועק זיך זען מיט יוזעפּן צו קריגן אַנווייזונגען, אויף וועלכע פּאַרזאַמלונגען כ'דאַרף אַרויסטרעטן.

איך האָב יוזעפּן אַפּגעגעבן אַ גענויען באַריכט פון דער בייגעווינטער פּאַר־זאַמלונג אין נאַדל־פּאַראַיין. דערציילט אים וועגן מינע איינדרוקן, אַבסערוואַציעס, אַפּשאַצונגען, און די אויספירונגען, וואָס כ'האַב געמאַכט — אַז קאַראַלסקי איז לחלוטין צום באַזיגן, און ווי אזוי כ'האַב בדעה צו האַנדלען אין דעם ענין „קרופניק“. געזעגענענדיק זיך מיט יוזעפּן און קריגנדיק זיין ברכה, בין איך אַרויף אין דער פּאַר מיר גאַסטפּריינדלעכער וווינונג פונעם דרוקער־אַרבעטער לעוויט, האָב אַפּגערוט זיך אַ ביסל, גענאָסן פון אַ חברישן אַונטברויט און אַ האַפּערדיקער זיך געגרייט צו מיין דעכיוט אין דער וואַל־קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט.

ביי די ייִדישע מעטאַל־אַרבעטער

מיין ערשטער אַרויסטריט אין דער וואַל־קאַמפּאַניע צום אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט אין וואַרשע האָט געדאַרפט זיין אויף אַ פּאַרזאַמלונג פונעם ייִדישן מעטאַל־אַרבעטער־פּאַראַיין.

כ'בין אַרויף אין לאַקאַל פונעם פּאַראַיין אויף נאַלעווקעס 34. דער לאַקאַל איז פול געווען מיט אַרבעטער און ס'האַט דאָרט געזשומעט וווּ אין אַ בינשטאַק. כ'האַב זיך דורכגערעדט מיט חברים פונעם פּאַרטייִ און פּאַראַיין־אַקטיוו, און געכאַפט אַ שמועס מיט פּשוטע אַרבעטער, געהערט זייערע מיינונגען וועגן פּאַרשיידענע ענינים, געשטעלט פּראַגעס און געהערט זייערע ענטפּערס, און געענטפּערט אויף זייערע פּראַגעס, שאלות און קשיות. כ'בין געוואָר געוואָרן, אַז וואַלדימיר מעדעם איז

דער שפיצן-קאנדידאט אויף דער בונדישער ליסטע אין מעטאל-פאראיין און איך פיגוריר אויפן צווייטן ארט; אז די ערשטע צוויי פארוואמלונגען אין פאראיין האבן זיך פארן בונד פארענדיקט נישט איבעריק גינסטיק; אויף דער ערשטער פארוואמ-לונג האבן געקעמפט וולאדימיר מעדעם מיט קאראלסקין און אויף דער צווייטער — גרשון זיבערט מיט קאראלסקין; און אז די פארוואמלונג אויף וועלכער כ'דארף ארויסטרעטן, איז פון בלעכערפאך.

די פארוואמלונג פון די בלעכער-ארבעטער איז געווען א גוט באזוכטע, געקומען זענען ארום 350 אַנטיילנעמער. געפעלט האבן בלויז איינצלע פאכמענער. וולאדימיר מעדעם האט זיך געפונען אין זאל פון דער פארוואמלונג. ווי דער שפיצן-קאנדידאט, האט מעדעם געהאלטן פאר זיין חוב בייצוויין אויף יעדער פארוואמלונג פונעם יידישן מעטאל-פאראיין, אומאפהענגיק, צי ער האט אויף דער פארוואמלונג יא אדער נישט געדארפט ארויסטרעטן.

אויפן וועג צום גרויסן זאל, ווו די פארוואמלונג איז פארגעקומען, האב איך זיך באגעגנט מיט קאראלסקין און מיט הענריק (סטאך) זאטארסקי, וועלכער איז געווען דער שפיצן-קאנדידאט מצד דעם לינקן בלאק. סטאך, מיין לאנגיאריקער פארטייזשער קעגנער און הארציקער פערזענלעכער פריינד, האט נישט פארפעלט מיר אריין-צוואַנגן אין דער גאל אריין; כ'האב געהערט, אז מ'האט זיך אראפגעבראכט פון דער פראווינץ צו העלפן היילן די בונדישע ווונדן. ס'וועט זיך העלפן ווי א טויטן באַנקעס. מיר פליקן די בונדישע פעדערן ווי פון אן אַפגעפארעטער הויז. כ'האב דורכגעלאזט פארביי די אויערן זאטארסקיס שטעכווערטער און אריין אין פאר-זאמלונג-זאל.

דער פאראיין-סעקרעטאר האט געעפנט די פארוואמלונג. פיגורירט האבן צוויי קאנדידאטן פארן פארוואמלונג, יצחק צינא מצד דעם בונד און אן אנדערער בלעכער-ארבעטער מצד דעם לינקן בלאק (דעם נאמען — פארגעסן. א געוועזענער אַנאַרכיסט, אן אַנטיילנעמער אין דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. אין די צוואַנציקער יאָרן, איבערלאַזנדיק אַ פרוי מיט קינדער, אַוועק אין סאַוועטן-פאַרבאַנד. ביים אויס-בראך פון דער צווייטער וועלט-מלחמה זיך געפונען אין בירא-בידזשאן. זיין גורל איז מיר אומבאקאנט). צינא איז דערוויילט געווארן פאר פארוואמלונג. די רייע רעד-נערס איז לויטן גורל געווען פאר מיר נישט איבעריק גינסטיק; לעוו פון פועלי-ציון, פרישמאן פון די פאראייניקטע, קאראלסקי פון לינקן בלאק און איך פון בונד. לעוו און פרישמאן האבן אפגערעדט זייערע 20 מינוט און פארלאזט די פארוואמלונג. דאס שלאכטפעלד איז געבליבן אפן פאר קאראלסקין און מיר.

קאראלסקיס ארויסטריט איז געווען „פאך קאראלסקאמו“, מיט א סך רעווא-לוציאַנערן טעמפעראמענט און האט געמאכט א שטארקן רושם אויף די צוהערערס. געוויסט האב איך, אז לייכט וועט מיר נישט אַנקומען צו פאַרניכטן קאַראַלסקיס איינפלוס. צו מיין גליק איז קאראלסקי באַגאַנגען אַ פעלער פון דעם מין וואָס באלע-

באסטעס מאכן אז זיי ווילן זיך אויספיינען פאר א גאסט: זיי מאכן דעם כוכן אדער קוגל עקסטער גוט. און צו להכעיס קומט עס ארויס נישט ווי זיי וואלטן געוואלט. איך האב אויסגענוצט קאראלסקיס פעלער און מיט א טראסק אים אויסגעקנאקט. געשען איז אט וואס.

וויסנדיק אז אין די בונדישע קרייזן און אין דער יידישער ארבעטער־סביבה אין ווארשע גיי איך אן פאר איינעם. וואס גריבלט זיך אין סאציאליסטישער טעאריע. האט קאראלסקי ביי דער ערשטער באגעגעניש מיט מיר געוואלט מיר אויך שלאגן מיטן געווער פון טעאריע. ער האט אנטוויקלט א טעזע וועגן א מינערווערטיקער ראַלע פון יידן אין דער עקאנאמיע, און פארפלאַכטן אן ס.ד.ק.פ.ל.ישׂ-ס.ס.ישׂן קווי־לעטש פון דער מינערווערטיקייט פון יידן ווי פראַלעטאריער. מער האב איך נישט געדארפט.

צייט האב איך געהאט א האַלבע שעה צום רעדן, און שפעטער האט קאראלסקי געהאט 10 מינוט צייט פאר זיין צווייט ווארט. גערעדט האב איך אבער נישט מער ווי א 20 מינוט. עטלעכע מינוט „פאָרעוואַלוציאַנעמר“, נישט וועלנדיק לאָזן דעם איינדרוק. אז רעוואַלוציאַניזם איז דער מאַנאָפּאָל פון לינקן בלאַק און פון קאראַלסקין. און כ׳בין אַריבער אין אַן אַטאַקע. אין אַ קאַנדענסירטער פּאַרעם איז מיין קאַנטער־אַטאַק רעדע געווען אַזאַ:

— חברים בלעכער־ארבעטער. איך קען אייך שוין לאַנגע יאָרן, זינט אייער ערשטער פּאָך־פּאַרזאַמלונג, זומער 1915, ווען איר האַט באַשלאָסן אַנצושליסן אייער פּאָך אין מעטאַל־פּאַראַיין. די יידישע אַרגאַניזירטע אַרבעטער זענען געווען שטאַלץ מיט אייער באַשלוס. אין מעטאַל־פּאַראַיין זענט איר דאָס שיינדל: איין קלייניקייט, די בלעכער־ארבעטער מיט זייער טראַדיציע פון אַרגאַניזאַציע און רעוואַלוציאַנערע קאַמפּן. היינט, אויף דער פּאַרזאַמלונג, בין איך געזעסן און מיין פנים האַט געפּלאַמט פאַר בושה, כ׳האַב געשעמט זיך צוצוקוקן אייער חרפה, ווי איר זיצט און שווייגט ווען מ׳מאַכט פון אייך חוזק, און איר אַפּלאַדירט ווען אַ געמלעט אַנטיסעמיטל שפייט אייך אין פנים, אַז איר זענט נישט קיין עכטע פּראַלעטאָריער, אַז „אַנטעק פּאַדאַי וואַפּנאַ“ איז אַ פּשרער און אמתער פּראַלעטאָריער, און איר, בלעכער־ארבעטער וועט ערשט נאָך דער סאָציאַלער רעוואַלוציע זוכה זיין צו ווערן אמתע פּראַלע־טאָריער. וואָס וואַלט איר געזאַגט ווען אַן ערל וואַלט געקומען אויף דער היינטיקער פּאַרזאַמלונג און געזאַגט, אַז איר זענט נישט קיין עכטע פּראַלעטאָריער? איר וואַלט דאָך אים פּאַריאַגט וווּ דער פּעפּער וואַקסט! אַבער דעם רעדנער פּונעם יידישן סעקטאָר פון לינקן בלאַק האַט איר געדולדיק אויסגעהערט, און אפילו אַפּלאַדירט. חברים בלעכער־ארבעטער. מ׳דאַרף דאָך האַבן אַדער אַ קופּערנעם שטערן אַדער זיין אַ פּאַלנער אידיאַט צו קומען צו אייך און אייך זאָגן, אַז איר זענט נישט קיין עכטע פּראַלעטאָריער. אייך, בלעכער־ארבעטער, וואָס האַט הינטער זיך הונד־דערטער יאָרן פּאָך־געשיכטע, וועמענס לייבער זענען צעסמאַליעט פון היץ פון דער

אַרבעט זומער אויף די דעכער, וועמענס לונגען זענען צעברענט פון זאלצייער, וועמענס פנימער זענען צעשמיסן פון די ווינטן, רעגנס, האַגלס און שנייען; צו אייך, מיט אייער געשיכטע און טראַדיציע פון קאַמפן, וואָס עס האָבן געפירט אייערע זיידעס און טאַטעס קעגן די פּוילישע צעכן וואָס האָבן געוואַלט צורויבן פון די יידישע בלעכער-אַרבעטער דאָס רעכט פון אַרבעט, קאַמפן קעגן צאַרזום, און אייערע אַייגענע קאַמפן קעגן צאַרישן טעראָר, קעגן די קאַזאַקע נאַגייקעס און סאַלאַטסקע שפּיון און שווערדן ביים נישט לאָזן זיך אַראַפּטרייבן פון אייער היסטאָרישער בערוזע אויפן גושיבאַוו, אייערע קאַמפן קעגן די בלעכער-פאַבריקאַנטן און ווירטסלייט — צו אייך זאָל מען קומען און זאָגן, אַז איר זענט נישט קיין עכטע פּראַלעטאַריער? זאָגט דעם חבר קאַראַלסקי, ער זאָל אויפהערן קוואַטשען וועגן אייער מינער-ווערטיקייט, זאָל ער בעסער זען דאָס ווירקלעכע לעבן, זאָל דער חבר קאַראַלסקי מיט זיינע חברים אַנקוקן די מאַזאַליעדיקע 700 הענט פון די בלעכער-אַרבעטער, וועלכע געפינען זיך איצט אין זאָל, זאָל ער זען און קענען די ראַלע פון די יידישע אַרבעטער-מאַסן אין דער באַלשעוויסטישער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, די טויזנטער בונדיסטן, וועלכע האָבן זיך אין דער רעוואָלוציע באַטייליקט און שפּילן איצט אַ ראַלע אין סאָוועטן-לאַנד, און די פולע רעכט, סאַציאַלע און נאַציאָנאַלע, וואָס די יידישע פּאַלקסמאַסן האָבן אַ דאַנק דער רעוואָלוציע זיך אויסגעקעמפט, און אויפהערן רעדן וועגן דער מינערווערטיקייט פונעם יידישן אַרבעטער-קלאַס, קריגן דר-אַרץ סאַרן יידישן אַרבעטער און פאַרן יידישן האַרעפאַשניק.

איר קען דעם חבר קאַראַלסקי און איר צווייפּל נישט, אַז פּערזענלעך איז ער אַ רעוואָלוציאָנער, און קיין פּאַליטישער אידיאָט איז ער זיכער נישט. כאַטש מיר זענען פּאַליטישע קעגנערס, וועל איר אים עפנטלעך מאַכן דעם קאַמפּלימענט, אַז ער איז אַן אויסגעצייכנטער רעדנער, אַז פּערזענלעך מיינט ער די טובה פונעם אַרבעטער-קלאַס, די צרה און דאָס אומגליק איז, וואָס ער איז אויסגעוואַקסן אויפן שמיעטניק פון אַסימילאַציע, מיט פאַראַכטונג צו אַלעם דעם, וואָס האָט צו טאָן מיט יידישע ענינים — מיט דער יידישער שפּראַך, יידישער קולטור און יידישן שטיי-גער לעבן, און, צי ער וויל, צי ער וויל נישט, איז ער אַן אַגענט פון די פּריידיקערס פון אַסימילאַציע צווישן יידן; פון די נוסבוים, דיקשטיינס, נאַטאַנאַנס, וואַסער-צוגס און זייער גלייכן, און די פּאַרטיי, צו וועלכער ער געהערט, האָט אין יידישע ענינים אַ פּראַגראַם, וואָס איז ווי צוויי טראַפּנס וואַסער ענלעך צום אַסימילאַטאָרישן פּראַגראַם פון דער יידישער גרויסבורזשוואַזיע.

און דערציילט האָבן איר וועגן דער באַציונג פון ס.ד.ק.פ.ל. צום יידישן אַרבעטער-קלאַס, וועגן די געשלעגן אין 1913-1914 צווישן די יידישע אַרבעטער מיט די פּוילישע שוסטערס פאַר רעכט אויף אַרבעט אין די מעכאַנישע שיכפאַבריקן און אַז ס.ד.ק.פ.ל. איז שולדיק דערין, וואָס די פּוילישע און יידישע פּראַפעסיאָנעלע פאַראיינען זענען נאָך נישט קיין פאַראייניקטע, איר האָבן געוואַרפן אויפן חשבון

פון די פארטייען פון לינקן בלאק די באשולדיקונג, אז זיי זענען שלעכטע באלד
שעוויקעס, און מיט א געהעכערטער שטימע אויסגערופן: די יידישע ארבעטער,
וועלכע קעמפן פאר זייערע סאציאלע און נאציאנאלע רעכט, גייען אין די פוסטריט
פון די דורות העראישע בלעכער-ארבעטער. און זיי זענען די פארטייען פון לינקן בלאק
און כ'האב פארגעזעצט: און זיי זענען די פארטייען פון לינקן בלאק
— שטעלט אייך פאר, פאר, חברים בלעכער-ארבעטער, וואס קען, חלילה, געשען
ווען איר זאלט איבערגעבן אייער גורל אין די הענט פון די קאראלסקיס און פון זיין
פארטיי. זיי וועלן דאך אין ארבעטער-ראט אין אייער נאמען פריידיקן, אז יידישע
ארבעטער זענען מינערווערטיקע פראלעטאריע, און גיסן בוימל אויפן אנטסיסער
מיטישן פייער פון די ענפער-אוועקס, כאדעקעס און אנדערע אנטסיסעמיטישע מנהג
ווליס, און אפילו ביי די סאציאליסטיש-געשטימטע ארבעטער וועט זיך קענען שאפן
א שטימונג, אז יידישע ארבעטער זענען א שלעכטער עלעמענט דורכצופירן מיט
זיי די רעוואלוציע אין פוילן. און זיי זענען די פארטייען פון לינקן בלאק
און כ'האב פארענדיקט: און זיי זענען די פארטייען פון לינקן בלאק
— שיקט די פאלשע נביאים צו אלדע רוחות, צעפטרט נישט קיין איין שטימע
פאר דעם לינקן בלאק, אלע פאר איינעם און איינער פאר אלע, בלעכער-
ארבעטער שטימען פאר דער ליסטע פון בונד, צום קאמף צום זיג! איצט מיט
אייערע שטימען, און ווען ס'זעט גיטליק זיך און דער בונד וועט אייך רופן — אויף
די באריקאדן. און זיי זענען די פארטייען פון לינקן בלאק
חברים, בלעכער-ארבעטער אין פראנט פון מארשירנדיקן קעמפנדיקן יידישן
פראלעטאריאט, א זיג פון בונד אין אייער זיג, אייער זיג אין דער זיג פון בונד.
זאל לעבן די באלשעוויסטישע רעוואלוציע אין רוסלאנד! זאל לעבן די רעוואלוציע
אין דייטשלאנד! זאל לעבן די רעוואלוציע ביי אונדז אין לאנד! זאל לעבן די אלי
וועלטלעכע סאציאלע רעוואלוציע! און זיי זענען די פארטייען פון לינקן בלאק
וואס ס'האט זיך אפגעטאן אין זאל נאכן פארענדיקן מיין רעדע — איז מיר
שווער צו באשרייבן דער זאל איז צעלייגט געווארן פון אפלאדיסמענטן.
קאראלסקי האט גענומען זיין צווייט-ווארט פון 10 מינוט, די ארבעטער האבן
אים אבער מער נישט געוואלט הערן, אומאויפהערלעך באהאגלט מיט צווישנרופן,
טייל — נישט דרוקפעינקע, מען האט געקלאפט מיט די בענקלעך און געשריגן צום
פארזיצער, חבה, יצחק, אפשטימען, אפשטימען! די אפשטימונג איז געווען 3
(לייען און צייל דריי) שטימען פארן לינקן בלאק. און זיי זענען די פארטייען פון לינקן בלאק
די מפלה פון קאראלסקין איז געווען א טאטאלע טויזנט מאל גרעסער און
גורלדיקער, ווי די מפלה פון בייניש מיכאלעוויטשן אויף דער פארזאמלונג אין
נאדל-פאראיין, די בלעכער-פארזאמלונג אין פארן לינקן בלאק געווען ממש א
קאטאסטראפע, א דאמבע, וואס האט פארהאלטן די נצחון-כוואלע פון לינקן בלאק
אויף דער יידישער ארבעטער-גאס אין ווארשע, און אפגעשטעלט קאראלסקיס

טרומפמארש אין דער ווארשעווער יידישער ארבעטער-סביבה. אויף די ווייטער-דיקע וואל-פארזאמלונגען אין ווארשע האט דער בונד אנגעהויבן גיין פון איין נצחון צום צווייטן.

דער אויסגאנג פון די וואלן ביים בלעכערפאך האט ווי א בליץ זיך פארשפרייט איבערן לאקאל פונעם מעטאל-פאראיין. ווען כ'בין ארויס פון פארזאמלונג-זאל און זיך געלאזט צו דער פאראיין-קאנצעלאריע, האבן צענדלינגער הענט מיך בא-גריסט מיטן זיג. די אנוועזנדיקע ארבעטער האבן געמאכט א שפאלער פון ביידע זייטן וועג און איך בין — צום ערשטן און איינציקן מאל אין מיין געזעלשאפטלעכן לעבן — דורכגעגאנגען א טרומפועג פון א זיגער, וועלכער קערט זיך אום פון א זיגרייכער מלחמה.

אין דער פאראיין-קאנצעלאריע, אן אנגעפראפטע מיט פארטיי-און פאראיין-אקטיוויסטן, בין איך אויפגענומען געווארן מיט א רוישיקער אוואַציע. וולאדימיר מעדעם האט לייטזעליק געשמייכלט מיטן ליבסטן פון זיינע שמייכלען און צו מיר א זאג געטאן: „חבר הערשל מעטאלאוייעץ, איר האט זיך פון געספראוועט מיטן חברהמאן“ — און נאך א קורצער פויזע צוגעגעבן — „דאס איז געווען די בעסטע און ראפנירטסטע דעמאגאגישע רעדע, וואס כ'האב ווען עס איז געהערט“.

א וויילע שפעטער, נאך דעם דאזיקן זאג, איז וולאדימיר מעדעמס פנים פאר-כמורעט געווארן. זיינע קינבאקן האבן לייכט אונטערגעציטערט — אן אויסערלעכער סימן פון אן אינערלעכער אומצופרידנקייט. ער האט מיך אנגעקוקט שארף און דורכדרינגלעך, און זיין פנים האט אויף שטום-לשון צו מיר גערעדט: „חבר הערשל מעטאלאוייעץ, א דאנק אייך פארן זיג וואס דער בונד האט אפגעהאלטן, אבער קיין קניפ אין בעקל קומט אייך נישט. קיין בונדיסט, אפילו א באלשעוויזרטער בונדיסט, דארף זיך נישט באנוצן מיט נישט פאסיקע מיטלען. דעמאגאגיע בלייבט דעמאגאגיע, אפילו ווען זי ווערט באנוצט מיט די בעסטע און ערלעכסטע כוונות“.

פונעם לאקאל פון מעטאל-פאראיין בין איך אוועק אין דער קאוויארנע פון פאן וו. אויף קארמעליצקע 15. די קאוויארניע איז באשטאנען פון א שמאל לענגלעך געוועלבל און א גרויס הינטערצימער מיט די פענצטער צום הויף, און מיט א סעפעראטן אריינגאנג דורכן טויער. דעם אייגנטימער האט מען גערופן פאן וו. — א זייער אינטעליגענטער און אידעלער יונגער-מאן. די קאוויארניע איז געווען א מין קלוב פאר די טוערס פונעם העכערן עשעלאן פון די סאציאליסטישע גרו-פירונגען אין ווארשע. שפעט אין אוונט, מערסטנס נאך 11 א זיגער, פלעגן אין דער קאוויארניע פון פאן וו. צונויפקומען זיך די פארטיי-און פאראיין-טוערס כאפן א בייס, א טרונק און א שמועס. יעדע גרופע האט געהאט אירע רעזערווירטע טיש-לעד, אבער נישט איין מאל האט געטראפן, אז „בלוטיקע שונאים“ זאלן זיצן צוזאמען און געמיטלעך שמועסן אדער גאר מאכן צווישן זיך א שטילן נישט געשריבענעם אפמאך, נישט איין מאל — אפילו אן דעם וויסן פון די העכסטע פארטיי-שפיצן.

באזונדערס לעבעדיק זענען די נאכט־שעהען אין דער קאוויארניע פון פאן וו. געווען בעת וואל־קאמפאניעס און פאליטישע און פאראיין־אקציעס. ווען כ'בין אָנגעקומען אין דער קאוויארניע פון פאן וו., זענען די „שטאָבן“ שוין געווען אין זייער פולן באַשטאַנד. מיין זיג איבער קאַראַלסקין איז געווען די טעמע פון די געשפרעכן.

ביים בונדישן טישל האָבן זיך געפונען נאַענטע חברים, וועלכע האָבן מיך אויפגענומען מיט האַרציקער פרייד. אויפן וועג צו מיינע חברימס טישל איז מיר אַנטקעגנגעקומען הענריק סטאַד־זאַטאַרסקי מיט געביילטע פויסטן. כ'בין געווען זיכער, אַז זאַטאַרסקי קלייבט זיך מיר צו דערלאַנגען מיט די פויסטן, אָבער אַנשטאַט קלעפּ, האָט ער אין מיר געוואָרפן ווערטער־פּיילן: „מיין נישט, אַז ס'איז דיר דער בערלינער פּרין־פּאַראַיין, וווּ דו האָסט געהאַט צו טאָן מיט זיידענע יונגע־לייט. דאָ וועלן דיר דינע ממזרישע שטיק ווייניק העלפן. דיין היינטיקע דעמאָגאָגישע רעדע וועט דיר נישט אָפּגיין גלאַטיק. מיר וועלן דיך נישט שוינען. פאַסן וועלן מיר פון דיר רייסן. וואַרט, וואַרט, גרויסער צעלייגער.“

כ'האָב אַרויפגעלייגט מיינע הענט אויף סטאַכס אַקסלען און אים אַ קיבעץ געטאָן: „יופיטער, ביסט בייז — אַ סימן אַז דו ביסט אומגערעכט. וואָס האָסטו געמיינט, אַז די וואַל־קאמפאניע וועט אייך גרינג אַנקומען, אַז איר וועט פליקן די בונדישע פעדערן ווי פון אַן אָפּגעפאַרעטער הון?! דער היינטיקער טאַג איז ערשט אַן אָנהויב פון אייער מפלה. די לינקע בונדיסטן קלייבן זיך אַ נעם טאָן צו אייך, אויף די פאַרזאַמלונגען וועט מען מיט אייך לערנען בלק, אַז איר וועט די אויגן אייערע נישט קענען אויפהייבן. אייער קאַראַלסקעלע וועט מער נישט אַרויפשפּרינגען טאַנצנדיק אויף דער רעדנער־טריבונע פון די יידישע אַרבעטער־פאַרזאַמלונגען, אַ וואַרף טאָן אין עולם זיין בינטל פּראָזן און אַוועקשטעלן זיך אין אַ פּאַזע פון אַ העלד, וועלכער האָט געמאַכט די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד און געקומען קיין וואַרשע לערנען די יידישע אַרבעטער, ווי אַזוי צו מאַכן רעוואָלוציעס. מיט אים ווי דער פירער. דו ביסט אַ ביסל קליגער פון קאַראַלסקין, און ווי מיינעם אַן אַלטער גוטן פריינד ראָט איך דיך, דו זאָלסט זאָגן דיין קאַראַלסקין ער זאָל אויף די ווייטערדיקע פאַרזאַמלונגען זיין אַ ביסל קליגער ווי פּרימער“ — און כ'בין אַוועק צום טישל פון מיינע חברים.

דער דערפאָלגרייכער דעביוט האָט מיר דעם קאַפּ נישט פאַרדרייט. כ'האָב געוויסט, אַז ס'דערוואַרט מיך אַ לאַנגער און אַ שווערער וועג צו דערפילן די אויפ־גאַבע, וואָס יוזעף האָט אין נאָמען פון צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אויף מיר אַרויפגעלייגט, און אַז דער סטראַשוועק פון זאַטאַרסקין צו רייסן פון מיר פאַסן זענען נישט קיין פּוסטע רייד.

באזונדערס באַמרויקט האָט מיך אַ געפיל, אַז עפעס איז מיט מיין דעביוט נישט אין אַרדענונג. דער עפיטעט „דעמאָגאָגיע“ אין באַצוג צו מיין ערשטן אַרויס־

טריט, באצייכנט פון צוויי פון מיר רעספעקטירטע מענטשן, פון וואלדמיר מעדעם און פון סטאך-זאטארסקי, הגם ביידע האבן זיך געפונען אויף דער ליסטע פון מיינע קעגנערס — מעדעם אינעם בונד און זאטארסקי ווי א פארטייקעגנער — האט ווי א טיטוס-ווערעמל געעגבערט מיין מוח.

נאך האלבער נאכט, אויפן וועג פון דער קאוויארניע פון פאן וו. צו מיינע עלטערנס וווינונג, איז דער עפיטעט „דעמאגאגיע“ ווי א שדל געלאפן פארויס. ער האט געלאכט מיר אין פנים אריין און מיט פאייאזישע גרימאסן, מיט א יעכידנע חוק-געלעכטערל, סקאנדירט: דעמאגאגיע.

אויפן אויפלייגעטל אין צימער, וואס האט געדינט ווי א שלאפצימער, אין וועלכן ס'זענען געשלאפן „דריי מיטן טאטן, דריי מיט דער מאמען“, פאר אן עס-צימער און פאר א סאלאן, בין איך שעהען-לאנג געלעגן א וואכער און געטראכט וועגן די פארגעקומענע צוויי פארזאמלונגען, אין נאדל און אין מעטאל-פאראיין, די מעלות און חסרונות פון די רעדנערס, פון די בוגדישע און פון קאראלסקין, ווידער און אבער האב איך זיך געפרעגט: פאר וואס האבן מעדעם און זאטארסקי באצייכנט מיין ארויסטריט ווי דעמאגאגיע? כ'האב אנאליזירט די רעדע, דורכגעפירט א גרינטלעכע וויזיוסקעציע איבערן אינהאלט און איבערן אופן פון מיין רעדן און גישט געפונען קיין סיבה פאר וואס מ'זאל די רעדע באצייכענען פאר דעמאגאגיע.

דער אויספיר מיינער איז געווען: מעגלעך, אז כ'האב נישט געדארפט באנוצן דעם אויסדרוק „געמלעט אנטיסעמיטל“, אז טייל שטעלן זענען אפשר געווען צו שארף אין אויסדרוק, אבער קיין דעמאגאגיע איז אין דער רעדע נישט פאראן. און אויב דו, הערשל מעטאלאגיע, ווילסט דערפילן די אויפגאבע צו העלפן דעם בונד ארויסקריכן פון דער סיטואציע, אין וועלכער קאראלסקי האט, מיט דער הילף פון דער אקטאבער-רעוואלוציע אין רוסלאנד, פארפאקט דעם בונד, מוזסטו אויפ'הערן זיך צו גריבלען און צו פיניקן, אויפהערן צו רעכענען זיך מיט דעם, וואס דער אדער יענער זאגט וועגן דיינס אן ארויסטריט — און שלאגן דעם יידישן סעקטאר פון לינקן בלאק, שלאגן קאראלסקין מיט אלע דיינע פוחות, אז קיין גאנצער אבר זאל ביי אים נישט בלייבן.

אויף צו מארגנס נאך מיין ערשטן ארויסטריט, בין איך ארויף אין דער רע-דאקציע פון „לעבענס-פראגען“ זען יוועפן און קריגן אינסטרקציעס, יוועף האט מיך אויפגענומען א צעשטראלטער: „כ'האב געוויסט, אז איר וועט זיך מיטן פלאקט-שיסער אן עצה געבן“. צום ערשטן מאל האב איך געזען דעם „אלטן“ אין אן עמאציאנעל-צעכראסטעטן צושטאנד, יעדער מוסקול פון זיין פנים האט געשטראלט פאר פרייד, זיינע שליאכעצקע וואנסעס האבן געציטערט פון שימחה.

יוועף האט מיך געבעטן צו דערציילן וועגן פארלוין פון דער פארזאמלונג און דעם אינהאלט פון מיין רעדע: „דערציילט, דערציילט וואס ס'איז פארגעקומען“.

אין א קאנדענסירטער פארעם האב איך יוזען איבערגעגעבן דעם אינהאלט פון מיין רעדע. נישט פארפעלט צו דערציילן וועגן מיינע גריזשענישן איבערן עפיק טעט „דעמאגאגיע“ וואס מעדעם און זאטארסקי האבן געברענגט צום אויסדרוק, און די אויספירונגען וואס כ'האב פאר זיך געמאכט.

און ווידער האב איך פאר זיך געהאט דעם מיר גוט באקאנטן יוזעף: אן ערנסטן, דאס פנים לייכט פארשמורעט, דעם שטערן געקנייטשט פון טראכטן און זארגן. די אויגן עטוואס פארזשמורעט, די שטימע א געלאסענע און דער טאן פון רעדן ווי פון א לערער: „חבר הערשל, נעמט אייך נאך נישט צו שטארק איבער מיט אייער נעכטיקן דערפאלג. ס'איז געווען בלויז א שלאכט. די מלחמה איז נאך ווייט נישט פארענדיקט. דער קעגנער איז א כיטרער און איז נאך אפילו נישט ווי געהעריק אפגעשוואכט. אייערע אויספירן זענען ריכטיקע און גייט ווייטער אן מיט דער ארבעט. אויב איר וועט האבן הארצווייטיק, ספקות, אדער סקרופולן — קומט ארויף און מיר וועלן זיך אויף אונדזער היימישן שטייגער דורכשמועסן.“ און יוזעף האט מיך איינגעלאדן מיטצוגיין אויף א זיצונג פון דער בונדישער וואלקאמיסיע.

די בונדישע וואלקאמיסיע איז באשטאנען פון: יוזעף, דוד מיער, יאנעק יאנקעלעוויטש, עמנואל נאוואגרודסקי, מאיר וואסער, יוסף באסאק, הערשל הימעל פארב און גרשון זיבערט. א פארשלאג מיך צוצוקאפטירן צו דער קאמיסיע איז אן דיסקוסיע איינשטימיק אנגענומען געווארן. מיינס א פארשלאג, אז די קאמיסיע באשליסט, אז די וואלקאמפאניע ווערט איבערגעגעבן דורכצופירן אויסשליסלעך די לינקע פארטיי-חברים און קיינער פון די רעכטע פירערס און טוערס ווערט נישט באשטימט פאר קיין רעדנערס אויף די וואלקאמפארמלונגען — איז אפגעווארפן געווארן. מאכנדיק דעם פארשלאג, האב איך געוואוסט, אז ער וועט נישט אנגענומען ווערן, אז דער פארזיצער, יוזעף, האט פראצעדורעל דאס רעכט דעם פארשלאג נישט צו שטעלן צו דער אפשטימונג. געטאן האב איך עס צוליב דעמאנסטראטיווע טעמים, צו מאניפעסטירן, אז די רעכטע זענען אין די געגעבענע רעוואלוציאנערע באדינגונגען נישט מער קיין וויכטיקער פאקטאר אינעם בונדישן פארטיי-לעבן.

אין דער פראקטיק האט יוזעף מיין פארשלאג קאנסעקווענט דורכגעפירט. אין פארלויף פון דער וואלקאמפאניע זענען געווען זעלטענע פאלן ווען ער האט געשיקט וועמען פון די רעכטע פאר רעדנערס, און קיין מאל נישט אליין ארויסגעטראטן, ווען ער האט געוואוסט, אז דער אפאנענט וועט זיין קאראלסקי.

מיין צווייטער ארויסטריט האט ווידער געדארפט זיין אין מעטאל-פאראיין — אויף א פארזאמלונג פון די מעטאל-טאקערס און גיסערס פון מעש און בראנדז פון מיין אייגענעם פאך; פון א פאך, וואס איז געווען דער רוקנביין פונעם יידישן מעטאל-פאראיין. אביעקטיוו האט דער לינקער בלאק אויף דער פארזאמלונג נישט געהאט קיין גרויסע שאנסן; דאס פאך איז געווען א בונדישע פעסטונג. כ'האב אבער

דעם קעגנער נישט גרינגעשאַצט, פאַרשטאַנען, און נאָך דער געליטענער מפלה וועט דער קעגנערנישער צד זיין ווי געהעריק צוגעגרייט. און כּך־הוה. קאַראַלסקי איז צו דער דאָזיקער פאַרזאַמלונג געקומען צוגעגרייט מיר צו דערלאַנגען מיט אַ דובינע.

די רייע פון די רעדנערס איז צום גליק אויסגעפאלן גינסטיק פאַר מיר. איך האָב געדאַרפט רעדן פאַר און נאָך קאַראַלסקין. מיין רעדע איז באַשטאַנען פון אַלע שיינע און גוטע זאַכן אין דער וועלט. מיט קיין איין וואָרט האָב איך נישט דערמאָנט די געשעענישן אויף דער בלעכער־פאַרזאַמלונג. כּדי נישט צו געבן קאַראַלסקין קיין אַטוט קעגן מיר. די פּאַלעמיק האָב איך רעזערווירט פאַר מיין שלוסוואָרט. קאַראַלסקי האָט קעגן מיר אָנגעווענדט די זעלבע טאַקטיק, וואָס כּ׳האָב אָנגע־ווענדט קעגן אים בשעת מיין ערשטן אַרויסטריט. ער האָט גערעדט אַ ביסל וועגן דער אינטערנאַציאָנאַלער לאַגע, וועגן דער רוסישער רעוואַלוציע און וועגן דער קומענדיקער רעוואַלוציע אין פּוילן. דער טייל פון זיין רעדע איז פאַקטיש געווען אַ דובלירונג פון מיין רעדע. מיט וואַרעמקייט און אין אַן אַפּאַלאַגעטישן טאָן האָט קאַראַלסקי גערעדט וועגן דעם פּראַלעטאַרישן און רעוואַלוציאָנערן סטאַזש פּונעם פּאַך מאַשאַנזשינקעס, פון די אָנוועזענדיקע אַרבעטער און פּונעם מעטאַל־פאַראַיין. דאָס איז געווען אַן אַבסאָלוטער היפּוך צו זיין טעאָריע וועגן דער מינערווערטיקייט פּונעם ייִדישן אַרבעטער־קלאַס.

קאַראַלסקיס דובינע איז געווען: דער שונא אין די אייגענע רייען. טייטלענדיק מיט אַ פינגער אויף וולאַדימיר מעדעם, וועלכער איז אָנוועזנדיק געווען אויף דער פאַרזאַמלונג, האָט קאַראַלסקי געדונערט: „ווייסט איר וואָס פאַר אַ ראַלע די מענ־שעוויקעס, די צערעטעליס, דאַנס, ליבערס האָבן געשפּילט פאַר און נאָך דער אַקטאַבער־רעוואַלוציע“? — און ער האָט דערציילט וועגן זייער ראַלע — „און אַט איז איינער פון דער חברה, מעדעם, וועלכער טוט די אַרבעט פון דער מענשעוויס־טישער כּנפויה ביי אונדז אין לאַנד און איז דער שפיצן־קאַנדידאַט פון דער בונד־דישער ליסטע פון מעטאַל־פאַראַיין. מעדעם איז נישט בלויז דער ערשטער אויף דער ליסטע פון די בונדישע קאַנדידאַטן אינעם מעטאַל־פאַראַיין, נאָר אויך דער הויפטפירער פּונעם בונד פון פּוילן. ווי זשע קענט איר, טאַקערס און גיסערס. דער־לאַזן, אַז די מעדעמס און זייער בונד זאָלן זיין אייערע פאַרשטייערס אין אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט. וועלכער דאַרף זיין דער אַרגאַן דורכצופירן די רעוואַלוציע אין פּוילן“?

און קאַראַלסקי האָט זיך מיט דער דובינע פאַרמאַסטן אויף מיר: „דער חבר הערשל מעטאַלאָוויץ רעדט שיינע רעוואַלוציאָנערע רייד, אָבער זיינע מעשים זענען פונקט דאָס פאַרקערטע. מיט זיין פאַרטיידיקן דעם בונד, מיט זיין שטיצן די בונדישע וואַלליסטעס, מיט זיין הייסן אייך שטימען פאַר מעדעמען ווי דעם שפיצן־קאַנדידאַט פּונעם מעטאַל־פאַראַיין, טוט ער דאָס פאַרקערטע, וואָס ער

פריידיקט. ווער עס שטיצט אָדער דעקט די אינערלעכע שונאים פון דער סאָציאלער רעוואָלוציע ביי אונדז אין לאַנד און אין גאָר דער וועלט, איז זייערס אַ מיטשותף און דאָרף צוגעצויגן ווערן צו רעוואָלוציאַנערער פאַראַנטוואָרטלעכקייט.

גערעדט האָט קאַראַלסקי דאָס מאָל לאַגיש, קלוג, דירעקט און מיט אַן אויסער־געוויינטלעכן פאַטאָס, אַזוי אין זיין ערשט וואָרט, און נאָך מער אין זיין צווייט וואָרט, און די צוויי רעדעס האָבן נישט פאַרפעלט צו האָבן אַן איינפלוס אויף די פאַרזאַמלטע. די שטימונג אויף דער פאַרזאַמלונג האָט זיך אַ וויג געטאַן לטובת אים. בשעת זיין רעדן איז ער אָפט מאָל איבערגעריסן געוואָרן מיט אַפלאַדיסמענטן און מיט גינציקע צווישנרופן. ס'איז געווען אַן ערנסטע געפאַר, אַז דער בונד זאָל אויף דער פאַרזאַמלונג פונעם פּאַך, וואָס איז דער יסוד פון בונדס השפעה צווישן די יידישע מעטאַל־אַרבעטער, פאַרלירן אַ באַדייטנדיקע צאָל שטימען.

כ'האָב זיך געפונען אין אַ קלעם, אין תוך גענומען האָט דאָך קאַראַלסקי געזאָגט אויף דער פאַרזאַמלונג דאָס זעלבע, וואָס איך פלעג זאָגן אין בונד. אמת, דעמאָלט נאָך נישט אַזוי שאַרף און צוגעשפיצט, דאָס איז געקומען אַ ביסל שפעטער. פון דער אַנדערער זייט בין איך געשטאַנען פאַר דער דילעמע: ווי קען איך דערלאָזן אַפילו צו אַ טיילווייזן דורכפאַל פון בונד אין מיין פּאַך? און ס'האָט זיך פאַר מיר געשטעלט דאָס פּראַבלעם: מיט וואָס און ווי אַזוי שלאָגט מען צוריק? כ'האָב באַשלאָסן צו שפילן וואַ-באַנק, צוריקצושלאָגן מיטן זעלבן געווער, מיט וועלכן קאַראַלסקי האָט געשלאָגן — מיט דער פּערוואַן פון וולאַדימיר מעדעם.

קודם־בֿל איז מיר געגאַנגען אין געווינען מער צייט. נאָך קאַראַלסקין האָט יצחק לעוו פון פּועלי־ציון געדאַרפט רעדן זיינע 10 מינוט. דורך אַ פאַרמיטלער האָב איך לעוו געבעטן מיר אָפּצוגעבן זיינע 10 מינוט און צוגעזאָגט צו קאַמפּענסירן אים ביי אַ געלעגנהייט. יצחק לעוו איז געווען אַ געריבענער פּאָליטיקער און איינ־געגאַנגען אויפן מיסחר. צו מיין דיספּאָזיציע האָב איך געהאַט 20 מינוט צייט פאַר אַ פּאַלעמישן קאַנטער־אַטאַק.

דער אינהאַלט פון מיין קאַנטער־אַטאַק־רעדע איז געווען אומגעפער אַזאָ: חברים, וואָס פאַר אַ ראַלע לייבעלע (טראַצקי) האָט געשפילט אין דער אַק־טאַבער־דעוואָלוציע און וואָס פאַר אַ ראַלע ער שפילט היינט ביים פאַרפעסטיקן די רעוואָלוציע — ווייסט איר פונקט אַזוי גוט ווי איך. צי ווייסט דאָס דער חבר קאַראַלסקי, איז ביי מיר אַ גרויסע פּראַגע. דעריבער וויל איך אים אין אייער אַנווענדיקייט פּרעגן: „חבר קאַראַלסקי, איז לעוו טראַצקי געווען און איז געבליבן איינער פון די צוויי הויפטפירערס פון דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע, און אַז מען רעדט וועגן די הויפטפירערס פון דער באַלשעוויסטישער רעוואָלוציע, זאָגט מען אין איין אַטעם לענין־טראַצקי? ענטפערט דירעקט: יאָ אָדער ניין. גיין אָדער יאָ. ענטפערט!“ — האָב איך צו קאַראַלסקין אַ געשריי געטאַן. קאַראַלסקי איז געפלעפט געווען פון אַזאָ סאָרט פּראַגע און נישט פאַרשטאַנען צו וואָס איך ציל. ער האָט

געענטפערט: „פאר וואס פרעגט איר מיך אזעלכע נארישע פראגעס? מיין רעפליק איז געווען א שארפע: „ענטפערט נישט, ווי אן אדוואקאט, וואס האט א שלעכטע ספראווע, ענטפערט: יא אדער ניין.“

קאראלסקין האב איך קיין מאל נישט באטראכט פאר קיין גרויסן פאליטיקער, נישט ווען מיר זענען געווען פארטייקעגנערס און נישט ווען מיר זענען געווען פארטייחברים אין דער קאמוניסטישער באוועגונג. אבער קיין קרעטין איז קאראלסקי נישט געווען מיט זיינע קוואליפיקאציעס פון א פאליטיקער האט ער לייכט געקענט קאנקורירן מיט די רענאמירטע בונדישע פארטייפירערס: דאס, אגב, האב איך דערפארן ערשט שפעטער, נאכן פארלאזן דעם בונד. קאראלסקי האט אנגעהויבן פארשטיין, אז מיט מיינע פראגעס ציל איך אריינצופירן אים אין א פאסטקע אבער אין וואס די פאסטקע באשטייט — האט ער נישט באגריפן, און ער האט אויף מיין איבערגעהורטער פראגע נישט געענטפערט.

כהאב אים אבער נישט אפגעלאזט: „איך פרעג איך צום לעצטן מאל, ענטפערט: יא אדער ניין, אויב איר וועט נישט ענטפערן, אדער ווידער געבן אן אויסמינדיקן ענטפער, וועל איך אנעמען, אז איר האלט אן מ'דארף טראצקין נישט באטראכטן ווי איינעם פון די צוויי הויפטפירערס. פארשטאנען?!“

קאראלסקי איז געווארן ביזן און היסטעריש געשריגן: „יא, יא, יא!“

גענוג — האב איך א זאג געטאן — איין מאל יא איז גענוג, און מיט דעם דאווקן יא' האט איר, חבר קאראלסקי, זיך אליין פארמישט און ארויסגעטראגן אייער אורטייל.

טראצקי איז אלע מאל געווען לענינס אן אנטאגאניסט און געקעמפט קעגן לענינען, געווען א גאנצער צי א האלבער מענשעוויק — כהאב דערציילט וועגן די מיינונג-פארשידנקייטן צווישן לענין און טראצקי זינט 1903 ביזן אויסבראך פון דער מארץ-רעוואלוציע אין רוסלאנד — ערשט נאך דער מארץ-רעוואלוציע האט טראצקי זיך באגעגנט מיט לענינען אויף איינער אין דער זעלבער פאזיציע, און לענין און טראצקי זענען געווארן א זיווג און דורכגעפירט די ערשטע סאציאלע רעוואלוציע. אין דער זעלבער צייט זענען א רייע באלשעוויקעס, וועלכע זענען אלע מאל געאנגען מיט לענינען, געווען קעגן דער לענין-פאליטיק פון תיבה דורכפירן די סאציאלע רעוואלוציע אין רוסלאנד.

רעוואלוציע האט זיך איר לאגיק און קיינער וועט נישט שווערן צי דער גאנג פון דער רעוואלוציע אין פוילן וועט נישט אפזענקען די רעוואלוציאנערע פליגל פון א קאראלסקין, פון מיר, אדער פון וועמען פון איך, פארזאמלטע, און צי חבה מעדעם, דער איצטיקער מענשעוויק וועט אין פייער פון דער רעוואלוציע נישט איבערגעשמאלצן ווערן אין א צווייטן טראצקי, ערשט אין גאנג פון דער רעוואלוציע, אדער נאך דעם ווי די רעוואלוציע וועט זיך א פאקט, וועט מען קענען וויסן ווער ס'איז געווען און ווער ס'איז דער איבערלעכער שונא, און האנדלען מיט אים לויטן

שטרענגן דין פון דער פראלעטארישער רעוואלוציע. אויב חבר מעדעם וועט זיך געפינען אויף דער אנדערער זייט פון דער באריקאדע, וועט איר, דער יידישער פראלעטאריאט, דער בונד פון פוילן, וועלכער האט אייך געפירט אין קאמף קעגן צאריזם, קעגן דער דייטשישער אקופאציע-מאכט, אויפגעבויט פאר אייך, דורך אייך און מיט אייך, די פאליטישע, פראפעסיאנעלע און ווירטשאפט-ארגאניזאציעס, און גרייט אייך איצט צו צו דער קומענדיקער רעוואלוציע ביי אונדז אין לאנד — זיין דער יעניקער, וועלכער וועט מאכן דעם חשובן מיטן חבר מעדעם. אבער אייך און איר, דער יידישער ארבעטער-קלאס ווי אועלכער, גלייבט און האפט, אז דער היסטארישער אימפעראטיוו פון דער רעוואלוציע וועט דעם חבר מעדעם אוועק-שטעלן אין די פאדערשטע קאמפרייען און ער וועט ווערן דער פירער פונעם קעמ-פענדיקן יידישן ארבעטער-קלאס אין דער קומענדיקער רעוואלוציע אין פוילן. איך ווייס נישט, חבר קאראלסקי, ווער פון אייערע פוילישע פירערס וועט דורך דער געשיכטע אוועקגעשטעלט ווערן אויף דער פאזיציע צו זיין לענין פון דער רעוואלוציע אין פוילן. מיר, יידישע ארבעטער, מיר, בונדיסטן, האפן און גלייבן, אז דער חבר מעדעם וועט אין גאנג פון דער רעוואלוציע שטעלן זיינע גאטגעבענטש-טע טאלאנטן — זיין ווונדערלעכע רעדנערקראפט, זיין זעלטענע פעדער און זיינע פילפאכיקע פעיקייטן פון א פאליטיקער און פון א שטאטסמאן — צו דער דיספאזיציע פון דער רעוואלוציע.

נישט פארפעלט האב איך אויך אויסצונוצן קאראלסקיס אפאלאגעטיק פאר מין פאך, פאר די אנוועזנדיקע ארבעטער און פארן מעטאל-פאראיין. מיט א בייסיקן סארקאזום האב איך דערציילט וועגן דער פארזאמלונג פון די בלעכער-ארבעטער מיט א טאג פריער, אויף וועלכער קאראלסקי האט געפריידיקט א טעאריע וועגן מינערווערטיקייט פונעם יידישן ארבעטער-קלאס, און פארענדיקט:

„חברים, שלידערט צוריק די באשולדיקונג, אז דער חבר מעדעם איז דער אינערלעכער שונא. זאגט א רעוואלוציאנערן, א פראלעטארישן, און א יידיש-רעוואלוציאנער-פראלעטארישן פאשאל-וואן די אומגעבעטענע אפטרופסים. קיין איין שטימע פארן לינקן בלאק, אלע שטימען פאר דער בונדישער ליסטע! אונטער דער פאן פון בונד — צום קאמף, צום זיג!“

מין צווייטע רעדע, געהאלטן מיט א סך טעמפעראמענט, א סך קאלירפולער ווי די בלאסע ווערטער, פארפיקסירטע איצט אויף פאפיר, האבן צעטריילט דעם מיראזש פון די קאראלסקי-רעדעס, די באאיינפלוסטע און די וואקלדיקע — צוריק א ניג געטאן צום בונדישן צד. דער רעזולטאט פון דער אפשטימונג איז ווידער געווען קאטאסטראפאל פאר קאראלסקין. קיין איין איינציקע שטימע, בוכשטעבלעך: קיין איין איינציקע שטימע, איז נישט אפגעגעבן געווארן פארן לינקן בלאק. געוועט האב איך, אז די טראציקי-מעדעם-טעאריע איז א געוועב פון שפיגל-וועבס. נישט נאר אזא געשוולטער און פעיקער רעדנער ווי קאראלסקי, נאר יעדער

פארטאטש, אויב ער וואלט געהאט א ווארט נאך מיר, האט ער מיט א בלאז געקענט א תל מאכן פון דער געקינצלטער פאסטרויקע.

און געוואסט האב איך, אז מיט מיין טראצקי-מעדעם-רעפליקע האב איך באעוולט יעדן צד, וואס איז באטייליקט געווען אין דער פארזאמלונג: דעם רעוואלוציאניזם, וואס איז דער אלפא און דער אמעגא פון מיין פאליטיש-געזעלשאפטלעך-כער טעטיקייט, האב איך, כדי נישט צו פארלירן קיין שטימען, אויסגעטוישט אויף א ביליקן אפארטוניזם. מעדעמס מענשעוויזם, דער תוכן פון זיין פאליטיש לעבן, האב איך אנגעטאן א באלשעוויטישע קאפאטע און א רעוואלוציאנער שטריימל. פון קאראלסקין האב איך צוגערויבט זיך בלאנקענדיקע שווערד, אפגעטעמפט די שארפטייט און מיט דעם טעמפן פלייזין מערדערלעך געממית. פאר די פארזאמלטע ארבעטער האב איך אויפגעבויט א פאטיאמקין-בנין, וואס זיי האבן אויפגענומען ווי א שייך היי, אין וועלכן זיי דארפן וויינען, און ווען כ'האב אריינגעקוקט אין שפיגל פונעם טראצקי-מעדעם-פארגלייך, האב איך דערזען א קאריקאטור פון א פראלעטאריש-רעוואלוציאנערן פאליטיקער, א פיזיאנאמיע פון א ביליקן פאליטיקאנער.

געטרייסט האב איך זיך, און אנדערע האבן מיך געטרייסט דערמיט, אז מיין טאט איז געווען לשם שמים — צו פארהיטן דעם בונד פאר א מפלה; דעם בונה, וועמען איך האב בשעתו באמונה שלימה באטראכט פאר דעם איינציקן פארשטייער פונעם יידישן פראלעטאריאט.

וולאדימיר מעדעם איז אוועק פון דער פארזאמלונג אן אויפגערעגטער. דאס ווערן פון זיך פערזאן א סוביעקט פאר דיסקוסיע, דאס פארוואנדלען אים אין א בומעראנג. מיין אופן פון נעמען אים אין שוץ, דאס פארגלייכן אים מיט טראצקי, וועמען ער האט פיינט געהאט מיט א לאנגיאריקער שנאה, דאס פארוואנדלען אים אין א מעגלעכן באלשעוויק — האט אים טיף געטראפן און באליידיקט. וולאדימיר מעדעם איז מער נישט געקומען אויף די וואל-פארזאמלונגען פון מעטאל-פאראייניג, און א צייט האט ער אויסגעמיטן זיך מיט מיר צו באגעגענען און קוים געענטפערט אויף מיינס א באגריסונג.

די בונדישע וואל-קאמיסיע מיט יוזעפן בראש האט דעם רעזולטאט פון דער אפשטימונג אויף דער דערמאנטער מעטאל-פארזאמלונג אינטענסיוו אויסגענוצט לטובת דער בונדישער פאזיציע אין דער וואל-קאמפאניע.

דער דערפאלג אויף דער פארזאמלונג פון די מעטאל-טאקערס און גיסערס אינעם לאקאל פון מעטאל-פאראייניג איז מיר אריין אין גרגרת — נישט אראפצורשלינגען און נישט אויסצושפיען. מיט עטלעכע יאר שפעטער האט מיין טראצקי-מעדעם-קאנצעפציע שיר נישט גורם געווען צו מיין ליקוידאציע ווי א טוער פון דער קאמוניסטישער באוועגונג.

משמעות, אָז עמעצער פון די דריי באַטייליקטע מצד דעם לינקן בלאַק אויף דער דערמאָנטער מעטאַל-פאַרזאַמלונג — קאַראַלסקי, זאַטאַרסקי און דער דעמאָלט יונגער גאַלדשמיד-אַרבעטער גאַלדשלאַג, וועלכער איז שפּעטער אַרויפגעשוומען ווי אַ טאַלאַנטירטער מאַלער און גראַפיקער (סטאַלינס אַ קרבן) — האָט פאַרצייכנט מיין רעדע, און מיט עטלעכע יאָר שפּעטער איז זי מיר קאָפּיער געקומען.

אויף איינער פון די זיצונגען פון דער קאָמיסיע „קאָמבונד-קאָם. פּאַרטיי פון פּוילן“ פון קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל בעת דעם פּלענום פון קאָמינטערן מיין-יוני 1922 (די קאָמיסיע איז באַשטאַנען פון קאַרל ראַדעק, פּיאַטניצקי און מאַנזילסקי פון דער אַלסאַוועטישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, און הינטער זיי, ווי ראַטגעבערס, דער דעמאָלטדיקער פּאַרזיצער פון קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל זינאוועוו, פּע-ליקס דזשערזשינסקי, דער דייטש עבערליך און דער טשעך קרייביך; מצד דער קאָם. פּאַרטיי פון פּוילן — פּרוכניאַק און אינזשעניר צישעווסקי, און הינטער זיי קאַראַלסקי, מצד דעם קאָמבונד פון פּוילן, זשאַן [איזאַק גרינבערג] און הערשל מעטאַלאָוועץ [הערש לייב בעקערקונץ], און הינטער זיי, ירחמיאל וויינשטיין, דער געוועזענער לאַנגיאַריקער פירער פון בונד, און דימאַנשטיין, דער קאָמיסאַר פאַר יידישע ענינים אין סאַוועטן-פאַרבאַנד) — האָט פּרוכניאַק, דעמאָלט אַ מיטגליד פונעם פּרעזידיום פון קאָמינטערן, ציטירט שטעלן פון מיין טראַצקי-מעדעם-קאַנצעפּציע ווי אַ באַווייז, אַז דער קאָמבונד פון פּוילן איז נאָך נישט ווי געהעריק קאָמוניזירט און זיינע פּאַסטולאַטן און פּאַדערונגען פאַר דער פאַראייניקונג מיט דער קאָם. פּאַרטיי פון פּוילן דאַרפן נישט באַטראַכט ווערן, ווי פון אַן אויסגע-שפּראַכענעם קאָמוניסטישן צד. דערביי האָט ער אָנגעוויזן אויף מיר ווי דעם אויטאָר פון דער טראַצקי-מעדעם-קאַנצעפּציע.

פּרוכניאַק האָט אויף די זיצונגען פון דער דערמאָנטער קאָמיסיע זיך געפונען אין אַ שווערער לאַגע. ער האָט בשוגג צי במזיד פאַרטיידיקט אַלטע ס.ד.ק.פ.ל.-רודימענטן אין באַצוג צו יידישע ענינים און געקריגן פּעסטע קלעפּ פון זשאַנען און פון מיר, און נאָך גרעסערע — פון קאַרל ראַדעקן. די ציטאַטן פון מיין דער-מאַנטער רעדע, צוגעשטעלט דורך קאַראַלסקין, האָבן אים געדאַרפט העלפן אין קאַמף קעגן די פאַראייניקונג-פּאַסטולאַטן פון קאָמבונד און פון קאָמינטערן, וואָס איז פּעסט געשטאַנען אויף דער זייט פון קאָמבונד קעגן דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן. בשעת אַ מיטאַג-הפּסקה האָט פּיאַטניצקי פאַרבעטן צו זיך די קאָמבונדישע דעלעגאַציע און מיך געפּרעגט, וואָס כ׳האַב צו זאָגן וועגן מיין דערמאָנטער רעדע. איך האָב פּיאַטניצקי ערלעך און אויפריכטיק דערציילט וועגן די אומשטענדן פון מיין געהאַלטענער רעדע און געמאַכט פּאַלגנדיקן אויספיר:

„איך בין נישט קיין אַנאַרכיסט און כ׳האַב קיין מאָל נישט געהערט צו קיין אַנאַרכיסטישער גרופּירונג, נאָר צו אַ סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. אין דער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער באַוועגונג האָבן געגילט די פּרינציפּן פון טרייהייט צו

דער באוועגונג און פון דיסציפלין, און די דאזיקע פרינציפן זענען ביי די מיט-גלידער פון בונד אין פוילן געווען זייער חשוב. איך בין געווען א גלויביקער בונדיסט און א דיסציפלינירטער פארטייטוער, טאָ ווי אנדערש האָב איך אין דעם פּאַל געקענט האַנדלען צו ראַטעווען דעם בונד, דעמאָלט מיין בונד, פון אַ מפּלה? ס'איז אייך, חבר פּיאַטיצקי, באַקאַנט מיין פאַרגאַנגענהייט: מיין פּראָבאַלשע-וויזם זינט כ'בין געוואָרן טעטיק אין דער אַרבעטער-באוועגונג, אין בונד, מיין טעטיקייט אין ספּאַרטאַקוס-בונד אין דייטשלאַנד, מיין באַצונג צו דער אַקטאַבער-רעוואַלוציע, מיין ראַלע אין בונד ביז דער שפּאַלטונג. טרייהייט און דיסציפלין איז אַן עיקר שבּעיקרים פון דער קאָמוניסטישער באַוועגונג און כּוואַלט נישט ווערט געווען צו געהערן צו דער קאָמוניסטישער וועלט-באוועגונג, אויב כּוואַלט נישט מיטגעבראַכט מיט זיך די צוויי עלעמענטן פון מיין פאַרגאַנגענהייט.

איך זע נישט וואָס פאַר אַ שייכות ס'האַט איצט מיין אַמאָליקע רעדע, וואָס דער חבר פּרוכניאַק האָט בייגעלייגט צום פּראָטאַקאָל, אויב איר האַלט, אַז מיין דאָזיקע רעדע קען שאַדן דעם קאָמבונד, בין איך גרייט אַפּצוואַגן זיך פון מיין מאַנדאַט ווי אַ פּאַרטערטער פון קאָמבונד פון פוילן און איבערלאָזן מיין צווייטן חבר פאַרן איינציקן פּאַרטערטער, צו זיין טעטיק אין קאָמבונד, און אין פּאַל פון אַ פּאַראַייניקונג אין דער קאָמ. פּאַרטיי פון פוילן — ווי אַ פּשוטער מיטגליד, מיט דער זעלבער טרייהייט און דיסציפלין.

פּיאַטיצקי האָט דערקלערט, אַז ער האָט גאַרנישט אויסצוזעצן קעגן מיר, און ער מיט ראַדעקן וועלן וועגן דעם ענין איבעררעדן מיט זינאוועווען און דזשערושינ-סקין — נישט צו אַנערקענען מיין רעדע ווי אַ מאַטעריאַל פאַר דער קאָמיסיע און אויסצושטרייכן פונעם פּראָטאַקאָל אַלץ, וואָס האָט אַ שייכות מיט מיין דערמאָנטער רעדע, און כּך-הוזה.

איך האָב מיין טראַציקי-מעדעם-רעפּליקע קעגן קאַראַלסקין אויף איינער פון די מעטאַל-וואַל-פּאַרזאַמלונגען פון די יידישע מעטאַל-אַרבעטער קיין מאָל נישט פאַר-געסן, און איך באַטראַכט מיין דאָזיקע רעדע פאַר איינער פון די נעגאַטיווסטע עפיזאָדן אין מיין פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכן לעבן.

נאָך דער צווייטער מפּלה אויף דער צווייטער וואַל-פּאַרזאַמלונג אין מעטאַל-פּאַראַיין איז קאַראַלסקי אין מעטאַל-פּאַראַיין מער נישט אַרויסגעטראָטן. געקרייצט שווערדן מיט אים האָב איך אויף אַ צאָל פּאַרזאַמלונגען אין פּאַרשיידענע פּאַראַיינען און אויף די פּאַבריק-פּאַרזאַמלונגען אין די מעטאַל-פּאַבריקן פון אַראַנאוויטשס בעטן-פּאַבריק און אַרענדאַזשס פּאַבריק פון קנעפּ.

אויף דער פּאַרזאַמלונג פון אַראַנאוויטשס בעטן-פּאַבריק האָט קאַראַלסקי אין זיין רעדע געשלאָגן אויף צוויי פונקטן: אינטערנאַציאָנאַליזם און „קרופּניק“. אַראַנאוויטשס האָט אין וואַרשע געהאַט צוויי פּאַבריקן — איינע אין וואַליע,

אין וועלכער ס'זענען באשעפטיקט געווען אויסשליסלעך פוילישע אַרבעטער, און א צווייטע אויף דער סמאטשע-גאס, אין וועלכער ס'זענען באשעפטיקט געווען א 90 פראצענט יידישע אַרבעטער און מ'האט דאָרט נישט געאַרבעט אום שבת. די ביידע פאַבריקן האָבן יאָרן לאַנג זיך געפונען אונטערן איינפלוס פון ס.ד.ק.פ.ל. ערשט זינט 1915 האָט די פאַבריק מיט די יידישע אַרבעטער זיך געפונען אונטער דער השפעה פון בונד.

און וואָלט קאַראַלסקי געווען זיך באַנוגנט מיטן אַרגומענט, אַז די דעלעגאַציע פון די יידישע אַרבעטער צום אַרבעטער-ראַט דאַרף פּאָליטיש זיין אַן איינהייטלעכע מיט דער דעלעגאַציע פון דער צווייטער פאַבריק פון די פוילישע אַרבעטער, וואָלט ער אפּשר געקענט אויסשפּילן דעם סענטימענט פון אייניקייט פון די יידישע מיט די פוילישע אַרבעטער. ער האָט זיך אָבער באַנוצט מיט אַ צווייטן שלאַג-אַרגומענט, מיטן „קרופניק“, ווי אַ באַווייזן פון בונדישן אַפּאַרטוניזם און רעפּאַרמיזם — און איז געלאָפּן ווי אַ בלינד פּערד אין גרוב אַריין.

די אַרבעטער פון אַראַנאָוויטש פאַבריק זענען געווען אַרבעטלאָז און גענאָסן פון די בונדישע ווירטשאַפּט-אינסטיטוציעס און ס'זענען געפירט געוואָרן אונטער-האַנדלונגען מיטן פאַבריק-קאָמיטעט, וואָס האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט אַ לאַקאַלן אַרבעטער-ראַט, צו עפענען אין דער פאַבריק אויף סמאטשע-גאָס אַ באַשפּייזונג-פונקט; אַ קיך און אַ ברויטפאַרטייל. קאַראַלסקי האָט וועגן דעם נישט געוואוסט — און מיר געגעבן אַן אַטוט אין קאַמף קעגן אים.

אויף שנעל האָב איך זיך אָפּגעפאַרטיקט מיטן פונקט פון איינהייטלעכקייט און אינטערנאַציאָנאַליזם און זיך קאַנצענטרירט אויפן פונקט פון „קרופניק“, אַוועק-געשטעלט דעם „בונדישן קרופניק“ אויף אַ הויכן פּיעדעסטאַל פון פּאָליטישער און סאַציאַליסטישער נויטווענדיקייט.

דער רעזולטאַט איז געווען אַ מאַסעווע אַפּשטימונג לטובת דעם בונד און דער אויסוואָל פון די צוויי דעלעגאַטן פון דער בונדישער ליסטע.

פאַר דער וואָל-פאַרזאַמלונג פון די אַרבעטער אין אַרענדאָוש קנאַפּפאַבריק האָט ליבוש טוכמאַכער, דער נאַמינעלער פאַרזיצער פון יידישן מעטאַל-פאַראיין און פאַרזיצער פון פאַבריק-קאָמיטעט פון אַרענדאָוש פאַבריק, געהאַט מיט מיר אַ געשפּרעך און מיר אויפּמערקזאַם געמאַכט אויף דער ספּעציפּישער לאַגע אין זיין פאַבריק — אַז מער פון 80 פּראָצענט אַרבעטער באַשטייען פון פּרויען, און אַז קאַראַלסקי קען מיט זיין פיזישער פּאַסעסיע מער אויפּטאַן ביי די פּרויען-אַרבע-טעריינס, ווי מיט זיין רעוואָלוציאָנערער פּראָזעאַלאַגיע. כ'בין נישט געווען קיין שפּעטנער בחור אָבער אין הינזיכט פון סעקסאַפּיל האָט מיך קאַראַלסקי געקענט שלאָגן פינף קעגן איינס.

איך בין אַוועק צו יוועפן און פאַרגעלייגט, אַז מיין פאַרטנער אויף דער פאַר-זאַמלונג אין אַרענדאָוש קנאַפּפאַבריק זאַל זיין גרשון זיבערט — נישט קיין אַנדער-

רער ווי גרשון זיבערט. דער „אלטער“ האט מיך אָנגעקוקט אַ דערשטוינטער : איך זאל זיך אויסקלויבן ווי אַ פֿארטנער אָן אויסגעשפּראַכענעם רעכטן ? ער האָט מיך אָנגעקוקט. געפרעגט קשיות און קיין געהעריקן ענטפּער נישט געקריגן : „נאָך דער פֿאַרזאַמלונג וועלן מיר וועגן דעם רעדן“ — האָב איך אים געענטפּערט.

דאָס שפּיצל מיינס מיט זיבערטן איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס זיבערט איז געווען אַ פּראַכטפולער מאַנספּאַרשויך, דער שענסטער אין די בונדישע רייען, און אין הינזיכט פון מענערישער שיינקייט האָט זיבערט געהאַט אַלע טריומפּקאַרטן קעגן קאַראַלסקין. חוץ דעם איז זיבערטס נוסח פון רעדן געווען אַ סענטימענטאַלער און ער האָט געקענט מער אַפּעלירן צו די נישט איבעריק פּאַליטיש-אַנטוויקלטע אַרבעטערניס איידער קאַראַלסקיס רעוואַלוציאַנערע פּראַזעאַלאַגיע, און אין פּאַל פון אַ נויטווענדיקייט, בין איך דאָך אויך דאָ, פּדי זיך צו פּאַרמעסטן מיט קאַראַלסקיס פּראַזעאַלאַגיע.

פאַרן אָנהייב פון דער פֿאַרזאַמלונג האָב איך זיך מיט זיבערטן דורכגעשמועסט און איינגעטיילט מיט די ראַלן, אַפּגעמאַכט, ער זאל זיין דער ערשטער רעדנער און מיט וואָס ער זאל אַפּערירן.

היות ווי אויף די פּאַבריק-פֿאַרזאַמלונגען האָט נישט געגאַלטן די פּראַצעדור פון דער קאָמיסיע פון די פיר ריכטונגען אויף דער ייִדישער אַרבעטער-גאַס, האָט דער פּאַרזיצער, לייבוס טוכמאַכער, געקענט מאַניפּולירן מיט דער רייע און מיט דער צייט פון די רעדנערס, און איך האָב אַן ריזיקע געקענט לאָזן זיך שלאָגן זיבערטן מיט קאַראַלסקין, און ווי איך האָב עס באַצייכנט : לאָזן די הענער זיך שלאָגן פֿאַר דער לאַסקע פון דער הון.

מיין סטראַטעגיע האָט געבראַכט די געהעריקע רעזולטאַטן. די צוויי דערוויילטע פּאַבריק-דעלעגאַטן זענען געווען בונדיסטן.

אַ זייער שווערע אויפגאַבע האָב איך געהאַט אויף דער פֿאַרזאַמלונג פון די פּאַכן זילבערנע בייטל-מאַכערס און גאַלדשמידן.

דאָס פּאַך פון זילבערנע בייטלען איז צאַלמעסיק געווען דאָס גרעסטע פּאַך אין מעטאַל-פּאַראַיזן מיט אַן איבערוועגנדיקער מערהייט פון פּרויען. דאָס פּאַך איז געווען אַ ספּעציפּיש מלחמה-קאַניוקטור-פּאַך און זיך געפונען אין אַ גאַלאַפּירנדיקן ירידה-צושטאַנד. די אַרבעטער זענען געווען פּאַרשיידנאַרטיקע : אַ טייל מיט הויכער אינטעליגענץ, וועמען די מלחמה-באַדינגונגען האָבן געברענגט אין פּאַך, און נישט ווייניק צוריקגעשטאַנענע, בעיקר צווישן דעם פּרויען-עלעמענט. אויך פּאַליטיש איז דאָס פּאַך געווען פּאַרשיידנאַרטיק : באַוווּסטזיניקע ציוניסטן, פּרומע ייִדן, מאַנכע אַנ-הענגערס פון ס.ד.ק.פ.ל. און אַ דינער אַנשפּאַר פון בונד. דאָס צווייטע פּאַך, פון די גאַלדשמידן, איז צאַלמעסיק געווען קליין, נישט מער ווי עטלעכע צענדלינג אַרבע-טער, אַבער אַן אינטעליגענטער עלעמענט. בונד און ס.ד.ק.פ.ל. האָבן אין דעם פּאַך געהאַט אַ גוטן אַנשפּאַר.

די וואל-פארזאמלונג איז צאלמעסיק געווען די גרעסטע פון די וואל-פארזאמלונג-
לונגען פון מעטאל-פאראיין און דער רעזולטאט פון דער אפשטימונג האט געקענט
משפיע זיין אויף דער צאל מאנדאטן פון בונד און פון לינקן בלאק.

די רעדנערס מצד דעם לינקן בלאק זענען געווען זאטארסקי און דער יונגער
גאלדשלאג. געוויסט האב איך, אז זאטארסקי איז נישט קיין רעדנער פאר קיין
גרויסן עולם. ער איז אבער א קלוגער מענטש און פארמאגט אן אייזערנע לאגיק.
גאלדשלאג האב איך קיין מאל פריער נישט געהערט רעדן, אבער געוויסט האב
איך, אז ער האט א סך פערזענלעכע חן. כ'בין געשטעלט געווארן פארן פראבלעם,
ווי אזוי צו האנדלען, וואס צו זאגן און ווי אזוי צו רעדן, און צי יא אדער נישט
נעמען זיך עמעצן פאר א שותף, און אויב יא — וועמען.

נאך א באראטונג מיט אייניקע חברים פונעם פארטיי- און פאראיין-אקטיוו
האב איך באשלאסן צו נעמען פאר א שותף א יונגן זילבער-בייטל-ארבעטער, א
מיטגליד פון דער יוגנט-ארגאניזאציע „צוקונפט“, און געלאזט אים אויפן ערשטן
פייער אין דער רעדנער-שלאכט. געווען איז דאס א יונגער זייער שיינער און
באגאבעטער בחור, מיט א זעלטענעם רעדנער-טאלאנט. אבער פון די טיפן, וואס
זענען תמיד פארפלאנטערט מיט ליבע-אפערעס, און נישט געקוקט אויף זייער
פיינער אויסערלעכער פרעזענטאציע און גרויסע פעיקייטן, רופן זיי נישט ארויס
צו זיך קיין ערבסטע באציאונג (כ'געדענק ליידער נישט זיין נאמען, ער איז פאר-
שוונדן פונעם ווארשעווער האריזאנט אין 1920 אדער 1921).

הגם ביידע רעדנערס פונעם לינקן בלאק זענען נישט געווען קיין גרויסע ארא-
טארן, האבן זיי זיך ארויסגעוויזן צו זיין געפערלעכע קעגנערס. גאלדשלאגס ווארע-
מער טאן פון רעדן און זאטארסקיס לאגיק האבן אויף די פארזאמלטע געמאכט א
שטארקן איינדרוק.

איך געדענק נישט מיט וואס פאר א קעגן-מיטלען כ'האב אפערירט אין מיין
פאלעמיק מיט די רעדנערס פון לינקן בלאק. כ'געדענק בלויז, אז ווען ס'האט זיך
מיר איינגעגעבן אפצושוואכן דעם איינדרוק פון זייערע רעדעס און געווינען א פעס-
טע מערהייט פון דער פארזאמלונג פארן בונד, האב איך געזאגט צו די נאענטע
חברים פון פאראיין, אז כ'מעג גומל בענטשן.

דער רעזולטאט פון דער אפשטימונג פון דער דערמאנטער פארזאמלונג האט
משפיע געווען אויף דער פראפארציע פון דער צעטיילונג פון די מאנדאטן אין יידישן
מעטאל-פאראיין. די פועלי-ציון און די ס.ס. פאראייניקטע האבן נישט באקומען
קיין איין מאנדאט. דער בונד האט באקומען 8 מאנדאטן און דער לינקער בלאק —
2 מאנדאטן. צוזאמען האבן די יידישע מעטאל-ארבעטער געגעבן דעם בונד 12
מאנדאטן — 8 אויף די וואל-פארזאמלונגען אין לאקאל פון פאראיין און 4 פון
אראגאזשעס און ארענדאזשעס פאבריקן. און וואלט דער רעזולטאט פון די ערשטע
צוויי פארזאמלונגען אין מעטאל-פאראיין, פאר מיין צוריקקומען קיין ווארשע, געווען

מער גינציק פארן בונד, וואלט די פראפארציע געווען נאך א גרעסערע לטובת דעם בונד.

אין יידישן מעטאל-ארבעטער-פאראיין איז דעם בונדס זיג געווען א טאטאלער, פראפארציאנעל גרעסער, ווי פון די אנדערע זיגרייכע פאראיינען, וואס האבן זיך געפונען אונטער דער השפעה פון בונד.

באצאלט א חוב, געמאכט א משא-ומתן און געכאפט א מציאה

נאך א טאג שווערער פארטיי-פראצע בין איך שפעט אין אוונט, ווי געוויינטלעך, געזעסן אין דער קאוויארניע פון פאן וו. און פארברענגט מיט חברים. צו מיר איז צוגעקומען יצחק לעוו, דער פירער פון פועלי-ציון, און געבעטן כ'זאל מיט אים זיך אוועקצען ביחידות און דורכשמועסן וועגן א געוויסן ענין. יצחק לעוו האט מיר אט וואס געזאגט:

די צוויי איך אומבאקאנטע ביים פועלי-ציוניסטישן טישל זענען פירנדיקע טוערס פון פועלי-ציון אין לאדזש. איינער איז משה גערשאנאוויטש (דער צווייטער, דער ברונעטער איז, דוכט זיך, געווען סקראבעק, און אזוי וועל איך אים רופן). מיט ביידע וועט איר זיך באגעגענען אויף די נאענטסטע וואל-פארזאמלונגען. מיט גערשאנאוויטשן האב איך נישט קיין דאגה, ער קען זיך זיין שטעטל באשטיין. א פראבלעם איז מיט סקראבעק. ער איז אן אינטעליגענטער, זייער פעיקער און אויסגעצייכנטער רעדנער, אבער א חולה מסופן. מיר ווייסן קיין מאל נישט וואס ס'וועט מיט אים געשען אין א מינוט ארום. מיר האבן אים נישט געוואלט לאזן ארויסטרעטן, ער האט זיך אבער איינגעשפארט דווקא ארויסצוטרעטן אויף די וואל-פארזאמלונגען אין בונדיש-דאמינירטע פאראיינען. מענטשן, וועלכע געפינען זיך אין זיין צושטאנד (שווערער טובערקולאז), זענען תמיד אומנאטירלעך איינגעשפארט און מיר האבן מיט אים אפגעמאכט, אז די דערלויבעניש איז נישט מער ווי אויף דריי ארויסטרעטונגען.

דער חבר האט צוויי נעווראלגישע פונקטן: ער קען נישט סובל זיין א פערזענלעכע באליידיקונג און קען נישט פארטראגן קיין ברוטאלן אנגריף אויפן ציוניזם. איך וויל איר זאלט וועגן דעם וויסן און טאן מיר די טובה, אז ווען איר וועט זיך מיט אים באגעגענען אויף א פארזאמלונג, זאלט איר אים שוינען.

מצד בונד זענען איצט די צוויי הויפט-רעדנערס אויף די וואל-פארזאמלונגען עמנואל נאוואגרוסקי און איר, צו נאוואגרוסקין וואלט איך מיט אזא ביטע נישט געקומען. כ'האב זיך מיט אים געפונען אין איין לאגער און ווייס וואס פאר א סימפאטישער פארשוין ער איז. איך ווייס, אז איר וועט נישט מותר זיין אויף קיין בונדישן פארטיי-אינטערעס, איר קענט דעריבער מיר פריער לאזן וויסן אויף וואס פאר א פארזאמלונג דערווארט נישט דעם בונד קיין געפאר מצד פועלי-ציון און איר וועט אויף דער פארזאמלונג ארויסטרעטן, און איך וועל מיין חבר אהינצו

צושיקן. איר וועט פארטייניש גארנישט פארלירן און איר וועט דעם קראנקן חבר טאן א גרויסע טובה. ממש א חסד של אמת. זאגט מיר נישט אפ מיין ביטע, חבר הערשלי — האָט יצחק לעוו צו מיר גערעדט אין א בעטנדיקן טאָן — איר זענט דאָך שוין נישט קיין צוציק אין פאליטישן לעבן און ווייסט דאָך, אז מ'קען קיין מאָל נישט וויסן ווען דער גרעסטער קעגנער קען צו נוץ קומען? — דאָס איז געווען אַ קאפּוליער אַנצוהערעניש אויף דער טובה, וואָס ער האָט מיר געטאָן מיטן אַפטרעטן זיינע 10 מינוט אויף דער צווייטער פּאַרזאַמלונג אין מעטאַל-פּאַראַיין.

דער משאומתן איז געשלאָסן געוואָרן. די טראַנזאַקציע מיט יצחק לעוו האָט זיך פּאַרוואַנדלט אין אַ גליקלעכן צופאַל.

אויף איינער פון די פּאַרזאַמלונגען אין נאָדל-פּאַראַיין (וועגן דער דאָזיקער פּאַרזאַמלונג וועט ווייטער דערציילט ווערן), אויף וועלכן ס'איז אויך אַרויסגעטראָטן דער קראַנקער לאַדזשער פּוּעלי-ציוניסט, האָט לעוו אַ טובה, שענקענדיק מיר אַ צווייט מאָל זיינע 10 מינוט, גורם געווען צו דערגרייכן אַ גינציקן וואַלאַויסגאַנג פאַרן בונד — אויף אַ וואַל-פּאַרזאַמלונג, וואָס האָט געדראָט צו ווערן אַ ווינקלשטיין פון בונדישע וואַל-מפלוח אין בונדישן נאָדל-פּאַראַיין.

ב. די נאָדל-אַרבעטער

בשעת דער וואַל-קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַט, האָט זיך דער בונד אין נאָדל-פּאַראַיין געפונען אין אַ פּאַסקודנער סיטואַציע. אין דער פּערמאַנענטער וואַל-קאַמיסיע פון די פיר ריכטונגען אויף דער וואַרשעווער יידישער אַרבעטער-גאַס האָבן די דריי אַנטי-בונדישע גרופּירונגען: דער לינקער בלאַק, פּוּעלי-ציון און ס.ס. פּאַראַייניקטע, געשלאָסן אַ נישט געשריבענעם אָפּמאַך צו דער טראַניזירן דעם בונד פון זיין איינפלוס אין דעם גרעסטן און וויכטיקסטן פּראַפעסיאָ-נעלן פּאַראַיין פון די יידישע אַרבעטער אין וואַרשע. זיי האָבן סאָלידאַריש געהאַנדלט ביים באַשטימען וואַסערע פּאַכן עס זאָלן אַנטיילנעמען אין אַ געגעבענער פּאַרזאַמלונג געקאָמבינירט, אַז דער צוזאַמענשטעל זאָל זיין נישט צו גינציק פאַרן בונד, און די מאַניפּולאַציעס געגעבן שיינע און מיוחסדיקע נעמען: דאַמען-באַקלייד, מענער-באַקלייד און ענלעכע. זיי האָבן געהאַנדלט לגבי דעם בונד לויט דער באַ-קאַנטער מלחמה-טאַקטיק: באַזונדערס מאַרשירט — צוזאַמען געשלאָגן.

די דאָזיקע סיטואַציע האָט די אַנפירונג פון בונד גענומען זייער ערנסט און אויף דער פּאַרזאַמלונג פון דאַמען-באַקלייד דעלעגירט פאַר רעדנערס עמנאָל נאָואַגרוסקי און הערשל מעטאַלאָויעץ, ווי ראַטגעבערס זענען מיטגעשיקט געוואָרן יאַנעק-יאַנקעלעוויטש און יוסף באַסאַק.

די וואַל-פּאַרזאַמלונג פון דאַמען-באַקלייד איז באַשטאַנען פון 4 פּאַכן: אַקרי-טשע (דאַמען-מאַנטלען-קאָנפּעקציע), דאַמען-פּריוואַט, קירזשנערס און קינדער-קאַנ-פּעקציע. דאָס אַקריטשע-פּאַך, דער רוקנביץ פון נאָדל-פּאַראַיין האָט פאַרמאַגט אַ

באדייטנדיקע צאל פרויען אַרבעטערינס, „וויקאנטשאַרקעס“ (האַנט-נייערינס), און כאַטש דאָס פּאָך איז געווען טראַדיציאָנעל בונדיש, איז פון דעסטוועגן געווען אַ געוויסע געפּאָר, אַז אַ טייל פון די אַרבעטער, ספּעציעל פון די פּרויען-אַרבעטערינס, זאָל באַאיינפלוסט ווערן פון די רעדנערס פון לינקן בלאַק, באַזונדערס פון קאַראַל-סקין. דאָס דאַמען-פּריוואַט-פּאָך איז דאָן געווען אונטער דער השפּעה פון בונד. די אַנפירונג פון פּאָך — שטאַרק לינק געשטימט. די קירושנער און קינדער-קאַנ-פּעקציע-פּאָכן זענען געווען טראַדיציאָנעל אַנטי-בונדיש. דער בונד האָט געהאַט אַן ערנסטן גרונט מורא צו האָבן פאַרן וואַלאַויסגאַנג פון דער דאָזיקער פּאַרזאַמלונג. אין לאַקאַל פונעם נאָרד-פּאַראַיין האָט דער בונדישער דעלעגאַציע, וואָס איז אַגב, באַשטאַנען פון פיר מיטגלידער פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי-קאַמיטעט, דער-וואַרט אַן אומדערוואַרטער שאַק. הערשל הימעלפאַרב האָט געזאָגט: „יאַקום באַמ-בע“, כ׳דאַרף נישט קיין אַנדערע רעדנערס. כ׳וועל מיין שטעטל באַשטיין און אַליין דורכפירן די פּאַרזאַמלונג. האַק און בראַק — קיין שום ווערטער און אַרגומענטן האָבן נישט געהאַלפּן. הערשל הימעלפאַרב האָט פּאַרלאָזט דאָס באַראַטונג-צימער, איז אַריין אין זאָל דורכפירן די פּאַרזאַמלונג — און רופט מיך קנאַקניסל. אַ רוגזדיקער האָט עמנואל נאָוואַגרוסקי פּאַרלאָזט דעם לאַקאַל פונעם נאָרד-פּאַראַיין. איך בין אים נאָכגעגאַנגען, אָבער מיט פּוח פּאַרהאַלטן געוואָרן פון יאַנעק-יאַנקעלעוויטשן און פון אַנדערע חברים. יאַנעק-יאַנקעלעוויטש האָט צו מיר גערעדט באַדאַכטע רייד וועגן דער נויטווענדיקייט פון מיין בלייבן אויף דער פּאַרזאַמלונג. איך האָב אים באַהאַגלט מיט פּאַרוורפן און באַשולדיקונגען, אַז צוליב זיין ווייכ-האַרציקייט און היפּער-טאַלעראַנץ איז ער מיטשולדיק אין דעם, וואָס די היימישע מענשעוויקעס זענען חוצפּהדיק און דערלויבן זיך אַפילו אָפן צו ברעכן פּאַרטיי-דיסציפּלין. יאַנעקס רייד, אַנגעלאָדענע מיט לאַגיק און געפּאַרט מיט חבּרשאַפּט און פּערוזענלעכער פּריינדשאַפּט, האָבן נישט פּאַרפּעלט צו האָבן זייער ווירקונג, און צוזאַמען מיט אים און אַנדערע חברים בין איך אַריין אינעם גרויסן זאָל בייצווווינען די פּאַרזאַמלונג.

דער קאַמף צווישן בונד און לינקן בלאַק האָט זיך אַנגעהויבן שוין ביי די וואַלן פון אַ פּאַרזיצער. די קאַנדידאַטן זענען געווען: ראובן, אַ שניידער (זיין פּאַמיליע-נאַמען איז, דוכט זיך, געווען צוקערמאַן) מצד בונד, און דער קליינער שימעלע, אַ קירושנער — מצד דעם לינקן בלאַק. געזיגט האָט ראובן. די אַ אַפּשטימונג איז געווען אַ פּאַרשפּיל פונעם שווערן קאַמף, וואָס איז שפּעטער אַנגעגאַנגען אויף דער פּאַרזאַמלונג.

דער ערשטער און דער פּערטער רעדנער זענען געווען פון פּועלי-ציון און פון פּאַראַייניקטע. ביידע רעדנערס זענען געווען לאַדזשער: דער שוין דערמאַנטער קראַנקער פּועלי-ציוניסט סקראַבעק, און דער שפּעטער באַקאַנטער דיכטער און קאַמוניסטישער טוער פיניע בוקסהאַרן (יולסקי), איינער פון די ערשטע סטאַלין-

קרבות פון די פירערס און טוערס פון דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן. ביידע רעדעס זענען געווען פון א באדייטנדיקן ניווא, אבער גערעדט האבן זיי צו די בענטשליכט. די פארזאמלטע האבן זיך מיט זייערע רעדעס קנאפ אינטערעסירט. דאס שלאכטפעלד איז געבליבן פריי פארן בונד און פארן לינקן בלאק.

דער צווייטער רעדנער אין דער רייע איז געווען הערשל הימעלפארב. זיין רעדע — א טיפיש הימעלפארבישע: א לעבעדיקע, קוואליקע, פאלקסטימלעכע שפראך. א ווייך, א מעשהלע, אבער נישט אין צייט און נישט אין ארט. געפאסט האט די רעדע פאר א וואלמיטינג צו א פארלאמענט אדער צו א שטאטראט. אגב, אן ענלעכע רעדע האט הימעלפארב געהאלטן פאר אן עולם פון א 2000 מענטשן בעת דער וואל-קאמפאניע צום שטאטראט אין ראדאם און זיין רעדע איז געווען א שטורמישער און פארדינטער דערפאלג, אבער לחלוטין נישט צוגעפאסט צו די וואלן פון וואר-שעווער ארבעטער-ראט אין אן עקספלאזיווער צייט, און פאר אן עולם, וואס האט געלעכצט נאך א רעוואלוציאנער ווארט און דערווארט פון דערוויילטן ארבעטער-ראט צו ברענגען משיח — דורכצופירן די סאציאלע רעוואלוציע. הערשל הימעל-פארבס רעדע איז פארהוקעט געווארן פון צווישנרופן, און וואס אויפגערעגטער ער איז געווארן, וואס מער ער האט אויסגעלאזט זיין פעס צו די באלשעוויקעס, צו דער אקטאבער-רעוואלוציע און צו די רעוואלוציאנער-געשטימטע פארזאמלטע ארבעטער, אלץ מער איז ער פארשריגן געווארן און אלץ ערגער איז געווארן די סיטואציע פון בונד אויף דער פארזאמלונג.

נאך הימעלפארבן האט גערעדט קאראלסקי. זיין רעדע איז געווען אן אויסגע-צייכנטע. ער האט געריסן ממש פאסן פון בונד און צעשאטקעוועט הימעלפארבן ווי א פראפעסיאנעלער שאטקאזש שאטקעוועט קרויט צום זויערן. נישט ווייניקער גוט איז קאראלסקי געווען אין זיין צווייטער 10-מינוטיקער רעדע.

הימעלפארב האט מיטגעטיילט די דריי אנוועזענדיקע מיטגלידער פונעם פאר-טייקאמיטעט פון בונד, אז ער מוז און וועט רעדן אויך דאס צווייטע מאל — די 10 מינוט. ער וועט קאראלסקין שוין איין מאל דערציילן א מעשה. מיט א שפיצל האט מען אים פארנארט אין קאנצעלאריע-צימער. די קאנצעלאריע-טיר איז פאר-שלאסן געווארן, און איך האב געדארפט זיין דער צווייטער רעדנער מצד בונד. געוויסט האב איך, אז ס'דערווארט מיך אן אוממעגלעכע אויפגאבע. דער פרומסטער בעל-תפילה האט צו פל-נדרי נישט געהאט אזא אימתא דציבורא, ווי איך איידער כ'בין צוגעטראטן רעדן. ממש אין דער לעצטער מינוט, איידער כ'האב אנגעהויבן רעדן, בין איך צוגעגאנגען צו יצחק לעוון, וועלכער האט געדארפט לויט דער רייע זיין דער סאמע לעצטער רעדנער, און אים געבעטן ער זאל מיר שענקען זיינע 10 מינוט. לעוו האט אן קווענקלעניש אויף דעם ערנהאפטסטן אופן אפגעצאלט א טובה פאר א טובה — און מיר איבערגעגעבן זיינע 10 מינוט. געהאט האב איך צו מיין דיספאזיציע 20 מינוט צייט צום רעדן און כ'בין געווען דער לעצטער רעדנער.

דער רעזולטאט פון דער אפשטימונג איז פאָרן בונד געווען אַ גינציקער : דער בונד האָט געקריגן אַ מערהייט שטימען. געווען איז עס אָבער אַ זיג פון דעם מין וואָס מ'זאָגט : נאָך אַזאָ זיג, און דו ביסט קאָפּוט. וואָס איך האָב געזאָגט אין מיין 20-מינוטיקער רעדע, איז נישט בכּוח דער זכּרון צו דערציילן. כּ'געדענק נישט קיין איין וואָרט, שוין אָפּגערעדט פון וועלכן ס'איז אַרגומענט. איך געדענק אָבער אַזוי בולט, ווי ס'וואָלט איצט געווען, אַז ווען כּ'האָב געענדיקט רעדן, איז נישט געווען קיין איין טרוקענער פּאָדעם אויף מיין לייב, מ'האָט מיך געקענט אויסדרענגען, אַזוי פּיטש-נאָס בין איך געווען. אין קאָנצעלאַריע-צימער איז מיר נישט גוט געוואָרן און ס'האָט געדויערט אַ היפשע צייט ביז כּ'בין געקומען צו זיך.

הערשל הימעלפּאַרבס סקאַנדאַליעזע האַנדלונג האָט אַרויסגערופן אַ שטורעם אינעם אַנפירנדיקן קרייז פון די בונדישע פּאַרטיי-טוערס. אין בונד איז מען דאָן געווינט געווען צו דיסציפּלין, אין דער פּאַרטיי האָט מען זיך געקענט די קעפּ אַראַפּרייסן, אָבער אין דרויסן האָבן בונדיסטן געהאַנדלט סאַלידאַריש. אַ באַשלוס פון אַ פּאַרטיי-אינסטאַנץ, פון דער העכסטער ביז דער נידערקסטער, האָט פּלפּי-חוף געגילט ווי אַ געזעץ. הערשל הימעלפּאַרבס האַנדלונג לגבי דער אָפיציעלער פּאַרטיי-פּאַרשטייערשאַפט צו דער וואַל-פּאַרזאַמלונג פון דאַמען-באַקלייד, דאָס איגנאַרירן פּאַרטיי-באַשלוסן און באַליידיקן פּאַרטיי-פּאַרטערטערס, איז געווען עפּעס אַזעלכעס, וואָס די טוערס פון בונד, רעכטע ווי לינקע, האָבן נישט געקענט און נישט געוואָלט טאַלערידן און צוזאַמען פּאַראורטיילט הערשל הימעלפּאַרבן. אַן אונטערשייד איז געווען נאָר אין דער גראַדאַציע פון דער פּאַראורטיילונג. אייניקע : עמנואל נאָוואַ-גרודסקי, חנינא קראַמאַרסקי, מרדכי פּייגמאַן, יוסף באַסאַק און איך, האָבן פּאַרלאַנגט תּיכּף צו באַזייטיקן הימעלפּאַרבן פון נאָדל-פּאַראייז. די מערהייט האָט זיך אַרויס-געזאָגט פּאַר מאַכן אַ שאַרפּן פּאַרווורף. איינשטימיק איז באַשלאָסן געוואָרן אַ צוגאַב : אין פּאַל פון אַן איבערחזרונג — אַננעמען די ווייטיגייענדיקסטע דיסציפּלינאַרע פּאַרטיישטראַף.

הערשל הימעלפּאַרב האָט אין נאָדל-פּאַראייז בעת דער וואַל-אַקציע צום וואַר-שעווער אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַט נישט געפּראָוועט מער קיין שטיק. אויף די ווייטערדיקע פּאַרזאַמלונגען האָט ער שטרענג אָפּגעהיט די פּאַראַרדענונגען און באַשלוסן פון די פּאַרטיי-אינסטאַנצן : פּונעם פּאַרטיי-קאָמיטעט און פון דער בונד-דישער וואַל-קאָמיסיע.

צו דער צווייטער גרויסער וואַל-פּאַרזאַמלונג אין נאָדל-פּאַראייז, צו מענער-באַקלייד, זענען פּאַר רעדנערס מצד בונד ווידער דעלעגירט געוואָרן עמנואל נאָוואַגרודסקי און הערשל מעטאַלאַויעץ. די דאָזיקע פּאַרזאַמלונג איז באַשטאַנען פון מענער-פּריוואַט, טראַדיציאָנעל

אונטער בונדישער השפעה, מיט אן אנטוויקלטן און פעיקן פארטיי און פאך-אקטיוו, פון מענער-מאגאזין (מענער-קאנפעקציע), צאלמעסיק א גרויס פאך אבער פאליטיש צעשוומען, און פון הויז-נייערס, מיט א היפשער גראוויטאציע צו ס.ד.ק.פ.ל.

דער אונטערשייד פון די צוויי פארזאמלונגען, פון דאמען-באקלייד און מענער-באקלייד, איז באשטאנען אין דעם, וואס ביי דאמען-באקלייד האט בונד און דער לינקער בלאק געוויסט אויף וועמען ער קען יא אדער נישט זיך שטיצן. די אויפגאבע איז באשטאנען נישט צו פארלירן פון די אייגענע רייען, געווינען די נישט-דעקלא-רירטע און א געוויסע צאל פון קעגנער'ישן צד. אויף דער וואל-פארזאמלונג פון מענער-באקלייד האט בונד זיך געשטיצט בלויז אויף מענער-פריוואט, דער לינקער בלאק — אויף א געוויסן טייל פון די הויז-נייערס. די אבסאלוטע מערהייט פון די פארזאמלטע איז געווען אן אומבאשטימטע און מ'האט זיך געדארפט שלאגן, ווי מ'האט זיך אויסגעדריקט, פאר דער נשמה פון יעדן פון די פארזאמלטע.

לויט דער רייע האט קאראלסקי געהאט די פארהאנט צו רעדן פאר און נאך די בונדישע רעדנערס. אין זיין ערשטער רעדע האט קאראלסקי אויפגעשטורעמט די פארזאמלונג, געקנאטן די שטימונג פון די פארזאמלטע, ווי א דערפארענער סקולפ-טאר דאס ליים פאר זיין שאפונג.

עמנואל נאוואגרוסקי, ווי דער ערשטער רעדנער מצד בונד, איז דאס מאל נישט געווען אין קיין געהעריקער פארעם. ער האט געוואלט אריינכאפן אלץ אויף א מאל: רעוואלוציאניזם, יידישע אינטערעסן, פאלעמיק. אין זיין פאלעמיק איז ער געווען אומברחמנותדיק און אראגאנט. מיט איין ווארט: א דורכפאל.

יאנעק-יאנקעלעוויטש, וועלכער האט בייגעוויינט כמעט אלע וויכטיקע וואל-פארזאמלונגען, האט נאוואגרוסקיס רעדע באצייכנט ווי זיין ערשטע פאטאל-שלעכ-טע רעדע אינעם גאנג פון דער וואל-קאמפאניע. ס'איז פאר אלעמען געווען קלאר, אז די מפלה פון בונד אויף דער פארזאמלונג פון מענער-באקלייד איז א געהתמעטע און אז מיי 10 מינוטיקע רעדע וועט מיט גארנישט ענדערן די לאגע.

איך האב זיך אפגעגעבן א חשבון, אז קיין גארמאלע פאלעמיק, ווי שיין כ'זאל נישט רעדן און ווי לאגיש מיינע רייד זאלן נישט זיין, וועט אין דעם פאל נישט האבן קיין גרויסע ווירקונג, בפרט ווען נאך מיר האט קאראלסקי די מעגלעכקייט צו רעדן זיינע 10 מינוט און אפצושלאגן דעם איינדרוק, וואס כ'וועל אפילו עווענטועל מאכן. אין דעם פאל מוז מיי קאנטער-אטאק זיין א בליציקער און אזא שטארקער, אז ער זאל מיט איין קלאפ צעשמעטערן דעם איינפלוס, וואס קאראלסקי האט דער-גרייכט, און קאראלסקי גופא זאל מער נישט אומשטאנד זיין צוריקצושלאגן. ווי נעמט מען אבער אזא וואפן?

מיט א מאל האב איך זיך צעלאכט מיט א שטארק געלעכטער, וואס האט געצויגן די אויפמערקזאמקייט פון די נאענטע חברים און פון א טייל פון די פארזאמלטע. יאנעק-יאנקעלעוויטש האט ביז א בורטשע געטאן: „וואס איז דאס לאכעניש, וואס

איז די געדוילע מיט דיר? שטיקנדיק זיך פון געלעכטער האָב איך יאַנעק-יאַנקע- לעווויטשן געענטפערט: „זאָרג נישט, יאַנעק, דער פּלאַקן-שיסער וועט נישט פליקן די בונדישע פעדערן. כ'וועל קאַראַלסקעלעך קיפן און קיילן, אַז אַ רויך וועט גיין. קאַראַלסקי האָט טאַקע געזאָגט, האָפּ, אַבער כ'וועל אים נישט לאָזן אַריבערשפּרינגען.“ מיינע חברים האָב איך נישט געזאָגט מיט וואָס פאַר אַ געווער כ'וועל שיסן. פאַר מיר איז דאָס צילברעט געווען קלאָר — כ'וועל אויסנוצן קאַראַלסקיס אַ לאַפּסוס אין זיין רעדע. רעדנדיק וועגן די ווינונג-נויטן פון דער אַרבעטנדיקער באַפעלקערונג, האָט קאַראַלסקי פּאַטעטיש אויסגעשריגן: „גייט און רעקוויזירט די ווינונגען פון דער בורזשואַזיע. איר האָט מער רעכט צו ווינען אין יענע גאַסן, אויף מאַרשאַל-קאָוסקע און אַלעע אויאָדאָוסקע, ווי די אַנגעפרעסענע און אַנגעזויפטע בורזשויען און בורזשויקעס. גייט און רעקוויזירט די ווינונגען פאַר אייך און אייערע פאַ-מיליעס!“ דער איינדרוק איז געווען, אַז קאַראַלסקי רופט די פאַרזאַמלטע תּיכּף דורכצופירן די רעקוויזיציע.

ווען דער פאַרזיצער האָט מיר געגעבן די צווייטע בונדישע 10 מינוט צום רעדן, בין איך צו דער רעדנער-טריבונע געגאַנגען מיט פעסטע און דרייסטע טריט, מיט אַ זיכערקייט פון אַ זיגער.

בעת דעם אָנהייב פון מיין רעדן האָבן די אַנוועזענדיקע בונדישע טוערס, מיט יאַנעק-יאַנקעלעווויטש און עמנואל נאָוואַגרוסקי בראַש, געפּלעפטע זיך צוגעהערט צו מיין רעדן, געשטוינט און געמיינט, אַז כ'בין פון זינען אַראָפּ.

דער אינהאַלט פון מיין רעדע איז געווען אומגעפער אַזאַ:

„חברים און חברטעס, אַרבעטער פון מענער-באַקלייד! לאַמיר אַלע אין איינעם דעם חבר קאַראַלסקי מקבל-פנים זיין. לאַמיר אים קרוינען פאַר דעם גרעסטן רעוואָלוציאַנערן פירער פונעם יידישן פּראַלעטאַריאַט און אים געבן אַ דרייפאַכיקן „האָך! האָך! האָך!“ און אַלע ווי איינער, בונדיסטן און אומפאַרטייזשע, זיך שטעלן אונטער זיין רעוואָלוציאַנערער קאַמאַנדע. די היינטיקע רעדע פון חבר קאַראַלסקי וועט פאַרשריבן ווערן אין דער געשיכטע פון דער רעוואָלוציאַנערער אַרבעטער-באַוועגונג מיט גאַלדענע אותיות. זיין שאַליקער רוף: גייט, נעמט אָפּ די ווינונגען פון די בורזשויען, רעקוויזירט זיי פאַר אייערע פאַמיליעס, איז אַריין אין אונדזערע הערצער און מיר זענען גרייט גלייך, אונטער חבר קאַראַלסקיס פירערשאַפט, די קאַמפּאַקציע דורכצופירן. שטייט אויף פון אייערע ערטער, הייבט אויף די רעכטע האַנט צום שווערן, אַז מיר וועלן דעם רוף גלייך אויספירן. רופט דעם חבר קאַראַלסקי אַפּצונעמען די שבועה, און נאָך דעם וועלן מיר פאַרלאָזן דעם זאַל, שטימען וועלן מיר אַן אַנדערש מאַל, אונדזערע שטימען צום אַרבעטער-ראַט וועלן נישט אַנטלויפן. לאַמיר שליסן די רייען אין טשוואַרקעס (אין פירן) און אויפן דיסציפלינירטסטן אופן, ווי ס'פאַסט פאַר רעוואָלוציאַנערע יידישע אַרבעטער, לאַמיר מאַרשירן צו יענע גאַסן. אויפן וועג וועלן מיר אַריינגעמען אין אונדזערע רייען יעדן אַרבעטער,

וואָס וועט וועלן זיך אַנשליסן, אַ ייד אָדער נישט-ייד, מיר זענען דאָך רעוואָלוציאַר-נערן און אינטערנאַציאָנאַליסטן, און אונטער דער קאָמאַנדע פון חבר קאַראַלסקי וועלן מיר דורכפירן זיין רוף גלייך צו רעקוויזירן די בורזשויסקע ווינגגען.

אויפשטיין, חברים! צום קאַמף, צום זיג!

איבערן זאַל איז דורך אַ ציטער. דער עולם איז ספּאַנטאַן אויפגעשטאַנען פון די ערטער. כ'האַב אַ געשריי געטאַן צו קאַראַלסקי: „חבר קאַראַלסקי, הייבט אייך אויף פון אייער זיצפלאַץ, שטעלט אייך אין פּראָבט פון דער טריבונע, ווי ס'פּאַסט פאַר אַ קאָמאַנדר פון אַ יידישן פּראָלעטאַריש-רעוואָלוציאָנערן קאַמף-באַטאַליאָן, פירט דורך די שבועה און פירט אונדז צום קאַמף און צום זיג!“

קאַראַלסקי איז געבליבן זיצן ווי צוגעשמידט צו זיין אַרט — און אויף דעם מאַמענט האָב איך ווי געוואָרט.

געוויסט האָט קאַראַלסקי, אַז כ'פיר אים אין אַ פּאַסטקע, ער האָט אויך גאַנץ קלאָר געזען, אין וואָס די פּאַסטקע באַשטייט: אַוועקגעשטעלט צו ווערן עפּנטלעך אין אַ מצב פון נישט קענען רעאַליזירן זיינע ווערטער אין מעשים.

געהאַט האָט קאַראַלסקי דריי אויסוועגן: שפּילן די טראַגיקאַמעדיע פון אַ קאָמאַנדר און אויפן וועג נעלם ווערן, דאָס וואָלט געמיינט אויף דעם מיאוסטן אופן קאָמפּראַמעטירן זיין ריכטונג און אַליין ליקווידירט ווערן ווי אַ טוער צווישן די יידישע אַרבעטער אין וואַרשע; צוריקציען זיך, דערקלערן, אַז ער האָט אַזאַ רוף נישט געמאַכט, דאָס וואָלט אים קאָמפּראַמעטירט און לעכערלעך געמאַכט — און די פּאַרזאַמלונג איז פאַר אים אַ פאַרשפּילטע; אָדער גאַרנישט ענטפּערן, לאָזן מיך אויסשווימען אין די 10 מינוט צייט וואָס כ'האַב צום רעדן, און דערנאָך, אין זיין צווייט וואָרט, זיך צערעכענען מיט מיר. קאַראַלסקי האָט אויסגעקליבן דעם דריטן וועג — מער האָב איך נישט געדאַרפט.

מיט דער פּולער קראַפט פון אַ יונגן 21-22 יאָריקן מענטשן, אַ פּאַרהעלטעניש-מעסיק געזונטן, האָט די פּויסט פון מיין רעכטער האַנט אַ זעץ געטאַן אין טישל פון פרעזידיום און מיין שטימע האָט אַ דונער געטאַן: „פאַר וואָס שטעלט איר זיך נישט אויף און נעמט נישט איבער די קאָמאַנדע? איר האָט זיך דערשראַקן! וואָס איז געשען מיט אייך, חבר קאַראַלסקי? דער דיבוק פון פּראָים דרוטשאַז איז אַריין אין אייך? איר זענט געקומען טשאַקען דעם עולם, אָבער די פּאַרזאַמלטע לאָזן זיך נישט נעמען אויף אַ קאַנט! וואָס איז ער — האָב איך זיך געווענדט צו די פּאַר-זאַמלטע אַרבעטער — אַ רעוואָלוציאָנערער אַרבעטער-טוער, אָדער אַ פּלאַקן-שיסער, ווי דער אַלטער פירער פון בונד, יוזעף, וועלכער איז אייך אַזוי גוט באַקאַנט, רופט אים? וואָס זענט איר, חבר קאַראַלסקי, אַ פּאַראַנטוואָרטלעכער אַרבעטער-טוער אָדער אַ פּראָזן-שיסער, ביי וועמען די צונג איז הפּקר? כאַפּן יאַלדן אויף דער ווענדקע און אויסנאַרן שטימען זענט איר געקומען, איר האָט אָבער פּאַרגעסן, אַז איר זענט נישט אויף די וואָלאָוקעס אָדער אויפן פּלאַץ-קערצעלי, נאָר אויף אַ פּאַרזאַמלונג

פון רעוואלוציאנער-געשטימטע און באווסטויניקע-יידישע אַרבעטער, וועמען מ'קען נישט נעמען אויף פעוונע און פירן אין באַד אַרײַן.

און וויסט איר חברים, פאַר וואָס דער חבר קאַראַלסקי האָט זיך דערלויבט צו שיטן אייך זאַמד אין די אויגן מיטן רעוואַלוציאַנערן רוף: גייט רעקוויזירט די בורזשויסקע וווינונגען? ווייל ער און די ריכטונג צו וועלכער ער געהערט האָט אַלע מאל געהאַט אַ ביטול-באַציונג צו די יידישע אַרבעטער-מאַסן, און זיי מיינען אַז אויף יידישע אַרבעטער-פאַרזאַמלונגען קען מען פראַווען די אומפאַראַנטוואָרט-לעכסטע שטיק. חבר קאַראַלסקי וואַלט אויף אַ פּוילישער אַרבעטער-פאַרזאַמלונג זיך נישט דערלויבט אַזאַ פּאָליטישע הפּרות, ווי ער האָט זיך דערלויבט אויף אייער היינטיקער פאַרזאַמלונג.

און פאַרענדיקט מיין רעדע האָב איך מיטן באַקאַנטן פיזומן וועגן מאַסנווייז שטימען פאַרן בונד און קיין איין שטימע נישט צו פאַרטאַכלעווען פאַרן לינקן בלאַק. כּמעט די גאַנצע צייט וואָס כ'האַב גערעדט זענען די פאַרזאַמלטע געשטאַנען אויף זייערע פּיס און אַ שטילקייט האָט געהערשט, אַז מ'האַט געקענט הערן דאָס זשומען פון אַ פּליג, ווען כ'האַב געענדיקט, האָט דער שטורעם פון אַפּלאַדיסמענטן אַנגעהאַלטן אַ לאַנגע צייט.

קאַראַלסקי האָט מיט זיין 10 מינוטיקער רעדע קנאַפּ וואָס שוין געקענט אויפ-טאָן. ער איז אַן אויפהער פאַרחווקט געוואָרן מיט צווישנרופן און שטעטיקע אויס-רופן: „ווי איז מיין נייע וווינונג? אוי, אַ שאַד, כ'האַב געהאַט אין אויג אַ צאַצקעדיק וווינונג אין יענע גאַסן. די רייכע דירות אין די יידישע גאַסן קען מען שוין יאָ גלייך צונעמען.“ ענלעכע קאַמישע און סאַרקאַסטישע אויסרופן האָבן זיך געהערט אַז אַן אויפהער, און דאָס גראַד פון די רייען, פון וועלכער קאַראַלסקי האָט זיך געריכט צו קריגן די מיינסטע שטימען. קאַראַלסקי ביטע צום פאַרזיצער צו פאַר-לעגען זיין צייט פון רעדן איז דורכן פאַרזיצער אַפּגעוואָרפן געוואָרן. קאַראַלסקי איז אַראַפּ פון דער טריבונע אונטער אַ האַגל פון שפּאַטישע אויסרופן.

דער אויסגאַנג פון די וואַלן פון דער פאַרזאַמלונג פון מענער-באַקלייד איז געווען אַן איבעראַשנדיקער זיג פאַרן בונד און איז געוואָרן די סענסאַציע פון דער וואַל-קאַמפּאַניע.

ווען כ'בין שפּעט ביי נאַכט געקומען אין דער קאָוויאַרניע פון פּאַן וו., איז דער פּאַרלויף פון דער פאַרזאַמלונג און דער רעזולטאַט פון די וואַלן געווען דאָס געשפּרעך ביי די פּאַרשיידענע טישלעך.

און ווען כ'בין צו מאַרגנס אַרויפגעקומען צו יועפּן, האָב איך שוין פון דער ווייטנס געקענט באַמערקן ווי ביים „אַלטן“ באַהאַלט זיך דער שמיכל אונטער זיינע דיקע וואַנסעס, און דערהערט זיין מיר גוט באַקאַנטע אַנגענעמע שטימע: „איר האָט דעם פּלאַקן-שיסער נעכטן אַרנטלעך צו רעכט געמאַכט.“

די פארוואַמלונג פון די פרויען-פאָכן: שניידערינס, וועשנייערינס, קאַרסעטן-מאַכערינס און ענלעכע פרויען-פאָכן, איז אין מיין זכרון פאַרבליבן נישט צוליב דעם אינהאַלט פון די רעדעס, וואָס עמעצער האָט געהאַלטן, מיך אַריינגערעכנט, און אויך נישט צוליב דעם רעוולוטאַט פון די וואַלן — דאָס אַלץ איז אויסגעמעקט פון מיין געדעכעניש, נאָר צוליב די אומשטענדן פון דער פארוואַמלונג, וואָס זענען געבליבן לעבעדיק אין מיין זכרון.

סוף 1918 האָט זיך אין וואַרשע געיאָועט אַ פריער-אומבאַקאַנטע טוערין פון ס.ד.ק.פ.ל. און זי איז איבער נאַכט געוואָרן אַ לעגענדע.

אין די יידישע ס.ד.ק.פ.ל.-קרייזן האָט מען זיך געשושקעט און געסודעט, און דערציילט ווונדירעס וועגן איר ראַלע אין דער אַקטאַבער-רעוואַלוציע, וואָס פאַר אַ וואַזשנע שישקע זי איז אין סאַוועטן-פאַרבאַנד — אַ קאַפּ פון אַ צווייטער ראַזאַ לוקסעמבורג. אין וואַרשע איז זי צייטווייליק, און טראַץ דעם, וואָס זי קען נישט קיין יידיש (מאַנכע האָבן אַפילו געשושקעט זיך, אַז זי איז נישט קיין יידישע), האָט זי באַשלאָסן זיך צו באַקענען מיטן יידישן אַרבעטער-לעבן און זיין טעטיק צווישן די יידישע אַרבעטער. אַ דאַנק סטאַך זאַטאַרסקי האָב איך זיך באַגעגנט מיט דער דאָזיקער מיסטעריעזער חברטע און זי האָט אויך אויף מיר געמאַכט אַן איינדרוק. ביז היינט קען איך ביי זיך נישט באַשליסן, צי זי איז געווען אַ שיינע אַדער אַ נישט-שיינע. און אַפגעמאַכט, אַז זי איז געווען נישט שייך אין איר שיינקייט און פראַכטפול שייך אין איר נישט-שיינקייט: נידעריקער פון מיטלוואַקס. אַ ברייט-פלייציקע. אַן עכט-ברונעטע, מיט געדיכטע פעכשוואַרצע האַר און אַ פּוך אויף דער אייבערשטער ליפּ, אַ הויכן לומדישן שטערן, גרויסע בלוילעכע אויגן אונטער דיקע אוינגגלעזער, אַן אַליוו אַוואַל פנים. איר גאַנג האָט עדות געוואָגט, אַז ס'איז איר נישט פרעמד דאָס רייטן אויף אַ פּערד. זי האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ געמיש פון אַ ציגיינערין און אַ רבישע טאַכטער פונעם איידלסטן און העכסטן יחוס — אַ פּערזענלעכקייט לכל-הדעות.

ווען דאָס אייז איז צעגאַנגען נאָך דער באַקאַנטשאַפט און מיר האָבן אַנגעהויבן רעדן פרייער — אין דער דייטשישער שפראַך, וואָס זי האָט באַהערשט ווי אַ געבויר-רענע דייטשקע — האָב איך פאַר זיך געהאַט אַן אַריגינעלע פיגור פון אַ סאַציאַל-ליסטישער טוערין, אַן אַנגעלאַדענע מיט וויסן אויף פאַרשיידענע געביטן. אויף מיינס אַ פראַגע פאַר וואָס זי האָט אויסגעקליבן גראַד די יידישע אַרבעטערשאַפט ווי איר טעטיקייט-געביט, ווען ס'איז איר פרעמד די יידישע שפראַך און זי באַ-הערשט גלענצנדיק די פּוילישע שפראַך, האָב איך געקריגן אַ שקאַצעוואַטן ענטפּער: „איר האָט זיך נאָך קיין מאָל נישט געקושט מיט קיין שיקסל? (דאָס וואַרט, שיקסל) איז געזאַגט געוואָרן מיט אַ נישט-יידישן, גיכער מיט אַ רוסישן, אַקצענט) און פאַר וואָס פרעג איך אייך נישט פאַר וואָס איר קושט זיך דווקא מיט דער און נישט מיט קיין אַנדער מיידל“?

פאר מיר איז געווען קלאָר, אַז אויב די דאָזיקע עטלעכע און צוואַנציק-יאָריקע חברטע, וואָס האָט פּיינט דעם בונד, ווי אַ פּרומער ייִד האָט פּיינט חוּזר, וועט באַמת ווערן טעטיק אין דער ייִדישער אַרבעטער־סביבּה, וועט זי אַפּילו מיט איר נישט קענען קיין ייִדיש, אין וואָס כּהאָב געצווייפּלט, ווערן אַ געפּאַר פּאַרן בונד, אַ סך אַ גרעסערע געפּאַר, ווי ס'איז געווען די יונג-פּאַרשטאַרבענע פּועלי-ציוניסטקע פּאַלאַ בער.

איך האָב יוועפּן דערציילט וועגן דער עקזיסטענץ פּון דער דאָזיקער טוערין פּון ס.ד.ק.פּ.ל. און וועגן דער מעגלעכער געפּאַר וואָס דראָט דעם בונד מצד דער דאָזיקער חברטע, און ס'איז מיר באַווסט, אַז זי קלייבט זיך צו מאַכן איר עפּנטלעכן דעביוט אויף דער וואַל-פּאַרזאַמלונג פּון די פּרויען-פּאַכן אין נאָדל-פּאַראַיין.

נאָך אַ באַראַטונג מיט אַ רייע חברים פּון נאָדל-פּאַראַיין איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז צו מיינ דיספּאָזיציע ווערן צוגעטיילט גרשון זיבערט און אַלאַ סעגאַלאַוויטש, אַ ייִנגערע שוועסטער פּונעם ייִדישן דיכטער ז. סעגאַלאַוויטש. פּאַרזיצער וועט זיין שרָה שוועבער.

אַרויסגעוויזן האָט זיך אַז די דערמאַנטע טוערין פּון ס.ד.ק.פּ.ל. איז צו דער פּאַרזאַמלונג נישט געקומען. אַזוי פּלוצעם ווי זי האָט זיך געיאָוועט, אַזוי פּלוצעם איז זי פּאַרשווונדן. ליידער געדענק איך נישט אונטער וואָס פּאַר אַ נאָמען זי האָט בשעתו פיגורירט אין וואַרשע. אין קאַפּ פּלאַנטערט זיך דער נאָמען פּלאַראַ, קאָוירן פּאַרן דאָזיקן נאָמען וועל איך נישט. מער האָב איך די דאָזיקע פּרוי אין ערגעץ נישט באַגעגנט: נישט אין פּוילן, נישט אין סאָוועטן-פּאַרבאַנד, און נישט אין קיין אַנדער לאַנד, וווּ ס'איז מיר אויסגעקומען צו באַזוכן אין די יאָרן פּון מייך טעטיקייט אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג.

מצד ס.ד.ק.פּ.ל. זענען אויף דער וואַל-פּאַרזאַמלונג פּון די פּרויען-פּאַכן אַרויס-געטראָטן קאַראַלסקי און מאַרטאַר; מצד בונד — אַלאַ סעגאַלאַוויטש און הערשל מעטאַלאַוויעץ.

פּאַר שרָה שוועבער איז דאָס פּרעזידירן אויף דער דערמאַנטער פּאַרזאַמלונג געווען איר ערשטער עפּענטלעכער אַרויסטריט — דער ערשטער שטאַפּל צו איר קאַריערע אין בונד פּון פּוילן.

בּי די לעדער־אַרבעטער

אין פּראַפּעסיאָנעלן פּאַראַיין פּון די ייִדישע לעדער־אַרבעטער האָט דער בונד געהאַט ביצוקומען צוויי גרויסע שוועריקייטן אויף זיין וועג צו אַ זיג אין די וואַלן צום וואַרשעווער אַרבעטער־דעלעגאַטן-ראַט: אַ וואַלאַפּמאַך צווישן ייִדישן סעקטאָר פּונעם לינקן בלאַק מיט אַנאַרכיסטן און אַ פּאַרזאַמלונג פּון ייִדישע שפּילקאָווע שוסטערס.

צום ערשטן מאל אין דער געשיכטע פּון דער אַרגאַניזירטער ייִדישער אַרבע-

טער-באוועגונג אין ווארשע האט א סאציאליסטישע ריכטונג, ס.ד.ק.פ.ל., געשלאסן אן אפיציעלן אפמאך מיט אן אנארכיסטישער גרופע — מיט די אנארכיסטן אין יידישן לעדער-ארבעטער-פאראיין — אן אפיציעלן וואבלאק צום ארבעטער-דעלעגאטן-ראט.

פארן בונד איז דער דאזיקער וואלאפמאך געווען א שווערער קלאפ, פאליטיש און ארגאניזאציאנעל. פאליטיש, מחמת אזא אפמאך האט געגעבן די אנארכיסטן א דע-יורע-אנערקענונג ווי א צד אין פאליטישן לעבן אין דער ווארשעווער יידישער ארבעטער-סיבה; ארגאניזאציאנעל, מחמת די אנארכיסטן זענען יארן-לאנג געווען די פירערס פונעם גרויסן און וויכטיקן פאך פון די געגריועטע שוסטערס, א פאך מיט גרעסערע צאלן ארבעטער אין די פאבריקן. דעם בונד האט זיך איינגעגעבן ארויסצושטיסן די אנארכיסטן ווי די זעלבסטהערשערס פון דער פאך-אנפירונג, זיי זענען אבער געבליבן א פוח, מיט וועלכן מ'האט זיך געמוזט רעכענען. דער וואל-בלאק האט געדראט, אז דאס גרויסע און וויכטיקע פאך זאל בעת דער וואל-קאמפאניע צום ארבעטער-ראט ארויסגליטשן זיך פונעם בונדישן איינפלוס און שאפן א מעגלעכקייט פאר די אנארכיסטן, שוין ווי א לעגייטם-אנערקענטע פאלי-טישע גרופירונג, צוריק איבערצוגעמען די אנפירונג פונעם דאזיקן פאך.

דער יידישער לעדער-ארבעטער-פאראיין איז טראדיציאנעל געווען בונדיש. מיט די פאכן: קאמאשן-מאכערס, וואלקערס, גארבערס, באסאק-מאכערס, איז נישט געווען קיין גרויסע דאגות. אויף די וואל-פארזאמלונגען האט דער פארטייאקטיוו, וואס איז געווען זייער א גוטער, געדארפט בלויז צוהיטן, אז ס'זאלן נישט געשען קיין צופעליקע סורפריזן. ס'געדענקט זיך אפילו נישט ווער ס'האט באדינט די וואל-פארזאמלונגען פון די דערמאנטע פאכן. וועגן דער פארזאמלונג פון די שפיל-קאווע שוסטערס האט דער בונד נישט געהאט קיין אילוועס, אז זיינע פארטרעטערס אויף דער פארזאמלונג וועלן אויפטאן גרויסע זיבן זאכן. דאס פראבלעם איז געווען די פארזאמלונג פון די געגריועטע שוסטערס, און צו דער דאזיקער פארזאמלונג זענען דעלעגירט געווארן עמנאל נאוואגורדסקי און הערשל מעטאלאויעץ.

דאס דעלעגירן די דערמאנטע צוויי דעמאלט לינקע בונדישע טוערס האט חוץ די שוין באקאנטע אלגעמיינע מאטיוון, געהאט אויך א ספעציפישן מאטיוו: ביידע זענען געווען גוט באקאנט אינעם לעדער-פאראיין און ביי די געגריועטע שוסטערס. נאוואגורדסקי האט א צייט געהאט געארבעט ווי סעקרעטאר פונעם פאראיין. פאר מיר איז דער לעדער-פאראיין, נאכן מעטאל-פאראיין, געווען מיין צווייטע היים אין דער ווארשעווער בונדישער פראפ-באוועגונג.

דער אויסוואל פון א פארזיצער איז פארן בונד אויסגעפאלן נישט גינציק, ווי פארזיצער איז געוויילט געווארן דער אנארכיסט מרדכי שוסטער, אנדערש גערופן — דער שווארצער מרדכי, א זייער אינטעליגענטער ארבעטער מיט א לאנגיאריקער דערפארונג פון א פראפ-טוער מיט א סך פערזענלעכן איינפלוס אויף זיין פאך.

אויף דער דאָזיקער פאַרזאַמלונג איז פּאַקטיש באַזייטיקט געוואָרן די נאַרמאַלע פּראָצעדור. ס'האַבן חוץ די אַפיציעלע רעדנערס גערעדט אַ צאַל אַנדערע רעדנערס, אַרבעטער פון פּאָך און מיטגלידער פון דער פּאַראַיין-פּאַרוואַלטונג.

עמנאל נאָוואַגרודסקיס רעדע איז דורך אַלעמען אַנערקענט געוואָרן פאַר אַן אויס-געצייכנטע, אַזוי אויך די רעדעס פון קאַראַלסקי און פון מרדכי שוסטער. די שטימונג פון די פּאַרזאַמלטע האָט זיך געהוידעט אַרויף און אַראָפּ, פאַרן בונד און קעגן בונד. נישט קאַראַלסקי און נישט נאָוואַגרודסקי, נאָר דער אַנאַרכיסט מרדכי שוסטער האָט געהאַט דעם איינפלוס אויף די פּאַרזאַמלטע, אין דעם פאַל האָט עס געמיינט קעגן בונד. מיין אויפגאַבע ווי דער צווייטער אַפיציעלער בונדישער רעדנער איז געווען אַפּצושוואַכן דעם איינפלוס פון מרדכי שוסטער.

געוועהט האָב איך, אַז וואָס שייך צייט, וועט מיך דער פּאַרויצער, דער אַנאַרכיסט מרדכי שוסטער, נישט באַגרענעצן, נישט אַפּשטעלן אין מיטן רעדן, און כ'האַב נישט געדאַרפט באַגרענעצן זיך מיט די פּאַרמעלע 10 מינוט. מיין קאָנטראַטאַק-רעדע קעגן קאַראַלסקין און דער עיקר קעגן שוואַרצן מרדכי, איז געווען אומגעפער אַזאַ:

„חברים, לאַמיר זיך אַדורכשמועסן. מיר האָבן אויף דער היינטיקער פּאַרזאַמ-לונג געהערט אַזוי פיל רעוואַלוציאַנערע רייד, אַזש די אויערן זענען פול און טויב פון זיי. אַן אמתער חד-גדיא. האָט דער חבר ראובן גערעדט רעוואַלוציאַנער, האָט אים דער חבר קאַראַלסקי איבערגעשטיגן, און דער חבר מרדכי — זיי ביידן. זענען געקומען די באַטייליקטע חברים אין דער דיסקוסיע, האָבן קאָנקורירט צווישן זיך און פילפאַכיק איבערגעשטיגן די אַפיציעלע רעדנערס. לאַמיר בעסער זיך דורכ-שמועסן אויף אַ היימישן אופן, ווי מיר וואַלטן זיך געפונען אין דערבייזיקן בופעט-צימער און גערעדט איינער צום אַנדערן צווישן אייך ביסן און אַ צווייטן. ס'איז שוין שפעט און ס'איז שוין צייט די פּאַרזאַמלונג צו ענדיקן.“

כ'האַב געפילט, אַז כ'האַב אַנגעטראָפּן אויף אַ פילבאַרן פונקט און געווינען די סימפּאָטיע פון די פּאַרזאַמלטע, און פּאַרגעזעצט:

„ס'איז געשלאָסן געוואָרן אַ שידוך צווישן דער ריכטונג פון חבר קאַראַלסקי מיט דער גרופע פון חבר מרדכי, און דער חבר אַשר געפינט זיך אויפן צווייטן אַרט אויף דער ליסטע פונעם יידישן סעקטאָר פון לינקן בלאַק אין לעדער-פּאַראַיין. ווילן מיר וויסן, וואָס ס'איז פּאַרשריבן אין דער כתובה און וואָס פאַר אַ נדן מ'האַט זיך קעגנזייטיק געסילוקט. איז דאָס אַן אידעיש-פּאָליטישער שידוך אָדער אַ סח-רישער משאַ-ומתן, וווּ די אַנאַרכיסטן פּאַרקויפּן זייער אידעישע נשמה פאַר אַ מאַנדאַט אָדער צוויי מאַנדאַטן, און דער יידישער סעקטאָר פון לינקן בלאַק שפייט אויף זיינע מאַרקסיסטישע איינשטעלונגען און וויל אויסנוצן די אַנאַרכיסטן צו כאַפּן שטימען. די געגרייטע שוסטערס זענען אַבער נישט קיין בלינדע פּערד, וואָס מען פירט אַרויס אויפן פּערדמאַרק צום קויפּן און פּאַרקויפּן.“

ס'האט אפגעהילכט א צווישנרוף: „פאר וואס האט דער בונד נישט געמאכט מיטן חבר מרדכי קיין אפמאך“?

„פאר וואס? — האב איך געענטפערט — ווייל מיר, דער בונד, קויפן און פארקויפן נישט קיין יידישע ארבעטער־שטימען. מיר האבן קיין מאל נישט געלאסן און מיר וועלן נישט שליסן קיין פאליטישע אפמאכן מיט אנארכיסטן. אומפארטיי־שע ארבעטער, אויב זיי וועלן זיך פארפליכטן אונטערצוהארפן דער דיסציפלין פון דער בונדישער פראקציע אין קומענדיקן ארבעטער־ראט, וועלן מיר זיי ארויפ־נעמען, אבער אן אידעישער און ערלעכער אנארכיסט וועט אזא התחייבות נישט געבן, קען נישט געבן און טאר נישט געבן. מיר האלטן פון קאלעקטיוויזם, פון קאלעקטיווער ארגאניזאציע, פון פאליטישן קאמף און פון קאלעקטיווער פאראנט־ווארטלעכקייט, פון אנפירערשאפט, היערארכיע און דיסציפלין, און די אנארכיסטן זענען אידעאלאגיש קעגן דעם אלעמען. האט איר, חברים, שוין געזען א מאל אין דער פילהארמאניע אדער אין דער אפערע אן ארקעסטער אן א דיריגענט? שייך וואלט די מוזיק אויסגעזען ווען יעדער שפילער שפילט אזוי ווי ער וויל און ווי ס'גלוסט זיך אים. וואלט איר געפארן אין א צוג אן א מאשיניסט? דער בונד טאר נישט דערלאזן. אז די יידישע ארבעטער זאלן זיך געפינען אין א לאגע, וואס מוז זיך פאר זיי ענדיקן קאטאסטראפאל“.

כ'האב אויפגעמישט בלעטלעך ארבעטער־געשיכטע פון די לעצטע 4-5 יאר, פון די טעטיקייטן פון די ריכטונגען פונעם לינקן בלאק, פון די אנארכיסטן, און די ראלע פון בונד, און געמאכט דעם אויספיר, אז דער בונד איז געווען די פארטיי, וואס האט געפירט די יידישע ארבעטער צו ארגאניזירונג, צום קאמף און צו זיגן. גערעדט האב איך אין א לייכטן געמיטלעכן טאן פון א היימישן שמועס, ווי מ'רעדט זיך דורך צווישן משפחה־מיטגלידער. די צעריצטקייט אויף דער פארוואמ־לונג האט נאכגעלאזן, די מידקייט איז לייכטער געווארן. מ'האט מיך אויסגעהערט מיט אינטערעס און מיט ווארעמקייט.

ס'האט זיך געווארפן אין די אויגן דער פאקט, אז מרדכי שוסטער געפינט זיך נישט אויף דער ליסטע פונעם לינקן בלאק, ס'האט זיך געפילט, אז אין גאנצן גלאט זענען נישט די באציונגען צווישן אים און די שדכנים פונעם שידוך צווישן דעם לינקן בלאק מיט דער אנארכיסטישער גרופע, און מעגלעך אויך מיט דער כתובה און מיט די קעגנזייטיקע מתנות. און ס'איז מיר איינגעפאלן צו נעמען מרדכי שוסטערן אויף זיכער. כ'האב צו אים א זאג געטאן:

„ס'איז דאך מאַדנע, וואס איר, חבר מרדכי, געפינט זיך נישט אויף דער ליסטע פונעם לינקן בלאק אין לעדער־פאראיין. ביי מיין גרעסטן רעספעקט פארן חבר אַשר, וועט דאך דער חבר אַשר גופא מודה זיין, אז ער דערגייט נישט צו אייערע קנעכל אין קיין שום הינזיכט, נישט אין תורה, נישט אין דערפארונג און פעיקייט פון אן ארבעטער־טוער, און אפילו נישט ווי א פאכמאן, אז חבר אַשר דארף נאך

לאנג פארן פדי צו דערפארן צו דער מדרגה פון א מרדכי שוסטער. טא פאר וואס געפינט איר זיך נישט אויף דער געמיינזאמער ליסטע פונעם לינקן בלאק מיט די אנארכיסטן? נישט איך וויל און נישט איך מעג דערציילן די געגריועטע שוסטערס, פאר וואס דער חבר מרדכי געפינט זיך נישט אויף דער דאזיקער ליסטע. ס'וואלט געווען נישט פיין, נישט חבריש און נישט מענטשלעך, איך זאל איך אויפפאדערן עפענטלעך צו דערציילן פאר וואס איר פיגורירט נישט אויף דער שותפותדיקער ליסטע. ביי מיין אבסאלוטער קעגנערשאפט צו דער אנארכיסטישער אידעאלאגיע און פאליטיק וויסט איר, חבר מרדכי, פון דער דערפארונג, אז כ'האב פאר איך פערזענלעך א סך רעספעקט, רעספעקט פאר איך ווי א מענטש און ווי אן אינטעליגענטער און פעיקער ארבעטער-טוער. ס'וואלט געווען פון מיין זייט א חוצפה צו לערנען איך ווי אזוי איר זאלט איצט האנדלען אויף דער פארזאמלונג. אבער גלייבט מיר, ווען כ'וואלט געווען אויף אייער ארט און געווסט, אז דער שידוך צווישן לינקן בלאק מיט אייער גרופע איז נישט קיין ליבע-שידוך, און אפילו נישט קיין געלט-שידוך, נאר בלויז א קאמבינאציע פון לינקן בלאק אויסצונוצן די אנאר-כיסטן קעגן בונד, וואלט איך רעזיגנירט פונעם פארזיצער-אמט פון דער פארזאמלונג, געדאנקט די פארזאמלטע פארן צוטרוי, וואס זיי האבן צו מיר, דערוויילנדיק מיך פארן פארזיצער פון אזא וויכטיקער פארזאמלונג און כ'וואלט געזאגט די געגריועטע שוסטערס, זיי זאלן שטימען ווי עס דיקטירט זיי זייער געוויסן און אינטערעס, פשוט געזאגט: שטימט פארן בונד, און איך וואלט רעקאמענדירט, אז חבר יצחקל, וועלכער האט געקראגן די צווייט-גרעסטע צאל שטימען, זאל איבער-נעמען דעם פארזיץ, פארענדיקן די פארזאמלונג און דורכפירן די וואלן.

ווען כ'האב געענדיקט, איז נישט געפאלן קיין איין אפלאדיסמענט. אין דעם אנגעפאקטן זאל מיט עטלעכע הונדערט געגריועטע שוסטערס האט געהערשט א דערדריקנדיקע שטילקייט. דער עולם האט איינגעהאלטן דעם אטעם און געווארט אויף מרדכי שוסטערס רעאקציע. און ווונדער איבער. ווונדער: מרדכי שוסטערס ענטפער איז געווען: „איר זענט גערעכט, חבר הערשל מעטאלאוויעץ, אן ארנטלעך-כער מענטש דארף טאקע אזוי האנדלען.“ ער האט פארגעלייגט, אז דער בונדיסט יצחקל זאל איבערנעמען דעם פארזיץ, פארלאזט זיין ארט ביים פרעזידיום-טיש און פארנומען אן ארט צווישן די ארבעטער אין זאל.

מרדכי שוסטערס האנדלונג האט אויפגערודערט די פארזאמלטע. דער זאל איז געגאנגען כאדאראם. יוסף באסאק האט געשיקט אויסגענוצט די סיטואציע און פאר-נומען דאס ארט פון א צייטווייליקן פארזיצער און געשטאנען צו קאפנס פונעם קליינעם יצחקל ביים אדורכפירן זיין שווערע אויפגאבע צו פארענדיקן די פאר-זאמלונג און אדורכפירן די וואלן.

דער רעזולטאט פון די וואלן ביי די געגריועטע שוסטערס איז געווען א מאסנהאפטק שטימען פאר דער בונדישער ליסטע.

די יידישע שפילקאָווע שוסטערס, דאָס פאָך פון פרויען- און מענער-שיך און מענערישע שטיוול, געמאַכטע אויף פערזענלעכער באַשטעלונג. איז געווען דאָס איינציקע צווישן די יידישע אַרבעטער-פאַראיינען, וואָס איז טראַדיציאָנעל, נאָך פון די צייטן פון צאַרישן רעזשים, געווען אונטער דער השפעה פון ס.ד.ק.פ.ל. פאָליטיש און אַרגאַניזאַציאָנעל, תמיד צוזאַמען מיט די פּוילישע שוסטער-אַרבעטער. בעת דער וואַל-קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַט האָט דער פאַרטעטער פונעם לינקן בלאַק אין דער פערמאַנענטער קאָמיסיע פון די פיר ריכטונגען אויף דער וואַרשעווער יידישער אַרבעטער-גאַס געפאָדערט, אַז דאָס פאָך פון די יידישע שפילקאָווע שוסטערס זאָל זיין אַ באַשטאַנדטייל פונעם יידישן לעדער-אַרבעטער-פאַראיינ ביים דורכפירן די וואַלאַקציע צום אַרבעטער-ראַט, אַז די פאָכן פון די געגרייזטע שוסטערס מיט די שפילקאָווע שוסטערס זאָלן האָבן אַ געמיינזאַמע וואַל-פאַרזאַמלונג.

די טענות און אַרגומענטן פון בונד קעגן דעם, אַז די שפילקאָווע שוסטערס זאָלן ווערן אַ באַשטאַנדטייל פונעם יידישן לעדער-אַרבעטער-פאַראיינ ביים דורכ-פירן די וואַלאַקציע צום אַרבעטער-ראַט און קעגן דערלאָזן צו אַ געמיינזאַמע וואַל-פאַרזאַמלונג מיט די געגרייזטע שוסטערס, האָט נישט געהאַט קיין פעולה. אַ מערהייט פון דער קאָמיסיע האָט געשטיצט דעם לינקן בלאַק. ערשט די שאַרפע אַפּאָזיציע פון דער פאָך-קאָמיסיע פון די געגרייזטע שוסטערס, מיט דער פּולער אונטערשטיצונג פון די אַנאַרכיסטן צווישן די געגרייזטע שוסטערס, האָט אָנגע-נומען אַ צווייטן באַשלוס — אַז דאָס פאָך זאָל האָבן אַן אייגענע פאַרזאַמלונג אין יידישן לעדער-אַרבעטער-פאַראיינ.

אין שייכות מיט די דאָזיקע באַשלוסן האָט זיך אויף די יזצונגען פון דער פערמאַנענטער קאָמיסיע אָפגעשפּילט אַ פּיקאַנטער קווי-פּראָ-קוואַ. דער בונד, וועלכער האָט זיך געהאַלטן פאַרן פאַרשטייער פונעם יידישן פּראַ-לעטאַריאַט און באַטראַכט די טיילן פון די יידישע אַרבעטער, וועלכע זענען נישט מיטן בונד, פאַר צייטווייליק פאַרפירטע, וואָס מ'דאַרף געזוינען, האָט מיט ציין און נעגל געקעמפט נישט צו דערלאָזן די שפילקאָווע יידישע שוסטערס צו אַ געמיינזאַמע וואַל-פאַרזאַמלונג מיט אַנדערע יידישע אַרבעטער אין אַ פּראָפּאַראיינ, וואָס האָט זיך געפונען אונטער בונדישער השפעה, און געפאָדערט, אַז די דאָזיקע גרופע יידישע אַרבעטער זאָלן זייער וואַל-פאַרזאַמלונג אָפהאַלטן אין פאַראיינ פון די פּוילישע לעדער-אַרבעטער געמיינזאַם מיט די פּוילישע שוסטער-אַרבעטער, דערקעגן ס.ד.ק.פ.ל. וואָס האָט אַלע יאָרן און ביי יעדער געלעגנהייט באַשולדיקט און פאַרשריגן דעם בונד אין סעפּאַראַטיזם, האָט געפאָדערט, אַז אַ פאָך פון יידישע אַרבעטער, מיטגלידער פון אַ פאַראיינ אונטער דער פּאָליטישער השפעה און אַרגאַ-ניזאַציאָנעלער אָנפירונג פון ס.ד.ק.פ.ל. זאָל סעפּאַרירט ווערן פון זייערע פּוילישע חברים און פון זייער לאַנגיאַריקן פּראָפּאַראיינ, פאַרבינדן זיך מיט אַ יידישן און

א בונדישן פאראיין, דארט אפהאלטן זייער וואל-פארזאמלונג און זייערע שטימען זאלן פאררעכנט ווערן ווי נאציאנאל-יידישע ארבעטער-שטימען.

א פאראדאקס? מער ווי דאס! א קוהאנדל מיט יידישע ארבעטער-שטימען! יעדער פון די צוויי צדדים, אלטע עטאבלירטע סאציאליסטישע פארטייען, האט געהאט אין דער אדמה אידעאלאגיעס, פראגראמען און פרינציפן...

איך בין געווען דער פארטרעטער פון בונד אויף דער פארזאמלונג פון די שפיל-קאווע שוסטערס. ס'איז געווען מיין פארשלאג, אז די בונדישע וואל-קאמיסיע זאל מיך דעלעגירן און כ'האב נישט געמאכט קיין סוד פון די מאטיוון פון מיין פארשלאג: כ'בין געווען נייגעריק צו רעדן פאר ארבעטער, וועלכע האבן קיין מאל פריער נישט געהערט אויף זייערע א פארזאמלונג א בונדישן רעדנער.

כ'האב זיך מיט קאראלסקין געטוישט מיט די ראלעס. פריער זענען די פירערס און טוערס פון בונד געווען אנגעשטרענגט נישט צו דעראנאן, אז דער לינקער בלאק מיט קאראלסקין בראש זאל שעדיקן די בונדישע אינטערעסן אין די בונדיש-דאמינירטע פאראייניגען; דאס מאל זענען די פירערס און טוערס פון ס.ד.ק.פ.ל. געווען באזארגט, אז דער בונד זאל, חלילה, נישט באאיינפלוסן א צאל ארבעטער פון די שפילקאווע שוסטערס. די שפילקאווע שוסטערס זענען טאקע לאנגע יארן אונטערן איינפלוס פון ס.ד.ק.פ.ל. פאליטיש און פראפאגאנדיש, וואקסינירט קעגן א פרעמדן איינפלוס, אבער אין גאנצן זיכער קען מען קיין מאל נישט זיין, מ'קען דאך נישט וויסן, וואס דער בונד האט אין ארבל און מיט וואס זייער פארטרעטער, מיט וועמען מ'האט שוין געהאט צו זינגען און צו זאגן, וועט שיסן אויף דער פארזאמלונג. ס.ד.ק.פ.ל. האט ווי געהעריק זיך צוגעגרייט צו דער פארזאמלונג און איז געקומען אהין מיטן גאנצן יידישן שטאב. ווי א דעקאראציע האט מען מיט גענומען דעם פארויצער און סעקרעטאר, פרושינסקי, פון פוילישן לעדער-פאראיין. אין טאג פון דער פארזאמלונג האב איך פאר יוזעפן און יאנעק-יאנקעלעוויטשן פארגעלייגט מיין קומענדיקע סטראטעגיע און טאקטיק: אפערירן דער עיקר מיט יידישע אספעקטן. די עלעמענטן פון רעוואלוציאנאזם זענען די שפילקאווע שוסטערס גענוג באקאנט פון זייערע פילצאליקע פארזאמלונגען, און ווער ס'איז א בעסערער רעוואלוציאנער, וועט פאר זיי זיין א קנאפע אטראקציע. פאר זיי זענען לחלוטין פרעמד די מיינונג-פארשיידנקייטן צווישן בונד און ס.ד.ק.פ.ל. אין יידישע ענינים און דאס וועט קענען האבן פאר זיי א געהעריקן און א באוונדערן אינטערעס. איך האב פארלאנגט אז מיט מיר זאל מיטקומען גרשון זיבערט, וועלכער קען די בונד-דישע פאזיציע אין די ספעציפיש-יידישע ענינים גוט פארטיידיקן און אויב ס'וועט נייטיק זיין — זיך באנוצן מיט דער פוילישער שפראך.

גרשון זיבערט איז גראד נישט געווען צו דיספאזיציע, און צווישן בינייש מיכאלעוויטש און הערשל הימעלפארב האב איך אויסגעקליבן מיכאלעוויטשן פאר א פארטנער — הימעלפארב האט צו גרויסע פליגן אין דער נאך. מיט מיכאלעוויטשן

וועט מיר גרינגער זיין זיך צו פארשטענדיקן אין נישט פארויסגעזעענע סיטור-
אציעס.

צו דער פארזאמלונג זענען מיר אוועק אין דרייען: ביניש מיכאלעוויטש, יאנקע-
יאנקעלעוויטש און איך. די פארטרעטערס פון פועלי-ציון און פון ס.ס. פאראייניקטע
זענען נישט געקומען, און דער לינקער בלאק מיטן בונד האבן זיך איינגעטיילט
מיט דער צייט, יעדער צד — א גאנצע שעה צייט צו זיך דיספאזיציע. לויט דער
רעדנער-רייע האט דער לינקער בלאק געהאט דעם פארצוג פונעם ערשטן און
לעצטן רעדנער. נאך לאנגע פארהאנדלונגען איז געבליבן, אז דער בונד קריגט
אויף א מאל די גאנצע שעה צייט, וואס ער קען צעטיילן צווישן זיינע צוויי אדער
אפילו דריי רעדנערס. אן ענלעכע רעכט פון צעטיילן די צייט האט אויך געהאט
דער לינקער בלאק.

פאראלסקי איז געווען דער ערשטער רעדנער און גערעדט א האלבע שעה צייט.
מצד דעם בונד איז דער ערשטער רעדנער געווען מיכאלעוויטש. נאכן מאכן די
קאנווענציאנעלע רעוועראנסן צו די פארזאמלע, האט מיכאלעוויטש אנגעהויבן
זיין רעדע מיט א געשיקטן מאנעווער, וואס האט ארויסגעשלאגן דעם ווינט פון די
זעגלען פון לינקן בלאק, און פארהיט פון א מעגלעכן באראזש פון צווישנרופן:
„איך זאג אייך, חברים, גאנץ אפן, איך בין נישט באגייסטערט מיטן גאנג
פון דער רעוואלוציע אין רוסלאנד. איך געהער צו אן עלטערן דור סאציאליסטן.
די יוגנט איז אומגעדולדיק. וועגן די ענינים פון דער אינטערנאציאנאלער סאציא-
ליסטישער באוועגונג און פון דער רעוואלוציע אין רוסלאנד וועט רעדן מיין יונגע-
רער פארטיי-חבר, דער חבר הערשל מעטאלאויעץ, איך וועל פאר אייך רעדן וועגן
בונד, זיין שטעלונג צו די ספעציפישע יידישע פראבלעמען און וועגן די נויטן און
באדערפענישן פון די יידישע ארבעטער“.

ביניש מיכאלעוויטש 30-מינוטיקע רעדע איז געווען אין דעם בעסטן מיכא-
לעוויטש-נוסח מיט אן אומגעהויערן טעמפעראמענט, מיט אן עכטן און קוואלנדיקן
פאטאס און ער האט אנגעצונדן די פארזאמלע מיטן פייער פון זיין רעדן.

די צווייטע האלבע שעה האב איך אויסגענוצט צו רעדן בעיקר וועגן די ספע-
ציפישע באדינגונגען פון די שפילקאווע שוסטערס, וועגן זייערע אפשטאמיקע
שטעטלעך און זייערע לעבנס-באדינגונגען אין ווארשע, וועגן די אויסערסט שווערע
און אוממענטשלעכע ארבעט-באדינגונגען אין זייערע ווארשטאטלעך, אין די גע-
וועבלעך און אין די קעלער-שטובן, און וועגן זייערע פאליטיש-געזעלשאפטלעכע
באדינגונגען — וועגן זייער איזאלאציע פונעם יידישן ארבעטער-קלאס, און גאר
באזונדערס וועגן דער נישט ווערדיקער באציונג און האנדלונג מצד ס.ד.ק.פ.ל. לגבי
די שפילקאווע שוסטערס אין צוזאמענהאנג מיט דער וואל-קאמפאניע צום ארבעטער-
דעלעגאטן-ראט.

ביידע רעדעס זענען אפט מאל שטארק אפלאדירט געווארן און האבן דערגרייכט

זייער ציל: צו צעשלאגן די רוטין און די פארגליווערטע באציונג פון די שפילקאווע שוסטערס צו ס.ד.ק.פ.ל. און צו שאפן א סימפאטיע פארן בונד. משמעות, אז די פירערס פונעם יידישן סעקטאר פונעם לינקן בלאק האבן דערפילט די שטימונג און אלארמירט הילף. אין מיטן מיין רעדן זענען אין פאר-זאמלונג-זאל אריינגעקומען א רייע ס.ד.ק.פ.ל.-טוערס פון העכסטן עשעלאן מיט גושעד-קאוואלסקי און זאשקא אונשליכט בראש. קאראלסקי האט זיך מיט זאשקא אונשליכט געטיילט מיט זיין צייט, זאשקא אונשליכט האט גערעדט אין פויליש און קאראלסקי אין יידיש. קיין סך ענדערן די שטימונג האט זיך זיי נישט איינגע-גטן. דער רעזולטאט פון דער אפשטימונג האט דעם בונד געגעבן א באדייטנדיקע צאל שטימען.

אין דער קאווארניע פון פאן וו. האב איך נישט פארפעלט זאטארסקין און קאראלסקין ארנטלעך אריינצוקיבעצן: „מיט אייערע שפילקאווע שוסטערס זענט איר געקומען אין בונדישן לעדער-פאראיין נאך ירושה און באצאלט קבורה-געלט.“ די יידישע לעדער-ארבעטער, איינשליסלעך די געגריועטע שוסטערס, און אין א געוויסער מאס אויך די שפילקאווע שוסטערס, האבן צוגעטראגן א גרויסן חלק צום בונדישן וואל-נצחון בעת דער וואל-קאמפאניע צום ארבעטער-דעלעגאטן-ראט אין ווארשע.

דורכפאלן און מפלות

נישט מיט רויון איז געווען אויסגעצירט דער וועג פון בונד צו זיין נצחון אין דער וואל-קאמפאניע צום ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט. און נישט מיט קיין רויון טעפעך איז געווען אויסגעבעט מיין וועג ווי א בונדישער טוער אין דער דאזיקער קאמפאניע.

דאס איז געווען א שווערער און אפט מאל א ביטערער גאנג, אויף וועלכן ס'האבן נישט געפעלט קיין שטרויכלונגען, שוועריקייטן, דורכפאלן און מפלות. פון די דורכפאלן און מפלות זענען אין זכרון פארבליבן די וואל-פארזאמלונגען פון די בעקערס, בוי און פאליאקעוויטשס טאבאק-פאבריק.

דאס בעקערפאך און די בעקער-ארבעטער אין ווארשע זענען געווען דער חוט-השדרה פון דער ווארשעווער בונדישער ארגאניזאציע זינט דער אנטשטייונג פון בונד ווי א פארטיי.

אין דער פראפעסיאנעלער באוועגונג אויף דער יידישער ארבעטער-גאס אין ווארשע האט דאס בעקערפאך פארנומען א ספעציפיש און חשוב ארט. דאס פאך האט פארמאגט א גוטע אינערלעכע ארגאניזאציע אפילו אין די צייטן פונעם שווערסטן צארישן טעראר-רעזשים אין די יארן 1907-1915. דאס איז געווען דאס איינציקע פאך אין דער יידישער ארבעטער-סביבה, ווו ארבעטלאזע זענען געווען

אז אינטערגראלער טייל, מיט וועלכע מ'האט זיך געטיילט מיט דער ארבעט. דער „פריעראנט“, דאס צוטיילן די ארבעטלאזע א נאכט אדער צוויי נעכט ארבעט איז געווען א געזעץ פאר יעדן בעקער-ארבעטער און געמוזט רעספעקטירט ווערן דורך די באלעבאטים.

אינעם בעקערפאך האט קיין מאל נישט עקסיסטירט קיין אנטיובונדישע אפאזיציע. די אפאזיציע פון שמאי בעקער, וועלכער האט געהאט דאס בעקערפאך הינטער זיך, בעת די צוגרייטונגען צום 7טן בונדישן פארטיי-צוזאמענפאר, ערב דעם אויסבראך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה, איז נישט געווען קיין אנטיובונדישע אפאזיציע, נאר אויסשליסלעך קעגן געוויסע האנדלונגען פונעם ווארשעווער פארטיי-קאמיטעט פון בונד און קעגן דעם פארשטייער פון צענטראל-קאמיטעט פון בונד, משה ראפעס, אין שייכות מיט די וואלן צום 7טן בונדישן פארטיי-צוזאמענפאר.

און אין דעם דאזיקן בונדיש-דאמינירטן פאך האט בעת דער וואל-קאמפאניע צום ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט דער בונד געליטן א שווערן דורכפאל. די בעקער-ארבעטער און די מערסטע פון אירע פירערס, מיט שמאי בעקער בראש, האבן זיך תמיד געפונען אויף דער ראדיקאלער פאזיציע אין דער סאציאל-ליסטישער ארבעטער-באוועגונג. די אקטאבער-רעוואלוציע האט אויף די בעקער-ארבעטער געהאט א גרויסן איינפלוס. זיי זענען געווארן א וויכטיקער אנשפאר פאר די לינקע אין בונד, אבער געבליבן טראדיציאנעל בונדיש. די לאגע האט זיך געביטן מיטן צוריקקומען פון שמאי בעקער פון דייטשישן געפאנגען-לאגער.

אין די ערשטע טעג פון דער דייטשישער אקופאציע פון ווארשע, זומער 1915, איז איינע פון די ערשטע דעקרעטן פון דער מיליטערישער אקופאציע-מאכט געווען א פארארדענונג, אז די אקטיווע מיליטער-לייט פונעם רוסישן מיליטער, וועלכע זענען צוליב וועלכע ס'איז סיבות געבליבן אין ווארשע, מוזן זיך תיכף צושטעלן אויף באשטימטע זאמלפונקטן. שמאי בעקער איז געווען א דעזערטיר פון דער רוסישער ארמיי און דאס קנאפע יאר פון דער מלחמה האט ער דורכגעלעבט אין שווערע באדינגונגען פון אומלעגאלקייט. ער איז געווען זיכער, אז דאס רוסישע מיליטער וועט בקרוב אומקערן זיך קיין ווארשע, און ער האט באשלאסן זיך צוצושטעלן צו די זאמלפונקטן און אפגעשיקט ווערן קיין דייטשלאנד. קיין שום אפרעדענישן האבן נישט געהאט קיין פעולה, און שמאי בעקער איז אפגעשיקט געווארן אין א דייטשישן מיליטער-געפאנגען-לאגער נישט ווייט פון בערלין.

די לאגער-באדינגונגען זענען פאר שמאי בעקער געווען דערטרעגלעכע. א גוטער פאכמאן, איז ער אין די לאגערן באשעפטיקט געווען ביי זיין פאך. א רעגולערע שטיצע פון שפיזן און געלט פונעם בעקער-פאראיין האט אים געהאלפן ביי-קומען די נוט אין די לאגערן. שמאי האט נישט פארטאכלעוועט קיין צייט, אויס-געלערנט די דייטשישע שפראך און א סך געלייענט. דורך פארשיידענע וועגן און

אומוועגן איז צו אים דערגאנגען די לעגאלע און אומלעגאלע ליטעראטור פון די אומאפהענגיקע און פון ספארטאקוס-בונד. פאליטיש האט ער גראוויטירט צום ספארטאקוס-בונד און אקטיוו זיך באטייליקט אין די רוסישע פראג-באלשעוויסטישע ארגאניזאציעס צווישן די רוסישע מיליטער-געפאנגענע.

קיין ווארשע איז שמאי בעקער צוריקגעקומען אין די ערשטע טעג פון דער פוילישער הערשאפט און תיכף האט ער זיך געשטעלט אויף זיין געזעלשאפטלעכן פאסטן אינעם בעקער-פאראיין. ער האט פארגומען א ראדיקאלע פאזיציע אין די דעמאלטדיקע ענינים פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער באוועגונג, און א נעגאטיווע שטעלונג נישט נאר צו דער פאליטיק פון בונד אין רוסלאנד, נאר אויך צו די איינשטעלונגען און פאליטישע האנדלונגען פון דער צענטראלער אגפירונג פון בונד אין פוילן, און אפילו צו דער פאליטיק און האנדלונגען פון די לינקע אין ווארשע.

שמאי בעקער איז נישט געווען קיין טיפ פון א פאליטישן הפקר-יונג, נישט קיין ניהיליסט פונעם שניט זוסאן פונעם בויפאראיין. פאר אים זענען יידישע ארבעטער-אינטערעסן נישט געווען קיין „נאפלעוואט“ פונעם מין: „די וועלט וועט נישט אונטערגיין אויב ס'וועט נישט זיין קיין יידיש פאלק“. זיין פיינטשאפט צו ס.ד.פ.ל. איז נישט געווארן קיין פארגאנגענער רודימענט, און אידער ער האט זיך דעצידירט, האט ער דורכגעפירט א רייע געשפרעכן מיט די פירערס און פירנ-דיקע טוערס פון בונד.

זיין מיינונג וועגן די מענטשן, מיט וועלכע ער האט געפירט געשפרעכן, איז געווען א שארף נעגאטיווע. אויף א לאפידאר-סארקאסטישן אופן האט ער כאראק-טעריזירט די פירערס און טוערס פון בונד, מיט וועלכע ער האט זיך באגעגנט. יוועף — „א פאליטישער בר-מינן זינט 1907“; וולאדימיר מעדעם — „פארמאגט א זיל-בערן גלעקל אין מויל און א גאלדענע פעדער אין האנט, צוגעפאסט פאר די דויד-טשע חאנאטסהעפטע (אראגן פונעם רעפארמיסטישן פליגל פון דער דייטשישער סאציאל-דעמאקראטיע) אדער פאר דער וועלט אס מאנטאג“ (אן ארגאן פון די דייטשישע בירגערלעכע ראדיקאלן און פאציפיסטן); עמנואל נאוואגרודסקי — „יענער חברה-מאן, ער איז פעיק אויף אלעם“; וואסער — „האט וואסער אין קאפ און טעמפ ווי אן אייזל“. אגב, אן ענלעכע אפשאצונג „א טעמפער קאפ“ איז געקומען פון דעם יונג-פארשטארבענעם אורעמל שטריקער נאך זיינס א געשפרעך מיט מאיר (חיים) וואסער, זומער 1915. א געוויסן אפשיי האט שמאי בעקער געהאט פאר יוסף באסאק. צו מיר האט ער געהאט א באציונג פון אן עלטערן פראטעזשע. מיט יוסף באסאק און מיט מיר האט ער אָנגעהאלטן א נאָענטן קאָנטאַקט און געפירט אומצאליקע שמועסן.

פאר יוועפן, דעם „כאזאין“ פון בונד, איז נישט פרעמד געווען די מאקסימע; קענסטו וועמען נישט געווינען — קויף אים אפ. און יוועף האט פארגעלייגט, מ'זאל

שמאי בעקער צוקאָפּטירן צום וואַרשעווער פּאַרטיִ־קאָמיטעט פון בונד. אזאָ פּאַר־ שלאָג איז געמאַכט געוואָרן אויף אַ זיצונג פונעם פּאַרטיִ־קאָמיטעט און אַנגענומען געוואָרן מיט אַ באַדייטנדיקער מערהייט. שמאי בעקער האָט בייגעוווינט אַ 2-3 זיצונגען און מער נישט געקומען. ער האָט נישט געמאַכט פאַר יוסף באַסאַקן און מיר קיין סוד אַז ער פירט געשפרעכן מיט מענטשן פונעם לינקן בלאַק. וועגן קאַראַלסקין האָט ער גערעדט מיט גרינגשאַץ. מיט אַ געוויסן רעספעקט — וועגן זאַטאַרסקין, און מיט אַ סך אַפּשיי — וועגן געוויסע פירנדיקע פּוילישע טוערס. ער האָט אָבער נישט געוואַלט זאָגן ווער זיי זענען געווען. לויט אַלע וואַרשיינלעכ־ קייטן איז צווישן די דאָזיקע טוערס געווען דער אַלטע ד״ר זאַקס.

אין איינעם אַ טאָג האָט שמאי בעקער געלאָזט וויסן יוסף באַסאַקן, אַז זיינע באַציונגען מיטן בונד זענען פּולשטענדיק איבערגעריסן. ער וועט שטיצן דעם לינקן בלאַק אין דער וואַל־קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט. אין ס.ד.ק.פּ.ל. וועט ער נישט אַריינטרעטן. וועגן זיין פּאַרטיִ־אַנגעהעריקייט וועט ער באַשליסן נאָך דער גרינדונג פון אַ קאָמוניסטישער פּאַרטיִ.

אין שייכות מיט די וואַלן צום אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט איז ביי די בעקער־ אַרבעטער פּאַרגעקומען אַ ויתרוצצו צווישן דער לאַנגיאַריקער פּאַרבינדונג און לאַיאַליטעט צום בונד און דעם אויטאָריטעט פון שמאי בעקער ווי דעם פירער פונעם פּאַך. שמאי בעקער איז געווען דער אומקוועסטיאָנירטער פירער פון די בעקער־אַרבעטער. דער נישט געקרוינטער קייסער פונעם בעקערפּאַך: „יענע זאָכן“ קען ער מער און בעסער ווי אַ שמענטליגענט. ער קען געבן און גיט ווען מ'דאַרף אַ מתנת־יד, אַז צען יובעס גיסן זיך פון אַלע זייטן. און ווי אַזוי איינצומעלדן און צו מאַכן אַ פּויל־שמונהדיקן „מי שברך“ מעגן זיך די יאַטן פונעם אַסטראָאָס־קיי־געסל ביי אים גיין לערנען. שמאי און דער בונד איז ביי די בעקער־אַרבעטער געווען איינס און דאָס זעלבע. מיט אַ מאָל אזאָ קאַנפּויע: שמאי און דער בונד געפינען זיך אויף צוויי באַזונדערע קעגנגעזעצטע און זיך באַקעמפנדיקע פּאַזיציעס! ראַדיקאַל־ סאַציאַליסטיש געשטימט איז מען, צו דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע איז מען אַ מחותן, פאַר לענינען און טראַצקין וואַלט מען אין פייער געאַנגען — און גיי קלייב אויס צווישן בונד און שמאי בעקער!

די אַנפירונג פון בונד, די וואַרשעווער און די צענטראַלע, האָבן גוט געוויסט וועגן דער לאַגע אינעם בעקער־פּאַראַיין און דער שטימונג ביי די בעקער־אַרבעטער. לאַנג און ערנסט האָט מען דיסקוטירט איבער דער דאָזיקער לאַגע און אַנגענומען אַלע מעגלעכע מיטלען נישט צו פּאַרלירן דעם בעקער־פּאַראַיין. מ'האַט גערופן באַראַטונגען פון פּאַרטיִ־מיטגלידער און סימפּאַטיקערס, אויף וועמענס לאַיאַליטעט מ'האַט געלייגט האַפענונגען, אָפּגעלייגט די וואַל־פּאַרזאַמלונג פון די בעקערס ביז די בונדישע נצחונות אויף אַנדערע אַפּשניטן זענען געווען בולטע און פאַר רעדנערס אויף דער וואַל־פּאַרזאַמלונג געשיקט די צוויי לינקע קאַנגאַנען, עמנואל נאָוואַ־

גרודסקי און הערשל מעטאלאוויעץ, וועלכע האָבן זיך שוין קונה-שם געווען אין דער וואַל-קאָמפּאַניע, באַזונדערס גרויסע האַפענונגען האָט די אָנפירונג פון בונד דאָס מאָל געלייגט אויף נאַוואָגרודסקין, וועלכער איז אַ צייט געווען דער סעקרעטאַר פונעם בעקער-פאַראיין און דאָרט האָט ער אָנגעהויבן זיין בונדישע קאַריערע. די וואַל-פאַרזאַמלונג פונעם בעקער-פאַראיין האָט געדויערט צוויי טעג, פון 11 אַ זייגער אין דער פרי ביז אַרום 5 פאַר נאַכט. אויף דער פאַרזאַמלונג האָט מען נישט שטרענג אָפּגעהיטן די פּראָצעדור פון רעדן און ס'האָבן גערעדט ווער ס'האָט געוואַלט און וויפל איינער האָט געוואַלט. פיינלעך איז געווען צוצוקוקן צו דער לאַגע פון די רעדנערס פון פּועלי-ציון און ס.ס. פאַראייניקטע. זיי האָבן גערעדט פאַרן פאַרזיצער און פאַר די ווענט. די בעקער-אַרבעטער האָבן זיי נישט געוואַלט הערן און מאַסנווייז פאַרלאָזן דעם זאַל. מיט קאַראַלסקין איז מיטגעקומען אַ גרויסער שטאַב און דער פירער פון פּוילישן באַשפּייז-פאַראיין, אולמאַן, אַ גלענצנדיקער רעדנער און אַ זייער סימפּאַטישער יונגער פּוילישער אַרבעטער-טוער, און צווישן די רעדנערס פונעם לינקן בלאַק האָבן זיך געפונען חוץ קאַראַלסקין אויך אולמאַן און עקשטיין. עקשטיין, אַ סטאַליאַר פון פאַך, איז נישט געווען קיין גרויסער רעדנער, אָבער מיט אַ קרוין פון אַ פאַרמישפטן צום טויט דורכן צאַרישן רעזשים בעת דער רעוואָלוציע פון 1905-1906, איינער פון די געבילדעטסטע אַרבעטער-טוערס, וואָס די אַרבעטער-באַוועגונג פון פּוילן האָט פון זיך אַרויסגעגעבן. פאַרן לינקן בלאַק האָבן אויך גערעדט עטלעכע בעקער-אַרבעטער מיט שמאַי בעקער בראַש, וועלכער איז געווען דער פאַרזיצער פון דער וואַל-פאַרזאַמלונג.

אויך מיט נאַוואָגרודסקין און מיט מיר איז מיטגעקומען אַ גרויסער און סאַלי-דער בונדישער שטאַב. אינעם בונדישן שטאַב האָבן זיך געפונען: יוזעף (דער ערשטער און איינציקער פאַל ווען יוזעף האָט זיך באַטייליקט אין אַ וואַל-פאַרזאַמלונג), יאַנעק-יאַנקעלעוויטש, דוד מייער, יוסף באַסאַק, מרדכי שניידער און חנינאַ קראַמאַרסקי. די לעצטע דריי און אויך עטלעכע בעקער-אַרבעטער האָבן זיך מצד בונד באַטייליקט אין דער דיסקוסיע.

מיט קיין קונצשטיק האָט מען אויף דער בעקער-פאַרזאַמלונג זיך נישט געקענט באַזווייזן. ביידע שטאַבן זענען געווען גרייט פאַר יעדער עווענטואַליטעט; דער קאַמף האָט געמוזט אויסגעפּעכט ווערן אויף דער ליניע: בונד — לינקער בלאַק; וועלכע זענען די אונטערשיידן צווישן די צוויי ריכטונגען.

צום שלימזל איז נאַוואָגראַדוסקי געווען הייזעריק ווי די וואַנט, און נאָך די ערשטע עטלעכע מינוט פון זיין רעדן האָב איך געמוזט איבערנעמען די ראַלע אויך פונעם ערשטן בונדישן רעדנער און ווערן אינעם ערשטן טאַג פון דער בעקער-פאַרזאַמלונג דער הויפּטשיסער מצד דעם בונד. ערשט אויפן צווייטן טאַג איז נאַוואָגראַדוסקי עטוואָס פּעיקער געוואָרן זיך צו באַטייליקן אין דער דיסקוסיע, און האָט געטאַן אַראַגאַניזאַציאָנעל אַלץ, כדי צו פאַרריכטן דעם בונדס מערכה.

דער רעזולטאט פון דער וואל־פארזאמלונג איז געווען א נאָמינעלע מערהייט פאַרן בונד. די פראַפארציע פון די מאַנדאַטן — אומגעפער 3 צו 2 לטובת דעם בונד. די דערוויילטע בונדישע דעלעגאַטן זענען אָבער געבונדן געוואָרן מיט אַן איינשטיי־מיקן באַשלוס, אַז אַלע בעקער־דעלעגאַטן אין אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט זענען מחוייב צו שטיצן די רעוואָלוציאַנערע רעזאָלוציעס און רעוואָלוציאַנערע האַנדלונג־גען אומאָפהענגיק פון וואָס פאַר אַ ריכטונג זיי זאָלן גישט קומען. אין דעם פאַל האָט עס געהייסן פאַקטיש שטיצן דעם לינקן בלאַק אויפן חשבון פון דער בונדישער פאַרטיי־דיסציפלין. ווי אַ רעזולטאַט פונעם דאָזיקן באַשלוס האָט איינער פון די בעקער־דעלעגאַטן, דער בונדיסט מלך ציגעלמאַן, דער פאַרזיצער פון דעם בונדיש־דאָמינירטן בעקער־פאַראַיין אין די דרייסיקער יאָרן, איין מאָל עפנטלעך געשטימט אַנדערש ווי ס'האָט געשטימט די בונדישע פראַקציע. אַגב, איז דאָס געווען איינע פון די צוויי עפנטלעכע בונדישע דיסציפלין־ברוכן אויפן פאַרום פונעם וואַרשעווער אַרבעטער־ראַט. דער צווייטער פאַל איז געווען מצד דעם מיטגליד פון פרעזידיום פון אַרבעטער־ראַט יוסף באַסאַק, וועלכער האָט זיצנדיק ביים פרעזידיום־טיש געשטימט אַנדערש ווי די בונדישע פראַקציע האָט געשטימט.

דער אויסגאַנג פון די וואָלן אינעם בעקער־פאַראַיין איז געווען אַ שווערער קלאַפ פאַרן בונד און אַ ביטערע איבערלעבעניש פאַרן בונדישן העכערן אַקטיוו, באַזונדערס פאַר די לינקע טוערס פון בונד.

הגם בונד האָט איינגעהאַלטן אַ מערהייט אין דער פאַרוואַלטונג און געקריגן מער מאַנדאַטן צום אַרבעטער־ראַט ווי דער לינקער בלאַק, איז די נאָמינעלע מער־הייט פון דער פאַרוואַלטונג און די נאָמינעלע מערהייט פון מאַנדאַטן צום אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט אין דער ביז דאָן שטאַרקסטער און מאַנאָאליטישער פעסטונג פון בונד אין וואַרשע, געווען אַ מעמענטאָ מאַרי פאַר דער צוקונפט פון בונד אין בעקער־פאַראַיין און ביי די בעקער־אַרבעטער.

אַגב־אורחא, נאָך דער שפאַלטונג פון בונד, האַרבסט 1921, איז דאָס בעקערפאַך פאַרן בונד געווען פולשטענדיק פאַרלוירן; די קאָמוניסטן האָבן דאָמינירט דעם דאָזיקן פאַראַיין. די קליינע בונדישע גרופע האָט גישט געשפילט קיין שום ראַלע ווי אַן אַלטערנאַטיווע צו די קאָמוניסטן. די קאָמוניסטישע העגעמאָניע אינעם בעקער־פאַראַיין איז געווען אַן אַבסאָלוטע ביז זומער 1930, — ביז צום דערמאַרדן דורך קאָמוניסטן דעם בעקער־אַרבעטער נויערמאַן.

דער רעזולטאַט פון די וואָלן צום וואַרשעווער אַרבעטער־דעלעגאַטן־ראַט ביי די אַרבעטער פון פּאָליאַקעוויטשס פּאַפּיראַסן־פאַבריק איז פאַר מיר געווען פון פאַרויס קלאַר: דער בונד האָט גישט קיין שאַנסן פון דער וואַל־פארזאמלונג צו פראַפּיטירן. דער בונד האָט אָבער גישט געקענט רעזיגנירן פון אַנטיילנעמען אין דער וואַל־פארזאמלונג; דאָס רעזיגנירן וואַלט געמיינט געבן דער ייִדישער גרופע

פון ס.ד.ק.פ.ל. אַ פּאַטענט אויף פּאַליטישער אַליינהערשאַפט אויפן דאָזיקן וויכטיקן אַפּשניט פון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג פון פּוילן. און, אפּשר, אפּשר האָט די אַנפירונג פון בונד זיך געטראַכט — וועט די פּאַרטרעטער פון בונד אויף דער וואַל־פּאַרזאַמלונג דאָך זיך איינגעבן עפּעס צו געווינען. צו געווינען כאַטש איין מאַנדאַט און ברעכן דעם מאַנאַפּאַל פון ס.ד.ק.פ.ל. אויף דער דאָזיקער אויסנאַמלעך וויכטיקער אַרבעטער־פּלאַצוווקע אין וואַרשע. אויך אין פּאַליטיק קענען דאָך אַ מאַל געשען ניסים.

דער ייִדישער גרופע פון ס.ד.ק.פ.ל. איז ממש געגאַנגען אין לעבן נישט צו דערלאָזן דער בונד זאל האָבן דעם מינדסטן געווינס אויף דער וואַל־פּאַרזאַמלונג פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק־פּאַבריק. די דאָזיקע גרופע איז געשטאַנען אויפן שוועל צו ווערן דער ייִדישער סעקטאָר פון דער אַט־אַט אַנטשטייענדיקער קאַמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן, און דאָס זיין דער איינציקער פּאַרטרעטער פון די אַרבעטער פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק־פּאַבריק, פון דער גרעסטער טאַבאַק־פּאַבריק פון פּוילן, די מאַדערנסטע און אינדוסטריאַליזירטע ייִדישע פּאַבריק מיט דער גרעסטער צאָל ייִדישע פּאַבריק־אַרבעטער אין פּוילן — איז פאַר זיי געווען פון דער גרעסטער וויכטיקייט. מיט פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק־פּאַבריק, מיטן בויפאַראַייך, וואָס זיי האָבן געהאַט שוין ביי זיך אין טאַש, און אַ געווינס ביי די געגריועטע שוסטערס ווי אַ רעזולטאַט פון אַ וואַלאַפּמאַך מיט דער אַנאַרכיסטישער גרופע אין ייִדישן לעדער־אַרבעטער־פאַראַייך, וואַלט דער אָנזען און פּרעסטיזש פון דער ייִדישער גרופע אויפן גרינדונג־צוזאַמענפאַר פון דער קאַמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן געווען אַ וואַ־גיכער. אינעם אַרבעטער־ראַט און אין דער ייִדישער אַרבעטער־סביבה וואַלט די אַנטשטאַנענע קאַמוניסטישע פּאַרטיי געקענט פּרעטענדירן צו זיין דער עכטער פּאַרטרעטער פון ייִדישן פּראַלעטאַריאַט. דער רעפּרעזענטאַנט פונעם אינדוסטריעלן און פונעם מער־אינדוסטריאַליזירטן טייל פון ייִדישן אַרבעטער־קלאַס, און אַזוי אַרום שטעמפלען דעם בונד, ווי דעם פּאַרטרעטער פון דעם אינדוסטריעל־צוריקגעשטאַ־נענעם, באַלמעלאַכישן און מאַנפאַקטורעלן טייל פון דער פּראָדוקציע אויף דער ייִדישער גאַס, פון די אַרבעטער פון די קליינע וואַרשטאַטן. די ייִדישע גרופע פון ס.ד.ק.פ.ל. האָט געטאָן אַל דאָס מעגלעכע זיך צו באַוואַרענען מיט אַן אַבסאָלוטן דערפּאָלג אויף דער וואַל־פּאַרזאַמלונג פון די אַרבעטער פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק־פּאַבריק.

די פירערשאַפט פון דער ייִדישער גרופע פון ס.ד.ק.פ.ל. האָט גוט געוואָסט, אַז דער שליסל פון זייער זיג ליגט נישט אין אַ געוואַנענעם קאַמף־צווישן לינקן בלאַק און בונד, נאָר פון דער שטעלונג, וואָס ס'וועט פּאַרנעמען די פּאַבריק־אַרבע־טערין צעשע, וועמענס וואָרט ס'איז ביי די פּאַבריק־אַרבעטער־נס געווען. ווי אַ געזעץ, און זיי האָבן זי אַרומגענומען מיט אַ קאַרדאָן פון אייגענע מענטשן, וועלכע זיי האָבן אַריינגעפירט אין דער פּאַבריק, מיט אַ צאָל מענטשן פון זייער סביבה.

וועלכע האָבן צעשען מיטגענומען אין פאַרשיידענע ערטער: אין דער קולטור-געזעלשאַפט „וויעדוא“, אין קינאַס, אין טעאַטערס און אויף קאַנצערטן. דאָס דאָזיקע מיידל האָט זיך געפונען געשמייכלט פון דעם אויפזען, וואָס די „אינטעליגענטקעס“ ווירן איר אַרויס.

צעשע „די כוואַצקע מויד“, ווי מ'האַט זי גערופן אין די בונדישע קרייזן, איז געווען אַן אייגנאַרטיקער טיפּ אין דער ייִדישער אַרבעטער-סביבה אין וואַרשע. זי איז געבוירן און אויפגעהאָדעוועט געוואָרן אין דער גרעסטער אַרעמקייט, אין אַ קעלערשטוב אויפן אַסטראָוסקע-געסל. די עלטערן זענען געווען קנאַפע מקפידים אויף צניעות און געלעבט אין אַ סביבה פונעם זומפיקסטן עלעמענט פון דער וואַר-שעווער ייִדישער באַפעלקערונג. אַ געזונטע, אַ פולבלעכע, אַ הויכע, מיט אַ שיינ פאַרשייט פנים, אַ הונדערט פראָצענטיקע אַנאַלאָבעטיין, איז צעשע פון אירע ייִנגסטע יאָרן אַריינגעצויגן געוואָרן אינעם זומפיקן לעבן פון איר סביבה, געווען אַ „פלה“ פון איינעם פון די העלדן פון דער באַנדע „פּרעטענסיע-נעמערס“ אין איר געגנט, איבערגעגאַנגען פון האַנט צו האַנט, באַקאַנט געוואָרן אין איר געגנט ווי איינע פון די „בלאַטע מיידן“ און געוואָרן אַ קליענט ביי דער גראַבער כאַנטשע, אַן אַקושערקע, וועלכע האָט זיך פאַרנומען מיט אומלעגאַלע אַבאַרטן.

צו 13 יאָר איז צעשע געוואָרן אַן אַרבעטערין אין פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פאַבריק, „פּאַליאַקעוויטשס אַ מיידעלע“, פון דער פאַבריק, וואָס איז געווען אַ גאַלד-גרובן פאַר די לומפיקע באַנדעס פון די פּרעטענסיע-נעמערס און אַנדערע אונטער-וועלט-פאַרשוניגען אין די רעאַקציע-יאָרן 1907-1914 אונטערן צאַרישן טעראָר-רעזשים.

דאָס לעבן פון צעשען האָט זיך אַנגעהויבן ענדערן מיט דער מפלה פון די פּרעטענסיע-נעמערס, נאָך דעם ווי דאָס דאָזיקע פעסט איז ענדגילטיק אויסגעראַטן געוואָרן דורך דער אַרגאַניזירטער ייִדישער אַרבעטערשאַפט האַרט פאַרן אויסבראַך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה.

אַ צייט איז צעשע געווען די געליבטע פון איינעם פון די מעכאַניקערס פון פּאַליאַקעוויטשס פאַבריק — אַ גאַנץ אינטעליגענטער אַרבעטער, וועלכער האָט אויף איר געהאַט אַ גוטן איינפלוס און איר לעבן האָט אַנגעהויבן ווערן מער זויבער. צעשע האָט אַנגעהויבן קריגן אַן איינפלוס אויף די פאַבריק-אַרבעטערניס.

אין 1915, ווען דורכן בונד איז געשאַפן געוואָרן דער ייִדישער טאַבאַק-אַרבע-טער-פאַראיין, זענען די אַרבעטער פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פאַבריק געוואָרן פּראָפעסיאָנעל אַרגאַניזירט. צעשעס געליבטער איז דורך דער דייטשישער אַקו-פאַציע-מאַכט פאַרשיקט געוואָרן קיין דייטשלאַנד און דער טאַבאַק-פאַראיין איז געוואָרן איר לעבן. דאָס אַנאַלאָבעטישע מיידל איז געוואָרן די פירערין פונעם פאַראיין און האָט אַרויסגעוויזן אַן אויסנאַמלעכן טאַלאַנט פון אַ געבוירענעם פירער. צעשע איז געוואָרן די קייסערינע פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פאַבריק. איר וואַרט

איז פאר די אַרבעטערינס פון פּאַליאַקעוויטשס פּאַפּיראַסן-פּאַבריק געווען אַ געזעץ. וואָס זיי האָבן אָן שום באַדינגונגען דורכגעפירט.

אין טאַבאַק-אַרבעטער-פּאַראַיין האָט צעשע געהאַט איבער זיך אַ העכערע מאַכט, וועמען זי האָט זיך אונטערגעאַרדנט מיט לייב-און-לעבן — דעם איינפלוס פון יחיאל ניימאַן.

יחיאל ניימאַן איז געווען דער פירער פונעם טאַבאַק-פּאַראַיין. ער איז געווען אַן אינטעליגענטער אַרבעטער און אַ פעיקער אַרבעטער-טוער, איינער פון די אינ-טעליגענטסטע אַרבעטער-טוערס, וואָס די יידישע אַרבעטער-באַוועגונג האָט פון זיך אַרויסגעגעבן. אַ געמילטלעכער, אַן אידעלער אין באַנעמונג, אַ רעפרעזענטאַטיו-ווער און אַ ציכטיקער אין יעדער הינזיכט, אין דער הלבשה און אין דער מאַראַל (וועגן זיינע פּאַליטישע חטרונות וועט מיר נאָך אויסקומען צו דערציילן). — האָט יחיאל ניימאַן געהאַט אַן אומגעהויערע השפּעה אויף די אַרבעטערינס פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פּאַבריק. פאַר צעשען איז יחיאל ניימאַן געווען אַן אַנטפּלעקונג. אַזאַ טיפּ מענטש האָט זי פּרוער קיין מאָל נישט באַגעגנט. מיט איר פרימיטיוון מוח האָט זי נישט געקענט פּאַרשטיין, ווי אַזוי אַזאַ שטייגער מאַנספּאַרשוין, וועלכער באַוועגט זיך צווישן אַזוי פיל פרויען, זאָל זיך נישט פּאַרשטעפען מיט קיין איינער אויפן מינדסטן אופן. זי וואָלט אָן אַ פיפּס צו טאָן געגאַנגען מיט אים אין בעט אַריין, און צו ווערן זיין פרוי איז פאַר איר געווען אַ טרוים, וואָס זי האָט אַפילו נישט געוואָגט צו חלומען. יחיאל ניימאַנס פיזישע און מאַראַלישע ציכטיקייט און זיינע פעיקייטן מיטן אַנפירן פונעם טאַבאַק-פּאַראַיין איז געווען די גרעסטע איבער-ראַשונג אין איר לעבן. זי האָט זיך אונטערגעגעבן זיין השפּעה אָן שום רעזער-וואַציעס. יחיאל ניימאַנס אַ פּאַראַרדענונג, אַן אַנווייז, איז פאַר איר, און אַזוי אויך פאַר אַלע מיטגלידער פונעם טאַבאַק-פּאַראַיין, געווען אַ געזעץ.

די באַדינגונגען אין בונדישן פּאַרטיי-לעבן: גרויסע אַרעסטן, יחיאל ניימאַנס אַנטלויפן פון וואַרשע, אַ קנאַפע און אַ שלעכטע אויפזיכט מצד דעם געבליבענעם בונדישן אַקטיוו אויפן טאַבאַק-פּאַראַיין, און אומשטענדן אין דער טאַבאַק-פּאַבריק גופא, האָבן גורם געווען, אַז קאַראַלסקין זאָל זיך איינגעבן צו געווינען דעם פּאַראַיין. אַן אומגליקלעך-געפירטער שטרייק דורך קאַראַלסקין האָט מעגלעך געמאַכט, אַז דער בונד זאָל צוריקבאַקומען דעם דאָזיקן פּאַראַיין. קעגן מיין מיינונג האָט די וואַרשעווער פּאַרטיי-אַנפירונג, צוזאַמען מיט וואַלאַדימיר מעדעם און יאַנקע יאַנקע-לעוויטש, זיך אַרויסגעזאָגט קעגן אַריינמישן זיך פון בונד אין שטרייק, און דער טאַבאַק-פּאַראַיין איז געבליבן אין די הענט פון דער יידישער גרופּע פון ס.ד.פ.ל., צעשע מיט איר איינפלוס אויף די אַרבעטערינס איז אָבער ווייטער געבליבן דער דאָמינרנדיקער פּאַקטאָר אין פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פּאַבריק. איר שטעלונג און איר שטיצע פאַר וועלכן ס'איז צד אויף דער וואַל-פּאַרזאַמלונג וואָלט דעצידירט וועגן דעם אויסגאַנג פון די וואַל-רעזולטאַטן פון פּאַליאַקעוויטשס פּאַפּיראַסן-פּאַבריק.

ווען די אַנפיר־אַרגאַנען פון בונד אין וואַרשע האָבן באַהאַנדלט דעם ענין פון דער וואַל־פאַרזאַמלונג פון די אַרבעטער פון פּאָליאַקעוויטשס טאַבאַק־פאַבריק, האָבן אײַך קאַטעגאָריש זיך אָפּגעזאָגט צו באַדינען די פאַרזאַמלונג און געווען קעגן, אַז יאַנעק־יאַנקעלעוויטש זאָל זיך אויף וועלכן ס'איז אופן באַטייליקן אין דער פאַר־זאַמלונג. אײַך האָבן דערקלערט, אַז די קעגנערשאַפט מצד צעשען קעגן בונד וועט נישט זיין צוליב לינקס און רעכטס, נאָר צוליב דער בונדישער האַנדלונג בעת דעם שטרייך אין פּאָליאַקעוויטשס פאַבריק. אײַך האָבן פאַרלאַנגט תּיכּף אַראַפּצו־ברענגען יחיאל ניימאַנען פון לובלין, וווּ ער איז געווען פאַרטייטש באַשעפּטיקט, ווי דעם יעניקן, וועלכער קען אפשר עפעס ראַטעווען: יחיאל ניימאַן זאָל זיך זען מיט צעשען פאַר דער פאַרזאַמלונג און באַמײַען זיך זי צו געווינען לטובת דעם בונד. יחיאל ניימאַן, עמנואל נאַוואַגרודסקי און גרשון זיבערט, וועלכע האָבן זיך נישט געפונען אין וואַרשע בעת דעם שטרייך אין פּאָליאַקעוויטשס פאַבריק, זאָלן זיין די פאַרטעטערס פון בונד אויף דער וואַל־פאַרזאַמלונג פון די אַרבעטער פון פּאָליאַ־קעוויטשס טאַבאַק־פאַבריק.

מיינע פאַרשלאַגן זענען אונטערגעשטיצט געוואָרן פון עטלעכע חברים, אָבער יוזעף האָט אין דעם פאַל פאַרלוירן זיין מערקווערדיקן חוש פאַר רעאַליטעט, און מיט אַ נישט דערלאַזלעכן פאַרטיי־סנאַביזם אַ זאָג געטאָן: „וואָס? זי, די מוידטשיקסע וועט זיין דער פּוסק־אַחרון אין אַ קאַמף צווישן בונד און די פעעסדעקעס“! ער האָט זיך קעגנעשטעלט מיינע פאַרשלאַגן און געהאַלטן, אַז דווקא אײַך און יאַנעק־יאַנקעלעוויטש זאָלן זיך באַטייליקן אין דער פאַרזאַמלונג. ס'געדענקען זיך נישט קיין פרטים. אין זפרון איז בלויז געבליבן, אַז יאַנעק־יאַנקעלעוויטש, מאיר וואַסער און אײַך — אײַך ווי דער הויפט־עדנער — זענען אַוועק צו דער וואַל־פאַרזאַמלונג פון די אַרבעטער פון פּאָליאַקעוויטשס טאַבאַק־פאַבריק ווי די פאַרטעטערס פון בונד.

קומענדיק צו דער פאַרזאַמלונג אינעם בנין פון דער פאַבריק, האָבן די פאַר־טרעטערס פון בונד געטראָפּן דעם לינקן בלאַק אין זיין פולער קאַמפּגרייטקייט. אין זייער גרויסן שטאַב האָבן זיך אויך געפונען: זאַטאַרסקי און דער רויטער אַנדזשעי — די וועלכע האָבן פאַרענדיקט דעם שטרייך מיט ליכטענבויען פון בערלין, דעם סינדיק פון דער דורך די דייטשן רעקוויזירטער פאַבריק פון פּאָליאַ־קעוויטשסן. קאַראַלסקי האָט זיך אויף דער פאַרזאַמלונג נישט געפונען. די סטראַטעגן פון דער ייִדישער גרופּע פון ס.ד.ק.פ.ל. האָבן בכיוון אויסגעמיטן די אַנווענדיקייט פון קאַראַלסקי, פּדי נישט צו געבן נאַוואַגרודסקין אַדער מיר קיין שאַנס צו שפּילן אויף דער דודקע פון קאַראַלסקיס פעלערהאַפטן אַנפירן מיטן שטרייך — און דערמיט אַרויסגעוויזן זיך פאַר בעסערע סטראַטעגן און פּסיכאָלאָגן פון די פירערס און טוערס פון בונד.

צעשע האָט די בונדישע דעלעגאַציע אויפגענומען מיט אַ קאַצמוזיק: „זעיץ

נאָר ווער ס'איז דאָ. די בונדזשאַרעס זענען דאָך געקומען! צו יאָנעק-יאָנקעלעוויטשן האָט זי געבילט די פּויסטן: „ווער האָט נאָך אייך געשיקט? אונדזערע שטימעלעך ווילט עץ? אַ מפה וועט עץ קריגן. ווען מיר זענען געלעגן אין דר'ערד האָט דאָס פּאַצעטל מיטן מעלאַניק מיט אונדז גערעדט טערקיש: מיר וועלן זען, מיר וועלן באַטראַכטן. מיר וועלן רעדן מיט די חברים“ — האָט צעשע מיט אַ צעקרימט געזיכט געלאַכט יאָנעק-יאָנקעלעוויטשן אין פנים אַרײַן.

ס'איז מיר געגאַנגען פאַר יעדן פּרייז די פּאַרזאַמלונג אָפּצולייגן און כ'האַב אָנגעווענדט אַלע מיטלען צעשען צו באַרויקן. זעענדיק, אַז כ'קען מיט איר גאַרנישט אויפטאָן און כ'קען איר דאָס מויל נישט צומאַכן, האָב איך איר אַרײַנגעפליסטערט אַ סוד אין אויער: „צעשע, יחיאל ניימאַן וויל איך זען. ער איז אין וואַרשע און לייגט מיט 40 גראַד היץ, און ווער ווייסט, צי ער וועט עס איבערהאַלטן. לייגט אָפּ די פּאַרזאַמלונג אויף אַן אַנדערש מאָל און גייט זיך זען מיט אים“.

צעשע איז געבליבן שטיין ווי אַ פּריטשמיעלעטע, דאָס מענה'לשון איז אָפּגע- האַקט געוואָרן און ווען זי איז געקומען עטוואָס צו זיך, האָט זי צו מיר שטיל אַ זאָג געטאָן: „אזאַ מאַליער“. אַ וויילע שפּעטער האָט זי אין אַ רעזאָלוטנעס טאָן צוגעגעבן: „יאָך וועל נישט גיין און יאָך וועל נישט אָפּלייגן די פּאַרזאַמלונג. פאַר אייך, חבר הערשל, וואַלט איך אפשר עפעס געטאָן, אָבער פאַר אים? — האָט זי מיט אַ ווונג אַ ווייז געטאָן אויף יאָנעק-יאָנקעלעוויטשן — אַ מפה אים אין דער זײַט! און צו די טוערס פון לינקן בלאַק האָט זי אַ געשריי געטאָן: „מאַכטס עס שנעלער, לאַמירך די... (דאָ קומט אַ נישט דרוקפּעיקער אויסדרוק) מער נישט אַנקוקן!“

די רעדע מיינע איז געווען אַ טרויעריק געזאַנג פון אַ פּאַרמישטן. מאיר וואַסערס אומבאַהאַלפּענע רעדע איז כּסדר איבערגעריסן געוואָרן מיט שפּאַטישע צווישנרופן. צעשעס אַ צווישנרוף: „די בונדזשאַרעס זענען מיט זייערע מעלאַניקעס (אויך מאיר וואַסער האָט בשעתו, ווי יאָנעק-יאָנקעלעוויטש, געטראָגן אַ מעלאַניק- הוט) געקומען ווי צו אַ גוי'שן פּאַגזשעב“ — איז געווען דער טשוואַק, וואָס האָט צוגעגאַגלט דעם בונדישן דורכפּאַל.

דער רעזולטאַט פון די וואַלן ביי די אַרבעטער פון פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק- פאַבריק איז פאַרן בונד געווען אַ טאַטאַלע מפּלה.

דער רעזולטאַט פון די וואַלן צום וואַרשעווער אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַט אין בויפּאַראַיין איז פאַרן בונד געווען די שווערסטע און ביטערסטע מפּלה. ממש מיט ניסים האָט זיך מיר איינגעגעבן צו געווינען פאַרן בונד אַן איינציקן מאַגדאַט. זינט דער וואַל-פּאַרזאַמלונג זענען די גאַנץ-גרויסע און אינדוסטריעל-וויכטיקע פּאַכן פון בויסטאַליערס און מאַליערס געווען הערמעטיש פּאַרשלאָסן פאַרן בונדישן איינ- פּלוס. דער בויפּאַראַיין, דער ערשטער בראַנזשע-פּאַראַיין, געשאַפן און דאָמינירט פון בונד, איז געוואָרן די פּעסטונג פונעם יידישן סעקטאָר פון דער קאָמוניסטישער

פארטיי פון פוילן נישט בלויז אין וואַרשע, נאָר אויך אין דער ייִדישער אַרבעטער־סביבה אין פוילן. אין משך פון אַ צייט איז דער געשאַפענער אַרגאַן „דער בוי־אַרבעטער“ געווען דער אינציקער אין דער ייִדישער שפראַך אָפיציעזער, האַלב־לעגאַלער אַרגאַן פון דער קאַמ. פאַרטיי פון פוילן. די העגעמאָניע פון די קאַמוניסטן ביי די בוי־סטאַליערס און מאַליערס האָט אָנגעהאַלטן ביז צום אויסבראַך פון דער צווייטער וועלט־מלחמה.

דער אויסגאַנג פון די וואַלן און דאָס פאַרלירן דעם בויפאַראיין האָט אויפ־געטרייסלט די בונדישע אַרגאַניזאַציע, פון דער אָנפירונג ביז צום לעצטן פאַרטיי־מיטגליד. דער דורכפאַל ביי די בעקערס איז אויפגענומען געוואָרן מיט ווייטיק, אָבער אַן אַ געפיל פון דעפעטיזם; די מפלה אין טאַבאַק־פאַראיין איז באַטראַכט געוואָרן, ווי אַ שטראַף פאַר אייגענער זינד; דאָס פאַרלירן דעם בויפאַראיין איז באַטראַכט געוואָרן ווי אַ קאַטאַסטראַפּע.

באַזונדערס האָבן זיך געפילט געטראַפן די לינקע בונדישע טוערס. דער בוי־פאַראיין איז געווען אַ וויכטיקער אַנשפאַר פאַר די לינקע. יאַנעק־יאַנקעלעוויטש איז געווען דער פאַרטרעטער פונעם פאַרטיי־קאָמיטעט אין בויפאַראיין און זיינע באַריכטן זענען געווען צופרידנשטעלנדיקע. קורץ פאַר דער וואַל־פאַרזאַמלונג האָט ער צוזאַמען מיט דער פאַרטיי־גרופּע און מיט די מיטגלידער פון דער פאַראיין־פאַרוואַלטונג דעם געמאַכט דעם פלאַן פון דער וואַל־פאַרזאַמלונג און צוזאַמענגעשטעלט די בונדישע קאַנדידאַטן־ליסטע. ער האָט נישט געאַנט אָפילו, אַז ער ווערט געפירט אין באַד אַריין, אַז די פירערס פון דער פאַראיין־פאַרוואַלטונג, די מיטגלידער פון דער פאַרטיי־גרופּע זוסמאַן, פישער א״א, האָבן שוין געהאַט אַן אָפּמאַך מיטן לינקן בלאַק, און שוין געווען דעקלאַרירטע מיטגלידער פון ס.ד.ק.פ.ל., אַז די ליסטע פון לינקן בלאַק איז שוין געווען אַ פאַרטיקע מיט זוסמאַן און פישער באַרש.

כִּ׳געדענק, אַז כִּ׳האַב נישט געהאַט קיין איבעריקן חשק צו זיין דער בונדישער שליח־ציבור אויף דער וואַל־פאַרזאַמלונג פונעם בויפאַראיין. מיין פאַראורטייל קעגן דער אָנפירערשאַפט פונעם בויפאַראיין איז נישט געהאַט געווען פאַרשוונדן. כִּ׳בין אָבער קעגן מיין ווילן באַשטימט געוואָרן צו זיין איינער פון דער בונדישער דעלעגאַציע, און צוזאַמען מיט עמנואל נאַוואַגרודסקי און יאַנעק־יאַנקעלעוויטש אוועק באַדינען די וואַל־פאַרזאַמלונג פונעם בויפאַראיין.

די פאַרזאַמלונג איז פאַרגעקומען אין דער „ווינער סאַליע“ — אין דעם רייכן חתונה־לאַקאַל, וואָס האָט זיך געפונען אויפן וועג צווישן די מיראַוסקע האַלעס און דעם זאַקסישן גאַרטן. די פאַרזאַמלונג איז געווען אַ געמיינזאַמע פון אַלע פאַראיין־סעקציעס: בוי־סטאַליערס, מאַליערס, זונען און אַנדערע. דער גרויסער חתונה־וואַל איז איבערגעפאַקט געווען מיט אַרבעטער. ווי יעדעס מאַל, ווען כִּ׳האַב אויף אַ וואַל־פאַרזאַמלונג זיך באַגעגנט מיט קאַראַלסקין אָדער זאַטאַרסקין, האָבן מיר נישט פאַרפעלט איינער דעם אַנדערן אַ קיבעץ צו טאָן. דאָס מאַל בין איך געווען דער

אנגרייפער. זאטארסקיס ענטפער איז געווען אין דער זיבעטער ריפ אריין: „ווארט ווארט גרויסער צעלייגער. מיר וועלן דיר היינט געבן אזא הייסן דוש, אז דו וועסט קוויטשען פון ווייטיק און נאקעט אנטלויפן וויינענדיק“. און געוועט האט סטאך זאטארסקי, וואס ער רעדט: דער דוש וואס דער לינקער בלאק האט מיר געגעבן איז געווען אזא הייסער, אז איך בין פון דער דאזיקער פארזאמלונג געלאפן אן אפגעקאכטער.

מצד דעם בונד בין איך געווען באשטימט צו רעדן דער ערשטער. לויט דער רייע האב איך געדארפט רעדן פאר קאראלסקין. נאואגרוסקי האט געזאלט זיין דער לעצטער רעדנער. נארמאל איז אזא רעדנער-רייע געווען א פאזיטיווער פאקט טאר פארן בונד. דאס מאל איז עס געווען צום שלימזל.

אנגעהויבן האב איך מיין רעדע אומגעפער אזוי: „חברים בוי-ארבעטער, מיר זענען זיך נישט קיין פרעמדע איינער דעם אנדערן, און ס'וועט זיין א פארשווענדונג פון צייט איך זאל זיך פאר אייך אוועקשטעלן דעקלאמירן א היפער-רעוואלוציאנערע דרשה. לאמיר דאס איבערלאזן פארן חבר קאראלסקי, וועמענס הורא-רעדעס און פראזן אויף די פארשיידענע וואל-פארזאמלונגען זענען שוין גוט באקאנט און זענען די ווארשעווער יידישע ארבעטער נמאס-ומאוס געווארן. יעדער פון אייך ווייסט, אז אויף דער איצטיקער פארזאמלונג איז נישטא קיין איין אנהענגער פון זיין ריכטונג, פון ס.ד.ק.פ.ל. ס'זענען דא אלטע פ.פ.ס. אוועצעס און אנהענגערס פון דער היינטיקער פ.פ.ס. לעוויצע, און אלע קענען גוט דעם בונד. די בוי-סטאליערס זענען מיטן בונד פארבונדן נאך פון פאר דער רעוואלוציע פון 1905. די מאליערס וועלכע זענען לאנגע יארן געווען פארבונדן מיט פ.פ.ס. און שפעטער — מיט פ.פ.ס. לעוויצע, און אפילו אלטע קעגנערס פון בונד, זיי למשל די חברים משה מעזריטשער, פיניע און אנדערע, האבן געפונען א מקום מנוחה אינעם בויפאראיין, וואס געפינט זיך אונטער בונדישן איינפלוס און זיי האבן קיין מאל נישט דער-ווידערט קעגן די בונדישע אישטעלונגען און האנדלונגען אין פאראיינישע און אין פאליטישע ענינים. דעריבער וועל איך בעסער רעדן פאר וואס באווסטזיניקע יידישע סאציאליסטישע ארבעטער פילן זיך גוט אין דער פאליטישער סביבה פון בונד. און רעדן וועל איך וועגן דעם, וואס טיילט פונאנדער דעם בונד מיט ס.ד.ק.פ.ל. און פאר וואס איר טארט היינט נישט פארטאכלעווען קיין איין שטימע פאר די יידישע מאשקעס, פאר וואס די בוי-ארבעטער דארפן און וועלן שטימען פאר דער בונדישער ליסטע צום ארבעטער-דעלעגאטן-ראט.“

כהאב זיך אפגעשטעלט אויף א רייע פראבלעמען פון יידישן ארבעטער-לעבן און אויפן אונטערשייד אין אויפנעמען און אין לייון די פראבלעמען דורך בונד און דורך ס.ד.ק.פ.ל.

אין דער גאנצער צייט, וואס כ'האב גערעדט, האט דער גרויסער עולם זיך פאר-האלטן מיט א זעלטענער רוקייט, און א סך מאל רעאגירט מיט שטארקע אפלאדיס-

מענטן. ווען כ'האב צווישן די שבחים פארן בונד אריינגעשאצט אין גוף, און די בעסטע פירערס און טוערס פון פאראייניקטן די וויכטיקסטע מיטגלידער פון דער פאראייניגטער אגודע, וועלכע זענען גלייכצייטיק אויך בונדיסטן, געפינען זיך ווי קאנדידאטן פון דער בונדישער ליסטע און ווערן די פארטרעטערס פון די יידישע בוי-ארבעטער אין קומענדיקן ארבעטער-דעלעגאטן-ראט, בין איך איבערגעשלעגן געווארן דורך דעם „אידעאלאג“ פונעם בויפאראייניקטן, זוסמאן, מיט א צווישנרוף: „ס'איז נישט אמת.“ כ'האב רעאגירט אויפן צווישנרוף אין א היציקן און אין א הויכן טאן: „וואס איז נישט אמת? זוסמאן צוריק-ענטפער האט ווי א האמער א זעץ געטאן איבער די קעפ פון דער בונדישער דעלעגאציע: „איך, דער חבר פישער און די חברים פון דער פארוואלטונג געפינען זיך אויף דער ליסטע פונעם לינקן בלאק“.

כ'בין געבליבן שטיין א פארווירטער מיט אן אפן מויל. עמנואל נאואגרוסקי א געשריי: „חבר הערשל, ווארט א מינוט מיט אייער רעדן“, האט מיר צוריקגע-ברענגט מיין גלייכגעוויכט און כ'האב דערהערט ווי נאואגרוסקי שרייט אויף זיינע העכסטע טענער: „איידער חבר הערשל מעטאלאזיע וועט ווייטער רעדן, מוז מען וויסן וואס פאר א שטינקבאמבע זוסמאן האט געווארפן“. און פישער, דער פארזיצער, האט מיט א געמאכטער רויקייט געענטפערט: „יא, ס'איז אמת, זוסמאן, איך, און די אנדערע געפינען זיך אויף דער ליסטע פונעם לינקן בלאק“.

ס'האט זיך אנטוויקלט א טראגיקאמישער דיאלאג צווישן עמנואל נאואג-גרוסקי און זוסמאן:

נ. „ווי אזוי קומט איר אויף דער ליסטע פון לינקן בלאק? ז. „ווער קען וועמען שטערן ארויפצושטעלן קאנדידאטן אויף זייערס א ליסטע? ז. „איר זענט דאך בונדיסטן, אקצעדענטירט אויף דער בונדישער פארטיי-ליסטע און איר דארפט געהערן צו דער בונדישער פראקציע. איך פארפליכט די בונדישע פארטיי-דיס-ציפלין, איך פאדער איך אויף עפנטלעך צו דערקלערן, און איר האט נישט קיין שייכות מיט דער ליסטע פון לינקן בלאק“. ז. „דאס איז נישט קיין פארטיי-פאר-זאמלונג און כ'וועל זיך נישט מיט איך אויסטענהן וועגן פארטיישע ענינים“.

ס'איז פאר יעדן געווען קלאר, און די זוסמאן און פישערס שפילן א צוויידיי-טיקע ראלע, און יאנעק-יאנקעלעוויטש האט מיט א געשיקטן מאנעווער דעלעגא-ליזירט די פארזאמלונג. „חבר פארזיצער — האט יאנעק-יאנקעלעוויטש זיך גע-ווענדט צו פישערן — איר האט געוואוסט אז איינע פון אייערע ערשטע אויפגאבעס ווי א פארזיצער איז געווען צו דערקלערן וועלכע ריכטונגען ס'נעמען אנטווייל אין דער היינטיקער פארזאמלונג, און איבערלייענען די קאנדידאטן-ליסטעס פון די ריכטונגען, איר האט דאס בכיוון נישט געטאן. די פערמאנענטע וואל-קאמיסיע וועט זיך פארנעמען מיט דער היינטיקער פארזאמלונג. די פארזאמלונג איז אויפגע-לייזט“ — און ער האט פארלאזט די פארזאמלונג ביי א טויטער שטילקייט. נאואג-

גרוזסקי און איך זענען אים נאָכגעגאַנגען. צוזאַמען מיט אונדז האָבן אויך פּאַרלאָזט די פּאַרזאַמלונג אַ צוויי מנינים אַרבעטער.

די טוערס פון לינקן בלאַק האָבן די פּאַרזאַמלונג פּאַרגעזעצט און די ליסטע פון לינקן בלאַק איז „איינשטימיק“ אָנגענומען געוואָרן. די פּערמאַנענטע וואַל-קאָמיסיע האָט אַ לענגערע צייט זיך פּאַרנומען מיטן ענין „בוי-פּאַרזאַמלונג“, מיט אַ מערהייט שטימען סאַנקציאָנירט די אויפלייזונג און נישט באַשטעטיקט די דער-ווילטע דעלעגאַטן פון לינקן בלאַק, אָבער אָפּגעוואָרפּן אַ בונדישן פּאַרשלאַג, אַז קיין אַנדערע פּאַרזאַמלונג זאָל מער נישט פּאַרקומען. נאָר דער קומענדיקער אַרבע-טער-ראַט זאָל זיך פּאַרנעמען מיטן ענין, און דער אַרבעטער-ראַט אָדער אַ געהע-ריקער אַרגאַן פונעם אַרבעטער-ראַט זאָל דורכפירן די וואַלן פון דעלעגאַטן פונעם בויפּאַראַיין. די פּערמאַנענטע וואַל-קאָמיסיע האָט געגעבן דאָס רעכט די פּאַרמעל עקסיסטירנדיקע פּאַראַיין-פּאַרוואַלטונג דורכצופירן נייע וואַלן אויף אַן אַלגעמיינער פּאַרזאַמלונג אָדער דורך סעקציע-פּאַרזאַמלונגען.

מצד דעם בונד איז געטאָן געוואָרן אַלץ, וואָס ס'איז מעגלעך געווען, צו ראַטע-ווען זיין מערכה אויף דער קומענדיקער וואַל-פּאַרזאַמלונג. ס'איז רעאַרגאַניזירט געוואָרן די פּאַרטיי-גרופּע, מ'האָט אַרגאַניזירט און מאַביליזירט דאָס הייפל טריי-געבליבענע מיטגלידער. די וואַל-פּאַרזאַמלונג איז אָפּגעשטופּט געוואָרן אויף וויפל ס'האָט זיך נאָר געלאָזט, אָבער קיין סך אויפטוען איז שוין נישט געווען מעגלעך. יאָנעק-יאָנעקלעווטיש, עמנואל נאָוואַגרוזסקי און איך זענען ווידער דעלעגירט געוואָרן צו דער צווייטער פּאַרזאַמלונג פונעם בויפּאַראַיין. נאָוואַגרוזסקי און יאָנעק-לעוויטש האָבן אויף דער פּאַרזאַמלונג אַרגאַניזאַציאָנעל געטאָן אַלץ, וואָס זיי זענען ביכולת געווען צו טאָן. אין מיינע רעדעס האָב איך זיך פּאַרנומען בעיקר מיט דער אָפּערע פון די פירערס פונעם בויפּאַראַיין און אָנגעוויזן, אַז אַזאַ סאָרט פּאָליטישער שווינדל געשעט צום ערשטן מאל אין דער געשיכטע פון דער לעגאַל-עקסיסטירנ-דיקער יידישער אַרבעטער-באַוועגונג, אַז נאָר די אַמאָליקע „ראַזלאַמאַווצעס“ זענען פעיק געווען אויף אַזעלכע מיאוסע פּאָליטישע שטיק, איך האָב געבייטשט די נעאַ-פיטן, וואָס זייענדיק שוין מיטגלידער פון ס.ד.ק.פ.ל., האָבן זיי נישט געהאַט דעם מוט צו מעלדן דעם בונד וועגן זייער אַרויסטריט און פּאַרמעל זענען זיי נאָך גלייכ-צייטיק מיטגלידער פון בונד. כ'האַב אַריינגעזאָגט די געוועזענע טוערס פונעם יידישן סעקטאָר פון פ.פ.ס.ל-לעוויצע און די אַקטועלע פירערס פון דער יידישער גרופּע פון ס.ד.ק.פ.ל., צו וואָס פאַר אַן אומווערדיקער מדרגה זיי זענען דערגאַנגען מיט זייער שפּיל קעגן בונד. „זעט — האָב איך עמפּאָטיש אויסגערופּן — ווי אַזוי ס'האָט געהאַנדלט שמאי בעקער! ער איז אַוועק פון בונד, געמאַלדן דעם בונד וועגן זיין אַרויסטריט און זיך געשטעלט אין אַן אָפּענעם קאַמף, ווי ס'פּאַסט פאַר אַ רעוואַלוציאָנערן סאַציאַליסט. דערקעגן די העלדן פונעם בויפּאַראַיין, צוזאַמען מיט די פירערס פון יידישן סעקטאָר פון לינקן בלאַק, האָבן געהאַנדלט אויף אַן אופן ווי

ס'האנדלען די טרויעריק-באוואוסטע דריי-קארטן-שפילערס". איך גלייב, אז מייע שארפע רייד קעגן די פירערס פונעם בויפאראיין, דירעקט קעגן זוסמאן און פישער, האבן דעם בונד געמאכט געווינען דעם איינציקן מאנדאט פונעם בויפאראיין צום ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט.

דער רעזולטאט פון די וואלן אינעם בויפאראיין איז דורך אלעמען, דורכן בונד גופא און דורך זיינע פארשיידנסטע קעגנערס, באטראכט געווארן פאר דער שווער-סטער און ביטערסטער מפלה פונעם בונד אין דער וואל-קאמפאניע צום ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט.

מיר איז אויסגעקומען ארויסצוטרעטן אויף צענדלינגער וואל-פארזאמלונגען, טייל מאל אויף צוויי און א מאל אויף אויף דריי פארזאמלונגען א טאג: אין בונדיש-דאמינירטע פאראייניגען, אין פאראייניגען פון פועלי-ציון, ביי ס.ס. פאראייניקטע, אין פועלי-ציוניסטישן האנדלס-אנגעשטעלטע-פאראיין און פון דער „סטאוואזשישעניע", וועלכע האבן זיך פארן בונד פארענדיקט מיט זיגן, אומדערפאלגן, דורכפאלן און מפלות.

ס'געדענקט זיך די פארזאמלונג פון די קאפעליוש-מאכערס, הוטן-פוצערקעס, און בלומען און בלעטער — די איינציקע פארזאמלונג, וואס איז פארגעקומען מחוץ א לעגיטימען פאראיין-לאקאל, אין א „נייטראלן לאקאל", אין א זאל אויף דלוגע-גאס, און דעם אפשינט, וואס אויף דער פארזאמלונג האט געקריגן פועלי-ציון מיט יצחק לעווין בראש.

ס'געדענקט זיך דער ביטערער קאמף מיט די פועלי-ציון אינעם קעלנער-פאראיין, א פאראיין וואס די „פועלי-ציון" האבן אויפגעבויט און באהערשט זינט די רעוואלוציע-יאָרן פון 1905; דער איינציקער יידישער ארבעטער-פאראיין, וואס האט לעגאל עקסיסטירט אונטער דעם צאָרישן רעזשים. מיר האבן געמאכט אן איינבראך אין דער דאָזיקער פועלי-ציוניסטישער פעסטונג און געווינען א מאנדאט פארן בונד.

ס'געדענקט זיך די פארזאמלונג פון די שעכטהויז-ארבעטער, פוילישע און יידישע, אין שעכטהויז אין פראגע, אויף וועלכער עס זענען נישט פארגעקומען קיין צווישנפארטיישע קאמפן. די קאנדידאטן-ליסטע איז אנגענומען געווארן איינ-שטימיק, אן-בלאק, און די יידישע שעכטהויז-ארבעטער, אויף וועלכע די ס.ס. פאראייניקטע האט געהאט א מין מאנאפאל, האבן ארויפגעשטעלט אויף דער גע-מיינזאמער ליסטע דעם אמאליקן שעכטהויז-ארבעטער פוטערמאן. ער האט אָקערשט זיך אומגעקערט פון יארן קאטארגע, ווי א פארמישפטער באַיאַוועץ פון דער פארטיי „דער דריטער פראלעטאריאט" אין די יארן פון דער רעוואלוציע פון 1905, און איז צוריקגעקומען פון רוסלאנד א רעכטער בונדיסט. נישט צום פארגעסן זענען די רעדעס פון דעם פ.פ.ס. אַוויעץ יאַוואַרסקי, דער שפעטערדיקער פאָרויצער פונעם ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט און דער אינושעניר פון צעברעכן דעם

דאָזיקן ראַט, און די צוויי ייִדישע רעדעס אויף דער דערמאָנטער געמיינזאַמער פאַרזאַמלונג פון די פּוילישע און ייִדישע אַרבעטער — פון דעם זייער סימפּאָטישן יונג פאַרשטאַרבענעם פּרישמאַן (שפּעטער אַן אַנגעזענער טוער פון דער קאַמ. באַוועגונג פון פּוילן) און מיינע.

און ס'געדענקען זיך די צוויי ייִדישע פאַרזאַמלונגען אין פּראַגע, אויף וועלכע מיין בונדישער רעדנער-פאַרטנער איז געווען אַ יונגער שילער (זיך נאָמען געדענק איך, ליידער, נישט), וועלכער איז טראַץ זיין יונגן עלטער געוואָרן פּאַפּולער צווישן די אַרבעטער אין פּראַגע. אין 1928 האָב איך אים באַגעגנט אין כאַרקאָוו ווי אַן אַנגעזענעם פּראַפעסאָר אויפן כאַרקאָווער אוניווערסיטעט.

פון די צענדלינגער פאַרזאַמלונגען זענען אין זפרון פאַרבליבן אַ צאָל איינדרוקן און עפּיזאָדן. נאָך איצט, ביים שרייבן די שורות פיל איך דאָס וואַרעמע געפיל, וואָס האָט מיך באַהערשט נאָך אַ וואַל-פאַרזאַמלונג אין דער „סטאַוואָזשישעניע“, ווען נאָך אַ רייע רעדנערס פון אַ קאַליבער פון קראַסני-ראַטשטאַט, זעליגער, גרשון זיבערט, יאַקוב דוטלינגער, האָב איך געהאַלטן מיין רעדע, די איינציקע רעדע אין ייִדיש, זענען צו מיר צוגעקומען צוויי שוין נישט קיין גאַר יונגע „סטאַ-וואָזשישאַנקעס“, באַקאַנטע פון זייער שנאה צו ייִדיש, און מיך אין דעם שענסטן פּויליש קאַמפּלימענטירט, אַז כ'האַב „זשאַרגאַן“ גערעדט אַזוי שיין, ווי ס'האַט אַ מאַל גערעדט דער קליינער לאַזאַרעק (לאַזאַר עפשטיין).

דער הויפּטקאַמף אין דער וואַל-קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער אַרבעטער-דעלע-גאַטן-ראַט איז מצד דעם בונד געפירט געוואָרן קעגן דעם ייִדישן סעקטאַר פונעם לינקן בלאַק. די פון מיר פאַרצייכנטע וואַל-פאַרזאַמלונגען: ביי מעטאַל, נאָדל, לעדער, בעקער, אין פּאַליאַקעוויטשס טאַבאַק-פאַבריק און אין בויפּאַראַיק, זענען געווען די מער כאַראַקטעריסטישע מצד ביידע צדדים: מצד בונד און מצד דעם ייִדישן סעקטאַר פונעם לינקן בלאַק, אין וועלכע כ'האַב זיך באַטייליקט, און זיי האָבן טיפּער זיך איינגעקריצט אין מיין זפרון.

דער צוזאַמענפאַר פון בונד אין קראַקע

ביידע צדדים, די לינקע און די רעכטע, האָבן זיך אינטענסיוו געגרייט צום צוזאַמענפאַר פון בונד אין קראַקע, פּסח 1920, וואָס האָט געזאַלט זיין אַ געמיינזאַמער צוזאַמענפאַר פון בונד פון פּוילן מיט זשעט-פע-עס (זשידאָוסקאַ פּאַרטיאַ סאַציאַ-ליסטישונאַ), ייִדישע סאַציאַליסטישע פּאַרטיי, אַנדערש גערופן: גאַליציאַנער בונד. דער וואַלקאַמף אין פּוילן איז געווען אַ שאַרפּער און אַ ביטערער. די אַרויס-טרעטונגען מצד די פּירנדיקע לינקע טוערס פון בונד איז דורך די לינק-געשטימטע

פארטיי-מיטגלידער פארשטאנען געווארן ווי א קאמף פאר תיכף אנשליסן דעם בונד אין דעם אקערשט געשאפענעם קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל. דער צעמענט פאר אן אינהייטלעכער פראקציע פון אלע אַנטי־באַלשעוויסטישע עלעמענטן, פון די רעכטע און פון די פאַרשיידענע שאַטירונגען פונעם אַ"ג צענטער, איז געווען דאָס פאַרמיידן דעם אַנשלוס פון בונד אין קאָמינטערן.

ביידע צדדים האָבן אויף די ראַיאָן־קאָנפערענצן בראַש פון זייערע קאָנדיטאָן־ליסטעס אַרויסגעשטעלט די וויכטיקסטע פיגורן פון זייער ריכטונג. אויף דער קאַנ־פערענץ פונעם וואַרשעווער ראַיאָן האָבן ווי די ערשטע קאָנדיטאָן פיגורירט ביניש מיכאַלעוויטש מצד דער רעכטער־צענטער פראַקציע און הערשל מעטאַלאָוויץ מצד דער לינקער פראַקציע. דער אויסגאַנג פון דער וואַל־קאָמפּאַניע איבערן לאַנד איז געווען אַן אַבסאָלוטער זיג פון דער לינקער פראַקציע.

אין שייכות מיט דער דערמאָנטער וואַרשעווער ראַיאָן־קאָנפערענץ איז פּדאי צו פאַרצייכענען צוויי עפּיזאָדן:

אויף דער ליסטע פון דער לינקער פראַקציע האָט פיגורירט א יונגער סטודענט פונעם וואַרשעווער פּאָליטעכניקום, אן איינוווינער פון פּלאָנסק, בן־גוריונס א קרוב, און ער איז דערוויילט געוואָרן ווי א דעלעגאַט צום צוזאַמענפאַר. צי ער האָט זיך אין צוזאַמענפאַר באַטייליקט — ביזן איד נישט זיכער, ער איז שוין דעמאָלט געווען שווער קראַנק אויף טובערקולאָז און אין א 2-3 יאָר שפעטער איז דער בחור אַוועק פון דער וועלט.

דער צווייטער עפּיזאָד איז אַ פיקאַנטער: איינער פון די פּראָווינציעלע דעלע־גאַטן (פון גאַרוואַלין אָדער פון זשעליכאָו) איז געווען אַ געוויסער אַגולניק, אַ דענ־טיסט, אַ מענטש מיט וויסן, אינטעליגענץ און פעיקייטן, אָבער אַ רעכטער שברעכ־טער און אין ייִדישע ענינים — אַ היפּער־נאַציאָנאַליסט. אין מיין פּאָלעמיק האָבן איך אַגולניקן געהאַט פאַרגעוואַרפן, אַז ער איז נישט קיין באַרעכטיקטער דעלעגאַט אויף אַ בונדישער פּאַרטיי־קאָנפערענץ, זיין אַרט איז אין פּרילוצקיס פּאָלקספּאַרטיי. בעת דעם מאַרש פון דער רויטער אַרמיי אויף פּוילן און איר שאַפן אין די ערטער וואָס זי האָט פאַרנומען רעוואָלוציאָנערע קאָמיטעטן — „רעווקאַמען“ — האָט די רויטע אַרמיי, זומער 1920, אויך אינעם שטעטל וווּ אַגולניק האָט געווינט, געשאַפן אַ „רעווקאַם“ און אַגולניק איז געווען איינער פון די מיטגלידער פונעם רעווקאַם. נאָכן צוריקציען זיך פון דער רויטער אַרמיי זענען אַ סך מיטגלידער פון די רעווקאַמען אַוועק מיט דער רויטער אַרמיי, און אַזוי אויך אַגולניק.

ווען עמנאָאל נאַוואַגרודסקי און איך האָבן אין 1921 זיך געפונען אין מינסק אויף דער ליקווידאַציע־קאָנפערענץ פון רוסלענדישן קאָמבונד, האָבן מיר אויף איינער פון די מינסקער גאַסן באַגעגנט דעם דערמאָנטן אַגולניק. מיר האָבן זיך מיט אים האַרציק אַרומגעכאַפט. זיין רעאַקציע אויף דער באַגעגעניש איז פאַר נאַוואַ־גרודסקין און מיר געווען אַן איבערראַשנדיקע. ער האָט אונדז געזידלט און געמאַכט

מיט דער בלאַטע צו גלייך, פאַרגעוואַרפן, אַז מיר פאַרסאַרבענען די ייִדישע אַרבע-
טער־גאַס אין פּוילן מיט בונדישן קאַנטער־רעוואָלוציאַנערן שטינקעכץ, אַז מיר
באַשווינדלען דעם ייִדישן אַרבעטער־קלאַס מיט רעוואָלוציאַנערע פּראָזן, אַנשטאַט
צו רופן די ייִדישע אַרבעטער צום קאַמף אונטער דער פּאַן פון דער קאַמוניסטישער
פּאַרטיי פון פּוילן. נאַוואַגרוֹדסקין האָט ער אַנגעשפּיגן אין פּנים, אויף מיין חשבון
האַט ער געזאָגט אַ נישט דרוקפּעיקן עפּיטעט — און איז אַוועק זיין וויטערדיקן
וועג. סיי נאַוואַגרוֹדסקי און סיי איך האָבן אויף קיין סעקונדע נישט געצוויפּלט, אַז
אַגלניק איז דאָס מאָל געווען נישט וויניקער אויפּריכטיק און ערלעך אין זיין
אַנטי־בונדישקייט און קעגן אונדז פּערזענלעך, ווי ער איז געווען אין די פּרי־ערדיקע
יאָרן ווי אַן אולטראַ רעכטער און ייִדישער היפּער־נאַציאָנאַליסט.

מיט אַ געמישט געפּיל פון צופּרידנקייט און שרעק זענען די לינק־געשטימטע
דעלעגאַטן פון פּוילן געפּאַרן צום בונדישן פּאַרטי־צוזאַמענפּאַר אין קראַקע; זיי
זענען צופּרידן געווען, וואָס דער צוזאַמענפּאַר וועט זיין אַן אַלפּוילישער און גע-
שראַקן זיך פאַר דעם פּאַליטישן איינשטעל פון די גאַליציאַנער דעלעגאַטן.

ווען דער ענין פון אַן איינהייטלעכן בונד פון גאַנץ פּוילן איז געשטעלט געוואָרן
אויפן טאַג־אַרדענונג פון בונדישן פּאַרטי־לעבן, איז דאָס צונויפּגיסן זיך מיט דער
זשעט־פּע־עס אין גאַליציע געווען פאַר די אַנפּרינדליקע טוערס פון דער לינקער
פּראַקציע אַ ביין אין האַלדז, נישט אַראַפּצושלינגען און נישט אויסצושפּייען. קיינער
פון די דאָזיקע טוערס, מיטן אויסנאַם פון שרה שוועבער, האָט נישט געהאַט קיין
אַנונג, וואָס פאַר אַ פּאַליטישע באַשעפּעניש עס איז די זשעט־פּע־עס. מ'האַט געוואָסט,
אַז אין גאַליציאַנער בונד זענען פּאַראַן אַ סך דאַקטוירים. אַ דאַקטער אין קאַנגרעס־
פּוילן האָט געמיינט אַ מעדיצינער, אַבער פאַר וואָס זענען עפעס ביי זיי דאַרטן,
אין גאַליציע, פּאַראַן אַזוי פּיל דאַקטוירים, אין דער צייט ווען אין בונד פון פּוילן
קען מען מעדיצינערס ציילן אויף די פינגער? — האָבן אַ סך לינקע טוערס פון בונד
פון פּוילן געפּרעגט. און ווען מ'איז געוואָר געוואָרן, אַז די דאַקטוירים זענען גאַר
אַדוואַקאַטן, און אין פּוילישן בונד האָט מען אויך אַדוואַקאַטן געקענט ציילן אויף
די פינגער, האָט דאָס נאָך מער פאַרשטאַרקט דעם אומצוטרוי צו דער פּאַליטישער
און רעוואָלוציאַנערער כּשרות פונעם גאַליצישן בונד.

די אַנטי־פּאַראַייניקונג שטימונג ביי די פּירנדיקע לינקע טוערס פון בונד פון
פּוילן האָט זיך פאַרשטאַרקט צוליב די איינצלע פּירערס פון זשעט־פּע־עס, וועלכע
האַבן באַזוכט וואַרשע; דעמביצער, ד"ר גליקסמאַן און פּאַפּיער. זיי האָבן אויף
די פּירערס און טוערס פון דער לינקער פּראַקציע נישט געמאַכט קיין איבעריק
גוטן איינדרוק.

דעמביצער, מיט אַ יחוס פון רבנים, אַ טוחר פון בריליאַנטן, האָט אין וואַרשע
געהאַט פּאַרקאַכט אַ קאַשע, וואָס האָט זיך געשפּירט אויף צען מייל ווייט. אינעם
לאַקאַל פון דער בונדישער רעדאַקציע „לעבענס־פּראַגען“ זאָל מען אים האָבן צוגע-

גנבעט א רענצל, און אין הענטל פונעם רענצל זענען געווען פארשטעקט בריליאַנטן. די אויפֿרעגונג צווישן די טוערס פון בונד איז געווען אזא גרויסע, אַז מ'איז קאָפּאַבל געווען דעמביצערן פשוט צו לינטשן. די געשיכטע איז פאַרריבן געוואָרן. צי מ'האַט סוף פל סוף געפונען דאָס רענצל, אָדער דעמביצער האָט מורא געהאַט וועגן דער גנבה צו מעלדן דער פּאַליציי, פּדי נישט אויסצוגעפּינען פון וואָנען אין דעם הענטל פונעם רענצל האָבן זיך געפונען בריליאַנטן — געדענקט זיך היינט נישט.

ד"ר גליקסמאַן, וועגן וועמען מ'האַט געזאָגט, אַז ער לינקיזירט, האָט געמאַכט אַן איינדרוק פון אַ שליםזל, פּאַפּיער, דער רעדאַקטאָר פונעם אַראָגן „סאַציאַל־דעמאָקראַט“, אָדער אַן ענלעכן נאַמען, מיט אַ סטאַזש פון אַ געוועזענעם אַרבעטער, אַן אויסגעשפּראַכענער רעכטער, האָט געמאַכט אַן איינדרוק פון אַ באַנצל פונעם סאַציאַל־דעמאָקראַטישן אַפּאַראַט פון ערגעץ אַ קליין דייטשיש שטעטל. ס'איז דערי־בער קיין ווונדער נישט געווען, וואָס דאָס צונויפּגיסן זיך מיט זשעט־פּע־עס האָט נישט געשמעקט די לינקע בונדישע פירערס און טוערס פון פּוילן.

אַבער אַפּוואָרפן דאָס צונויפּגיסן זיך פון בונד פון פּוילן מיטן גאַליציאַנער בונד האָבן די לינקע נישט געקענט. מ'האַט דאָך נישט געקענט דערלאָזן אַ צושטאַנד, אַז אין דער אויפּגעקומענער פּוילישער מלוכה זאָלן זיך געפּינען עטלעכע בונדישע פּאַרטייען: פון געוועזענעם קאַנגרעס־פּוילן, פון גאַליציע, פון ביאַליסטאָקער און גראַדנער געגנט און פון ווילנע, וועלכע זענען נאָך נישט געווען קיין אינטעגראַלע טיילן פונעם בונד פון פּוילן, און וועגן די ביאַליסטאָק־גראַדנער און ווילנער אַראָג־ניזאַציעס איז באַווסט געווען, אַז דער רוב פון די בונדישע פּאַרטיי־מיטגלידער זענען לינק געשטימט. חוץ מוזה, וואָלט אַקעגנשטעלן זיך מצד די לינקע קעגן דעם צונויפּגיסן זיך מיטן גאַליציאַנער בונד געגעבן די רעכטע אַ שלאַגלאַזונג מיט וועלכן די לינקע וואָלטן נישט געקענט לייכט זיך אַן עצה געבן. די לינקע האָבן דעריבער געמאַכט אַ גוטע מינע צום בייזן שפּיל און מסכים געווען אַז דער פּאַרטיי־צוזאַמענפּאַר אין קראַקע זאָל זיין אַן איינהייטלעכער פון בונד פון פּוילן — מיט זשעט־פּע־עס.

פּאַרנדיק צום צוזאַמענפּאַר קיין קראַקע זענען די לינקע דעלעגאַטן געווען צופּרידן, וואָס זיי זענען פטור געוואָרן פון אַ נישט אַנגענעם פּראָבלעם און דער צוזאַמענפּאַר וועט זיין אַן איינהייטלעכער, אַבער זיי האָבן געשראַקן זיך פאַר די פּאַליטישע קאַנסעקוענצן: די גאַליציאַנער מיט די רעכטע פון פּוילן זאָלן נישט באַהערשן דעם צוזאַמענפּאַר.

די אויפּנאַמע, וואָס די גאַליציאַנער חברים האָבן אַראָנזשירט פאַר די דעלע־גאַטן פון קאַנגרעס־פּוילן איז פאַר די בונדיסטן פון קאַנגרעס־פּוילן, לינקע ווי רעכטע, געווען אַן איבערראַשונג און אַן אַנטווישונג. איבערראַשט איז מען געווען פון דער רחבות פונעם קהילה־לאַקאַל, וווּ דער

צוזאמענפאר האט געדארפט פארקומען, פונעם לאַקירן די דעלעגאטן אין פיינע האַטעלן, פון דעם כבוד, וואָס די גאָסטגעבערס האָבן צוגעטיילט און פון דעם פיבוד, וואָס האָט זיך געפונען אויף די רייך־סערווירטע טישן פאַר די געקומענע דעלעגאטן. ווען די איבערראַשונג איז אַריבער האָט אַ ביטער געפיל גענומען נאָגן. דאָס געפיל, אַז מיטן צונויפגיסן זיך מיט די גאַליציאַנער וועט דער בונד — דער אַלטער בונד פון אַמאָליקן אַלגעמיינעם אַרבעטער־בונד פון ליטע, פוילן און רוסלאַנד, און דער בונד פון פוילן — פאַרלירן זיין רעוואַלוציאַנערן און סאָציאַליסטישן פרצוף־פנים, האָט באַאומרויקט נישט נאָר די לינקע, נאָר אויך אַ סך רעכטע דעלעגאטן. דאָס קריגן דעם קהילה־לאַקאַל פאַר אַ צוזאמענפאַר פון בונד, וואָס אַזוינס וואַלט נישט מעגלעך געווען אין קיין איינער פון די שטעט אין געוועזענעם קאָנגרעס־פוילן, האָט מען באַטראַכט ווי אַ רעזולטאַט פון אַ קאַלאַבאָראַציע צווישן גאַליציאַנער בונד מיט די בורשוואַז־בירגערלעכע קרייזן, און דאָס איז פאַר יעדן בונדיסט פון פוילן, אַ לינקן ווי אַ רעכטן, געווען אַ הטא נישט צום פאַרגעבן.

דאָס איינקוואַרטירן די דעלעגאטן אין האַטעלן, און נישט ביי חברים, איז באַטראַכט געוואָרן ווי אַ פאַרשווענדונג פון פאַרטייגעלטער און ווי אַ מאַרד איבער דער אינערלעכער פאַרטיי־נאָענטשאַפט, אַ פאַרגוואַלדיקן די מידה פון אינטימער חברשאַפט.

די עלעגאַנטע קליידונג פון די מענער מיט די בלומען אין די לאַצן, און טייל אַפילו אין לאַנגע פראַקן און סמאָקינגס, האָט געמאַכט אַ פריקרען איינדרוק. די עלעגאַנטע קליידונג פון די פרויען, וועלכע האָבן העפלעך באַדינט די געקומענע דעלעגאטן — אַן עלעגאַנץ וואָס מ'האַט געקענט זען אין פאַיע פון טעאַטער וויעלקי אין וואַרשע בעת די פרעמיערעס פון דער וואַרשעווער אָפערע — האָט גערייצט און אָפגעשטויסן. דאָס רעדן צווישן זיך אויסשליסלעך פויליש, די מענערישע קעגנזייטיקע באַגריסונגען מיט „סערווס“ און דאָס באַגריסן די דאַמען מיט דעם אַלט פריזישן „צאַלוינע ראַנטשקי“ (איך קוש די הענט), האָט אויף די דעלעגאטן פון פוילן געמאַכט אַ שאַקירנדיקן איינדרוק — ווי מ'וואַלט אַריינגעפאַלן צווישן מענטשן פון אַן אַנדער פלאַנעטע. מיט ווערטער און אויף שטום־לשון האָט איינער דעם אַנדערן געזאָגט: „מיר זענען אַרנטלעך אַריינגעפאַלן“.

באַזונדערס שווער האָבן דאָס אויפגענומען די לינק־געשטימטע דעלעגאטן, וועלכע זענען מיט איינצלנע אויסנאַמען געווען אַרבעטער, אויפגעהאָדעוועטע אין אַרעמע היימען. צווישן זיך האָבן די לינקע דעלעגאטן אַנגעהויבן מורמלען אַז ס'איז בעסער באַצייטנס אַפצולאָזן דעם שידוך איידער זיך שפעטער צו גטן.

די שטימונג ביי די לינקע האָט זיך געענדערט ווען ס'איז אָפגעהאַלטן געוואָרן די ערב־צוזאמענפאַר־באַראַטונג פון די לינקע. אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז אויך אין גאַליציאַנער בונד איז פאַראַן אַ טיפע צעטיילונג אין די קאַרדינאַלע ענינים, אַ צעשפרייטע שער צווישן דער פאַרטיי־אַנפירונג מיט די דאַקטוירים, וועלכע זענען

רעכט, און די אַרבעטער-דעלעגאַטן פון די ערטער, וועלכע זענען אין זייער רוב לינק געשטימט. נאָכן מאַכן אַ סך־הפל האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די לינקע האָבן אויפן צוזאַמענפאַר אַ סאָלידע מערהייט.

צווישן מיר און די אַנדערע פירערס פון דער לינקער פראַקציע איז דורכגע-לאָפן אַ שוואַרצע קאַז. נאָך אין וואַרשע, פאַרן אָפּפאַרן צום צוזאַמענפאַר, האָבן זיך אָנגעהויבן באַמערקן ערנסטע מיינונג־פאַרשיידנקייטן. אויף דער באַראַטונג פון דער לינקער פראַקציע אין קראַקע ערב דעם צוזאַמענפאַר זענען די מיינונג־פאַרשיידנקייטן געווען בולטע און שאַרפע. כּהאַב פאַרלאָזט די לינקע פראַקציע־באַראַטונג און געמאַכט שבת פאַר זיך — געוואָרן דער אָנפאַן־טעריבל פונעם פאַרטיי־צוזאַמענפאַר.

ס'געדענקען זיך די מיינונג־פאַרשיידנקייטן אין דריי ענינים: די באַציונג צו דער פּערזאָן פון וולאַדימיר מעדעם, וועגן אַנשלוס אין קאָמינטערן, און וועגן נאָמען פון דער פאַרטיי.

ווילנדיק דעמאָנסטרירן זיין רעוואָלוציאָניזם און גלייכצייטיק אָפּפאַכן זיינס אַ פּערזענלעכן אַנטי־מעדעם־געקעכטס, האָט עמנואל נאַוואָגרודסקי פאַרגעלייגט נישט צו דערלאָזן מעדעמען פאַרנעמען אַן אַרט אינעם פּרעזידיום פון צוזאַמענפאַר. מאיר (חיים) וואַסער, דער נאָמינעלער פירער פון דער לינקער פראַקציע, האָט גע-שטיצט נאַוואָגרודסקיס פאַרשלאָג. איך בין שאַרף אַרויסגעטראָטן קעגן אזאָ באַציונג צו מעדעמען. מיין שטעלונג איז געווען, אַז לגבי וולאַדימיר מעדעם קען מען האַנדל־לען אַדער־אָדער: אַדער מ'האַלט, אַז זיינע פּאָליטישע איינשטעלונגען און זיינע פאַרטיי־ישע האַנדלונגען קענען אין בונד נישט טאָלערירט ווערן, דאָן דאַרף געשטעלט ווערן אויפן טאַג־אַרדענונג פון דער פאַרטיי דאָס אויסשליסן מעדעמען און זיינע אָנהענגערס פון בונד, אַדער מ'האַלט, אַז מעדעם, זיין ריכטונג און זיינע אָנהענגערס זענען אַן אינטעגראַלער טייל פון דער פאַרטיי, דאָן קען מען נישט און מ'טאָר נישט מעדעמען איינגאַרירן און באַליידיקן. מ'דאַרף לגבי אים האַנדלען מיטן פולן רעס-פּעקט, וואָס ער האָט זיך פאַרדינט. מיט מעדעםס קוואַליטעטן ווי אַ מיטגליד פון פּרעזידיום קען קיינער פון די רעכטע און צענטריסטן נישט קאָנקורירן. ווי אַ פאַר-זיצער איז מעדעם קוואַליטאַטיווער פון וועלכן ס'איז רעכטן אַדער צענטריסט, און זיינע האַנדלונגען, ווי פאַרזיצער, קעגן זיינע פּאָליטישע קעגנערס, וועלן זיין אַביעק-טיווער אָפילו פון יוזעפּס. איך האָב פאַרגעלייגט אַ פּרעזידיום פון 7 פּערזאָן: 4 לינקע, 3 פון פּוילן: יוסף באַסאַק, זשאַן, און פּראַזים־לחזער פון לאַדזש און אַ גאַליציאַנער, און 3 רעכטע: וולאַדימיר מעדעם, יוזעף און אַ גאַליציאַנער. מיין פאַרשלאָג איז דורכגעפאַלן. נאַוואָגרודסקיס אַנטי־מעדעם־פאַרשלאָג איז אָנגענומען געוואָרן, און וולאַדימיר מעדעם איז נישט געווען קיין מיטגליד פון פּרעזידיום פונעם בונדישן פאַרטיי־צוזאַמענפאַר אין קראַקע.

די שטעלונג, וואָס די אָנפירונג פון דער לינקער פראַקציע האָט פאַרנומען צום

ענין קאמינטערן, איז פארמעל געווען: פאר אן אַנשלוס פון בונד אין קאמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל. דער אינהאַלט פון דער רעזאָלוציע איז אָבער געווען אַזוי פאַר-וואַסערט און מיט אַזוי פיל דריידלעך, אַז כ'האַב געזען אַ געפאַר, אַז ווען די געגע-בענע רעזאָלוציע זאָל דורכגיין, גיט זי אַ מעגלעכקייט דעם דערוויליטן צענטראַל-קאָמיטעט צו סאַבאַטירן דעם אַנשלוס פון בונד אין קאָמינטערן. איך בין אַרויסגע-טראָטן קעגן דער רעזאָלוציע און פאַרגעלייגט אַ צווייטע: נעמענדיק אין אַכט, אַז דער אַנטשטאַנענער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל איז דער אינטערנאַציאָ-נאַל פונעם אַלוועלטלעכן רעוואָלוציאָנער-סאַציאַליסטישן אַרבעטער-קלאַס און ער, און נאָר ער, איז באַרופן דורכצופירן די היסטאָרישע אויפגאַבעס פון רעוואָלוציאָנערן פראַלעטאַריאַט; און נעמענדיק אין אַכט אַז די אויסעראַרדנטלעכע קאָנפערענץ פון בונד, פּסח 1919, האָט אַנגענומען די פּלאַטפאָרמע פון רעוואָלוציאָנערן סאַציאַליזם — תקופה פון סאַציאַלער רעוואָלוציע, סאָוועטן-מאַכט, דיקטאַטור פון פראַלעטאַריאַט, די אַקטאַבער-רעוואָלוציע אין רוסלאַנד — דער אַוואַנגאַרד פון דער סאַציאַלער וועלט-רעוואָלוציע — וואָס איז אין הספּם מיטן פראַגראַם פון קאָמינטערן, באַשליסט דער צוואַמענפאַר פון בונד אין קראַקע, פּסח 1920, תּיכּף אַנצושליסן דעם בונד אין קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל.

מיין רעזאָלוציע האָט געקריגן עטלעכע שטימען. די רעזאָלוציע פון דער ליני-קער פראַקציע-אַנפירונג איז אַנגענומען געוואָרן מיט אַן אַבסאָלוטער מערהייט, ביי אַ קליינער צאָל אָפּגעהאַלטענע, צווישן די אָפּגעהאַלטענע זענען געווען עטלעכע גאַליציאַנער דעלעגאַטן.

דער נאָמען פון בונד איז אַריגינעל געווען: „אַלגעמיינער יידישער אַרבעטער-בונד פון ליטע, פּוילן און רוסלאַנד“. אָפּט איז צום דאָזיקן נאָמען צוגענאָנגען: „סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פאַרטיי“, אָדער לאַקאַל: „סאַציאַל-דעמאָקראַטישע אַרגאַ-ניזאַציע“. אויך נאָכן אַנטשטיין פון דער פּוילישער מלוכה, האָט דער צולאָג „סאַציאַל-דעמאָקראַטישע“ אָפּט זיך נאָכגעשלעפּט. די לינקע האָבן באַשלאָסן פּטור צו ווערן פונעם דאָזיקן אַנאַכראָניזם און די פראַגע איז געווען וואָס פאַר אַ נאָמען דער בונד פון פּוילן זאָל האָבן. מיין פאַרשלאָג, אַז דער בונד פון פּוילן זאָל הייסן: „יידישער קאָמוניסטישער אַרבעטער-בונד פון פּוילן — בונד“, איז דורכגעפאַלן. די ערשטע פראַקציע-באַראַטונג האָט באַשלאָסן צו לאָזן דעם ענין פאַר שפּעטערדיקע באַ-ראַטונגען.

נאָכן אַוואַרפן מיינע פאַרשלאָגן און נאָך אַ היציקן ווערטער-אויסטויש מיט נאָוואַגרוודסקין, וואַסערן און אַנדערע האָב איך פאַרלאָזט די פראַקציע-פאַרזאַמלונג. וויסנדיק, אַז יוזעף וועט זיין פאַרזיצער, האָב איך אים מיטגעטילט, אַז כ'האַב פאַרלאָזט די לינקע פראַקציע און פאַרלאָנגט פון אים, אַז ער זאָל מיר, עקספּרע-זידיאָ, צוטיילן דאָס רעכט פון אַ זעלבשטענדיקער ריכטונג מיט די געהעריקע רעכט און פּריווילעגיעס. יוזעף האָט מיך געפּרעגט וועגן די מיינונג-פאַרשיידנקייטן, און

געקריגן אן ענטפער, אן וועגן דעם וועט ער געוואָר ווערן אויפן צוזאַמענפאַר. יוזעפס ענטפער איז געווען, אַז ער גלייבט נישט ער זאָל קענען נאַכקומען מיין פאַרלאַנג. מהמת מינע אַ ריכטונג האָט נישט פיגורירט בעת דער וואַל־קאַמפּאַניע. ער האָט אָבער פאַרזיכערט, אַז פון זיין זייט, אויב ער וועט זיין פאַרזיצער פון דער זיצונג, אויף וועלכער כ'זעל אַרויסטרעטן, וועט ער טאָן דאָס מעגלעכסטע, כ'זאָל מיין שטאַנדפונקט קענען ווי געהעריק ברענגען צום אויסדרוק.

מיין אַרויסטריט פון דער פּראַקציע איז שנעל באַווסט געוואָרן צווישן די דעלעגאַטן פון פּוילן. פון פאַרשידענע זייטן האָט מען מיך געפרעגט וועגן די סיבות פון מיין האַנדלונג. דעם איינציקן, וועמען כ'האַב דאָס דערציילט, איז געווען וויקטאָר שולמאַן.

פון מינע געוועזענע פּראַקציע־חברים האָב איך געהאַט געברענטע צרות. ס'איז נישט געווען דער מיין באַשולדיקונג, אַפילו פונעם ערגסטן פּערזענלעכן כאַראַקטער, וועלכן מען זאָל אויף מיר נישט וואַרפן. דאָס פּינלעכסטע זענען פאַר מיר געווען די פאַרוורפן פון מינע נאַענטסטע חברים און פּריינד: יוסף באַסאַק, אָבע פּלוג און זשאַן.

למען האמת דאָרף דערציילט ווערן, אַז מאיר וואַסער און שרה שוועבער זענען געווען די יעניקע, וואָס נישט נאָר זיי האָבן מיך נישט באַשולדיקט, אַז די סיבה פון מיין האַנדלונג זענען פּערזענלעכע מאַטיוון, נאָר אַפילו געפונען אַ זכות פאַר מיר. עמנאל נאָוואַגראַדסקי האָט פּערזענלעך מיך נישט אַנגעגריפן און נישט געמאַכט קיין פאַרוורפן, אָבער געלאָזט דעם אַפּאַראַט אין גאַנג, אַז אַנדערע זאָלן פאַר אים טאָן די שמוציקע אַרבעט.

באַזונדערס אַנגרייפּעריש קעגן מיר איז געווען דער לאַדזשער לינקער דעלעגאַט און מיטגליד פון דער צענטראַלער אַנפירונג פון דער לינקער פּראַקציע, אַלעקסאַנַדער (פ. מינץ). צופעליק האָבן מיר זיך צונויפגעטראָפן ביי איין טישל ביים עסן וועטשערע און ער איז מיר דערגאַנגען אין דער גאַל אַרײן. צווישן אונדז איז שיר נישט געקומען צו אַ געשלעג. כ'האַב געהאַט אַ חשה, אַז זיין הוראַ־פּאַטריאַטיזם פאַר פּראַקציע־אייניקייט איז נישט לשם שמים, אַז זיין פּעס אויף מיר נעמט זיך פון דעם, וואָס ער האָט פאַרלוירן אַ שטיצער, וועלכער האָט אים געדאַרפט העלפן אַריינגיין אין באַשטאַנד פונעם צענטראַל־קאַמיטעט פון בונד, צו וועלכן ער האָט זיך געריסן מיט אַלע פּוחות און מיט אַלע מעגלעכע מיטלען. איך האָב אים אויך נישט געשווינט, אַגטירט די לינקע דעלעגאַטן קעגן דער קאַנדידאַטור פון אַלעקסאַנדער אין צ.ק., גערעדט וועגן דעם אויך מיט די פּירנדיקע טוערס פון דער לינקער פּראַקציע, און, ווי כ'גלייב, היפּשלעך געוירקט צום דורכפאַל פון זיין קאַנדידאַטור צום צענטראַל־קאַמיטעט פון בונד אויפן צוזאַמענפאַר אין קראַקע.

אַלעקסאַנדער איז אַן שום ספק געווען אַ פעיקער, אינטעליגענטער און פּאָליטיש־געשולטער מענטש. דער לאַדזשער פּראָם־לווער איז אין פאַרגלייך מיט אים געווען.

ווי א פליג קעגן א העלפאנט. געהאט האט אלעקסאנדער אלע רעכט זיך צו זאגן, אז ווי א לינקער האט ער א סך מער וואלארן צו זיך א מיטגליד פון צ.ק. פון בונד ווי פראים-לוזער. זיינע קוואליטעטן ווי א טוער אין דער ארבעטער-באוועגונג האט אלעקסאנדער ארויסגעוויזן בעת זיך טעטיקייט אין דער קאמוניסטישער באוועגונג פון פוילן. ער האט געהערט צום קלאן פון אנפירנדיקע טוערס און אין א רייע פאלן ארויסגעוויזן כאראקטער. ער איז אימונירט געווען קעגן לינקאטישישקייט, נישט מיטגעמאכט דעם טרויעריקן דאמסקי-פעריאד און די פאליטישע משוגעתן פון דער מינדערהייט-פראקציע אין דער קאמ. פארטיי פון פוילן. זיך פעלער איז געווען, וואס ער איז געווען מער פאליטיקאנער ווי פאליטיקער, מיט אלע שטיק פון א פאליטיקאנער. יעדן, וואס האט אים געקענט שאדן אין זיינע אמביציעס, איז ער גרייט געווען צו דורסן עד חרמה.

אלעקסאנדער איז געווען פון די הויפטקעגנערס פון מיין האנדלונג ווי א דיסידענט פון דער לינקער פראקציע, און אין משך פון עטלעכע טעג, פארן צוזאמען-פאר און אויפן צוזאמענפאר, ממש געברענט מיינע טריט און פארביטערט מיין לעבן.

דער צוזאמענפאר פון בונד אין קראקע האט נישט געמאכט קיין געשיכטע. דער קענצייכן פון צוזאמענפאר איז געווען דער אמאלגאמאט פון בונד אין פוילן מיט זשעט-פע-עס. דער בונד פון פוילן האט געקריגן אן איינפלוס-ספערע אין די ארבעטער-ישובים פון מערב און מזרח-גאליציע. די ארויסטרעטונגען פון די פראטערנאלע דעלעגאטן — וואקס פון ביאליסטאק-גראדנער געגנט און וואלט פון ווילנע, האבן מיט זיך געבראכט די אויסזיכט פון א שנעלער פאראייניקונג אויך פון זייערע געביטן אין אן איינהייטלעכער אפולישער פארטיי פון בונד. דאס פרעזידיום פון צוזאמענפאר איז באשטאנען פון די רעכטע יוזעף און א גאליציאנער, דוכט זיך ד"ר בראס, און דער לינקער פראים-לוזער פון לאדזש, וועלכער האט אין פרעזידיום געשפילט א קנאפע ראלע.

די וויכטיקסטע פונקטן פונעם טאג-ארדענונג זענען געווען: די באציונג צום קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל און דער נאמען פון דער פארטיי. די הויפט-רעפעראטן פון מאיר (חיים) וואסער און פון הענריק ערליך זענען נישט געווען קיין גרויסע ווערק. די ארויסטרעטונגען פון די גאליציאנער דאקטוירים, טייל מיט א נאמען אין די אדוואקאטישע קרייזן, זענען געווען א שווערע אנטווישונג פאר די דעלעגאטן פון פוילן. דער ניווא פון זייערע רעדעס איז געווען א סך א גידע-ריקערער, ווי פון די דעלעגאטן שוסטערס און שניידערס פון פוילן. בכלל זענען די רעדעס אין דער דיסקוסיע נישט געשטאנען אויף א גאר הויכער מדרגה. צוויי ארויסטרעטונגען זענען דורך אלעמען באטראכט געווארן פאר אויסגע-צייכנטע: די רעדעס פון חנינא קראמארסקי און פון וואלאדימיר מעדעם. אבער

ביידע רעדעס האָבן נישט דערגרייכט דעם פּאָליטישן עפעקט, צו וועלכע זיי זענען באַרעכטיקט געווען לויט זייער קוואַליטעט.

חנינא קראַמאַרסקי, אַ קאַמאַשן-מאַכער פונעם פּאַרלאָ טוער פון בונד אין וואַרשע נאָך פון די צייטן פון רוסיש-צאַרישן רעזשים, איז נישט געווען קיין אַראַטאָר און נישט קיין ערשטראַנגיקער ייִדישער אַרבעטער-טוער. ער איז געווען שטאַרק באַגרענעצט אין בילדונג, ייִדיש און סאַציאַליסטיש וויסן. זיין אַרט אין וואַרשעווער פּאַרטיי-קאַמיטעט פון בונד איז נישט געווען בראַנירט. אויף די וואַרשעווער שטאַטישע פּאַרטיי-קאַנפּערענצן פלעגט חנינא קראַמאַרסקי יאָ און נישט דערווילט ווערן ווי אַ מיטגליד פונעם פּאַרטיי-קאַמיטעט. ער האָט געהאַט אַמביציעס צו זיין תּמיד אין שפיץ פון דער בונדישער באַוועגונג און קאַפּריזן פון אַ בן-יקירל. אַלע זיינע באַמונגען נאָך זיין קומען קיין אַמעריקע, צו שאַפן פאַר זיך אַ פּאַזיציע אין דער אַמעריקאַנער אַרבעטער-באַוועגונג. האָבן זיך פאַרענדיקט מיט אַ דורכפאַל. יוועף און די פּירנדיקע טוערס פון דער לינקער פּראַקציע האָבן אַלץ געטאָן פּדי אים צו דערהאַלטן אויף אַ מדרגה אין דער פּאַרטיי-היעראַרכיע, טייל מאַל אַפילו אויפן חשבון פון אַ מערווערטיקן און מער פּאַרדינסטפולן חבר. חנינא קראַמאַרסקי ווערטפולער אַרויסטריט אויפן צוזאַמענפאַר פון בונד אין קראַקע איז פאַר אַלע זיינע באַקאַנטע געווען אַ גרויסע איבערראַשונג. דער גרויסער טאָג פון זיין בונדישער קאַריערע.

חנינא קראַמאַרסקי אַנאַליז פון בונד אין רוסלאַנד, זיין פּאַלמעסן די פּאָליטישע „גאונות“ פון אַ ליבער, ערליך, אַבראַמאַוויטש איז געווען אַ גרינטלעכע, זיין קריטיק פון הענריק ערליכס רעפּעראַט אויפן צוזאַמענפאַר איז געווען אַ פּאַרניכטנדיקע, זיינע אַרגומענטן, אַז די רעכטע מיט זייערע שותפים, די פּל המינים צענטריסטן, זענען די, וועלכע שפּאַלטן און וועלן שפּאַלטן דעם בונד; זיי האָבן געשפּאַלטן דעם בונד אין רוסלאַנד, געשפּאַלטן דעם בונד אין ווילנע, און זיי וועלן שפּאַלטן דעם בונד אין פּוילן, אויב זיי וועלן זיין אַ מינערווערטיקע מינדערהייט, און אויב זיי וועלן ווערן צוריק אַ מערהייט, וועלן זיי דערפירן די פּאַרטיי צו אַ מעמד, אַז די רעוואָלוציאַנערע אַרבעטער וועלן אין בונד דערשטיקט ווערן — איז געווען שניידיק-שאַרף. מיט איין וואַרט — אויסגעצייכנט.

חנינא קראַמאַרסקי האָט אָבער נישט געקענט און איז נישט פּעיק געווען זיך אַן עצה צו געבן מיט דער מייסטערהאַפּטער און מערדערישער אַטאַקע פון מאַניעק (מאַוריצי) אַזשעכס צווישנרופן, סעקונדירטע מיט די צווישנרופן פון דעמביצער פון קראַקע, און ער האָט פאַרענדיקט זיין רעדע אונטער אַ סאַלווע פון געלעכטער פון די פּאַרזאַמלטע אין זאַל.

דער אַרויסטריט פון וואַלאַדימיר מעדעם איז געווען ווי פון אַ פּאַרוואַנדיקטן ליב. ער האָט געבייטשט דעם צענטער און די לינקע מיט אַ מייסטערהאַפּטן סאַר-קאַזם, געחווקט פונעם צענטער, אַז ער וויל בלייבן אַ סאַציאַל-דעמאָקראַטישע

בתולה מיט אַ כתב און איז אַ קאָפיטשקע מעוברת מיט אַ לינקעוואַטן ממזר. טייט-
לענדיק מיט זיין ווייפּינגער און רעדנדיק דירעקט צו מאיר (חיים) וואָסערן האָט
ער צו אים אַ זאָג געטאָן :

„קוקט אייך אָן אין פּאָליטישן שפּיגל פון חבר הערשל מעטאַלאָוויץ, און איר
וועט דערזען, אַז אייער פנים איז ענלעך צו הערשלס דעמאָלט, ווען ער האָט אין
האַרבסט 1918 פּרובירט שאַפן אַ באַלשעוויסטישע אַפּאָזיציע אין דער וואַרשעווער
פּאַרטיי־אַרגאַניזאַציע, אין אַ יאָר אַדער אין צוויי אַרום, ווען איר וועט אַ קוק טאָן
אין דעם זעלבן שפּיגל, וועט איר דערזען, אַז אייער פּאָליטיש פנים איז ענלעך
צום חבר הערשל מעטאַלאָוויץ אויפן היינטיקן פּאַרטיי־צוזאַמענפאַר. אויף קיין
זייטיקע שמאַלע זאַמדיקע וועגן וועט איר מיט אייער פּאָליטישן וואָגן נישט דערפאַרן.
איר וועט מוזן גיין אויפן וועג פון באַלשעוויזם, אויף וועלכן עס וויל אייך היינט פירן
דער חבר הערשל מעטאַלאָוויץ, אַדער איר וועט מוזן מאַכן אַ האַסטיקן אומקער אויפן
ברייטן שילד פון סאַציאַל־דעמאָקראַטיע. קיין אַנדער וועג איז פאַר אייך נישטאַ.“
וואָדימיר מעדעמס רעדע איז אויסגעהערט געוואָרן מיט שפּאַנונג. זיין קאָ-
לאַמבור אויפן חשבון פון די לינקע: „אויב כּוואַלט געוואַלט עפעס דערגרייכן
אויפן היינטיקן צוזאַמענפאַר, וואַלט איך געדאַרפט בלויז זאָגן דאָס פאַרקערטע.
וואָס כּווייל באמת דערגרייכן“ — האָט אַרויסגערופן אַן אויפרודער ביי די לינקע
דעלעגאַטן און הילכיקע אַפּלאַדיסמענטן פון די רעכטע און צענטער.

עס איז געווען די איינשטימיקע מיינונג, אַז וואָדימיר מעדעמס רעדע איז
געווען די מייסטער־האַפּטסטע רעדע אויפן צוזאַמענפאַר. דער פּאָליטישער עפעקט
איז אָבער געווען אַ מינימאַלער. וואָדימיר מעדעמס פּאָליטישע פּאָזיציע איז געווען
אַזאַ, וועלכע די יידישע אַרבעטער אין פּוילן און דער רוב מיטגלידער פון בונד
האַבן בשעתו דעצידירט אַפּגעוואָרפן.

מיין לאַגע פאַר און בעת מיין אַרויסטריט איז געווען אַ זייער שווערע. געהאַט
האַב איך קעגן זיך דעם גאַנצן צוזאַמענפאַר; די רעכטע מיטן צענטער און מיין
אייגענע לינקע פּראַקציע. אין באַטראַכט האָב איך געמחט נעמען, אַז מיין נאַמינעלע
זייט פון רעדן איז 10 מינוט, און יוועף, דער פּאַרויצער, איז אַ שווערער בעל־דבר,
אַ פעדאַנט אויפן רעגלאַמין. געוואָסט האָב איך, אַז אויב מיין אַרויסטריט וועט
נישט זיין פון אַ מדרגה, וואָס זאָל צווינגען, אין אינהאַלט און אַראַטאַריש, די
אַנוועזנדיקע אין זאָל מיך אויסצוהערן — בין איך קאַפּוט, דעמאָלט וועט מיר קיין
טאַטער נישט העלפן; מיין בונדישע פּאַרטיי־קאַריערע און מיין ראַלע ווי אַ לינקער
איז געענדיקט.

מיט דער הילף פון זשאַנס אַ נאַענטער פּריינדין, איינע פון די עלעגאַנטע קראַ-
קעווער פּאַניענקעס, וואָס האָבן אויפגענומען און באַדינט די דעלעגאַטן מיט פיבוד
אין קהילה־זאַל — אַ שייך און אינטעליגענט מיידל, וועלכע האָט שפּעטער, בימי

קאמבונד געשפילט אַ גרויסע ראלע ווי אַ קאמבונדישע קוריערין (איר נאָמען ליידער פאַרגעסן) — האָב איך זיך אינגעשאַפט אַ געהעריקע ליטעראַטור אין דייטש. אַן אַנגעלאָדענער מיט ביכער בין איך אַרויף אויף דער טריבונע צו האַלטן מיין רעדע פון אַ לינקן דיסידענט.

אינגעטיילט מיין רעדע האָב איך אין פינף טיילן: פאַרוואַרט, באַגרינדונג, פאַלעמיק, רעזאָלוציע און שלוסוואַרט.

אַנגעהויבן האָב איך מיין רעדע מיט די ווערטער: „חברים, דעלעגאַטן צום ערשטן אַלפּוילישן בונדישן פאַרטיי-צוזאַמענפאַר. איך גיב זיך אַפּ אַ חשבון פון דער שווערער אויפגאַבע, וואָס כּ׳האַב אויף זיך גענומען, ווי אַן איינצלנער און אַן איזאָלירטער פון מיין אייגענער פּראַקציע. ביי מיין טיפּער פּאָליטישער קעגנער-שאַפט צום חבר וולאַדימיר מעדעם, וועלכער איז אויך אַן איינצלנער אויסער יעדער פּראַקציע, מוז איך זיך זאָגן: דו באַזיצסט נישט קיין מינימום פון מעדעםס וואַלאָרן, כּדי זיך צו דערלויבן און גיין אַליין, צו זיין איזאָלירט. דיין ווערט — אויב דו פאַרמאָגסט וועלכן ס׳איז ווערט — איז ווי אַ טייל פון אַ קאַלעקטיוו, און נאָר ווי אַ טייל פון אַ קאַלעקטיוו. אויב כּ׳האַב זיך דעצידירט צו פאַרלאָזן מיין לינקע פּראַקציע און אַרויסצוטערעטן אויף דעם צוזאַמענפאַר ווי אַ יחיד, איז דאָס דערפאַר, מחמת כּ׳האַלט, אַז דער הויפּט-ענין פונעם היינטיקן צוזאַמענפאַר, דאָס אַנשליסן דעם בונד פון פּוילן אין קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל, איז פון אַזאַ קאַלאַסאַלן באַטייט פאַרן ייִדישן פּראַלעטאַריאַט און פאַר אונדזער פאַרטיי, אַז יעדע מיסערע-פּרעזענטאַנץ און יעדע שפּעקולאַציע מיט דעם ענין קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל-נאַל וועט זיין אַ קאַטאַסטראַפּע פאַרן ייִדישן אַרבעטער-קלאַס און פאַרן בונד פון פּוילן. היות כּ׳האַב נישט געקענט מסכים זיין מיט די פירנדיקע חברים פון דער לינקער פּראַקציע, ווי דאָס איז געקומען צום אויסדרוק אין רעפּעראַט פון חבר מאיר אויפן צוזאַמענפאַר, האָב איך געהאַלטן פאַר מיין חוב, ווי אַן אַרבעטער, ווי אַ בונדיסט, ווי אַ באַלשעוויסטיש-געשטימטער בונדיסט, צו נעמען אויף זיך די אויפגאַבע אַוועק-צושטעלן פאַר אונדזער פאַרטיי-צוזאַמענפאַר דעם ענין פון אַ תּיפּפּדיקן אַנשלוס פון אונדזער פאַרטיי אין קאָמינטערן — אַזוי ווי איך פאַרשטיי דאָס. איך גלייב, אַז מיין יחידישער אַרויסטריט וועט דינען דעם אינטערעס פונעם ייִדישן אַרבעטער-קלאַס און פון אונדזער פאַרטיי, איך גלייב און האָף, אַז כּ׳וועל מיט אַחריות דערפילן מיין שווערע אויפגאַבע.“

דער דאָזיקער אַריינפיר האָט פאַר מיר געוואָנען די סימפּאָטיע פון די אַנעוועזן-דיקע אין זאַל דעלעגאַטן און געסט. די פירערס פון דער לינקער פּראַקציע האָבן געמיינט, אַז כּ׳וועל אַנהייבן מיין רעדע מיט אַן אַטאַקע אויף דער לינקער פּראַקציע און שוין גרייט געווען צו רעאַגירן. אָבער מיין פאַרוואַרט האָט זיי אַנטוואַפנט און די שטימונג אין זאַל האָט געשאַפן די מעגלעכקייט רויק מיך אויסצוהערן בעת דעם באַגרינדונג-טייל פון מיין רעדע.

דעם באגרינדונג-טייל פון מיין רעדע — פאר וואס דיקטאטור פון פראלעטאָר-יאט, ראטנמאכט, באנקראט פון צווייטן אינטערנאציאנאל, און פאר וואס דער קאָמוניסטישער אינטערנאציאנאל איז די האַפענונג פונעם רעוואָלוציאָנער-סאָציאַליסטישן אַרבעטער-קלאַס אין גאַר דער וועלט — האָב איך דורכגעפלאַכטן מיט ציטאַטן פון מאַרקס, ענגעלס, ראַזאַ לוקסעמבורג, לענין און טראַצקי, און אויך מיט ציטאַטן פון די אַמאַליקע שריפטן פון קאָוטסקי און פלעכאַנאָוו. גערעדט האָב איך שוין אַ 12 מינוט, מיט אַ 2 מינוט לענגער, ווי מיין נאָמינעלע רעדנער-צייט און מיין רעדע איז אויסגעהערט געוואָרן אין אַ שטילקייט, אַז מ'האַט געקענט הערן דאָס זשומען פון אַ פליג.

ווען כ'בין אַריבער צו פאַלעמיק, האָט יוזעף מיר אַ וויז געטאָן דעם זיגער און אַ קלאַפּ געטאָן מיטן גלעקל אין טיש, וואָס האָט געמיינט: האָסט נאָך העכסטנס אַ מינוט צייט. כ'בין ביז געוואָרן, אויסגעדרייט זיך מיטן פנים צו יוזעפן און צו אים אַ געשריי געטאָן: „איר וויסט גאַנץ גוט ווי ביטער ס'איז מיר אויפן היינטיקן פאַרטיי-צוזאַמענפאַר. זייט נישט קיין אינקוויזיטאָר און לאַזט נישט אַראָפּ די האַק פון רעגולאַמין אויף מיין רעדע, לאַזט מיך ענדיקן, ווי כ'האַב די רעדע צוגעגרייט פאַרן צוזאַמענפאַר. וווּ זאל איך רעדן, אויב נישט אויף מיינס אַ פאַרטיי-צוזאַמענפאַר? פון זאל האָט זיך דעהערט אַ קול: „לאַזט דעם יונגן חבר רעדן! דער רוף איז געקומען פון דעם באַרימטן אַדוואָקאַט לייב לאַנדאָו, וועלכער איז געווען אַ גאַסט אויפן צוזאַמענפאַר. יוזעף האָט אַ רעזיגנירטער אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט און אַ בייזלעכער צו מיר אַ זאַג געטאָן: „רעדט וויטער, חבר הערשלי.“ מיטן ווייטערדיקן טייל פון מיין רעדע, דעם פאַלעמישן, האָב איך נישט געהאַט קיין גלאַטן שליטוועגס.

מיטן לינגן צענטער, מיט וויקטאָר אַלטערן, האָב איך עס געמאַכט קורץ און שאַרף: „שאַג ופּעריאַד, דוואַ נאַזאַד“ (אַ שריט פאַרויס צוויי צוריק). אַט מיינט מען, אַז מ'האַט צו טאָן מיט אַ רעוואָלוציאָנערן סאָציאַליסט, אָבער באַלד מאַכט דער לינקער צענטריסט אַ „השיבנו-נאַזאַד“ און פאַלט אַריין אין די אַרעמס פון די רעכטע, צו וועלכע ער געהערט באמת. מאַכט פריער אַן אַרדענונג מיט זיך גופא, קלערט פאַר זיך אַליין אויף אייער אייגענע פּאָזיציע און זאָגט קלאַר, וואָס איר מיינט און ווילט. די יידישע אַרבעטער-וועלן זיך באַגיין אַן די פּשטלעך און דריידלעך, וואָס מ'ווייסט קיין מאַל נישט, וואָס עס איז ווען דער „יאַ“ איז אַ „ניין“, און דער „ניין“ איז קיין מאַל נישט קיין „יאַ“.

אויך מיטן צענטער — האָב איך עס געמאַכט קורץ, אויסדרייענדיק זיך צו יוזעפן האָב איך אַ זאָג געטאָן: „אַזאַ בונד, אַן אַנדער בונד — אַבי אַ בונד. פאַר אייך חבר יוזעף איז טאַקע נישט קיין נפּקאַ-מינה וואָס פאַר אַ בונד, אַבי אַ בונד, אָבער אַנדערש איז עס מיט די יידישע אַרבעטער. און מיט די מיטגלידער פון אונדזער פאַרטיי: זיי ווילן וואָס זיי וויסן און וויסן וואָס זיי ווילן. און וועלן ווילן

זי א סאציאליסטיש-רעוואלוציאנערן בונד און נישט קיין בונדישן אנדרוינגוס. שאַרף און ברוטאַל איז געווען מיין אַנגריף קעגן רעכטן צענטער. באַזונדערס קעגן דער פּערזאָן פון הענריק ערליך, וועמען כ'האַב פּיינט געהאַט מיט אַלע פּאַ-ליטישע און מענטשלעכע פּיינטשאַפטן פון דער ערשטער מינוט, וואָס כ'האַב זיך מיט ערליכן באַגעגנט אין וואַרשע, אָנהייב 1919, נאָך זיין אַנטלויפן פון סאַוועטן-פאַרבאַנד.

מיין שאַרף אַנגרייפן דעם רעכטן צענטער, וועלכער האָט געהאַט צו זיין דיס-פּאָזיציע אַלע אויסגעשפּראַכענע רעכטע, די אָנהענגערס פון וולאַדימיר מעדעם פון פּוילן און פון גאַליציע, און מיין ברוטאַלער אַרויסטריט קעגן ערליכן, האָט אַרויסגערופן אַ שטורעם ביי די רעכטע און צענטריסטן. ס'האַבן זיך אַ שאַט געטאָן אַ האַגל פון צווישנרופן, אויף וועלכע כ'האַב געענטפּערט מיט מיין מאַקסימאַלסטער שלאַגפּעיקייט.

צו מיר האָט זיך אַ נעם געטאָן מאַניעק אַזשעך מיט זיין אַרסענאַל פון שפּיציקע מייסטערהאַפטע צווישנרופן, און אַזשעך איז אונטערגעהאַלטן געוואָרן פונעם גאַ-ליציאַנער דעמביצער. עס האָט געדראַט, אַז דער פּרעסטיזש, וואָס כ'האַב געוואָנען ביים ערשטן טייל פון מיין רעדע, זאָל גיין אין ניוועטש און כ'זאָל האָבן דעם זעלבן סוף, וואָס חנינא קראַמאַרסקי האָט געהאַט. כ'האַב באַשלאָסן צו מאַכן אַ קעגן-אַנגריף קעגן אַזשעכן און דעמביצערן, וואָס זאָל זיי שטום מאַכן בעת מיין ווייטער-דיקן רעדן.

דער ערשטער קרבן איז געווען דעמביצער. נאָך זיינס אַ צווישנרוף האָב איך צו אים אַ געשריי געטאָן: "העי, בריליאַנטן-סוחר, אפּשר וועט איר אייערע צווישנ-רופן באַהאַלטן אין הענטל פונעם רענצל, וואָס מ'זאָל אייך האָבן צוגעגנבעט אין דער רעדאַקציע פון "לעבענס-פּראַגען" און זיי פאַרקויפט אַ יאָלדישן קונה?! איך פאַרזיכער אייך, וואָלט איך געווען פאַרדעכטיקט אין דער גנבה פון אייער רענצל, וואָלט איך נישט געווען אַזוי איידל ווי די חברים מעדעם און שולמאַן, מיינע פּאַלי-טישע קעגנערס, אָבער די רעספּעקטפולסטע חברים דאָ אין זאָל, און וואָלט אייך אייערע גאַלדענע ציין אַרויסגעטראַסקעט פון אייער מויל. איך וויל זען, בריליאַנטן-שמוגלער, איר זאָלט מיר מאַכן נאָך אַן איינציקן צווישנרוף!"

צו מיין איבערראַשונג האָבן די פירערס פון גאַליציאַנער בונד: שרייבער, שולדענפריי און דער לינקער בלום מיך הילכיק אַפּלאַדירט. צי דאָס אַפּלאַדירן איז געווען צוליב שאַדנפרייד, צוליב אַלטע חשבונות מיט דעמביצערן, איז פאַר מיר פאַרבליבן אַ סוד. דעמביצער האָט מיך מער נישט באַלעסטקט. יודעף, ווי אַ פאַר-זיצער, האָט אָבער געהאַלטן פאַר זיין חוב זיך צו אַנטשולדיקן פאַר דערלאָזן צו אַ פּערזענלעכער באַלידיקונג.

און ווי אַזוי כ'האַב זיך געספּראַוועט מיט מאַניעק אַזשעך, האָב איך דערציילט אינעם קאָפיטל זכרונות וועגן מאַניעק (מאָריצי) אַזשעך: זיין ראַלע פון בונד פון

פוילן. זיין ראָלע ווי פירער פון בונד אונטער דער נאַצישער הערשאַפט און זיין טויט דורך די נאַצישע רוצחים.

נאָכן אַפּפּאַרטיקן זיך מיט דעמביצערן און אַזשעכן האָב איך רויק ממשיך געווען מיין רעדע און שאַרף אַטאַקירט די לינקע פּראַקציע. כ׳האָב איבערגעלייענט די רעזאָלוציע וועגן אַ תּיכּפּדיקן אַנשלוס אין קאַמינטערן, וואָס כ׳האָב געהאַט פּאַרגעלייגט אויף דער ערשטער באַראַטונג פון דער לינקער פּראַקציע און פּאַר-ענדיקט מיין רעדע אין אַ שטילן מינאַרן טאָן, מיט ווערטער אויסגעוויקטע אין ווייטיק, מיט דברים היוצאים מן הלב:

„דער היינטיקער פּאַרטיי־צוזאַמענפּאַר איז אַ היסטאָרישער, אויף דער וואַגשאַל ליגט דער גורל פון אונדזער פּאַרטיי, פון בונד. אין אייערע הענט, לינק־געשטימטע דעלעגאַטן, ליגט דער גורל פון אונדזער פּאַרטיי: צי דער בונד פון פוילן זאל באַגיין זעלבסטמאָרד, ווי דאָס האָבן געטאָן די ליבערס, זאַסלאָווסקיס, ערליכס, אַבראַמאָ-וויטשעס מיט זייערע העלפּערס מיטן בונד אין רוסלאַנד, אַדער דער בונד פון פוילן זאל זיין אַ ווערדיקער יורש פון די הערלעכע קאַמף־טראַדיציעס פון אַלגעמיינעס יידישן אַרבעטער־בונד פון ליטע, פוילן און רוסלאַנד אין די יאָרן פון פאַר דער רעוואָלוציע פון 1905, בעת דער רעוואָלוציע פון 1905, אין די יאָרן פון דער פינצ־טערער סטאַליפּין־רעאַקציע, אין גייסט פונעם אַנטי־מלחמה־מאַניפעסט פון בונד, פ.פ.ס.־לעוויצע און ס.ד.ק.פ.ל., אין גייסט פון די קאַמפּן פון אונדזער פּאַרטיי אין פוילן אין די יאָרן פון דער דייטשישער אַקופאַציע־מאַכט — און איר וועט שטימען פאַר אַ תּיכּפּדיקן אַנשלוס פון בונד אין קאַמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל. נישט אין די הענט פונעם רעכטן טייל פון אונדזער פּאַרטיי ליגט דער גורל פון בונד פון פוילן, נאָר אין אייערע, אין אייערע, אין אייערע!“

ווען כ׳האָב געענדיקט מיין רעדע האָט אין זאַל געהערשט אַ טויטע שטילקייט. ס׳איז נישט געפאַלן קיין איין אַפּלאַדיסמענט. מיט אַ מאָל האָט זיך דעהערט אַ גרילצנדיקער אויסרוף אין דער פוילישער שפּראַך: „ניעז זשיע מוויצע, דאַבושע גאַדאַ“ — אַ שפּאַטישער עפּיטעט אין אַ פּאַרגרייזטן פויליש, באַנוצט אויף פוילישע פּאַרזאַמלונגען, געצילט צו דערנידעריקן דעם רעדנער, אין אַ פּרייער יידישער איבערזעצונג וואָלט דער אויסרוף געקלונגען: „זאַל לעבן דער בעל־דרשן, ער האָט שוין איין מאָל געדברט“. געמאַכט דעם אויסרוף האָט דער לאַדזשער לינקער העלע־גאַט און מיטגליד פון דער צענטראַלער אַנפירונג פון דער לינקער פּראַקציע — אַלעקסאַנדער.

ווי אַ רעאַקציע קעגן אַלעקסאַנדערס אַנגריף, האָט זיך אַ ריס געטאָן פון זיין זיצפּלאַץ אַ יונגער שוסטער־אַרבעטער, אַ דעלעגאַט פונעם שטעטל לאַשיץ לעבן שעדלעץ, אַ דערצויגלינג פונעם יונג־פאַרשטאַרבענעם פּלאַמפּיערדיקן רעוואָלוציאָ-נער און אַרבעטער־טריבון אַוורעמל שטריקער, און אויף אַ הויכן קול אויסגערופן: „בראַוואַ, חבר הערשל מעטאַלאָוויצע!“ און מיט זיינע מאַזאַליעדיקע הענט אַפּלאַ-

דירט מיט אלע כוחות. צו הילף דעם יונגן שוסטער-ארבעטער זענען געקומען אפלאדירערס פון די בענק אויף לינקס און — פון דער רעכטער זייט פון זאל. צווישן די אפלאדירערס פון רעכטס זענען אויך געווען: וולאדימיר מעדעם, ודזשיס-לאוו מושקאט, וויקטאר שולמאן, דאקטאר לייב לאנדאו, די געוועזענע פירערס פונעם גאליציאנער בונד, די דאקטוירים שולדענפריי, שרייבער, בראס און אנדערע. ווי די אפלאדירערס פון רעכטס האבן דערקלערט, איז די סיבה פון זייער אפלאדירן געווען, אז דער כאראקטער פון מיין רעדע האט געדארפט אויפרודערן די דעלעגאטן פון צוזאמענפאר קעגן דער געפאר פון מיין פארנומענער שטעלונג, אבער ווי א רעדע האט זי אין יעדער הינויכט פארדינט רעספעקט, און נישט קיין פערזענלעכע באליידיקונג.

אגב, האלט איך פאר מיין חוב צו פארצייענען, אז דער דערמאנטער יונגער שוסטער-ארבעטער, וואס האט דער ערשטער דעמאנסטראטיוו אפלאדירט מיין רעדע, איז סוף 1920 אדער אנהייב 1921 געווען א רעוואלוציאנערער און בונדישער מארטירער — ער איז בעסטיאליש דערמארדערט געווארן אין דער שעדלעצער תפיסה. ווען די רויטע ארמיי האט בעת איר מארש אויף ווארשע באזעצט זיין שטעטל, איז דער יונגער בונדישער שוסטער-ארבעטער געווארן א מיטגליד פון לאזשיצער רעווקאם. נאכן אפטרעטן פון דער רויטער ארמיי, איז ער אריינגעפאלן אין די הענט פון דער פוילישער מיליטער-מאכט, פארשפארט געווארן אין אן איינציל-קאמער פון דער שעדלעצער תפיסה, געשטעלט געווארן אונטער דער בא-שולדיקונג פון די פאראגראפן 102 און 108 פון רוסישן שטראפגעזעץ פאר מלוכה-פארראט און שפיאנאזש, וואס האט אין די געגעבענע באדינגונגען געדראט מיט טויטשטראף. אבער אנשטאט צו ווארטן אויפן אויסגאנג פונעם פראצעס, האבן די פוילישע פילוסדסקי-סאטראפן, מיט דער הילף פון קרימינעלע ארעסטאנטן אראפ-געווארפן דעם יונגן בונדיסט פון א פירשטאקיקער הייך אויף דער שטיינערנער פאדלאגע פונעם קאזעמאט. לידער, געדענק איך נישט דעם נאמען פונעם דאזיקן יונגן און בראון שוסטער-ארבעטער. מיר איז אויך נישט באקאנט, אז די געשיכטע פון זיין מארד זאל זיך געפינען אין וועלכער ס'איז בונדישער פובליקאציע. זאלן די ווערטער זיין א מין לזכרון פאר דעם דאזיקן יונגן רעוואלוציאנערן יידישן ארבעטער.

און אט זענען די קאמענטארן און באמערקונגען פון חברים וועגן מיין רעדע: וולאדימיר מעדעם: „די איינציקע אויפריכטיקע לינקע רעדע אויפן צוזאמענפאר; ודזשיסלאוו (זיגמונד) מושקאט, דער יידישער גוי אדער פארגוישטער ייד: „א פאנאטישער באלשעוויזירטער נאציאנאליסט, אבער רעדן רעדט ער שייך;“ וויקטאר שולמאן, וועלכער האט מיך באטראכט פאר זיין בונדישן וויכאוואנעק: „בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי. קינדער אויפגעהאדעוועט, און זיי האבן אין מיר ווידער-שפעניקט;“ דאקטאר לייב לאנדאו, דער אנגעזעענסטער גאסט אויפן צוזאמענפאר:

„איך בין איבערראשט געווען צו הערן אזא גרינטלעכע און פראכטפולע רעדע פון א יונגן יידישן ארבעטער פון פוילן“.

און די האנטדריקן, באמערקונגען און קאמענטארן, וואס מ'קען פולל זיין אין די ווערטער: „כ'בין מיט אייער שטעלונג נישט מסכים, אבער א רעדע האט איר געהאלטן אן אויסגעצייכנטע“ — האבן מיר ארויסגענומען פון דער איזאלאציע, אין וועלכער כ'האב זיך געפונען זינט מיין ארויסמארש פון דער לינקער פראקציע, צעשטערט און פארניכט דאס געוועב פון רכילות, לשון-הרע און גיפטיקע אינסטי-נאציעס, מיט וועלכע כ'בין געווען ארומגעוועבט, און מיר אַוועקגעשטעלט אויף א בכבודיק אַרט אויף דער מאַפע פונעם צוזאַמענפאַר.

בשעת דער אַפּשטימונג פון די רעזאָלוציעס, ווען די רעזאָלוציע פון דער לינ-קער פראַקציע איז דורכגעגאַנגען ווי אַ באַזע, און די רעזאָלוציע איז געשטימט געוואָרן פאַראַגראַפּנווייז, איז דער תּוּכּן פון מיין פאַרגעלייגטער רעזאָלוציע געווען איינע פון די דריי נוסחאות צום פאַראַגראַף „בונד און קאָמוניסטישער אינטער-נאַציאָנאַל“. דער נוסח פון דער רעכט-צענטער פראַקציע איז געווען אַ ספּעקולאַ-טיווער „דער צוזאַמענפאַר באַשליסט אַפּצולייגן דעם פונקט פון אַנשליסן דעם בונד איז אַן אינטערנאַציאָנאַל צו אַ צווייטן צוזאַמענפאַר“. דער נוסח פון דער לינקער פראַקציע — אַ מוטושטשער: „דער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל איז אַ סאַציאַ-ליסטיש-רעוואָלוציאָנערער. דער צוזאַמענפאַר באַפּולמעכטיקט דעם דערווילטן צענטראַל-קאָמיטעט צו פירן פאַרהאַנדלונגען מיטן קאָמינטערן וועגן די באַדינגונגען, וואָס זאָלן דערמעגלעכן דעם בונד צו ווערן אַ מיטגליד פון קאָמוניסטישן אינטער-נאַציאָנאַל“. מיין נוסח: „דער צוזאַמענפאַר באַשליסט תּיכּף אַנשליסן דעם בונד איז קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל“ האָט געקריגן 8 שטימען. דריי וואַרשעווער: יוסף באַסאַק, חנינאַ קראַמאַרסקי און מיינע; פון לאַשיצער שוסטער-אַרבעטער: פון אַ דעלעגאַט פון וואַרשעווער ראַיאָן; פון איינעם פון די דעלעגאַטן פון שעדלעץ אָדער שעדלעצער ראַיאָן און פון צוויי גאַליציאַנער דעלעגאַטן.

די אַפּשטימונג איז געווען אַ נאַמענטלעכע, לויט די פּאַמיליע-נעמען, לויט די פּסעוודאָנימס און לויט דער רייע פון אַלף-בית. די רעכטע און פּלי-המינים צענ-טריסטן אָן אַן אויסנאַם האָבן געשטימט קעגן דער רעזאָלוציע פון דער לינקער פראַקציע ווען זי איז געשטימט געוואָרן ווי אַ גאַנצע. פאַר מיר האָט לויטן אַלף-בית געשטימט וולאַדימיר מעדעם מיט אַ ביזן „קעגן“. דאָן איז געקומען מיין רייע. מיין ענטפּער איז געווען אַ הויכער „קעגן“ — די איינציקע לינקע שטימע קעגן דער רעזאָלוציע פון דער לינקער פראַקציע.

מיין שטימען קעגן דער רעזאָלוציע האָט אַרויסגערופן איבערראַשונג ביי די רעכטע און אַ דערשטוינונג ביי די לינקע. פון די לינקע בענק איז געקומען אַ שאַרפע רעאַקציע, באַגלייט מיט אומפּריינדלעכע אויסרופן. פון רעכטס דערקעגן איז געקו-מען אַ הויכע אַנערקענונג פאַר מיין מוט און קאַנסעקווענץ. כ'האָב נישט געוואַלט

דערלאזן צו א מיספארשטיין פון מיין שטימען מצד די רעכטע און פארלאנגט פונעם פארזיצער א ווארט צו א דערקלערונג. נאך א לענגערער אמפעריי מיטן פארזיצער האב איך געקריגן 5 מינוט צייט פאר א דערקלערונג. כ'האב זיך אפגעגרענעצט פון די רעכטע באנוצנדיק די באקאנטע פראזע פון אויגוסט בעבעל: „אז מיינע שונאים לויבן מיך, הייב איך אן טראכטן צי כ'בין גערעכט געווען“. אויף דער רעאקציע פון לינקס האב איך געענטפערט, אז שטימען, און אפילו אפהאלטן זיך פון שטימען, פאר דער פארוואסערטער רעזאלוציע, ווי דאס האבן געטאן אייניקע לינקע דעלעגאטן, וואס שפילט אריין אין די הענט פון די רעכטע און גיט א מעגלעכקייט צו מאנעוורירן און צו סאבאטירן דעם אריינטריט פון בונד אין קאמינטערן, וואלט פאר מיר געמיינט בוגד זיין אין מיין שטעלונג צום קארדינאלסטן פראבלעם פון בונדישן פארטיילעבן אויפן היינטיקן צוזאמענפאר, פאר וועלכן כ'האב אזוי ביטער געקעמפט אין דער פראקציע און אויפן צוזאמענפאר. די וויטערדיקע גע- שיכטע פון בונד האט באוויזן, אז כ'האב נישט געמאכט קיין טעות.

א מיינונג-פארשיידנקייט צווישן מיר און דער לינקער פראקציע איז אויך געווען איבערן צווייטן קארדינאל פונקט פון טאג-ארדענונג פון בונדישן פארטיי- צוזאמענפאר אין קראקע — וועגן דעם נאמען פון דער פארטיי. צוזאמען מיט אלע לינקע האב איך געשטימט קעגן יעדן סימן פון א פארבינדונג פון בונד מיט „סאציאל- דעמאקראטיע“, אבער עקשנותדיק בין איך באשטאנען, אז דער נאמען זאל זיין „יידישער קאמוניסטישער ארבעטער-בונד“. ליידער, האט אין דעם פאל עמאציע גענומען די אייבערהאנט איבער דער קאלטער פאליטישער לאגיק. איך האב נישט גענומען אין אכט די אייזערנע ארגומענטאציע פון די רעכטע און שפעטער אויך פון די לינקע, אז מיטן נאמען „קאמוניסטישער“ שפילט מען אריין אין די הענט פון די רעאקציאנערע רעגירונג-ארגאנען צו דעלעגאליזירן דעם בונד.

צו א מיינונג-פארשיידנקייט מיט דער לינקער פראקציע איז אויפן פארום פון צוזאמענפאר אויך געקומען וועגן דער קאנדידאטור פון וולאדימיר מעדעם צום צענטראל-קאמיטעט פון בונד. צו דער איבערראשונג פון די רעכטע און פון צענטער בין איך ארויסגעטראטן פאר מעדעם קאנדידאטור צום צ.ק. מיינע ארגומענטן זענען געווען די זעלבע, וואס כ'האב געהאט געבראכט צום אויסדרוק אויף דער באראטונג פון דער לינקער פראקציע. מעדעם האט קאטעגאריש זיך אפגעזאגט אריינצוגיין אין באשטאנד פון צענטראל-קאמיטעט.

וולאדימיר מעדעם האט געראטן זיינע אנהענגערס צו בילדן צוזאמען מיט די פל-המינים צענטריסטן אן איינהייטלעכע פראקציע, אבער אליין איז ער אין דער פראקציע נישט אריינגעטראטן. מעדעם און איך זענען געווען די איינציקע צוויי דעלעגאטן אויפן בונדישן פארטיי-צוזאמענפאר אין קראקע אויסער יעדער פראקציע. בעת איינער פון די גרויסע הפסקות, ווען די פראקציעס האבן אפגעהאלטן זייערע

בארטונגען, האבן מיר זיך באגעגנט אינעם פאיע פון קהילה-זאל. כ'האב זיך א וויצל געטאן וועגן דעם אייגנארטיקן איינהייטפראנט וואס די עקסטרעמען האבן נאר וואס געשלאסן.

דעם לאנגן קארידאר זענען מיר געגאנגען שוויגנדיק. אין גרויסן קהילה-זאל זענען מיר געווען אליין. איך האב זיך אוועקגעזעצט לעבן מעדעמען, און נאך א קורצער שווייגעניש צו אים א זאג געטאן :

„איר וועט מיר אנטשולדיקן, חבר מעדעם, מיין טאקטלאזיקייט צו לערנען אייך הילכות פאליטיק, אבער לויט מיין מיינונג האט איר געמאכט א פעלער און געבראכט א גרויסן שאדן דעם צוזאמענפאר דערמיט, וואס איר האט זיך איזאלירט און נישט געשאפן קיין אויסגעשפראכענע רעכטע פראקציע מיט אייך אין שפיץ. אייער פראקציע וואלט צאלמעסיק געווען די צווייט-גרעסטע נאך דער לינקער, דאס וואלט אייך געגעבן בעסערע מעגלעכקייטן און נישט געהעמט אייער צייט צום רעדן. און דער עיקר, ס'וואלט געווען מיט וועמען און מיט וואס צו קעמפן. גלייבט מיר, חבר מעדעם, האב איך צו אים געזאגט, אז אין מיין ארויסטריט קעגן די צענטריסטן — קעגן אלטערן, יועפן און ערליכן, האב איך געהאט א ביטערן טעם אין מויל. מיט אייך וואלט דער קאמף געווען א מער אידעאלאגיש-פאליטישער און אויך א מער פאליטיש זויבערער. כ'פיל נאך איצט דעם גוטן טעם פון דער פארטיי-קאנפערענץ אין ווארשע סוף 1918. פאר וואס האט איר זיך איזאלירט? פאר וואס האט איר נישט געשאפן אייערס א פראקציע? איך האב קיין ברירה נישט געהאט, אבער איר?“

וולאדימיר מעדעם ענטפער איז געווען א לאקאניש קורצער: „אפשר זענט איר גערעכט. חבר הערשל“ — און מער האב איך פון מעדעמען קיין איין ווארט וועגן דעם ענין נישט געקענט ארויסקריגן. נאך א לענגערן שוויגן האט מעדעם צו מיר א זאג געטאן: „א דאנק אייך פאר אייער ארנטלעכער האנדלונג אויף דער באראטונג פון דער לינקער פראקציע, פאר אננעמען זיך מיין קרייזע און פאר-טיידיקן מיין פבדו. כ'האב קיין מאל נישט געצווייפלט אין אייער פערזענלעכער און פאליטישער ארנטלעכקייט“ — און מעדעם האט פארלאזט זיין זיצפלאץ. איך גלייב, אז וולאדימיר מעדעם האנדלונג, דאס נישט שאפן קיין אייגענע פראקציע און דאס שפעטערדיקע אפזאגן זיך צו זיין א מיטגליד פון צענטראל-קאמיטעט איז ארויסגערופן געווארן צוליב זיין גרייטן זיך צו פארלאזן ווארשע און באזעצן זיך אין די פאראייניקטע שטאטן.

נאך דער פארענדיקונג פון צוזאמענפאר זענען צו מיר צוגעקומען מאיר (חיים) וואסער, שרה שוועבער און יוסף באסאק און פארגעלייגט צו ליקווידירן דעם פראקציאנעלן סכסוך און באטייליקן זיך אין דער לעצטער פראקציע-באראטונג פארן פונאנדערפארן זיך פון די דעלעגאטן אויף זייערע ערטער. וואסער האט מיט מיר גערעדט אפענע דיבורים: „צי איר האט ריכטיק געהאנדלט מיט אייער פארלאזן די פראקציע — וועלן מיר נישט דיסקוטירן. דער צוזאמענפאר איז פארענדיקט

און די באשלוסן זענען בינדנדיק ביז א צווייטן צוזאמענפאר. אויפן צוזאמענפאר האט איר געקענט זיך דערלויבן צו זיך אליין; אין דער טאגטעגלעכער ארבעט וועט דאס זיך פאר אייך אוממעגלעך. איר וועט מוזן האבן די פראקציע הינטער זיך, און ערלעך גערעדט — דארף די פראקציע אויך אייך האבן. איר וויסט גאנץ גוט, אז איר זענט איינער פון אונדזערע בעסטע רעדנערס און אן אייער הילף וועט די פראקציע א סך לייזן. פארגעסט וואס ס'איז געווען, די עולות, וואס איר האט אפשר געליטן פון אונדזערע פראקציע-חברים, און קומט צו דער פראקציע-באראטונג. נאך א ישוב-הדעת האב איך זיך אומגעקערט צו דער לינקער פראקציע און כ'בין געקומען צו דער פראקציע-באראטונג, האב גענומען אנטויל אין דער דיס-קוסיע און כ'בין דערוויילט געווארן אין דער צענטראלער פראקציע-אנפירונג, אין וועלכער כ'בין געווען א מיטגליד ביז יום-פיפור 1921 — ווען די קאמבונדיסטן האבן פארלאזן די לינקע פראקציע און געגאנגען זייער אייגענעם וועג.

דער בונדישער פארטיי-צוזאמענפאר אין קראקע האט מיך אויסגעמאטערט פיוזש און פסיכיש.

פארנדיק מיט דער באן קיין ווארשע, אין דער באגלייטונג פון א צאל חברים, האב איך זיך געפילט זייער שלעכט. אין טשענסטאכאוו האט מיך דער טשענסטע-כאווער דעלעגאט, אראנאוויטש, אראפגענומען פון דער באן און מיטגענומען צו זיך אהיים. אראנאוויטש און זיין פרוי האבן זיך מיט מיר מתעסק געווען. דעם דאקטערס דיאגנאזע איז געווען, אז כ'בין אפגעשוואכט; עטלעכע טעג רו און א געהעריקע פלעגע וועלן מיך צוריקשטעלן אויף די פיס.

10 טעג האב איך פארבראכט ביי די אראנאוויטשס. זייער גאסטפריינדלעכקייט האט מיך צוריקגעבראכט צו א נארמאלן צושטאנד. די פרוי אראנאוויטש, א שיינע, איידעלע און הויך-אינטעליגענטע פרוי, האט מיר געוויזן די מערקווערדיקייטן פון טשענסטאכאוו. איך האב פארלאזט זייער ווינונג מיט ווארעמע געפילן פאר די דאזיקע איידעלע און אינטעליגענטע חברים.

דער בונדישער פארטיי-צוזאמענפאר אין קראקע, פסח 1920, געהערט צו איינעם פון די הויכפונקטן אין מיין פאליטיש-געזעלשאפטלעכן לעבן, צו איינעם פון די דריי הויכפונקטן פון מיין בונדישער פארטיי-קאריערע; אנטויל אין דעם שאפן, אויפבוין און פארפעסטיקן פון דער לעגאלער פראפעסיאנעלער באוועגונג אויף דער יידישער ארבעטער-גאס אין ווארשע; אנטויל אין דער וואל-קאמפאניע צום ווארשעווער ארבעטער-דעלעגאטן-ראט און מיין ראָלע אינעם נצחון פון בונד אין דער דאזיקער וואל-קאמפאניע; און מיין ראָלע אויפן בונדישן פארטיי-צוזאמענ-פאר אין קראקע.

מיין ראָלע אין דער גרינדונג פון דער לעגאלער יידישער פראם, באוועגונג

אין ווארשע, הגם אן און פאר זיך א גאנץ באדייטנדיקע, איז אבער אין פארגלייך מיט דער פון אנדערע 4 חברים: וויקטאר שולמאן, יאנקע-יאנקעלעוויטש, אורעמל שטריקער און יוסף באסאק, געווען א צווייטראנגיקע. מיין ראָלע אין דער וואַל-קאָמפּאַניע צום וואַרשעווער אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַט האָט מיט זיך געהאַט אימ-פּליקאַציעס פון דעמאָגאָגיע, און ווי זאָגט אַ ווערטל: „מיט ערלעכע פּונוות איז אויסגעפּלאַסטערט דער וועג צום גיהנום“.

די ראָלע מינע אויפן בונדישן פּאַרטיי-צוזאַמענפּאַר אין קראַקע, מיין קאָמפּ פּאַר דער באַלשעוויזאַציע פון בונד, פּאַר אַ תּיכּפּדיקן אַנשלוס פון בונד אין קאָמ-ניסטישן אינטערנאַציאָנאַל, איז געווען אַ זעלבשטענדיקע און אַ פּונדאַמענטאַלע, און לויט מיין טיפּסטער איבערצייגונג — אין די אינטערעסן פון יידישן אַרבעטער-קלאַס אין פּוילן אין יענער צייט.

מיט באַפּרידיקונג, און אַפּילו מיט אַ געוויסן שטאַלץ, קוק איך רעטראַספעקטיוו אויף מיין ראָלע אויפן בונדישן פּאַרטיי-צוזאַמענפּאַר אין קראַקע, פּסח 1920.

די אויסעראַרדנטלעכע באַראַטונג

די פּאַליטישע געשעענישן אין פּוילן האָבן זיך אַנטוויקלט מיט אַ בליציקער שנעלקייט. די אַנטיילנעמערס פּונעם בונדישן צוזאַמענפּאַר אין קראַקע, פּסח 1920, האָבן נישט באַוווּזן אַפּצוגעבן זייערע באַריכטן און די בונדישע אַרגאַניזאַציעס זענען געשטעלט געוואָרן פּאַר נייע פּראָבלעמען און אויפגאַבעס.

די פּוילישע אַרמיי, וואָס האָט געהאַט פּאַרנומען קיעוו און געשטאַנען ביי די טויערן פון סמאָלענסק, האָט אונטער די קלעפּ פון דער קאַנטעראַפענסיווע פון דער רויטער אַרמיי, בהלהדיק, אַ צעשמעטערטע, אַ צעשטויבטע, אַ דעמאָראַליזירטע, מיט אומגעהייערע פּאַרלוסטן אין געפּאַנגענע, צוריקגעצויגן זיך אויף מערב. מיט גרויס מי האָט זיך דער פּראַנציזישער מיליטערישער מיסיע מיטן גענעראַל וויגאַן בראַש איינגעגעבן צו פּאַרהאַלטן ביי וואַרשע די רעשטלעך פון דער צעשלאַגענער פּוילישער אַרמיי, רעאַרגאַניזירן און אַוועקשטעלן אַרמייטיילן אויף פּאַרטיידיקונג-פּאַזיציעס.

ס'איז דערקלערט געוואָרן אַן אַלגעמיינע מאַביליזאַציע, אַ גרויסע צאַל בונדישע אַקטיוויסטן זענען מאַביליזירט געוואָרן.

די פּאַליטישע אַטמאָספּער איז געוואָרן אַ געדיכטע, אַרעסטן פון קעגנערס פון דער מלחמה-אָואַנטורע פון יוזעף פּילסודסקי קעגן דער יונגער סאָוועטישער מלוכה זענען פּאַרגעקומען אומאויפהערלעך. די תּפּיסות אינעם פּריערדיקן דייטשישן געביט, אין פּאַמערן און אין פּוילנער קאַנט, זענען איבערגעפּולט געוואָרן מיט קאַמור-

ניסטישע, פראקאמוניסטישע און לינק-סאציאליסטישע ארבעטער-טוערס. אין דאָם-ביע, לעבן קראַקע, איז געשאַפן געוואָרן אַ קאַנצענטראַציע-לאַגער.

די רדיפות האָבן אויך דעם בונד נישט אויסגעמיטן. צוליב די רדיפות און דער מאַביליזאַציע איז דער בונדישער פּאַרטיי-אַפּאַראַט צעשטערט געוואָרן. דער צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד האָט מיך באַפרייט פון מיינע פליכטן פון אַמטירנדיקן פונקציאָנאַר פון צ.ק. פון בונד און געגעבן אַ געוויסע סומע, וואָס האָט מיר קוים געקלעקט אויף אַ וואַך חיונה. די קאַסע פון צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד איז געווען אַן אויסגעשעפטע. די בונדישע טעטיקייט איז געוואָרן אַן אויסגעשפּראַכן אונטער-ערדישע. די אויסערלעכע סימנים פון בונדישער טעטיקייט זענען געווען די צוויי קיכן: אויף פּעשיאַד 9, די רייכערע קיך, וווּ מ'האַט געדאַרפט צאָלן אַ געוויסע סומע פאַרן מיטאַג, און אויף דזשעלנע 33, וווּ מ'האַט סערווירט מיטאַגן אַן געלט אָדער פאַר אַ זייער קליינעם אַפּצאָל, ווי אין דער צייט פון ערשטן יאָר פון דער ערשטער וועלט-מלחמה אונטערן צאַריש-מיליטערישן קריגסערזשים.

אין די דאָזיקע שווערע באַדינגונגען האָבן די וואַרשעווער מיטגלידער פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד גערופן אַ קאַנספּיראַטיווע באַראַטונג מיטן אַנטייל פון די וואַרשעווער מיטגלידער פון צ.ק. פון די אַנוועזנדיקע אין וואַרשע מיטגלידער פון וואַרשעווער פּאַרטיי-קאָמיטעט, פון מיטגלידער פון צענטראַל-קאָמיטעט פון דער יוגנט-אַרגאַניזאַציע „צוקונפט“, און פון אַ רייע טוערס פון העכערן עשעלאַן פונעם פּראַפּאַראַיינישן אַקטיוו.

די באַראַטונג איז אַרגאַניזירט געוואָרן לויט די בעסטע פּללים פון קאַנספּיראַציע. באַטייליקט האָבן זיך (איך רעכן אויס די יעניקע, וועלכע איך געדענק גענוי און לויט דער דעמאָלטדיקער פּראַקציאָנעלער צעטיילונג) פּאַלגנדיקע חברים:

פון די רעכטע: וולאַדימיר מעדעם, יוועף, בייניש מיכאַלעוויטש, וויקטאָר שול-מאַן, דזשיסלאָוו (זיגמונט) מושקאַט, הענריק ערליך, וויקטאָר אַלטער, דוד מייער, הערשל הימעלפאַרב, דינה בלאַנד, וויינבערג, דער דענטיסט יאַשקע ליפשיץ, אָדער נאַטאַן שאַפּראַן, אָדער ביידע צוזאַמען.

פון די לינקע: מאיר (חיים) וואַסער, עמנואל נאַוואַגורודסקי, שרה שוועבער, יוסף באַסאַק, מרדכי שניידער, הערשל מעטאַלאָוויץ, חנינא קראַמאַרסקי, אַרטור זיגעלבוים, וועלכער איז געהאַט אַנטלאָפן פון כעלעם אַ באַוואַקסענער מיט באַרד און וואַנסעס און מיט אַ „כתּיבה“ (פּאַלשער פּאַספּאַרט) פון אַ ייד פון טעלעכע און פּעריציק יאָר און פון דעמאָלט אַן געבליבן אַ וואַרשעווער תּושב. די לינקע זענען אויף דער באַראַטונג געווען אַ מערהייט.

די טאַג-אַרדענונג פון דער באַראַטונג איז באַשטאַנען פון צוויי פּונקטן: פּאַר-זיכערן אַ סטאַביליטעט פון אַ צענטראַלער פּאַרטיי-אַנפירונג און נעמען שטעלונג צו אַ בריוו פון צענטראַל-קאָמיטעט פון דער קאָמוניסטישער ארבעטער-פּאַרטיי פון פּוילן. נאָר דער דערפּעפּנונג פון דער באַראַטונג דורך יוועפן מיט די סקאַרבאַווע

דערפענונג-ווערטער זענען עטלעכע אַנטיילנעמערס פון לינקס און פון רעכטס. שאַרף אַרויסגעטראָטן קעגן דעם צונויפֿרוף פון אַזאַ באַראַטונג אין די געגעבענע באַדינגונגען און האָבן פאַרגעוואָרפֿן די אַרגאַניזאַטאָרן פון דער באַראַטונג אַ מאַנגל אין פאַרטיי-פאַראַנטוואָרטלעכקייט, וואָרעם אין פּאַל פון אַ פּאַליציאָישן. דורכפּאַל, וואָלט די פאַרטיי-אַרבעט געוואָרן פּולשטענדיק פאַראַליזירט. יוזעף און דוד מייער האָבן פאַרטיידיקט די האַנדלונג, אָבער מיט אַ קנאַפֿן דערפּאַלג.

דער ערשטער פּונקט איז רעפּערירט געוואָרן דורך יוזעפֿן. אַנווייזנדיק אויף די שווערע באַדינגונגען, אין וועלכע די פאַרטיי לעבט, אַז די באַדינגונגען וועלן זיך פּסדר פאַררעגערן, און אַז ס'איז דאָ די געפאַר אַז פאַרן אָפּטרעטן פון די פּילסודסקי-חיילות פון וואָרשע זאָלן פאַרקומען שחיתות אויף סאַציאַליסטישע פּירערס און טוערס — האָט יוזעף פאַרגעלייגט, אַז די אַנטיילנעמערס פון דער באַראַטונג זאָלן באַטראַכט ווערן ווי אַ באַזע פאַר דער פאַרטיי-אַנפירונג — פּרזער. נאַטירלעך, די אויסגעוויילטע מיטגלידער פונעם צ.ק. און דערנאָך, לויט דער רייע — די אַנוועזנ-דיקע מיטגלידער פונעם וואָרשעווער פאַרטיי-קאָמיטעט, אַנוועזנדיקע מיטגלידער פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון „צוקונפֿט“ און אַנוועזנדיקע טוערס פון די פּראָ-פּעסיאָנעלע פאַראיינען. דער דאָזיקער פּונקט האָט נישט אַרויסגערופן קיין וועזנ-טלעכע מיינונג-פאַרשיידנקייטן און נאָך אַ קורצער דיסקוסיע פון אַ טעכנישן כאַ-ראַקטער איז יוזעפֿס פאַרשלאָג אַינשטימיק אַנגענומען געוואָרן.

דער צווייטער פּונקט פון טאַג-אַרדענונג האָט אַרויסגערופן אַ הייסע דיסקוסיע און אין געוויסע מאָמענטן געמאַכט אַפּילו אַ פּיינלעכן אַינדרוק. דער בריוו פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון דער קאָמוניסטישער אַרבעטער-פאַרטיי פון פּוילן איז איבערגעגעבן געוואָרן דורכן פאַרבינדלער פון דער וואָרשע-ווער געהימער מיליטערישער קאָמענדאַנטור פון דער קאָמוניסטישער אַרבעטער-פאַרטיי, ישׂראל גייסט (סאַנין, מאַרילסקי) דער בונדיסטין אסתר איווינסקא. דער אינהאַלט פון בריוו איז געווען אומגעפער אַזאַ:

נאָכן אַריינקום פון דער רויטער אַרמיי קיין וואָרשע ווערט אויפגעלייזט די צייטווייליקע רעגירונג, וואָס האָט זיך פאַרמירט אין ביאַליסטאָק אין באַשטאַנד פון: מאַרכלעווסקי, פעליקס דזשערזשינסקי, פעליקס קאָן, לעשטשינסקי-לענסקי, פּרוכ-ניאַק און שפּינאַק-יוזעפּאוויטש (אַ געוועזענער בונדיסט) ווי סעקרעטאַר, און ס'וועט אין וואָרשע געשאַפֿן ווערן אַ נייע רעגירונג. דעם בונד ווערן צוגעטיילט צוויי ערטער אין דער נייער רעגירונג, אָבער אונטער פּאַלגנדיקע באַדינגונגען: די צוויי בונדישע קאַנדידאַטן מוזן האָבן הינטער זיך אַ סטאַזש פון האָבן געווען אָפּענע אָנהענגערס פון דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע בעת ס'איז פאַרגעקומען די אַקטאַבער-רעוואָלוציע אין רוסלאַנד און זיי מוזן זיין אַרבעטער, געקומענע פון וואָרשע צו דער אַרבעטער-באַוועגונג, און נישט פון דער פּראָפּעסיאָנעלער אינטעליגענץ אָדער פון דער האַלבי-אינטעליגענץ, ווי האַנדלס- און ביוראָ-אַנגעשטעלטע, און ענלעכע.

אין דעם בריוו איז אָנגעמערקט געוואָרן, אַז דער צענטראַל-קאָמיטעט פון ק.פ.ר.פ. נעמט זיך נישט די רעכט אָנצוווּיזן דעם בונד וועמען ער זאָל דעלעגירן, דאָס איז די אויסשליסלעכע רעכט פון בונד גופא. אָבער פאַראַן דאָרט אַ קאָפּוליער אָנצוהערעניש, אַז קענענדיק די אינערלעכע פאַרהעלטענישן אין בונד, וואָלט גע-וונטשן געווען, אַז די צוויי בונדישע קאָנדידאַטן זאָלן זיין יוסף באַסאַק, אַ מיטגליד פון פרעזידיום פונעם אַלגעמיינעם אַרבעטער-ראַט אין וואַרשע, און הערשל מעטאַ-לאָויעץ, וועמענס סטאַזש ס'איז באַקאַנט דעם צ.ק. פון ק.פ.ר.פ. סיי פון זיין טעטי-קייט אין לאַנד און סיי פון זיין טעטיקייט אין ספּאַרטאַקוט-בונד אין דייטשלאַנד. אַט די צוויי חברים וועלן זיין ספּעציעל צום אָננעמען פאַר די טוערס פון ק.פ.ר.פ. אין דער ייִדישער אַרבעטער-סביבה.

אין בריוו איז אויך איבערגעגעבן געוואָרן, אַז פּוּעלי-ציון האָבן געמאַכט אַ ווענדונג וועגן קריגן ערטער אין דער אין וואַרשע פאַרמירטער רעגירונג, און אַז דער ענין איז נאָך נישט באַשלאָסן. דער בונד ווערט געבעטן צו זאָגן זיין מיינונג, צי מ'זאָל די פּוּעלי-ציון יאָ אָדער נישט צולאָזן ווי באַטייליקטע אין דער אין וואַרשע געשאַפענער רעגירונג.

אַ צווייטער פּונקט פונעם בריוו איז געווען, אַז דער צ.ק. פון ק.פ.ר.פ. גיט דעם בונד דאָס רעכט צו רעקוויזירן די רעדאַקציע פון „מאַמענט“ פאַרן געברויך פון בונד. די רעדאַקציע פון „היינט“ וועט איבערגענומען ווערן פון די ייִדישע טוערס פון ק.פ.ר.פ.

דער בריוו האָט די רעכטע אויף דער באַראַטונג שאַקירט און אויך אַ טייל לינקע האָבן זיך געקרימט. ווען כ'האָב אָבסערווירט די פּנימער פון די מערסטע רעכטע און פון עטלעכע לינקע, האָט זיך געוואָלט אַרויספלאַצן מיט אַ געלעכטער. דאָס געהערט שוין אָבער צו בעלעטריסטיק און נישט צו זכרונות.

דער ערשטער אין דער דיסקוסיע איז געווען הערשל הימעלפאַרב. ער איז אַרויס מיט אַן אַטאַקע אויף דער געמיינקייט פון די קאָמוניסטן צו רעדן צום בונד אין אַ טאָג פון אַ באַלעבאַס. ער האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר איגנאַרירן דעם בריוו און פאַרטיידיקט אַ שטאַנדפּונקט אַז דער בונד נעמט נישט און וועט נישט אַנטייל-נעמען אין קיין שום רעגירונג, וואָס איז נישט אויסגעוויילט געוואָרן דורך אַלגעמיינע, גלייכע און געהיימע וואָלן. אויף אַ צווישנרוף, אַז זיין שטעלונג איז אין סתירה צו דער אָנגענומענער פּאָליטישער פּלאַטפּאָרמע פון דער אויסעראַרדנטלעכער פּאַרטייקאָנפּערענץ אין 1919 און צו די באַשלוסן פונעם פּאַרטיי-צוזאַמענפאַר אין קראַקע, האָט דער צווישנרופער געקראָגן אַ טיפּיש הימעלפאַרבישן ענטפּער: „ווישט זיך אונטער מיט די באַשלוסן אייער מחילה“.

איך בין געווען דער צווייטער אין דער רייע פון די רעדנערס און פאַרגעלייגט אָנצונעמען די פּראָפּאָזיציע פון דער קאָמ. פּאַרטיי, אַריינצוגיין אין אַ פאַרמירטער רעגירונג אין וואַרשע, אַן רעזערוואַציעס. ווי בונדישע דעלעגאַטן אין דער רעגירונג

זאלן באשטימט ווערן יוסף באסאק און אבע פלוג, וועלכער איז אַקערשט מאַביליזירט געוואָרן אין דער פּוילישער אַרמיי, און ווי זייערס אַ פּאַרטערטער — מרדכי שניידער. אויף דער באַראַטונג האָבן זיך פּאַרמירט פיר שטעלונגען: הערשל הימעלפּאַרב: דער בונד נעמט נישט קיין אַנטייל אין קיין שום קאַמו-ניסטישער רעגירונג. ער איז געשטיצט געוואָרן מיט ווערטער און בשעת דער אַפ-שטימונג דורך די חברים וואַלדימיר מעדעם, וויקטאָר שולמאַן, ווזשיסלאָוו מושקאַט, דינה בלאַנד, וויינבערג און פון דעם פּאַרטערטער פון „צוקונפט“.

פון הערשל מעטאַלאָוויץ: אַננעמען די פּראָפּאַזיציע פון ק.פ.ר.פ. אָן רעזער-וואַציעס. ער איז געוואָרן געשטיצט מיט ווערטער און ביי דער אַפּשטימונג דורך די חברים יוסף באַסאָק, מרדכי שניידער און חנינא קראַמאַרסקי.

פון הענריק ערליך: דער בונד איז גרייט צו באַטייליקן זיך אין אַ רעגירונג, וואָס וועט געוויילט ווערן אָדער דורך אַלגעמיינע און געהיימע וואַלן, אָדער דורך אַ לאַנדצוואַמענפּאַר פון די אַרבעטער- און פּויערים-ראַטן. ער איז געוואָרן פּאַר-טיידיקט און געשטיצט מיט די שטימען פון די חברים יוועף, מיכאַלעוויטש, דוד מייער און וויקטאָר אַלטער.

פון מאיר (חיים) וואַסער: דער בונד באַשליסט צו נעמען אַנטייל אין דער רעגירונג, וואָס וועט פּאַרמירט ווערן אין וואַרשע און פירן פּאַרהאַנדלונגען וועגן באַזייטיקן די אולטימאַטיווע צוויי פּונקטן, און וועגן דער צאל ערטער און רעסאָרטן, וואָס דער בונד זאל פּאַרנעמען אין דער רעגירונג. ער איז געוואָרן געשטיצט מיט ווערטער און ביי דער אַפּשטימונג פון די חברים עמנואל גאַוואַגרודסקי, שרה שווע-בער און אַרטור זיגעלבוים.

דער רעזולטאַט פון דער אַפּשטימונג איז געווען: די רעזאָלוציע, אַז דער בונד איז מספּים אַריינצוטערעטן אין אַ רעגירונג, וואָס וועט געשאַפן ווערן נאָכן אַריינ-מאַרש פון דער רויטער אַרמיי אין וואַרשע, איז אַנגענומען געוואָרן ווי אַ באַזע. ס'איז אויך דורכגעגאַנגען דער צוגאַב פון מאיר וואַסער וועגן די אולטימאַטיווע באַדינגונגען.

נאָך דער ענדגילטיקער אַפּשטימונג פון דער מאיר וואַסער-רעזאָלוציע, וואָס האָט געקריגן די שטימען פון די „אינטעליגענטע“ לינקע און פון צענטער, קעגן די שטימען פון די רעכטע און פון די אַרבעטערישע לינקע, האָט די באַראַטונג געהערט פון וואַלדימיר מעדעמען צאַרנדיקע רייז, וואָס האָבן געבייטשט דעם צענטער און די שטיצערס פון מאיר וואַסער:

„איר — האָט מעדעם מיט צאָרן גערעדט צו זיינע חברים פון צענטער — ווילט זיך אַרויפכאַפן אויפן זיגערשן וואַגן, די באַלעבאַטים פונעם וואַגן ווילן דאָך אַבער אייך נישט האָבן פאַר קיין פּאַסאַזשירן און ווילן נישט צוואַמען מיט אייך פאַרן אין אייך עקיפּאַזש. מיינט איר טאַקע — האָט מעדעם זיך דירעקט געווענדט צו הענריק ערליך — אַז לענינס און טראַצקיס עקספּאַנענטן וועלן פאַרגעסן אייער אַנטי-“

באלשעוויסטישע ראלע? מילא, וואלט איר געגאנגען צו דער קאנאסע צו גזשעכן און קראסנין (בשעתו אינפלוסרייכע פירערס פון דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן), וואלט איך דאס נאך פארשטאנען, אבער מיט אייער אלטן באגאזש ווילט איר מיט א קאפושאן אויף אייער קאפ זיך אריינשלייכן צווישן די יובלדיקע זיגערס, וואס קריגן די מאכט אויף די באגנעטן-שפיצן פון די באלשעוויסטישע זעלנער-הארדעס"?!

און צו די „אינטעליגענטע לינקע“ האט מעדעם אזוי געזאגט:
„ווי קען מען אנדערש פארשטיין אייער אויסבעסערונג צו חבר הערשל מעטא-לאויעצס פארשלאג, ווי צו שאפן פאר זיך א פערזענלעכע מעגלעכקייט צו זיך די בונדישע קאמיסארן אין דער רעגירונג, וואס די קאמוניסטן גרייטן זיך צו שאפן נאכן אריינמארש פון דער סאָוועטישער ארמיי? ווי קען מען פאר אייך האבן רעס-פעקט און ווי קען מען צו אייך האבן פאליטישן און פארטייִשן צוטרוי קוקנדיק, ווי איר האט היינט געהאנדלט לגבי אייערע אייגענע חברים? האלט איר טאקע, אז די חברים יוסף באסאק, וועלכער איז געווען דער פארטייִ-רעפּרעזענטאַנט אין פרע-זידיום פונעם אַרבעטער־ראַט, און הערשל מעטאָלאָויעק, וועלכער איז געווען דער פונקציאָנאַר פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון דער פארטיי, זענען קוואַליטאַטיוו אַדער לויט זייער מאַראַל גידעריקער פון אייך און זענען נישט אומשטאַנד אַדער נישט ראוי צו רעפּרעזענטירן די לינקע פון דער פארטיי? איך זאָג בפירוש די לינקע פון דער פארטיי, מחמת דער גורל פון אַ הערשל הימעלפאַרב און פון זיינע חברים, מיך אַריינגערעכנט, איז מער ווי פאַרנעפּלט, אַפילו פשוט פיזיש. אויב דאָס איז דער מאַטיוו, און קיין אַנדערן מאַטיוו קען איך נישט געפינען, פאַר וואָס זשע האָט איר נישט געהאַט דעם מוט צו זאָגן אויף דער היינטיקער פאַרטייִ-באַראַטונג, אַז איר באַטראַכט זיך, און נאָר זיך, פאַר מער ראוי, ווי די חברים יוסף און הערשל, אייערע פּראַקציע־חברים און מיטגלידער פון דער אַנפירונג פון אייער פּראַקציע? וואַלדימיר מעדעם האָט פאַרגעלייגט צו רעווידירן דעם אַנגענומענעם באַשלוס און נאָך אַ מאל אַפּשטימען רי פאַראַנענע פאַרשלאָגן. מעדעםס פאַרשלאָג איז אַפּגע-וואַרפן געוואָרן מיט אַ מערהייט פון אינצלנע שטימען. ביי דער אַפּשטימונג פון מעדעםס פאַרשלאָג האָט ווידער זיך געשאַפן אַ מין איינהייטפּראָגנט פון די אַרבעטער-רישע לינקע מיט די קאָנסעקווענט רעכטע, און די „אינטעלעגענטישע“ לינקע מיטן צענטער.

דער ענדגילטיקער רעזולטאַט פון דער אַפּשטימונג פון דער אויסעראַרדנטלע-כער באַראַטונג פון בונד, זומער 1920, איבער דעם בריוו פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון דער קאָמוניסטישער אַרבעטער־פאַרטיי פון פוילן איז געווען אומגעפער פּאַלגנ-דיקער:

דער בונד נעמט צו קענטעניש די פּראַפּאָזיציע פון צ.ק. פון ק.פ.ר.פ., באַ-שליסט צו באַטייליקן זיך אין דער רעגירונג, וואָס וועט געשאַפן ווערן נאָכן אַריינ-

מארש פון דער רויטער ארמיי קיין ווארשע, לאזט פאר זיך דאס רעכט צו פאר- האנדלען וועגן די אולטימאטיווע צוויי באדינגונגען, וועגן דער צאל פארטרעטערס און וועגן די רעסארטן פאר די בונדישע פארטרעטערס אין דער רעגירונג. דאס, און נאר דאס, איז געווען די שטעלונג און דער אינהאלט פון בא- שלוס פון בונד אין פוילן אין שייכות מיטן אנטויל פון בונד אין א רעגירונג, וואס האט געזאלט געשאפן ווערן נאכן אריינקום פון דער רויטער ארמיי קיין ווארשע. יעדע אנדערע ווערסיע וועט זיין, בשוגג צי במזיד, א פעלשונג פון דער שטעלונג און פונעם באשלוס, וואס איז אנגענומען געווארן אויף דער אויסעראדנטלעכער באראטונג פון בונד, זומער 1920, אין ווארשע.

די אויפבויהאקציע

נאכן צוריקטריט פון דער רויטער ארמיי פון די טויערן פון ווארשע, אויגוסט 1920, האב איך — נאך אן איבעררייס פון עטלעכע וואכן, אין וועלכע דער בונד אין פוילן האט צוליב די רדיפות פונעם פוילישן מלחמה-רעזשים זיך געפונען אין פאקטישער אומלעגאלקייט און די טעטיקייט פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד ווי א לאנד-אנפירונג איז געווען פאראליזירט — ווידער איבערגענומען דעם אמת פון ערשטן פונקציאנאר פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד אין פוילן מיט די רעכט און פּרעראגאטיוון פון א פארשטייער פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד אין מינע טעטיקייט-געביטן מחוץ ווארשע און מחוץ דער שטאט לאדזש. ווארשע איז געווען די רעזידענץ פונעם צענטראל-קאמיטעט; לאדזש האט זיך נישט גענייטיקט אין קיין פרעמדן פאליטרוק, געקענט איר שטעטל אליין באשטיין און פארמאגט א גוטן קוואליפיצירטן קאדער פון פירנדיקע טוערס. לזכרון בלוז וויל איך דא דערמאנען עטלעכע נעמען פון די דעמאלטדיקע פירנדיקע לאדזשער בונדישע טוערס: ישראל ליכטענשטיין, פאזנאנסקי, ראווין, פראם-לוזער, זעלמאנאוויטש, אלעקסאנדער ש. מילמאן, קאלאדענקא, כאינאווסקי, באומגארטען, בינשטאק, מאר- גענטאלער, פישל זילבערבערג, און פון די יינגערע: וואלף יאסני, חיים לייב פוקס, מינסקי, מנחם זילבערמאן.

נאכן איבערנעמען מיין אמת ווי א פונקציאנאר פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד איז אויף מיר ארויפגעלייגט געווארן די אויפגאבע אויפצובויען די חרוב- געווארענע בונדישע ארגאניזאציעס אויפן ריזיקן שטח פון פוילן, וואס די רויטע ארמיי האט געהאט פארנומען. מיט דער דאזיקער אויפגאבע איז אויך באאויפטראגט געווארן א צווייטער חבר, ליזער לעווין. ליזער האט ער נישט באוויזן זיך אצו- ווארעמען אויף דער ערשטער סטאנציע פון זיינע טעטיקייט-געביטן, אינעם ראיאן

ווארשע-מלאווע-פלאצק-וולאצלאוועק. ער איז געווארן צוריקגערופן קיין ווארשע און באפרייט פון זיין אַמט. אויף מיר איז אַרויפגעלייגט געוואָרן די גאַנצע לאַסט פון דער אויפבוֹי־אַקציע.

בעת די רוֹיטע אַרמיי האָט צעשלאָגן די פּוילישע אַרמייען ביים דניעפּער און ביי דער בערעזינע, זיי אַרויסגעיאָגט פון קיעוו און פון מינסק און אין אַ בליצקין טריומפּאַלן מאַרש געיאָגט פון מירזח־זייט איבער די פּליינען פון פּוילן צו די טויערן פון וואַרשע. האָט די מיליטערישע קאַמאַנדע פון דער יונגער סאַוועטישער מלוכה געשאַפן אין די פּאַרנומענע שטעט, שטעטלעך און דערפּער ציווילע אַדמיניסטראַטיווע זעלבסט־פּאַרוואַלטונגען און אויך די נייטיקע שוואַרגאַנען: מיליץ, טשעקאַ, די אַדמיניסטראַטיווע אַרגאַנען זענען געוואָרן באַצייכנט ווי רעוואַלוציאַנערע קאָמיטעטן און פּאַפּולער אָנגערופּן: „רעווקאַם“. די בונדישע אַרגאַניזאַציע און די לאַקאַלע טוערס פון בונד, לינקע און רעכטע, האָבן זיך מאַסנווייז באַטייליקט אין די טעטיקייטן פון די רעווקאַמען, איינשליסלעך אין דער מיליץ און אין טשעקאַ. ס'איז מיר צו יענער צייט נישט באַקאַנט געווען קיין איין פּאַל פון אַ בונדישער אַרגאַניזאַציע, וואָס איז אויף דער בונדישער מאַפע פּאַרצייכנט געוואָרן ווי אַ רעכטע, אַדער פון וועלכן ס'איז פון די אָנגעזעענע לאַקאַלע בונדישע טוערס, וועלכע זענען באַקאַנט געווען אַלס עקסטרעם־רעכטע, זיי זאָלן דעמאָנסטראַטיוו זיך אַפּזאָגן פון צו באַטייליקן זיך. אין די טעטיקייט פון די רעווקאַמען, ווי אַ ביישפּיל פון דעם אַנטייל פון די בונדיסטן, אפילו פון די סאַמע רעכטסטע, קען דינען פּאַלגנדיקער פּאַל, וועגן וועלכן איך האָב שוין איין מאַל בקיצור דערמאַנט:

אין אַ גרעסער שטעטל פון וואַרשעווער ראַיאָן, זשעליכאָוו אַדער גאַרוואַלין (דער זכרון האָט זיך פּאַרעקשנט און וויל בשום אופן נישט פעסטשטעלן גענוי דעם נאָמען פון שטעטל, אָבער לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן איז דער נאָמען געווען זשעליכאָוו, און מיט דעם דאָזיקן נאָמען, הגם מיט אַ נישט זיכערער פינקטלעכקייט, וועל איך באַצייכענען דאָס שטעטל) איז אין פּאַרלויף פון יאָרן געווען טעטיק אַ בונדישער טוער, אַגולניק, אַ דענטיסט, אַ פעזקער, ענערגישער און אינטעליגענטער מענטש מיט גרויס ייִדיש און אַלגעמיין וויסן, האָט ער זיין בונדישע טעטיקייט אין זשעליכאָוו אָנגעהויבן נאָך אין די יאָרן פון פּאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה, אין די צייטן פונעם רוסישן צאָרישן טעראַר־רעזשים, אין די יאָרן פון דער דייטשי־שער אַקופּאַציע פון פּוילן אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מלחמה און שפּעטער אונטער דער פּוילישער הערשאַפט, האָט ער אַוועקגעשטעלט זיין שטעטל אויף דער מירזח־וואַנט פון די בונדישע אַרגאַניזאַציעס פון פּוילן, אין זשעליכאָוו איז געווען טעטיק אַ גרויסע און אַ גוטע אַרגאַניזירטע בונדישע פּאַרטי־אַרגאַניזאַציע און אַ גוטע אַרגאַניזאַציע פונעם יוגנטבונד „צוקונפט“, ס'זענען געווען טעטיק דריי גוט־אַרגאַניזירטע פּראַפעסיאָנעלע פּאַראַיינען: אַ נאָדל־פּאַראַיין, אַ לעדער־פּאַראַיין און אַ גוט אַרגאַניזירטע קולטור־אַרגאַניזאַציעס: אַוונט־קורסן, אַ שיינע און גרויסע

יידישע ביבליאטעק און אפילו א פאלקס-אוניווערסיטעט אין מיניאטור. צו דער בילדונג- און קולטור-טעטיקייט האט דער חבר צוגעצויגן די יידישע אינטעליגענץ פון שטעטל, געוויסע פון זיי — אפילו אויסגעשפראכענע אנטויבונדיסטן און אויך עטלעכע ליבעראל-געשטימטע פון דער פוילישער אינטעליגענץ. אין א שבתדיקן אדער אין א יום-טובדיקן טאג האט מען אין שטעטל געקענט באגעגענען גרויסע גרופעס פון בחורים און מיידלעך פון די ארומיקע קלענערע יידישע ישובים, וועלכע זענען געקומען הערן לעקציעס און זיך באטייליקן אין סעמינארן. א גוטער פאכמאן ווי א דענטיסט און א קלוגער און א סימפאטישער מענטש מיט א ברייט הארץ און אן אפענער האנט — האט דער א בונדישער טוער געוונען די סימפאטיע און דעם רעספעקט פון די איינוווינערס פונעם שטעטל, יידן און נישט-יידן, און אויך פון די פויערים פון די ארומיקע דערפער. מ'האט דעם חבר מיט ליבשאפט גערופן: דער יידישער קעניג פון זשעליכאוו.

פאליטיש איז דער דאזיקער בונדישער טוער געווען אן אולטרא-רעכטער און אן עקסטרעמער קולטור-יידישיסט. ס'געדענקט זיך, אז אויף דער ווארשעווער ראיאן קאנפערענץ פון בונד, אויף וועלכער עס האבן געדארפט געוויילט ווערן די דעלעגאטן צום בונדישן פארטיי-צוזאמענפאר אין קראקע, פסח 1920, איז צווישן יוועפן, דעם פארזיצער פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד אין פוילן, וועלכער האט אויך פרעזידירט די קאנפערענץ, אליין א רעכטער, און מיר, דעם פארשטייער פון דער לינקער פראקציע אויף דער קאנפערענץ, געקומען צו א נישט-שריפטלעכן און אפילו א נישט-מינדלעכן אפמאך: א פארשטענדיקונג מיט געזיכט-סימנים און בליקן, אז מיר זאלן צוזאמען אננעמען אלע מעגלעכע מיטלען אז דער דעלעגאט פון זשעלי-כאוו אויף דער קאנפערענץ זאל נישט געוויילט ווערן ווי א דעלעגאט צום פארטיי-צוזאמענפאר. אפילו פאר יוועפן איז ער געווען צו רעכט און יוועף האט מורא געהאט, אז זיינס אן אולטרא-רעכטער ארויסטריט אויפן צוזאמענפאר וועט שאדן ברענגען זיך רעכטצענטרישער פראקציע.

ווען די רויטע ארמיי האט פארנומען זשעליכאוו און די ארומיקע געגנט, האט אט דער בונדישער טוער, אגולניק, זיך געשארט ארום די ווענט. ער וועט דאך זיין כשר-סאציאליסטיש געוויסן נישט מטמא זיין מיט מיטארבעטן מיט די באלשעוויקעס, די שונאים פון דער מענטשהייט. ס'האט נישט לאנג גענומען, און דער חבר איז געווארן טעטיק אין די בילדונג- און קולטור-אפטיילן פונעם רעווקאם און אין א קורצער צייט שפעטער איז ער געווארן דער ראש פונעם שטעטלדיקן און ראיאנענעם רעווקאם, ווען די אפטיילונגען פון דער רויטער ארמיי אין זיין געגנט האבן זיך עוואקוירט, איז דער געגעבענער חבר אוועק מיט דער רויטער ארמיי. אין די ערשטע וואכן פון 1921 זענען עמנואל נאוואגורדסקי און איך בייגעווען און אקטיוו זיך באטייליקט אין דער ליקוידאציע-קאנפערענץ פונעם קאמבונד אין רוסלאנד, וואס איז פארגעקומען אין מינסק. בשעת א מיטאג-הפסקה זענען מיר,

נאוואגורודסקי און איד, אין דער באגלייטונג פון עטלעכע דעלעגאטן, געגאנגען איבער די גאסן פון מינסק און דערווען אונדז אנטקעגנקומען יענעם בונדישן טוער. מיר זענען מיט פארשנעלערטע טריט אים אנטקעגנגעגאנגען מיט פרייד און מיט אויסגעשטרעקטע הענט פדי אים צו באגריסן. ער איז שטיין געבליבן, האט אינגא-רירט אונדזער פריידיקייט, זיך נישט באגריסט, און געקוקט אויף אונדז מיט פיינט-לעכע בליקן. ער האט זיך אפגערוקט אויף א דיסטאנץ און גאליק-סארקאסטיש אויסגערופן: „איר זענט געקומען צו דער קבורה פון בונד אין רוסלאנד, זאגן נאך אים קדיש? א שאד די טירחה, נישטא וואס מקבר צו זיין, פון אייער בונד עיפושט שוין זינט דער מאַרץ-רעוואַלוציע און ס'איז נישט געבליבן קיין איין גאנץ אַבר, וואָס די חברה-קדישא זאל קענען אַוועקלייגן אויפן טהרה-ברעט“ — און ער האָט אַוועקגעשפּאַנט מיט שנעלע טריט.

און לאַמיר געדענקען, אַז דער אַ חבר און אַלטער בונדישער טוער אין פּוילן איז שוין נישט געווען קיין יונגערמאַנטשיק, ער איז שוין געווען אַ מענטש אין די פּופּציקער, און אַנגעהויבן האָט ער זיין סאַציאַליסטיש-בונדישע טעטיקייט אין זשעליכאָו נאָך אין די יאָרן פּונעם רוסיש צאַרישן טעראָר-רעזשים, ריזיקירנדיק נישט בלויז מיט זיין פּראָפעסיאָנעלער קאַריערע ווי אַ דענטיסט, נאָר אויך מיט זיין פּרייהייט און אין פּאַרלויף פון לאַנגע יאָרן איז ער טעטיק געווען אין נאַמען פון בונד, פאַרן בונד און לטובת דעם בונד, און ער, מיט זיין פיינטלעכער באַציונג צום בונד און צו זיין אייגענער פאַרגאַנגענהייט, איז נישט געווען איינער אין מאַסקווע; אַזעלכע ווי ער, געוועזענע בונדיסטן פון פּוילן, פון ליטע און פון רוסלאַנד, וועלכע האָבן זיך געפונען אויפן סאַוועטישן באַדן, זענען געווען אין די שווערע טויזנטער, ווען די רויטע אַרמיי איז צוריקגעטראָטן פון פּוילן און איבערגעלאָזן הינטער זיך גרויסע שטחים פון מערב-אוקראַינע און מערב-ווייסרוסלאַנד, זענען הונדערטער בונדיסטן, פירערס און אַקטיוויסטן, וועלכע האָבן זיך באַטייליקט אין די טעטיקייטן פון די רעווקאַמען, איינשליסלעך אין דער מיליץ און אין טשעקאַ, אַוועק צוזאַמען מיט דער רויטער אַרמיי, אַ סך האָבן דערגרייכט דעם סאַוועטישן באַדן, אַ גרויסער טייל פון זיי איז דורך דער דעפענסיווע (פוילישע געהיים-פּאָליציי) און דורך דער מיליטערישער זשאַנדאַרמערע אַרעסטירט געוואָרן. די טורמעס זענען איבערגע-פּאַקט געוואָרן מיט אַרעסטירטע, באַשולדיקטע לויטן אַרטיקל 108 פון רוסישן צאַרישן קאָדעקס פאַר פאַראַט, שפּיאַנאַזש און סאַבאַטאַזש, וואָס אַפילו אין פּרידנס-צייטן איז די מינימום-שטראַף געווען 8 יאָר קאַטאַרגע. אַ סך זענען אויף די וועגן און אין טורמעס אומגעבראַכט געוואָרן. גרויסע צאָלן האָבן זיך אויסבאַהאַלטן, פּדי נישט אַרעסטירט צו ווערן, וואַרשע איז פאַרפליצט געווען פון חברים און חברטעס, וועלכע האָבן געזוכט אַ שוין און אַ באַהעלטענשי. נאָך אין די חדשים מיי, יוני און יולי זענען, צוזאַמען מיט אַנדערע רעוואַלוציאָנערע אַרבעטער און פּויערים-טוערס, אויך אַרעסטירט געוואָרן אַ גרויסע צאָל בונדישע אַקטיוויסטן און פאַרשפּאַרט

געוואָרן אינעם קאָנצענטראַציע־לאַגער דאָמביע נישט ווייט פון דער שטאָט קראַקע און אין די תּפּיסות פון וואַרנאָק און בידגאָשטש. אַ גרויסע צאָל פּונעם בונדישן אַקטיוו האָבן זיך געפונען אין פּוילישן מיליטער. נאָכן צוריקטריט פון דער רויטער אַרמיי פּונעם רייזיקן שטח פון פּוילן, האָט זי איבערגעלאָזט נאָך זיך אַ פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע וויסמעניש. דאָס ייִדישע פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע לעבן איז געווען טויט. די בונדישע אַרגאַניזאַציעס — חרובּ ונחרבּ.

אין אזאָ צושטאַנד האָבן איך אָנגעהויבן מיין טעטיקייט אין דער אויפבוֹי־אַקציע אויפצושטעלן די חרוב־געוואָרענע בונדישע אַרגאַניזאַציעס אין די שטעט און שטעט־לעך פון פּוילן. כּיבין געפאָרן אָן קאָנטאַקט. נישט איין מאָל האָט זיך פאַר מיין נאָז פאַרהאַקט אַ טיר פון אַ הויז, וואָס איז אַלע יאָרן פּריער געווען אַ חבּרישע און אַ פּריינדלעכע שטוב, מיט די ווערטער: „נאָך ער פעלט אונדז דאָ“. אין יענעם הויז האָט געפעלט אַ זון, אַ טאַכטער, אַ יונגער־מאַן, און די עלטערן און די יונגע פּרוי האָבן נישט געוואוסט, וווּ זייערע קינדער אָדער מאָן געפינען זיך. כּיבין געפאָרן אָן פּינאַנציעלע מיטלען. די סומע, וואָס יוזעף האָט מיר געגעבן, האָט געקלעקט זיך צו דערשלעפּן צום ערשטן גרעסערן שטעטל, מינסק־מאַזאַוויצעק. וווּ געטאַגט, האָבן איך נישט גענעכטיקט, געוואָלגערט זיך אין די אַרעמסטע שטובן. כּיבין געפאָרן אין וואַגאַנען מיט אויסגעהאַקטע שויבן און מיט פּויערישע פּורן, גרויסע שטרעקעס געגאַנגען צו פּוס און כּהאַבן ממש געשנאַרעט אַ פּאַר מאָרק, כּדי אָנצוקומען פון איין פּלאַץ צום אַנדערן. אָפט האָבן איך היפּשלעך אונטערגעהונגערט. אין דער גאַנצער צייט פון מיין נסיעה האָבן איך געהאַט בלויז צוויי עפּנטלעכע רעפּעראַטן, אין טאַמאַ־שאַוו־מאַזאַוויצעק און אין קרינקי, און זיי זענען גראָד איינגעאַרדנט געוואָרן מיט פּאַמפּע און רעקלאַמע, אין אַ חשובן שטאַטישן לאַקאַל און מיט אויסגעקלעפטע אַפּישן, און געקומען זענען צו די עפּנטלעכע רעפּעראַטן אויף דער טעמע „י. ל. פּרץ און זיין שאַפּן“, אַן עולם פון נישט קיין צוויי מנינים צוהערערס.

אין די פּאַרטיי־קאָמיטעטן פון די שטאַטישע אַרגאַניזאַציעס פון בונד האָבן מיר אַריינגענומען ממש קינדער, 16-18 יאָריקע יינגלעך און מיידלעך. אין אַ רעסטאָוו־ריטער פּראָפעסיאָנעלער אַרגאַניזאַציע אָדער קולטור־אינסטיטוציע, מערסטנטײל אַ צוריק־געעפּנטע ביבליאָטעק, האָבן מיר נישט מקפּיד געווען אויף קיין בונדישער פּשרות, נאָר גענומען יעדן איינעם, וואָס האָט געוואָלט עפעס טאָן. מיר האָבן זיך געהאַלטן ביים פּרינציפּ, וועלכן וויקטאָר שולמאַן האָט אָנגעווענדט בעת דער אַקציע צו שאַפּן די לעאַל־פּונקציאָנירנדיקע ייִדישע פּראָפעסיאָנעלע אַרבעטער־פּאַראַיינען אין וואַרשע, אויגוסט 1915: נעמען יעדן איינעם, וועלכער קען און וויל עפעס טאָן און איינשאַפּען אים אין דער אַרבעט. נישט וויקטאָר שולמאַן און נישט איך האָבן שפּעטער געהאַט אויף דער דאָזיקער טאַקטיק זיך צו באַקלאַנגן. אַ סך פון די יינגלעך און מיידלעך, מיט וועלכע כּהאַבן אָנגעפּילט די פּאַרטיי־קאָמיטעטן פון בונד אין די שטעט און שטעטלעך, און פון די פּריער אומבאַקאַנטע מענטשן, וועלכע זענען דורך

מיר רעקרטרט געוואָרן אין די פּראָפעסיאָנעלע אַרגאַניזאַציעס און קולטור-אינסטיטוט צויעס, זענען שפּעטער באַקאַנט געוואָרן ווי פּעיקע טוערס פון בונד און פון ייִדישן פּאַליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן. גענוג צו דערמאַנען בלויז איין נאַמען וואָס איז אין די צוואַנציקער און דרייסיקער יאָרן געוואָרן באַוווּסט אין די רייזען פון בונד און אין דער ייִדישער געזעלשאַפטלעכקייט: גאַלדמאַן פון ביאַליסטאָק.

— „די נסיעה צום אומבאַקאַנטן“ — אַזוי האָט יוזעף, דער פּאַרויצער פּונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד אין פּוילן, וועמען ס'איז פּרעמד געווען מליצה, באַ-צייכנט מיין אױפגאַבע אױפצובױען די חרוב־געוואָרענע בונדישע אַרגאַניזאַציעס אױפן רייזיקן שטח פון פּוילן, וואָס איז געהאַט פּאַרנומען געוואָרן דורך דער רױטער אַרמיי. ביים געזעגענען זיך האָט יוזעף צו מיר געזאָגט: „איך ווױס וואָס פאַר אַ שווערע אױפגאַבע ס'איז אױף אײך אַרױפגעלייגט געוואָרן און די צרות און מכשולים, וואָס איר וועט האָבן אין דער אױפבו־אַקציע — אַ סך אַ שווערערע ווי אײך האָב געהאַט ביים אױפבויען די בונדישע אַרגאַניזאַציעס נאָך מיין צוריקקומען פון פאַר-שיקונג און געטראָפן דעם חורבן וואָס זובאַטאָו און די זובאַטאָושוטינע האָט געמאַכט אין דער דעמאָלט יונגער בונדישער באַוועגונג. איך ווױס, אַז מען קען זיך אױף אײך פאַרלאָזן און אַז איר וועט זיך אַן עצה געבן מיט די שוועריקייטן“ — און ער האָט מיר געוואַנטשן דערפאַלג.

די אױפבו־אַקציע האָט געדויערט איבער 10 וואָכן. כ'האַב דורכגעקרייזט פּוילן אין דער לענג און אין דער ברייט, כ'בין דערבאַנגען צו די ווייססטע פּונקטן אין פאַרשיידענע ראַיאָנען, צו וועלכע מ'האַט נאָר געקענט צופאַרן, ווײל צו די ווייטערדיקע ערטער האָט מען געמוזט האָבן ספּעציעלע מיליטערישע דערלויבענישן. כ'בין דערבאַנגען ביז בריסק, קאַליש, וואַלאַלאָוועק, סאַסנאָוויץ, אין די ראַיאָנען פון ראַדאַם-קעלץ-לובלין, ביז טאַמאַשאָו-לובעלסק, ביז ביאַליסטאָק און קריניקי, ביז קראָקע, און דורכגעשפּאַנט מערב־ און מזרח-גאַליציע ביז לעמבערג. אין באַריסלאָו האָט מיין ייִדיש-פּראָלעטאַריש געמיט זיך געקוויקט מיט זען דעם אמתן טיפּ פון ייִדישע פּראָלעטאַריער — אַרבעטער, באַשעפטיקטע ביי די נאַפּט-אינסטאַלאַציעס און ראַפּינעריעס.

חוץ די פיזישע און מאַטעריעלע שוועריקייטן, וועגן וועלכע כ'האַב שוין גע-שריבן, האָב איך נישט ווייניק געליטן פון יסורים פון אַ מאַראַלישן כאַראַקטער, פון באַליידיקונגען און זילולים אױף מיין חשבון און אױפן חשבון פון מיין פאַרטיי, פון בונד. קומסט אַריין אין אַ שטוב, וואָס איז פּריער פאַר דיר געווען פּריינדלעך אָפן, און די באַלעבאַסטע, אַ מוטער אָדער אַ יונגע פּרוי, באַגעגנט דיך מיט אַ ברוך-הבא: „איר זענט שוין ווידער געקומען ברענגען נייע אומגליקן? איר און אײער פאַרטיי זענען שולדיק אין מיין אומגליק. איר האָט אונדזערע קינדער (אָדער מאַן), געמאַכט פאַר סאַציאַליסטן, פאַר באַלשעוויקעס, און איצט ווױסן מיר נישט וווּ

ס'איז אַהינגעקומען דאָס געביין פון אונדזער זון (טאָכטער אָדער מאַן). טראַגט אייך שוין אָפּ פון דאַנען, אויב איר ווילט נישט, אַז איך זאָל פאַר אייך אויסגיסן מיין שווער און ביטער האַרץ". אַזעלכע אויפנאַמעס אין די פאַרשיידענע שטעט און שטעטלעך זענען געווען אַ גאַנץ אָפטע דערשיינונג און גורם געווען גרעסערע יסורים, ווי די פיזישע און מאַטעריעלע שוועריקייטן.

ס'האַבן אויך נישט געפּעלט קיין צרות צוליב אַרעסטן. אין פאַרלויף פון דער אויפבוֹיאַקציע בין איך עטלעכע מאַל אַרעסטירט געוואָרן. באַזונדערס איינגעקריצט אין מיין זפרון האָבן זיך די אַרעסטן אין סאַקאַלאָו, שעדלעצער ראַיאָן און אין קרינקי, ביאַליסטאָקער ראַיאָן. כ'האַב געהאַט מיט זיך אַן „אייזערנעם בריוו" פון דער צענטראַל־קאָמיסיע פון די פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען אין פּוילן, וואָס דער צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד האָט פאַר מיר באַקומען פון די פירערס פון דער צענטראַל־קאָמיסיע. אין דעם בריוו איז געשריבן געווען, אַז איך האָב אַ מאַנדאַט פון דער צענטראַל־קאָמיסיע צו אינספּעקטירן דעם מצב פון די פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען און די מלוכישע און מוניציפּאַלע אָרגאַנען ווערן אויפגעפּאָדערט נישט צו שטערן מיר אין דער אַרבעט. די בריוו זענען געווען אונטערגעשריבן פון קוואַ-פינסקי און זשולאַוסקי, דעם פאַרזיצער און דעם גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער צענטראַל־קאָמיסיע — נעמען פון מענטשן, וועלכע זענען צו יענער צייט געווען באַקאַנט יעדן קלענסטן באַאַמטן אין פּוילן. קוואַפינסקי איז געווען דער צאַר פון די פּאַרנאַלעס, דאַרף־אַרבעטער. און זשולאַוסקי איז דורך דער פּוילישער פרעסע באַצייכנט געוואָרן, ווי דער הערשער הינטערן טראַן, דאָס הייסט, אַ מענטש מיט אַזאַ מאַכט, וואָס קען און דיקטירט די באַשלוסן פון דער רעגירונג. דער דאָזיקער בריוו האָט מיר קיין גרויסע נוצן נישט געבראַכט און אין אַ געוויסן פּאַל שיר נישט דערפירט צו אַן אומגליק.

נאָך איצט בשעת איך דיקטיר די שורות, ליגט מיר אין מויל דער זיסער טעם פון דער ייִדישער מיצווה פון פּדיון־שבויים. מיט שטוינונג און מיט פּרייד האָב איך אָבסערווירט די איבערגעגעבנקייט, דעם אייפּער און די מסירת־נפש פון ייִדן אַרויס־צוראַטעווען אַרעסטירטע פון די שטאַטישע טורמעס און שטעטלדיקע אַרעסט־הייזער, פאַרהאַלטענע אונטער דער באַשולדיקונג פון מיטאַרבעטן אין די רעוואַקאַמען. ייִדן פון אַלע שיכטן : עמך־ייִדן, גבירישע בעל־גופים, עלטערע פרומע חסידישע ייִדן, רבנים, הויפּמענטשן פון רביישע הויפּן, האָבן מסירת־נפשדיק זיך באַטייליקט אין ראַטעווען ייִדן, מיינסטנס יונגע בחורים און מיידלעך, פון דער געפּאַר, וואָס האָט אויף זיי געלויערט — לאַנגע, לאַנגע יאַרן תּפּיסה. איך אַליין בין געווען אַן אַביעקט פון דער דאָזיקער קרבנות־גרייטקייט און מסירת־נפש. מיין לאַגע נאָכן אַרעסט אינעם שטעטל סאַקאַלאָו איז געווען זייער אַ שווערע. דער פּאַליציי־קאָמענדאַנט, אַ קליינ־שטעטלדיקער פּאַליציי־שער סאַטראַפּל, האָט מיך באַשולדיקט, אַז איך בין אַ באַל־שעוויסטישער שפּיאָן, און פאַר אַן אייזערנעם באַווייז, אַז ער איז גערעכט, האָט ער

אנגעוויזן אויף מיין פעלערהאפטקייט פון דער פוילישער שפראך, אז כ'קען אפילו קיין איין וואָרט פויליש נישט ריכטיק אַרויסרעדן, אז אַזעלכע מענטשן ווי קוואַ-פינסקי און זשולאַוסקי וואָלטן נישט געגעבן קיין מאַנדאַט אַ מענטש, וואָס קען נישט קיין וואָרט פויליש; זיכער קען איך די רוסישע שפראַך און איך מאַסקיר די דאָזיקע קענטעניש. מיין דאָקומענט איז אַוודאי אַ געפּעלשטער. ער האָט מיך געוואָלט אַפּשיקן אין דער דעפּענסיווע (פּאָליטישע געהיים-פּאָליציי) אין שעדלעץ. איך ווייס, אז די, וועלכע האָבן זיך פּאַרנומען מיט דער שתדלנות פאַר מיין באַפּרייזונג, זענען געווען פּאַמיליע-מענטשן פונעם סאַקאַלאָווער רבי. וויפל ס'איז געווען דער באַטרעף פונעם אויסלייזגעלט — האָב איך זיך קיין מאָל נישט דערוויסט.

איך ווייס, אַז ס'זענען געווען מסירות, און קרבנות פון די דאָזיקע מסירות זענען אַפט מאָל געווען אומשולדיקע מענטשן. איך אליין האָב זיך מיט אַזאָ קרבן, אַ חסידישער יונגער-מאַן פונעם שטעטל לוקאַוו, געטראָפן אין האַרבסט 1922 אין דער שעדלעצער טורמע. דאָס זענען אָבער געווען אויסנאַמפּאַלן און זיי זענען בטל-בישישים געוואָרן אין דער כּוואַליע פון מסירת-נפש, וואָס י'דן האָבן אַנגע-ווענדט צו ראַטעווען וועמען ס'האָט זיך נאָר געלאָזט, אפילו אַזעלכע, וואָס בעת זייער טעטיקייט אין די רעווקאַמען האָבן די שתדלנים און די געלטגעבערס קיין האַניק פון זיי נישט געלעקט.

ווען די אויפבו-אַקציע איז געווען פאַרענדיקט, האָב איך געוויסט, אַז כ'האָב מיין אויפגאַבע ווי געהעריק דערפילט, אַז פון דעם פּאַרוזי פון דער אויפבו-אַקציע וועט קומען אַ פּרוכטיקער שניט. אויף מיין צוריקוועגס קיין וואַרשע האָט אין מיר געזונגען די פּרייד, די באַפּרידיקונג פון אַן אַפּגעטוענער גוטער אַרבעט. ווען כ'בין אַרויס פון ווינער וואַקזאַל און זיך געלאָזט צו פּוס, ווייל אויף קיין טראַמווי-בילעט האָב איך קיין געלט נישט געהאַט, איבער דער רחבותדיקער מאַרשאַלקאָוסקע-גאַס צו דער נאַוואַליפּיע, צום לאַקאַל פון דער רעדאַקציע פון דער בונדישער טאַגצייטונג, האָב איך זיך אַפּגעשטעלט ביי פּרוזשינסקיס שאַקאַלאַד-געשעפט, ראַג מאַרשאַל-קאָוסקע און שוויענטאַ-קזשיסקע, אַ פּלאַץ וואָס איז שטאַרק פאַרבונדן געווען מיט זכרונות פון מייענע יינגלשע יאָרן, און אַ זונג געטאַן: „חזק, חזק“, ווי איך פּלעג דאָס פּריידיק טאָן אין מייענע חדר-יאָרן ווען כ'האָב פאַרענדיקט אַ מסיכתא פון דער גמרא.

צוריקגעקומען קיין וואַרשע בין איך אין די פּרימאַרגן-שעהען, און ווי געוויינט-לעך נאָך מייענער אַ דערפילטער אויפגאַבע אין אַ פּראָווינצישטאַט, נישט געגאַנגען אַהיים, נאָר אין לאַקאַל פון דער רעדאַקציע פון דער בונדישער טאַגצייטונג, אַריי-געגאַנגען אין צימער פון וויקטאָר שולמאַן, דעם סעקרעטאַר פון דער צייטונג און האָב געלייגט זיך אַפּרוען אויף דער הילצערנער באַנק, וואָס איז דאָרט געשטאַנען. כ'האָב זיך אונטערגעלייגט אַ פעקל צייטונגען צו קאַפּנס און געדרימלט ביז שולמאַן איז געקומען צו דער אַרבעט. וויקטאָר שולמאַן, דער „גוטער אַנקל“,

ווי איך פלעג אים רופן, פלעגט מיך אויפועקן און פארבעטן צו זיין פרישטיק מאַלצייט. דאָס מאָל האָט מיך וויקטאַר שולמאַן נישט אויפגעוועקט. נאָר געלאָזט שלאָפן ביז נאָך איינס אַ זייגער ביי טאָג. ווען ער האָט שוין געדאַרפט גיין צו זיך אַהיים אויף מיטאַג. ער האָט פאַר מיר זיך אַנטשולדיקט: „כ'האַב אייך געמוזט אויפועקן. איר זענט אַזוי געשמאַק געשלאָפן און נישט געהערט די גערודערס אין מיין צימער. אַז כ'האַב נישט געהאַט קיין מוט אייך אויפצוועקן. איך וועל אַבער היינט נישט צוריקקומען נאָך מיטאַג און כ'האַב נישט געקענט אייך לאָזן אַליין אין צימער. איר האָט דאָך נאָך היינט קיין פרישטיק נישט געגעסן". איך האָב אים מיט אַ געלעכטער געענטפערט. אַז איך האָב אַפילו פאַרגעסן נעכטן צו עסן וועטשערע. „איר האָט גאַרנישט קיין געלט ביי זיך"? האָט שולמאַן מיט שטוינונג געפרעגט. ווי אַן ענטפער האָב איך אַרויסגענומען די קעשענעס פון די הויז און זיי אויסגעשאַקלט. שולמאַן האָט מיר געגעבן אַ ביסל געלט און געהייסן מיך גיין עסן אַ מיטאַג און אַהיימיגין זיך אויסשלאָפן. כ'האַב געהאַרט זיין עצה און געבעטן דער מאַמען, זי זאל מיך נישט אויפועקן. כ'בין אַפגעשלאָפן מיט איין שאַס פון אַרום דריי אַ זייגער ביי טאָג ביז צו מאַרגנס זיבן אַ זייגער אין דער פריי.

כ'בין אַוועק אין סעקרעטאַריאַט פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד, און נאָך אַ וואַרעמער באַגריסונג מיט יוזעפן האָב איך אים געמאָלדן, אַז איך בין גרייט אַפצוגעבן אַ פולן באַריכט פון מיין דערפילטער אויפגאַבע. כ'האַב זיך אַוועקגעזעצט און אַנגעהויבן מיין באַריכט. נאָך עטלעכע מינוט האָט יוזעפן מיך אַפגעשטעלט און געזאָגט: „ניין, דאָ איז נישט קיין אַרט פאַר אייער באַריכט, מ'וועט אונדז צו פיל שטערן. גייט אַרויף צום חבר לעוויט, און איך וועל באַלד נאָכקומען".

לעוויט איז געווען אַ דרוקער-אַרבעטער און אַן אויסגעצייכנטער גראַוירער, איינער פון די אינטעליגענטסטע יידישע אַרבעטער אַפילו צווישן די אינטעליגענטע יידישע דרוקער-אַרבעטער וואָס איך האָב געקענט, אַן איידעלער און אַ חברישער מענטש. ער איז געווען איינער פון דער גרופע, וואָס האָט מיט הירש לעקערטן צוגעגרייט און דורכגעפירט דעם אַטענטאַט אויפן ווילנער גובערנאַטאַר פאַן וואָל. ער איז געקומען קיין וואַרשע ערב דער ערשטער וועלט-מלחמה און געאַרבעט ווי אַ זעצער אין איינער פון די יידישע טאַגצייטונגען. לעוויטס שטוב איז תמיד געווען פאַר מיר אַפן און איך פלעג פאַרברענגען מיט אים און מיט זיין פרוי ביי אַ גלעזל טיי מיט וואַרעניע. ער האָט געווינט אויף נאַוואַליפיע 7. אויך וולאַדימיר מעדעם פלעגט זיין אַן אַפטר גאַסט אין לעוויטס שטוב און ביי אַ גלעזל טיי געבן עקספּראַמט זיינע קורצע מינדלעכע עסייען וועגן ליטעראַטור, פּאָעזיע און פּילאָסאָפיע.

איך דערלויב זיך דאָ צו מאַכן אַ פּערזענלעכע דיגרעסיע: צו יענער צייט, 1918-1921, בין איך שוין נישט געווען זשענדע צו הערן רעדן וועגן די דאָזיקע ענינים. כ'האַב שוין געהאַט געהערט לעקציעס און רעפּעראַטן וועגן די דאָזיקע ענינים פון ערשטקלאַסיקע פּאַכמענער און לעקטאָרן אין דער שטאַטס-אַקאַדעמיע

אין דארטמונד, אין י.ל. פריץ-פאראיין, אין דער הומבאלד-אקאדעמיע, אין דער ארבעטער-בילדונג-שולע און אויך די אויסגעצייכנטע לעקציעס וועגן קונסט פון סאניא ליבקעכט, אבער אזעלכע ווונדערלעכע אימפראוויזאציעס אין דער פארעם פון א לייכטן שמועס איבער ליטעראטור, פאעזיע און פילאסאפיע פון וולאדימיר מעדעם ביי א גלעזל טיי אין לעוויטס הויז האב איך קיין מאל נישט געהערט נישט פריער און אויך נישט אין מיינע שפעטערדיקע יארן.

יוזעף איז געקומען אין דער באגלייטונג פון וויקטאר שולמאן. „איר וועט אנהייבן פון אנהייב, און דער חבר וויקטאר וועט פראטאקאלירן אייער באריכט“ — האט יוזעף געזאגט. וויקטאר שולמאן איז געווען א מייסטער שנעל און פינקטלעך צו פראטאקאלירן אלץ וואס איז געזאגט געווארן, אפילו יענעמס נארישקייטן. ער פלעגט אויף זיין געוויינלעך ערנסטן אופן זאגן: „נארישקייטן זענען די צווייטע זייט פון דער מטבע, און ווען דו ווילסט האבן א ריכטיקן באגריף וועגן דעם ווערט פון יענעמס רייד, מוזסטו אויך געבן די צווייטע זייט פון יענעמס חכמות.“ מיין באריכט און די שמועסן ארום דעם באריכט האט געדויערט פון 9 א זיגער אין דער פרי ביז ארום 5 א זיגער פאר נאכט מיט א קורצן איבעררייס אויף דעם מיטאג-עסן, מיט וואס די לעוויטס האבן אונדז מכבד געווען. ווען מיין באריכט איז געווען פארענדיקט, האט יוזעף צונויפגענייט דאס היפשע פעקל פראטאקאל-פאפירן. ס'ווילט זיך גלייבן, אז דער דאזיקער פראטאקאל פון מייין באריכט וועגן דער אויפבויע-אקציע פון די חרוב-געווארענע בונדישע ארגאניזאציעס פון 1920, פראטאקאלירט פון וויקטאר שולמאן, געפינט זיך אומבאשעדיקט אינעם קורסקי-ארכיוו אין ניו-יארק. „וואר-שיינלעכקייטן זענען דאך א מאל אויך רעאליטעטן“ — האט געזאגט דער קלוגער פראפעסאר חיים וויצמאן.

מיין אפגעטוענע ארבעט ביים אויפבויען די חרוב-געווארענע בונדישע ארגאניזאציעס ניזאציעס נאכן צוריקטריט פון דער רויטער ארמיי פון פוילן, אויגוסט 1920, איז דורך דער בונדישער אנפירונג פאזיטיו אפגעשאצט געווארן. אויף א פלענום פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד אין פוילן, אין וועלכער כ'האב זיך באטייליקט מיט באראטונג-רעכט, ווי א פונקציאנאר פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד — אין נאוועמבער 1920 — האט יוזעף אין זיין באריכט בעיקר זיך אפגעשטעלט אויף דער אויפבויע-אקציע און מיט ווארעמקייט גערעדט וועגן מייין ראלע און וועגן די שווע-ריקייטן אין דער אויפבויע-אקציע.

די אויפבויע-אקציע, דאס אויפבויען די חרוב-געווארענע בונדישע ארגאניזאציעס אויפן שטח פון פוילן וואס די רויטע ארמיי האט געהאט פארנומען, וואס איז דורך מיר דורכגעפירט געווארן אין די חדשים אויגוסט-נאוועמבער 1920, איז אלע יארן דורך מיר באטראכט געווארן און ווערט אויך איצט באטראכט ווי מייין קרוינראלע אויפן געביט פון ארגאניזאציע אין מייין פאליטישער און געזעלשאפטלעכער קאריערע.

אין דער יידישער געזעלשאפטלעכקייט, צווישן דער יידישער אַרבעטערשאַפט און אויך אין די רייען פון בונד, בין איך אין די יאָרן 1915–1922, באַזונדערס אין די יאָרן 1918–1922, באַטראַכט געוואָרן ווי אַ רעדנער — אַ מאַסן־רעדנער און אַ רעפּערענט. ווען מ'זאָל היינט פּרעגן וועגן מיר אַ מענטשן, וואָס איז באַקאַנט מיטן ייִדישן געזעלשאַפטלעכן לעבן אין פּוילן אין די דערמאָנטע יאָרן, וועט זיין ענטפּער זיין: „אַ גוטער רעדנער“. ס'וועלן אפשר צוקומען צום סוביעקט „רעדנער“ סופּער־לאַטיוון, אָבער דער טערמין „רעדנער“ וועט זיין די הויפּט־כאַראַקטעריסטיק. זייער ווייניק האָבן געוואוּסט וועגן מיינע דירעקט־אַרגאַניזאַציאָנעלע טעטיקייטן און וועגן מיינע פעיקייטן אויפן געביט פון אַרגאַניזאַציע.

די שפּיצן פון די באַוועגונגען, אין וועלכע איך בין געווען טעטיק אין בונד און אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג פון פּוילן האָבן זיך געקענט אויף מיינע פעיקייטן פון אַן אַרגאַניזאַטאָר און פון אַ פּראַקטישן טוער אויפן אַרגאַניזאַציע־געביט. ס'איז נישט קיין צופאַל געווען, וואָס דער צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד, מיט יוזעפּן בראַש, האָבן מיך אויסגעקליבן און ממש אַרויפגעצווונגען אויף מיר צו זיין דער ערשטער פּונקציאָנאַר פּונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אין פּוילן. אַפילו די נייע אַנפירונג פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן, די סטאַליניסטישע פעלד־פעבלס, ווי כ'האַב גערופן די דאָזיקע אַנפירונג, וואָס איז געקומען נאָכן סטאַלי־ניסטישן פּוטש, האָט מיך, אַ פאַרביסענעם קעגנער, געלאָזט צווישן די געציילטע אויף צענטראַלער פּאַרטייאַרבעט אין לאַנד און באַקליידט — חוץ מיט אַנדערע אַמטן: מיטגליד פון צענטראַלער אַנפירונג פון דער פּראָפּעסיאָנעלער באַוועגונג און פון צענטראַל־ייִדישן ביוראָ — אויך מיטן אַמט פון צוגעטיילטן צו דער דיספּאַ־זיציע פּונעם לאַנד־סעקרעטאַריאַט פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן פאַר ספּעציעלע אויפגאַבעס. דאָס האָט געמיינט אַנצופאַרטרויען מיר די סאַמע דרינגענדיקסטע און שווערסטע אויפגאַבעס פון אַרגאַניזאַציאָנעל־פּראַקטישן כאַ־ראַקטער.

ווען פאַרן צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אין פּוילן האָט אין נאָוועמבער 1918, שוין אונטער פּוילישער הערשאַפט, זיך געשטעלט דאָס פּראָבלעם פון האָבן צו איר דיספּאָזיציע מענטשן, וועלכע זאָלן קענען פאַרטרעטן די מיטגלידער פּונעם צענ־טראַל־קאָמיטעט אויפן פּראַקטיש־אַרגאַניזאַציאָנעלן געביט מחוץ פון וואַרשע, האָט יוזעף, דער אַדמיניסטראַטיווער באַלעבאַס פון דער בונדישער באַוועגונג אין פּוילן, געהאַט פאַר זיך אַ צעטל פון 6 נעמען, וואָס ער האָט אויסגעקליבן צווישן דעם אַקטיוו פּונעם העכערן באַשטאַנד אויף צו פאַרנעמען דעם אַמט פון אַן ערשטן פּונקציאָנאַר פּונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אין פּוילן מיט רעכטן און פּרע־ראַגאַטיוון פון אַ פאַרשטייער פּונעם צענטראַל־קאָמיטעט. דער אויסוואַל איז געווען: הערשל הימעלפאַרב, לייזער לעווין, יוסף באַסאַק (יוסף ליפּשיץ), דער שוואַרצער אַבֶּע (אַבֶּע פּלוג), הערשל מעטאַלאָויעץ און שמואל מילמאַן פון לאַדזש. יוסף און

אבע זענען צוליב זייער פאזיציע אין דער ווארשעווער ארגאניזאציע אראפגענומען געווארן פונעם צעטל. פאר וואס ש. מילמאן האט דעם אמט נישט באקומען, ווייס איך נישט. יועפס פאדאריט-קאנדידאט איז געווען הערשל הימעלפארב, און ער האט באמת געהאט אלע קוואליפיקאציעס צו פארנעמען דעם דאזיקן אמט. אין דער קורצער צייט, וואס ער האט זיך געפונען אין ווארשע, האט ער באקומען א רעפארט טאציע נישט נאר פון אן ערשטקלאסיקן רעדנער, נאר אויך פון א גוטן ארגאניזאציאנעל-פראקטישן טוער מיט דערפארונג פון א פארטיי-פונקציאנאר פון בונד אין רוסלאנד, און דערצו אויך א רעכטער. ער האט אבער בשום אופן דעם אמט נישט געוואלט אָננעמען. פארבליבן זענען ליזער לעווין און איך. אויך ליזער לעווין האט פארמאגט געהעריקע קוואליפיקאציעס פאר דעם אמט, אבער יועף האט באשטימט מיר, דעם אולטרא-לינקן, איבערצונעמען די דאזיקע פונקציע. פאר יועפן האט שיינרעדנעריי און שיינשרייבעריי נישט געמיינט קיין סך. דער עיקר איז פאר אים געווען דער פראקטישער תכלית, בונדיש-פארטיישער רווח. איך האב גראד דעם אמט נישט געוואלט אָננעמען. מיין פארטיי-פאזיציע אין ווארשע איז בשעתו געווען די סאמע בעסטע; איינער פון די סאמע פאפולערסטע דריי בונדישע טוערס אין ווארשע; גרשון זיבערט, עמנואל נאוואגורדסקי און הערשל מעטאלאוועץ. איך האב אין פאפולאריטעט געהאט א סך יתרונות לגבי די דערמאנטע חברים. זיי זענען געווען אינטעליגענטן, איך — א פראלעטאריער, א מעטאל-טאקער. אין די בונדישע קרייזן און אין די רייען פון דער פראפעסיאנעל ארגאניזירטער יידישער ארבעטערשאפט אין ווארשע האט מען געוואוסט, אז איך בין מקריב דריי טעג ארבעט א וואך, און אז אין דער פרייער צייט און אין די אונטן פון די טעג, וואס איך ארבעט, בין איך טעטיק פאר דער ארבעטער-זאך. איך בין צו יענער צייט געווען דאס בן-יקירל פון בונד אין ווארשע, סיי מצד דער בונדישער פירערשאפט און סיי מצד די ברייטע שיכטן פון דער יידישער ארבעטערשאפט אין ווארשע.

איך שרייב די שורות אָן א שמץ פון זעלבסטבארמעררי אָדער פון רעקלאַמע, נאר ווי אַ היסטאָרישן פאַקט.

אויך פראפעסיאנעל, ווי א בעל-מלאכה, בין איך פון מיין דעמאלטיקער לאגע געווען גאר צופרידן. כ'האב געארבעט נישט מער ווי דריי טעג א וואך אינעם בעסטן ווארשטאט פון מיין פאך. דער באַלעבאָס איז געווען אַ פיינער מענטש, אַ געבילדעטער, מיט הויכע טעכנישע קענטענישן, אַ געענדיקטער אין דער טעכנישער שולע פון ראַטוואַנד אין וואוועלבערג. ער האט געהאט אַ גוט-איינגעאָרדנטן מאָדערנעם וואַרשטאַט, זיך געטיילט מיט מיר מיט זיין מאָדערנסטער דרייבאַנק (טאַקאַרניע) און איז צופרידן געווען, וואָס אין די דריי טעג מאַך איך די נייטיקע פראָדוקציע-אַרבעט, ער קען זיך דאָן פאַרנעמען מיט דער געשעפטלעכער און אַדמיניסטראַטיווער טעטיקייט פון זיין אונטערנעמונג, און אין די אַנדערע דריי טעג — זיין באַ-

שעפטיקט ביי פרעציעזע אינסטרומענטן און ווערקצייג. איך האָב נישט געהאַט דעם מינדסטן חשק אָנצונעמען דעם אַמט פון אַ פונקציאָנאַר פונעם צענטראַל־קאָמיטעט און פאַרלאָזן וואַרשע אַפילו אויף איין טאָג. אויסער אַ שבת אָדער אַ יום־טוב־טאָג — צו פאַרן ערגעץ אין אַ גרעסערער שטאָט מיט אַ רעפעראַט, אָדער אויף אַ וואַל־מיטינג.

כ'בין עטלעכע מאָל אַרויסגערופן געוואָרן צום סעקרעטאַריאַט פונעם צענטראַל־קאָמיטעט. ס'איז מיר אָנגעבאָטן געוואָרן דער אַמט פון אַ פונקציאָנאַר, און איך האָב כסדר דעם פאַרשלאָג אָפגעוואָרפן. איין מאָל, בעת מיינעם אַ באַזוך אינעם סעקרע־טאַריאַט האָט יוזעף אַרויסגענומען פונעם אַרון־קודש דעם הייליקן בונדישן שם־המפורש מיטן מיסטישן שם: „צעקאַ“ (צענטראַל־קאָמיטעט) און דערקלערט פיער־לעך: „דער צענטראַל־קאָמיטעט האָט נאָך אַ מאָל באַשטעטיקט דעם באַשלוס, אַז איר זאָלט איבערנעמען דעם אַמט פון אַן ערשטן פונקציאָנאַר פונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אין פוילן מיט רעכטן און פרעראַגאַטיוון פון אַ פאַרטרעטער פונעם צענטראַל־קאָמיטעט אויף די געביטן, וווּ איר וועט זיין טעטיק. מחוץ וואַרשע, איר מוזט גלייך פאַרלאָזן אייער אַרבעטפלאַץ און איבערנעמען דעם אַמט.“ קעגן אַזאַ דיקטאַט מיטן שם־המפורש פונעם מיסטעריעזן „צעקאַ“ האָב איך זיך נישט געקענט קעגנשטעלן. הגם דער צוזאַמענשטעל פונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אין פוילן איז שוין פאַר מיר נישט געווען קיין מיסטעריע און אירע מיטגלידער — געהיימענישפולע מענטשן, וואָס מ'קען נישט זייערע ריכטיקע נעמען און מען טרעפט זיך נישט מיט זיי פנים אל פנים, און דאָס וואָרט „צעקאַ“ איז אַ מיטאַס, וועמענס באַפעלן מען מוז אומקאַנדיציאָנעל דורכפירן; איך האָב שוין געוויסט ווער דער „צעקאַ“ איז און ווער עס זענען די אַפאָסטאָלן, וועלכע זענען אויסגעוויילט געוואָרן אויף דער בונדישער קאָנפערענץ אין לובלין אין 1917 און כ'האָב זיך מיט זיי אָפּט געטראָפן פנים אל פנים; כ'האָב געוויסט, אַז ער באַשטייט פון די חברים וולאַדימיר מעדעם, יוזעף, וויקטאָר שולמאַן, דוד מייער, זדושיסלאָוו (זיגמונט) מושקאַט פון לאָדזש, און חוץ פאַזאָנאַסקין, האָב איך אַלעמען געקענט פערזענלעך. אָבער דער מיטאַס: „דער צעקאַ פון בונד“ האָט נאָך אַלץ געהאַט זיין איינפלוס אויף אַ גרויסער צאָל בונדיסטן, אויף ברייטע קרייזן פון דער פראָפעסיאָ־נעלער אַרגאַניזירטער אַרבעטערשאַפט און אויף דער יידישער אַרבעטער־מאַסע. איך האָב דאָך יוזעפן נישט געקענט געבן דעם ענטפער, וואָס הערשל הימעלפאַרב האָט אים געגעבן אויף צו באַרעכטיקן זיין אָפּזאָג אָנצונעמען דעם אַמט: „כ'האָב זיך שוין גענוג אַרומגעוואַלגערט און געשלאָפן אין פרעמדע בעטן. ס'איז צייט פאַר מיר חתונה צו האָבן.“ און הערשל הימעלפאַרב האָט טאַקע בקרוב חתונה געהאַט און אַ יאָר שפעטער מוצה געווען דער מענטשהייט און דעם יידישן פאַלק מיט צוויי שיינע און געזונטע יונגאַטשעס. איך בין אויך נישט געווען קיין דוד איינהאַרן, וואָס זאָל וואָגן צו געבן יוזעפן אַזאַ ענטפער ווי ער האָט אים געגעבן.

יוזעף האָט דעם דיכטער דוד איינהאַרן פאַרגעלייגט צו פאַרן אין אַ געוויסער שטאַט אין אַ באַשטימטער צייט און דאָרט האַלטן אַ רעפּעראַט. יוזעף איז פאַרטייניש געווען שטאַרק פאַראינטערעסירט אין דעם איינהאַרן־רעפּעראַט אין דער געגען־בענער שטאַט. דוד איינהאַרן האָט זיך אָפּגעזאָגט צו פאַרן האַלטן דעם רעפּעראַט. ווען יוזעף האָט ביי אים גאַרנישט געקענט פּוועלן, האָט ער אַרויסגענומען דעם שם־המפורש מיטן שם „צעקאַ“, און אַ זאָג געטאָן צו דוד איינהאַרן: „אין נאָמען פון צעקאַ פון בונד באַפעל איך אייך צו פאַרן און האַלטן דעם רעפּעראַט“. דוד איינהאַרן האָט יוזעפּן שפּאַטיש אָנגעקוקט און געענטפּערט: „וואָס האָט איר געזאָגט? דער צעקאַ באַפעלט מיך? זאָגט אייער צעקאַ, ער זאָל זיך מיט דעם באַפעל אונטערווישן דעם הינטן“.

אין דער צווייטער העלפט פון נאָוועמבער 1918 האָב איך אָנגענומען דעם אַמט פון אַן ערשטן פּונקציאָנאַר פּונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אין פּוילן מיט ריכטן און פּרעראַגאַטיוון פון פאַרטרעטער פּונעם צענטראַל־קאָמיטעט. איך האָב פאַרלאָזט מיין אַרבעט־וואַרשטאַט פון מעטאַל־טאַקעריי און געוואָרן אַ לעגייטימער פּראָפּעסיאָנעלער רעוואַלוציאָנער.

אין די יאָרן פון מיין אַקטיווער פּאָליטישער און געזעלשאַפּטלעכער טעטיקייט האָבן מיר נישט געפּעלט קיין גוטע פּראָקטישע אַרגאַניזאַציאָנעלע אַרבעטן און אַפילו גוטע אויפטוען אויפן געביט פון אַרגאַניזאַציע. סיי אין בונדישן פעריאָד און סיי אין קאָמוניסטישן פעריאָד פון מיינע טעטיקייטן. פאַר באַזונדערס גוטע אַרגאַניזאַציאָנעלע אויפטוען באַטראַכט איך דריי פון מיינע בונדישע יאָרן און דריי אין די יאָרן פון מיין טעטיקייט אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג אין פּוילן. אין מיין בונדישן פעריאָד: די אָנפירונג און די פאַרענדיקונג מיטן שטרייק פון די לעדער־אַרבעטער אינעם שטעטל קאָזשעניץ אין פעברואַר אָדער מערץ פון 1919; דאָס אויפשטעלן אַ סטאַבילע בונדישע אַרגאַניזאַציע אין דער שטאַט קעלן, פּרילינג אָדער זומער פון 1919; און דאָס אַרגאַניזירן דעם צווייטן לאַנד־צוזאַמענפאַר פון די ייִדישע לעדער־אַרבעטער־פאַראיינען אין פּוילן, זומער 1921. פון מיין קאָמוניסטישן פעריאָד: דאָס פּלאַנירן, אַרגאַניזירן און אָנפירן מיטן גענעראַל־שטרייק פון די טעקסטיל־אַרבעטער אין לאַדזש, אין לאַדזשער און אין פּיעטריקאָווער ראַיאָן, האַרבסט 1928 — דער גרעסטער שטרייק אין דער געשיכטע פון טעקסטיל־אַרבעטער אין די יאָרן 1918—1939; דאָס אָנפירן און פאַרענדיקן דעם פאַרביטערטן שטרייק אין דער הוטע מילאָוויצא (אַזוי דאַכט זיך איז געווען דער נאָמען פון דער הוטע) אין סאַסנאַוויעץ, זומער 1929; און די אַקציע פון די אַרבעטלאָזע אין פּלאַצק, וואָס האָט געדויערט דריי טעג נאָך אַנאָד מיט גרויסע, שטורמישע גאַסן־דעמאָנסטראַציעס און זיך פאַרענדיקט מיט אַ סך קרבנות און מיט אַ גרויסן פּראָקטישן זיג, אין יאָר... (איך קען נישט פעסטשטעלן די דאַטע. לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן איז די דאָזיקע קאָמוניסטישע אַקציע אין פּלאַצק פאַרגעקומען אין זומער 1931).

אָבער קיינע פון די דערמאָנטע אַקציעס, באַזונדער און צוזאַמען, הגם יעדע פון זיי פאַרמאָגט אַן אייגנאַרטיקע און רומפולע געשיכטע און איז פאַרבונדן מיט דער געשיכטע פון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג און פון דער רעוואָלוציאַ־נערער אַרבעטער־באַוועגונג אין פּוילן, קען זיך נישט פאַרגלייכן מיט דער אויפבו־אַקציע אין 1920 — מיטן אויפבויען די חרוב־געוואָרענע בונדישע אַרגאַניזאַציעס אויפן שטח פון פּוילן נאָכן צוריקטריט פון דער רויטער אַרמיי. יעדע איינע פון די דערמאָנטע אַקציעס און גוטע אַרגאַניזאַציאָנעלע אויפטוען זענען דורכגעפירט גע־וואָרן אין נאַרמאַלע אומשטענדן, מיט די נייטיקע פינאַנציעלע מיטלען און מיט דער הילף פון חברים און פון פאַרטייִשע און פּראָפּאַראַיינישע אַרגאַניזאַציעס און אַפּאַראַטן. אויך די דערמאָנטע אַקציעס אין מיין קאָמוניסטישן פּעריאָד, אונטער שווערע באַדינגונגען פון קאָנספּיראַציע און אונטערערד, זענען פאַרגעקומען אין אזוי גערופענע נאַרמאַלע באַדינגונגען פון קאָנספּיראַציע און אונטערערד: כ'האַב געהאַט וווּ צו זיין, וווּ צו עסן און וווּ צו שלאָפן, מיט אַ געוויסער, הגם מינימאַלער, זיכערקייט קעגן אַ מעגלעכן אַרעסט, כ'האַב געהאַט די נייטיקע פינאַנציעלע פּאַנדן, און דער עיקר — כ'בין נישט געווען „סאָם סאַפּאָזשניק“, געהאַט עמעצן וואָס זאל מיט מיר מיטאַרבעטן און אין לעבן דורכפירן מיינע באַפעלן און אינסטרקציעס. אַנדערש איז אָבער געווען מיט דער אויפבו־אַקציע פון די בונדישע אַרגאַניזאַציעס אין 1920, דאָס איז געווען די אַרבעט פון אַ יחיד, פון פּערזענלעכער שווערער מי און שווייס און פון גוטער פּראַקטישער אַרגאַניזאַציאָנעלער אַרבעט. און ס'איז פאַר מיר קיין מאָל נישט געווען קיין ווונדער, פאַר וואָס כ'האַב אין אַלע יאָרן באַטראַכט און באַטראַכט אויך איצט די אויפבו־אַקציע פון די חרובע בונדישע אַרגאַניזאַציעס אין 1920 פאַר דער קרוין פון מיינע טעטיקייטן אויפן געביט פון אַרגאַניזאַציע אין מיין גאַנצער פּאָליטישער און געזעלשאַפטלעכער קאַריערע.

אין סאָוועטן-פאַרבאַנד

דער ערשטער באַזוך אין לאַנד פון די סאָוועטן

איך פאַר! איך פאַר באַזוכן דעם סאָוועטן-פאַרבאַנד, דאָס לאַנד פון דער ערש-טער סאַציאַלער רעוואָלוציע! קיין שום פּוּח וועט נישט ענדערן מיין באַשלוס, קיין שום שוועריקייטן וועלן מיך נישט צוריקהאַלטן פונעם מאַכן די נסיעה. די סיבה פון מיין באַשלוס צו באַזוכן דעם סאָוועטן-פאַרבאַנד איז געווען די קריטישע לאַגע, אין וועלכער כ'האַב זיך געפונען אין שייכות מיט מיין טעטיקייט אין בונד פון פּוילן, כ'בין ווידער געווען אַ בונדישער אַנפאַן-טעריבל. מיין שטעלונג צו די אַקטועלע ענינים פון פּראָלעטאַרישער טאַקטיק איז ווידער אַ מאַל געווען אין קעגנזאַץ צו דער שטעלונג פון דער לינקער פּראַקציע און פון דעם רעכט-צענטריסטישן טייל פון בונד.

די מיינונג-פאַרשיידנקייטן צווישן מיר און די צוויי פּראַקציעס, באַזונדער מיט דער לינקער פּראַקציע, איז באַשטאַנען אין פּאַלגנדיקן:

נאָכן צוריקטריט פון דער רויטער אַרמיי ווייט איבער די עטנישע גרענעצן פון פּוילן, און נאָכן פאַרענדיקן די פּויליש-סאָוועטישע מלחמה, ווען איך האָב באַזוכט די פּראָווינצשטעט אין דער לענג און אין דער ברייט פון פּוילן, מיטן אויסנאַם פון מירזח-גאַליציע און פון דער מירזח-זייט פון גראַדנע און ווילנע — האָב איך געמאַכט אַן אַפּשאַצונג וועגן דער ניי-געשאַפענער פּאַליטישער סיטואַציע אין פּוילן און כ'בין געקומען צו באַשטימטע אויספירן:

די רעוואָלוציע אין פּוילן איז אַפּגעשטופּט אויף אַן אומבאַשטימטער צייט. אויף די שפיצן פון די באַגעטן פון דער רויטער אַרמיי וועט נישט דערגרייכט ווערן די רעוואָלוציע אין פּוילן, דאָמסקי, איינער פון די הויפט-אידעאָלאָגן פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטי פון פּוילן, איז גערעכט געווען מיט זיין אַרויסטריט אויף די שפּאַלטן פון דער בערלינער „ראַטע פּאַנע“ קעגן אַן אַריינמאַרש פון דער רויטער אַרמיי אין צענטראַל-פּוילן, און אַז די רויטע אַרמיי דאַרף זיך אַפּשטעלן ביי דער קערנאַן-ליניע, דאָס אַריבערטרעטן די גרענעצן פון דער קערנאַן-ליניע און דאָס דערגיין ביז די טויערן פון וואַרשע האָט אַרויסגערופן אַ כּוואַליע פון אַ שאַוויניס-

טישן פאטריאטיזם, וואס האט פארכאפט גרויסע טיילן פון ארבעטער, פויערים און ארעמע פאלקסמאסן. דאס אפשטעלן דעם גרויספויילישן שאוויניזם וועט דויערן א לענגערע צייט.

אויך פון מערב איז נישט צו דערווארטן קיין דירעקטע הילף ביים דורכפירן די רעוואלוציע אין פוילן אין דער נאענטסטער צוקונפט. אין אונגארן איז די רעוואלוציע דערטרונקען געווארן אין א ים פון בלוט. די ראטן-רעפובליק אין ביערן איז גרויזאם ליקוידירט. די פאליטישע לאגע אין דייטשלאנד איז טאקע נאך נישט קיין סטאביליזירטע, און ס'קענען נאך דארט פארקומען גרויסע זאכן, אבער אז עס זאל דערגיין צו א טאטאלער רעוואלוציע אויפן שטייגער פון דער אקטאבער-רעוואלוציע אין רוסלאנד איז נישט ווארשיינלעך נאך דער מיליטערישע מפלה פון סאוועטן-פארבאנד.

דער חוטה-משולש פון דער רעוואלוציאנער-סאציאליסטישער אידעאלאגיע: תקופה פון סאציאלער רעוואלוציע, סאוועטן-מלוכה ווי א מוסטער און אן אואנגארד פון דער סאציאלער רעוואלוציע אין גאר דער וועלט, און דער קאמוניסטישער אינטערנאציאנאל ווי דער איינציקער אינטערנאציאנאל פון אינטערנאציאנאלן פרא-לעטאריאט און שטאב פון דער אלוועלטלעכער סאציאלער רעוואלוציע — בלייבט פעלדונפעסט די אידעאלאגישע באזע פון דער סטראטעגיע, טאקטיק און פאליטיק פונעם רעוואלוציאנערן פראלעטאריאט אין אלע וועלטטיילן, און גאר באזונדערס — אין אייראפע.

די רעוואלוציע אין פוילן ווערט די זאך פון פראלעטאריאט, פויערים און ארע-מע פאלקסמאסן אין פוילן גופא. דורכפירן די דאזיקע היסטארישע אויפגאבע דארפן די רעוואלוציאנער-סאציאליסטישע פארטייען אין פוילן, די קאמוניסטישע פארטיי און דער בונד, צופאסנדיק די טאקטיק און פאליטיק צו דער ניי-געשאפענער פאלי-טישער סיטואציע אין פוילן נאך דער פארענדיקונג פון דער מלחמה. דאס דארף געטאן ווערן:

(א) דורך א פארשפרייטער נעץ מאסן-ארגאניזאציעס: פאליטישע, פראפ-פאראיינישע, קולטור-געזעלשאפטן און קאאפעראטיוון. א גאר וויכטיקע ראלע דארפן שפילן די פראפעסיאנעלע פאראיינען.

(ב) קאמף פאר דער דעמאקראטיזאציע פון לאנד. באטייליקן זיך און אויס-נוצן יעדע דעמאקראטישע אינסטיטוציע: מלוכישע, קאמונאלע און געזעלשאפט-לעכע, ביי יידן — אויך די קהילות, אבער ווייכן פון סאציאל-דעמאקראטישן אפארטוניזם און פארלאמענטארישן קרעטיניזם.

מיט דער דאזיקער קאנצעפציע בין איך געקומען צו די פירנדיקע בונדישע פארטיי-קרייזן, און קודם-כל צו דער לינקער פראקציע.

אויף א באראטונג פון דער פירנדיקער גרופע פון דער לינקער פראקציע אין ווארשע האב איך רעפערירט מיין אפשאץ און מייע אויספירן. מיין ארויסטריט

האט ארויסגערופן דערשטיונג און א שארפע רעאקציע מצד די אנווענדדיקע. זייער ביטער איז קעגן מיר ארויסגעטראטן עמנואל נאוואגרוסקי. אויך אנדערע רעדנערס האבן שארף אנגעגריפן מיין קאנצעפציע — סיי די אפשצונג און סיי די אויספירונגען.

בעת איינעם פון אונדזערע שמועסן אויפן וועג צו אונדזערע היימען, האב איך יוזעפן דערציילט וועגן מיין אפשאץ און אויספירן און וועגן דער רעאקציע מצד דער לינקער פראקציע. יוועף האט מיין פארנומענע שטעלונג באגריסט: „דאס איז דאך, וואס מיר זאגן“. כ'האב יוזעפן אפגעגאסן מיט א שעפל קאלט וואסער מיט מיין אידעאלאגישן חוט-המשולש: תקופה פון סאציאלער רעוואלוציע. אקטא-בער-רעוואלוציע און קאמינטערן. זיין רעאקציע איז געווען, אז ער וועט שטיצן מייע פראקטישע אויספירונגען, אבער אפוארפן די אידעאלאגישע איינשטעלונג. דערציילט האב איך אויך מיין לאנגיאריקן אינטימען פריינד און פארטייטשן קעגנער הענריק (סטאך) זאטארסקי, וועלכער איז בשעתו געווען דער הויפטפירער פונעם יידישן סעקטאר פון דער קאמ. פארטיי פון פוילן, וועגן מיין פארנומענער שטעלונג. מיט זאטארסקין פלעג איך אפט שמועסן וועגן פארשיידענע ענינים, און מיטן אויסגאנג פון נאציאנאל-יידישע פראבלעמען זענען צווישן אונדז קיין גרויסע מינונג-פארשיידנקייטן נישט געווען. אויך זיין רעאקציע איז געווען א שארף-נעגאטיווע: „ביסט, ווייזט אויס, משוגע געווארן. דער אלטער מענשעוויסטישער שד פון בונד איז אין דיר אריין ווי א דיבוק“.

ביי דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן און ביי דער לינקער פראקציע פון בונד האט זיך אין יענער צייט גארנישט געהאט געענדערט. זיי האבן פארנומען די זעלבע שטעלונגען, וואס פאר דעם מארש פון דער רויטער ארמיי. וויסנדיק, אז דער פירער פון דער לינקער פראקציע, מאיר (חיים) וואסער, האלט זיך ביי א פלל, אז אין אלגעמייע פאליטישע ענינים דארף מען נאכפאלגן די איינשטעלונגען פון דער קאמוניסטישער פארטיי, האב איך זאטארסקין פארגעלייגט צו אראנזשירן א שמועס מיט זיינע פירנדיקע חברים פון דער קאמ. פארטיי וועגן מיין אפשצונג און מייע אויספירן. זאטארסקי האט מיר אפגעזאגט אזא צונויפטערע. מיט עטלעכע טעג שפעטער האט מיר זאטארסקי געמאלדן, אז זיינע חברים ווילן זיך מיט מיר זען און באשטימט א צייט פאר דער באגעגעניש.

כ'האב יוזעפן מיטגעטיילט וועגן דער פארשטייענדיקער באגעגעניש און גע-פרעגט צי ער האט נישט קעגן, אז איך זאל ווי א פריוואטע פערזאן האבן אזא סארט צונויפטערע מיט פירנדיקע מענטשן פון דער קאמ. באוועגונג, וואס איז צו יענער צייט געווען פיינטלעך איינגעשטעלט לגבי דעם בונד. יוועפס ענטפער איז געווען: „קיינער שטערט נישט קיין פאראנטווארטלעכן פארטייטווער צו האבן פריוואטע שמועסן מיט וועמען ער וויל. סידן, ס'איז פאראן די געפאר אדער א חשד, אז דער געגעבענער חבר וועט אונדזערע קעגנערס איבערגעבן אינפארמאציעס וועגן די

אינערלעכע פארהעלטענישן אין אונדזער פארטיי אדער וועגן באשלוסן און זאכן, וואס דארפן געהאלטן ווערן בסוד".

אויפגענומען האבן מיך דריי וויכטיקע קאמוניסטישע פארטיי־פירערס: גזשעך־קאוואלסקי, וועלכער איז בשעתו געווען אין לאנד דער פאקטישער פאליטישער פירער פון דער קאמ. פארטיי, מארטשין (גזשעלשטשאק), דער אדמיניסטראטיווער באלעבאס פון דער קאמ. פארטיי (א געוועזענער ארבעטער) און זשאַרסקי, איינער פון די ערשטע, וועלכע האבן פארלאזן די פוילישע סאציאליסטישע פארטיי, פ.פ.ס., און אריבער צו די קאמוניסטן. זאטארסקי האט איבערזעצט מיין רעפעראט פון יידיש אויף פויליש. די רעאקציע פון די פירערס פון דער קאמ. פארטיי איז פאר מיר געווען א ביטערע פיל, און געקומען צום אויסדרוק אין א לאקאנישן ענטפער פון גזשעך־קאוואלסקי, וועלכער האט, אגב, געקענט א גוטן יידיש און פארשטאנען יעדעס ווארט פון מיין רעדע: „נישטאָ וועגן וואָס צו רעדן. אַ נעאַ־רעפּאַרמיסטישע קאַנצעפּציע אונטערגעבעט מיט אַ רעוואָלוציאָנערער פּראָזעאַלאָגיע“.

אגב, עטלעכע חדשים שפעטער האט סיי די קאמוניסטישע פארטיי פון פוילן און סיי די לינקע פראקציע פון בונד פארנומען אן ענלעכע שטעלונג, ווי די, וואס איז געקומען צום אויסדרוק אין מיינע ארגאניזאציאנעלע אויספירן.

מיין לאגע איז נישט געווען קיין פריילעכע, כ'האב גוט געדענקט די ווערטער וואס וואסער האט מיר געזאגט נאכן בונדישן פארטיי־צוזאמענפאר אין קראקע, פסח 1920: „אויפן צוזאמענפאר האט איר זיך געקענט דערלויבן צו שפילן די ראַלע פון אַ סאָמאַפּאָזשניק, אָבער אין דער טאַג־טעגלעכער אַרבעט וועט איר דאָס נישט קענען טאָן. איר וועט מוזן זיין מיט איינעם פון די צדדים, אין קעגנפאל וועט איר צעריבן ווערן“ — און כ'בין צוריק אריין אין דער לינקער פראקציע און אין דער אנפירונג פון דער פראקציע.

איצט איז די לאגע אן ערגערע. מיט די רעכטע און צענטריסטן וועל איך דאך אין קיין פאל נישט גיין. מיין פארנומענע שטעלונג קען דורך די לינקע באטראכט ווערן, ווי כ'וואלט בשוגג צי במזיד, געשטעלט זיך אין דינסט פון די רעכטע. מיט דער לינקער פראקציע קען איך איצט נישט גיין, סיידן, כ'זאל באגיין א פאליטישן כאראקירי איבער מיינע איינשטעלונגען, וואס כ'וועל אין קיין שום פאל נישט טאן. שרייען „אני שלמה“, איך בין דער גערעכטער? אַזאַ דאָן־קיכאַט בין איך נאָך נישט. כ'האב אלעמען קעגן זיך. שאַפּעריש־אַקטיוו אין די געגעבענע פארהעלטע־נישן וועל איך נישט קענען זיין — טאָ וואו איז דער אויסוועג?

געהאט האבן איך דריי אויסוועגן: צוריקגיין אין פאבריק; אוועקפארן פון פוילן קיין אויסלאנד; קיין פאריז אדער אמעריקע; א באזוך אין סאוועטן־פארבאנד. צוריקגיין אין פאבריק ארבעטן, מיינט אין די געגעבענע אומשטענדן אפזאגן זיך פון מיין פאזיציע ווי א פונקציאנאר פונעם צענטראל־קאמיטעט פון בונד. פון

די מאַנדאָטן ווי מיטגליד פונעם וואַרשעווער פאַרטיי־קאָמיטעט און ווי מיטגליד פון דער צענטראַלער און וואַרשעווער אָנפירונג פון דער לינקער פראַקציע אין בונד, וואָס וואָלט פאַקטיש געמיינט פאַרוואַנדלט צו ווערן אין אַ פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן עובר־בטל.

אָוועקפאַרן פון פּוילן קיין אויסלאַנד, קאַנקרעט צו אַ שוועסטער אין אַמעריקע, וואָלט געמיינט איבעררייסן מיטן פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן אין דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג אין פּוילן און מיטן בונד פון פּוילן, וואָס איז מיר בשעתו געווען טייערער, ווי דאָס פּערזענלעכע לעבן, און ווער ווייסט, צי כ'וואָלט זיך געקענט צופאַסן אין די פרעמדע באַדינגונגען און זיין פּאָליטיש און געזעל־שאַפטלעך אַקטיוו.

דעם בעסטן אויסוועג האָב איך געזען אין אַ באַזוך אין סאָוועטן־פאַרבאַנד, פאַרן אַהין אויף אַ געוויסע צייט. דאָס וואָלט אין די געגעבענע פאַרהעלטענישן געווען אַ כּשרער טאַפּ און אַ כּשרער לעפל. כ'פאַר, הייסט עס, אויף אַ שטודיר־רייזע, אַ קוק טאָן ווי ס'זעט אויס דער סאָוועטן־פאַרבאַנד נאָכן בירגערקריג און נאָך דער מלחמה מיט פּוילן; קריגן ערשטקלאַסיקע אינפאַרמאַציעס וועגן דער סטראַטעגיע און טאַקטיק ביים צוגרייטן און דורכפירן די אַקטאַבער־רעוואָלוציע, פאַר וועלכע פּראַבלעמען שטייט איצט די סאָוועטן־מלוכה, וועגן דעם בונד און קאַמבונד אין סאָוועטן־פאַרבאַנד; דורכלופטערן מיט די אַרטיקע חברים מיין פאַר־נומענע שטעלונג לגבי די ענינים פון פּוילן און פון דער רעוואָלוציאַנערער אַרבע־טער־באַוועגונג אין פּוילן, און אויפן אַרט דעצידירן צי כ'זאָל צוריקפאַרן קיין פּוילן אָדער בלייבן אין סאָוועטן־פאַרבאַנד און דאָרט ווערן אַקטיוו אין די ראַמען פון מיינע פּעיקייטן און מעגלעכקייטן. פאַרנדיק אויף אַ באַזוך אין סאָוועטן־פאַרבאַנד, דאָרף איך זיך נישט אַפּזאָגן פון קיין שום אַמטן און מאַנדאָטן. ס'איז אַ מין אורלוּב, און אויב כ'קום צוריק, קען איך ווידער פאַרנעמען די צייטווייליק פאַרלאָזטע אַמטן — און איך האָב באַשלאָסן צו פאַרן אין סאָוועטן־פאַרבאַנד.

מיין באַשלוס און אויך די מאַטיוו פון מייין באַשלוס האָב איך מיטגעטיילט יוזעפּן און די פירנדיקע חברים פון דער לינקער פראַקציע. און מערקווערדיק, ביידע צדדים אין דער פאַרטיי זענען געווען קעגן מייין פאַרלאָזן פּוילן אָפילו אויף אַ קורצער צייט. אין מערערע פריוואַטע שמועסן האָבן יוזעפּ און וואַסער באַמיט זיך אויף מיר צו ווירקן כ'זאָל ענדערן מייין באַשלוס, קאַמפּלימענטירט מייין אַרבעט ביים אויפבויע פון די פּראָווינצער בונדישע אַרגאַניזאַציעס, און אָפּן מיר געזאַגט, אַז כ'וועל אויספעלן אין דער פאַרטיי־אַרבעט. זייערע באַמנונגען האָבן קיין פּעולה נישט געהאַט. מייין ענטפער איז געווען אַ קאַטעגאָרישער: „כ'פאַר“.

אַז מייין פאַרטיי־געוויסן זאָל זיין ריין האָב איך יוזעפּן געמאַלדן מייין רעזיגנאַציע ווי פונקציאָנאַר פונעם צענטראַל־קאָמיטעט. עטלעכע טעג שפעטער האָט מיר יוזעפּ מיטגעטיילט, אַז דער צענטראַל־קאָמיטעט גיט נישט זיין צושטימונג, אָבער נעמט

צו קענטעניש מיין באַשלוס צו וויזטירן רוסלאַנד און געמט נישט אָן מיין רעזיג-
נאַציע; דער פּאָסטן איז פאַר מיר אָפּן אין פאַרלוף פון 6 חדשים.
אויף דער קאַנפערענץ פון דער וואַרשעווער פּאַרטיי־אַרגאַניזאַציע בין איך
געווען אַ טראַגיש־פּאַטעטישע פיגור. כ'בין אַרויסגעטראָטן מיט מיין „אַני מאַמין“,
און ווען כ'האַב פאַרענדיקט, האָט קיין איין האַנט נישט אָפּלאַדירט. איך האָב צו זיך
אַ מורמל געטאָן: „סיק טראַנזיט גלאַריאַ הערשעלוסווי, און געמאַלדן, אַז כ'נעם
אַראָפּ מיין קאַנדידאַטור צום קומענדיקן וואַרשעווער פּאַרטיי־קאַמיטעט. קעגן מיין
פאַרנומענער שטעלונג זענען אַרויסגעטראָטן רעדנערס פון ביידע פּראַקציעס, אָבער
סיי יוזעף און סיי וואַסער האָבן גערעדט פאַר דעם, אַז די קאַנפערענץ זאָל נישט
נעמען צו קענטעניש דאָס צוריקציען פון מיין קאַנדידאַטור און ווידער אויסוויילן
מיך אינעם באַשטאַנד פון פּאַרטיי־קאַמיטעט. כ'בין דערוויילט געוואָרן מיט אַ גרוי-
סער צאָל שטימען.

כ'האַב געמאַכט פיבערהאַפטע צוגרייטונגען צו מיין אָפּפאַר. מיין ווענדונג, אַז
דער וואַרשעווער פּאַרטיי־קאַמיטעט פון בונד זאָל אָסיגנירן אַ סומע געלט פאַר די
הוצאות פון דער נסיעה, איז אָפּגעוואָרפן געוואָרן מיטן מאַטיוו, אַז מען טאָר נישט
שאַפן אַזאַ סאָרט פּרעצעדענט, אָבער מען האָט מיר פאַרזיכערט, אַז ס'וועט שוין
געשאַפן ווערן די נייטיקע סומע.

מיטן וויסן פון די פּאַרטיי־אינסטאַנצן האָב איך זיך געווענדט צו זאַטאַרסקי,
ער זאָל מיר באַזאָרגן אַ פאַרבינדונג מיט אַ גרענעצפונקט און אַ קאַנטאַקט מיט זייערן
אַ פאַרטרעטער אין סאָוועטן־פאַרבאַנד. זאַטאַרסקי האָט עס דערליידיקט אויפן בעסטן
אופן. דער גרענעצפונקט האָט געדאַרפט זיין אָסטראָוו, וואַלינער געגנט. די קאַנ-
טאַקטן זענען געווען אין מינסק, מיט די אַרטיקע חברים סלאָווינסקי און באַגוצקי.
די זיצונגען פונעם וואַרשעווער פּאַרטיי־קאַמיטעט פון בונד פלעגן פאַרקומען
פרייטיק פאַר נאַכט אין קיכלאַקאַל אויף פּשעיאָד נומער 9. די לעצטע זיצונג פאַר
מיין אָפּפאַר איז פאַרגעקומען פרייטיק פאַר מיטאַג. כ'האַב זיך געזעגנט מיט די
חברים פונעם קאַמיטעט. די געזעגענונג איז געווען אַ האַרציקע, וואַרעם און אין
אַ נאַסטאַלגישן טאָן האָט גערעדט יוסף באַסאַק, וועלכער איז געווען מיין קוואַטער
ביים ווערן אַ מיטגליד פונעם וואַרשעווער בונדישן פּאַרטיי־קאַמיטעט אויף דער
וואַרשעווער פּאַרטיי־באַראַטונג אין פעברואַר 1915, בעת דעם צאַרישן מיליטערישן
רעזשים, יוזעפּס רעדע איז דאָס מאָל געווען אַ באַזונדערס האַרציקע: „מיר צווייפלען
נישט, אַז חבר הערשל מעטאַלאָויעצס וויזט אין רוסלאַנד וועט זיין אַ קורצער און
בקרוב וועלן מיר אים ווידער זען אויף זיינע פּאַרטיי־פּאַסטנס.“ אַפילו הערשל
הימעלפאַרב, איינער פון די פאַרביסנסטע אַנטי־באַלשעוויקעס און מיין אַנטאַגאַניסט
זאָגן אַ פאַר וואַרעמע געזעגענונג־ווערטער וועגן מיין טעטיקייט ווי אַ בונדיסט און
פּאַרטיי־טוער.

נאך דער זיצונג האט מיר יוזעף פארגעלייגט באגלייטן אים אויפן וועג צו זיין היים. געגאנגען זענען מיר אין דרייען, צוזאמען מיט יוסף באסאק. דער אלטער איז געגאנגען שווייגנדיק. אויפן סוף פון דער רימארסקע-גאס, אנשטאט צו גיין מיט דער גלייכער ליניע, מיט דער זשאביע-גאס, האט יוזעף זיך פאָרנומען רעכטס אין דער עלעקטאראלנע, אפגעשטעלט זיך ביי אַ גרויס געשעפט פון מענער-קליידער, אריין אין געשעפט און געהייסן יוסף און מיר מיטגיין נאך אים. ער האט געבעטן דעם פארקויפער צוצופאסן פאר מיר אַן אַנצוג און אַ וואַרעמען פאלט, און נאָכן אויסקלייב — באַצאלט פאַר די קליידער. ביים געזעגענען זיך, האָט יוזעף מיר אָנגעזאָגט אַרױפצוקומען זונטיק אין דער פרי אין פאַרטיי-סעקרעטאַריאַט כדי צו כאַפן אַ שמועס פאַרן אָפּפאַר.

גיינענדיק מיט יוסף באַסאָקן אויפן וועג צו דער ייִדישער געגנט, האָב איך אים אַ פרעג געטאָן: „וואָס איז היינט מיטן אַלטן געשען? אַליין געגאָנגען קויפן מיר קליידער? פאַר וועמענס געלט? ווי קומסטו מיטצוגיין? דיין וועג אַהיים איז דאָך אַן אַנדערער?“ יוסף ענטפער איז געווען אַ קורצער: „דער אַלטער האָט באַצאלט מיט זיין אייגן געלט. נאָך פאַר דער זיצונג האָט ער מיך געהייסן מיטגיין מיט אים.“ כ׳בין שטיין געבליבן אַ געפלעפטער. כ׳האָב געקענט יוזעפן שוין לאַנגע יאָרן, געקענט זיין כאַראַקטער, זיין באַצונג אַפילו צו די וויכטיקסטע מענטשן פון שטאָט און פון אַקטיוו. תמיד איז ער געווען אַ רויקער און אַ באַהערשטער. אינערלעך וואַרעם, אָבער אויסערלעך פאַרמעל, קאַרעקט און דיסטאַנטירט. מיט געלטער, פאַר-טייטשע און פערזענלעכע — נישט צו פרייגביק; אַ קאַרגער ליטוואַק. זעלטן ווען האָט מען פון אים געהערט אַ קאַמפלימענט פאַר אַפגעטוענער פאַרטיי-אַרבעט. און ווען ער האָט שוין יאָ באַוויליקט עמעצן צו קאַמפלימענטירן, איז דאָס געווען אין געציילטע ווערטער און אויף אַ געצוימטן אופן. אמת: צו מיר האָט דער אַלטער געהאַט אַ געוויסע שוואַכקייט. כ׳בין געווען איינער פון זיינע דריי ליבלינגען; אַבע פלוג הערשל הימעלפאַרב און איך. ווען ער פלעגט מיר איבערגעבן אַ שווערע פאַרטיי-אויפגאַבע, פלעגט ער פאַרענדיקן זיינע אינסטרקציעס מיט די ווערטער: „כ׳ווייס, אַז איר וועט זיך אַן עצה טאָן מיט דער אויפגאַבע“, אָדער: „כ׳ווייס, אַז איר וועט אַליץ טאָן פאַר דער פאַרטיי.“ די צענדלינגער שמועסן אויפן וועג צו אונדזערע היימען זענען תמיד געווען פון אַן אינטימען כאַראַקטער, ווי עס שמועסן אַ פאַטער און אַ זון, אָדער צווישן אַן עלטערן און אַ יינגערן ברודער. אָבער, אַז דער אַלטער אַליין זאָל גיין קויפן פאַר מיר טייערע ריזע-מתנות און פאַר זיין אייגן געלט — האָב איך זיך נישט געריכט און זיך נישט געקענט פאַרשטעלן. אַ כוואַליע פון פרייד האָט אַ פלייץ געטאָן אין אַלע מיינע אַברים און כ׳האָב נישט פאַרפעלט צו ברענגען מיין פרייד צום אויסדרוק פאַר מיין עלטערן חבר.

יוסף באַסאָק האָט מיר געקויפט אַ פייגע קאַלעקציע וועש; העמדער, אונטער-וועש, זאַקן, אַ וואַרעמען שאַל און אַ וואַרעם היטל. ער האָט מיך אַריינגעפירט אין

טאפאזס שיכגעשעפט אויף לעשנאָגאָס און געקויפט מיר אַ פאַר גוטע שטיוול, און פאַרענדיקט מיט אַ פרייטיקדיקן מאָלצייט אין דער רעסטאָראַציע אויפן ראָג קאַרמעליצקע און נאַוואָליפיע. אויף מיין פראַגע ווער ס'האַט פינאַנצירט דעם איינ-קויף פון די שטיוול און די אַנדערע זאַכן, האָט יוסף באַסאַק געגעבן אַן אויסמיידן-דיקן ענטפער. מיט אַ צייט שפעטער בין איך געוואָר געוואָרן, אַז דאָס געלט איז געקומען פון די חברים, מיטגלידער פונעם וואַרשעווער בונדישן פאַרטייקאַמיטעט, לינקע און רעכטע.

מיין נסיעה איז נישט געווען קיין סוד פאַרן בונדישן פאַרטייקאַר און פראַפאַר-אינישן אַקטיוו. ביים באַגעגענען אַן אַקטיוויסט זענען די סקאַרבאַווע פראַגעס גע-ווען: „ווען פאַרט איר“? אָדער „ווען קומט איר צוריק“?

שבת פאַר מיטאַג האָב איך פאַרבראַכט אינעם יידישן מעטאַל-אַרבעטער-פאַראַיין, באַזוכט די בונדישע פאַרטייקאַר-גרופע און געזענגט זיך מיט די פאַרטייק-חברים און מיטן פאַראַיין-אַקטיוו. דער לאַנגיאַריקער סעקרעטאַר פונעם פאַראַיין, הענעך (הענעך פראַגער אָדער הענעך בראַנזאַוויק, ווי מ'האַט אים גערופן), האָט מיר מיטגעטיילט, אַז די פאַראַיין-פאַרוואַלטונג האָט אַסיגנירט אַ סומע צו דעקן די קאַסטן פון מיין נסיעה, אַזאַ מיטטיילונג האָב איך אויך געקריגן פון אַ מיטגליד פון דער פאַך-קאַמיסיע פון די מעטאַל-טאַקערס און גיסערס פון מעש — פונעם פאַך, אין וועלכן כ'בין פריער געווען באַשעפטיקט, און ווו ס'איז געשטאַנען דאָס וויגעלע פון מיין פאַליטיש-געזעלשאַפטלעכער קאַריערע.

אין אָונט בין איך אַוועק אין דער ווינונג פון יוסף באַסאַק, ווו ס'זענען פאַר-זאַמלט געווען אַ גרעסערע צאַל פאַרטייק-חברים, אויך אַ צאַל רעכטע. פון דער אַנ-פירונג פון דער לינקער פראַקציע האָט געפעלט בלויז עמנואל נאַוואָגורודסקי, די פרוי זיינע, סאַניאַ טשעמעלינסקאַ, איז יאָ געווען אַנוועזנדיק.

ווען ס'איז דערלאַנגט געוואָרן דער פיבוד, האָט מאיר (חיים) וואַסער מיר דערלאַנגט אַ פעקל מאַרקן, וואָס איז צו יענער צייט געווען די וואַלוטע אין פוילן, אויף רייזע-הוצאות. בשעת דעם חברישן שמועס האָט וואַסער איבערגעגעבן צוויי אינפאַרמאַציעס, וואָס האָבן פאַר מיר געהאַט אַ גרויסן באַטייט: אין מינסק ווערט צונויפגערופן אַ קאַנפערענץ פונעם קאַמבונד אין סאַוועטן-פאַרבאַנד. לויט דער דאַטע, וואָס וואַסער האָט אַנגעגעבן, איז געווען אַ מעגלעכקייט, אַז כ'זאַל אַנקומען באַצייטנס צו דער קאַנפערענץ; דער צענטראַל-קאַמיטעט באַטראַכט דעם ענין פון שיקן אַ דעלעגאַט צו פאַרהאַנדלען מיטן קאַמינטערן. פון צווישן די שורות פון וואַסערס רייד האָב איך פאַרשטאַנען, אַז דער שליח וועט זיין עמנואל נאַוואָגורודסקי. אַ חבר האָט פאַרגעלייגט געבן מיר אַ מאַנדאַט צו רעפּרעזענטירן די לינקע פראַקציע אויף דער קאַנפערענץ אין מינסק, וואַסער האָט זיך אַרויסגעזאָגט קעגן, אַז אויף דעם איצטיקן צוזאַמענקום זאַל מען באַהאַנדלען אַ פראַקציעאַנעלן ענין. גייענדיק מיט וואַסערן אויפן וועג צו אונדזערע היימען, האָבן איך אויפגעהויבן דעם

ענין. וואסערס ענטפער איז געווען: „איר פארט א ליאדע טאג אפ, און קיין זיצונג פון דער פראקציע-אנפירונג איז נישט מעגלעך צונויפצורופן. פערזענלעך האב איך נישט קעגן, אז איר זאלט זיך באנוצן מיט אזא מאנדאט. ווען איר וועט צוריקקומען קיין ווארשע וועט מען אייך דערפאר נאך א מאל נישט מלע זיין.“ אין די טעג פאר מיין אפפאר האבן די מיטגלידער פון דער אנפירונג פון דער לינקער פראקציע: שרה שוועבער, יוסף באסאק, אבע פלוג און א רייע לינקע אקטיוויסטן געגעבן מיר דאס רעכט צו באנוצן זיך מיט אזא מאנדאט.

זונטיק אין דער פרי בין איך ארויף אין סעקרעטאריאט פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד זיך זען מיט יוזעפן פארן אפפאר. בשעתן געזעגענונג-שמועס האט יוזעף געבעטן איבערגעבן א פערזענלעכן גרוס א רייע לינקע און רעכטע בונדיסטן אין סאוועטן-פארבאנד און דערלאנגט מיר א פעקל באנקנאטן ווי א צוגאב צו דער סומע, וואס כ'האב געקריגן פון מאיר (חיים) וואסער. ער האט מיר געגעבן א בריוול אין דער פוילישער שפראך צום געוועזענעם לערער נוישטאט, וועלכער איז צו יענער צייט געווען דער פארשטייער פון „דזשויונט“ אין וואלינער געגנט, און אינעם בריוול האט ער געשריבן, אז ער (יוזעף) רעקאמענדירט נוישטאטן א יונגן און א פעלקן מיטארבעטער. דער אינהאלט פונעם בריוו האט געהאט פאר א ציל צו דינען ווי א שוצמיטל בעת די באן-רעוויזיעס פון די פוילישע זשאנדארמען און געהיים-אגענטן און בארעכטיקן מיין רייווע קיין ראוונע, וואלינער געגנט. א בריוו, געשריבן אין דער רוסישער שפראך, מיט מיקראסקאפישע אותיות אויפן דינסטן ביבעלע-פאפיר האט יוזעף איינגעראלט אין א דינער ראלקע. די גרעב פון א שפילקע-קעפל פון א דיקערער שפילקע, אויפגעטרעטן א שטיקל פונעם קאלנער פון מיין נייעם מאנטל, אריינגעשטופט דאס דיין-געראלטע בריוול אין דער ברייט פונעם קאלנער און צוריק פארנייט, ווי ער וואלט געווען א געניטער שניידער, מיט שפייטעך האט ער פארשמירט דאס אריינגענייטע ארט און מיטן הינטן פארפרעסט דאס צוגענייטע. זעענדיק מיין פארווונדערטן בליק, האט יוזעף שמיכלענדיק א זאג געטאן: „דאס איז איינע פון מיינע קאנספיראטיווע טורמע-דערפארונגען.“

יוזעף האט מיר אויך פארשלייערט א מיטפארער אין וועג פון ווארשע ביז מינסק. געווען איז דאס א יונגער חבר, א גארבער-ארבעטער פון פאך, פון שטעטל גריצע (גרויזעץ), א פאראורטיילטער צום טויט הינטער די אויגן פאר זיין אנטהיל און פאר זיינע טעטיקייטן אין די שוצארגאנען פון רעווקאם בעת די רויטע ארמיי האט געהאט פארנומען זיין שטעטל, א 40 קילאמעטער הינטער ווארשע. דער צענטראל-קאמיטעט פון בונד האט נישט געהאט קיין אנדער ברירה, ווי העלפן דעם חבר אריבערגיין די סאוועטישע גרענעץ. געבנדיק מיר דעם אדרעס ווו צו באגע-גענען מיין קאמפאניאן, האט יוזעף געהאלטן פאר נייטיק מיר צו זאגן: „חבר הערשל, געדענקט, אז אויף דעם חברים האלדו הענגט די פעטליע פון דער תליה און איר דארפט טאן אלץ וואס איז מעגלעך, אז דער חבר זאל בשלום אריבער די גרענעץ.“

אויף מיין פראגע פאר וואס האט דער צ.ק. זיך נישט געשטעלט אין פארבינדונג מיט די מענטשן פון דער קאמ. פארטיי זיי זאלן דעם בונדישן חבר אריבערפעקלען די גרענעץ, האט יודעף א הייב געטאן מיט די אקסלען, ווי איינער זאגט: וואס אזו דא איצט וועגן דעם צו רעדן.

דער אומדערווארטער קאמפאניאן איז מיר נישט געווען צום הארצן אבער קיין ברירה האב איך נישט געהאט. כ'האב דאך נישט געקענט זאגן, אז כ'וויל נישט נעמען אויף זיך אזא קלאפאט און אזא ריזיקע ווען ס'האט זיך געהאנדלט אינעם לעבן פון א חבר.

געזעגנט זיך מיט יודעף, מיט וויקטאר שולמאנען און מיט אנדערע רעדאקציע-און אדמיניסטראציע-מיטארבעטער — האב איך פארלאזט דעם רעדאקציע-לאקאל פון דער בונדישער טאגזייטונג און פונעם סעקרעטאריאט פון צענטראל-קאמיטעט פון בונד מיט א נאגנדיק געפיל פון בענקשאפט: וועל איך נאך א מאל ווידער שפרייזן אין די צימערן פון דעם דאזיקן לאקאל? וועל איך מיט די מיר נאענטע מענטשן זיך ווידער א מאל באגעגענען? מיט האסטיקע טריט בין איך אראפ פון די שטיגן און געלאזט זיך איבער די ווארשעווער גאסן דערליידיקן די רייזע-צוגרייט טונגען.

מיט עטלעכע טעג שפעטער, אין דער באגלייטונג פון צום טויט-פארמישפטן גריצער חבר, האב איך פארלאזט ווארשע צו מאכן מיין ערשטן באזוך אין דעם לאנד פון די סאוועטן.

די נסיעה

א חושכדיקער ווינטערטאג, א געדיכטער נאסער שניי פאלט און פאלט. א קאל-טער שניידיקער ווינט בלאזט פון דער ווייסלויזיט, דרינגט דורך די קליידעך און שטעכט, ווי מיט נאדלעך, יעדן אבר, און גרינזשעט זיך אין די ביינער.

די צוגרייטונגען צו דער נסיעה אין סאוועטן-פארבאנד זענען אדורך, כ'האב זיך שוין אפגעזעגנט מיט די חברים און מיט דער משפחה, איבערגעלאזט דער מאמען א היפשע סומע פון די געלטער, וואס כ'האב דערהאלטן אויף הוצאות און ס'איז מיר נאך געבליבן גענוג אפילו ווען כ'זאל דארפן באצאלן פאר מיר און פאר מיין קאמפאניאן פארן שווארצן די גרענעץ. קיין חברישע נשמות, אפילו פון די רעכטע און צענטריסטן, מיט וועמען מען הרגעט זיך ארום טאג-איין, טאג-אויס זינט כ'בין צוריקגעקומען פון דייטשלאנד, זומער 1918 — קען מען נישט אפשאצן, די חברישע פינאנציעלע הילף איז פילפאכיק גרעסער ווי כ'האב דערווארט.

סאניא טשעמעלינסקא האט ערגעץ באקומען א גוטן רוקזאק און זיך פארנומען

מיטן פארפאקן די זאכן און מיטן צוגרייטן צידה-לדרך פאר מיר און פאר מיין קאמפאניאן, וועמענס אפיעקון זי איז געווען זינט ער האט זיך באהאלטן אין ווארשע. ס'איז געבליבן נאך צו דערליידיקן א באגעגעניש מיט מיין לאנגיאריקן פריינד און פארטייזשן קעגנער, דעם פירער פונעם יידישן סעקטאר פון דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן, הענריק (סטאך) זאטארסקי. זאטארסקי דארף מיר געבן די לעצטע אנוויזונגען, פאראלן און מאלינעס, אין ראונע און אין דעם גרענעצשטעטל אסטראו, און די באן-בילעטן קיין ראונע, פאר מיר און פארן גריצער חבר.

די צייט פון דער באגעגעניש איז 4 נאך מיטאג. דער טרעפפונקט, אדער ווי די קאמוניסטן רופן עס „פאדפונקט“, איז דער דורכגאנג-הויף פון נאלעווקעס 15 און דזשיקע 12. כ'בין פארשפעטיקט אויף עטלעכע מינוט און קריג א ברוך-הבא, אז א קאזאק וואלט רויט געווארן. סטאך איז אין דער באגלייטונג פון א פוילישן חבר. ער זאגט מיר, וואס ער האט מיר צו זאגן, גיט מיר די באנבילעטן, אינסטרוורט, כ'זאל זיך מיט מיין חבר געפינען אין א געוויסער זייט פון וואקזאל, און לאזט מיר וויסן, אז עטלעכע מינוט פארן עפענען די טירן ארויסצולאזן די פאסאזשירן צום צוג וועלן צו אונדז צוקומען צוויי באטרעגערס, צונעמען דאס געפעק. ארויספירן דורך א זייטיקער טיר און איינארדענען אין א וואגאן-קופע. מ'דארף גארנישט באצאלן, אלץ איז אראנזשירט. דער פוילישער חבר וועט אלץ באזארגן.

דאס קריגן די באנבילעטן און דאס באזארגן א פלאץ אין א וואגאן-קופע איז פון גרויס וויכטיקייט. מענטשן שטייען אפ טעג און נעכט אין דער רייע איידער זיי קריגן א באנבילעט. די אויפקויפערס און די מאכערס הייסן זיך פאר א באנבילעט באצאלן אין טאג אריין. דאס דערשלאגן זיך אין א צוג איז פארבונדן מיט ספנות-נפשות און מ'איז קיין מאל נישט זיכער, צי מ'וועט אריין אין א באנוואגאן, און אז מ'דערשלאגט זיך שוין אין א וואגאן, זענען די שויבן פון די מיינסטע וואגאנען אויסגעהאקט, און דאס פארן מיט דער שנעלקייט פון א צוג אין א וואגאן מיט אויס-געהאקטע שויבן איז שוין איין מאל א פארגעניגן.

דער וואקזאל איז אָנגעפראָפט מיט מענטשן ווי הערינג אין א פאס. מיט מי דערשלאגן מיר זיך אין יענער זייט וואקזאל, ווי ס'איז אָפגעמאכט געוואָרן מיט זאטארסקין. עס יאוועט זיך דער פוילישער חבר און מיט א זשמורע פון אן אויג פּרעגט ער ווי ס'געפינט זיך מיין קאמפאניאן. פון מיינס א בליק ווייסט ער ווו מיין חבר געפינט זיך. אלץ גייט ווי ס'איז אָפּגערעדט.

צוזאמען געפינען זיך אין קופע א 10 פאסאזשירן. דער קאנדוקטאר פארשליסט די טיר און הענגט אויף א צעטל: רעזערווירט. פון די אָפּגעהאַקטע ווערטער, וואָס דערגייען צו מיר, איז נישט שווער צו פארשטיין, אז מיינע רייע-קאלעגן געהערן צו דער סמעטענע פון דער חברותא שמוגלערס. זייערע פעק מיט סחורות זאגן עדות, אז זיי ווערן געפירט נישט בלויז פארן וואלינער מאַרק, נאָר אויך ווייט איבער דער פוילישער גרענעץ.

איינער פון די פאסאזשירן שפילט די ראַלע פון אַ „דעלעגאַט“. ער אינפאָרמירט וויפל יעדער איינער דאָרף געבן און נעמט צונויף די געלטער. אַ שטרעקע נאָך וואַרשע קומט אַריין דער קאָנדוקטאָר און שטעמפלט די בילעטן. דער „דעלעגאַט“ חורשט אָפּ דעם קאָנדוקטאָר. אַ זשאַנדאַר פּרעגט אויף פּערזענלעכע דאָקומענטן. מ'ווייסט, אַז מ'דאָרף זיך נישט איילן מיטן ווייזן די דאָקומענטן. דער „דעלעגאַט“ זאָגט דעם זשאַנדאַר: אַלץ איז אין אָרדענונג. דער זשאַנדאַר פאַרלאָזט די קופּע און דער קאָנדוקטאָר פאַרשליסט ווידער די טיר פון קופּע. אַזעלכעס חזרט זיך איבער עטלעכע מאָל דורך די לאַנגע שעהען פון דער רייזע. די רייזע קיין ראָוונע איז אַדורך בשלום אָן וועלכע ס'איז שוועריקייטן.

אין ראָוונע זענען מיר פאַרפאַרן אויף זאַטאַרסקיס רעקאַמענדירטן אַדרעס: אַ קליינע ייִדישע אַכסניא אין אַ זייטיק געסל. איך גיב דעם אייגנטימער פון דער אַכסניא דעם פיקטיוון נאָמען פונעם סוחר, וואָס האָט מיר אין וואַרשע רעקאַמענדירט זיין „האַטעל“. ס'פאַלט אַ קורצע פּראָגע: „ווי לאַנג רעכנט איר צו שטיין? מער ווי צוויי טעג קענט איר נישט פאַרבלייבן אומגעמאַלדן.“ כ'פרעג אויף אַ באַקאַנטן שטאַטישן דענטיסט. ס'טוען מיר וויי די ציין און אויף דער באַן האָט מיר אַ ראָוונער סוחר רעקאַמענדירט דעם דענטיסט. דער האָטעלשטשיק גיט אַ מרוטשע דורך די ציין: „אַהאַ, פון גאַטס מדינה“. ער גיט מיר דעם אַדרעס און ווייזט וווּ די גאַס געפינט זיך.

צום ערשטן מאָל הער איך די ווערטער „גאַטס מדינה“. מיטן דאָזיקן נאָמען ווערט די סאָוועטישע מדינה באַצייכנט אין וואַלינער גרענעץ־געביט. כ'זועל זיך מיטן דאָזיקן נאָמען אָפט באַגעגענען.

דער דענטיסט איז דער „קאָנטאַקטמענטש“, וואָס דאָרף באַזאָרגן דאָס פאַרן קיין אַסטראָוו און דאָס אַריבערגיין די גרענעץ. דאָס געשפרעך צווישן דעם דענטיסט און מיר קומט פאַר אין אַ מין עזאַפֿ־שפּראַך. ווען אַ זייטיקער וואָלט זיך צוגעהערט צום געשפרעך, וואָלט ער געמיינט אַז ס'רעדן צוויי משוגעים אין אַ משוגעים־הויז:

„פּאַניע דענטיסט — זאָג איך צום קאָנטאַקטמענטש — דער דאָקטער איקס — איך רוף אָן אַ נאָמען פון אַ וואַרשעווער דאָקטער, וואָס דאָרף דינען ווי אַ פאַראַל־צייכן — האָט מיר רעקאַמענדירט און געגעבן אייער אַדרעס, איר זאָלט מיר אַרויס־נעמען די קאָנאָקע ציין“. „וויפל? — פאַלט אַ פּראָגע אין אַ שאַרפּן טאַן. „צוויי“ — ענטפּער איך. „וואַרש! (זאָגסט ליגנט), אייער דאָקטער האָט געהייסן אַרויסנעמען בלויז איין צאָן, פון דער רעכטער זייט, וואָס זשע דרייט איר אַ קאַפּעליוש מיט צוויי ציין? אויב איר ווילט נישט אַרויסנעמען מער ווי איין צאָן נעמט אַרויס דעם צאָן פון דער לינקער זייט. דעם צאָן פון דער רעכטער זייט וועל איך נישט לאָזן אַרויס־נעמען ביז וואָגען דער לינקער צאָן וועט נישט ווערן דערליידיקט.“

דאָס געשפרעך איז געווען אַ היציקס. נאָך לאַנגע אַמפּערייען, סטראַשענדיק

אים, אז איך וועל אים האלטן פאַראנטוואַרטלעך פאַר נישט דערליידיקן דאָס אַריבע־גיין די גרענעץ פון מיין גריצער חבר, האָט ער ענדלעך מספּים געווען „אַרויסצורייסן אויף איין מאָל ביידע ציין“.

אַפּגעפּאַרטיקט זיך מיטן קאַנטאַקטמענטש, בין איך אַוועק צו נוישטאַטן, דעם פּאַרשטייער פון דער אַמעריקאַנער הילף-אַרגאַניזאַציע אונטערן נאָמען „דזשוּינט“ און געגעבן אים יוזעפּס רעקאַמענדאַציע-בריוו.

נוישטאַט, אַ קורצוויסקיקער, אַ זשוואַווער און אַ זייער קלוגער מענטש, אַן אַלטער בונדיסט, האָט מיך אויפגענומען זייער פּריינדלעך. ער האָט מיך געקענט זיינט 1915 און געוואוסט מיין פּאַרטיי־יחוס. איבערלייענענדיק יוזעפּס בריוו האָט נוישטאַט אַ צעשמייכלטער צו מיר אַ זאָג געטאָן: „דער זעלבער נח מיט די ביינער“ (נח, איז געווען יוזעפּס פּאַרטיי־נאָמען פאַר און אין די יאָרן פון דער רעוואָלוציע פון 1905). נאָך אַ קורצן אויסטויש פון ווערטער פון אַן אַלגעמיינעם כאַראַקטער, האָט נוישטאַט מיך געפרעגט וועגן די סיבות און מאַטיוון פון אונדזער, מיינעם און דעם גריצער חברס, פאַרן אין „גאַטס מדינה“, כּ״האַב דאָך נישט געקענט רעדן וועגן דער ספּעציפּישער לאַגע, אין וועלכער כּ״האַב זיך געפונען אין בונד, און דער־ציילט, היפּשלעך קאַלאַריזירט, אז איך פאַר צו דער קאַמבונדישער קאַנפּערענץ אין מינסק, און דעם פולן אמת וועגן דער סיבה פונעם פאַרן פון מיין קאַמפּאַניאָן.

אויף נוישטאַטס פּראַגע וווּ מיר שטייען איין, האָב איך אים געגעבן דעם אַדרעס פון דער אַכסניה. „דאָרט איז פאַר אייך נישט קיין אַרט — האָט נוישטאַט באַמערקט — און אין דעם הולך — אַנווייזונדיק אויף מיין גאַלאַנטן פּאַלטן — קענט איר פאַראַ־דירן אויף דער מאַרשאַלאַקאָוסקע אין וואַרשע און נישט אויפן וועג קיין אַסטראָוו און ביים איבערגיין די גרענעץ“. נוישטאַט איז מיט מיר אַוועק אין אַ קראָם, געקויפט מיר אַ וואַרעמע קורטקע און אונדז, מיך און מיין קאַמפּאַניאָן, לאַקירט אין אַ פּריי־וואַטער וויינג.

די וויינג איז געווען אויך ביי אַ דענטיסט, אַ גאָר רעכטער מענשעוויק און אַן ס.ס.אָוויצען, אַדער „פּאַראַייניקטער“, ווי די ס.ס. האָט זיך בשעתו גערופן.

אין ראָוונע האָב איך פּאַרבראַכט דריי טעג. דאָס זענען געווען דריי גוט־פּאַרבראַכטע טעג. דער גאַסטגעבער איז געווען אַ זייער אינטעליגענטער מענטש און די שמועסן מיט אים וועגן פּלערליי ענינים, פּאָליטישע און ייִדישע קולטור־ליטעראַרישע, זענען געווען ביז גאָר אינטערעסאַנט. אינפּאַרמאַטיוו־אינטערעסאַנט זענען געווען דעם גאַסטגעבערס ידיעות וועגן דעם לעבן און די פּאַרהעלטענישן אין די שטעטלעך פון די גרענעץ־געביטן, פון דער ראַלע, וואָס דער „דזשוּינט“ שפּילט אינעם ווירטשאַפּטלעכן און קולטור־געזעלשאַפּטלעכן לעבן פון די ייִדישע גרענעץ־ישובים. באַזונדערס אינטערעסאַנט זענען געווען זיינע דערציילונגען וועגן ריזיקן שמוגל אין מענטשן און אין סחורות, וואָס גייט אָן פון און קיין סאַוועטן־פּאַרבאַנד, וועגן די קאַלאַסאַלע געלטער, וואָס ווערן פּאַררוענדט אויף פּדיון־שבויים — צו

באפרייען די מענטשן, וואָס ווערן אַרעסטירט ביים אַריבערגיין די גרענעץ פון סאַוועטן-פאַרבאַנד קיין פּוילן.

נוישטאַט האָט מיך אַרומגעפירט וויינדיק די מערקווערדיקייטן פון דער אַלטער וואַלינער שטאַט ראָווע, באַקאַנט מיך מיט איר היסטאָריאָגראַפיע און מיט דער ווירקלעכקייט. פאַרן אָפּפאַר האָט ער מיר געגעבן אַ באַדייטנדיקע סומע אין מאַרקן און אין סאַוועטישער וואַלוטע, קערענסקעס און רובלס. „אין אייער פאַל קען דאָס אייך אַ מאָל צו נוצן קומען“ — האָט נוישטאַט חבּריש צו מיר געזאָגט, און מיר האָבן זיך האַרציק געזעגנט.

אין אַ פּרימאַרגן האָט אַ בעל-עגלה אונדז געפירט קיין אַסטראָוו. דער אויסרייך פאַר אונדזער פאַרן קיין אַסטראָוו, אין פאַל אויב מיר וועלן פאַרהאַלטן ווערן דורך דער פּוילישער פּאָליציי אַדער זשאַנדאַרמעריע, איז געווען, אַז מיר פאַרן באַגעגענען קרובים, וואָס זענען, אַדער דאַרפן אַריבערקומען פון דער אַנדערער זייט. דער וועג איז אַדורך בשלום. אין אַסטראָוו זענען מיר איינגעקוואַרטירט געוואָרן אין אַ געמיינ-זאַמער מאַלינע.

אין וואַרשע האָט מיר זאַטאַרסקי געגעבן אַ נאָמען און אַ פאַראַל צו אַן אַסטראָוו-ווער איינוווינער. כ׳האַב געבעטן דעם פּורמאַן, ער זאָל מיך שטעלן אין פאַרבינדונג מיט דער געגעבענער פּערזאָן, וועמען כ׳וועל צוליב פאַרשיידענע סיבות געבן דעם פּיקטיוון נאָמען, לאַנצמאַן. „זוש מיט אים! — האָט דער בעל-עגלה אַ פּיף געטאָן — „איר מוזט זיין דער אמתער, מוילעכער“ (שמוגלער, אַדער קויפער פון געשמוגלטע סחורות) און אין אַ קורצער צייט שפּעטער איז אין דער מאַלינע אַריינגעקומען אַ ייד פון אַ יאָר 40, פּריציש געקליידט פאַר די אַסטראָווער פאַרהעלטענישן, אַ פּראַכט-פולער מאַנפאַרשוין, מיט אַן אופן פון רעדן, ווי פון אַ הויך אינטעליגענטן מענטש. כ׳האַב דעם אַסטראָווער קאַנטאַקטמענטש געזאָגט דעם פאַראַל און ס׳האַט זיך איבערגעחזרט די געשיכטע מיטן ראָווער דענטיסט. דער אַסטראָווער האָט מיר דערקלערט, אַז ער האָט אַן אַנווייזונג נאָר וועגן מיר. איך האָב אים פאַרגעלייגט יעדע סומע, אַבי אַריבערצופירן מיין קאַמפּאַניאַן איבער דער גרענעץ צוזאַמען מיט מיר. „ס׳האַנדלט זיך נישט אין געלט“ — איז געווען דער ענטפער פונעם אַסטראָווער קאַנטאַקטמענטש. לאַנג און שווער איז געווען דער שמועס און אַן רעזולטאַט. כ׳בין געצווונגען געווען צו דערציילן דעם אמת וועגן דעם צושטאַנד, אין וועלכן מיין קאַמפּאַניאַן געפינט זיך און אַפעלירן צו זיין יידיש געוויסן. ערשט נאָך אַ לענגערער קווענקלעניש האָט ער לסוף מספּים געווען אויך דעם חבר מיינעם אַריבערצופירן איבער דער גרענעץ.

מיט עטלעכע יאָר שפּעטער האָט מיר מיינע אַ פּריינדיק, די לערערין צינאַ רובינס פון סעמיאַטיטש, דערציילט, אַז איר ערשטער לערער-פּאַסטן נאָכן פאַרענ-דיקן דעם ערשטן אַרויסלאָז פונעם יידישן לערער-סעמינאַר אין וואַרשע, זומער — האַרבסט 1921, איז געווען אַסטראָוו. פון איר האָב איך זיך דערוויסט אַט וואָס:

לאַנצמאַן, מיין אַמאָליקער קאַנטאַקטמענטש, איז געווען דער גרעסטער סוחר פונעם שטעטל, האָט פאַרמאַגט אַ ברויטמיל, אַ האַלצטאַרטאַק, געפירט וואָלד-געשעפטן און אַנדערע מיסחרים. ער איז פאַררעכנט געווען פאַרן קייסער פון די גרענעץ-שמוגלערס און געהאַט אין קעשענע די אַרטיקע פּאַליציי, די זשאַנדאַר-מעריע און דאָס גרענעץ-מיליטער.

לאַנצמאַן איז אויך געווען דער וויכטיקסטער געזעלשאַפטלעכער טוער אינעם שטעטל, האָט אויסגעהאַלטן כמעט אויף זיין חשבון די ייִדישע פּאַלקסשולע און די אַנדערע קולטור-אינסטיטוציעס און פאַררעכנט געווען פאַר איינעם פון די וויכ-טיקסטע געזעלשאַפטלעכע טוערס אין וואָלינער געגנט.

אין 1922 איז לאַנצמאַן אַרעסטירט געוואָרן דורך דער פּוילישער געהים-פּאַליציי (דעפענסיווע) און באַשולדיקט געוואָרן ווי דער פירער פון אַ פאַרצווייגטן שפּיאַנאַזש-אַפּאַראַט לטובת דער סאָוועטישער מלוכה, אַז די געלטער פאַר זיינע געשעפטן קומען פון סאָוועטישן שפּיאַנאַזשיניסט. ער איז פאַרמישפט געוואָרן אויף 8 יאָר שווערער תּפּיסה און דער גרעסטער טייל פון זיין פאַרמעגן איז קאַנפּיסקירט געוואָרן. צי די באַשולדיקונג איז געווען אַ ריכטיקע אָדער אַ פּראָוואַצירטע אין די אינטערעסן פון דער דעפענסיווע — האָט די דערציילערין נאַטירלעך נישט געוואוסט. אין 1928 האָב איך צום דריטן מאל באַזוכט דעם סאָוועטן-פאַרבאַנד. אין מאל בין איך מיטן סעקרעטאַר פון דער פּוילישער סעקציע ביים קאָמוניסטישן אינטער-נאַציאָנאַל, לעאַן פּורמאַן, אַוועק דערליידיקן אַן ענין אין אַן אַפּטייל פון קאָמינטערן, וווּ די מיטאַרבעטער שרייבן נישט קיין תּפּילין, נאָר אַנדערע קמיעות פאַר די קאָמו-ניסטישע און פּראָקאָמוניסטישע אונטערערדישע טוערס אין די לענדער פון גאָר דער וועלט.

לעאַן פּורמאַן האָט דעם ענין און מיינע פּאַטאַגראַפיעס דערליידיקט מיטן געהילף-פאַרוואַלטער פונעם געגעבענעם אַפּטייל. דער מענטש איז מיר געווען אין גאַנצן אומבאַקאַנט: אַ גרוילעכער, אַן איינגעהויקערטער, האָט ער אויף מיר געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ זקן, ווען ער האָט די פּאַטאַגראַפיעס פאַרגליכן מיט מיין פּערזאָן, האָט ער מיך שאַרף אַנגעקוקט און צו מיר אַ זאָג געטאָן: „איר זענט אין 1921 געווען אין אַסטראָוו מיט נאָך אַ יונגן חבר, אַרעסטירט געוואָרן אויף דער גרענעץ, באַפּרייט און אַריבערגעפירט געוואָרן אויף דער סאָוועטישער זייט.“ כ'האָב אַ קוק געטאָן אויף פּורמאַנען מיט אַ פּראָגע צי כ'זאָל יאָ אָדער נישט ענטפּערן. פּורמאַן האָט געגעבן זיין הסכּמה צו פאַרפירן אַ שמועס.

אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז דער געהילף-פאַרוואַלטער פונעם אַפּטייל פון אויסער-געוויינלעכער וויכטיקייט ביים קאָמינטערן איז מיין אַמאָליקער קאַנטאַקטמענטש פון אַסטראָוו, וועמענס מי און געלט עס האָבן דערפירט צו מיין באַפּרייונג נאָכן אַרעסט ביים אַריבערגיין די פּוילישע גרענעץ בעת מיין ערשטן באַזוך אין סאָוועטן-פאַרבאַנד. פונעם שמועס בין איך געוואָרן געוואָרן, אַז אין 1925-1926 איז ער אויס-

געטוישט געוואָרן אויף אַ פּוילישן גלח און זינט זיין באַפּריינג געפינט ער זיך אין דינסט פון די סאַוועטישע און קאַמינטערנישע אַרגאַנען פאַר ספּעציעלער וויכ-טיקייט.

כ'האַב מיין אַמאַליקן רעטער פאַרבעטן אויף אַ מאַלצייט אין איינעם פון די דעמאַלט עקסיסטירנדיקע ייִדישע רעסטאָראַנען אויפן אַרבאַט. ער האָט מיר דער-ציילט פאַרשיידענע זאַכן, וואָס אַ מענטש פון זיין אַרבעט-געביט קען און מעג דער-ציינן. מער האָב איך זיך מיט דעם דאַזיקן מענטשן גישט באַגעגנט.

צו מאַרגנס פאַר טאַג נאָך מיין אַנקומען קיין אַסטראָו זענען מיר, איך און מיין גריצער חבר, אין דער באַגלייטונג פון אַן אוקראַינער אַוועק צו דער גרענעץ, וואָס האָט זיך געפונען האָרט ביים שטעטל. דער גרענעצפונקט איז געווען אַ בריקל איבער אַ שמאַל וואַסער. ס'איז מיר פאַרויכערט געוואָרן, אַז אַלץ איז אין בעסטן אָרדענונג. נאַענט צום בריקל זענען, ווי פון אונטער דער ערד, אַרויסגעשפרונגען עטלעכע מחבלים פון דער גרענעצוואַך און אונדז אַרומגערינגלט. דער אוקראַינער האָט געלאָזט שטיין מיין קאַמפּאַניאָנס וואַליוע און איז געלם געוואָרן. מיר זענען פאַרהאַלטן געוואָרן און אַפּגעפירט געוואָרן אין דעם נאַענטסטן „פּאַסטערוועק“. אויפן פּאַסטערוועק זענען מיר רעווידירט געוואָרן. מען האָט צוגענומען פון אונדז אַלץ, וואָס ס'האַט זיך געפונען אין אונדזערע טאַשן און די זייגערס, און פאַר-האַלטן דעם באַגאַזש. זיי האָבן אויך לייכט אונטערזוכט דעם מאַנטל מיינעם, וואָס כ'האַב געטראָגן אויף דער האַנט, און אַריינגעשטופט אונדז אין אַ קליינער איזאַ-לאַטקע. אין דער איזאַלאַטקע האָב איך מיט די ציין (צו יענער צייט האָט מען נאָך געהאַט יונגע געזונטע ציין) אויפגעטרענט די ערטער, אין וועלכע ס'זענען פאַרנייט געווען די דאַקומענטן, יוועפס בריוו צו ווינשטיינען און זאַטאַרסקיס אַ בריוול צו סלאַווינסקי און באַגוצקי — און זיי פאַרניכט.

כ'האַב זיך אַפּגעגעבן אַ חשבון פון דער לאַגע, אין וועלכער מיר געפינען זיך. אויף די גרענעץ-געביטן האָט נאָך געהערשט קריגסצושטאַנד. דאָס לאַקירן אונדז אין אַן איזאַלאַטקע און גישט צוזאַמען מיט אַנדערע אַרעסטירטע, האָט קיין גוטס גישט אַנגעזאַגט. כ'האַב געטראַכט וועגן מיין פאַרטיידיקונג און כ'בין געקומען צום אויספיר, אַז דער איינציקער תּירוץ פאַר מיין וועלן שמוגלען די גרענעץ איז, אַז פון קיעוו האָב איך געוואַלט ברענגען שמוקזאַכן, גאַלד און בריליאַנטן פון די פּאַמיליע-מיטגלידער, וועלכע געפינען זיך נאָך דאָרטן. אויף וויפל דאָס וועט מיר העלפן — האָב איך גישט געוואַלט קלערן. מיין מוח האָט פיבערדיק געזוכט אַ וועג, ווי אַזוי צו לאָזן וויסן מיין אַסטראָווער קאַנטאַקטמענטש וועגן אונדזער אַרעסט, און געלייגט האַפּענונגען אויפן אוקראַינער, וואָס האָט אונדז געפירט צו דער גרענעץ, אַז ער וועט צו וויסן טאָן דעם יעניקן, וואָס האָט אים אַנגאַזשירט דורכצופירן אונדז איבער דער גרענעץ.

ערגער פון מיין לאַגע איז געווען די לאַגע פון מיין קאַמפּאַניאָן. ער איז געווען

און געהאלטן זיין קאפ צווישן די פיס און געוויינט. כ'האב גוט געוויסט, אז די פעטליע פון דער תליה אויף זיין האלדז איז פארצויגן, און ס'פעלט נישט מער נאר אז דער תליון זאל אפרוקן דאס בענקל פון אונטער זיינע פיס — און זיין יונג לעבן איז פארענדיקט. וויפל כ'האב זיך באמיט ער זאל זיך בארויקן, מיר זאלן זוכן א תירוץ פאר זיין וועלן אריבערגיין די גרענעץ, האט דאס נישט געהאט קיין פעולה. ער האט נישט אויפגעהערט צו העשען, צו שלאגן זיך מיט די הענט אין קאפ. אין מיין הילף-לאזיקייט האב איך זיך אוועקגעזעצט אויף דער הילצערנער פאדלאגע, אָנגעשפארט דעם קאפ מיט די פלייצעס אין דער וואַנט און איינגעדרימלט.

א סקריפ פונעם פארזשאַווערטן שלאס האט מיך וואָך געמאַכט. אַ זעלנער פון דער גרענעצוואַך האט געעפנט די טיר און אַ מיטלווקסיק געפאַקט ייִדל איז אַריין אין דער איזאלאַטקע. ער האט צוריקגעקריגן די פאַפירלעך, וואָס האָבן געדינט ווי פערזענלעכע דאָקומענטן, די שליקעס פון די הויזן, וואָס זענען בשעת דער רעוויזיע צוגענומען געוואָרן, און דאָס ייִדל האָט אונדז געהייסן אויף שנעל צו רעכט מאַכן די קליידער און גיין מיט אים.

מיין קאַמפּאַניאָן איז מיט אַ מאָל געוואָרן דרייַסט און בראָוו. ער האָט פאַרלאָנגט, מ'זאל אים צוריקגעבן די צוגענומענע זאַכן: דעם זייגער, דאָס געלט און דעם טשע-מאַדאַן. אַן דעם רירט ער זיך נישט פון אָרט. דאָס ייִדל האָט אים דורכגעבויערט מיט אַ שפּאַטישן בליק און אַ וואָרטשע געטאַן: „איר קענט דאָ בלייבן, די זאַכן, צוזאַמען מיט אייך, וועלן זיך געפינען אין דעם זשאַנדאַרמסקען אַטדיעל“. און צו מיר האָט ער מיט איראַניע אַ זאַג געטאַן: „זאַרגט נישט, אייערע זאַכן וועט איר קריגן צוגעשיקט צו דער באַנסטאַציע אויף יענער זייט“, ער האָט מיר צוגעוואָרפן אַ בליק, ווי איינער זאָגט: אייער שותף איז שוין איין מאָל אַן אידיאַט און מיט פעס אַ זאַג געטאַן: „קומט, לאָזט איבער דאָס מלאכל (מלאך אָדער מלאכל האָבן די שמוגלערס אָנגערופן איינעם, וואָס מ'האַט געדאַרפן אַריבערשוואַרצן די גרענעץ פון פּוילן קיין סאַוועטן-פאַרבאַנד) און לאַמיר הולכין“.

כ'האב מיין קאַמפּאַניאָן אַ שטופ געטאַן צו דער טיר. קיינער האָט אונדז נישט געשטערט דאָס דורכגיין די צימערן, אָנגעפילטע מיט מיליטער פון דער גרענעצוואַך. דאָס שטיקל וועג פונעם פאַסטערונעק ביז צום בריקל זענען מיר געגאַנגען פאַרויס און דאָס ייִדל — הינטער אונדז. ביים בריקל האָט זיך נישט געפונען קיין וואַכפּאַסטן און מיר זענען שנעל אַריבער דאָס בריקל.

ס'איז געווען פאַרמיטאַג-צייט, דער טאָג — אַ העלער און אַ זוניקער, דער פּראָסט — אַ 6-10 גראַד: אַ מחיהדיקער ווינטערטאָג. דער אויסשפרייט פונעם גרויסן ליידיקן שטח איז געווען ווי אַן אויסגעחלומטער אַריענטאַלישער טעפעך, וואָס גלאַנצט מיט זיין זילבערן געוועב. אַ שמאַלע אויסגעטראַטענע סטעזשקע, וואָס האָט עדות געזאָגט, אַז נישט לאַנג צוריק זענען דורכגעפאַרן פּורן און מענטשן זענען געגאַנגען צו פּוס, — האָט געפירט צו דער סאַוועטישער ערד. געגאַנגען איז מען

מונטער און זשוואווע, דער וועגפירער — פארויס. די פרישע מחיהדיקע לופט און די פראכטפולע פאנאראמע האָט געגעבן פוח און קוראזש פאר אַ שנעלן מאַרש. אַפּגייענדיק אַ היפשע שטרעקע האָט דער פירער אונדזערער זיך אויסגעדרייט, פאַרנומען אַן אָרט אין דער מיט און דערקלערט: „דאָס איז די נייטראַלע זאַנע. איך גיי מיט אייך ביז צו דעם אָרט, וווּ ס'הייבט זיך אַן די טעריטאָריע פון גאַטס מדינה. אין דער זאַנע באַגעגנט מען אַ מאַל אַ פּוילישן אַדער אַ סאָוועטישן קאַוואַ-לעריע־פּאַטרוול. קיין געפּאַר איז נישטאָ, אַבער אַ מאַל קען מען האָבן אַן אומאַנגע-נעמלעכקייט און מ'דאַרף וויסן ווי זיך מיט זיי אויסצוטענהן“ — און מיר זענען מיטן זעלבן שנעלן מאַרש געגאַנגען ווייטער.

ס'האַט זיך מיר פאַרגלוסט אַ שפּאַס צו טאָן און כ'האַב געפרעגט דעם פירער, וויפּל אַ זייגער אין אַוונט וועלן מיר צוריקקריגן אונדזערע זאַכן. דער באַגלייטער האָט אויפגעכאַפּט דעם שפּאַטישן טאָן און ערנסט צוריקגעענטפערט: „יאַטן, איר האָט געהאַט מזל ביי גאַט, וואָס איר שפּרייזט איצט אויף דעם וועג צו גאַטס מדינה. איר — האָט ער אויסגעדרייט זיין פנים צו מיין זייט און צו מיר אַ זאַג געטאָן: — איר מוזט זיין דער אמתער פּוילגל, אַז לאַנצמאַן אַליין איז אַוועק אייך אויסקויפּן. און וויפּל דאָס האָט געקאָסט! אַ יידישע טאַכטער וואַלט מען פאַר דעם געלט געקענט מאַכן אַ שיינע חתונה מיט אַ גרויסאַרטיקן אויסשטייער. ס'וואַלט מיך גאַרנישט געאַרט ווען דאָס מלאכל פליט אַריין אין די הענט פון דער זשאַנדאַרמערע. קיין אידיאַטן דאַרפן די חברים אין גאַטס מדינה נישט האָבן.“ און ער האָט פאַרגעזעצט: „איר האָט שוין געזען, אַז מ'זאָל אַ טויטן צוריקנעמען פון בית־הקברות? געשטאַרבן, באַגראָבן!“

אַ סלופ און אַ שילדל אויפן סלופ האָבן געוויזן, אַז דאָ הייבט זיך אַן די לעגיטימע סאָוועטישע מלוכה. דער וועגפירער האָט זיך אַפּגעשטעלט און דערקלערט אַז נישט ווייט, אַ 2 קילאָמעטער פון דאָנען, געפינט זיך די ערשטע סאָוועטישע באַנסטאַציע. ער האָט מיר געגעבן אַ פּעקל פּוילישע פּאַפּיראַסן מיט עטלעכע שוועבעלעך, פּריינד-לעך זיך מיט מיר געזעגנט, געזאַגט אַ דרייגאַרנדיקן „מי־שברך“ אויפן חשבון אויף מיין קאַמפּאַניאָן — און זיך געלאָזט מיטן וועג, וואָס האָט געפירט צום פּוילישן גרענעצשטעטל אַסטראָוו. מיר האָבן ממש זיך געווען אונדזער וועג שוין אויף סאָווע-טישער ערד צו דער ערשטער סאָוועטישער באַנסטאַציע.

אויף סאוועטישער ערד

מיר שפאנען אויף סאוועטישער ערד.

מיין קאמפאניאן, דער יונגער גארבער-ארבעטער פון שטעטל גריצע, דער צום טויט-פארמישפטער דורך א פוילישן קריגסגעריכט פאר זיין אקטיווער טעטיקייט אין די שוצארגאנען פון „רעוואקאם“ בעת די רויטע ארמיי האט זיך געפונען אין זיין שטעטל — איז ווילד געווארן פון פרייד. ער שפרינגט, האצקעט, לאכט, וויינט, זינגט, פייפט, שרייט, הירזשעט ווי א פערד, וואס האט זיך אקערשט באפרייט פונעם שווערן כאמעט נאך א לאנגער און שווערער נסיעה. ער קולאקעוועט אין דער פוי-לישער זייט און שרייט א מין איבערגעזורטן רעפריין: „כ׳האב אייך אין דער ערד! איר קענט מיר שוין איצט קושן אין הינטן, איר קענט מיר שיטן זאלץ אויפן עק!“ איך פארשטיי זיין געמיט און לאז אים זיך אויסלאדן.

איך בין אבער נישט אזוי פריילעך געשטימט. מיינע שריט זענען נישט מער אזוי פלינק און זשוואווע; מיר פלאגט דער געדאנק: און וואס ווייטער? ווי אזוי וועל איך זיך דערשלאגן קיין מינסק, די פלאנירטע ערשטע סטאציע פון מיין רייזע — באזוך אין סאוועטן-פארבאנד? אן געלט, אן קליידונג, און דער עיקר, אן דאקור-מענטן, וואס זאלן בארעכטיקן מיין געפינען זיך אויף סאוועטישער ערד? כ׳בין זיכער, אז די קאמבונדישע קאנפערענץ איז שוין פארגעקומען, און דאס באשווערט נאך מער די לאגע.

די ווערטער „קאמבונד“ און „קאמבונדישע קאנפערענץ“ סטימולירן דעם מוח און העלפן מיר אויסארבעטן א סטראטעגיע און טאקטיק: כ׳וועל אויף דער ערשטער באנסטאציע זיך מעלדן צום נאטשאלינק פון דער „טשעקא“ און דערציילן, אז כ׳פאר קיין מינסק צו דער קאמבונדישער קאנפערענץ, ווי א פראקאמוניסטישער דעלעגאט פון בונד פון פוילן, דערציילן וועגן ארעסט אויף דער גרענעץ, און דערפאר האב איך נישט קיין שום דאקומענטן, געלט און באגאזש. כ׳וועל פארלאנגען, מ׳זאל מיר תיכף אפשיקן מיט א ספעציעלן עטאפ דירעקט קיין מינסק צו דער דיספאזיציע פונעם צענטראל-קאמיטעט פון קאמבונד אדער אין מינסקער טשעקא צו דער דיס-פאזיציע פון די ארטיקע חברים סלאווינסקי אדער באגוצקי. און וואס מער כ׳האב געטראכט וועגן דעם פלאן, אלץ מער איז ער מיר געפעלן, און א בארויקטער האב איך גענומען פעסטער שפאנען צו דער ערשטער סאוועטישער באנסטאציע.

דאס געפיל פון אומרו ווערט פארביטן מיט א געפיל פון פרייד. אין אלע רמח-אברים זינגט א קרעפטיק געזאנג פון שטאלץ און זיכערקייט, אז צו דער סאוועטישער מלוכה ביסטו א שותף, האסט אין איר א חלק. דער סאוועטן-פארבאנד איז דאך דאס ערשטע לאנד פון דער סאציאלער רעוואלוציע, דאס פאטערלאנד פונעם פראלע-טאריאט פון גאר דער וועלט, און אין סאוועטן-פארבאנד האסטו מער חלק ווי סתם א פראלעטאריער און א סאציאליסט, און אודאי מער חלק, ווי דער איצטיקער

צענטראל-קאמיטעט פון בונד אין פוילן צוזאמענגענומען. זיי אלע זענען דאך געווען אַנטיבאַלשעוויקעס און געפירט אַ קאַמף קעגן דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע. אַפילו מאיר (חיים) וואָסער איז אין בונד נישט געווען קיין פּראָבאַלשעוויק. ערשט נאָכן זיג פון דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע האָט ער זיך געשטעלט אויך דער זייט פון דער סאַוועטן-רעגירונג. דאַקעגן דו ביסט אַ „נאַסטאַיאַשטשער“ פּראָבאַלשעוויק זינט דעם אָנהייב פון דיין פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט. מיט די באַלשעוויקעס ביסטו זינט דעם ערשטן טאָג פון דער מאַרץ-רעוואָלוציע. דאָס אינערלעכע געזאַנג פילט אָן מיט פּרייד יעדן אָבר — און די פּיס שפּאַנען ריטמיש און האַפּערדיק אויף דער סאַוועטישער ערד.

די ערשטע סאַוועטישע באַנסטאַציע איז פּאַרברענט. אויפן אָרט פון דער אַמאָ-ליקער באַנסטאַציע איז אויפגעקלאַפט אַ הילצערן בידל פּאַרן בילעטן-פּאַרקויף און אַ פּלאַטפּאַרמע פון ברעטער פּאַר פּאַסאַזשירן און פּאַר פּראַכטלאַדונג. ביי דער ראַמפע שטייען עטלעכע פּראַכטוואַגאַנעס. דאָס קליינע לאַקאַמאַטיוול (אין וואַרשע פּלעגט מען אַזאַ סאַרט לאַקאַמאַטיוו רופן „סאַמאַוואַרל“) פּאַרעט זיך ביים אַננעמען וואָסער. אויף דער פּלאַטפּאַרמע שטייען אַ צוויי צענדלינג מענטשן, אַרומגערינגלט מיט עטלעכע זעלנער פון דער סאַוועטישער גרענעצוואַך און מיט עטלעכע מונדירטע טשעקיסטן. כּווענד זיך צו איינעם פון די טשעקיסטן, ער זאָל מיך פּאַרבינדן מיטן נאַטשאַלניק פון „אַסאַבאַי אַטדיעל“. „איזו טשאַם דיעלאַ“ (אין וואָס גייט עס) ? קומט אַ פּראַגע אין אַ בייזן טאָן. ער הערט נישט מיין ענטפּער. שטופּט מיך און מיין גריצער חבר אַריין אין אַ גרופּע פּאַרהאַלטענע און שרייט אויס: „אין שעפעטאַווקע וועט מען זיך שוין פּונאַנדערקלייבן“.

דער ערשטער קבלת-פנים איז נישט קיין פּריילעכער. אַ פּריקע געפיל באַ-הערשט מיין געמיט. דאָס דויערט אָבער נישט צו לאַנג. כּ'געפין אַ זכות: שעפע-טאַווקע איז דאָך די צווייטע באַנסטאַציע, אַ גרויסע סטאַציע. די דאַרטיקע טשעקאַ איז פון אַ גרעסערן און פון אַ מער רעכטלעכן פּאַרנעם. דער צוג דאַרף באַלד אָפּגיין. ווי אַנדערש האָט דער טשעקיסט אין אַזעלכע אומשטענדן געדאַרפט האַנדלען ? דו וואַלסט אַנדערש געהאַנדלט ? אויף דיין שטערן איז דאָך נישט אַנגעשריבן פּאַר וואָס און צוליב וואָס דו געפינסט זיך אויף דער ערשטער באַנסטאַציע באַלד לעבן דער פּוילישער גרענעץ. אַוודאי איז דער אופן פון טשעקיסטס רעדן נישט קיין אַנגע-נעמער, אָבער קיין אומגליק איז דאָך דאָס נישט.

קיין שעפעטאַווקע איז די פּאַרטיע פּאַרהאַלטענע אַנגעקומען שפעט אין דער נאַכט. אַלעמען צוזאַמען מיט זייער געפעק האָט מען אַריינגעפירט אין אַ גרויסער קאַמער אינעם וואַקאַזאַל-בנין, נישט קיין רעווידירטע און נישט קיין אויסגעפרעגטע. דער בנין איז אַ ציגלנער, אַ רעסטאָוירטער אַדער אַ ניי-אויפגעבויטער. דער אַרעסט-קאַמער איז אַ גרויסער, דער רעזשים — ווי אין יעדן צייטווייליקן אַרעסט-הויז.

אויף צו מאַרגנס אַרום 8 אין דער פרי האַט זיך אָנגעהויבן דער פאַרהער. דער אַרויסגערופענער האַט מיטגענומען זיין געפעק, דורכגעמאַכט אַ פערזענלעכע און געפעק־רעוויזיע און געשטעלט געוואָרן פאַר אַן אויספאַרשער. די, וועלכע זענען נאָך דער אויספאַרשונג פאַרהאַלטן געוואָרן, זענען לאַקירט געוואָרן אין אַן אַנדער קאַמער, גערופן „פּערעסילנע“, פּדי איבערגעשיקט צו ווערן קיין זוּויל, וווּ ס'האַט זיך געפונען אַ צענטראַלע פון דער טשעקאַ און אַ שטאַטישע תּפּיסה.

ווען כ'בין געשטעלט געוואָרן פאַרן אויספאַרשער, האָב איך דעם אויספאַרשער דערקלערט, אַז כ'קען אים ליידער נישט געבן קיין שום דערקלערונגען און איך פאַרלאַנג טיפּף געשטעלט צו ווערן פאַרן נאַטשאַלניק פון „אַסאַבי אַטידעל“. ס'איז אַ זייער ערנסטער ענין. אין מיין טערקישן רוסיש האָב איך געהאַלטן אין איין איבער־חזון: „פּראַשו נאַטשאַלניקאַ, עטאַ סעריאַנאַ דיעלאַ“ (איך בעט דעם נאַטשאַלניק, דאַס איז אַן ערנסטער ענין). אין דער אַפּטיילונג פון דער טשעקאַ האַט מען, משמעות, געהאַט צו טאָן מיט פאַרשיידענע נישט־נאַרמאַלקייטן, און נאָך אַ קורצער אַמפּעריי, האַט מיין אויספאַרשער איבערגעגעבן אַן אַמטירנדיקן טשעקיסט אַ צעטעלע צום נאַטשאַלניק. אַ וויילע שפּעטער בין איך גערופן געוואָרן אין דער קאַנצעלאַריע פון נאַטשאַלניק פּיליפּאָוו פּונעם „אַסאַבי פּונקט“ פון דער באַר־סטאַציע שפּעטאַווקע. די אויפנאַמע איז נישט געווען קיין העפלעכע: „וועגן וואָס גייט עס? כ'האַב דערציילט וועגן די מאַטיוון פון מיין קומען קיין סאַוועטן־פאַרבאַנד. וועגן דעם אַרעסט און וועגן די סיבות פון מיין חברים אַריבערגיין די גרענעץ, דערפאַר האָבן מיר נישט קיין דאַקומענטן, געלט און באַגאַזש, און פאַרלאַנגט, מ'זאַל אונדז גלייך טראַנספּאָרטירן קיין מינסק, אַן אַ וואַך אַדער מיט אַ וואַך.

צי דער נאַטשאַלניק פון „אַסאַבי פּונקט“ האַט פאַרשטאַנען, וואָס כ'האַב אים דערציילט אין מיין צעבראַכענעם רוסיש — ווייס איך נישט. ער האַט רויק אויס־געהערט מיין לאַנגע טיראַדע, געפרעגט צי כ'האַב געענדיקט. אויפגעהויבן זיך פון זיין זיצפּלאַץ און אַרויסגעגאַנגען, הייסנדיק די באַאַמטע אין דער קאַנצעלאַריע האַלטן אויף מיר אַן אויג.

כ'האַב אַבסערווירט דעם ערשטן באַגעגנטן העכערן באַאַמטן פון דער אין דער גאַרער וועלט באַרימטער טשעקאַ און געבליבן צופרידן פונעם איינדרוק: אַ מיטלווקסיקער, אַ בלאַנדער, אין די צוואַנציקער יאָרן, מיט אַן אַפּן רוסיש פנים, אַנגעטאָן אין אַ רעקל פון אַ סטודענט פון די צאַריש־רוסישע פּאָליטעכנישע שולן. ס'האַט מיך אימפּאַנירט זיין רויקע האַלטונג בעת מיין לאַנגער טיראַדע.

דער נאַטשאַלניק איז צוריקגעקומען אין דער באַגלייטונג פון אַ טשעקיסט אין אַ מיליטערישער אוניפּאָרם. דער געקומענער האַט אין אַ רוגזהדיקן טאָן, אין יידיש, אַ פּרעג געטאַן: „וואָס פאַר אַ געשעפטן האַט איר צום נאַטשאַלניק? כ'בין שטיין געבליבן אַ געפלעפטער. דער רוגזהדיקער טאָן האַט מיך אויפגערעגט. יונג איז מען געווען, קיין טעמפּעראַמענט און קוראַזש האַט נישט געפעלט, האָב איך אויף

דעם זעלבן אופן צוריקגעענטפערט: „וואָס שרייט איר אויף מיר, ווי כ'וואָלט געווען אַ קאָנטערעוואָלוציאָנערער פאַרברעכער, וועמען מ'האַט געכאַפט אויף דער הייסער מינוט פון פאַרברעכן? איר ווייסט נישט ווער כ'בין און וואָס כ'טו דאָ, און איר באַהאַנדלט מיך, ווי כ'וואָלט געווען אַ פאַרמישפטער דורך אַ רעוועריבונאַל. אויפן נאַטשאַליקס פנים האָט זיך באַוויון אַ צופרידענער שמייכל, צי ער האָט עפעס פאַרשטאַנען פון מיינע רייד — ווייס איך נישט. ער האָט מיט אַ: „לאַדנאַ, לאַדנאַ“ אָפגעשטעלט די מחלוקה, און שוין אין אַ פריינדלעכן טאָן האָט דער ייִדישער טשעקיסט צו מיר אַ זאָג געטאָן: „לאַמיר הערן וואָס איר האָט צו דערציילן.“

כ'האָב אין ייִדיש דערציילט וועגן די מאַטיוון פון מיין באַזוכן דעם סאַוועטן פאַרבאַנד, וועגן מיין קאַמפאַניאָן און וועגן מיין פאַרלאַנג טראַנספּאָרטירט צו ווערן קיין מינסק. כ'האָב געבעטן, מ'זאָל מיין גריצער חבר אַריינברענגען און אים פּרעגן, דער ייִדישער טשעקיסט האָט פאַרציכנט וואָס כ'האָב דערציילט און ראַפּאָרטירט פּיליפּאָון. מ'איז נאַכגעקומען מיין פאַרלאַנג וועגן מיין קאַמפאַניאָן. ער איז אויסגעפּרעגט געוואָרן דורך דעם זעלבן ייִדישן טשעקיסט. נאָך דער אויספאַרשונג האָט פּיליפּאָו מיר דערקלערט, אַז ער גלייבט אין דעם וואָס איך און מיין חבר האָבן דערציילט. ער קען אָבער אין דעם פּאַל גאַרנישט טאָן און מוז אונדז איבערשיקן קיין זוּויל. ער האָט געפּרעגט צי איך רייכער, געגעבן מיר אַ זשמעניע מאַכאַרקע, און פאַראַרדנט מ'זאָל אונדז גלייך באַזאָרגן מיט אַ מיטאַג און מיט אַ פאַרציע ברויט. דאָס מיטאַג איז געווען ענלעך צו די מאַלצייטן אין יעדער איבערשיקטורמע: אַ שטיקל קאַרטאַפּל שווימט אַרום אין אַ טייך פון וואַסער און אַ גרויפּ דאַרף מען פּאַנגען מיט אַ פּישערנעץ. דאָס ביסל הייסע וואַסער פון דער יושקע אין דער נישט באַהיצטער קאַמער האָט עטוואָס צעוואַרעמט דעם גוף. די יושקע און די ברויט פאַרציע האָבן נישט געשטילט דעם הונגער נאָך אַ 30 שעה נישט טועם זיין קיין קריש ברויט און קיין לעפּל געקעכץ.

דאָס גרויסע און פאַרקראַטעטע פענצטער פון דער פּערעסילנער קאַמער האָט זיך געפונען אין פּראַנט פון דער פּראַכטראַמפע און פון דרויסן האָט מען געקענט זען וואָס ס'טוט זיך אין קאַמער. כ'בין געזעסן אויף אַ פּלאַץ פון וואַנען מ'האַט געקענט לייכט אָבסערווירן. כ'האָב באַמערקט, אַז עמעצער קוקט כּסדר אַריין אין פענצטער, און געפילט, אַז כ'בין דער אַביעקט פון זיין אָבסערוואַציע.

ס'האַט זיך געעפנט די טיר. פּיליפּאָו מיט אַ יונגן בחור זענען שטיין געבליבן אויף דער שוועל פון דער קאַמער. דער יונגער בחור האָט מיט אַ פינגער אַנגעוויזן אויף מיר און שטייל גערעדט מיטן פּרעסעדאַטעל פון „אַסאַבאַי אַטדיעל“. אַן אומי היימלעך געפיל האָט מיך באַהערשט, אַ פּחד פאַר עפעס אומדערוואַרטט. דאָס געפיל פון אומרו האָט זיך פאַרשטאַרקט ווען אין עטלעכע מינוט שפּעטער בין איך גערופן געוואָרן אין קאַנצעלאַריע פון פּרעסעדאַטעל פון „אַסאַבאַי פּונקט“. אָבער, ווי שרייבט זיך אין די מעשה־ביכלעך? אַז דער סוף איז גוט, איז אַלץ גוט.

אריבערטעטנדיק די שוועל פון דער קאנצעלאריע איז דער מיר אומבאקאנטער יונגער בחור אנטקעגנגעגאנגען מיט אן אויסגעשטרעקטער האנט: „וואס מאכט איר, חבר הערשל מעטאָלאָויעץ? איר דערקענט מיך? ווען מיין ענטפער איז געווען אַ קאָטעגאַרישער „ניין“, אַז כ'קען אים נישט, האָט ער מיר דערציילט, אַז ער איז אַ לובלינער, האָט געהערט צו דער בונדישער יוגנט-אַרגאַניזאַציע „צוקונפֿט“. ער קען מיך און געדענקט מיך פון מינע וויזיטן אין לובלין. ער האָט געהערט מינס. אַ ספעציעלן רעפּעראַט פאַר דער יוגנט און אַנגערופן די טעמע פונעם רעפּעראַט. ער ווייסט אַפילו וועגן מיין געפינען זיך אין דער זאַמאַשטשער טורמע. אויף מיין פּראָגע פון וואַנען ער קומט ווי אַן אייגענער מענטש אין „אַסאַבאַי אַטדיעל“, האָט ער שטי-פּעריש גענטפּערט: „מען שרייבט ספרים“. געמיינט האָט עס, אַז ער אַרבעט אין דער סאָוועטישער קאָנטעראָוועדקע. דער לובלינער חבר האָט אין דער שטיל זיך דורכגעשמועסט מיט פּיליפּאָון און פּיליפּאָו האָט פאַראַרדנט, מ'זאָל מיר און מיין גריצער חבר לאָזן פּריי אַרומשפּאַצירן אויף דער פּאַסאַזשיר-פּלאַטפּאַרמע און אויף דער פּראַכטראַמפּע.

עטוואָס שפּעטער האָט מיר דער געוועזענער לובלינער „צוקונפֿטיסט“ געבראַכט אַ לאַבן שוואַרץ ברויט, אַ שטיק גערויכערטע סאַדלע, אַ ביסל מאַכאַרקע, אַ ביסל געלן צוקער און צוויי פּאַר דייטשיש-מיליטערישע אונטערוועש. ער האָט זיך חבריש געזעגנט און דערציילט, אַז ער דאַרף די זעלבע נאַכט דורכמאַכן די גרענעצן קיין פּוילן.

מיין תּפּיסה-רעזשים איז געוואָרן ליכטער, כּיבין אַבער נאָך אַלץ געווען אַן אַרעסטאַנט — אַן אַרעסטאַנט מיט פּריווילעגיעס, וואָס וואַרט אַפּגעשיקט צו ווערן קיין וויל צו דער דיספּאָזיציע פון דער אַרטיקער טשעקאַ.

אינעם פּרימאַרגן אויפן צווייטן טאַג פון מיין זיין אין שפּעטאַווקע איז צו מיר צוגעקומען פּיליפּאָו און מיטגעטיילט, אַז דער מיליטערישער קאַמענדאַנט וויל מיך זען. ער האָט צוגערופן אַ טשעקיסט און געהייסן מיך פירן אין דער מיליטערישער קאַמענדאַנטור.

די רעזידענץ פון דער מיליטערישער קאַמענדאַנטור האָט זיך געפונען אין אַ באַנוואַגאַן אויף אַ זייטיקער באַגליניע. דער קאַמענדאַנט, באַרצעוויטש, איז געווען אַ פּאַליאַק פון גאַליציע. אַ געוועזענער אַפיציר פון דער עסטרייכישער אַרמיי, גענוג מען אין פּלען דורך די רוסן, און זינט דער אַקטאַבער-רעוואָלוציע — אַקטיוו אין די אינערלעכע און אויסערלעכע קאַמפּן ווי אַן אַפיציר פון דער רויטער גוואַרדיע און פון דער יונגער סאָוועטישער אַרמיי. אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז די דייטשישע שפּראַך, די איינציקע אייראָפּעיִשע שפּראַך וואָס כּהאַב בשעתו באַהערשט, איז איצט צו נוי געקומען פאַר אַ געהעריקן שמועס. מיר האָבן פאַרבראַכט אַ לענגערע צייט אין אַ געשפּרעך וועגן פּאַרשיידענע ענינים און באַזונדערס פון אַ פּויליש-פּאַליטישן כאַראַקטער, מיט וועלכע ער איז געווען גוט באַהאַוונט. ער האָט מיך טראַקטירט

מיט אַ מיטאָג פון דער מיליטערישער פעלדקיך, וואָס איז צו יענער צייט געווען דער זעלבער מאַלצייט פאַר אַלע מיליטער־מענטשן — סאָלדאַטן און אָפיצירן, באַזאָרגט מיך מיט אַ ביסל רויכער־מאַטעריאַל, אָבער אָפּגעזאָגט וועלכע ס'איז דירעקטע הילף — דאָס ליגט נישט אין זיין מיליטערישער קאַמפּעטענץ — האָט באַרעוויטש מיר דערקלערט. ער וועט אָבער געבן זיינס אַ ראַפּאָרט מיט אַ גוטער מיינונג וועגן פאַרלויף פונעם שמועס.

אין שעפעטאָוקע האָב איך פאַרבראַכט עטלעכע טעג, און צוזאַמען מיט אַ גרעסערער גרופע פאַרהאַלטענע בין איך אָפּגעשיקט געוואָרן קיין זוּויל. אין פראַכט־וואַגאַן האָבן זיך אויך געפונען צוויי אַרעסטירטע מיליטער־לייט, באַשולדיקטע אין געלט־מאַלווערסאַציעס. איינער פון זיי האָט אויסגענוצט די פאַרנאַכטיקע טונקליקייט, איז אַראַפּגעשפּרונגען פון וואַגאַן און נעלם געוואָרן. דאָס האָט פאַרערגערט די באַציונג פונעם מיליטערישן קאַנוואַי אויף דער ריזע קיין זוּויל.

אין זוּויל זענען מיר אָנגעקומען שפעט ביי נאַכט. אויפגענומען די פאַרטיע אַרעסטירטע האָט אַ יונגער טשעקיסט, אויף וועמענס ליפּן ס'איז נאָך געלעגן דער מאַמעס מילך, אָבער אין אַ פולן אַוניפּאַרם. ער האָט נישט געמאַכט קיין שהיות און אַלעמען אָפּגעשיקט אין דער שטאַטישער תּפּיסה, אויף אַלע פראַגעס און וועג־דונגען האָט ער געהאַט איין ענטפּער: „מ'וועט זיך שוין שפעטער פונאַנדערקלייבן.“ אין דער זוּוילער תּפּיסה האָב איך דורכגעמאַכט די מיר שוין גוט־באַקאַנטע אויפנעם־פראַצעדור און צוזאַמען מיט מיין גריצער חבר בין איך אַריינגעשטופּט געוואָרן אין אַן איבערגעפאַקטער קאַמער. כ'בין אַריין אין אַ מין הינערפלעט, האָב אַוועקגעזעצט זיך אין אַ ווינקל און פאַרלוירן יעדע פעיקייט פון טראַכטן, יעדן חשק פון עסן אָדער טרינקען. דער דאָזיקער צושטאַנד האָט אָנגעהאַלטן היפשע שעהען. ערשט אַרום מיטאַגצייט האָב איך אָנגעהויבן קומען צו זיך און אַלע מיינע אַברים האָבן אָנגעהויבן פראַטעסטירן קעגן דעם צושטאַנד, אין וועלכן כ'האָב זיך געפונען — אַ פשוטער אַרעסטאַנט אין אַ סאַוועטישער תּפּיסה.

אין קאַמער האָב איך זיך באַקענט מיט איינעם פון די אַרעסטירטע, אַ סימפּאַ־טישער ייִדישער יונגער־מאַן און געקריגן פון אים אינפאַרמאַציעס וועגן די תּפּיסה־באַדינגונגען און וועגן דער אַרטיקער טשעקאַ. כ'האָב אים געבעטן מיר העלפּן אָנ־שרייבן אין רוסיש אַ דרינגענדיקן בריוו צום פּרעזסע־דאָטעל פון דער זוּוילער טשעקאַ. די הילף זיינע איז געווען פון ערשטראַנגיקן באַטייט. ער האָט אָנגעקלאַפּט אין טיר, דערציילט דעם טורמע־וועכטער מיין פאַרלאַנג און מסתמא היפשעלעך קאַלאַריזירט מיין ענין און מיין פּערזאָן. עטלעכע מינוט שפעטער האָט אַן עלטערער טורמע־באַמטער מיך און דעם תּפּיסה־חבר אַריינגענומען אין דער דיזשורקע, דערלאַנגט פאַפּיר און אַ בלייפעדער און געהייסן שרייבן די פּאָדאַניע. כ'האָב די־טירט אין ייִדיש און מיין תּפּיסה־חבר האָט שנעל און פליסיק איבערעזעצט אין רוסיש.

ס'האט נישט געדויערט קיין צוויי שעה און צוויי מונדירטע טשעקיסטן האבן מיך און מיין גריצער חבר אָפּגעפירט אין דער געביידע פון דער טשעקא. מיר זענען צוגעטיילט געוואָרן צו באַזונדערע אויספאַרשערס. מיין אויספאַרשער איז געווען אַ פּאַלאַנזירטער אוקראַינער. אַ שרייבער האָט פאַרשריבן מייע פּערסאָ-נאַליעס און דער אויספאַרשער האָט מיך גענומען אין דער אַרבעט.

די ערשטע פּראַגע פון מיין אויספאַרשער איז געווען, וואָס איך ווייס וועגן „דאַמביע“ און וועגן די מענטשן וואָס האָבן זיך געפונען אין דאַמביע — קאַמוניסטן, בונדיסטן און אַנדערע. דאַמביע איז געווען אַ פּוילישער קאַנצענטראַציע-לאַגער, אין וועלכן ס'זענען פאַרשפּאַרט געוואָרן די קעגנערס פון דער מלחמה-אַוואַנטורע פון יוזעף פּילסודסקי קעגן דער יונגער סאָוועטישער מדינה. כ'האַב דעם אויספאַר-שער דערציילט וואָס כ'ווייס וועגן דעם געגעבענעם לאַגער און געמאָלן די פּאַליטי-שע און פיזישע פּאַרטערען פון די אַרעסטירטע קאַמוניסטן און בונדיסטן, וועלכע כ'האַב פּערזענלעך געקענט. דער אויספאַרשער איז פון מייע רעלאַציעס געווען צופּרידן. ס'האָט זיך נעמלעך אַרויסגעוויזן, אַז ער אַליין האָט זיך געפונען אין דאַמביע און האָט די באַדינגונגען פון לאַגער און פון די מיר באַקאַנטע קאַמוניסטישע און בונדיסטישע פּירערס און טוערס גוט געקענט און באַטראַכט מייע אינפּאַר-מאַציעס פאַר אויטענטיש און מייע מאַטיוון פון מיין געפּינען זיך אויף סאָוועטישער טעריטאָריע — פאַר ראַיעלע.

בעת דער אויספאַרשונג איז אַריינגעקומען אַ טשעקיסט אין דער פּולער אַני-פּאַרם. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אין אַ זייט און אויפּמערקזאַם זיך צוגעהערט צו די פּראַגעס און ענטפּערס. קורץ פאַרן פאַרענדיקן די אויספאַרשונג האָט ער פּאַרלאַזט דאָס צימער. אַ ווילע שפּעטער איז ער צוריקגעקומען מיט אַ צווייטן מונדירטן טשעקיסט. זיי זענען שטיין געבליבן ביים אַריינגאַנג אין צימער. מיין אויספאַרשער האָט זיך אַ ריס געטאַן פון זיין זיצפּלאַץ און סאַלוטירט. דער מיטגע-קומענער האָט געענטפּערט אויפן סאַלוט, געמאַכט אַ שפּרייז צו מיר, דערלאַנגט מיר אַ האַנט און אין יידיש אַ זאַג געטאַן: „וואָס מאַכט אַ חבר פון פּוילן? און זיך פאַרגעשטעלט: פאַרזיצער פון זוילער קרייז פון דער טשעקא, שנייערסאַן, „פון די אמתע שנייערסאַנס“ — האָט ער לאַכנדיק צוגעגעבן. אויף זיין פּראַגע צום אויס-פאַרשער, ווי ער האַלט מיט דער אויספאַרשונג, האָט שנייערסאַן באַקומען אַן ענט-פער, אַז אַלץ איז אין אַרדענונג.

שנייערסאַן, דער פאַרזיצער פון טשעקא פון זוילער קרייז, איז געווען אין עלטער פון אַ 30 יאָר. אַ מיטלווקסיקער, אַ שמאַלער און אַ טונקעלער. אַ ברוין פנים, די האַר און די קליינע וואַנסעלעך — פעכשוואַרצע — אַ טיפּישער ציגיינער. מיט זיין האַלטונג און אופן פון רעדן האָט ער געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ ישיבה-בחור, וואָס האָט נאָר וואָס פאַרלאַזט די בית-מדרש-באַנק. חכמה האָט ער געהאַט פאַר צען אַנדערע, און אין דעם גאַנץ לאַנגן שמועס מיט מיר אין אַ פּרעכטיקן יידיש.

האט ער ארויסגעוויזן א זעלטענע ערודיציע אין פארשיידענע ענינים און אן אויס-
געצייכנטע אריענטאציע אין פוילישע און אין פויליש-דישע ענינים. דער צווייטער
קאנטאקט מיט א הויכן באאמטן פון טשעקא האט אויף מיר געמאכט אן אומפאר-
געסלעכן איינדרוק.

דער רעזולטאט פונעם שמועס מיט שנייערסאנען איז געווען, אז ער איז מסכים
צו שיקן מיד און מיין גריצער חבר מיט א ספעציעלן עסקארט דירעקט קיין מינסק.
ער מוז מיד אבער ביון אפגיין פון א צוג צוריקשיקן אין דער זוילער תפיסה. ס'איז
מיר קאלאמוטנע געווארן אויפן הארצן. שנייערסאן האט משמעות פארשטאנען, וואס
איך מאך דורך און געהאלטן זיך אין איין פארענטפערן, אז אנדערש טאר ער נישט
האנדלען. אריינגעמישט האט זיך דער טשעקיסט, וואס איז אנוועזנדיק געווען ביים
פארהער און געבראכט שנייערסאנען צו מיר. ער האט שנייערסאנען פארגעלייגט
דערלויבן אונדז נעמען אויף זיין קווארטיר און ער וועט זיין פאר אונדז פערזענלעך
פאראנטווארטלעך. שנייערסאן האט מסכים געווען און מיר האבן פריילעכע פארלאזן
די געביידע פון טשעקא אין זויל.

די גוטתאראציקייט און חברישקייט פונעם טשעקיסט איז נישט געווען קיין
צופעליקע. ער איז געווען א געוועזענער פועלי-ציוניסט אין א שטעטל אין ראדאמער
ראיאן און מיד גוט געקענט. ער האט דערציילט וועגן אן עפנטלעכער דיסקוסיע,
וואס ער האט געהאט מיט מיר בעת מיינעם אן ארויסטריט אין זיין שטעטל. ווען
ער איז אריינגעקומען אינעם צימער וווּ כ'בין אויסגעפארשט געווארן, האט ער מיד
גלייך דערקענט, צוגעהערט זיך צו דער אויספארשונג. איז אועק איבערקוקן די
פאפירן, וואס זענען מיר נוגע און דערנאך געמאלדן שנייערסאנען וואס פאר א פאר-
שוין ס'געפינט זיך אין „אסאבאי אטדיעל“. שנייערסאן האט דורכגעקוקט די פאפירן
און איז געקומען מיד זען. ס'זענען נאך געווען אנדערע צייטן, די צייט פון דער
יונגער אקטאבער-רעוואלוציע, ווען חברשאפט און רעספעקט פאר א רעוואלוציא-
נער האט געשפילט א ראלע. בימי סטאלין וואלט אזא קורטואזיע און חברשאפט
מצד טשעקיסטן נישט געווען מעגלעך.

די קווארטיר פונעם טשעקיסט איז געווען אן אלגעמיינע פאר א 6-8 באאמטע
פון טשעקא. כ'בין געווען אונטער א דיסקרעטער אויפזיכט. כ'האב דאס פארשטאנען
און בארעכטיקט. געווען איז מיר די קאמפאניע ליב און אינטערעסאנט. אלע, די
יידן און נישט-יידן, זענען געווען אינטעליגענטע, קלוגע און ווילע יאטן. עטלעכע
טעג האב איך פארבראכט אין זויל. חברה האבן מיד ארומגעפירט איבערן שטעטל.
באקאנט מיט די פארשיידענע ענינים און פראבלעמען, דירעקטע און אומדירעקטע
רעזולטאטן פון דער אקטאבער-רעוואלוציע און פון דער פארענדיקטער מלחמה מיט
פוילן — און צום ערשטן מאל האט זיך פאר מיר געשטעלט דאס פראבלעם: יידן
און רעוואלוציע.

די עקאנאמישע לאגע פון די יידן אין שטעטל, די דעקלאסירונג פונעם רוב

יידן אין שטעטל, זייער מאַטעריעלע שיפלות און הילפלאָזיקייט, האָט געדריקט אויף מיין געמיט. ס'האָט זיך פֿאַר מיר געשטעלט דאָס פראַבלעם צי דאַרפן יידן זיין דאָס פֿרעה-הינדל פֿון אַ רעוואָלוציע. כ'בין קיין מאָל נישט געווען און קיין מאָל נישט געוואָרן אומפילעוודיק אין באַצוג צו די אַקטועלע לעבנסנויטן פֿונעם ייִדישן פֿאָלק, און די ליידן פֿונעם רוב פֿון די זוילער יידן, וואָס איך האָב באַטראַכט פֿאַר אַ מוסטער פֿונעם לעבנס-מצב פֿון ייִדישן פֿאָלק אויפן שטח פֿון סאָוועטן-פֿאַרבאַנד, האָט צעריסן מיין האַרץ און מיין נשמה.

דער וויכוח מיט זיך האָט לאַנג נישט געדויערט. די עמאַציעס און געפילן זענען באַרויקט געוואָרן. כ'האָב געזען די ליידן פֿון די יידן אין סאָוועטן-פֿאַרבאַנד, ווי אַ קאָנסעקווענץ פֿון דער הונדערטיאַריקער באַשעפטיקונג-לאַגע, אין וועלכער יידן זענען געצוונגען געוואָרן צו לעבן. נאָך דער סטאַביליזאַציע פֿון דער סאָוועטישער מדינה. נאָכן אַריבערגיין פֿון רעוואָלוציע און מלחמה צום קאָנסטרוקטיוון אויפבויה, וועלן אויך די דעקלאַסירטע שיכטן פֿונעם ייִדישן פֿאָלק אין סאָוועטן-פֿאַרבאַנד באַקומען אַ ווירטשאַפֿטלעכן און מאַטעריעלן תּיקון, און אפשר נאָך אַ גרעסערן ווי דער פֿאַליטישער און קולטורעלער, פֿון וועלכע די יידן געניסן.

אַבער די חשכות פֿונעם רוב יידן אין זויל, אַבסערווירט פֿון דער גאַענט בעת מיין ערשטן באַזוך אין סאָוועטן-פֿאַרבאַנד, האָב איך נישט פֿאַרגעסן, און דאָס האָט נישט איין מאָל געדינט מיר ווי אַ מעמענטאַ נישט איבערצוהאַלעווען דעם רעוואָ-לוציאָנערן ראַדיקאַליזם בנוגע די ענינים פֿונעם ייִדישן קליינבירגערטום אין שייכות מיט דער סאַציאַלער רעוואָלוציע אין די לענדער וווּ יידן געפינען זיך אין קאַמ-פֿאַקטע מאַסן.

פֿון זויל זענען מיר אין באַגלייטונג פֿון צוויי מונדירטע טשעקיסטן אָפּגעשיקט געוואָרן קיין מינסק. מיט דער „אַטפֿראַווע“ האָט זיך פֿאַרנומען שנייערסאָן גופּא. איינע פֿון די אינסטרוקציעס דעם קאַנוואַי איז געווען: „טראַקטירט זיי ווי חברים, קומט נאָך זייערע פֿאַרלאַנגען אויף וויפל דאָס איז מעגלעך, אָבער זשאַלעוועט נישט קיין קויל, אויב ווער פֿון זיי וועט פֿרווון אויפן וועג צו אַנטלויפֿן“.

פֿון זויל קיין קיעוו זענען מיר געפֿאַרן אין אַ טעפּלושקע רעזערווירט פֿאַר נאַטשאַלסטווע. דער פֿראַכטוואַגאַן איז געווען אויסגעשטאַט מיט אַ גוט אייוועלע און מיט בענק. ווען מיר זענען אַנגעקומען קיין קיעוו איז נאָר וואָס געהאַט אַוועק אַ צוג וואָס פֿירט קיין מינסק, און די אינפֿאַרמאַציע איז געווען, אַז נישט פֿרעזער ווי אין אַ דריי טעג אַרום וועט זיין אַן אַנדער צוג.

קיין קיעוו זענען מיר אַנגעקומען אין מיטן נאַכט. ס'איז נישט געווען קיין אַנדער ברירה, ווי איבערצונעכטיקן אויפן וואַקזאַל. דער וואַקזאַל איז געווען אַנגע-פֿראַפּט מיט מענטשן, מיליטערישע און ציווילע, און מיט געפּעק. דער קאַנוואַי האָט אָפּגערייניקט אַ שטיקל פּלאַץ, פֿדי מיר זאָלן קענען יוצנדיקערהייט איבערנעכטיקן. אויף צו מאַרגנס האָב איך פֿאַרגעלייגט מיינע באַגלייטערס אויפצוהוּבן דאָס

זיצארט פונעם קיעווער קאמיטעט פון קאמבונד. א לאנגע צייט האט געדויערט דאס זוכן. אויפן קרעשטשאטיק האט אונדו עמעצער אנגעוויזן ווו דאס ארט געפינט זיך. אין לאקאל פונעם קאמבונדישן פארטיי-קאמיטעט האבן זיך געפונען עטלעכע מענטשן — און געגענעצט. זיי האבן געמאכט א קנאפן וועזן פון די אריינגעקומענע טשעקיסטן און זיערע באגלייטערס. דער גרויסער זאל איז געווען אפגעלאזן. ביי א טישל איז געזעסן איינגעהויקערט א מענטש און געטיגלט מיט א פעדער. געווען איז דאס יודיזקי. געוואר ווערנדיק פון קאנוואי ווהיזן זיי פירן די צוויי פארשוניגען, האבן יודיזקי און די אנדערע אנגעהויבן זיך מיט אונדו צו אינטערעסירן. נאך א קורצן שמועס האט יודיזקי איבערגענומען די קאמאנדע פון א מכניס-אורח. און אין די עטלעכע טעג וואס מיר האבן פארבראכט אין קיעו ארויסגעוויזן א סך גאסטפריינדלעכקייט. די אכילה און די משקה איז, אין די מאטעריעלע באדינונגען פון יענער צייט, געווען ממש א קייסערלעכע. יודיזקי האט אנגעבראכט בעטגעוואגנט און אויסגעבעט אין לאקאל פון קאמבונדישן פארטיי-קאמיטעט קעניגלעכע געלעגערס. יודיזקי האט אונדו אויך ארומגעפירט איבער דער שטאט, דערציילט געשיכטעס פון דער רעוואלוציע, דייטשישער אקופאציע, פון די רעזשימען פון סקארזא-פארסקי, פעטלורע, פון דער פוילישער אקופאציע, און פונעם צוריקאפגעמען דורך דער סאוועטן-מאכט די שטאט קיעו.

פון יודיזקין בין איך אויך געוואר געווארן. אז די קאמבונדישע קאנפערענץ אין מינסק איז נאך נישט פארגעקומען.

קייז קאראסטין און פון קאראסטין קיין מינסק זענען מיר געפארן אין א גוטן פאסאזשיר-וואגאן. אין מינסק זענען מיר אנגעקומען שפעט אין אונט. אין לאקאל פונעם צענטראל-קאמיטעט פון קאמבונד האבן זיך געפונען נאדל, דער פירער פון דער קאמבונדישער יוגנט, און זיין פרוי. דערוויסנדיק וועגן וואס עס האנדלט זיך, איז נאדלס פרוי אוועק און געבראכט א מיטגליד פונעם צענטראל-קאמיטעט. דער צעקיסט האט געעפנט די קאנצעלאריע פון צ.ק. פון קאמבונד, ארויסגענומען די שטעמפלען און אפגעשטעמפלט און אונטערגעשריבן די פאפירן. פון שפייכלער האט ער ארויסגענומען א פלאש וואדקע, א ברויט, גערויכערטע סאדלע, און געמאכט אויף שנעל א שטיקל מאלצייט. ער האט געגעבן די טשעקיסטן א סומע געלט פאר די הוצאות. נאדל האט מיך מיטגענומען צו זיך אהיים איבערצונעכטיקן, דער צעקיסט האט גענומען מיין גריצער קאמפאניאן צו זיך — די נסיעה איז געווען פארענדיקט.

דעם נאמען פונעם מיטגליד פון צענטראל-קאמיטעט פון קאמבונד, וועלכער האט מיט זיין אונטערשריפט פארענדיקט די פערטיפעטיעס פון מיין ערשטער ריזע קיין סאוועטן-פארבאנד — קען איך זיך בשום-אופן נישט דערמאנען. וואס ס'גע-דענקט זיך איז נעמלעך, אז ער איז געווען פון פאך א שטעפער און בעת דעם צארישן רעזשים איז ער געווען א געוויסע צייט א פונקציאנאר פונעם צענטראל-

קאמיטעט פון אלגעמיינעם יידישן ארבעטער-בונד פון ליטע, פוילן און רוסלאַנד אין א געגנט פון וויסרוסלאַנד. א סימפאטישער חבר און אין עלטער פון א יאָר 35. די ערשטע נאכט אין מינסק, אין דער ווינונג פון דער פאמיליע נאָדל, איז געווען אַ וואַכנאַכט, אַ ים מיט רייד איז פאַרנוצט געוואָרן. די קעגנזייטיקע אינפאַרמאַציעס זענען געווען וויכטיק און אינטערעסאַנט. באַזונדערס אינטערעסאַנט זענען פאַר מיר געווען די אינפאַרמאַציעס אין שייכות מיט דער נאָך נישט אַפּגעהאַלטענער ליקווידאַציע-קאַנפּערענץ פון רוסלענדישן קאַמבונד, וועגן די אינערלעך-פאַרטיישע פאַר-העלטענישן און וועגן די פאַרהאַנדלונגען מיט דער אַלסאַוועטישער קאַמוניסטישער פאַרטיי. די דערפּענונג פון דער קאַנפּערענץ וועט פאַרקומען אין די נאַענטסטע טעג. מ'וואַרט בלויז אויפן אַנקומען פון ווינשטיינען.

אַ טאַג אָדער צוויי טעג שפּעטער איז פון אַ פאַרטיי-שליחות געקומען יאַנקל לעווין, דער געוועזענער פונקציאָנאַר אין וואַרשע אין די יאָרן 1914-1915, אין דער צייט פון מיין אויפקום ווי אַ פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכער טוער און איינער פון מינע ערשטע רבנים אין הילכות פאַרטיישער און פּראָפּאַיאַנישער טעטיקייט. מיט וועמען כ'האַב זיך אין ווינטער 1915 געזעגנט אין תּפּיסה אויף דער דאַגליאַ-וויטשעווסקע-גאַס אין וואַרשע. די באַגעגעניש איז געווען אַ האַרציק-חברישע.

יאַנקל לעווין האָט מיר באַזאַרגט אַ באַקוועמע דירה פאַר דער צייט וואָס כ'האַב זיך געפונען אין מינסק, די דירה איז געווען ביי ד'ר קאַמינסקי, דער שפּעטערדיקער קאַמיסאַר פאַר געזונט-ענינים אין דער וויסרוסטישער סאַוועטישער רעפּובליק, ד'ר קאַמינסקי איז געווען אַ באַרימטער אויגן-דאַקטער, אַבער אַ קנאַפּער מומחה אין פּאָליטיק.

די אָדיסיע פון וואַרשע ביז מינסק, דער וועג פון מיין ערשטן באַזוך אין סאַוועטן-פאַרבאַנד, איז געווען פאַרענדיקט. אַ האַפּערדיקער, האָב איך געשפּרייט איבער די מינסקער גאַסן און מיט חדווה געשפּאַנט איבער דער סאַוועטישער ערד.

די ליקווידאַציע-קאַנפּערענץ פונעם קאַמבונד אין רוסלאַנד

אין די יאָרן פון מיין פּאָליטיש-געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט איז מיר אויס-געקומען אַנטיילצונעמען — מיט שטימערעכט, באַראַטונג-רעכט, אָדער ווי אַן אַבסער-וואַטאַר — אין אַ גרויסער צאַל קאַנגרעסן, צוזאַמענפאַרן און קאַנפּערענצן פון אַ פאַר-שיידנאַרטיקן כאַראַקטער: פאַרטיישע, פּראָפּאַיאַנישע, געזעלשאַפטלעכע און פון קולטור-אַרגאַניזאַציעס, אַבער אַזאַ אידעישע און פּאָליטישע אַרעמקייט, אַזאַ אַביר-נישקייט, און אַזאַ דלות, ווי ס'האַט געהערשט אויף דער ליקווידאַציע-קאַנפּערענץ

פונעם קאמבונד אין רוסלאנד, אין מינסק, ווינטער 1921, האָב איך קיין מאָל, נישט פריער און נישט שפעטער, בייגעוויינט.

געהאָט האָב איך דעם איינדרוק, אַז אין זאָל פון דער קאָנפערענץ געפינט זיך אַ בר-מינה, וועלכער איז שוין טויט אַ לענגערע צייט און מ'וויל פונעם מת וואָס שנעלער פטור ווערן. די לוויה-עטיקעטע פאַרלאַנגט אָבער געוויסע צערעמאָניעס: אַ הספד, לויבוערטער, און ווי אַזוי דעם מת צום שענסטן צו באַגראָבן. אין זאָל געפינען זיך די קרובים פונעם מת און זייער באַציונג צום טויטן איז אַ פאַרשיידן-אַרטיקע. טאַטע-מאַמע און די עלטערע ברידער גיבן זיך קאַלט אָפּ אַ חשבון, אַז דער טויטער איז טויט ווי אַלע טויטע, און אַפילו קיין טאַטער וועט שוין נישט העלפן. מ'דאַרף אים וואָס שנעלער מקבר זיין און זען, צי ס'איז פאַרבליבן עפעס פון דער ירושה איינצוקאַסירן. די בעל-פּכידיקע ווייבער וויינען און קלאָגן: „אַזאַ שיינער מענטש. אויף וועמען לאָסטו אונדז איבער“? זיי קלאָמען זיך אין אַרון און ליאַ-רעמען: „מיר וועלן דיך נישט לאָזן אַוועקנעמען. ביסט נישט טויט, ס'איז בלויז אַ הינערפלעט“. די ציניקערס אין דער משפּחה שמייכלען געהיימענישפּול-אונטער, און אָפט מאָל פּלאַצט ביי זיי דאָס געדולד און זיי פּאָדערן: „אַ סוף זאָל עס נעמען“! גלייכצייטיק טראַכטן זיי: געשטאַרבן טאַקע אַן אַרעמאַן, דאָס פאַרמעגן פאַרטאַכלע-וועט. אָבער אפשר איז פאַרט עפעס געבליבן פון דער אַמאַליקער עשירות וואָס מ'קען רעאַליזירן?

דאָס איז נישט קיין שאַרזש, נאָר אַ פּאַטאַגראַפיע פונעם צושטאַנד, אין וועלכן דער קאָמבונד אין רוסלאַנד-האַט זיך געפונען בעת זיין ליקווידאַציע-קאָנפערענץ און פונעם פאַרלויף פון די פאַרהאַנדלונגען אויף דער קאָנפערענץ. זינט דער מאַרץ-רעוואָלוציע פון 1917 אין רוסלאַנד, האָט דער בונד אין רוס-לאַנד זיך געפונען אינעם מענשעוויסטישן לאַגער, און אין דער פּראַקטיק — זיך געפונען צווישן די עקסטרעמסטע קעגנערס פון די באַלשעוויקעס און אָפט מאָל דעם קאָמף דערפירט צו אַבסורדן. די ייִדישע אַרבעטער האָבן זייער צושטימונג צו דער פּאָליטיק פון די פירערס פון בונד געגעבן מיט די פיס — מאַסנווייז פאַרלאַזט דעם בונד, ס'איז געבליבן אַ צאָל פירערס מיט קליינע פאַרטיי-אַרגאַניזאַציעס. אין 1920 האָבן די געבליבענע רעשטלעך זיך געשפּאַלטן. מיטן סאַציאַל-דעמאָקראַ-טישן בונד איז אַוועק אַ נישטיק הייפל אינטעליגענץ. דער קאָמבונד האָט זיך פאַר-אייניקט מיט די לינק-געשטימטע שפּליטערס פון די אַנדערע ייִדישע סאַציאַליס-טישע פאַרטייען: ס.ס., סיימאָוצעס. דער קאָמבונד האָט אין די באַדינגונגען פון דער זיגרייכער אַקטאַבער-רעוואָלוציע וועגעטירט. די פינאַנצן זענען געקומען פון דער סאָוועטישער מלוכה. די קאָנפערענץ אין מינסק, ווינטער 1921, האָט געדאַרפט דורכפירן די לוויה פונעם קאָמבונד אין רוסלאַנד.

דעם הספד האָט געהאַלטן אסתר פרומקין, איינע פון די דריי גרעסטע פרויען-פערזענלעכקייטן אין דער אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַליסטישער באַוועגונג, מיט

וועלכע כ'האב זיך פערזענלעך באגעגנט: ראזא לוקסעמבורג, ווערא קאסטשעווא, (מאריא קאשוטסקא) און אסתר פרומקין. לויט מיין מיינונג איז אסתר פרומקין געווען די גרעסטע פרויען־פערזענלעכקייט אין דער סאציאליסטישער באוועגונג אין רוסלאנד צו יענער צייט.

אסתר פרומקין'ס הספד איז געווען אן אמאלגאמאט פון פראזעאָלאָגיע, אויסגע־הוילט פון וועלכן ס'איז ערנסטערן אינהאַלט: „מיר גייען אין דער אַלסאָוועטישער קאָמפּאַרטיי מיט אויפגעהויבענע קעפּ. מיר וועלן דאָרט פאַרזעצן אונדזער גלאַררייכן בונדזום. מיר וועלן קיין מאָל נישט אויפהערן זיין בונדיסטן.“ אפילו איר גרויסער אַראַטאַרישער טאַלאַנט — און די הספד־רעדע איז פון אַן אַראַטאַרישן שטאַנדפונקט געווען אַ מייסטערשטיק — האָט נישט געקענט פאַרדעקן די אידעיש־פּאַליטישע פּוסטקייט פון איר רעדע.

אָב, מיט עטלעכע יאָר שפּעטער, ערב־פּרילינג 1928, האָב איך זיך מיט אסתר פרומקין באגעגנט אין מאַסקווע. זי האָט צו יענער צייט פאַרנומען דאָס אָרט פון דירעקטאָר פונעם מערב־אוניווערסיטעט, וווּ ס'האַבן געלערנט און ס'זענען אויסגעשולט געוואָרן סאָוועטישע און אויסלענדישע קאָדערן פאַר דער קאָמוניסטישער באַוועגונג פאַרן סאָוועטן־פאַרבאַנד און פאַר די אייראָפּעיִשע לענדער. אינעם מערב־אוניווערסיטעט האָט זיך אויך געפונען אַ קאָטעדזש, וווּ מ'האַט געלערנט אין דער ייִדישער שפּראַך.

כ'בין נאָר וואָס געהאַט באַפּרייט געוואָרן נאָך 5 יאָר שווערער תּפּיסה, און איינער פון די ענינים, מיט וועלכע כ'האָב זיך באגעגנט אין דער קאַמ. באַוועגונג איז געווען די באַציונג צום בונד — אַז דער בונד איז געווען אַ ממזר נאָך אידער ער איז געבוירן געוואָרן. איך בין מיט דער שטעלונג נישט מספּים געווען און דער וויכ־טיקסטער ענין פון מיין שמועס מיט אסתר פרומקין איז געווען די אַפּיציעלע שטע־לונג וועגן דער היסטאָרישער ראַלע פון בונד פון ליטע, פּוילן און רוסלאַנד ביז דער מאַרץ־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, און פון בונד אין פּוילן ביז דער שפּאַלטונג פון בונד אין פּוילן, האַרבסט 1921, וואָס איך האָב באַטראַכט ווי אַ געשיכטלעך פּאַזי־טיווע. אסתר פרומקין האָט פאַרטיידיקט דעם אַפּיציעלן שטאַנדפונקט. מיר איז געווען דערווידער סיי דער אינהאַלט און סיי דער היסטאָרישער טאָן פון איר פאַר־טיידיקן די אַפּיציעלע שטעלונג, און כ'בין נישט געווען צו דעליקאַט אין מיין פּאַלעמיק מיט איר. כ'האָב אויך נישט פאַרפעלט צו דערמאָנען איר הספד־רעדע אויף דער ליקווידאַציע־קאָנפּערענץ פונעם בונד אין מינסק. דער פאַרלוף פונעם שמועס איז געווען אַזאַ שאַרפּער, אַז כ'בין אַוועק פון אסתר פרומקין אַן אַ „זיי־געזונט“ און מער מיט איר זיך נישט געוואָלט באַגעגענען. אַלע פּרווון פון איר זייט, אויך דורך דער פאַרמיטלונג פון וויינשטיינען, זיך מיט מיר צו באַגעגענען, האָבן נישט געהאַט קיין פעולה. מער האָב איך זיך מיט אסתר פרומקין נישט באַגעגנט, וואָס איך באַדויער היינט זייער שטאַרק.

דער באַריכט־רעפעראַט פון ירחמיאל וויינשטיין איז געווען אַ מוסטער פון פּאָליטיקאַנסטוווע. וויינשטיין האָט האַפּערדיק גערעדט איבער די פּאַרהאַנדלונגען וועגן דער פּאַראַייניקונג און וועגן די באַדינגונגען פון אַן אַריינטריט פונעם קאַמבונד אין דער אַלסאַוועטישער קאַמ. פּאַרטיי, הגם ער האָט געוווּסט, אַז דער קאַמבונד קריגט נישט קיין שום וועזנטלעכע קאַנצעסיע, אַפילו נישט קיין אַרט אינעם צענ־טראַל־קאַמיטעט פון דער אַלסאַוועטישער קאַמוניסטישער פּאַרטיי, אַז אין דער קאַמיסיע מיט וועלכער וויינשטיין האָט פּאַרהאַנדלט, זענען בלויז קאַרל ראַדעק און פעליקס דזשערזשינסקי געווען פאַר דעם, אַז מ'זאַל דעם בונד געבן אַ געוויסע פּאַר־מעלע סאַטיספּאַקציע, און אַז זינאווייעוו, דער פּאַקטישער באַלעבאַס פון דער קאַ־מיסיע, איז געווען אַפילו קעגן דעם אַנרופן דעם אַריינטריט פון בונד אין דער סאַוועטישער קאַמ. פּאַרטיי ווי אַ פּאַראַייניקונג און האָט פּאַרלאַנגט, אַז די מיטגלידער פון קאַמבונד זאָלן ווערן אַריינגענומען נישט אין קאַרפּאַרע, נאָר ווי יחידים. ערשט לענין, צו וועמען ראַדעק און דזשערזשינסקי האָבן זיך געווענדט נאָך אַן אינטער־ווענץ, האָט מיט זיין אויטאָריטעט אַרויפגעצווונגען זינאווייעוו איינצוגיין אויף אַ פּאַרמולע פון אַ פּאַראַייניקונג.

איך וויל נישט שלעכט פּאַרשטאַנען ווערן, ירחמיאל וויינשטיינס פּאָליטי־קאַנערישע רעדע אויף דער קאַמבונדישער ליקוידאַציע־קאַנפּערענץ אין מינסק, ווינטער 1921, איז נישט קיין מוסטער פאַר מיין באַטראַכט וויינשטיינען פאַר איינעם פּערזענלעכער באַצונג צו וויינשטיינען. איך באַטראַכט וויינשטיינען פאַר איינעם פון די פעיקסטע פירערס פון בונד אויפן שטח פון דער אַמאָליקער רוסישער אימ־פעריע אונטערן צאַרישן רעזשים און פאַר איינעם פון די פּינסטע פּערזענלעכקייטן אין דער ייִדישער סביבה אין סאַוועטן־פּאַרבאַנד. זיין רעדע אויפן צוזאַמענפאַר פון „געזערד“ נאָכן אַרעסט פון אסתר פרומקין איז דער לעבעדיקסטער באַווויז פון זיין פּאָליטישער ערנהאַפטיקייט און פון רעוואָלוציאַנערן מוט און אַחריות. מיינע באַגע־גענישן מיט ירחמיאל וויינשטיין אין סאַוועטן־פּאַרבאַנד האָבן תמיד אויף מיר איבערגעלאָזט דעם בעסטן איינדרוק. זיין — לאַמיר עס אַנרופן ביים ריכטיקן נאָמען — היפּאָקריטישע רעדע אויף דער ליקוידאַציע־קאַנפּערענץ פון קאַמבונד, איז פאַר וויינשטיינען געווען, ווי ער האָט עס פאַר מיר מערערע מאַל שפּעטער אונטער־געשטראַכן, אַ ביטערע נויטווענדיקייט.

קלאַר און בולט האָט דאָס ליקוידאַציע־פּראַבלעם אַוועקגעשטעלט יאַנקל לעוויץ, דער געוועזענער סטאַליאַר־אַרבעטער און לאַנגיאַריקער פּראַפעסיאָנעלער רעוואָ־לוציאַנער: נישטאָ קיין אַנדערע ברירה. מיר האָבן פאַרשפּעטיקט דעם צוג פון דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. מיר דאַרפן בענטשן דעם גורל, וואָס גיט אונדז אַ לעצטן שאַנס זיך אַריינצוכאַפן אין צוג און צו פאַרנעמען אַן אַרט — אַפילו אויף נישט קיין באַקוועמען זיצפּלאַץ.

געווען איז אַ קליינע מינדערהייט קעגן דער ליקוידאַציע פון קאַמבונד אין

סאָוועטן-פאַרבאַנד, אַנגעפירט פון העניע גאַרעליק, פערל און פראַנקפורטער. העניע גאַרעליק האָט געהיטטערעוועט בשעת איר רעדן און נישט פאַרפעלט אַפילו צו חלשן. פערל און פראַנקפורטער, אויב איך בין זיך נישט טועה, לערערס פון פאך, מענטשן אינטעליגענטע און פעיקע, האָבן גערעדט זייער סענטימענטאַל וועגן די געשיכטלעכע אויפטוען פון בונד, אָבער נישט באַוויזן צו ברענגען צום אויסדרוק קיין איין פאַליטישן אַרגומענט און קיין איין באַוויזן פאַר דער ווייטערדיקער מעגלעכקייט פון עקסיסטענץ פאַר אַ קאַמבונד אין די ראַמען און באַדינגונגען פון סאָוועטן-פאַרבאַנד.

אין די רעדעס פון די קעגנערס פון ליקוידאַציע זענען געקומען צום אויסדרוק שאַרפע פאַרווירפן אויפן חשבון פון די געוועזענע פירערס פון ס.ס. און סימאָוועס, אַ באַשולדיקונג, אַז זיי זענען דער הויפט-גורם פון דער ליקוידאַציע פון בונד. אין זיין רעדע האָט דער געוועזענער פירער און אידעאָלאָג פון דער ס.ס., ליטוואַקאָוו, זיך אָפגערעכנט מיט די באַשולדיקערס אין אַ טאָן און אויף אַן אופן וואָס דער טערמין "ציניזם" וואָלט געווען אַ בלאַסער אויסדרוק פון זיין פאַלעמיק:

"וואָס ווילט איר פון אונדז, וואָס פאַר אַ טענות האָט איר צו אונדז, געוועזענע ס.ס.אַוועס? מיר האָבן דאָך אַלע מאָל געפריידיקט, אַז דער בונד טויג נישט, אַז ער דאַרף פאַרשווינדן פון דער ייִדישער אַרבעטער-גאַס, און איצט, אַז מיר האָבן גע-קריגן אַ מעגלעכקייט צו העלפן דעם בונד ליקוידירן, זאָלן מיר זיך אָפזאָגן פון אונדזער היסטאָרישער אויפגאַבע?"

געווען זענען אויף דער קאַנפערענץ אַ רייע באַגריסונגען פון אַ סקאַרבאַון כאַראַקטער, דערונטער אויך פונעם פאַרזיצער פון ווייסרוסישן קאַמיסאַרן-ראַט, אַ שטאַרקן איינדרוק האָט געמאַכט די באַגריסונג-רעדע פונעם פאַרשטייער פון קאַמסאַמאַל. דער באַגריסער איז געווען מוניע, אַ יאַט פון אַ יאַר 20, און שוין דעמאָלט אַ מיטגליד פונעם צענטראַל-קאַמיטעט פון קאַמסאַמאַל. גערעדט האָט מוניע אין דער ייִדישער שפראַך און געגעבן אַ היסטאָרישן איבערבליק איבער דער פאַזי-טיווער ראַלע פון בונד אין דער צייט פון צאַריזם. מיט אַן אייזערנער לאַגיק האָט ער אַנגעוויזן אויפן אימפּעראַטיוו פון דער ליקוידאַציע פון בונד אין די ראַמען פון סאָוועטן-פאַרבאַנד. מוניעס רעדע איז געווען די אינטערעסאַנטסטע און די שענסטע רעדע אויף דער ליקוידאַציע-קאַנפערענץ פונעם קאַמבונד אין רוסלאַנד.

אויף מוניען האָט מען געלייגט גרויסע האַפענונגען, אים באַטראַכט ווי אַן אויפגענידענדיקן שטערן פון אַ פירנדיקן מענטש פונעם ייִנגערן דור. בשעת די פראַק-ציע-קאַמפן אין די צוואַנציקער יאָרן אין דער סאָוועטישער קאָמוניסטישער פאַרטיי איז מוניע געווען אַן אַקטיווער טראַצקיסט. ער איז אַרעסטירט געוואָרן און אין תפיסה האָט ער אָפגעגעבן אַן אַנטי-טראַצקיי-דעקלאַראַציע. ווען כ'האָב זיך, אין 1928, באַגעגנט מיט מוניען אין מאַסקווע, האָב איך פאַר זיך געהאַט אַ שאַטן פונעם אַמאָליקן ברוינדיקן, וויבירנדיקן און פעיקן מוניע: דער קאַפ אָפגעגאַלט, דאָס

פנים אויסגעצערט. פאַרלאַשענע אויגן און קאָזיאַנע רייז. זיין ווייטערדיקער גורל איז מיר אומבאַקאַנט.

כאַטש כ'האַב זיך אָפּגעגעבן אַ חשבון פון דער אוממעגלעכקייט און נישט־נייטיקייט פאַר אַ ווייטערדיקער עקסיסטענץ פון בונד אין סאָוועטן־פאַרבאַנד, אַז ווען כ'געפין זיך אין רוסלאַנד בשעת און נאָך דער אַקטאַבער־רעוואָלוציע, וואָלט איך זיכער שוין לאַנג געהאַט איבערגעריסן מיטן בונד, האָב איך פון דעסטוועגן געשטיצט די מינדערהייט, וואָס איז געווען קעגן דער ליקווידאַציע. מיין אַרגומענט קעגן אַ תּיכּפּדיקער ליקווידאַציע פון קאַמבונד אין סאָוועטן־פאַרבאַנד איז געווען, אַז די ליקווידאַציע וועט שטערן דער באַלשעוויזאַציע פון בונד אין פּוילן און וועט געבן אַ שטאַרק געווער אין די הענט פון די רעכטע פירערס פון בונד אין פּוילן. איך האָב פאַרגעלייגט, אַז די קאַנפּערענץ זאָל זיך אויפלייזן און באַשטימען אַ המשך אין אַ יאָר אַרום. מיין פאַרשלאַג האָט נישט געהאַט קיין שום אויסזיכט אָנגענומען צו ווערן. ער איז דורך ביידע צדדים באַקעמפט געוואָרן און איז נישט געשטעלט געוואָרן צום אָפּשטימען, ווייל קיינער פון די דעלעגאַטן מיט שטימערעכט האָט אים נישט געשטיצט.

אין דער צייט פון מיין רעדע איז אין זאָל אַריינגעקומען עמנואל נאָוואַגרודסקי. נאָוואַגרודסקי האָט אָפּגעטראָטן אין מינסק אויף זיין ריזע קיין מאַסקווע ווי אַ פאַרשטייער פונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אין פּוילן צו פירן פאַרהאַנדלונגען מיטן קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל וועגן אַן אַריינטריט פון בונד אין פּוילן אין קאָמינטערן. ער האָט באַוווּזן צו זיין אַנוועזנדיק אויף דער קאַמבונדישער קאַנפּערענץ. די מעלדונג פון פאַרזיצער פון דער זיצונג, יאַנקל לעווין, וועגן דער אַנוועזנדיקייט פון אַ מיטגליד פונעם צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד אין פּוילן אויף דער קאַנפּערענץ, זיין באַגריסונג, און דאָס נישט זשאַלעווען פון מיין זייט קיין לויבווערטער אויפן חשבון פון עמנואל נאָוואַגרודסקין ווי אַ לינקעזירנדיקער בונדיסט, האָט אַרויסגע־רופן אַ שטאַרקע אַוואַציע ביי די דעלעגאַטן.

אין זיין רעדע איז עמנואל נאָוואַגרודסקי שאַרף אַרויסגעטראָטן קעגן דער ליק־ווידאַציע. דער חילוק צווישן מיין און זיין שטעלונג איז געווען, וואָס מיין שטעלונג איז געווען פון אַ טעכנישן און זיין שטעלונג פון אַ מעריטאַריש־פּרינציפּיעלן כּאָ־ראַקטער.

עמנואל נאָוואַגרודסקיס רעדע און פאַרנומענע שטעלונג האָט שוין נאַטירלעך נישט געקענט האָבן קיין שום וואָג און איינפלוס אויפן אויסגאַנג פון דער קאַנפּערענץ. די ליקווידאַציע־קאַנפּערענץ פון קאַמבונד אין מינסק, ווינטער 1921, האָט דעם בונד אין רוסלאַנד געפירט צו קבורה אָן מוזיק. די בונדישע שבועה, וואָס איז צום לעצטן מאָל געזונגען געוואָרן, איז געווען אַ קדיש, וועמענס אינהאַלט ס'איז באַשטאַַנען פון דעם לאַטיינישן עפּיגראַם: סיק טראַנסיט גלאַריאַ בונדו.

מ א ס ק ו ו ע

כ'פּאַר קיין מאַסקווע

מאַסקווע, מאַסקווע, סאַראַק סאַראַקאַוו (פּערציק מאָל פּערציק) צערקוועס! אין די קרעמל-מויערן שאַלטעווען די צאַרישע סאַטראַפּן הונדערטער יאַרן. נאַכן עפענען אַ פענצטער קיין אייראַפע, אויפבויענדיק פּעטערבורג אויף די ביינער פון צענדליג-גער טויזנטער פּויערים, זעצן פאַר די צאַרישע פאַרטערטערס אין די קרעמל-מויערן די מאַרד-און גוואַלט-פּאַליטיק קעגן דער רוסלענדישער באַפעלקערונג. מאַסקווע — שוידערהאַפּטיקער גירוש פון יידן סוף פּאַריקן יאַרהונדערט. אין דיינע דלת-אַמת טאַרן קיין יידן, מיטן אויסנאַם פון איינצלנע פריווילעגירטע, זיך נישט געפינען.

אַבער נישט צו דער מאַסקווע, דער מאַסקווע פון דער פאַרגאַנגענהייט, פאַר איך. כ'פּאַר צו דער נייער מאַסקווע, צו דער מאַסקווע, אין וועלכער ס'געפינט זיך דער שטאַב פון דער וועלט-רעוואַלוציע, אין וועמענס קרעמל-בנינים ס'געפינט זיך די מלוכישע אַנפּירונג פון דער ערשטער פּראַלעטאַרישער סאַציאַלער רעוואַלוציע, פון דער אַקטאַבער-רעוואַלוציע אין רוסלאַנד מיט לענין און טראַצקי בראַש; צו דער מאַסקווע, צו וועלכער די אויגן פון יעדן רעוואַלוציאַנער זענען געווענדט, פאַר איך! מיין טרוים צו זען מאַסקווע, זיך צו באַקענען אויפן אַרט מיט דער גלאַררייך-דורכגעפירטער רעוואַלוציע און לערנען מיין ווייטערדיקן וועג פון אַן אַקטיוון רעוואַלוציאַנער — ווערט פּאַרווירקלעכט.

א דערשיטערנדיקע דערציילונג

די רייזע פון מינסק קיין מאַסקווע איז אַ באַקוועמע, פאַר יענער צייט ממש אַ קאַמפּאַרטפּולע, דער סאַוואַרקאַם, די רעגירונג פון ווייסרוסלאַנד, האָט לגבי דעם קאַמבונד פון רוסלאַנד מקיים געווען די מיצווה פון אַ חסד של אמת: צוגעטיילט עטלעכע פּאַסאַזשיר-פּולמאַן-וואַגאַנען, צו 8 מענטשן אין אַ קופּע, און אַפּגעשיקט דעם קאַמבונדישן פּאַליטישן בר-מינן אויף אַ פּאַראַדנעם אופן קיין מאַסקווע — צו קבורה.

צווישן די 8 מענטשן אין דער קופּע, אין וועלכער כ'בין לאַקירט, געפינען זיך ירחמיאל וויינשטיין, ליטוואַקאַוו און עמנואל נאַוואַגרודסקי. דאָס געמיט פון די נעכטיקע פירערס פון בונד און פון קאַמבונד אין רוסלאַנד איז נישט קיין יום-טובדיקס, ווי ס'וואַלט געפּאַסט פאַר מחותנים, וועלכע פאַרן צו אַ חתונה פון אַ פּאַראַייניקונג, נאָר ווי פון אַבליים, מ'רעדט נישט וועגן די פּראַבלעמען פון פּאַר-אייניקונג, מ'עסט שוואַרץ ברויט מיט געווענדולטע סאַדלע און מען דערציילט מעשיות און עפיזאָדן פון דער פאַרגאַנגענהייט.

איינע פון די מעשיות וואָס ירחמיאל וויינשטיין האָט דערציילט, האָט געהאַט

א שייכות צום פירער פון בונד י. פארטנאָי. פארטנאָי איז אין אלגעמיינעם יידישן אַרבעטער־בונד פון ליטע. פוילן און רוסלאַנד באַקאַנט געווען אונטערן נאָמען נח. און זינט אויגוסט אָדער סעפטעמבער 1915 אין פוילן — אונטערן נאָמען יוועף. דערציילט האָט ירחמיאל ווינשטיין אַז געשיכטע :

בשעת וואָלדימיר בורצעוו האָט דעמאָסקירט דעם פירער פון דער טעראַריס־טישער אַרגאַניזאַציע פון די סאַציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן אַזעף ווי אַ פראַוואַקאַטאָר, האָט ער גלייכצייטיק דעמאָסקירט אויך אַנדערע פראַוואַקאַטאָרן פון די פאַרשיידענע סאַציאַליסטישע פאַרטייען אין רוסלאַנד.

בורצעוו האָט צוגעשיקט דעם אויסלענדישן קאַמיטעט פון בונד אין זשענעווע אַ ידיעה, אַז איינער פון די סאַמע וויכטיקסטע מיטגלידער פונעם צענטראַל־קאַמיטעט פון בונד, וועלכער געפינט זיך אין רוסלאַנד, איז אַ פראַוואַקאַטאָר. בורצעוו האָט נישט אָנגעגעבן קיין נאָמען, נאָר בלויז געשילדערט די טעטיקייט־געביטן פונעם פראַוואַקאַטאָר. די סימנים האָבן געפירט אויסשליסלעך צו דער פערזאָן פון נח. פאַר די מיטגלידער פון צענטראַל־קאַמיטעט פון בונד איז די ידיעה געווען אַ שווערער קלאַפּ. אין נחס הענט זענען יאָרן לאַנג געלעגן אַלע פעדעס פון דער בונדישער אַרגאַניזאַציע. אַ טייל מיטגלידער פונעם צענטראַל־קאַמיטעט, און ווינשטיין גופאַ, זענען געווען זיינע דירעקטע תלמידים. גלייבן, אַז נח איז אַ פראַוואַקאַטאָר, האָט מען נישט געוואָלט. אינגאָרין די באַשולדיקונג, צו יענער צייט, נאָכן דעמאָסקירן אַזעפן און אַנדערע וויכטיקע טוערס אין די סאַציאַליסטישע פאַרטייען, האָט מען אויך נישט געקענט און נישט געטאַרט. די מיטגלידער פונעם צענטראַל־קאַמיטעט פון בונד האָבן זיך מיט בורצעוו'ס ידיעה און מיטן חשד אויף נחן פשוט געשיקט — נישט אַראַפּצושלינגען און נישט אויסצושפּיען.

דער צענטראַל־קאַמיטעט פון בונד האָט דעם ענין נח געמוזט באַטראַכטן און אָנגעמען אַ באַשלוס. אויף אַ זיצונג וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין מינסק, אין וועלכער ס'האָבן זיך באַטייליקט די מיטגלידער פון צענטראַל־קאַמיטעט; יודיך־אייזענשטאַט, אַבראַמאָוויטש, ווינשטיין און נח, האָט נח געמאַכט אַ דערקלערונג, אַז ער ווייסט וועגן בורצעוו'ס ידיעה און אַז אויף קיינעם חוץ אים קען נישט פאַלן דער חשד. ער האָלט פאַר אונטער זיין פּבּוד זיך צו פאַרטידיקן און אויך פאַר אוממעגלעך וויטער צו באַטייליקן זיך אין דער פאַרטיי־טעטיקייט — און אַז „זיי געזונט“ האָט ער פאַרלאָזט דאָס צימער.

נח איז אַוועקגעפאַרן קיין וואַרשע. געוואָרן אַ לערער אין אַ יידישער פּריוואַטער גימנאַזיע און קיינער פון די צענטראַלע טוערס פון בונד האָט מיט אים נישט געהאַט קיין באַציונגען.

מיט אַ צייט שפּעטער האָט בורצעוו מיטגעטיילט דעם נאָמען פונעם בונדישן פראַוואַקאַטאָר, געווען איז דאָס מיכל קאַפּלינסקי. די באַציונג צו נחן האָט זיך נאַטירלעך געענדערט. די מיטגלידער פונעם צענטראַל־קאַמיטעט און פון די פאַר־

טרוינג-מענטשן פון צענטראל-קאמיטעט פלעגן נחז באזוכן, זיך מיט אים באראטן, קיין אקטיוון אנטהיל אין דער באוועגונג האט אבער נח מער נישט גענומען. ערשט אין 1913 האט נח ווידער זיך אנגעהויבן אינטערעסירן מיט דער באוועגונג און אין 1914, ווען ס'זענען געמאכט געווארן די צוגרייטונגען פאר א בונדישן פארטיי-צוזאמענפאר אין א שטאט מחוץ די גרענעצן פונעם צארישן רוסלאנד, האט נח מסכים געווען זיך צו באטייליקן אין צוזאמענפאר ווי א מיטגליד פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד.

דער אויסבראך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה האט צעשטערט דאס צושטאנד-קומען פון צוזאמענפאר. די מלחמה-באדינגונגען האבן געשאפן די נייטיקייט פאר אן אויטאנאמען קאמיטעט פאר פוילן, דעם „פוילישן קאמיטעט“, מיט אלע רעכטן פון א צענטראלער פארטיי-אגפירונג פאר פוילן. נח איז געשטעלט געווארן בראש פונעם דאזיקן קאמיטעט.

דער פראוואקאטאר מיכל קאפלינסקי איז נישט געווען קיין מיטגליד פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד, ער איז אבער זינט דער אנטשטייונג פון בונד געווען דער סאמע נאענטסטער און וויכטיקסטער מענטש ארום דעם בונדישן צענטראל-קאמיטעט.

מיכל קאפלינסקי איז פון פאך געווען א שלאסער, טעטיק געווען אין דער סאציאליסטישער באוועגונג נאך פארן אנטשטיין פון בונד, געווען א קינסטלער אין דער אומלעגאלער טעכניק, געפונען קונציקע פארטלען, ווי אזוי צו טראנספארטירן אומלעגאלע ליטעראטור פון אויסלאנד און איבערן שטח פון דער צארישער מלוכה. ער האט איינגעארדנט געהיימע דרוקערייען פארן בונד און פאר די אנדערע סאציאליסטישע פארטייען, איז געווען אויסגעבונדן און האט געוויסט אלע סודות נישט בלויז פון בונד, נאר אויך פון די אנדערע פארטייען און ארגאניזאציעס. דער צוטרוי צו קאפלינסקי איז געווען אן איינפפעסטער.

מיכל קאפלינסקי איז ארעסטירט געווארן בעת דעם גרויסן ארעסט אין די ערשטע יארן פון דער עקסיסטענץ פון בונד, זובאטאוו, דער ראש פון דער צארישער אכראנע, האט געוואלט מיט איין קלאפ ליקוידירן די עקסיסטענץ פון בונד. גלייכ-צייטיק האט זובאטאוו געשאפן א לעגאלע יידישע ארבעטער-ארגאניזאציע מיט מאניע ווילבושעוויטש בראש, אין וועלכער ער האט אריינגעצויגן אויך א רייע בונד-דישע טוערס. צווישן די ארעסטירטע האט זובאטאוו זיך באמיט צו ווערבירן פרא-וואקאטארן און קאפלינסקי איז געווארן א פראוואקאטאר.

נאכן דעמאסקירן אים איז קאפלינסקי פארשוונדן. די אכראנע האט אים נישט געלאזט אויף הפקר, געגעבן אנדערע דאקומענטן און איינגעארדנט אין א רוסישער שטאט (אין סאראטאוו אדער אין סאמארע), געגעבן אים געלט צו עפענען א קליינעם שלאסער-ווארשטאט און ביז דער מארץ-רעוואלוציע אין רוסלאנד אין 1917 געצאלט אים א מאנאטלעכן געהאלט.

קאפלינסקיס פרוי, אויך אַ בונדישע טוערין, האָט נישט געגלייבט אין דער באַשולדיקונג און איז מיט קאפלינסקין אַוועק אין דער דורך דער אַכראַנע באַשטימטן אָרט פון אויפהאַלט. ערשט נאָך דער מאַרץ־רעוואַלוציע, ווען די אַרכיוון פון דער צאָרישער אַכראַנע זענען געעפנט געוואָרן און צווישן די געפערלעכסטע פראַוואַ-קאטאָרן האָט זיך געפונען דער נאָמען קאפלינסקי, האָט זי אים פאַרלאָזט.

קאפלינסקי האָט פאַר זיך פרוי זיך מודה געווען, אַז ער איז געווען אַ לאַנג-יאַריקער פראַוואַקאטאָר און איר דערציילט, אַז ער האָט דעם בונד נישט געטאָן קיין גרויסע שאַדנס. ער האָט געקענט לייכט פאַרשיטן די בונדישע פירערס, די טראַנספאָרטן ליטעראַטור און די מערסטע פון די בונדישע געהיימע דרוקערייען, ער האָט עס אָבער נישט געטאָן. פאַרשיט האָט ער הויפטזעכלעך די טעטיקייטן און די מענטשן פון די רוסישע סאַציאַל־דעמאָקראַטישע פאַרטייען, פון די מענשען וויקעס און באַלשעוויקעס — אַ פראַוואַקאטאָר מיט אַ בונדיש געוויסן — האָט וויינשטיין איראַניש באַמערקט.

נאָך דער באַלשעוויסטישער רעוואַלוציע איז קאפלינסקי אַרעסטירט געוואָרן. ירחמיאל וויינשטיין האָט זיך באַמיט צו האָבן אַ זעונג מיט קאפלינסקין אין טורמע. פעליקס דזשערוזשינסקי, דער שעף פון טשעקאַ, וויינשטיינס אַ לאַנגיאַריקער פער־זענלעכער פריינד, האָט וויינשטיינען אָפגעזאָגט צו געבן די דערלויבעניש. ווען וויינ־שטיין האָט ענדלעך די דערלויבעניש געקריגן און איז אַוועק אין דער שטאָט, וווּ קאפלינסקי איז געזעסן, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ווען די ווייסע אַרמיען האָבן זיך געהאַט דערנענטערט צו דער שטאָט, האָט די אַרטיקע טשעקאַ אויף אייגענער האַנט קאפלינסקין דערשאָסן.

ירחמיאל וויינשטיינס דערציילונג האָט מיך דערשיטערט. י. פאַרטנאַי, דער פירער פון בונד אין פּוילן, וועמען כ'האַב זינט יאָרן געקענט אונטערן נאָמען יוועף, איז פאַר מיר געווען נישט נאָר אַ פירער פון בונד, פון דער פאַרטיי, צו וועלכער כ'האַב געהערט און געווען דאָרט טעטיק, נאָר אויך אַן עלטערער חבר און אַן אינטימער פערזענלעכער פריינד. די טראַגעדיע, וואָס יוועף האָט דורכגעלעבט, שטייענדיק אַ לענגערע צייט אונטער אַ חשד פון פראַוואַקאַציע, האָט מיר טיף וויי געטאָן. ביז היינט קען איך אָבער נישט געפינען קיין ענטפער אויף דער פראַגע, פאַר וואָס כ'האַב קיינעם אין פּוילן, קיינעם פון מיינע נאָענטסטע חברים אין בונד, אין קאַמבונד און אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג, נישט דערציילט די דערשיטערנד־דיקע געשיכטע, וואָס כ'האַב געהערט פון ירחמיאל וויינשטיין אויפן וועג, אינעם באַנוואַגאָן, וואָס האָט מיך געפירט פון מינסק קיין מאַסקווע.

אַ נוממאַרגן ריר, מאַסקווע!

פון מינסק קיין מאַסקווע בין איך אַנגעקומען אין אַ פרימאַרגן, דער טאָג האָט זיך געשטעלט אַ זוניקער און אַ לייכט־פּרעסלדיקער.

שלאסבערג איז געווען אַ ווארשעווער, אַ קאסטן-מאַכער, נאָכן אויסבראָך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה איז שלאסבערג געוואָרן טעטיק אין דער בונדישער ווירטשאַפֿט-אַקציע, אַ פראַכטפול-שיינער בחור, אַ באַלעזענער, אַ קלוגער — האָבן מיידלעך אין דער בונדישער אַרבעטער-קיך ממש געפלאַטערט אַרום אים. ער האָט געצויגן אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פון די בונדישע טוערס און אין אַריינגעצויגן געוואָרן אין דער בונדישער פאַרטיי-טעטיקייט. מ'האַט אים פאַרויסגעזאַגט אַ שנעלע קאַריערע פון אַ בונדישן אַקטיוויסט פון אַ העכערער מדרגה. ער איז אַרעסטירט געוואָרן צוזאַמען מיט מיר בעת דעם דריטן איבערפאַל פון דער צאַרישער אַכראַנע אויף דער בונדישער אַרבעטער-קיך און אַדמיניסטראַטיוו פאַרשיקט געוואָרן קיין סיביר.

די ערשטע אויפגאַבעס פון שלאסבערג זענען געווען דאָס באַזאָרגן די געקו- מענע פון מינסק קיין מאַסקווע מיט ווייננגען און מיט שפייזקופאַנען אָדער ווי מ'האַט עס בשעתו אין מאַסקווע גערופן: „פאַיאַקן“, און צו באַזאָרגן די אַנטייל- נעמערס פון דער ליקוידאַציע-קאַנפערענץ פון קאַמבונד מיט דעלעגאַטן-קאַרטן ווי דעלעגאַטן מיט באַראַטונג-רעכט צום צענטן קאַנגרעס פון דער אַלסאַוועטישער קאַמוניסטישער פאַרטיי. מיך האָט שלאסבערג איינגעלאָדן צו זיך אין וויינגע ווי זיין פערזענלעכן גאַסט.

ירחמיאל וויינשטיין איז פאַרנומען געווען מיטן דורכפירן דאָס אַריינגיסן זיך פון קאַמבונד אין דער אַלסאַוועטישער קאַמוניסטישער פאַרטיי און מיט אַראַנזשירן אַ קאַנפערענץ פון פאַרטעטער פונעם צענטראַל-קאמיטעט פון בונד אין פּוילן, עמנואל נאַוואַגרודסקי, מיטן פאַרזיצער פונעם קאַמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל, זינאוועוו, וועגן אַריינטריט פון בונד אין פּוילן אינעם קאַמוניסטישן אינטער- נאַציאָנאַל.

פאַר מיין קומען קיין מאַסקווע זענען פון בערלין קיין מאַסקווע אַנגעקומען צוויי בונדיסטן פון פּוילן: אַלעקסאַנדער (פ. מינץ) און מיסקי. אַלעקסאַנדער, פון לאַדזש, איז געווען אַ לאַנגיאַריקער דערפאַרענער און פעיקער פאַליטישער טוער און אַ מיטגליד פון דער צענטראַלער לינקער פראַקציע, וואָס איז פאַרמירט געוואָרן בעת דער ערשטער בונדישער פאַרטיי-קאַנפערענץ אונטער דער פּוילישער הערשאַפֿט, סוף דעצעמבער 1918. כ'האַב מיט אַלעקסאַנדערן געהאַט אַ שמועס וועגן די אַקטועלע ענינים פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַליסטישער באַוועגונג און וועגן בונד אין פּוילן און געפונען מיט אים אַ געמיינזאַמע שפראַך

אין אלע וויכטיקסטע ענינים, באַזונדערס וועגן בונד אין פוילן. אויף מיין פאַרשלאַג, ער זאל מיט מיר צוריקפאַרן קיין פוילן, האָט אַלעקסאַנדער תיכף געגעבן זיין הסכמה, מיר האָבן געשלאָסן אַ מין פּאָליטישן פּאַקט.

מייסקי (צימערמאַן) איז געווען אַ לובלינער. ער האָט אַ צייט געאַרבעט אין דער בונדישער טאַגניטונג „לעבענס־פּראָגען“ אין וואַרשע. מייסקי איז געווען אַן עקס־טרעם־רעכטער און אַ היפשער נאַציאָנאַליסט אין ייִדישע ענינים. וואַלדימיר מעדעם האָט מייסקין שטאַרק פּראָטעזשירט און פּאַרויסגעזאַגט אַ צוקונפט פון אַ באַגאַבטן זשורנאַליסט. כ׳האַב מייסקין געקענט ווי אַ מיטאַרבעטער פון די „לעבענס־פּראָגען“, אָבער אין וואַרשע נישט געהאַט מיט אים קיין פּערזענלעכע באַציאָנונגען. פון בערלין קיין מאַסקווע איז מייסקי געקומען ווי אַ קאַמוניסט און זיינע איינשטעלונגען אין די אַלע ענינים, וועגן וועלכע כ׳בין געווען פּאַראַינטערעסירט, זענען פאַר מיר, דעם נאַטאַרישן פּראָבאַלשעוויק אין בונד פון פוילן, געווען צופּרידנשטעלנדיקע.

מייסקי האָט מסכים געווען, אַז זיין אַנוועזנדיקייט אין פוילן איז אַ נייטיקע.

מייסקי האָט ערגעץ באַקענט אַ מיידל און זי באַטראַכט פאַן זיין קומעדיקער פּרוי. דאָס מיידל, ניוטאַ, איז געווען זייער אַ שיינע, אַן אינטעליגענטע און פון אַ רעוואָלוציאָנערן יחוס — געבוירן אין דער בוטירקי־טורמע אין מאַסקווע. די עלטערן אירע, בונדיסטן, זענען אַרעסטירט געוואָרן אין אַ געהיימער דרוקעריי און די מוטער האָט זי געבוירן בעת זי האָט זיך געפונען אין דער מאַסקווער בוטירקי־תּפּיסה. ניוטאַ איז אָבער געווען אַ מענשעוויסטקע, ווי אירע עלטערן זענען בשעתו געווען, און וועגן איר מיטפאַרן קיין פוילן איז פאַרגעקומען אַ העפטיקער שטרייט.

מייסקי האָט דערקלערט, אַז אַן דעם מיידל פאַרט ער נישט. אַלעקסאַנדער איז געווען דעצידירט קעגן, אויך איך בין נישט געווען באַגייסטערט פון איר מיטפאַרן קיין פוילן. וויינשטיין האָט זיך שטאַרק איינגעשטעלט פאַר איר, אויך שלאָסבערג האָט זיך פאַר איר איינגעשטעלט און מיך באַווויגן נישט צו מאַכן קיין שטערונגען. ס׳איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז מייסקי נעמט מיט דאָס מיידל אויף זיין פּערזענלעכער פּאַראַנטוואָרטלעכקייט. די צוקונפט האָט באַווויזן, אַז מייסקי, וויינשטיין און שלאָס־בערג זענען געווען גערעכט, און איך האָב קיין מאַל נישט באַדויערט, וואָס כ׳האַב זיך געלאָזט אין מאַסקווע איבעררעדן און מסכים געווען צו איר מיטפאַרן קיין פוילן. אַלעקסאַנדער, מייסקי מיט זיין מיידל, און איך האָבן זיך געגרייט צו אַ צוריק־קער קיין פוילן.

דער צענטער קאנגרעס פון דער אלסאוועטישער קאמוניסטישער פארטיי

אין דער עבודה פון יום-כיפור ווערט אויף א פראכטפולן אופן דערציילט וועגן דעם געמיט־צושטאנד פונעם כהן־גדול בשעת ער דארף אום יום־כיפור אריינגיין אינעם קדשי־קדשים פון בית־המקדש — זיין פחד פאר דער מיסטעריע פונעם קדשי־קדשים און זיין פרייד נאכן ארויסקומען בשלום פונעם קדשי־קדשים. מײן שטימונג איז געווען אן ענלעכע ווען כ׳בין צום ערשטן מאל געגאנגען אין קרעמל ווי א דעלעגאט מיט באראטונג־רעכט צום צענטן קאנגרעס פון דער אלסאוועטישער קאמוניסטישער פארטיי.

ווען כ׳בין צוגעקומען צו איינעם פון די טויערן פון קרעמל, האָב פּרעזענטירט מיין מאַנדאַטן־קאַרטע און איבערגעגעבן דאָס קאַרטל צום אָפּיציר פון דער זיכער־קייט־פּאַליציי (טשעקאַ), האָב איך געפילט אַן אינערלעכן אומרו פון דעם וואָס דערוואָרט מײך, אַ פּחד פאַר דער מיסטעריע פון קרעמל. און ווען כ׳האָב צוריקגע־קריגן מיין דעלעגאַטן־קאַרטל, אַ געשטעמפלטע מיטן רעכט אַריינצוקומען און אַרויס־צוגיין פון דער קרעמל־געביידע צו יעדער צייט בעת דער קאנגרעס דויערט, דורך דעם זעלבן אַריינגאַנג, און אַנגעהויבן שפּאַצירן אויף די שטעגלעך, וואָס האָבן געפירט צום צאַרישן טראַנזאַל, אין וועלכן דער קאנגרעס איז פאַרגעקומען, האָט אַ פּריידיק געזאָנג פון שטאַלץ און נצחון געזונגען אין אַלע מיינע אַברים.

געגאנגען בין איך אין דער באַגלייטונג פון יולעק מייסקי. ווען כ׳בין מיט אים געטראָטן איבער די מאַרמאַר־שטיגן, וואָס האָבן געפירט צום קאנגרעסזאַל, האָב איך מייסקין אַ שטאַרך געטאָן מיט דער פויסט אין דער זייט, אַז ער האָט זיך אַזש אַ קרים געטאָן פאַר ווייטיק, און צו אים אַ זאָג געטאָן :

„זעסט, מייסקעלע, דאָ גייט הערשל מעטאַלאָויעץ, הערשל דער ייד און מעטאַ־לאָויעץ דער אַרבעטער, אַ ייִדישער אַרבעטער. ער גייט מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ און מיט פּעסטע טריט, ווי דער קרעמל וואַלט צו אים געהערט זינט דור־דורות. צוזאַמען מיט הערשל מעטאַלאָויעץ גייט מייסקי דער אינטעליגענט — דער ייִדישער אַרבעטער און דער ייִדישער אינטעליגענט. די באַלשעוויסטישע רעוואָלוציע האָט אונדו, דעם ייִדישן אַרבעטער און דעם ייִדישן אינטעליגענט, געמאַכט פאַר שותפים צו אַלעם, וואָס די רעוואָלוציע האָט געשאַפּן: פון אַ וועכטער אין אַ טורמע ביז צום פּרעזידענט פון דער סאָוועטן־מדינה, ווי ס׳איז געווען סווערדלאַוו, און ביז צו טראַצקין דעם וואַיענקאַם. וועסט זען מייסקי — און כ׳האָב אים געגעבן אַ זעץ אין פלייצע, אַז ער האָט זיך אַ קורטשע געטאָן — מיר וועלן בקרוב אַזוי שפּאַצירן אויף די שטיגן פון בעלוודער“ — און מיט שנעלע טריט האָב איך זיך געלאָזן צום קאנגרעסזאַל.

מיין טיראדע אויף די שטיגן, וואס האבן געפירט צום אמאליקן טראגזאל פון די צארן אין אויף א מיסטעריעזן אופן דערגאנגען קיין פוילן און אין פארשיידענע נוסחאות קורסירט אין די בונדישע און אין די ארבעטער־קרייזן פון פוילן נאך איידער כ׳בין צוריקגעקומען קיין ווארשע, און ווען כ׳בין צוריקגעקומען קיין פוילן אין די דערמאנטע טיראדע מיר אנטקעגנגעקומען מיט א ״ברוך־הבא״. אין די קאמפן ערב דער שפאלטונג פון בונד האט די טיראדע אויפן פארשיידנארטיקסטן אופן געשפילט א ראלע אינעם קאמף צווישן די קאמבונדיסטן מיטן בלאק פון די רעכטע.

ווען כ׳בין אנגעקומען אין קאנגרעסזאל האט דער צענטער קאנגרעס פון דער אלסאוועטישער קאמוניסטישער פארטיי שוין געהאט אפגעהאלטן זיינע סעסיעס זינט דריי טעג, און ווען מייסקי און איך זענען אריבערגעטראגן די שוועל פונעם אמאליקן צארישן טראגזאל, ווו דער קאנגרעס איז פארגעקומען, זענען מיר געבליבן שטיין פארבליפטע פון דער סצענע, וואס האט זיך אפגעשפילט פאר אונדזערע אויגן: אויף דער טריבונע זענען געשטאנען א דריי צענדלינג מענטשן, אין פראנט פון דער טריבונע — לענין און טראצקי. עס שטייט דער טויזנטקעפיקער עולם אין זאל. אלע שטייען ערנסטע, ווי ביי א פייערלעכער צערעמאניע. טראצקי און די אין מיליטער־קליידונג אויף דער טריבונע און אין זאל סאלוטירן אין א מיליטע־רישער פאזע.

אין מיטן דעם זאל אין פארמירט א פירעק פון בערך א דריי הונדערט מענטשן אין פלערליי קליידונג: אין ציווילע רעקלעך מיט באשליקעס אויף די העלדזער, אין אפגעריבענע וואטווקעס, אין פעלצלעך, אין קאשקעטן, אין פוטערנע קוטשמעס און טייל אפילו אין פילצענע קאפעליושן, א סך אין פולער מיליטערישער קליידונג. אינעם פירעק זענען פאראן יוגנטלעכע, יונגע, עלטערע און אויך עטלעכע זקנים. אלע אין פירעק זענען באוואפנט, ארומגעגארטלט מיט א מיליטע־רישן פאסיק און מיט לעדערנע בייטלען מיט פאטראגעס, די ביקסן ביי דער רעכטער זייט, און זיי שטייען אין פולן מיליטערישן סטרוי.

א פאררעדער זאגט א מין שבועה און די מענטשן פון פירעק סקאנדירן ווארט ביי ווארט. ס׳דאכט זיך מיר, אז עטלעכע הונדערט חתנים שטייען אונטער א חופה און זאגן נאך ווארט ביי ווארט דעם הרי את פונעם מסדר־קדושין. ווען דער פאררעדער ענדיקט, געזעגנט זיך לענין מיט דער גרופע אין געציילטע ווערטער און ווינטשט זיי בשלום זיך אומצוקערן. ס׳פאלט א מיליטערישער באפעל. די מענטשן פון פירעק פרעזענטירן דאס געווער. און שטרעקן אויס די פרייע האנט מיט א געביילטער פויסט אין דער ריכטונג פון דער טריבונע. די פארזאמלטע, אויף דער טריבונע און אין זאל, ענטפערן דעם מיליטערישן סאלוט מיט אן אויסגע־שטרעקטער פויסט.

כ׳קען זיך נישט אפרייסן פונעם בילד, פונעם מיליטערישן קאמפסאלוט און

פונעם סאלוט פונעם טויזנטקעפיקן עולם אינעם טראנזאל פון די אמאליקע צארן — און א טרער פון גערירטקייט פאלט אויף מיין געזיכט.

ס'הערט זיך ווידער א באפעל, און אין מיליטערישער אַרדענונג, צוויי אין א רייע, פאַרלאָזן אַ דריי הונדערט באַוואַפנטע מענטשן דעם זאל פון קאַנגרעס.

אַן ערך אַ דריטל דעלעגאַטן צום צענטן קאַנגרעס פון דער סאָוועטישער קאָ-מוניסטישער פאַרטיי זענען פונעם קאַנגרעסזאַל אַוועק דירעקט אויפן קאַמפּפּראַנט אין קראַנטשאַט, וווּ אַ טייל מאַטראַסן פונעם באַלטישן פּלאַט, אויפגעהעצטע פון עסערן (סאַציאַליסטן-רעוואָלוציאַנערן) און אַנאַרכיסטן, האָבן אויפגעהויבן אַ בונט קעגן דער יונגער סאָוועטישער מלוכה אונטערן לאַזונג: „מאַכט פון די סאָוועטן, נישט פון קאַמוניסטן“.

נאָכן פאַרלאָזן פון דער גרופע באַוואַפנטע דעלעגאַטן, האָט אין זאל געהערשט אַן אומאַרדענונג און אַ צערודערונג. אַ קלאַפּ אין טיש מיט אַ הילצערנעם קעגנ-שטאַנד פונעם פאַרזיצער פון דער זיצונג שטילט דעם עולם איין, און דער צוואַמענ-פאַר זעצט פאַר זיין אַרבעט.

מייסקי און איך פאַרנעמען זיצפלעצער אין אַ פּאַזיציע, וואָס גיט אונדז אַ מעגלעכקייט צו זען און צו הערן וואָס עס קומט פאַר אויף דער טריבונע און צו אַבסערווירן די רעאַקציע פון די דעלעגאַטן אין זאל בעת די פאַרהאַנדלונגען, רעפּע-ראַטן און דיסקוסיעס.

ס'איז אַ המשך פון דער דיסקוסיע וועגן דער „אַרבעטער-אַפּאָזיציע“ (ראַבאַ-טשאַיאַ אַפּאָזיציע). ס'רעדן אַ צאָל רעדנערס פאַר און קעגן דער אַפּאָזיציע. די רעד-נערס קומען פון דער טריבונע און פונעם זאל. עס רעדן פאַר דער אַפּאָזיציע: ראַזיאַנאַוו, קאַלאַנטאַי, און די פירערס פון דער אַפּאָזיציע — די פירערס פון מאַסקווער פּראַפעסיאָנעלן פאַראיין פון די מעטאַל-אַרבעטער לעבעדיגע און אינגאַטאַוו. פון די רעדנערס קעגן דער אַפּאָזיציע איז זפרון פאַרבליבן די רעדע פון קאַרל ראַדעק. ראַדעקס אַרויסטריט איז געווען זייער אַ שאַרפּער און געהאַט אויך אַ יידישן עלעמענט. ראַדעק האָט די אַרבעטער-אַפּאָזיציע פאַרגעוואַרפן, אַז פון זייער אידענ-שער פּלאַטפּאָרמע און פון זייער אַגיטאַציע הערט זיך אַ טוכלער ריח פון אַ קריפּטאַ-אַנטיסעמיטיזם און פון אינטעליגענטאַפּאַביע. די שלוסווערטער האָבן געהאַלטן שלאַפּניקאָוו פאַר דער אַפּאָזיציע און לענין קעגן דער אַרבעטער-אַפּאָזיציע.

כ'בין אַנוועזנדיק געווען, מיט מייסקין און אַן מייסקין, אויף אַלע זיצונגען פונעם צענטן קאַנגרעס. מייסקיס אַנוועזנדיקייט האָט מיר אַ סך געהאַלפן. נאָכן פאַרלאָזן אַ זיצונג און טייל מאַל אויך בעת די פאַרהאַנדלונגען, פלעגט מיר מייסקי געבן אין יידיש אַ גוטע רעזומע פון די פאַרהאַנדלונגען אויף דער געגעבענער זיצונג, פון די רעפּעראַטן און דיסקוסיעס.

ווי באַקאַנט, זענען אויפן צענטן קאַנגרעס פון דער אַלסאָוועטישער קאַמוניס-טישער פאַרטיי אין יאָר 1921 באַהאַנדלט געוואָרן אַזעלכע וויכטיקע ענינים ווי:

די ארבעטער-אפאזיציע, די ראלע פון די פראפעסיאנעלע פאראייניגען, דער קראַנט-
שטאַטער אויפשטאַנד און „נעפּ“.

אַ רייע פרטים זענען פאַרבליבן אין זפרון, באַזונדערס פון די האַנדלונגען
פון לענינען, געוויסע פון די פרטים האָבן מיר געדינט ווי אַ וועגווייזער אין מיין
פאָליטישער און געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט.
אַט זענען עטלעכע פון די פרטים:

די הלבשה פון די אַנטיילנעמערס פונעם קאָנגרעס איז געווען זייער אַן אַרעמע
און אַ פאַרשיידנאַרטיקע. מיינסטנס האָבן די קליידער געשטאַמט פון אַלטע און
געניצעוועטע פון דער אַמאָליקער צאַריש-מיליטערישער קליידונג. די איינציקע
דריי מענטשן, וועלכע זענען געווען לייטיש, מ'קען זאָגן, עלגעאַנט געקליידט, זענען
געווען: לענין, טראַצקי און קרעסטינסקי. לענין איז געווען אַנגעטאַן אין אַ נייעם
אַדער פּמעט נייעם טונקל-גראַנאַטענעם צוויירייעדיקן אַנצוג, אַ שנייווייס העמד,
אַ פיין אויסגעבונדענעם קראַוואַט און אַ קורץ פעלצל, אַנגעהאַנגען אויף די פלייעס;
טראַצקי — אין אַ פיין צוגעשניטענער מיליטערישער טושורקע, די שטייול גלאַנציק
אַפּגעפּוצט; קרעסטינסקי — אין אַ צוויירייעדיקן ברוינעם אַנצוג. ס'האַט ממש
געשניטן ביים האַרצן זעענדיק די אַרעמע קליידונג פון פּראַעבאַראַזשענסקי, מיט
בוכאַרינען, דעם מחבר פונעם בוך „דער אַלף-בית פון קאָמוניזם“, וואָס איז
געוואָרן דאָס פּאָפּולערסטע לערנבוך פאַר די רעוואָלוציאַנער-געשטימטע אַרבעטער
און פאַר דער רעוואָלוציאַנערער יוגנט, פון פּאַקראַווסקי, דעם באַרימטן מאַרקסיס-
טישן פּראַפעסאָר פון געשיכטע אין מאַסקווער אוניווערסיטעט נאָך אין די צייטן
פונעם צאַרישן רעזשים, און פון אַנדערע פּראַמינענטע באַלשעוויקעס. אויך פעליקס
דזשערזשינסקי, דער פּאַרויצער פון דער באַרימטער „טשעקאַ“, איז געווען אַרעמלעך
אַנגעטאַן.

געהערט האָב איך אַ גרויסע צאַל רעדנערס, גרויסע אַראַטאַרישע טאַלאַנטן,
אַבער דעם שטאַרקסטן איינדרוק האָט אויף מיר געמאַכט לענין. לענין איז נישט
געווען קיין שיינרעדנער. אַפט מאל איז זיין שטימע געווען כּריפעוואַטע, אַבער זיין
פּוח פון הסברה איז געווען אַ פענאַמענאַלע. בעת לענין האָט גערעדט, האָב איך
געהאַט דעם איינדרוק, אַז ער עפנט די מוחות פונעם עולם, רייניקט אויס פון דאָרט
די אַנגעזאַמלטע פּלעוועס און פּילט זיי אַן מיט לאַגיק, מיט פּשוטער און געזונטער
לאַגיק.

און מערקווערדיק, די דריי מענטשן, וועלכע האָבן נאָך לענינען געשפּילט די
גרעסטע ראלע אין סאָוועטן-פאַרבאַנד: טראַצקי, סטאַלין און זינגאוועו, האָבן מיט
זייערע רעדעס געמאַכט אויף מיר אַ נישט איבעריק גוטן איינדרוק.

טראַצקי אַראַטאַרישער טאַלאַנט האָט טאַקע געקענט מיטרייסן גרויסע מאַסן
פון יעדער אוידיטאָריע, דאָך האָט ער מיך געלאָזט קאַלט. ס'איז מיר נישט געפּעלן
זיין פּאָזע, זיין האַלטונג. ס'האַט פון אים געבלאַזן אַ גרויסהאַלטעריי, אַ מין סנאַביזם.

ווען כ'האב טראַצקין געהערט מיט אַ יאָר שפעטער רעדן אויף אַ פלענום פונעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל קעגן דעם אולטראַ-לינקן איטאַליענישן קאָמוניסט באַרדיגאַן און קעגן דעם רעכטן ד"ר שמעראַל פון טשעכאָסלאָוואַקיע, האָט דער ערשטער איינדרוק זיך פילפאַכיק פאַרשטאַרקט. טראַץ דעם, וואָס טראַצקי איז בשעתו, אין די יאָרן 1921-1922, געשטאַנען אויף דער העכסטער הייך פון זיין קאַריערע און איך בין דעמאָלט געווען אַ יונגער רעוואָלוציאָנער, האָט טראַצקי אויף מיר געמאַכט אַ נישט-אַנגענעמען איינדרוק.

סטאַלין האָט מיט זיין רעדן געמאַכט אויף מיר דעם איינדרוק פון אַ גרוי מענטשעלע. גרוי אין זיין אופן פון רעדן, אין אינהאַלט פון זיין רעדן און אין זיין האַלטונג. דער דאָזיקער איינדרוק איז מיר פאַרבליבן אויך בעת די שפעטערדיקע באַגעגענישן מיט סטאַלינען, ווען ער איז געווען דער מושל, דער אַבסאָלוטער הערשער סיי אין דער אַנפירונג פונעם סאָוועטן-פאַרבאַנד, סיי אין דער אינטער-נאַציאָנאַלער קאָמוניסטישער באַוועגונג. דאָס דאָזיקע גרויע מענטשעלע איז געווען דער קין פון טויזנטער רעוואָלוציאָנערן, פון סאָוועטישע מענטשן און פון אויס-לענדישע רעוואָלוציאָנערע פירערס און טוערס.

זינאָויעווס אַרויסטרעטונגען האָבן מיך ממש געפלעפט. זיין קוויטשעדיקע ווייבערישע שטימע האָט מיך דענערווירט. זיין פיזיאָנאָמיע מיטן גרויסן צעפּאַטלטן קאַפּ איז מיר געווען דערווידער. מיינע שפעטערדיקע באַגעגענישן מיט זינאָויעווס האָבן געענדערט מיין ערשטן איינדרוק. זיינע קוואַליטעטן ווי אַ פירער פונעם קאַ-מינטערן זענען נאָך די שפעטערדיקע באַגעגענישן ביי מיר שטאַרק געשטיגן.

מיט אַ געמישט געפיל פון פאַרדראָס און צופרידנקייט האָבן איך אויפגענומען דעם אַרויסטריט פון קאַרל ראַדעק קעגן דער אַפּאָזיציע און זיין באַשולדיקונג, אַז פון זייער פּאָליטישער פּלאַטפּאָרמע און פון זייער אַגיטאַציע הערט זיך אַ טוכלער ריח פון קריפּטאָ-אַנטיסעמיטיזם. דער פּאַקט, אַז קאָמוניסטן, באַלשעוויקעס, קענען באַשולדיקט ווערן אין אַנטיסעמיטיזם, אין אַנטיסעמיטיזם אפילו אין אַ פאַר-שטעלטער פאַרעם, האָט מיך ממש אויפגעשוידערט. די אַרויסטריטן פון די פירערס פון דער אַרבעטער-אַפּאָזיציע, שלאַפּניקאָו און אַנדערע, וועלכע האָבן אין זייערע רעדעס מיט צאָרן אַפּגעוואָרפּן די אינסינואַציע — ווי זיי האָבן זיך אויסגעדריקט — פון אַנטיסעמיטיזם, האָבן מיך נישט איבערצייגט. כ'האָב געהאַט דעם איינדרוק, אַז ראַדעקס באַשולדיקונג איז אַ באַזירטע און דאָס האָט מיך געקרענקט און ווי געטאַן. און געפרייט האָט מיך, וואָס אויף אַ קאָמוניסטישן צוזאַמענפאַר צערעמאַניעט מען זיך נישט, און אויב עפעס איז שלעכט, ברענגט מען עס צום עפּנטלעכן אויסדרוק און אַ דאַנק דעם ווערט דאָס שלעכטע באַזייטיקט.

און ווען כ'טראַכט היינט וועגן דער סאַציאַליסטיש-פּאַלשער באַציונג צו דער יידישער באַפעלקערונג אין סאָוועטן-פאַרבאַנד, וועגן דעם אַפענעם און קריפּטאָ-אַנטיסעמיטיזם צווישן קאָמוניסטן אין סאָוועטן-פאַרבאַנד און ביי געוויסע עלעמענטן

אין די קאמוניסטישע פארטייען אין פארשידענע לענדער, טויכט אויף אין זכרון קארל ראדעקס ארויסטריט קעגן דער ארבעטער־אפאזיציע אויפן צענטן צוזאמענפאר פון דער אלסאוועטישער קאמוניסטישער פארטיי אין 1921 און שלאפניקאווס צאָרנ־דיקע אפלייקענונג — און ס'וויילט זיך שרייען: „אך, צייטן, צייטן!“

נישט פאָרגעסלעך איז פאָרבליבן אין זכרון די באַצונג און די האַנדלונג פון לענינען לגבי דער ארבעטער־אפאזיציע און לגבי די פירערס און טוערס פון דער דאָזיקער אפאזיציע, אפשטאַמיקע פון פאָבריק און וואַרשאַטאָ. לענין האָט געשניטן לעבעדיקע פאָסן פון דער פאָליטישער פלאַטפאָרמע פון דער ארבעטער־אפאזיציע, דאָס זעלבע — פון דער אינטעליגענץ, וואָס האָט געשטיצט די אפאזיציע, און באַ־זונדערס שאַרף איז געווען זיין אַטאַקע קעגן ראַזיאַנאָוו. אָבער מיט פאָרטיי־שער פאַטערלעכקייט האָט לענין געשוויגט די פירערס און טוערס פון דער ארבעטער־אפאזיציע פונעם פראַלעטאַרישן אַפּשטאַם, שלאַפניקאָוו אַריינגענומען אין פּרע־זידיום פון צענטן צוזאַמענפאַר, פאָרטיי־דיקט דעם לענינגראַדער פאַרלאַג קעגן די קריטיקערס פונעם אַרויסלאַזן שלאַפניקאָוו אַ בוך. לענינס אַרגומענט איז געווען, אַז די שלאַפניקאָווס דאַרף מען געבן אַ מעגלעכקייט צו שרייבן אפילו שלעכטע ביכער, פּדי זיי זאָלן זיך אויסלערנען שרייבן גוטע ביכער, די לעבעדיעווס און אינגאַטאַווס דאַרף טאַקע מער נישט אַנפאַרטרויט ווערן אַזאַ אפּזיציע, ווי ס'איז די צענטראַלע און דער מאַסקווער לאַקאַל פון מעטאַל־פאַראַיין, זיי דאַרפן אָבער קריגן אַקטיווע אַרבעט, וואָס זאָל זיין צוגעפאַסט צו זייערע פּעיקיטן און זיי זאָלן זיך נישט פילן באַליידיקט און באַעוולט פון די פאַסטנס, אויף וועלכע זיי ווערן אוועק־געשטעלט.

גלייכצייטיק מיט דער שאַרפער אַטאַקע קעגן דער ארבעטער־אפּזיציע, איז לענין אַרויסגעטראָטן מיט אַ פּראַיעקט, וואָס זאָל פאַרמיידן די ווייטערדיקע מעג־לעכקייט פון אַן אַרגאַניזירטער אפּזיציע אין דער סאָוועטיש־קאמוניסטישער פאַר־טיי און אין דער סאָוועטן־מדינה. לענין האָט פאַרגעלייגט צו שאַפן אַ טעאָרעטישן אַרגאַן, אין וועלכן ס'זאָלן קענען קומען צום אויסדרוק מיינונגען, וועלכע זענען נישט אין הסכּם מיט די קאָנאַניזירטע דאַגמעס אָדער מיט די באַשלוסן צווישן איין פאַרטיי־צוזאַמענפאַר און אַ צווייטן.

עס געדענקט זיך לענינס אַן אַרגומענטאַציע:

„אַ פאַרטיי אַ מדינה, איז ווי אַ קאָכעדיקער קעסל. ס'קען זיך מאַכן, אַז די הייצערס לאָדן אַן דעם קעסל מיט צו פיל דאַמף אָדער מיט קנאַפּ היץ, אַ טעאָרע־טישער אַרגאַן, אין וועלכן די פאַרטיי־ און מלוכה־טוערס, באַזונדערס דער העכערער אַקטיוו, קען ברענגען צום אויסדרוק זייער פּערזענלעכע מיינונג, שפּילט די ראַלע פון די ווענטילן, וועלכע לאָדן אויס דעם צו שטאַרקן דאַמף אין איבערגעהייצטן קעסל און פאַרהיט, אַז דער קעסל זאָל נישט פּלאַצן, אָדער סיגנאַליזירט, אַז דער קעסל איז נישט גענוגנדיק באַהייצט.“

וואס ס'האט זיך אפגעטאן אויפן צענטן צוזאמענפאר פון דער אלסאזעטישער קאמוניסטישער פארטיי בשעת לענין האט געהאלטן זיין רעפערענט וועגן דער נייער עקאנאמישער פאליטיק, וועגן „נעפ“ — די קאנסטערנאציע, איבערראשונג, דער שטוינונג, די צווישנרופן — איז נישט פאר מיין פערער צום שילדערן, מעגלעך, אז אין דער סאזעטישער ליטעראטור געפינט זיך אזא באשרייבונג, אימפאגירט האט מיר לענינס פוח פון הסברה, זיך פוח פון איבערצייגן, די רעזאלוציע פארן נעפ איז נישט אנגענומען געווארן אומקריטיש, ווי ס'האט זיך געפירט שפעטער, בימי סטאלין, נאר נאך א גרינטלעכער דיסקוסיע און אין דער פולער איבערצייגונג וועגן דער דרינגלעכער ניוטווענדיקייט פון א תיכפדיקער ענדערונג אין דער עקאנאמישער פאליטיק, און אז די נייע עקאנאמישע פאליטיק, דער „נעפ“, איז א באווסטזיניקער אקט פון א שריט צוריק צו צוויי שריט פארויס.

מיין אנטיל ווי א דעלעגאט מיט באראטונג-רעכט אויפן צענטן קאנגרעס פון דער אלסאזעטישער קאמוניסטישער פארטיי, פאר-פריילינג 1921, איז געווען איינע פון די וויכטיקסטע און דראמאטישסטע געשעענישן אין מיין פאליטישן און געזעל-שאפטלעכן לעבן און באדייטנדיק בייגעטראגן צו מיין אנטוויקלונג פון א רעווא-לוציאנער-סאציאליסטישן ארבעטער-טוער.

דאס אריינגיסן זיך פון קאמבונד אין רוסלאנד אין דער סאזעטישער קאמוניסטישער פארטיי

נאך דעם ווי דער באוואפנטער אטריאד פון די דעלעגאטן צום צענטן קאנגרעס פון דער אלסאזעטישער קאמוניסטישער פארטיי האט פארלאזט דעם קאנגרעסזאל און דער צוזאמענפאר איז אנגעגאנגען מיט זיין רוטינער ארבעט, האט גריגארי זינאויעו, א מיטגליד פונעם פאליט-ביורא פון דער אלסאזעטישער קאמוניסטישער פארטיי און פארזיצער פונעם דריטן קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל, צוגעשיקט לענינען א צעטעלע, לענין האט עפעס צוגעשריבן און זינאויעווס צעטעלע דער-לאנגט דעם פארזיצער, דער פארזיצער האט אפגעשטעלט דעם רעדנער און לענין האט מיטגעטיילט די דעלעגאטן, אז די אקערשט אפגעהאלטענע קאנפערענץ פון קאמבונד אין רוסלאנד האט באשלאסן זיך צו פאראייניקן מיט דער קאמוניסטישער פארטיי, אז די אנטווערעמערס פון דער קאמבונדישער קאנפערענץ באטייליקן זיך שוין אויפן צוזאמענפאר ווי דעלעגאטן מיט באראטונג-רעכט, און פארבעטן ירחמיאל וויינשטיינען צו פארנעמען אן ארט אויף דער טריבונע, די דעלעגאטן האבן די מיט-טילונג אויפגענומען מיט א רושיקער אוואציע.

בעת דער מיטאג-הפסקה זענען פארגעקומען די פינאלע פארהאנדלונגען, דעם קאמבונד האט רעפערענטירט ירחמיאל וויינשטיין, די פארטרעטערס פון דער אל-סאזעטישער קאמוניסטישער פארטיי זענען געווען: גריגארי זינאויעו, פעליקס דזשערזינסקי, און שמעון דימאנשטיין, דעם וויכטיקסטן פונקט, וואס וויינשטיין

האָט אַרויסגערוקט אין די פינאַלע פאַרהאַנדלונגען אין געווען, אַז די ייִדישע סעקציע ביי דער קאָם. פאַרטיי זאָל האָבן דעם נאַמען בונד. דימאַנשטיין האָט לגבי וויינ-שטיינס פאַרלאַנג פאַרנומען אַ מהיכא־תיתידיקע שטעלונג. דזשערזשינסקי אין גע-ווען דערפאַר, מ'זאָל וויינשטיינען צוליב טאָן און נאַכגעבן זיין פאַרלאַנג. זינאוועוו האָט זיך אָבער קאַטעגאָריש קעגנגעשטעלט דער דאָזיקער הנחה.

זינאוועוו אין עקשנותדיק געווען קעגן יעדער הנחה לגבי דעם בונד. אויף וויינשטיינען האָט זינאוועווס האַנדלונג געמאַכט דעם איינדרוק, אַז ער רעכנט זיך אַפּ מיטן בונד פאַר די אַלע קרויודעס, וואָס דער בונד האָט אָפּגעטאָן די באַלשע-וויקעס אין די יאָרן פון פאַרן ערשטן וועלטקריג און בעת דער מאַרץ-און אַקטאָבער-רעוואַלוציע, זינאוועוו אין דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז ער האָט אָפּגעזאָגט די קאַמו-ניסטישע פאַרטיי-מיטגלידערשאַפט די קאַמבונדיסטן, וועלכע זענען געווען קעגן דער פאַראייניקונג פונעם קאַמבונד מיט דער סאָוועטישער קאַמוניסטישער פאַרטיי. זינאוועווס שטעלונג האָט אַרויסגעפירט דעם רוזקן וויינשטיין פון געדולד. אַן אויפערענטער האָט ער דערקלערט, אַז אויב זינאוועוו וועט בלייבן ביי זיין שטעלונג נישט צו געבן אַלע ביו איצטיקע מיטגלידער פון קאַמבונד קיין פאַרטיי-מיטגלידערשאַפט, וועט ער, וויינשטיין, פונאַנדערלאָזן דעם קאַמבונד אַן אַ פאַרמע-לער פאַראייניקונג. דזשערזשינסקי האָט געשטיצט וויינשטיינען און דער ענין אין אַריבער צו לענינען.

לענין האָט אָפּגעוואָרפן זינאוועווס שטעלונג לגבי דער פאַרטיי-מיטגלידער-שאַפט פון די קאַמבונדיסטן, געהייסן אַלעמען אַרייננעמען און געהאַלטן, אַז זינאווע-וועוו אין געווען צו האַרב לגבי וויינשטיינען. ער האָט געלאָזט פאַלן אַ ווערטל, וואָס וויינשטיין האָט נישט געוואָס ווי אַזוי דאָס צו באַטראַכטן, ווי אַ קאַמפּלימענט אָדער אַ באַליידיקונג. אַרומגענירנדיק קעגן זינאוועוו, האָט לענין אַ זאָג געטאָן: „די בונדיסטן האָבן זיך תמיד אויסגעצייכנט מיט גוטער אַרגאַניזאַציע און געווען גוטע פּאַליטישע קרעמערס. מיר דאַרפן איצט האָבן אי גוטע אַרגאַניזאַטאָרן אי גוטע רויטע סוחרים“.

אויף דער נאַכמיטאָג-סעסיע האָט לענין מיטגעטיילט די דעלעגאַטן פון צענטן אַלסאָוועטישן פאַרטיי-צוזאַמענפאַר, אַז די פאַראייניקונג פון קאַמבונד מיט דער קאַמוניסטישער פאַרטיי אין אַ פּאַקט. די דעלעגאַטן האָבן די מעלדונג אויפּגענומען מיט רוישיקע אַפּלאַדיסמענטן.

נאָך אַ 24-יאָריקער עקסיסטענץ האָט דער בונד אין רוסלאַנד אויסגעהויכט זיין נשמה און געוואָרן אַן עלעמענט פון געשיכטע.

אויף מיר האָט זינאוועווס האַנדלונג און לענינס זאָג אויפן חשבון פון בונד געמאַכט אַ שווערן איינדרוק. כ'בין געווען ממש דערשיטערט. כ'האָב מורא געהאַט, אַז זינאוועוו וועט אַזוי האַנדלען אויך בעת די פאַרהאַנדלונגען מיטן פאַרטרעטער פונעם צענטראַל-קאַמיטעט פון בונד פון פּוילן, און דאָן אין די האַפענונג אַריינצופירן

דעם בונד פון פוילן אין קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל פארפאלן; קיין שום בונדיסט פון פוילן, אפילו דער סאמע לינקסטער, וועט נישט מסכים זיין זיך אזוי צו דערניי-דעריקן.

כ'האב זיך געפילט באליידיקט פון לענינס באצייכענען די אייגנשאפטן פון בונד און פון די בונדיסטן ווי פון קרעמערס. אודאי איז געווען א קאמפלימענט לענינס באצייכענונג, אז בונדיסטן זענען גוטע ארגאניזאטארן, אבער נישט צוליב דעם בין איך און דער רוב-מנין פון די יידישע ארבעטער, בונדיסטן, געקומען צום בונד. קארל לעגיעץ, דער גרויסער ארגאניזאטאר פון די דייטשישע געווערקשאפטן (פרא-פעסיאנעלע פאראיינען), איז געווען א געניאלער ארגאניזאטאר, טא וואס פאר א פארגלייך איז צווישן א רעוואלוציאנער-סאציאליסטישן בונדיסט מיטן קארדינאל פון רעפארמיזם אין דער דייטשישער ארבעטער-באוועגונג! איך געהער צום בונד אין פוילן, ווייל כ'באטראכט די פארטיי ווי די פארטיי פונעם יידישן פראלעטאריאט און דערפאר וויל איך, זי זאל געהערן צום רעוואלוציאנערן טייל פונעם וועלט-פראלעטאריאט, צום קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל, און נישט דערפאר ווייל בונד-דיסטן זענען גוטע ארגאניזאטארן. בונדיזם און קאמוניזם איז פאר מיר און פאר די יידישע ארבעטער, בונדיסטן, נישט קיין סתירה, נאר אן איינהייטלעכקייט און דער בונד איז פאר מיר נישט קיין פארטיי פון פאליטישער קרעמעריי.

באליידיקט ביז די טיפסטע טיפענישן פון מיין פראלעטארישער און בונדישער נשמה האב איך באשלאסן צו זוכן א געלעגנהייט צו זאגן דירעקט לענינען וואס א יידישער ארבעטער, א בונדיסט פון פוילן, טראכט און פילט וועגן זיין קלאסיפי-קאציע פון בונד און בונדיסטן. כ'האב נישט געמאכט קיין סוד פאר וויינשטיינען און פאר שלאסבערגן וועגן מיין פארדרוס פון זינאוועווס האנדלונגען בעת די פאר-האנדלונגען מיט וויינשטיינען און ווי טיף געקרענקט און באליידיקט כ'בין פון לענינס קלאסיפיקאציעס — און געבעטן וויינשטיינען צו שאפן מיר א מעגלעכקייט פאר א באגעגעניש מיט וולאדימיר לענין.

וויינשטיין און שלאסבערג האבן זיך באמיט צו מאכן צו קליינגעלט לענינס זאגן אויפן חשבון פון בונד און פארזיכערט, אז זינאוועווס שטעלונג צום בונד אין פוילן, וועלכע איז א גרויסע באוועגונג און וועמענס אנגענומענע רעוואלוציעס אויפן לעצטן פארטיי-צוזאמענפאר זענען פראקאמוניסטיש, וועט זיין אין גאנצן אן אנדערע ווי ס'איז געווען זיין שטעלונג לגבי דעם קאמבונד אין רוסלאנד.

מיט אומגעדולד האב איך דערווארט די פארהאנדלונגען פון פארטרעטער פונעם צענטראל-קאמיטעט פון בונד פון פוילן, עמנאל נאוואגורודסקי, מיט די פאר-שטייערס פונעם קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל.

די פארהאנדלונגען פון בונד אין פוילן מיטן קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל

עס איז באשטימט געווארן א באגעגעניש פון פארשטייער פון בונד אין פוילן, עמנואל נאואגורדסקי, מיטן פארזיצער פון קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל, גרי-גארי זינאויעוו. צו די קאנפערענצן מיט די פארשטייערס פון קאמינטערן האט עמנואל נאואגורדסקי מיטגענומען ירחמיאל וויינשטיינען פאר א ראטגעבער. כ'האב נאואגורדסקין פארגעלייגט מיטצונעמען ווי באראטערס אדער ווי אב-סערוואטארן, אלעקסאנדערן און מיד. נאואגורדסקי האט קאטעגאריש אפגעזאגט מיין פארהאנג. אלע מיינע באמונגען, ארגומענטן, און אפילו סטראשונקעס האבן נישט געהאט קיין פעולה. נאואגורדסקיס ענטפער איז געווען, אז דער צענטראל-קאמיטעט פון בונד אין פוילן האט אים, און נאך אים, באפולמעכטיקט צו פירן די פארהאנדלונגען, און ער דארף נישט און וויל נישט האבן קיין דירעקטע אדער אומדירעקטע מיטעלפערס אדער עדות חוץ וויינשטיינען.

ס'איז דערגאנגען צו א העפטיקער מחלוקה צווישן מיר און עמנואל נאואגורדסקי. כ'האב אים פארגעווארפן זיינע חטאת-בעורים; זיין אמאליקן מענשעוויזם, זיין מענשעוויסטישן אנטוי-בונדיזם, און אין וויינשטיינס אנוועזנדיקייט איבערגעחזרט וולאדמיר מעדעמס עפיטעטן אויף זיין חשבון. נאואגורדסקי האט זיך געהאלטן ביי ס'זייניקע; ניין און ניין, ער וועט קיינעם חוץ וויינשטיינען נישט מיטנעמען צו די פארהאנדלונגען מיטן קאמינטערן.

ירחמיאל וויינשטיין האט אלעקסאנדערן און מיד אינפארמירט וועגן גאנג פון די פארהאנדלונגען. וויינשטיינס באריכטן זענען אבער געווען געצוימט. מ'האט געפילט, אז ער דערציילט נישט אלץ וואס ער ווייסט, אז וויינשטיין וויל נישט שעדיקן דעם פרעסטיזש פונעם פארשטייער פון צענטראל-קאמיטעט פון בונד פון פוילן.

די גרוסן מאחורי הפרגוד זענען געווען נישט קיין פאזיטיווע פאר נאואגורדסקי-קין. ווען כ'האב וועגן די קלאנגען דערציילט וויינשטיינען, האט ער נישט אפגע-לייקנט און נישט באשטעטיקט — נאך קלוגעריש געשמייכלט.

אין איינעם א פרימארגן באקומען אלעקסאנדער און איך א מעלדונג, אז עמנואל נאואגורדסקי וויל אונדז דרינגענדיק זען. אין א צימער פון האטעל „לוקס“, אין וועלכן ס'זענען איינגעקווארטירט געווען די דעלעגאטן און געסט פונעם קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל, האבן מיר געטראפן נאואגורדסקין אין א היסטערישן מצב. עמנואל נאואגורדסקי האט אונדז דערציילט, אז זינאויעוו האט איבערגעריסן די פארהאנדלונגען. אין האטעל גיט מען אים אנטווערן, אז ער קען דארט מער נישט זיין און ער האט מורא, אז ער וועט נישט קריגן קיין פראטעקציע אדער א שוואכע פראטעקציע ביים צוריקקערן זיך דורך דער שווארצער גרענעץ קיין פוילן. היות מיר קלייבן זיך אין די נאענטסטע טעג אפצופארן קיין פוילן, לאזט ער אונדז דערי-

בער וויסן וועגן די איבערגעריסענע פארהאנדלונגען און אין פאל ווען ס'זאל מיט אים געשען אן אומגליק אויף דער גרענעץ, זאל דער צענטראל-קאמיטעט פון בונד אין פוילן זיין וואס שנעלער אינפארמירט.

מיר זענען אַוועק צו ווינשטיינען, איבערגעגעבן אים, וואָס נאַוואַגרוֹדסקי האָט אונדז דערציילט און פאַרלאַנגט זיך תּיפּפּדיקע אינטערוויען גאַנץ צו מאַכן דעם ריִס צווישן זינאוויעוון און נאַוואַגרוֹדסקין. מיר האָבן ווינשטיינען נישט געדאַרפּט לייגן קיין פינגער אין מויל אַרײַן, וואָס ס'קען געשען אויב נאַוואַגרוֹדסקי זאל אין פוילן דערציילן, אַז זינאוויעו האָט איבערגעריסן די פאַרהאנדלונגען וועגן אַרײַנטריט פון בונד פון פוילן אינעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל, וואָס פאַר אַ טרױמפּ-קאַרט דאָס וועט זײַן אין די הענט פון די רעכטע און פון די אַזוי גערופּענע „לינקע“, וואָס פאַר אַ קאַטאַסטראַפּע דאָס וועט זײַן פאַר די לינקע בונדיסטן, אָנהענגערס פונעם אַרײַנטריט פון בונד פון פוילן אינעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל.

דער אַלטער דערפאַרענער פירער פונעם אַלגעמײנעם ייִדישן אַרבעטער־בונד פון ליטע, פוילן און רוסלאַנד און פון קאַמבונד פון רוסלאַנד, דער תּמיד רוֹיקער, באַדאַכטער און זייער קלוגער ירחמיאל ווינשטיין, איז אַרײַן אין אַ פּרױע, געקלאַפּט מיט די פּויסטן אין טיש און געשריגן: „וואָס ווילט איר פון מיר? איר האָט שוין נישט געהאַט קיין אַנדערן צו שיקן ווי דעם דאָזיקן חברה־מאַן? אַ מענטש אַן טאַקט און אַן אַ פּאָליטישן פאַרנעם!“ און ער האָט חושד געווען דעם פירער פון בונד אין פוילן י. פאַרנאַי, זײַן אַמאַליקן לערער און לאַנגיאַריקן פּרײַנד, אַז ער האָט בכיוון געהאַלפּן דעלעגירן עמנאל נאַוואַגרוֹדסקין ווי פאַרהאנדלער מיטן קאָמינטערן, ווײל ער האָט געוויסט, אַז נאַוואַגרוֹדסקי וועט דערפירן צו פאַרמאַכן די טיר פונעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל פאַרן בונד פון פוילן.

און ווינשטיין האָט דערציילט וואָס פאַר אַ צרות ער האָט זינט דער ער־שטער מינוט וואָס ער איז פאַרבונדן מיט נאַוואַגרוֹדסקי אויפגאַבע. אַז דער ערשטער טעקסט פון מעאַראַנדום, וואָס נאַוואַגרוֹדסקי האָט געוואַלט צושטעלן דעם קאָמינטערן אין נאַמען פון בונד פון פוילן, איז געווען אַ לעכערלעכער, געשריבן געווען אין אַ טאָן ווי דער בונד. אין פוילן וואַלט געווען דער איינציקער פירער פונעם פּראַלעטאַריאַט פון פוילן און פון בונד איז אָפּהענגיק צי ס'זאל יאָ אָדער נישט אין פוילן פאַרקומען אַ רעוואַלוציע; אַז בעת די געשפּרעכן האָט נאַוואַגרוֹדסקי זיך פאַרהאַלטן אויף אַ נישט פּאַסיקן אופן און זינאוויעו האָט אַן אויפגערעגטער געפרעגט נאַוואַגרוֹדסקי, צי ער איז געקומען פאַרהאנדלען וועגן אַרײַנטריט פון בונד פון פוילן אין קאָמינטערן אָדער בלויז מאַכן אַן אַנשטעל פון אַזעלכע פאַר־האַנדלונגען.

דערציילט האָט אויך ווינשטיין, אַז אין זײַנע פּרױוואַטע געשפּרעכן מיט זינאווי־יעוון און אַנדערע מיטגלידער פונעם פרעזידיום פון קאָמינטערן האָבן זיי נישט באַהאַלטן זייער גרינגשאַץ צו דער פּערוואַן און צו די פּאָליטישע קוואַליטעטן פונעם

פארשטייער פון בונד פון פוילן. זינאוועוו האָט אים מיט חוזק באַצייכנט ווי אַ פּאַליטיקער פון שניפּישאַק.

מיט דער ענערגיע, וואָס איז געווען כאַראַקטעריסטיש פאַרן אַלטן בונדישן פירער, האָט וויינשטיין זיך גענומען צו דער אַרבעט פון דערפירן צו באַנייטע פאַר-האַנדלונגען. ער האָט זיך געשטעלט אין פאַרבינדונג מיט זיין אַלטן פריינד פעליקס דזשערוזשינסקי, דעם בשעתו אַלמעכטיקן שעף פון דער טשעקאַ. דזשערוזשינסקי און ראַדעק זענען אַוועק צו זינאוועוו און פאַרלאַנגט, אַז זינאוועוו זאָל פאַרבעטן נאַוואַגרודסקין אויף אַ באַגעגעניש, ס'זאָל נישט אויסזען, אַז דער קאַמינטערן איז דער, וואָס האָט גורם געווען צו אַן איבעררייס פון די פאַרהאַנדלונגען. ווי וויינשטיין האָט שפּעטער דערציילט, האָט קאַרל ראַדעקס אַ לצנות באַווויגן זינאוועוו מספּים צו זיין אויף אַ המשך פון די פאַרהאַנדלונגען. ראַדעק האָט דער-ציילט אַזאַ מעשה:

— אין זיין געבוירן-שטאָט טאַרנאָוו, אין גאַליציע, איז אַ ייד, אייראָפּעיִש געקלידט און אַ גאַלעבראַדע, געקומען דאַוונען אינעם חסידים-שטיבל פון אַ טאַר-נאווער רבין און די חסידים האָבן דעם ייד נישט אַריינגעלאָזט. ווען דער רבי איז דערפון געוואָר געוואָרן, האָט ער אויסגעמוסרט זיינע חסידים פאַר זייער נישט-ריכטיקער האַנדלונג. „אַז אַ ייד קומט דאַוונען — האָט דער רבי געטענהט — דאַרף מען אים אַריינגלאָזן. די חסידים דאַרפן אויף אים משפּיע זיין, ער זאָל ענדערן זיין הלבשה, אַנטאָן אַ זשופּעצע און אַ קאַפּעלאַטש און לאָזן זיך וואַקסן באַרד-און-פאות. און אויב דער גאַלעבראַדניק וועט בלייבן פאַרעקשנט, האָבן דאָך די חסידישע דאַוונערס תמיד די מעגלעכקייט אים אַרויסצוואַרפן“ — האָט דער רבי געגעבן צו פאַרשטיין זיינע חסידים.

אויף דער באַנייטער קאַנפּערענץ איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז די פאַרהאַנדלונגען זאָלן פאַרגעזעצט ווערן בעת דעם דריטן קאַנגרעס פונעם קאַמינטערן, וועלכער האָט בקרוב געדאַרפט זיך צונויפקומען. זינאוועוו האָט נאַוואַגרודסקין אינפאַרמירט, אַז דאָס פרעזידיום פונעם קאַמינטערן האָט באַשלאָסן צו פאַרבעטן דעם בונד פון פוילן צום דריטן קאַנגרעס פונעם קאַמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל. מ'האָט דעם בונד פון פוילן נישט צוגעטיילט קיין קוואַטע פאַר זיין דעלעגאַציע און ער האַפּט, אַז די דעלעגאַציע וועט זיין אַ גרויסע מיטן אַנטייל פון די לינקע טוערס אויף אַלע געביטן פון דער בונדישער טעטיקייט אין פוילן. אויב די מניעה צו שיקן אַ גרעסערע דעלע-גאַציע וועט זיין אַ מאַנגל פון פינאַנצן, איז דער קאַמינטערן גרייט צו דעקן אַלע הוצאות. זינאוועוו האָט אויך פאַרזיכערט נאַוואַגרודסקין, אַז ער וועט האָבן די בעסטע פּראַטעקציע ביים שוואַרצן די גרענעץ קיין פוילן.

איך ווייס נישט, צי זינאוועוו גופא אַדער ווער פון זיינע אַדיוטאַנטן האָבן דאָס באַטראַכט פאַר אַ שפּיצל, אַדער ס'איז געווען איינע פון די פּראַטעקציע-מיטלען לגבי אַ מענטשן, וועלכער איז געקומען צום קאַמינטערן דורך אונטערעדישע וועגן

און דורך אזא וועג געדארפט זיך אומקערן אין זיין לאַנד אַרײַן — אַ פּאַקט איז. אַז עמנואל נאָואַגרוֹדסקי־הלבשה איז פּולשטענדיק געענדערט געוואָרן. ער איז באַקליידט געוואָרן אין נייע מלבושים פון קאַפּ ביז די פּיס: אַן אַנצוג פון טײַערן ענגלישן שטאַף, אַ מאַנטל מיט אַ טײַערן פּוטערנעם קאַלנער, אַ ברוינער פּליושענער באַרסעלינאַ-קאַפעליש, נייע שיך און קאַלאַשן — די קאַלאַשן פון דער פּירמע טרעאַגולניק פון פּאַר דער ערשטער וועלט-מלחמה. עמנואל נאָואַגרוֹדסקי האָט אין דער געענדערטער קליידונג אויסגעזען ווי אַ רײַכער וואַרשעווער סוחר.

באַזאָרגט מיט נייע קליידער און מיט פינאַנציעלער הילף פון קאַמינטערן און מיט דער בעסטער פּראַטעקציע, וואָס איז נאָר מעגלעך געווען ביים שמוגלען די דעמאָלטיקע סאָוועטיש-פּוילישע גרענעץ, האָט עמנואל נאָואַגרוֹדסקי פּאַרלאַזט מאַסקווע.

אויך מיר, די טראַיקע: אַלעקסאַנדער, מייסקי (מיט זיין מיידל) און איד, האָבן זיך פּיבערהאַפט געגרייט צום צוריקפּאַרן קיין פּוילן און אַנצוהייבן דעם קאַמף, אַז דער בונד פון פּוילן זאָל אַננעמען די 21 פּונקטן און אַרײַנטרעטן אינעם קאַמוֹ-ניסטישן אינטערנאַציאָנאַל.

דער וועג פון מאַסקווע קיין וואַרשע (די טראַיקע)

אין דער צווייטער העלפט מאַרץ 1921 זענען קיין וואַרשע צוריקגעקומען פון זײַער ערשטן באַזוך אין סאָוועטן-פּאַרבאַנד פיר בונדיסטן פון פּוילן: עמנואל נאָואַג-רוֹדסקי, הערשל מעטאַלאָויעץ, אַלעקסאַנדער און יולעק מייסקי. נאָואַגרוֹדסקי און הערשל מעטאַלאָויעץ זענען געפּאַרן קיין מאַסקווע פון וואַרשע, אויפן וועג זיך אָפּגעשטעלט אין מינסק און אַקטיוו זיך באַטייליקט אין דער ליקוידאַציע-קאַנפּע-רענץ פון קאַמבונד פון רוסלאַנד. עמנואל נאָואַגרוֹדסקי איז געפּאַרן אין שליוחֹת פונעם צענטראַל-קאַמיטעט פון בונד אין פּוילן צו פירן פּאַרהאַנדלונגען מיטן קאַמוֹ-ניסטישן אינטערנאַציאָנאַל וועגן דער מעגלעכקייט פון אַנשליסן דעם בונד פון פּוילן אין קאַמינטערן. איך בין געפּאַרן מיט דער דעה אַ קוק צו טאָן ווי ס'זעט אויס דאָס צוגעזאַגטע לאַנד און אין אַ 6 חדשים אַרום אומצוקערן זיך קיין פּוילן. אַלעקסאַנדער און מייסקי זענען קיין מאַסקווע געקומען פון בערלין מיטן ציל זיך צו באַזעצן אין סאָוועטן-פּאַרבאַנד.

די דריי בונדיסטן פון פּוילן: אַלעקסאַנדער, מייסקי און הערשל מעטאַלאָויעץ האָבן זיך אין מאַסקווע שנעל פּאַרשטענדיקט, געפּירט אָפטע און לאַנגע אַנאַליטישע געשפּרעכן וועגן דער אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַליסטישער באַוועגונג, וועגן דער יונגער סאָוועטן-מדינה, וועגן דער סיטואַציע אין פּוילן און וועגן די אינערלעכע

פארהעלטענישן אין בונד פון פוילן. קיין יסודותדיקע מיינונג-פארשיידנקייטן צווישן זיי זענען נישט געווען — און אלעקסאנדער און מייסקי האבן באשלאסן זיך אומ-צוקערן קיין פוילן. ווען די פארהאנדלונגען צווישן עמנואל נאואגרוסקין און דעם קאמינטערן זענען דורכגעפאלן, זענען מיר געקומען צום אויספיר, אז מ'קען זיך מער נישט פארלאזן אויף דער עקסיסטרנדיקער לינקער פראקציע פון בונד אין פוילן; נאר ס'דארף געשאפן ווערן א נייע גרופירונג, וואס זאל זיך שטעלן קלאר אויף דער פאזיציע פון אַנשלוס פון בונד אין קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל און אז די מיטגלידער פון בונד אין פוילן דארפן אַקצעפטירן די 21 אַריינטריט-באַדינ-גונגען פונעם דריטן קאמוניסטישן אינטערנאציאנאל.

די טראַקע האָט וועגן דעם אינפארמירט ווינשטיינען און געקריגן זיין ברכה. ירחמיאל ווינשטיין האָט פאַר דעם דריילינג דערקלערט, אז זיי דארפן אויף זיך נעמען די אויפגאבע צו זיין די גרינדערס פון אַ גרופירונג, וואָס זאל ראַטעווען די היסטאָרישע ראַלע פון בונד, און צוגעזאָגט אז דער קאָמינטערן וועט גרייט זיין צו מאַכן דעם בונד פון פוילן ווייטגייענדיקע הנחות פון אַ נאַציאָנאַל-ייִדישן כאַראַקטער; אַז דער קאָמינטערן און דער צענטראַל-קאָמיטעט פון דער אַלסאָוע-טישער קאָמוניסטישער פאַרטיי פירן אַ שטאַרקן קאַמף קעגן נאַציאָנאַל-נייהיליזם. ס'וועט נייטיק זיין צו ברענגען פאַר אַ קרבן אַ געוויסע צאַל רעכטע פירערס און טוערס פון פוילן, און אויב ס'וועט קיין ברירה נישט זיין, זיך נישט אָפּשטעלן פאַר שפּאַלטן דעם בונד.

דער דריילינג איז געווען פון אַ גוטער קוואַליטעט און איז מסוגל געווען צו דערפילן די אויפגאבע, וואָס ער האָט זיך געשטעלט נאָכן צוריקקומען קיין פוילן. אלעקסאנדער איז געווען אַן אַנגעזעענער טוער פון בונד אין לאַדזש זינט 1915, פאַררעכנט פאַר אַ מענטשן מיט וויסן און מיט אַ גוטער פּאָליטישער אַריענטאַציע, פון תּמיד אַ לינקער און אַ רעאַלער קאַנדידאַט אויף דער קאַנפּערענץ פון בונד, פּסח 1919, און אויפן צוזאַמענפאַר אין קראַקע, 1920, ווי אַ מיטגליד פונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד פון פוילן. יולעק מייסקי איז געווען אַ לובלינער, אַ יוגנט-חבר פונעם גרויסן ייִדישן דיכטער און שרייבער, יעקב גלאַטשטיין, און אויך געהאַט פּרעטענזיעס אויף שרייבעריי, פּאָליטיש איז ער געווען אַ רעכטער, נאָך זיין קומען קיין וואַרשע, איז ער געוואָרן אַ מיטאַרבעטער אין דער בונדישער טאַגצייטונג „לעבענס-פּראַגען“; וולאַדימיר מעדעם האָט זיך דערקענט אויף זיינע זשורנאַליסטישע און שרייבערישע פעיקייטן און אים שטאַרק מקרב געווען. כ'זוייס נישט, וואָס זענען געווען די סיבות פון זיין פאַרלאָזן וואַרשע און פאַרן קיין בערלין. אין בערלין האָט ער זיך פּולשטענדיק באַלשעוויזירט.

פאַר מיין אָפּפאַר פון מאַסקווע האָט מיר ווינשטיין מיטגעטיילט, אַז דער פאַר-זיצער פון קאָמינטערן, זינאוועוו, וויל זיך מיט מיר באַגעגענען, כ'האַב נישט געוואָסט די סיבות און מאַטיוון פאַר אַזאָ אוידיענץ און געהאַט שטאַרק חשק זיך צו

טרעפן מיט זינאוועוון. וויינשטיין האט מיך אבער געראטן דאס נישט צו טאן. „איר האט נישט — האט ער צו מיר געזאגט — קיין שום מאגנאט זיך צו טרעפן מיט אזא פערזאן ווי ס'איז זינאוועוון. דער פאקט פון אייערס א באגעגעניש מיטן חבר זינאוועוון יעו וועט קיין סוד נישט בלייבן און דאס וועט אייך קענען זייער שטארק שאדן אין אייער אפאזיציאנעלער ארבעט אין בונד אין פוילן.“ איך האב געפאלגט זיך עצה און געבעטן וויינשטיינען ער זאל געפינען א פאסיקן תירוץ פאר נישט אננעמען זינאוועווןס פארבעטונג.

ירחמיאל וויינשטיין האט ליקוידירט די רודימענטן פון בונד אין רוסלאנד און דורכגעפירט די פראקטישע ליקוידאציע פון קאמבונד אין רוסלאנד און אויך די קאסע פון קאמבונד. ער האט צעטיילט די איבערגעבליבענע געלטער אויף פארשיידענע צוועקן און א טייל פון די געלטער אויך געגעבן די דערמאנטע פיר בונדיסטן פון פוילן.

אלעקסאנדער און איך האבן געקראגן יעדער א סומע אין ווערט פון א 500 דאלאר. מייסקי האט ווארשיינלעך געקראגן א ביסל מער. מייסקי, ווי שוין דערמאנט, איז צוריקגעפארן מיט א יונגער, שיינער, אינטעליגענטער און באגאבטער פרוי.

מיט דער צוריקרייזע פון די דריי בונדיסטן האט זיך פארנומען ירחמיאל וויינשטיין דורכן וויסרוסישן מלוכה-אפאראט. דער טראקט איז געווען: מאסקווע, מינסק, ווילנע, ווארשע.

דער ערשטער איז אפגעפארן מייסקי מיט זיין פרוי און דער וועג איז פאר אים געווען א שנעלער. מיט אונדז, אלעקסאנדער און מיט מיר, איז עס נישט צוגעגאנגען צו גלאטיק. שוין פון דער מינוט פון אונדזער פלאנירטן אפפאר זענען געווען מכשור-לים און שטערונגען. אין מאסקווע זענען מיר צוליב עפעס נייע פראצעדורן פאר-האלטן געווארן אויף עטלעכע טעג ביז וויינשטיין האט פאר אונדז געקריגן דעם נייטיקן „פראפוסק“ און פלעצער אין א ווייכן (ערשטער-קלאס) וואגאן. אויפן מינסקער וואקזאל האט אונדז אפגעווארט סלאווינסקי, א מיטגליד פון דער וויסרוסישער רעגירונג און איינער פון די הויפטפירערס פון טשעקא אין מינסק — א פאליאק און אן אינוואליד פונעם בירגערקריג און פונעם מארש פון דער רויטער ארמיי אויף פוילן. אין 1929, בעת דעם פוטש אין צענטראל-קאמיטעט פון דער קאמוניסטישער פארטיי פון פוילן, ווען א מינדערהייט האט מיט דער הילף פון סטאלינען איבערגענומען די פירונג פון דער קאמ. פארטיי פון פוילן, איז סלא-ווינסקי געווארן איינער פון די נייע פירערס פון דער קאמוניסטישער באוועגונג פון פוילן.

סלאווינסקי האט אונדז אוועקגעפירט אויף א פיינער קווארטיר, אנגעזאגט, אז מיר זאלן זיך נישט ארומשלייען איבער די גאסן, ווייל די שטאט איז פארפעסט מיט פוילישן שפאנאזש און מיטגעטיילט, אז דער וועג קיין ווילנע איז פארבלאקירט.

אז מ'קען אפילו קיין נאָדל אין קיין סטויג היי נישט דורכפירן, אַז מיר וועלן מוזן בלייבן אויף דער קוואַרטיר ביי ער וועט פאַר אונדז געפינען אַ גוטן וועג אַריבער-געוואַרפן צו ווערן דורך דער גרענעץ. אַ צוויי טעג שפעטער האָט סלאַווינסקי אונדז אוועקגעפירט צו דער באַנסטאַציע, באַזאָרגט מיטן גייטיקן "פּראָפּוסק" און מיט זיצפלעצער אין אַ ווייכן וואַגאָן און מיטגעגעבן אַ פאַרמאַכטן בריוו מיטן פּריוואַטן אַדרעס צום הויפטפירער פון דער טשעקאַ אין באַברויסק.

אויפן באַנוואַקזאַל אין באַברויסק האָט אויף אונדז געוואַרט דער פאַרזיצער פון טשעקאַ פון באַברויסקער ראַיאָן און נאָכן קעגנזייטיקן אויסטוישן זיך מיט די פאַראַלן — אַפּגעפירט אין זיין פּריוואַטער היים.

טשעקאַ-פאַרזיצער פון באַברויסק און באַברויסקער ראַיאָן איז געווען אַ רוס אין עלטער פון אַ יאָר 35, אַ געוועזענער קוואַליפֿיצירטער מעטאַל-אַרבעטער פון פּוטילאַווער זאַוואַד אין פעטראַגראַד. ער האָט געהאַט אַ בילדונג-צענווס פון אַ זעקסקלאַסיקער שטאַטישער שולע און קורסן אין דער פּאַכשולע, וואָס די אייגנ-טימערס פון זאַוואַד האָבן עטאַבלירט פאַר די אַרבעטער פון זייער פאַבריק. ער איז געווען אַ קלאַסישער טיפּ מיט יענע מעלות, וואָס ווערן צוגעשריבן דעם רוסישן פּאַלק. ער איז געווען אַ באַלשעוויק נאָך פון פאַר דער ערשטער וועלט-מלחמה, האָט אַנטיילגענומען אין דער אַקטאַבער-רעוואַלוציע און אין די שלאַכטן פון בירגערקריג, פּריווייליק אַנגעשלאָסן זיך אין דינסט פון טשעקאַ נאָכן רוף פון פעליקס דזשער-זשינסקי, אַז אין דער טשעקאַ דאַרפן גיין אַרבעטן די ערלעכסטע און ריינסטע קאַמוניסטן. ער האָט געהאַט אַמביציעס צו ווערן אַ דיפּלאָמאַט.

די פּרוי פונעם פאַרזיצער איז געווען מיט אַ 10-12 יאָר יינגער, אַן אַפּשטאַמיקע פון אַ פּויליש-פּריצישער פּאַמיליע — אַ שיינע, אַ געבילדעטע מיט אַ דעליקאַטער האַלטונג און מיט פיינע מאַניערן. זי האָט, משמעות, געווירקט, אַז דער מאַן אירער זאַל פאַרבייטן זיין קאַריערע אין טשעקאַ און אַנשליסן זיך אין דינסט פון דיפּלאָ-מאַטישן קאַרפּוס.

דורך דעם פאַרל זענען מיר זייער וואַרעם אויפגענומען געוואָרן. מעגלעך, אַז אין דעם האָט געשפּילט אַ ראַלע דער אינהאַלט פון סלאַווינסקיס בריוו, אין וועלכן ס'איז וועגן אונדז גערעדט געוואָרן אין הויכע טענער — אַז מיר זענען עמיסאַרן, געשיקטע דירעקט פון צענטראַל-קאַמיטעט פון אַלקפּ (ב) און פון קאַמינטערן אויף אַ וויכטיקער מיסיע קיין פּוילן, און אַז ער איז פאַראַנטוואַרטלעך פאַר אונדזער שוין ביים איבערגיין די גרענעץ ביז צו אַ געזיכערטן פּלאַץ אין פּוילן.

די טעג, וואָס מיר האָבן פאַרבראַכט ביים הויפטטשעקיסט פון באַברויסק זענען געווען אויסגעפּילט מיט שמועסן. אַלעקסאַנדער האָט מיט אים גערעדט אין רוסיש וועגן פּאַליטיק און דער טשעקיסט האָט דערציילט עפּיזאָדן פון די פאַרשיידענע קאַמפּן און אויך וועגן די קאַרפּקעפּ פון סמאַלני-אינסטיטוט : לענין, טראַצקי און אַנדערע גדולים, ביי וועלכע ער האָט געדינט אין דער שווצגוואַרדיע.

מיט דער פרוי האָט אַלעקסאַנדער גערעדט פויליש און דייטש. די פרוי איז געווען אַ געבוירענע פעדאָגאָגין און האָט אויף אַ דעליקאַטן אופן קאַרעקטירט די האַלטונג פון איר מאַן, ביים רעדן, ביים עסן, ביים מאַניפּולירן מיטן געשרי, פאַרריכט אַלעקסאַנדערס פויליש, וואָס ער האָט, אַגב, גוט באַהערשט, און מיין דייטש פון בערלינער דיאַלעקט און אַקצענט, געמישט מיט אַן אַקצענט פונעם יידישן מוראַנאָוו אין וואַרשע.

אין קעגנזאַץ צו אונדזער געפינען זיך אין מינסק, וווּ מיר זענען געווען פאַקטיש פאַרשפּאַרט אויף דער קוואַרטיר, זענען מיר אין באַברויסק געווען פּראַנק און פּריי, געקענט גיין און רעדן, וווּ מ'האַט געוואַלט און מיט וועמען מ'האַט געוואַלט. „ס'וועט אייך אין באַברויסק קיין עין־הרע נישט שאַטן“ — האָט דער אויבערהאַר פון טשעקאַ שטאַטישע סאַוועטישע דיגניטאַרן, כּמעט אַלע פון זיי — געוועזענע בונדיסטן, און ס'איז אונדז דערציילט געוואָרן, אַז די בונדישע אַרגאַניזאַציע אין באַברויסק איז געווען די ערשטע בונדישע אַרגאַניזאַציע אין רוסלאַנד, וואָס האָט אין פּולן צוזאַמען־שטעל, מיט די פירערס און מיט דער מיטגלידערשאַפט, זיך אָנגעשלאָסן צו די באַלשעוויקעס אַ לאַנגע צייט נאָך פאַר דער אַקטאַבער־רעוואַלוציע.

אין איינעם אַ פאַרמיטאַג איז דער טשעקיסט געקומען מיט צוויי יידישע יונגע־לייט און אַנווייזנדיק אויף אונדז צו זיי געזאָגט: „דאָס זענען די, וועלכע איר וועט דאַרפן ברענגען קיין באַראַנאוויטש אין דער פּולסטער זיכערקייט. אויב איר וועט נישט ברענגען די פאַראַלן פון די חברים, וועט איר און אייערע שותפים באַצאַלן מיט אייערע קעפּפּ.“ די צוויי יונגע־לייט האָבן דאָן מיט אַלעקסאַנדערן און מיט מיר עטלעכע שעה געקנעלט אַ פרשה שמוגלעריי: אַז אין פּאל פון אַן אומגליק, זאָלן מיר זיך אָנגעבן פאַר גרענעץ־שמוגלערס פון מענטשן און פון ווערטפּולע חפצים. זיי האָבן אונדז אויך אויסגעלערנט דעם מינימום פון דעם זשאַרגאָן, מיט וועלכן זיי וועלן זיך עווענטועל באַנוצן אין פּאל פון אַ דורכפאַל. זיי האָבן צוגענומען ביי אונדז כּמעט די גאַנצע סומע, וואָס וויינשטיין האָט אונדז געגעבן, דערין אויך אַ דריי הונדערט אַמעריקאַנער דאָלאַרן, וואָס איז געווען זייער שטרענג פאַרבאַטן אַרויסצופירן, געגעבן דעם טשעקיסט אַ קוויטאַנציע אויפן געלט און געהייסן זיין גרייט אין אָונט 8 אַ זיגער צום אָפּפאַרן.

די לעצטע סעודה ביים שעף פון טשעקאַ איז געווען אַ מלכותדיקע, מיט אַ לחיים און מיט ווינטשעוואַניעס. די גאַסטגעבערין האָט פאַר אונדז צוגעגרייט צוויי גוטע פעקלעך שפּיז און זיך מיט אונדז געזעגנט אויף אַ ברייטן רוסישן שטייגער. דער ערשטער מיכשול איז געווען אויפן לעצטן קאַנטראַלפּונקט פון דער גרענעץ־שעקאַ. זי האָט קאַנפּיסקירט כּמעט דעם גאַנצן שמוגל וואָס די פיר וואָגנס האָבן מיט זיך געפירט קיין פוילן. די שמוגלערס האָבן געטענהט, אַז זיי מוזן אַרויספירן די דאָלאַרן און די טייערע חפצים ווי אַ שוצמיטל פאַר אונדזער זיכערקייט. דער

דיספוט האָט געדויערט ביי אַ צוויי שעה צייט, די טעלעפאָנען האָבן פּסדר געקלונגען פון קאָנטראָלפּונקט קיין באַברויסק און צוריק. און דער סוף איז געווען, אַז די שמוגלערס האָבן צוריקגעקריגן כּמעט אַלץ.

אויף דער פּוילישער זייט זענען מיר דריי מאָל פאַרהאַלטן געוואָרן. אין די ערשטע צוויי פּאַלן איז עס אַדורכגעגאַנגען שנעל און גוט. די גרענעצוואַך האָט געקריגן, וואָס זי האָט געדאַרפט, און געלאָזט די פּורן ווייטער פאַרן. צום דריטן מאָל איז די לאַגע געווען אַ פּאַסקודנע: אַ יונג סערזשאַנטל האָט זיך איינגעשפּאַרט און נישט געוואָלט נעמען קיין כאַבאַר. איין פּור האָט זיך דורכגעריסן מיט כּוח און אַנטלאָפּן אונטער אַ געדיכטער שיסעריי. די, וועלכע האָבן זיך געפּונען אין די אַנדערע דריי וואַגנס, זענען געוואָרן אַראַפּגענומען און אויסגעשטעלט אין אַ רייע און ס'איז ביי זיי צוגענומען געוואָרן אַלץ, וואָס זיי האָבן געהאַט ביי זיך, מיט אַ מאָל האָט זיך דערהערט אַ געשריי: „ויברח“! און די צוויי יונגעלייט, וואָס האָבן אונדז די גאַנצע צייט געהאַלטן ביי די הענט, זענען מיט אונדז אַנטלאָפּן איבער אַן אייזיק קאַלט וואָסער, וואָס האָט דערגרייכט איבער דער העלפט פון אונדזערע קערפּערס, און צו פּוס זענען מיר אַוועק אין דעם נאַענטסטן שטעטל (דער נאַמען פון שטעטל איז, דוכט זיך, געווען קלעצק). אין דעם שטעטל זענען מיר איינקוואַרטירט געוואָרן ביי פּיינע יידישע מענטשן. אונדזערע קליידער און וועש זענען אויסגעטריקנט געוואָרן און איז אַוונט זענען מיר אַפּגעפאַרן קיין באַראַנאוויטש.

אין באַראַנאוויטש האָבן זיך אַנגעהויבן נייע צרות. דער קאָנטאַקטמענטש, וואָס איז צו אונדז געקומען, האָט נאָך אַ געהעריקער קעגנזייטיקער לעגיטימירונג פון די פאַראַלן, אונדז דערקלערט, אַז דער וועג קיין ווילנע איז בלאַקירט און אַז מיר וועלן דאַרפן מאַכן אַן אומוועג דורך סלאָנים קיין ביאַליסטאָק. אין סלאָנים וועט ער אונדז געבן אַ קאָנטאַקט. ער איז גרייט אונדז צו געבן אַ סומע צו קענען זיך דערשלאָגן קיין סלאָנים, אויב מיר וועלן איבערגעבן אונדזערע וועגפירערס די געהעריקע פאַראַלן פאַרן שעה פון טשעקאַ אין באַברויסק. אַלעקסאַנדער האָט געפּאַדערט מיר זאָלן צוריקקריגן די פּולע סומע, וואָס די וועגפירערס האָבן פון אונדז באַקומען. די יונגעלייט זענען געקומען, האָבן זיך געשווירן און געוויינט, אַז זיי זענען געבליבן אַן אַ גראַשן, אַז זיי זענען צוליב אונדז בדלות געוואָרן. אַז די גרענעצוואַך האָט געווסט אַז ס'פאַרן וואַזשנע שישקעס, נישט געוואָלט נעמען קיין שום כאַבאַר, נאָר ברענגען די העכט צו זייער נאַטשאַלסטווע. דריי טעג האָט געדויערט דאָס דאָזיקע דינגעניש. ס'איז מיר איבערדריסיק געוואָרן אַלעקסאַנדערס דינגען זיך און כ'האַב אים גע-מאַלדן, אַז איך בין גרייט אַן אים זיך צו לאָזן אין ווייטערדיקן וועג. דער קאָנטאַקט-מענטש, צו וועלכן מיר האָבן געדאַרפט האָבן דעם פּולסטן צוטרוי, האָט אונדז אויף זיין באַלשעוויסיטיש ערנוואַרט געזאַגט, אַז דאָס וואָס עס זאָגן אונדזערע וועגפירערס: איז אַבסאַלוט אמת, און אַז די סומע, וואָס ער לייגט אונדז פאַר פון זיינע געלטער, איז דער מאַקסימום, וואָס ער קען אונדז געבן. ער האָט דערקלערט, אַז אונדזער

אויפהאלטן זיך אין באראנאוויטש האַט מיט געפאַר פאַר אונדזער זיכערקייט. מיר האָבן זיך געלאָזט אין אונדזער ווייטערדיקן וועג.

דער וועג פון באראנאוויטש דורך סלאָנים קיין ביאליסטאָק איז געווען איין שטיק גיהנום. קיין ביאליסטאָק זענען מיר אָנגעקומען פאַרהונגערטע, פאַרברוהדיקטע, באַוואַקסענע און פאַרלייזיקטע.

כ'האַב געוואָסט וווּ ס'געפינט זיך אין ביאליסטאָק דער לאַקאַל פון די פראַפעס-יאַנעלע פאַראיינען און מיר זענען אַהין אַוועק.

אינעם לאַקאַל פון די פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען האָבן מיר געטראָפן יאַנקל פישמאַן פון שעדלעץ, וועלכער איז אַוועק צוזאַמען מיט דער אַפטרעטנדיקער רויטער אַרמיי און געבליבן שטעקן אין ביאליסטאָק. ער איז געווען דער סעקרעטאַר פון איינעם פון די גרויסע ביאליסטאָקער יידישע פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען, וואָס האָבן זיך געפונען אונטער דער השפעה פון בונד. יאַנקל פישמאַן האָט זיך מיט אונדז פאַרנומען און געשטילט קודם-כּל אונדזער הונגער. אַ ביסל שפעטער האָט אונדז באַזוכט דער פירער פון בונד אין ביאליסטאָק, וואָס, וועלכער האָט זיך נאָך אַלץ געפונען אין אומלעגאַלקייט. אַ חבר האָט גענומען אַ מאָס פאַר נייע קליידער און אַוועקגענומען די מאַנטלען צום רייניקן. מיט די פעקלעך וועש זענען מיר מיט פישמאַנען אַוועק אין אַ שוויצבאַד און שפעטער צו אַ פריזירער — און מיר זענען ווידער געוואָרן לייטישע מענטשן.

אין ביאליסטאָק האָבן מיר פאַרבראַכט צוויי טעג. געקריגן אַ גאַנץ פיינע סומע אויף רייזע-הוצאות און זיך געלאָזט אויפן לעצטן עטאַפּ פון אונדזער רייזע — קיין וואַרשע.

אויף דער סטאַציע לאַפי — אַ נייע שטרויכלונג: מיר זענען פאַרהאַלטן געוואָרן דורך אַגענטן פון דער פוילישער געהיים-פּאָליציי און זיך געפונען אין גרויס געפאַר.

די סטאַציע לאַפי איז געווען טרויעריק באַקאַנט אין פוילן. לאַפי איז געווען דער וויכטיקסטער גרענעצפונקט צווישן פוילן און דעם מיזרח-געביט און איז באַקאַנט געווען פון די מאַרדן, וואָס זענען דאַרט באַגאַנגען געוואָרן. אין לאַפי איז דערהרגעט געוואָרן דער יונגער, שיינער, פיזיש-קרעפטיקער סטודענט, איינער פון די יינגסטע טוערס פון בונד, בערענשטאָק. זיין מיידל בעלאַ, אַ לערערין, איז נאָכן מאַרד פון בערענשטאָקן באַגאַנגען זעלבסטמאַרד.

אין לאַפי איז אויך דערהרגעט געוואָרן די סאַוועטישע רויטער-קרייץ-מיסיע, וואָס איז געקומען קיין פוילן מיט יוליאַן מאַרכלעווסקי באַראַש. מאַרכלעווסקי איז אויפגענומען געוואָרן דורכן דעמאָלטריקן הערשער פון פוילן יוועף פילסודסקי און ס'איז אים גאַראַנטירט געוואָרן די מאַקסימאַלע זיכערקייט דורך דער גרענעץ אין לאַפי.

אויפן וואַקואַל אין לאַפי איז צו אונדז צוגעקומען אַ יידישער מאַכער און פאַר

דעם פרייז פון די געלטער און חפצים, וואָס מיר האָבן ביי זיך געהאַט, האָט ער אָפגעמאַכט מיט די אָגענטן צו לאָזן אונדז פאַרזעצן די רייזע קיין וואַרשע. קיין וואַרשע זענען מיר געקומען נקי, אָן געלט. פונעם פראַגער וואַקזאַל זענען מיר געגאַנגען צו פוס קיין וואַרשע. אויפן וועג גייענדיק האָב איך צופעליק אין אַ זייטיקער קעשענע געפונען אַ לעבעדיקן אַמעריקאַנער דאָלאַר. מיר האָבן באַשלאָסן אַריינצוגיין צום פּאַן וו. און דאָרט אָפעסן אַ לייטישן פּרישטיק, און אויב ס'זועט עפעס צופעלן צום באַצאַלן — וועט אונדז דער פּאַן וו. קרעדיטירן. אין דער קליינער קאָוויאַרניע, אויף קאַרמעליצקע 15, ביים פּאַן וו., וועלכער האָט מיך געקענט לאַנגע יאָרן פון מיין געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט, האָבן מיר אָפגעגעסן אַ קעניגלעכן פּרישטיק, גענומען צוויי פעלקלעך פאַפּיראַסן און ס'האַט דערויף אַקוראַט געסטייעט דאָס געלט וואָס מיר האָבן פאַרמאַגט. מיר האָבן אויסגע- שאַקלט די טאַשן, ווי אַ פרומער ייד צו תּשליך, צעשטיפּט זיך און צעזונגען אַן אימפּראָוויזירט געמיינזאַם לידל פון שטראַם-גראַם, מיט אַ רעפּריין: „אַך, וואַרשע, וואַרשע, מיר זענען ווידער דאָ“!

צוריק אין וואַרשע

קיין וואַרשע זענען מיר, אַלעקסאַנדער און איך, אַריין מיטן רעכטן פוס. נאָכן באַצאַלן פאַרן ערשטן פּרישטיק, זענען מיר געבליבן אָן אַ פּרוטה ביי דער נשמה, אָבער מזלדיק אין אונדזערע פּאָליטישע אַספּיראַציעס. שוין אינעם ערשטן טאַג פון אונדזער צוריקער קיין וואַרשע איז אונדז געלונגען צו לייגן אַ פעסטן אידעישן, פּאָליטישן און אַרגאַניזאַציאָנעלן פונדאַמענט פאַר אַ פּראַנדע אין בונד, אין דער לינקער פּראַקציע, צו אַן אַנפּשרותדיקן קאַמף פאַר אַנשליסן דעם בונד אין קאַמינ- טערן און פאַר דעם, אַז דער בונד אין פּוילן זאָל אָננעמען די 21 אַריינטריט-באַדינ- גונגען פונעם דריטן קאַמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל. שוין ביים קאַנסומירן דעם ערשטן פּרישטיק האָט דאָס מזל אַ שוין געטאַן. דער פּאַן וו. האָט אונדז אינפּאַרמירט, אַז יולעק מייסקי געפינט זיך אין וואַרשע און געגעבן אונדז דעם אַדרעס פון זיין וווינונג. דער ערשטער געדאַנק איז געווען, אַז אַ שטיקל צייט וועלן מיר קענען ביי מייסקין פינאַנציעל זיך אַנוואַרעמען. ווען מיר זענען אַריין אין יולעק מייסקיס וווינונג, זענען מיר שטיין געבליבן געפלעפטע פון דער „רחבותדיקייט“ און פון דער „קעניגלעכער אויסמעבלירונג“ פון דער דירה: אַ חושבנדיק-קליין שמאַל צימערל פון אַ בוידעמשיבל. די ווענט זענען נישט געפאַרבט געווען פון אַברהם אַבינוס צייטן. דער סופּיט איז געווען משופּע- דיק, מיט אַ קליין פענצטערל. די מעבלירונג: אַ סדום-בעטל, אַ שמאַל און אַ קליין

בלעכן בעטל, וואָס איז אַ מאָל מסתמא געווען אַ קינדערבעטל, איז געשטאַנען אין דער לענג פון צימער. צוקאַפנס פונעם בעטל, ביים פענצטערל, איז געשטאַנען אַ קליין טישל און אַ הינקענדיקע שטול. צופוסנס פון בעטל זענען געשטאַנען צוויי קליינע הילצערנע קעסטלעך פאַר פלים און שפיז. אַנטקעגן די קעסטלעך — אַ קליינע פירקאַנטיקע טאַבורעטקע און אויף דעם — אַ פרימוס-מאַשינקע. אויף דער וואַנט איבער די קעסטלעך איז געווען צוגעקלאַפט אַ ברעטל מיט עטלעכע לענגערע טשוועקעס צום אויפהענגען מלבושים. אין דעם קליינעם קאַרידאָרל איז געווען אַ וואַסערקראַן מיט אַ זלעוו און אַ נישט-פאַרמאַכטע אויבקאַציע.

נאָך אונדזער חברישער און פריינדלעכער באַגריסונג האָבן מיר זיך געזעצט אין די ווייכע געבעטע שטולן: איך אויף דער הינקענדיקער שטול, מייסקי אויפן טישל, אַלעקסאַנדער אויף דער טאַבורעטקע און ניוטאָ אויפן בעטל. מיר האָבן אַנגעהויבן אונדזער געשפרעך מיטן שילדערן דעם פאַרלויף פון אונדזער ריזע. מייסקי האָט דערציילט, אַז דער גאַנצער וועג איז זיי אָדורך אויסגעצייכנט. ערשט פאַרן אַנקומען קיין וואַרשע האָט מיט זיי פאַסירט אַן אומגליק. צווישן דער באַג-סטאַציע מאַלקין און וואַרשע האָבן זיך צו זיי צוגעטשעפעט צוויי אַגענטן פון דער קרימינאַל-פּאָליציי און ס'האַט געקאַסט אַ סך מי און געלט פון זיי פטור צו ווערן. אַ סך האָט אים געקאַסט דאָס לעגאַליזירן ניוטאָן, צו שאַפן פאַר איר גוטע לעגאַלע דאָקומענטן. און דאָס איינשאַפן זיך די רחבותדיקע ווינונג מיט דער קעניגלעכער מעבלירונג. זיין בינדע פרנסה שלאַגט ער זיך פאַרלויפיק אויס פון אַן איבערזעצונג אין יידיש פון בעלשעס אַ בוך, וואָס האָט געהאַט גרויס דערפאַלג אין אייראָפּע. ס'קען נאַטירלעך, קיין רייד נישט זיין צו קריגן וועלכע ס'איז פינאַנציעלע הילף פון מייסקין.

דערנאָך איז אונדזער געשפרעך אַריבער צו תכלית. אַלעקסאַנדער האָט פאַרגע-לייגט תיכף צו שאַפן אַ זעלבשטענדיקע פראַקציע. איך בין געווען קעגן שאַפן אַ פראַקציע אַנגעבנדיק די מאַטיוון פון מיין קעגנערשאַפט. כ'האַב פאַרגעלייגט, אַז פאַרלויפיק זאָל געשאַפן ווערן אַ פראַקאַמוניסטישע פראַנדע אין דער לינקער פראַקציע. מייסקי איז געווען מיט מיר איינשטימיק און אַ נאַמען געגעבן די פראַנדע: „אַנשלוס אָדער שפּאַלטונג“.

דער חילוק צווישן אַ פראַקציע און אַ פראַנדע איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס אַ פראַקציע איז אַן אַרגאַניזאַציאָנעלער אַרגאַניזם, מיט מיטגלידער, אַנפירערשאַפט און מיט אַרגאַניזאַציאָנעלער דיסיפלין. אַ פאַרטיי-פירערשאַפט אָדער אַן אַנפירונג פון אַ געזעלשאַפטלעכער אַרגאַניזאַציע קען אַ מאָל האָבן יורידיש-סטאַטואַרע רעכט אויסצושליסן אַ פראַקציע פון אירע רייען, אָדער ווייניקסטנס צו צוימען אירע טעטי-קייטן. אַ פראַנדע דערקעגן איז אַ לויזע גרופירונג פון מענטשן, וועלכע זענען איינ-שטימיק מיט אַ קאָנקרעטער אַקציע. אידעישע, פּאָליטישע אָדער געזעלשאַפטלעכע, אָבער אַן אַ פאַרמעלער פירערשאַפט און אַן פאַרמעלער אַרגאַניזאַציאָנעלער דיסיפ-לין.

פלין. א פראנדע קען א מאל באשטיין אפילו פון אן איינציקער פערזאן. אין דער פראקטיק האט אויך א פראנדע א מין צענטראלע אנהערערשאפט און אין די מערסטע פאלן פארוואנדלט זיך א פראנדע אין א פראקציע. אזעלכעס איז טאקע געשען מיט דער געשאפענער פראנדע אין בונד: מיט א דריי חדשים שפעטער איז זי פארוואנדלט געווארן אין א פארמעלער און אן אפיציעלער קאמבונדישער פראקציע.

מיר זענען אנגעקומען קיין ווארשע אין א פרייטיק-אינדערפרי. מיטאגצייט, נאכן פארלאזן מייסקיס ווינונג, האבן מיר זיך געלאזט אויף א שפאציר איבער די ווארשעווער יידישע גאסן פון נאלעווקעס — מוראנאווער קווארטאל און זיך צוגע-קוקט ווי יידן אילן זיך וואס שנעלער צו פארענדיקן זייערע מסחרים און אהיימציגין צו זייערע משפחות. ס'האט גישט געהאט קיין זין צו באזוכן די לאקאלן פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען. פרייטיק איז פאקטיש געווען דער פארטיי-שער און געזעלשאפטלעכער אפרוטאג און די מערסטע לאקאלן פון די יידישע פראפעס-יאנעלע ארבעטער-פאראיינען זענען פרייטיק געווען געשלאסן. מיר זענען אוועק אפשטאטן א ווייזט צו אלעקסאנדערס באקאנטע מיידלעך פון לאדזש, איינע א לע-רעין, די צווייטע א קראנק-שוועסטער, און דארט זיך אפגערוט, געטרונקען א גלאז טיי און אלעקסאנדער האט ביי זיי געכאפט א קליינע הלוואה.

כ'האב געוויסט, ווו ס'קומט פאר פרייטיק פאר נאכט די זיצונג פונעם ווארשע-ווער קאמיטעט פון בונד, ווען זי הייבט זיך אן און ווען אן ערד זי ענדיקט זיך, געקענט דעם מארשרוט פון די מיטגלידער פונעם קאמיטעט צו זייערע היימען. ס'איז מיר געגאנגען אין דעם, קודם-כל צו באגעגענען זיך מיט יוסף באסאק און מיט דעם שווארצן אבע (אבע פלוג). כ'האב געוויסט אז זיי גייען אפט צוזאמען צו זייערע היימען, און פארגעלייגט אלעקסאנדערן, אז מיר זאלן זיך מיט זיי באגע-גענען און מאכן אן אנשטעל אז די באגעגעניש איז א צופעליקע.

אונדזער באגעגעניש איז געווען א פריידיקע און דאס מזל האט ווידער א שיינ געטאן. ביידע זענען דעם אונט געווען פריי. יוספס פרוי מיט די קינדער זענען געהאט אוועקגעפארן וויזיטירן אירע עלטערן און אבע האט נאך געהאלטן פאר זיין חתונה. יוסף האט פארגעלייגט מיר זאלן ערגעץ אריינגיין עפעס עסן. כ'האב זיך א וויצל געטאן, אז מיר האבן נאך גישט באוויזן צו פארקויפן קיין איין דימענט פון דער קופע בריליאנטן, וואס מיר האבן ארויסגעשמוגלט פון דער יונגער סאוועטן-מלוכה און איר וועט דארפן באצאלן פאר אונדזער מאלצייט.

מיר זענען אריין אין דער באקאנטער ווארשעווער רעסטאראציע פון יאגאדע אויף זאמענהאף-גאס און האבן פארנומען א טישל אין א ווינקל פונעם לעצטן צימער, פארצוקט די געשמאקע פרייטיק-צו-נאכט-סעודה און זיך צעשמועסט. מיר האבן דערציילט וועגן די געשעענישן אין סאוועטן-פארבאנד, וועגן אונדזערע אייני-דרוקן, שטימונגען און פאליטישע אויספירן, וואס מיר האבן געמאכט. נאך עטלעכע שעה שמועסן האט יוסף פארגעלייגט, אז מיר זאלן אלע ארויף צו אים אין דער

ווינונג און ממשיך זיין דאס געשפרעך. און ווידער האט דער שמועס פארנומען עטלעכע שעה. יוסף און אבע האבן אן רעזערוואציעס אקצעפטירט דעם פארשלאג וועגן א פראנדע און ס'איז באשלאסן געווארן אז אויף צו מארגנס, שבת 5 פאר נאכט, זאלן מיר זיך באגעגענען אינעם לאקאל פון טעקסטיל-פאראיין צו באטראכטן די פראקטישע ענינים אין שייכות מיט דער געשאפענער פראנדע אין בונד אין פוילן. שבת אין דער פרי האבן אלעקסאנדער און איך באזוכט די לאקאלן פון עטלעכע פראפעסיאנעלע פאראיינען, דערונטער אויך דעם מעטאל-פאראיין. דער באדן פאר אונדזערע פאליטישע אספיראציעס איז געווען א ריפער; מיר האבן געוואוסט, אז ס'וועט לאנג נישט דויערן און מיר וועלן האבן א צאלרייכע גרופירונג מיט א גרויסן איינפלוס אין בונד.

מיטאגזייט זענען מיר ארויף אין דער בונדישער ארבעטער-קינד אויף פשעיאזד נומער 9. אריינקומענדיק אין עסזאל האבן מייע אויגן אויפגעלויכטן פאר פרייד: כ'האב דערען אן אומגעריכט געפונענעם אוצר. ביי איין טישל אין געזעסן זשאן, ביי א צווייטן — אברהם סלושני. די ביידע פראווינצער חברים האבן זיך פון פריער נישט געקענט. ביידע זענען געווען לינקע. זשאן איז געווען א מיטגליד פון דער צענטראלער אפירונג פון דער לינקער פראקציע. ס'האט לאנג נישט גענומען און די פארוואלטערין פון דער קינד האט פאר אונדז פיר געגרייט א באזונדער טישל. מיר האבן אבער קיין ערנסטן שמועס אין דעם עסזאל נישט געקענט פירן און נאכן עסן זענען מיר אוועק צום פאן וו. אין דער קליינער קאוואראנע אויף קארמעליצקע 15, אויף א גרינטלעכן געשפרעך.

זשאן האט געשטאמט פונעם שטעטל מלאווע. אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט-מלחמה האט ער צוזאמען מיט נאך צוויי פון זיינע יונגע חברים בינעם וואר-שאוסקי און מלינעק, געשאפן און אויפגעבויט די בונדישע באוועגונג אין מלאווע און אין ראיאן. זשאן האט געשטאמט פון א באלעבאטישער פאמיליע, דער פאטער איז געווען אן אנגעזעענער ציוניסטישער עסקן. באטייליקט האט זיך זשאן אין אלע קאנפערענצן און צוזאמענפארן פון בונד אין פוילן אונטער דער פוילישער הערשאפט און אויך אויפן ערב שפאלטונג-צוזאמענפאר פון בונד אין דאנציג, הארבסט 1921. אין 1919 איז ער געווען טעטיק אין לובלין ווי סעקרעטאר פון צענטראל-בירא פון די יידישע פראפעסיאנעלע פאראיינען און ווי דער פאליטישער פירער פון דער בונדישער ארגאניזאציע אין לובלין. ער איז מאביליזירט געווארן ווי אן אפיציר אין דער פוילישער ארמיי און נאך דער דעמאביליזאציע — געווארן א סטודענט פון יורי אויפן קראקעווער אוניווערסיטעט און גלייכצייטיק דער סעקרעטאר פון צענטראל-בירא פון די יידישע פראפעסיאנעלע פאראיינען אין קראקע. זשאן איז געווען זייער געאכט אין אלע קרייזן פון בונד און האט געהערט צום הער-כערן אקטיוו. פון וועלכן ס'ווערן רעקרוטירט מיטגלידער פאר א צענטראל-קא-מיטעט.

אברהם שלושני איז געווען אַ לאַנגיאַריקער טוער פון בונד אין שעדלעץ. נאָך דעם פאַרלאָזן פון דער רויטער אַרמיי די גרענעצן פון פוילן זענען פון שעדלעץ אַוועק די בעסטע טוערס און פירערס פון דער בונדישער שעדלעצער אַרגאַניזאַציע: אַלטשולער, יאַנקל פישמאַן און אַנדערע. אַברהם שלושני און דוד ניימאַרק (אריה) האָבן צוריק אויפגעבויט די בונדישע באַוועגונג אין שעדלעץ. שלושני האָט נישט געהערט צום קאַליבער פון אַ זשאַן, אָבער איז פאַררעכנט געווען פאַר איינעם פון די בעסטע פראַקטישע טוערס פון בונד אויף דער פראַווינץ.

אונדזער שמועס מיט זשאַן און שלושני, ביי אַ האַלב טויש שוואַרצע און ווייסע קאַוועס, האָט אויך געדויערט עטלעכע שעה. אויך זיי האָבן אַן רעזערוואַציעס זיך אַרויסגעזאָגט פאַר דער שטעלונג צו פירן אַ קאַמף פאַר דעם, אַז דער בונד זאָל אַננעמען די 21 אַריינטריט-באַדינגונגען פון קאַמינטערן און פאַר דער נויטווענדיקייט צו זשאַן אַ לינקע פראַנדע אין דער לינקער פראַקציע.

די באַראַטונג איז באַשטאַנען שוין פון זיבן חברים — אַ גרופע, מיט וועלכער קיין שום פאַרטיי און קיין שום אַרגאַניזאַציע וואָלט נישט געהאַט מיט וואָס זיך צו שעמען. די באַראַטונג האָט זיך פאַרנומען מיט אַרגאַניזאַציאָנעלע און פראַקטישע ענינים און אויך מיט דעם ענין פון מיין רעסטאָוראַציע אויף די אַמטן, וואָס כ'האַב פאַרנומען פאַר מיין אָפּפאַר קיין סאָוועטן-פאַרבאַנד. אַבע און יוסף האָבן דעם ענין באַטראַכט פאַר אַ נישט וויכטיקן: אין פאַרלויה פון אַ וואָך צייט וועט אַלץ זיין דער-ליידיקט. דעם קומענדיקן פרייטיק וועסטו זיך געפינען צוזאַמען מיט אונדז אויף דער זיצונג פונעם וואַרשעווער קאַמיטעט. איך בין נישט געווען אַזוי אָפּטימיסטיש און מיין פּאַליטישער אינסטינקט האָט מיך נישט אָפּגעאַרט. איך בין באַשטימט געוואָרן צו זיין דער קאָרדינאַטאָר, מיט אַנדערע ווערטער: דער גענעראַל-סעקרע-טאַר פון דער געשאַפּענער פראַנדע. מייסקי האָט אויף זיך גענומען די אויפגאַבע צו זיין דער קאָרעספּאָנדענט און צו דערליידיקן די נייטיקע שריפטלעכע אַרבעטן. צעגאַנגען זענען מיר זיך אין אַ געהויבענער שטימונג. מיין רעזומע פון דער באַ-ראַטונג איז געווען, אַז מיר האָבן אויף זיך גענומען די אַחריותפולע אויפגאַבע צו ראַטעווען די היסטאָרישע רעוואָלוציאָנערע ראַלע פון בונד און די רעוואָלוציאָנערע טראַדיציעס פונעם ייִדישן אַרבעטער-קלאַס אין פוילן.

אויפן וועג צו דער וווינונג פון מיינע עלטערן בין איך געגאַנגען אין אַ האַפּעראַ-דיקער שטימונג, אַ צופרידענער פון דער אַרבעט, וואָס אַלעקסאַנדער און איך האָבן אָפּגעטאָן אין פאַרלויה פון צוויי טעג, און אין דער טיפּסטער איבערצייגונג, אַז כ'גיי אויפן ריכטיקן וועג און טו דאָס וואָס איז נייטיק און ריכטיק — און אַ הונגעריקער. צום ערשטן מאַל נאָכן צוריקקום פון מיין ערשטן וויזיט אין סאָוועטן-פאַרבאַנד האָב איך זיך געלייגט שלאָפן אַן אַ וועטשערע.

וונטיק זענען די פראַווינצער זיך צעפאַרן. אַלעקסאַנדער האָט נישט געזען קיין פּינאַציעלע מעגלעכקייטן זיך אויפצוהאַלטן אין וואַרשע און ער איז אויך נייטיק

געווען אין זיין סביבה אין לאַדזש. איך האָב באַגלייט אַלעקסאַנדערן צום ווינער וואַקזאַל. ס'איז נאָך געווען אַ סך צייט, און מיר זענען אַריין אין „אַ לאַ פּורשעט“ כאַפּן אַ ביים און אַ גלאַז טיי.

דער רעסטאָראַן אונטער דעם פּראַנציזישן נאָמען „אַ לאַ פּורשעט“ איז געווען אַ ייִדישער מיט די טיפּישע ייִדישע מאַכלים און איז נאָר וואָס געהאַט געעפּנט געוואָרן אויף דער רייכער, אַריסטאָקראַטישער און הויפּטגאַס פּון וואַרשע — אויף מאַרשאַלקאַווסקע, נישט ווייט פּונעם ווינער וואַקזאַל. די קליענטלע איז געווען פּמעט אויסשליסלעך אַ פּוילישע. די גוים זענען געקומען אין דעם רעסטאָראַן זיך פּאַסמאַקעווען מיט אַ פּאַרציע „ריבי פּאַ זשידאַווסקו“, מיט אַ שטיקל מאַרינירטן הערינג אָדער מיט וועמפּלעך, וואָס זענען אין געשמאַק געווען דער היפּוך פּון די פּוילישע גודנע פּליאַקעס, און אין אַ שבת־אינדערפּרי — מיט אַ פּאַרציע טשאַלנט און קוגל, אַ זיסן לאַקשן־קוגל און אַ געפּעפּערטן קאַרטאָפּל־קוגל — מאַכלים גע־שמאַקע, וואָס מ'קריגט נישט אַפּילו ביי מאַקסימען אין פּאַריז. איך בין צום ערשטן מאל געווען אין דעם דאָזיקן רעסטאָראַן און זיך נישט געזשאַלעוועט מיטן ביסן נאָך אַ הונגער פּון איבער 30 שעה צייט.

מאַנטיק אין דער פּרי האָב איך געמאַכט מיין ערשטן וויזט אין לאַקאַל פּון דער רעדאַקציע פּון דער בונדישער טאַגצייטונג, די „פּאַלקסצייטונג“, אויף נאָוואַ־ליפּע 7. כ'האַב זיך געזען מיט די חברים וויקטאָר שולמאַן און בייניש מיכאַלעוויטש און זיי אָפּגעגעבן אַ גרוס פּון מאַסקווע פּון זייערס אַן אַלטן באַקאַנטן, פּון גרינבערג, אַ געוועזענער בונדיסט, דער געהילף־קאַמיסאַר פּון קאַמיסאַריאַט פּאַר קולטור און בילדונג, לונאַטשאַרסקיס רעכטע האַנט און פּאַקטישער אָנפירער מיטן קולטור־און בילדונג־וועזן פּון סאָוועטן־פּאַרבאַנד. דערנאָך בין איך אַריין אין סעקרעטאַריאַט פּון צענטראַל־קאַמיטעט פּון בונד.

יוזעף האָט מיך אויפּגענומען לויט אַלע פּללים פּון דיפּלאַמאַטישער העפּלעכ־קייט. פּאַרמעל איז גאַרנישט געווען וואָס אויסצוזעצן. איך האָב אָבער דערפּילט די קאַלטקייט פּון יוזעפּס באַציונג צו מיר. ס'איז נישט געווען מער דער גוט־באַקאַנטער יוזעף אין זיין באַציונג צו מיר. כ'האַב פּאַרשטאַנען, אַז עמנואל נאָוואַ־גרודסקי האָט שוין באַוווּזן אַנצוזינדן אַן אַנטי־הערשל־מעטאַלאָויעץ־קנייטל ביי דער בונדישער נאַטשאַלסטווע. ביים אַוועקגיין האָב איך צו יוזעפּן אַ זאָג געטאָן: „ווי איך זע, זענט איר אין דער צייט פּון מיין אַפּוועזנדיקייט עלטער און קעלטער געוואָרן.“

איך בין אַוועק צו דוד מייערן, דעם סעקרעטאַר פּון דער וואַרשעווער אַרגאַ־ניזאַציע פּון בונד. מיט אים בין איך שוין געווען דירעקטער — איך בין דאָך געווען אינעם וואַרשעווער קאַמיטעט פּון בונד אַן עלטערער מיטגליד פּון דוד מייערן — און צו אים אַ זאָג געטאָן: „חבר דוד מייער, קומען די זיצונגען פּון קאַמיטעט נאָך אַלץ פּאַר אויף דעם זעלבן אַרט, אין דעם זעלבן טאָג און אין דער זעלבער צייט?“

דוד מייערס ענטפער איז געווען אן אויסמיידנדיקער: „מיר וועלן אייך לאזן וויסן“. נאך די וויזיטן ביי יוזעפן און ביי דוד מייערן האב איך געוויסט, אז דאס צוריק- באקומען די אַמטן, וואָס כ'האַב פאַרנומען פאַר מיין אָפּפאַר אין סאַוועטן-פאַרבאַנד וועט נישט זיין קיין לייכטער. ס'האַבן זיך פאַר מיר געשטעלט צוויי פּראָבלעמען: וווּ נעמט מען אויף שבת, און אויף וואָס פאַר אַן אופן קען איך צוריק געווינען מיין צענטראַלע פּאָזיציע אין דער וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע און דעם אַמט פונעם ערשטן פונקציאָנאַר פון צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד אין פּוילן.

כ'האַב געקענט צוריקגיין צו מיין פּאָך אַרבעטן ווי אַ מעטאַל-טאַקער. ס'איז געווען נישט מער ווי צוויי און אַ האַלב יאָר, ווי כ'האַב פאַרלאָזט מיין שטעלע אין אַ טאַקער-וואַרשטאַט און כ'האַב געפילט, אז ס'וועט ביי מיר נישט לאַנג נעמען און כ'וועל ווידער זיין קוואַליטאַטיוו און קוואַנטיטיוו פעיק צו מאַכן אַ גוטן טאַג אַרבעט. כ'האַב אָבער דעם געדאַנק וועגן צוריקגיין אין פאַריק אָפּגעוואַרפן. גע- וויסט, אז אויב כ'וועל דאָס טאָן, קען די פּראָנדע, חלילה, ווערן אַ מפּלונג, און אין קאָן שטייט אויך מיין ווייטערדיקע פּאָזיציע אין בונד. כ'האַב באַשלאָסן, אז וואָס ס'זאל נישט זיין, וועל איך פון מיין פּאָזיציע נישט אָפּטרעטן און ווייטער פאַרזעצן מיין טעטיקייט אַרום די אויפגאַבעס, וואָס איך און די פּראָנדע האָבן זיך געשטעלט. וואָס שייך דעם צווייטן פּראָבלעם, האָב איך באַשלאָסן אַנצוהייבן מייע פּאַרטיי-ישע און געזעלשאַפּטלעכע טעטיקייטן פון סאַמע אונטן — פון די גרונטיקע אַרבעטער און פּאַרטיי-אַרגאַניזאַציעס און דורך דעם אויפצוווינגען די וועלכע וועלן מיר שטיין אין וועג, צוריקצוגעבן מיר די אַמטן, וואָס איך האָב מיט שווערער מי דערוואַרבן אין דער בונדישער באַוועגונג.

מאַנטיק אין אַוונט זענען אַלע מאָל פאַרגעקומען די זיצונגען פון דער פּאָך- קאָמיסיע פון די מעטאַל-טאַקערס און גיסערס פון מעש. כ'בין בפּיוון אַריינגעקומען צו דער זיצונג אַ ביסל שפּעטלעך. עטלעכע חברים האָבן מיך שוין געהאַט באַגעגנט און אַנדערע — נאָך נישט. די זיצונג איז אויף אַ וויילע איבערגעריסן געוואָרן. מ'האַט זיך מיט מיר באַגריסט און ווען די זיצונג האָט זיך ווידער אָנגעהויבן, האָט דער פּאַרזיצער, דער אַלטער פּאַכמאַן און לאַנגיאַריקער פּאַכטווער, ישראל הערמאַנ- שטאַט, געמאַכט מיר דעם אַנבאַט איבערצונעמען דעם פּאַרזיץ פון דער זיצונג. איך בין געווען אַ דערוויילטער מיטגליד פון דער פּאָך-אַנפירונג זינט שבועות 1914 און איר פּאַרזיצער און רעפּרעזענטאַנט זינט דעם אויסבראַך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה. נאָך מיין צוריקקומען פון דייטשלאַנד, זומער 1918, האָב איך געהאַט ווייניק צייט זיך אָפּצוגעבן מיט ספּעציפישע פּאָך-ענינים. כ'בין געווען דער פּאָך- זיצער פון אַלע פּאָך-פּאַרוואַלונגען און דער נאַמינעלער פּאַרזיצער פון דער פּאָך- קאָמיסיע, און יעדעס מאָל ווען כ'פלעג זיך באַטייליקן אין אַ זיצונג, האָט דער פּאַרזיצער מיר פאַרגעלייגט איבערצונעמען דעם פּאַרזיץ פון דער זיצונג און דעם אַנבאַט האָב איך זעלטן אָנגענומען. דאָס מאָל האָב איך פשוט געוואַרט אויף אַזאָ

אנבאט און אן דערווידערונג איבערגענומען דעם פארויז אין זיך פארפעסטיקט אויף דער פאזיציע פונעם פארויצער פון דער וויכטיקסטער פאך־סעקציע אינעם פראפעסיאנעלן פאראיין פון די יידישע מעטאל־ארבעטער אין ווארשע.

אין אן ענלעכער לאגע האב איך זיך געפונען אין דער פארוואלטונג פונעם מעטאל־פאראיין. אויך דארט האב איך דורכגעפירט דעם זעלבן מאנעווער. די זיך צוגען פון דער פארוואלטונג פלעגן פארקומען יעדן דאנערשטיק אין אונט, אבער צו דער זיצונג פון דער פארוואלטונג פון מעטאל־פאראיין בין איך שוין געקומען מיט א פריער צוגעגרייטן ארגאניזירטן פראנט. אין פארלויף פון די ערשטע טעג פונעם אנטשטיין פון דער אפאזיציאנעלער פראנדע זענען צו איר צוגעשטאנען אייניקע וויכטיקע טוערס און מיטגלידער פון דער פארוואלטונג: קירש, לייזערל און בעקערמאן, און ס'איז אפגעמאכט געווארן, אז אויף דער זיצונג פון דער פאר־וואלטונג זאל ווער פון זיי פארשלאגן, אז איך זאל ווידער איבערנעמען דעם אַמט פונעם ערשטן פארשטייער פון מעטאל־פאראיין אינעם צענטראל־ביראָ פון די פראַ־פעסיאנעלע בראַנשע־פאראיינען — אן אַמט, וואָס כ'האָב פארנומען זינט דעם שאַפן פון דער דאָזיקער פראַפעסיאנעלער אינסטאַנץ אין אויגוסט 1915 ביז צו מיין אַפפאַר קיין סאַוועטן־פאַרבאַנד. אַלץ איז אַדורך פשוטה אויף דער זיצונג פון דער פאר־וואלטונג פונעם מעטאל־פאראיין.

ענלעכס איז פארגעקומען שבת אין דער פרי אויף דער בונדישער פארטיי־גרופע אין מעטאל־פאראיין. אויך דארט האב איך רעסטאורירט מיין נאָמינעלקייט ווי פארויצער פון דער בונדישער גרופע אין מעטאל־פאראיין און געווארט מיט אומגעדולד אויף דער פלעגנארער זיצונג פון צענטראל־ביראָ פון די פראַפעסיאנעלע בראַנשע־פאראיינען. אויב אויך דארט זאל אַלץ אַדורכגיין אן שוועריקייטן, בין איך ווידער אַ געמאַכטער מענטש מיט אַ פעסטער פאָזיציע אין דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג אין וואַרשע, מיט וועמען די פארטיי־גדולים און די פראַקציע־פירערס וועלן זיך מוזן רעכענען, און אין מיין קאַמף פאַר דער רעסטאָוראַציע פון די צענ־טראַלע פארטיי־אַמטן, וואָס כ'האָב פארנומען פאַר מיין אַפפאַר קיין סאַוועטן־פאַרבאַנד: מיטגליד פונעם וואַרשעווער קאַמיטעט פון בונד, מיטגליד פון דער צענטראַלער און וואַרשעווער אַנפירונג פון דער לינקער פראַקציע און ערשטער פונקציאָנאַר פון צענטראַל־קאַמיטעט פון בונד אין פוילן — וועל איך זיך קענען אַנשפאַרן אויך אויף מיין אייגענעם פאָליטישן און אַרגאַניזאַציאָנעלן כוח און פאָזיציע אין דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג.

אין פארלויף פון די ערשטע 8-10 טעג נאָך מיין צוריקער פון מאַסקווע קיין וואַרשע און דעם שאַפן פון דער פראַנדע האָט די אַנהענגערשאַפט פאַר אַ פראַקאַמו־ניסטישער אַפאָזיציע אין דער לינקער פראַקציע פסדר געקריגן אַ גרעסערע צאַל אַנהענגערס אין אַלע פארטיי־גרופעס און צווישן דעם אַזוי גערופענעם אומפאַר־טייטשן אַקטיוו אין די פראַפעסיאנעלע פאראיינען, וואָס האָבן זיך געפונען אונטער

דער השפעה פון בונד אין וואַרשע. אָבער גלייכצייטיק האָב איך געשפירט, אַז עפעס קאָטלעוועט זיך אַרום מיין פּערזאָן. כ'בין יעדן טאָג פּמעט געקומען אין סעקרע-טאַריאַט פּונעם צענטראַל-קאָמיטעט פון בונד און געפּרעגט יוועפּן: „וואָס הערט זיך, ווען וועל איך שוין איבערנעמען דעם אַמט מיינעם“? און יוועף פּלעגט מיך אָפּטרען מיט פּוילע תּירוּצים, און איינעם אַ פּרימאַרגן, בעת מיינס אַ וויזיט, ווען כ'בין געווען מער צודרינגלעך, האָט מיר יוועף אין אַ בייזלעכן טאָן געענטפּערט: „וואָס איז די גראַטשקע? ס'פּעלט אייך אויף אַן אַנבייסן“?

אויף דער זיצונג פּונעם צענטראַל-ביראָ פון די פּראָפּעסיאָנעלע בראַנזשע-פּאַראַיינען, וואָס זענען געוויינטלעך פּאַרגעקומען אין אַ זונטיק-פּאַרנאַכט, האָב איך קיין שוועריקייטן נישט געהאַט. כ'בין געקומען און פּשוט געמאַלדן, אַז די פּאַר-וואַלטונג פּונעם מעטאַל-פּאַראַיין האָט מיך ווידער דעלעגירט ווי איר ערשטן פּאַר-שטייער אין צענטראַל-ביראָ. אָבער אויף דער דאָזיקער זיצונג האָבן געפּלאַצט צוויי באַמבעס: אַ דערקלערונג פון יחיאל ניימאַן, איינער פון די פּאַרשטייערס פון לעדער-פּאַראַיין, אַז ער רייסט איבער מיט די רעכטע און שליסט זיך אַן אין די רייען פון די חברים, וועלכע טרעטן אַרויס פּאַר דעם, אַז דער בונד זאָל אָננעמען די „21 פּונקטן“ און אַנשליסן זיך אינעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל. זיין דער-קלערונג האָט אַרויסגערופן אַן אויפרודער ביי די אַנוועזנדיקע מיטגלידער פון צענטראַל-ביראָ. עטלעכע האָבן געשריגן צו מיר: „דאָס איז אייער שטיקל אַרבעט! אַז מ'שמירט פּאַרט מען! וויפל האָט מען אייך באַצאַלט, איר זאָלט אַרויסרופן אַ צערודערונג אין די בונדישע רייען“? אַן אָפענע אַנזוהערעניש, אַז כ'בין פון מאַסקווע געקומען מיט אַ זאַק גאַלד. דוד מייער, דער פּאַרזיצער פּונעם צענטראַל-ביראָ זינט אויגוסט 1915, האָט זיך באַמיט איינצושטילן די צערייצטע געמיטער, אָבער אַן דערפּאָלג — און די זיצונג האָט זיך פּאַרענדיקט אין אַ טומל.

יחיאל ניימאַן האָט אין דער וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע פון בונד פּאַרנומען אַן אייגנאַרטיק אַרט, און אַן אייגנאַרטיק אַרט האָט ער אויך פּאַרנומען אין מיין געזעל-שאַפּטלעכן און אין מיין פּערזענלעכן לעבן.

כיל, ווי מען האָט אים געוויינטלעך גערופן, האָט געשטאַמט פון ראַדאַם. יחיאל ניימאַן האָט געשריבן לידער, וואָס ער האָט, דוכט זיך, קיין מאָל נישט פּאַר-עפּנטלעכט און בלוז געציילטע יחידים האָבן פון זיי געוויסט און געלייענט אָדער געהערט אים פּאַרלייענען.

אין וואַרשע איז יחיאל ניימאַן געווען באַשעפּטיקט ביי אַן אייגנאַרטיק פּאָך אין די יאָרן פון פּאַר דער ערשטער וועלט-מלחמה: אַ לעכל-שלייפּער ביי לעדער, אַ פּאָך, וואָס איז באַשטאַנען פון פינף פּערזאָן: צוויי „פּאַבריקאַנטן“ און דריי אַר-בעטער. יחיאל ניימאַן איז געווען דער בעסטער פּאַכמאַן, ער האָט זיך אויך גוט פּאַרשטאַנען אויף דער קאָמפּליצירטער נייער מאַשין און גוט פּאַרדינט ביי זיין אַרבעט.

איינגארטיק איז יחיאל ניימאן געווען ווי אן אַרבעטער-טוער. ער איז פאַררעכנט געווען פאַר איינעם פון די בעסטע טוערס אויפן געביט פון דער פראַפעסיאָנעלער באַוועגונג. פאַר איינעם פון די בעסטע סעקרעטאַרן פון אַ פראַפעסיאָנעלער אַרבעטער-אַרגאַניזאַציע. מ'האַט אים אויך געהאַלטן פאַר איינעם פון די בעסטע קענערס פון ליטעראַטור- און קולטור-ענינים. ער האָט באַהערשט אַחוץ אַ גוטן יידיש אויך די פּוילישע און רוסישע שפראַכן און זייערע ליטעראַטורן.

ער איז געווען אַ ציכטיקער מענטש, ציכטיק אין זיין קליידונג און ציכטיק אין זיין באַצונג צו מענטשן, מיט וועלכע ער איז געקומען אין אַ געזעלשאַפטלעכן באַריר. ער איז אויך געווען זייער רעפרעזענטאַטיוו ווי אן אַרבעטער-פאַרשטייער סיי אין זיינע פאַרהאַנדלונגען מיט באַלעבאַטים און סיי ווי אַ פאַרשטייער פון בונד אין אַ געזעלשאַפטלעכער אַרגאַניזאַציע, ווי ס'איז למשל געווען די מלוכישע קראַנקן קאַסע. ער איז געווען דאָס שיינדל פון דער וואַרשעווער אַרגאַניזאַציע פון בונד און באַליבט געווען אין אַלע קרייזן פון דער בונדישער באַוועגונג סיי אין וואַרשע און סיי אין די ערטער אויף דער פראַווינץ, מיט וועלכע ער איז געקומען אין אַ געזעלשאַפטלעכן קאָנטאַקט.

אויך ביי מיר האָט יחיאל ניימאן פאַרנומען אן איינגארטיק אַרט — כ'האַב אים מקנא געווען. דאָס איז געווען דער איינציקער מענטש אינעם גאַנצן פעריאָד פון מיין פּאָליטישער און געזעלשאַפטלעכער קאַריערע, וועמען כ'האַב מקנא געווען, אויף וועמען כ'בין געווען אייפערזיכטיק.

כ'האַב כילן געקענט זינט דעם אויסבראַך פון דער ערשטער וועלט-מלחמה. ער איז צו יענער צייט ביז זומער 1915 נישט געווען אַקטיוו אין דירעקט בונדישער פאַרטיילאַרבעט. געוואָסט האָב איך, אַז ער האָט שוין הינטער זיך אַ רעוואָלוציאָנערע בונדישע פאַרגאַנגענהייט און אויך איבער אַ יאָר תפיסה אין וואַרשעווער פּאָוויאַק. איך האָב זיך מיט אים נאָענט באַפריינדט און די אינטימע פריינדשאַפט האָט אָנגע-האַלטן אין משך פון יאָרן.

מייענע אינטימסטע פּערזענלעכע פריינד אין משך פון יענע יאָרן זענען געווען יוסף באַסאַק, אַבע פּלוג און יחיאל ניימאן. יוסף און אַבע זענען געווען קלוגע, פעיקע און קאַמפּעטענטע יידישע אַרבעטער-טוערס, געקומענע פון וואַרשטאַט. זיי האָבן אויסגעצייכנט פאַרשטאַנען אַ סיטואַציע, געקענט גרינטלעך באַהאַנדלען קאַמפּלי-צירטע פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע ענינים און געפינען די נייטיקע פראַקטישע לייזונג צו אַקטועלע ענינים פון דער בונדישער באַוועגונג. זיי האָבן אַבער נישט געהאַט קיין נטיה צו רוחניות. יוסף איז נישט געווען, חלילה, קיין עס-האַרץ, האָט געקענט גוט לערנען און איז באַהאַונט געווען מיט דער יידישער און מיט דער העברעיִשער ליטעראַטור, אַבער אָן אן אינטערעס פאַר פראַבלעמען, וואָס האָבן נישט געהאַט קיין אַקטועלן שייכות מיטן פּאָליטישן לעבן און מיט די טעטיקייטן פון בונד. אַבע איז געווען באמת אַ גרויסער חכם, אַבער אַ זייער קנאַפּער תלמיד-

חכם. מיינע שמועסן מיט די דאזיקע חברים זענען געווען בעיקר פון פאליטישן און ארגאניזאציאנעלן כאראקטער און נישט וועגן טעארעטישע ענינים. אנדערש זענען אבער געווען מיינע שמועסן מיט יחיאל גיימאן. זיי האבן כמעט שטענדיק געטראגן א רוחניותדיקן כאראקטער. כיל איז אין זיין מהות געווען אן אינטעלעקטואל. מיט כילן פלעג איך אפט גיין זען א טעאטער-פארשטעלונג אינעם יידישן אדער אינעם פוילישן טעאטער. זיין באליבט טעאטער איז געווען „טעאטער פאלסקי“ אונטער שיפמאנס דירעקציע. זיין באליבטסטער אקטיאר איז געווען יא-ראטש. מיין פויליש טעאטער איז געווען טעאטער „אטענעום“ און מיין פוילישער ליבלינג-אקטיאר איז געווען סאמבארסקי, אגב, אן אנטיסעמיט. פון די אקטיארן אינעם יידישן טעאטער איז כילס ליבלינג געווען זיגמונט טורקאו. מיינער איז געווען לאנדע. מיר זענען אפט צוזאמען געגאנגען אין דער אפערע, אויף א קאנצערט אין דער פילהארמאניע. כיל איז פארליבט געווען אין באכן און אין בעטהאווענען. מיינע ליבלינגען זענען געווען טשיקאווסקי און מאצארט.

מיר פלעגן גאנץ אפט זיך אפרייסן פון דער רוטינער טעטיקייט, זיך פארמאכן אויף עטלעכע שעה אין זיין ארבעט-צימער אינעם לאקאל פונעם יידישן לעדער-ארבעטער-פאראיין אויף נאואליפקי 7 און שמועסן וועגן פארשיידענע קולטור-און ליטערארישע ענינים. ער פלעגט עקספראמט איבערזעצן לידער פון באליבטן פוילישן דיכטער גארוויד, איך פלעג רעציטירן פערזן פונעם דייטשישן דיכטער רילקע. ער פלעגט מיר דערציילן וועגן דעם פוילישן משיחזם פון טאוואנסקי, איך פלעג ציטירן שטעלן פון ראזא לוקעמבורגס בריוו פון טורמע אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט-מלחמה. ער פלעגט מיר דערציילן וועגן דער גרויסקייט פון די ווערק פון שמעון אשכנזי איבער דער געשיכטע פון פוילן, וועגן די ענציע-קלאפעדישע ווערק פון פראפעסאר ווילהעלם פעלדמאן איבער דער פוילישער ליטע-ראטור, איך פלעג פאר אים מסביר זיין די גרויסקייט און טיפקייט פון פרידריך ענגעלס „אנטי-דירינג“. זיינע פילאסאפן זענען געווען קאנט און שפינאזע, מיינע — העגעל און פֿיכטע.

אבער נישט בלויז קעגנזאצן אין מיינונגען זענען צווישן אונדז געווען, נאר אויך איינשטימיקייטן. מיר האבן ביידע גלייך ליב געהאט די לידער פון דוד אייני-הארן און פון לייב ניידוס. מיר האבן נישט פארטראגן נישטען און אטא וויינינגער. פאליטיש זענען מיר געווען אנטויפאדן. ער אן אולטרא-רעכטער און איך אן אויס-געשפראכענער לינקער, און זעלטן ווען איך אונדזערע פרוואטע געשפרעכן בארירט לויפנדיקע פאליטישע ענינים.

און איך האב אים מקנא געווען און געווען אויף אים אייפערזיכטיק. די סיבה פון מיין קינאה און אייפערזוכט איז נישט געווען, וואס ער איז געווען דער שיינגייסט פון דער בונדישער באוועגונג. איך בין געווען אין בונד א גרעסערער יחסן פון אים. און איך דער בונדישער היערארכיע געווען מיט צענדלינגער שטאפ-

לען העכער פון אים. די סיבה איז אויך נישט געווען זיין רעפרעזענטאטיווקייט. יוסף איז געווען א סך מער רעפרעזענטאטיוו ווי יחיאל ניימאן. קיינער האט אים נישט באטראכט פאר קיין גרויסן בקי אין פאליטיק. וואס שייך ווי א טוער אויפן געביט פון דער פראפעסיאנעלער באוועגונג, האב איך זיך געהאלטן — און מ'האט מיך געהאלטן — פאר א בעסערן טוער פון אים. ער איז געווען, ווי מ'רופט דאס אין ענגליש: א דעסקאפיציר, איך — א שלאכטמאן, א ליניע-אפיציר, א בעסערער ארגאניזאטאר און אן אפירער פון שטרייקן.

די סיבה פון מיין קינאה און אייפערזוכט איז געווען: זיין פעדער. מיט א קינאה-דיקער הנאה און מיט אן אייפערזוכטיקן פארגעניגן פלעג איך זיך צוקוקן צו זיין שרייבן און ווי אזוי ער מאכט א נומער „דער לעדער-ארבעטער“, ווי שנעל און שייך ס'קומען ארויס ביי אים די בלעטלעך געשריבענע שריפט פון זיינס אן ארטיקל און ווי פאכמעניש ער רעדאגירט די צייטשריפט, ווי שייך און ציכטיק ס'קומט ארויס יעדער געדרוקטער נומער פונעם ארגאן פון די יידישע לעדער-ארבעטער אין פוילן. יחיאל ניימאן האט געקענט מיין שוואכע זייט ביים אפערירן מיט דער פעדער — אז איך יכול נישט, קען נישט שרייבן אין קיין שום שפראך, און ער האט געפילט די אויבערהאנט איבער מיר אויפן געביט פון פשוטער בילדונג. אז איך מוז זיך באנוצן צו מיינע שריפטלעכע אויפגאבעס מיט דער הילף פון אן אנדערן.

איין מאל האט יחיאל ניימאן צו מיר א זאג געטאן: „דער חילוק צווישן מיר און דיר באשטייט אין דעם, וואס איך האב נישט קיין אספיראציעס צו דערגרייכן דעם שפיץ פון מאגבלאך, און ווו איך זאל נישט זיין, אויב כ'וועל זיך אויסלערנען די ארטיקע שפראך, וועל איך קענען פארנעמען אן ארט אין געזעלשאפטלעכן לעבן און שפילן די ראָלע פון א סעקרעטאר. דו וועסט אפשר א מאל דערגרייכן די הויכ-קייטן פון עווערעסט, אבער האסט אלע שאנסן אראפצופאלן ביז צו די סאמע טיפע-נישן, ווייל ס'פעלט דיר די מעגלעכקייט צו אפערירן מיט דער פעדער. ס'פעלט דיר דאס וויסן פון עלעמענטארער בילדונג. ער האט פארגעלייגט. אז איך זאל אננעמען דעם פארשלאג, וואס וויקטאר שולמאן האט געהאט געמאכט צו יוזעפן: די פארטיי זאל מיר געבן א יאר באצאלטן אורלויב און באזארגן די געהעריקע לערערס, וועלכע זאלן מיך אויף א פארסירטן אופן העלפן באקומען א בילדונג-סטאנדארט פון אן עלעמענטארער שולע. בעת אונדזערס א צעווערטלעך זיך האב איך אים איין מאל געזאגט: „ווארט, ווארט, דו נאך נישט געקרוינטער גארוויד פון דער יידישער ליטעראטור, כ'וועל דיר נאך איבערשטייגן מיט טאלאנט ביים אפערירן מיט דער פעדער.“

דער ארויסטריט פון יחיאל ניימאן אויף דער זיצונג פונעם צענטראל-ביורא פון די פראפעסיאנעלע בראנזשע-פאראייניגן, אז ער רייסט איבער מיט די רעכטע און שליסט זיך אן אין דער גרופירונג „אנשלוס אדער שפאלטונג“, איז פאר מיר געווען נישט בלויז אן איבערראשונג, נאר ממש א סענסאציע. כ'האב זיך געפרייט

מיט דעם אוצר, וואָס יחיאל ניימאַן ברענגט מיט זיך סיי ווי אַ יחיד און סיי מיט זיין אַרגאַניזירטן קאַלעקטיוו פון די ייִדישע לעדער-אַרבעטער אין פּוילן, אָבער גלייכצייטיק האָב איך מורא געהאַט פאַר דעם, וואָס ער קען מיט זיך ברענגען. כ׳האַב נישט געצווייפלט אין זיין ערלעכקייט, דאָס איז געווען אויסער יעדער ספק, כ׳האַב מורא געהאַט פאַר זיין שוואַכן פּאַליטישן רוקנביין און זיין פחד פאַר תּפּיסה. און כ׳האַב זיך אין דעם נישט אָפּגענאַרט. יחיאל ניימאַן האָט געשפּילט אַ קאַלאַסטאַלע ראַלע אין דער שפּאַלטונג פון בונד, דער לעדער-פּאַראַיין איז געוואָרן דער חוט-השדרה פון קאַמבונד, אָבער ביי דער ערשטער געפּאַר בעת זיין טעטיקייט פון קאַמבונד אַרעסטירט צו ווערן, האָט ער, פּרילינג 1922, אָן אַ ״זייגעזונט״ געמאַכט פּליטה פון וואַרשע קיין בערלין.

ס׳זענען געלאָפּן טעג נאָך טעג, אַן ערך דריי וואַכן זענען פּאַרביי זינט אַלעק-סאַנדער און איך זענען צוריקגעקומען פון אונדזער ערשטן באַזוך פון מאַסקווע. די פּראַנדע איז ממש געוואַקסן ווי אויף הייוון. די אַנפּירונג פון דער וואַרשעווער לינקער פּראַקציע איז שוין געווען באַהערשט פון אַ מערהייט פון פּראַנדיסטן. אויך אין דער בונדישער יוגנט-אַרגאַניזאַציע ״צוקונפט״ איז אַנטשטאַנען אַן אָפּאָזיציע און זי האָט זיך פּאַרבונדן מיט דער גרופּירונג ״אַנשלוס אַדער שפּאַלטונג״. כ׳האַב געהאַט אַלע סיבות צו זיין צופּרידן פונעם צושטאַנד אין דער בונדישער אַרגאַניזאַציע אין וואַרשע און צו זיין צופּרידן אויך פון מיין פּערזענלעכער טעטיקייט אין דער פּראַנדע און אין די טעטיקייטן פונעם מעטאַל-פּאַראַיין. מיין פּערזענלעכע לאַגע איז אָבער נישט געווען וואָס מקנא צו זיין. די אַטמאָספּער אַרום מיר איז כּסדר געוואָרן שטיקנדיקער. ס׳האַט זיך געפּילט די האַנט פון אַ גוט אַרגאַניזירטער אַקציע קעגן מיר. מיין אויסזיכט איבערצונעמען די פּאַרטיישע אַמטן איז געווען ווייט פון רעאַליזאַציע. און הגם דער קאַמף פאַר מיין רעסטאָוראַציע איז אַריבער-געטראָגן געוואָרן אויף דער גאַס. און זי איז אָפּן געפּירט געוואָרן דורך אַ גרויסער צאָל פּאַרטיי-מיטגלידער, פונעם אַקטיוו אין די פּראַפעסיאָנעלע פּאַראַיינען און דורך מיטגלידער פון וואַרשעווער קאַמיטעט — איז דאָס נאָך ווייט געווען צו אַ דערפּאַלג.

א לעצט געזאנג

וואַרשע, ערשטער מיי 1921.

טויזנטער און טויזנטער יידישע אַרבעטער שטראָמען צום פּלאַץ, וווּ ס'דאַרף פאַרקומען דער ערשטער מיי-מיטינג פון בונד.

דער פּלאַץ ווערט גערופן „פאַרן זאַקסישן גאַרטן“ און האָט דעם אויסזען פון אַ ח. די אייבערשטע ליניע, די שמעלערע, איז דער פּלויט פון זאַקסישן גאַרטן — אַ פאַרקאַן פון אייזערנע שטאַכעטן, פאַרפעסטיקטע אויף אַ הויכן, צעמענטענעם פּאַסטאַמענט. אין מיטן פון פּלויט איז פאַראַן אַ הויכער און אַ ברייטער אייזערנער טויער — איינער פון די טויערן פון זאַקסישן גאַרטן. אין פּרימאַרגן פונעם ערשטן מיי איז דאָס טויער פאַרמאַכט פאַר באַזוכערס.

די צוויי לענגערע פאַראַלעלע ליניעס, פון רעכטס און לינקס, זענען צוויי שורות פון הויכע, געמויערטע הייזער, באַוויינטע בעיקר פון פאַרמעגלעכע יידישע משפּחות. די עקן פון די ליניעס באַגעגענען זיך מיט קווערליניעס — פון רעכטס די זשאַביע-גאַס, וואָס ציט זיך ביז צו דער רימאַרסקע-גאַס, און פון לינקס די גראַ-ניטשנע-גאַס, וואָס ציט זיך ביז צום פּלאַץ גושיבאַווסקע, וועלכן ייִדן רופן: דער גושיבאַוו.

דער פּראַגט איז אָפּן מיט אַן אויסבליק, וואָס נעמט אַרום דעם גאַנצן שטח „פאַרן אייזערן טויער“ ביז צו דער ערשטער האַנדלס-האַליע.

די טריבונע פאַר די רעדנערס געפינט זיך אויף דער רעכטער זייט, האָרט לעבן דעם טראַטוואַר און אין דער מיט פון גרויסן פאַרזאַמלונג-פּלאַץ. די הויך פון דער טריבונע איז ווי פון אַ פאַרטער און זיבן הויכן שטיגן פירן צו דער פּלאַטפּאָרמע. די פּלאַטפּאָרמע איז גרויס גענוג אַריינצונעמען עטלעכע מענטשן און באַקוועם אָפּילו פאַר אַ רעדנער, וועמענס מאַניר פון רעדן ס'איז אַרומצושפּאַצירן בעת מעשה, ווי, למשל, פון בייניש מיכאַלעוויטש. די פּלאַטפּאָרמע איז אין דריי זייטן אַרומגענומען מיט אַ באַלוסטראַדע ווי אַ באַלקאָן, דער הינטערשטער טייל איז פּריי. די טריבונע איז סאַליד געבויט, פון אַ גוטן מאַטעריאַל און דורך פּאַכמעניש-חבריטשע הענט.

די גאַסן זשאַביע און גראַניטשנע און אויך דער פּראַגט פון אייזערנעם טויער זענען אָפּגעשלאָסן פאַרן פאַרקער.

פון דער יידישער געגנט, פון די גאַסן נאַלעווקי, גענשע, זאַמענהאַף, קאַרמע-ליצקע, נאַוואַליפקע, שפּיעיאָד, רימאַרסקע און אַנדערע, וווּ עס קאַנצענטרירן זיך די אַרבעטער אויף די זאַמלפּלעצער פון זייערע פּראַפעסיאָנעלע פאַראייניגען, קומט אַן צוג נאָך צוג, מיט הונדערטער און הונדערטער אַרבעטער, אין געשלאָסענע רייען, פאַרמירט לויט די סעקציע-אָפּטיילונגען, מיט דער פאַרוואַלטונג בראַש און אַרומ-גענומען מיט אַ שוץ פון חברים, מיטגלידער פונעם אייגענעם פאַראייניגן. זיי קומען

מיט רויטע פענער, טראנספארענטן און פלאקאטן, מיט לאזונגען פון אן אלגעמיינעם און אן אקטועלן כאראקטער.

איינער נאך דעם אנדערן קומען אן מיט זייערע אייגענע בלאז-ארקעסטערס, די בעקערס, דרוקערס, טרעגערס.

קאלירפול איז דער צוג פון די הויז-אנגעשטעלטע, פון די יידישע דינסטמיידלעך, אין זייערע בלויע פארטעכלעך און רויטע פאטשיילקעס אויף די קעפ, מיט לאזונגען, פאראפראזירטע פון מאַריס ווינטשעווסקיס „א בעזעם און א קער“. א שטייגער: „מיר וועלן אויסראמען דאָס שמוץ פון דער וועלט...“

אימפאזאנט איז דער צוג פון דער בונדישער יוגנט-ארגאניזאציע „צוקונפט“ מיט זייער צענטראלער און ווארשעווער אָנפירערשאַפט.

אן אומרו רופט אַרויס דאָס פאַרשפּעטיקן זיך פון די צוגן פון די גרענעץ געביטן פון וואַרשע: פּראָגע, אַכאַטע, פּאַוואָנעק, זיי קומען אָבער אָן בשלום.

יעדער צוג ווערט אויפן פאַרזאַמלונג-פּלאַץ אַריינגעפירט אויף זיין פון פאַרויס-באַשטימטן פּלאַץ דורך איינעם פון די געהילף-קאַמענדאַנטן, ווי ס'ווערט דורך אַ לאַצמאַן אַריינגעפירט אַ שיף אויף איר באַשטימטן פּלאַץ אינעם פּאַרט.

ביי די קליינע סקווערן פאַרן אייזערנעם טויער פאַרמירן זיך די צוויי גרופעס פון דער אינטעליגענץ: די ערשטע גרופע באַשטייט פון די מיטגלידער און סימ-פאַטיקערס פון בונד, פון דער גראַסער-גרופע פון דער סטאַוואַשישעניע, דער געזעלשאַפט פון די ביוראָ-און-האַנדלס-אַנגעשטעלטע, בראַש מיטן מיטגליד פון צענטראַל-קאַמיטעט פון בונד, מאיר (חיים) וואַסער.

אין דער צווייטער גרופע זענען פאַראַן די לערערס, אַרום וועלכע עס זאַמלען זיך אויך אַנדערע יידישע אינטעליגענטן: דאַקטוירים, אַדוואָקאַטן, אינזשענירן, שרייבערס און קינסטלערס. אַן אויפמערקזאַמקייט ציט אויף זיך אַ פאַרמירטע גרופע לערערניס פון די גמיינע (קהילה)-שולן, וווּ די אונטערריכט-שפּראַך איז פּויליש, מיט אַ טראַנספּאַראַנט: „די יידישע שפּראַך — אין די שולן פאַר יידישע קינדער!“ די קאַמענדאַנטור ליגט אין די הענט פון מיושבדיקע און דערפאַרענע מענטשן: יוסף באַסאַק, מאַניעק (מאַוריצי) אַזשעך און מיכעלאַזאַן.

די צאַל אַנטיילנעמערס אין בונדישן ערשטן מיטמיטניג אויפן פּלאַץ פאַרן זאַקסישן גאַרטן ווערט געשאַצט אין פּופּצן טויזנט מענטשן — דער גרעסטער מיטינג אין דער געשיכטע פון בונד אין וואַרשע.

אַבער אויך די שונאים האָבן זיך צוגעגרייט. דער זאַקסישער גאַרטן איז פול מיט רייטער- און פּוסגייער-פּאַליציי און מיט אַגענטן פון דער פּאַליטישער און קרימינעלער געהיים-פּאַליציי. די טויערן און די הייף פון די גאַסן זשאַביע און גראַניטשבע, און אויך די פאַרשיידענע בנינים אויפן שטח פאַרן אייזערנעם טויער זענען פול מיט פּאַליציי און געהיים-אַגענטן. רימאַרסקע, פּלאַץ גזשיבאַווסקע און דער-פּראָנט פון די האַליעס איז אַקופירט פון עסקאַדראַנען רייטער-פּאַליציי. פון

זייטיקע געסלעך לויפן ארויס, ווי פארסטע מיין, די סטודענטישע כוליאגאנעס, באוואפנטע מיט שטעקנס, אייזנס, אייזערנע הענטשקעס און ענלעכע כוליאגאנישע שלאג-מכשירים.

דער פארזאמלער יידישער ארבעטער-עולם איז באווסטזיניק וועגן דער מעגלעכקייט פון א פאליציי-ש-כוליאגאנישן איבערפאל, ער פארהאלט זיך אבער מיט א זעלטענער רוקייט און מיט א ווונדערלעכער זעלבסט-דיסציפלין.

אויפן טראטואר פאר דער טריבונע זענען פארזאמלט די פיר רעדנערס, וואס דארפן ארויסטרעטן אויפן מיטינג לויט דער ריי: הערשל מעטאלאויעץ, הענריק ערליך, בייניש מיכאלעוויטש און עמנואל נאוואגרהדסקי. די אינסטרקציעס פארן פארזיצער פון מיטינג, יוסף באסאק, איז א קלארע און א שטרענגע: ער האט דאס רעכט צו בייטן די ריי פון ערליך און מיכאלעוויטש, אבער נישט פונעם ערשטן און לעצטן רעדנער.

יוסף באסאק און איך גייען ארויף אויף דער טריבונע, די ארקעסטערס שפילן אויף דעם „אינטערנאציאנאל“ און דער עולם זינגט. טויזנטער שטימען פארוואנדלען זיך אין איין מעכטיק געזאנג: „דאס וועט זיין שוין דער לעצטער און אנטשיידענער שטרייט“.

יוסף באסאק עפנט דעם מיטינג אין נאמען פון ווארשעווער פארטייקאמיטעט פון בונד, אין נאמען פון צענטראל-קאמיטעט פון בונד אין פוילן און אין נאמען פון צענטראל-בירורא פון די פראפעסיאנעלע בראנושע-פאראיינען. ער מאכט פריי פאר מיר דעם רעדנער-פלאץ.

מייך בליק נעמט ארום די טויזנטער פארזאמלטע יידישע ארבעטער, א וואלד מיט מענטשלעכע קעפ, פענער, טראנספאראנטן און פלאקאטן, א פראכטפולע פאנא-ראמע. דאס הארץ טיאכקעט פון פרייד און ס'דונערט פון מיר ארויס די לאזונג „זאל לעבן דער ערשטער מיי!“ דער ענטפער פון די טויזנטער פארזאמלטע עכאט ווייט און ברייט מיט א מעכטיקן: „זאל לעבן דער ערשטער מיי!“ פון א ווייטערער ריי. ווו ס'איז פארזאמלט דער פאראיין פון האלץ-גאלאנטעריע-ארבעטער דערהערט זיך א הויכער אויסרוף: „זאל לעבן דער בונד!“ די פארזאמלטע כאפן אונטער די לאזונג מיט א הילכיקן: „זאל לעבן דער בונד!“

כ'בין יוג, קעמפעריש, רעוואלוציאנער. מייך שטימע איז א הויכע, א קרעפטיקע, אן דעם שוועט פון היסטעריע אדער געשריי, און זי דערגרייכט — אן דער מינדעס-טער טעכנאלאגישער הילף — צו די ווייטסטע רייען פון דעם פארזאמלטן ריזיקן עולם. איך רעד:

פאר א סאציאליסטישער געזעלשאפט, אן עקספלואטאציע פון מענטש קעגן מענטש, אן אונטערדריקונג פון פאלק קעגן פאלק; פאר אינטערנאציאנאלער פרא-לעטארישער סאלידאריטעט, פאר א פאראייניקונג פון פרייע פעלקער, צווישן וועל-

כע דאָס ייִדישע פּאַלק וועט פּאַרנעמען זיין אָרט ווי אַ גלייכער מיט גלייכע; פּאַר סאַלידאַריטעט פּונעם אַרבעטער־פּאַלק פּון שטאַט און דאָרף פּון די אַלע פעלקער, וואָס באַוווּינען דעם שטח פּון פּוילן: פּאַליאַקן, אוקראַינער, ווייסרוסן, דייטשן, ליטווינער און ייִדן.

מיין רעדע ווערט פּסדר איבערגעריסן מיט שטורמישע אַפּלאַדיסמענטן, מיט הילכיקע „נידערס“ און „זאָל לעבנס“, אָבער איך האָב נישט באַוווּינן צו פּאַרענדיקן מיין פּופּצן־מינוטיקע רעדע. דאָס טויער פּון זאַקסישן גאָרטן האָט זיך אַ צעפּראַל געטאָן, און פּון אַלע זייטן האָט זיך אַנגעהויבן אַ קאַנצענטרירטער און אַ קאַמבי־נירטער אַטאַק פּון רייטער־ און פּוס־פּאַליציי, געהיים־אַגענטן און סטודענטישער כּוליאַגאַנעריע, איך שטיי אויף דער טריבונע, און איך זע, ווי די פּאַרזאַמלטע מאַסע ווערט צעשניטן אין שטיקער און צעגראַמירט.

אַנטקעגן מיר זיצט אַ פּאַליציאַנט אויף זיין פּערד, ער שפּיזט אָן אויף מיר זיינע רוצחישע שליפּיעס און גרייט זיך צו אַטאַקירן. יוסף באַסאַק גיט מיר אַן אימפעטיקן ריס אַוועק פּון מיין רעדנערפּלאַץ, וואָרפט מיך אַראָפּ דורך דער הינטערשטער אָפּענער פּלאַטפּאָרמע און איך פּאַל אויף די הענט פּון חברים. אַ מינוט שפּעטער איז די טריבונע שוין צעלייגט פּון די פעסטע קלעפּ פּון די פּאַליציי־ש־פּערדישע קאַפּיטעס.

אַזוי אַרום בין איך געווען דער איינציקער רעדנער אויף דעם ריזיקן ערשטער־ מיי־מיטינג פּון בונד אין וואַרשע אין יאָר 1921. מיט אַלע מיינע חושים האָב איך געפּילט, אַז כּ׳האַב מיין אויפּגאַבע בשלימות דערפּילט, אַז כּ׳בין געווען אַ ווערדיקער שליח־ציבור פּון די טויזנטער פּאַרזאַמלטע ייִדישע אַרבעטער אין וואַרשע און פּון דעם ייִדישן אַרבעטער־קלאַס פּון פּוילן: פּון זיין רעוואַלוציאַנערן קאַמפּסווילן און פּון זיינע נאַציאָנאַלע אַספּיראַציעס, פּון זיינע שטרעבונגען, פּאַרלאַנגען, האַפּענונגען און טרוימען.

און גערעדט האָב איך אויף דער ריזיקער פּאַרזאַמלונג אַ הונגער־יקער: אַ הונגער־יקער, אין בוכשטעבלעכן זיין פּון וואַרט, אַ פּאַרהונגערטער זינט טעג און וואַכן, אין עטלעכע שעה שפּעטער האָט מען מיך געפּונען אויף דער קאַרמעליצקע־גאַס אַ באַוווּסטלאַזן, אַ פּאַרחלשטן פּון הונגער, אומגלויבליכער, אָבער אַ פּאַקט.

וועגן מיינע פינאַנציעלע צרות און מיין סיסטעמאַטישן הונגער־צושטאַנד האָב איך קיינעם נישט דערציילט, אַפּילו נישט קיין איינעם פּון מיינע אינטימסטע חברים און פּריינד, כּ׳גלייב, אַז צוויי סיבות האָבן באַוירקט מיין שוויגן: די מידה וואָס כּ׳האַב געירשנט פּון מיין מאַמען נישט צו אַנטפּלעקן פּאַר אַ פרעמד אויג דעם מאַטעריעלן דלות, און דאָס האַלטן פּאַר נידעריקער פּון מיין פּבוד צו דעמאָנסטרירן מיין הונגער־צושטאַנד ווי אַן אַרגומענט קעגן די רכילותן, וואָס ס׳זענען נישט

צופעליק פאַרשפרייט געוואָרן אין געוויסע בונדישע פאַרטיי־קרייזן, אַז אַלעקסאַנדער און איך זענען פון מאַסקווע געקומען אַנגעלאַדענע מיט גאַלד און דאַלאַרן.

דער פאַרלוף פון ערשטן מיי פון יאָר 1921 האָט אַרויסגערופן אַ שטורעם אין די רייען פון בונד און אויף אַלע שטופעס פון דער בונדישער באַוועגונג אין וואַרשע. ס'זענען דיסקוטירט און שאַרף קריטיקירט געוואָרן אַלע אַספעקטן פון דעם ערשטן מיי 1921: דער פּאָליציי־ש־כוליגאַנישער פּאַגראַם, די קאַמענדאַנטור, דער אינהאַלט פון מיין רעדע און דאָס געפינען מיך אויפן גאַס אַ באַוויסטלאַזן פון הונגער. דאָס לעצטע האָט אַרויסגערופן אַ מאַראַלישן שאַק אין די רייען פון בונדישן פאַרטיי־ און פּראָפּאַראַיינישן אַקטיוו און אַן אויפרודער צווישן דער מיטגלידערשאַפט אין די פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען.

די גרעסטע מעלה פון דער מיי־דיסקוסיע איז געווען דאָס, וואָס זי האָט אַנגע־ הויבן שאַרף צו דיפּערענצירן די אינערלעכע מיינונג־פאַרשידנקייטן לגבי דעם קאַרדינאַלן פּראָבלעם: אַנשלוס און שפּאַלטונג. ס'איז פאַר מיר קלאַר געוואָרן, אַז קיין מערהייט אויף אַ פאַרטיי־צוזאַמענפאַר וועלן די אַנהענגערס פאַר אַננעמען די 21 אַריינטריט־באַדינגונגען פון קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל נישט דער־ גרייכן; אַז פּריער צי שפּעטער וועט קומען צו אַ פּוזיע צווישן די פּל־המינים רעכטע און אַ טייל פון דער לינקער פּראָקציע; אַז אַ שפּאַלטונג אין בונד פון פּוילן איז אומפאַרמיידלעך.

כ'האָב מער נישט געהונגערט. הגם ביז נאָך שבועות האָב איך נאָך אַלץ נישט פאַרנומען קיין פאַרטיי־ אַדער פאַראיינ־פּאַסטן, האָבן מיך חברים און חברטעס געהאַלטן אונטער אַבסערוואַציע און געזאַרגט, אַז עס זאָל מיר גאַרנישט פעלן. וויב־ דערלעך איז געווען די זאָרג פון חברים, סיי לינקע, סיי רעכטע. אַן מיין וויסן, מחמת כ'בין נאָך אַלץ נישט געווען צוריקגעשטעלט ווי אַ פּונקציאָנאַר פון צענטראַל־ קאָמיטעט און כ'האָב אַפּגעזאָגט זיך צו נעמען אַ פּרוטה געהאַלט, האָט יוזעף, דער פאַריצער פון צענטראַל־קאָמיטעט פון בונד און דער אַדמיניסטראַטיווער באַלעבאַס פון בונד, צוגעשיקט מיין מוטער אַ טייל פון מיינע נאָמינעלע חודש־שכירות, וואָס ער פלעגט איר געבן אין דער צייט ווען כ'בין געווען אַ פּונקציאָנאַר און זיך געפונען מחוץ פון וואַרשע.

הגם כ'האָב זינט דעם ערשטן מיי 1921 ביז דער שפּאַלטונג פון בונד האַרבסט 1921 נאָך געטאָן וויכטיקע אַרבעט לטובת דעם בונד, האָב איך באַטראַכט מיין אַרויסטריט אויף דעם ריזיקן ערשטער־מיי־מיטינג פון בונד אין 1921 אין וואַרשע, ווי מיין לעצט געזאָגט אין בונד און פאַרן בונד.

אינהאלט

ערשטער טייל / דייטשישע אַקופאַציע

- אָזוי האָט זיך עס אָנגעהויבן 7
דעמאָנסטראַציעס קעגן דער ייִדישער גמינע 13
אַ טראַגעדיע 19
גרינדונג, אויפבוי און סטאַביליזאַציע פון די פּראָפעסיאָנעלע פּאַראַינען 25
דער ייִדישער מעטאַל-אַרבעטער-פּאַראַיין 44
דאָס צענטראַל-ביוראָ 55
מעדעם — פּריי 66
פּאַסאַזשירן אויפן בונדישן וואַגן 69
דאָס שוואַנענליד פון אַרבעטער-ווירטשאַפט-קאַמיטעט 79
אַ קריזיס 81
ייִדישע ענינים 85
די קזשיוויצקי-קאַנפּערענצן 93
פּראָבלעמען, עפיזאָדן, רכילות און לשון-הרע 98

צווייטער טייל / אין דייטשלאַנד

- אַרעסט און פּאַרשיקונג 109
דאָרטמונד 113
פּאַקטן און עפיזאָדן 123
בערלין 138
אַ באַגעגעניש 142
דער פּרין-פּאַראַיין 147
דער אַנפּאַן-טעריבל פּונעם פּרין-פּאַראַיין 151
אַן אינטענסיוו לעבן 169
טורמע און קאַנצענטראַציע-לאַגער 189
צוריק אין בערלין 196
בערלין — צום ווידערזען! 198

דריטער טייל / צוריק אין וואַרשע

- צוריק אין וואַרשע 203
- די ערשטע דריי טעג אין וואַרשע 207
- אין אַ שלאָפלאָזער נאַכט 211
- אַ באַגעגעניש מיט יאַנעק-יאַנקעלעוויטש 215
- אויפן דריטן טאָג 217
- אַ דיאַלאָג 218
- אַ שטיין אין וועג 236
- אַ וויזיט ביי וולאַדימיר מעדעם 244
- אויף ס'ניי ביים פּאַליטיש-געזעלשאַפּטלעכן וואַרשאַטאָ 249
- די אַפּאָזיציע 257
- אַ נאַכט צום געדענקען 263

פּערטער טייל / אונטער פּוילישער הערשאַפּט

- די געבורט פון דער פּוילישער מלוכה 273
- כראָניק 276
- די וואַל-קאַמפּאַניע צום וואַרשעווער אַרבעטער-דעלעגאַטן-ראַט 301
- דער צוזאַמענפאַר פון בונד אין קראַקע 362
- די אויסעראַרדנטלעכע באַראַטונג 382
- די אויפבויע-אַקציע 388

פינפטער טייל / אין סאַוועטן-פאַרבאַנד

- דער ערשטער באַזוך אין לאַנד פון די סאַוועטן 403
- די נסיעה 412
- אויף סאַוועטישער ערד 421
- די ליקוידאַציע-קאַנפּערענץ פונעם קאַמבונד אין רוסלאַנד 431
- מאַסקווע 437
- דער צענטער קאַנגרעס פון דער אַלסאַוועטישער קאַמוניסטישער פּאַרטיי 443
- דער וועג פון מאַסקווע קיין וואַרשע (די טראַיקע) 455
- צוריק אין וואַרשע 462
- אַ לעצט געזאַנג 475

*

דערמיט ווערט פארענדיקט דער צווייטער באנד אַ וועג אין לעבן
(פראַגמענטן פון אַן אויטאָביאָגראַפֿיע).

אינעם עזבון פון הערשל מעטאלאָוויעץ זענען נאָך געבליבן זכרונות, וואָס
שילדערן דעם מחברס לעבן און טעטיקייט אין די שפּעטערדיקע יאָרן, צווישן
אַנדערן בעת דער שפּאַלטונג אין בונד, און דערנאָך — זיין טעטיקייט אין דער
קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון פּוילן (ק.פּ.פּ.) ביז זיין אַרויסטרעטן פון איר.

מיר האָפּן, אַז אין דער נאָענטער צייט וועט אַרויס אַ ווייטערדיקער באַנד
פון דער אויטאָביאָגראַפֿיע.

